ဝေဒခေတ်

မှ

ဗုဒ္ဓခေတ်တိုင်အောင်

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

ဦးရွှေအောင်

မဟာဝိဇ္ဇာ (သက္ကဋ)

ဝင့်သကာနှင့် သိရောမဏိ

ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်

သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၂၉ ကောဇာ ၁၃၄၇ ခရစ် ၁၉၈၆

ဝေဒခေတ်

မှ

ဗုဒ္ဓခေတ်တိုင်အောင်

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

ဦးရွှေအောင်
မဟာဝိဇ္ဇာ (သက္ကဒ)
ဝင်္ဂသကာနှင့် သိရောမဏိ

ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၂၈ ကောဇာ ၁၃၄၇ ခရစ် ၁၉၈၆

ရန်ကုန်မြို့ ကမ္ဘာ့အေး သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်တွင်
ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးမြင့်မောင်
(မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၂၄၀၅/၀၂၅၂၇)က ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

အဏ္ဏဝါဒမှ အနဏ္ဏဝါဒသို့

ခရီးစဉ်

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ

၁။ ရှေးဦးအမှာ .... (ခ)

၂။ နိဒါန်း .... (ဍ)

အပိုင်း (၁)

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများ

အခန်း (၁)

ဝေဒနှင့် ဗြာဟ္မဏဝါဒ

၃။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ၃

၄။ ဘာသာတရား၏ အသွင်(၂)မျိုး ၇

၅။ ဝေဒခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု .... ဂ

၆။ ဝေဒ (၄)ပုံ ၁၀

၇။ ဒဿနသဘောတရားများ ၁၄

၈။ ဗြာဟ္မဏခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ၁၆

၉။ ဗြာဟ္မဏကျမ်းများ ၁၇

၁၀။ လူများစု ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ၂၅

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	အခန်း (၂)	
	အာရညကနှင့် ဥပနိသျှဒ်ဝါဒ	
၁၁။	အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု	၃၀
၁၂။	ဝေဒ၊ ဗြာဟ္မဏ၊ အာရညကနှင့် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းတို့၏ တူညီသော ရည်ရွယ်ချက်	၃၂
၁၃။	အာရညကကျမ်းများ	၃၇
၁၄။	ဒုက္ခသဘောတရား	၃၉
၁၅။	ဥပနိသျှဒ်၏ ဒုက္ခအမြင်	၄၄
၁၆။	ဒုက္ခ၏အကြောင်း	၄၆
၁၇။	ဗြဟ္မာနှင့် လောကတရား (၂)မျိုး	၄၇
၁၈။	အဝိဇ္ဇာ	၅၀
၁၉။	အဝိဇ္ဇာဝါဒ (၅)မျိုး	၅၂
၂၀။	အာတ္မချာတိဝါဒ(အဇ္ဈတ္တသိဝါဒ)	၅၂
၂၁။	အသတ်ချာတိဝါဒ(မရှိသိဝါဒ)	၅၄
၂၂။	အချာတိဝါဒ (မသိဝါဒ)	၅၆
၂၃။	အညထာချာတိဝါဒ (အမှန်မသိဝါဒ)	၅၈
၂၄။	အနိဗ္ဗစနီယဝါဒ(ရှင်းပြ၍ မရသိဝါဒ)	၆၀
၂၅။	ဒုက္ခ၏ ချုပ်ငြိမ်းရာ(ဗြဟ္မာ)	၆၇
၂၆။	ဗြဟ္မာ၏ သဘာဝများ	၆၈
၂၇။	စိတ်၊ ဉာဏ်၊ ဝိညာဏ်	၇၀
၂၈။	ဘဝ	၇၃

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၂၉။	အရှိ	၇၃
၃၀။	အသိ	၇၄
၃၁။	အာနန္ဒ(ချမ်းမြေ့ခြင်း)	၇၅
၃၂။	အတ္တနှင့် ဇီဝ	၇၆
၃၃။	ဗြဟ္မာဖြစ်ကြောင်းနည်းလမ်း	၇၇
၃၄။	လမ်းစဉ် (၃)မျိုး	၈၄
၃၅။	ကမ္မယောဂ	၈၄
၃၆။	ဘတ္တိယောဂ	၈၉
၃၇။	ဥပါသနာ(ဆည်းကပ်ခြင်း)	၉၁
၃၈။	ဉာဏယောဂ	၉၂
၃၉။	ကမ္မယောဂကို ပြုပြင်အသုံးပြုခြင်း	၉၅
၄၀။	ယဇ်ပူဇော်မှုမှ လမ်းစဉ် (၃)ခု ခွဲထွက်ခြင်း	၉၆
၄၁။	လောကသဘောတရား	၉၇
၄၂။	လောကလွန်သဘောတရား	၉၉
၄၃။	မဟာဝါကျ (၄)ဝါကျ	၁၀၀
၄၄။	ပထမ မဟာဝါကျ	၁၀၁
၄၅။	ဒုတိယ မဟာဝါကျ	၁၀၂
၄၆။	တတိယ မဟာဝါကျ	၁၀၃
၄၇။	စတုတ္ထ မဟာဝါကျ	၁၀၅
၄၈။	အသိနှင့်အဖြစ် ထပ်တူဖြစ်ခြင်း	၁၀၉
၄၉။	ချမ်းသာခြင်း	၁၁၂
၅၀။	လောကနှင့် မောက္ခ	၁၁၂

အတ္တာဝါဒမှ အနတ္တာဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

စဉ် အကြောင်းအရာ စာမျက်နှာ

အပိုင်း (၂)

တိတ္ထိယဝါဒ

အခန်း (၃)

တိတ္ထိယတို့၏ ကျင့်စဉ်များ

၅၁။ တိတ္ထိယတို့၏ အမြင်နှင့်အကျင့် ၁၁၇
၅၂။ ယုံကြည်မှု ပြောင်းလဲခြင်း ၁၁၈
၅၃။ လက်ရှိယုံကြည်မှုများအပေါ် မကျေနပ်ကြခြင်း ၁၂၀
၅၄။ "တပ"ခေါ် ပြင်းထန်သောကျင့်စဉ်များ ၁၂၄
၅၅။ "တပ" ဝေါဟာရသမိုင်း ၁၂၄
၅၆။ "တပ" ကျင့်စဉ်၏ မူရင်းရည်ရွယ်ချက်.... .... ၁၃၃
၅၇။ ပြင်းထန်သော "တပ"ကျင့်စဉ် ၁၃၆
၅၈။ "တပ"ကျင့်သူ(၂)မျိုး ၁၃၉
၅၉။ လူ့ဘဝ၏ အဆင့်(၄)ဆင့် ၁၄၁
၆၀။ ပထမဆင့်(ဗြဟ္မစရိယ) ၁၄၁
၆၁။ ဒုတိယဆင့်(ဂဟဋ္ဌ) ၁၄၃
၆၂။ ကြီးမြတ်သောပူဇော်ခြင်း(၅)မျိုး ၁၄၃
၆၃။ ဒေဝယည(နတ်ဗြဟ္မာများအား ပူဇော်ခြင်း) ၁၄၄
၆၄။ ဣသိယည (ဆရာသမားများအား ပူဇော်ခြင်း) ၁၄၄
၆၅။ ပိတုယည(မိဘများအား ပူဇော်ခြင်း).... .... ၁၄၅
၆၆။ နရယည(လူသားအချင်းချင်း ပူဇော်ခြင်း) ၁၄၆

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ

၆၇။ ဘူတယာည(တိရစ္ဆာန်နှင့် သက်မဲ့ရုပ်လောကအား ပူဇော်ခြင်း) ၁၄၇

၆၈။ တတိယဆင့် (ဝါနပဋ္ဌ) ၁၄၉

၆၉။ စတုတ္ထဆင့်(သညာသ) ၁၅၀

၇၀။ သဘာဝ(၂)မျိုး ၁၅၁

၇၁ ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်လာ တိတ္ထိယကျင့်စဉ်များ ၁၅၄

အခန်း (၄)

တိတ္ထိယတို့၏ အတွေးအခေါ်များ

၇၂။ ဒဿနဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ ၁၅၉

၇၃။ မေးခွန်းများ၏ ဆိုလိုရင်းအနက်များ ၁၆၃

၇၄။ အကြမ်းလွှာ(ထူလသရီရ) ၁၆၅

၇၅။ အနုလွှာ (သုခုမသရီရ) ၁၆၆

၇၆။ အသွင်လွှာ (လိင်္ဂသရီရ) ၁၆၇

၇၇။ အသိပညာရကြောင်း ပမာဏများ ၁၆၇

၇၈။ အစွန်း (၄)သွယ် (စတုကောဋိ) ၁၆၉

၇၉။ အကြောင်းနှင့်အကျိုး ၁၇၁

၈၀။ ပထမကောဋိ(ပထမအစွန်း) ၁၇၂

၈၁။ ဒုတိယကောဋိ(ဒုတိယအစွန်း) ၁၇၄

၈၂။ တတိယကောဋိ(တတိယအစွန်း) ၁၇၆

၈၃။ စတုတ္ထကောဋိ (စတုတ္ထအစွန်း) ၁၈၀

၈၄။ ကာလ ၁၈၁

၈၅။ ဒေသ ၁၈၅

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

စဉ် | အကြောင်းအရာ | စာမျက်နှာ

အခန်း (၅)

တိတ္ထိယဆရာကြီး (၆)ယောက်

၈၆။ ပူရဏကဿပ ၁၈၈
၈၇။ သစ္စာ(၃)မျိုး ၁၉၂
၈၈။ အကုသိုလ်သစ္စာ ၁၉၂
၈၉။ ကုသိုလ်သစ္စာ ၁၉၇
၉၀။ ကြိယာသစ္စာ ၁၉၉
၉၁။ မက္ခလိဂေါသာလ ၂၀၃
၉၂။ နိယတိ(သတ်မှတ်ချက်) ၂၀၅
၉၃။ သင်္ဂတိ(ပေါင်းဆုံမှု) ၂၀၅
၉၄။ ဘာဝ(ဖြစ်ပေါ်ခြင်း) ၂၀၆
၉၅။ ပုံပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း(ဝတ္ထုတန္တြ) ၂၀၇
၉၆။ ပုံပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရသောအပိုင်း(ပုရိသတန္တြ) ၂၀၈
၉၇။ အဇိတကေသကမ္ဗလ ၂၁၅
၉၈။ ဘဝအသိ (၅)မျိုး ၂၁၉
၉၉။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ ၂၁၉
၁၀၀။ ခံစားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ ၂၂၀
၁၀၁။ မှတ်သားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ ၂၂၁
၁၀၂။ ပုံပြင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ ၂၂၁
၁၀၃။ သိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ ၂၂၃
၁၀၄။ ပကုဓကစ္စာယန ၂၂၅
၁၀၅။ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တ ၂၂၆
၁၀၆။ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ ၂၃၂

စဉ် | အကြောင်းအရာ | စာမျက်နှာ

အပိုင်း (၃)

ဗုဒ္ဓခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများ

အခန်း (၆)

ဝိပဿနာ

၁၀၇။ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခ ၂၃၇
၁၀၈။ ကျင့်စဉ်များ ၂၄၁
၁၀၉။ ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ် ၂၄၁
၁၁၀။ အတ္တကိလမထကျင့်စဉ် ၂၄၇
၁၁၁။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ် ၂၅၁
၁၁၂။ ကာမသုခလ္လိကနှင့် အတ္တကိလမထရှုထောင့် ၂၅၃
၁၁၃။ အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓရှုထောင့် ၂၅၇
၁၁၄။ အာရမ္မဏာနုသယနှင့် သန္တာနာနုသယရှုထောင့် ၂၅၈
၁၁၅။ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကရှုထောင့် ၂၆၁
၁၁၆။ ဘဝနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ရှုဆောင့် ၂၆၂
၁၁၇။ ဂ.တ္တားနှင့် ကံရှုထောင့် ၂၆၃
၁၁၈။ ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တရှုထောင့် ၂၆၃
၁၁၉။ ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာရှုထောင့် ၂၆၄
၁၂၀။ အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာရှုထောင့် ၂၆၇
၁၂၁။ အနုမာနရှုထောင့် ၂၇၀
၁၂၂။ ပစ္စက္ခရှုထောင့် ၂၇၂
၁၂၃။ သစ္စိကရဏာရှုထောင့် ၂၇၅
၁၂၄။ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်ရှုထောင့် ၂၇၇
၁၂၅။ ကိစ္စ (၄)ချက် ၂၈၅
၁၂၆။ ဟင်းချက်နည်းဥပမာ ၂၈၆

(ကဲ)　　အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁၂၇။	ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များ	၂၈၈
၁၂၈။	အရှိနှင့် အသိ	၂၉၀
၁၂၉။	ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များ၏ ပဓာနကိစ္စများ	၂၉၁
၁၃၀။	ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း	၂၉၂
၁၃၁။	သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်း	၂၉၃
၁၃၂။	မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်း	၂၉၅
၁၃၃။	နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း	၂၉၇
၁၃၄။	ဂေါတြဘုဉာဏ်	၂၉၉
၁၃၅။	မျက်မှောက်ပြုခြင်း(သစ္ဆိကရဏ)	၃၀၀
၁၃၆။	လောကသိ	၃၀၃
၁၃၇။	သန္တတိဃန (ကာလအားဖြင့်တခုတည်း)	၃၀၃
၁၃၈။	သမူဟဃန(ဒေသအားဖြင့်တခုတည်း)	၃၀၄
၁၃၉။	ကိစ္စဃန(ကြိယာအားဖြင့်တခုတည်း)	၃၀၅
၁၄၀။	အာရမ္မဏဃန(အရာဝတ္ထုအားဖြင့်တခုတည်း)	၃၀၅
၁၄၁။	လောကသဘာဝ	၃၀၈
၁၄၂။	ဗုဒ္ဓခေတ်၏ အမြင်သစ်	၃၁၃

အခန်း (၇)

သမထ

၁၄၃။	ဝိပဿနာ၏ ရှေးဦးလုပ်ငန်းများ	၃၁၉
၁၄၄။	သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာ	၃၂၅
၁၄၅။	ထွက်သက်ဝင်သက် ရှုနည်း	၃၂၆
၁၄၆။	ရေတွက်၍ မှတ်နည်း(ဂဏနာ)	၃၂၇
၁၄၇။	မရေတွက်ပဲ မှတ်နည်း(အနုဗန္ဓနာ)	၃၂၈

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ			စာမျက်နှာ
၁၄၈။	ထိသိနည်း(ဖုသနာ)	....	....	၃၂၈
၁၄၉။	အာနာပါန(၄)စတုက္က	....	....	၃၃၀
၁၅၀။	ပထမစတုက္က	....	....	၃၃၀
၁၅၁။	နည်း (၁)	....	....	၃၃၁
၁၅၂။	နည်း (၂)	....	....	၃၄၁
၁၅၃။	သမ္ဗောဓည(၄)ပါး	....	....	၃၄၅
၁၅၄။	သာတ္ထကသမ္ပဇည	....	....	၃၄၅
၁၅၅။	သပ္ပါယသမ္ပဇည	....	....	၃၄၆
၁၅၆။	ဂေါစရသမ္ပဇည	....	....	၃၄၇
၁၅၇။	အသမ္မောဟသမ္ပဇည	....	....	၃၄၇
၁၅၈။	နည်း (၃)	....	....	၃၄၈
၁၅၉။	နည်း (၄)	....	....	၃၅၀
၁၆၀။	နိမိတ်များ	....	....	၃၅၃
၁၆၁။	ပရိကမ္မနိမိတ်	....	....	၃၅၃
၁၆၂။	ဥဂ္ဂဟနိမိတ်	....	....	၃၅၃
၁၆၃။	ပဋိဘာဂနိမိတ်	....	....	၃၅၅
၁၆၄။	နိမိတ်များထင်ပုံ	....	....	၃၅၇
၁၆၅။	ဝိပဿနာဘက် ကူးနည်းများ	....	....	၃၅၈
၁၆၆။	လက္ခဏာများ	....	....	၃၆၂
၁၆၇။	ရုပ်နာမ်သိ	....	....	၃၆၄
၁၆၈။	လက္ခဏာ,ရသ,ပစ္စုပဋ္ဌာန်,ပဒဋ္ဌာန်	....	....	၃၆၅
၁၆၉။	နိဗ္ဗာန်	....	....	၃၇၄
၁၇၀။	ကာယကံရှင်	....	....	၃၈၀
၁၇၁။	လောကသိနှင့် လောကုတ္တရာသိ	....	....	၃၈၄

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ

အခန်း (၈)

လောကတရားများ

၁၇၂။ လူသား ၃၈၇
၁၇၃။ အရှိတရား(၂)မျိုး ၃၈၉
၁၇၄။ သက်ရောက်အား(၂)မျိုး ၃၉၂
၁၇၅။ အာသဝ ၃၉၆
၁၇၆။ ဩဃ ၃၉၇
၁၇၇။ ယောဂ ၄၀၀
၁၇၈။ ဂန္ထ ၄၀၃
၁၇၉။ ဥပါဒါန် ၄၀၅
၁၈၀။ ပုဂ္ဂိုလ်(၃)မျိုး ၄၀၉
၁၈၁။ အနုသယကိလေသာ ၄၁၂
၁၈၂။ သံယောဇဉ် ၄၁၅
၁၈၃။ နီဝရဏ ၄၁၇
၁၈၄။ ဆန့်ကျင်ဘက်တို့၏ ပေါင်းစည်းရာ ၄၁၈
၁၈၅။ ဈာန် ၄၁၉
၁၈၆။ ဗိုလ် ၄၁၉
၁၈၇။ အဓိပတိ ၄၂၀
၁၈၈။ ဗောဓိပက္ခိယတရားများ ၄၂၁
၁၈၉။ သတိပဋ္ဌာန် ၄၂၂
၁၉၀။ သမ္မပ္ပဓာန် ၄၂၄
၁၉၁။ ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်တို့ကို ပယ်ရန် အားထုတ်မှု ၄၂၅
၁၉၂။ မဖြစ်ဖူးသေးသော အကုသိုလ် ဒုစရိုက်တို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်မှု ၄၂၇

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁၉၃။	မဖြစ်ပွားသေးသော ကုသိုလ်တရားများကို ဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်မှု	၄၂၈
၁၉၄။	ဖြစ်ပြီးသော ကုသိုလ်တို့ကို အဆင့်ဆင့်ပွားများစေရန် အားထုတ်မှု	၄၃၀
၁၉၅။	ဣဒ္ဓိပါဒ်	၄၃၀
၁၉၆။	ဣန္ဒြေနှင့် ဗိုလ်	၄၃၁
၁၉၇။	ဗောဇ္ဈင်	၄၃၃
၁၉၈။	မဂ္ဂင်	၄၃၈
၁၉၉။	အကျိုးတရားများ	၄၄၃
၂၀၀။	တန်ဖိုး၏ အကြောင်းတရားများ	၄၄၇
၂၀၁။	ကာလသမ္ပတ္တိ	၄၄၈
၂၀၂။	ဂတိသမ္ပတ္တိ	၄၄၉
၂၀၃။	ဥပဓိသမ္ပတ္တိ	၄၄၉
၂၀၄။	ပယောဂသမ္ပတ္တိ	၄၅၀
၂၀၅။	ချမ်းသာသုခကြောင်း	၄၅၁
၂၀၆။	သန္တောသတရား(၃)ပါး	၄၅၅
၂၀၇။	ယထာလာဘသန္တောသ	၄၅၇
၂၀၈။	ယထာဗလသန္တောသ	၄၅၈
၂၀၉။	ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ	၄၅၉

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	အပိုင်း (၄)	
	အထွေထွေ	
	အခန်း (၉)	
	အမြင်၊ အယူဝါဒ၊ ပမာဏများ	
၂၁၀။	လူသားတို့၏ ကျင့်စဉ်များ	၄၆၁
၂၁၁။	မေတ္တာ	၄၆၂
၂၁၂။	ကရုဏာ	၄၆၃
၂၁၃။	မုဒိတာ	၄၆၄
၂၁၄။	ဥပေက္ခာ	၄၆၅
၂၁၅။	လောကအမြင်များ	၄၆၆
၂၁၆။	တတ္တဒဿန	၄၆၇
၂၁၇။	ပမာဏဒဿန	၄၆၈
၂၁၈။	တက္ကဒဿန	၄၆၉
၂၁၉။	အာစာရဒဿန	၄၇၁
၂၂၀။	ရသဒဿန	၄၇၂
၂၂၁။	စရိတဒဿန	၄၇၄
၂၂၂။	အယူဝါဒများ .... —	၄၇၉
၂၂၃။	အဝစ္ဆေဒဝါဒ	၄၇၉
၂၂၄။	ပဋိဗိမ္ဗဝါဒ	၄၈၁

စဉ်	အကြောင်းအရာ			စာမျက်နှာ
၂၂၅။	အာဘာဿရဝါဒ	....	....	၄၈၂
၂၂၆။	ဝိဝတ္တဝါဒ	....	....	၄၈၄
၂၂၇။	ပရိဏာမဝါဒ	....	....	၄၈၄
၂၂၈။	အနိဗ္ဗစနီယဝါဒ	....	....	၄၈၅
၂၂၉။	အဇာတဝါဒ	....	....	၄၈၆
၂၃၀။	စိတ္တဝိလာသဝါဒ	....	....	၄၈၈
၂၃၁။	မာယာဝါဒ	....	....	၄၉၀
၂၃၂။	သဿတဝါဒ	....	....	၄၉၂
၂၃၃။	ဥစ္ဆေဒဝါဒ	....	....	၄၉၃
၂၃၄။	ဝိဘဇ္ဇဝါဒ	....	....	၄၉၅
၂၃၅။	အတ္တဝါဒ	....	....	၄၉၇
၂၃၆။	အနတ္တဝါဒ	....	....	၅၀၃
၂၃၇။	သုညဝါဒ	....	....	၅၀၅
၂၃၈။	ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒ	....	....	၅၀၉
၂၃၉။	အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒ	....	....	၅၁၀
၂၄၀။	မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒ	....	....	၅၁၁
၂၄၁။	ဝါဒအုပ်စု (၆)မျိုး	....	....	၅၁၃
၂၄၂။	ပမာဏများ	....	....	၅၁၃
၂၄၃။	ပစ္စက္ခပမာဏ	....	....	၅၁၄

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၂၄၄။	အနုမာနပမာဏ	၃၁၃
၂၄၅။	ဥပမာနပမာဏ	၃၁၆
၂၄၆။	သဒ္ဒပမာဏ	၃၁၆
၂၄၇။	အတ္ထာပတ္တိပမာဏ	၃၁၇
၂၄၈။	အနုပလဒ္ဓိပမာဏ	၃၁၉
၂၄၉။	သမ္ဘဝပမာဏ	၃၂၀
၂၅၀။	ဧတိဟျပမာဏ	၃၂၁
၂၅၁။	သစ္စိကာရဏပမာဏ	၃၂၂
၂၅၂။	နိဂုံး	၃၂၃
၂၅၃။	ကျမ်းကိုးစာရင်း	၃၂၈
၂၅၄။	မှတ်သားဖွယ်အက္ခရာစဉ်	၃၃၁

ရှေးဦးအမှာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

ဤစာအုပ်တွင် မူရင်းသက္ကဋအက္ခရာများကို မြန်မာအက္ခရာများဖြင့် ဖလှယ်ထားပါသည်။ ဖတ်ရာ၌ အောက်ပါအတိုင်း အသံထွက် ဖတ်ရှုရန် ဖြစ်ပါသည်—

ယေဘုယျမူ

(က) ရ-ရစ်ကို.......... ရ-အသံဖြင့်၊

(ခ) အသတ်ကို...... မတြာဝက်အသံဖြင့်၊

(ဂ) စ-ဝဂ်ကို .... အစဉ်အတိုင်း ကျ၊ ချ၊ ဂျ၊ ဃျ-အသံဖြင့်၊

(ဃ) ၐ-ကို .... ရှ-အသံဖြင့်၊

(င) ၑ-ကို........... ရှ-အသံဖြင့်၊

(စ) သ-ကို.......... ဆ-အသံဖြင့်၊

(ဆ) ၒ-ဆွဲကို .... ရိ (သို့မဟုတ်) ရု-အသံဖြင့်၊

(ဇ) အက္ခရာအထက်ရှိ

သဝေထိုးကို ......မတြာဝက် "ရ်" အသံဖြင့်—

အသံထွက်ဖတ်ရှုရန် ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

ပုံစံများ

စာလုံးပေါင်း		အသံထွက်
–ပြဂတ	....	ပရဂတ
–စိတ်	....	ကျိ (တ်)
–ကူတ	....	ကရိတ (သို့မဟုတ်) ကရုတ
–မေ်မ	....	မ(ရ်) မ
–ပြဝင်ဇေန္တ	....	ပရဝ(ရ်)တဇေန္တ
–သွုတ	....	ဆမရိတ (သို့မဟုတ်) ဆမရုတ
–ကူတျ	....	ကရိတျ (သို့မဟုတ်) ကရုတျ
–ဂတ္တိ	....	ရှ(က်)တိ
–ဝိပယ	....	ဝိရှယ
–ယသျ	....	ယ(ဆ်)ယ
–သတ်	....	ဆ (တ်)

နိဒါန်း

လူ့သမိုင်းတွင် ဘာသာယဉ်ကျေးမှုအရ ဒါနမှုပြုကြသည်များလည်း ရှိပါသည်။ သီလမှုပြုကြသည်များလည်း ရှိပါသည်။ ဘာဝနာမှုပြုကြသည်များလည်းရှိပါသည်။သို့ရာတွင် ထိုကဲ့သို့ဒါနမှုပြုကြခြင်း၊ သီလမှုပြုကြခြင်း၊ ဘာဝနာမှုပြုကြခြင်းများသည် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလနှင့် ဗုဒ္ဓခေတ်ကာလတို့တွင် လုပ်ငန်းအသွင်အားဖြင့် အချင်းချင်းတူညီကြစေကာမူ သဘောအားဖြင့် ခြားနားမှုရှိကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလတွင် ဒါနမှု၊ သီလမှု၊ ဘာဝနာမှုတို့ကို ပြုကြရာ၌ အစွန်းတဘက်လွတ်ပြုနည်းဖြင့် ပြုကြပြီး ဗုဒ္ဓခေတ်ကာလတွင်မူ အစွန်းနှစ်ဘက်လွတ်ပြုနည်းဖြင့် ပြုကြပါသည်။ အစွန်းတဘက်လွတ်ပြုနည်းကို ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဟူ၍ ဖြစ်စေ၊ အတ္တကိလမထာနုယောဂဟူ၍ဖြစ်စေ သင့်သလို အမည်တမျိုးမျိုးဖြင့်သတ်မှတ်ပြီး အစွန်းနှစ်ဘက်လွတ်ပြုနည်းကိုမူ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟူ၍ သတ်မှတ်ပါသည်။

အစွန်းတဘက်လွတ်ပြုနည်းသည် အတ္တကို အခြေခံ၍ ပြုသည့်နည်းဖြစ်ပါသည်။ အတ္တကိုအခြေခံသောအခါ ပရသည် မလွှဲသာမရှောင်သာ ပေါ်လာရပါသည်။ အတ္တနှင့်ပရဟူ၍ (၂)မျိုးကွဲပြားသွားသည်နှင့်တပြိုင်နက် ချစ်ခြင်းနှင့် မုန်းခြင်းတည်းဟူသော အစွန်း (၂) ခုသည်လည်း မလွှဲသာမရှောင်သာပေါ်လာရပြန်ပါသည်။ အလိုပြည့်လျှင် ချစ်ခြင်းအစွန်းပေါ်လာပြီး အလိုမပြည့်လျှင် မုန်းခြင်းအစွန်း ပေါ်လာပါသည်။

အတ္တနှင့်စပ်၍ ယုတ္တိဗေဒရှုထောင့်မှ အဘိဓမ္မာဆရာ ဓမ္မကိတ္တိ က—

> အာတ္မနိ သတိ ပရသညာ၊ သွပရဝိဘာဂါတ် ပရိဂြဟဒွေေါ်။
>
> အာတ္မနိ၊ အတ္တသည်။ သတိ၊ ရှိသော်။ ပရသညာ၊ မိမိမှ တပါးဟူသော သညာသည်။ သျာတ်၊ ဖြစ်ရာ၏။ သွပရဝိဘာ-

ဂါတ်၊ မိမိနှင့် သူတပါးဟူ၍ ကွဲပြားသွားခြင်းကြောင့်။ ပရိဂ္ဂ-
ဟဒုဋ္ဌမေါ၊ ချစ်ခြင်းနှင့် မုန်းခြင်းတည်းဟူသော အစွန်းနှစ်မျိုး
တို့သည်။ သျာတာမ်၊ ဖြစ်ကုန်ရာ၏-

ဟူ၍ မိန့်ခဲ့ပါသည်။

"မိမိ"မှတပါး "အခြား" ၎င်နေသေးလျှင် ချစ်ဖွယ်-ဟု နှလုံးသွင်းမိပါက စိတ်နှလုံးသာယာမည်။ မုန်းဖွယ်-ဟု နှလုံးသွင်းမိပါက စိတ်နှလုံးမသာမယာဖြစ်မည်။ ဤသည်မှာ ဓမ္မတာဖြစ်ပါသည်။ ကံသစ်များနောက်ထပ်ရရှိရေးအတွက် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ (ရယူရေး)ကျင့်စဉ်ဖြင့် ကျင့်ရာ၌လည်း ချစ်ခြင်းနှင့်မုန်းခြင်းတည်းဟူသော အစွန်း(၂)ဘက်မှ ရှောင်လွှဲ၍မရကောင်းပါ။ ကံဟောင်းများကုန်ခန်းရေးအတွက် အတ္တကိလမထာနုယောဂ (စွန့်လွှတ်ရေး)ကျင့်စဉ်ဖြင့် ကျင့်ရာ၌လည်း ချစ်ခြင်းနှင့်မုန်းခြင်းတည်းဟူသော အစွန်း(၂)ဘက်မှ ရှောင်လွှဲ၍ မရကောင်းပါ။

ထို့ကြောင့် ထိုလမ်းစဉ်(၂)ရပ်တို့သည် မုန်းခြင်းအစွန်းမှ လွတ်လျှင် ချစ်ခြင်းအစွန်း၌ တည်ပါမည်။ ချစ်ခြင်းအစွန်းမှ လွတ်လျှင် မုန်းခြင်းအစွန်း၌ တည်ပါမည်။ အစွန်းနှစ်ဘက်တို့တွင် အစွန်းတဘက်ဘက်၌ တည်ပါမည်။ သို့ဖြစ်၍ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂလမ်းစဉ်နှင့် အတ္တကိလ-မထာနုယောဂလမ်းစဉ်တို့သည် အစွန်းတဘက်မှသာ လွတ်အောင်ရှောင်နိုင်ပြီး အစွန်းနှစ်ဘက်လုံးမှကား လွတ်အောင် ရှောင်နိုင်ခြင်းမရှိကြပါချေ။ ဤသို့လျှင် မူလပဏ္ဏာသပါဠိတော်၊ ဓမ္မဒါယာဒသုတ်၌ ဟောကြားခဲ့ပါသည်။

ဤနေရာ၌ အစွန်းဟူသည် မပိုမဲ့အပ်သော သဘောအစုံဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအစွန်းသည် ပဋိပတ်ရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂအစွန်းနှင့် အတ္တကိလမထာနုယောဂအစွန်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဝါဒရေးရာရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် သဿတဝါဒအစွန်းနှင့် ဥစ္ဆေဒဝါဒအစွန်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အဘိဓမ္မာရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် လောဘအစွန်းနှင့် ဒေါသအစွန်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့စသည်ဖြင့် အစွန်းသည် သူ့ရှုထောင့်နှင့်သူ များစွာ

ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အနှစ်သာရအားဖြင့်မူ မမှိဝဲအပ်သော သဘောအစုံ ဖြစ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါကား ထိုကဲ့သို့ မဟုတ်။ အစွန်းနှစ်ဘက်လုံးမှ လွတ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟူသော ဝေါဟာရကို ဓမ္မစကြပဝတ္တနသုတ်၌ စတင်အသုံးပြုပြီး မဇ္ဈိမပဋိပဒါသဘောတရားကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ဖြင့် အကျယ်ပြုပါသည်။ အတ္တနှင့်ပတ်သက်၍ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူသော ပုဂ္ဂလအတ္တကို အနုလောမ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဖြင့် လွတ်အောင် ရှောင်ခဲ့ပါသည်။ ဤသည်မှာ အတ္တ၏ ပထမဆင့် အစွန်းကို ရှောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အတ္တ၏ ပထမဆင့် အစွန်းဖြစ်သည့် ပုဂ္ဂလအတ္တကို ရှောင်ခြင်းအားဖြင့် "ဤလောက၌ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ငါ သူတပါး ယောကျ်ား မိန်းမ မရှိ။ ကြောင်းကျိုးဆက် အနေဖြင့် မွေသာရှိသည်" ဟူသော သဘောကို ပြပါသည်။

ဗြာဟ္မဏဝါဒီတို့၏အယူအရ အတ္တသည် ဇီဝအတ္တနှင့် ပရမအတ္တဟူ၍ (၂) မျိုး ရှိပါသည်။ ထို (၂) မျိုးတို့တွင် ဇီဝအတ္တဟူသည် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ငါ သူတပါး ယောကျ်ား မိန်းမ သဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ဇီဝအတ္တသည် မပျက်မစီး အမြဲတည်ရှိနေသည်ဟု ယူလျှင် "သဿတအတ္တ" ဖြစ်၍ အမြဲမတည်ရှိပဲ တဘဝသာ တည်ရှိသည်ဟုယူလျှင် "ဥစ္ဆေဒအတ္တ" ဖြစ်ပါသည်။ ပရမအတ္တဟူသည် ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာသည်လည်း ဂုဏ်တော်အနန္တနှင့်ပြည့်စုံသော ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာ (သဂုဏဗြဟ္မာ) နှင့် ဂုဏ်တော်ဟူ၍ စိုးစဉ်းမျှမရှိပဲ အရှိဓာတ် (သတ်)၊ အသိဓာတ် (စိတ်)၊ အလှဓာတ် (အာနန္ဒ)သက်သက်မျှသာဖြစ်သော ဗြဟ္မာ (နိဂ္ဂုဏဗြဟ္မာ) ဟူ၍ (၂) မျိုးရှိပါသည်။

ထိုအတ္တ (၂) မျိုးလုံးကိုပင် ထေရဝါဒ-က အစွန်းတရားများအဖြစ် သတ်မှတ်ပါသည်။ ထိုသို့သတ်မှတ်ရာတွင် ဇီဝအတ္တနှင့် သတ္တဝါသဘော ပါသော သဂုဏဗြဟ္မာ (ပရမအတ္တတပိုင်း) ကို ပထမဆင့်အစွန်း ပုဂ္ဂလအတ္တအဖြစ် ယူ၍ အနုလောမ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဖြင့် ရှောင်ခဲ့ပါသည်။ သတ္တဝါ

သဘောမပါသော နိဂ္ဂဟာဖြဟ္မာ (ပရမအတ္တတပိုင်း) ကို ဒုတိယဆင့် အစွန်း ဓမ္မအတ္တအဖြစ်ယူ၍ ပဋိလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဖြင့် ထပ်မံရှောင်ခဲ့ပါသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်အရ မိမိအလိုအတိုင်းဖြစ်စေနိုင်သော အတ္တသဘောသည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ (ပုဂ္ဂလအတ္တ) အနေဖြင့်လည်း မရှိ၊ ဓမ္မ(ဓမ္မအတ္တ) အနေဖြင့်လည်း မရှိဟူ၍ သိအပ်ပါသည်။

ဤသို့လျှင် ထေရဝါဒသည် ပုဂ္ဂလအတ္တကို ပထမဆင့်အစွန်း၊ ဓမ္မ- အတ္တကို ဒုတိယဆင့်အစွန်းအဖြစ် ယူ၍ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ဖြင့် ယင်းအစွန်းနှစ်ဘက်မှ လွတ်အောင်ရှောင်ပြီးနောက် အတ္တကို အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ဖြင့် မြစ်ပြတ်မပယ်နိုင်သေးသရွေ့ အတ္တကို အခြေခံပြီး ဖြစ်ပေါ်လာသော အကုသိုလ်တရား (အစွန်း) များမှ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ် (ဝိပဿနာ၊ ဝိဇ္ဇောနီဿိတ၊ ဒါန၊ သီလ၊ သမထ) ဖြင့် လွတ်အောင်ရှောင်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဤသို့ ဖော်ပြခဲ့ပါသည်—

သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ၊ ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ။
သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါနသာသနံ။

သဗ္ဗပါပဿ၊ အကုသိုလ်ဟူသမျှကို။ အကရဏံ၊ သုစရိုက်ကုသိုလ်သဘောအရ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းဖြင့် မပြုခြင်းလည်းကောင်း။ ကုသလဿ၊ ပုညကိရိယာကုသိုလ်ဟူသမျှကို။ ဥပသမ္ပဒါ၊ ပြည့်စုံစေခြင်းလည်းကောင်း။ သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ မိမိစိတ်ကို မဂ်ကုသိုလ်၊ ဝိပဿနာကုသိုလ်၊ (အယုတ်ဆုံး) ဝိဝဋ္ဋနိဿိတ ဒါနကုသိုလ်၊ သီလကုသိုလ်၊ သမထကုသိုလ်တို့ဖြင့် ဖြူစင်စေခြင်းသည်းကောင်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဧတံ၊ ဤကျင့်နည်း (၃) မျိုးသည်။ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဘုရားရှင်တို့၏။ သာသနံ၊ အဆုံးအမတော် ပေတည်း။

ဖော်ပြပါဂါထာသည် အတ္တကိုအခြေခံ၍ ဖြစ်ပေါ်နေသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်များပယ်ရှားရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အကျဉ်းဆုံးသော မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ပြ ဂါထာဖြစ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်အရ အကုသိုလ်

ဟူသမျှသည် ရှောင်ရှားအပ်သော ပထမဆင့်အစွန်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အကုသိုလ်အစွန်းကို သုံစရိုက်ကုသိုလ်တရားဖြင့် ရှေးဦးစွာ ရှောင်ရှား အပ်ပါသည်၊ ပယ်အပ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ "သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ"အရ ပထမဆင့်အစွန်း အကုသိုလ်ကို ပထမဆင့် ရှောင်ကြဉ်ခြင်း သုစရိုက် ကုသိုလ်ဖြင့် ပယ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အကုသိုလ်ဟူသမျှကိုပယ်ရန် ရှေးဦးစွာရှောင်ကြဉ်ခြင်းတည်းဟူသော သုစရိုက်ကုသိုလ်ကိုလုပ်ရပါသည်။ ထို့နောက် "ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ"အရ ပုညကိရိယာကုသိုလ်ကို လုပ်ရပါသည်။ ပုညကိရိယာ ကုသိုလ်လုပ်မှသာ အကုသိုလ်ကို အင်ပြည့် အားပြည့် ပယ်ရရောက်ပါသည်။ ပုညကိရိယာ ကုသိုလ်လုပ်ရာ၌လည်း ဒုတိယဆင့် အစွန်းသဘော သက်ရောက်သော "အတ္တနှင့်အတ္တနိယ"သည် ပါဝင်လာတတ်ပါသည်။ အတ္တသည် ဒိဋ္ဌိအတ္တ၊ မာနအတ္တ၊ တဏှာအတ္တ-ဟူ၍ အကြမ်းအနုလိုက်ပြီး (၃) မျိုးရှိပါသည်။ ယင်း (၃) မျိုးလုံးပင် ဇနုသယအဆင့်၌ ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ ပရိယုဋ္ဌာန အဆင့်၌ ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ ဝီတိက္ကမအဆင့်၌ ရှိသည်ဖြစ်စေ မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ ပယ်အပ်သော ဒုတိယဆင့် အစွန်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ကုသိုလ်အရာ၌အစွန်းအတ္တဝင်ရောက်သောအခါ မျှော်လင့်မှု(လာဘ)· အလေးအမြတ် အပြုခံလိုမှု (သက္ကာရ)၊ ကျော်စော ထင်ရှားလိုမှု (သိလောက) တို့သည် ကုသိုလ်လုပ်ငန်း၌ အတ္တ၏ကိုယ်စားလှယ်အနေဖြင့် ပါဝင်လာကြပါသည်။ အတ္တသည် ဒိဋ္ဌိအတ္တဖြစ်ပါက ယင်း၏ကိုယ်စားလှယ်သည် "လူတော်"ဟူသော အမြင်မှားမှုသဘောဖြင့် မိမိ၏ လာဘ၊ သက္ကာရ၊ သိလောကတို့၌ ဦးဆောင်ပါသည်။ အတ္တသည် မာနအတ္တဖြစ်ပါက ယင်း၏ကိုယ်စားလှယ်သည် အာဏာပေးမှု၊ မောက်မာထောင်လွှားမှု၊ ပြိုင်ဆိုင်မှုသဘောဖြင့် မိမိ၏ လာဘ၊ သက္ကာရ၊ သိလောကတို့၌ ဦးဆောင်ပါသည်။ အတ္တသည် တဏှာအတ္တဖြစ်ပါက ယင်း၏ကိုယ်စားလှယ်သည် တပ်မက်စွဲလမ်းမှုသဘောဖြင့် မိမိ၏ လာဘ၊ သက္ကာရ၊ သိလောကတို့၌ ဦးဆောင်ပါသည်။ "သူများယောင်လို့ယောင် အမောင် တောင်မှန်း

မြောက်မှန်းမသိ”ဟူသော ကုလာစာရသဘောဖြင့် ကုသိုလ်ပြုလျှင်မူ အတ္တအပေါ် မောဟ-က အပိုဆင့်ရာ ရောက်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကုသိုလ်လုပ်ရာ၌ ပါဝင်လာတတ်သော အတ္တကို ဒုတိယဆင့် အစွန်းအဖြစ်ယူ၍ မိမိစိတ်ကို ဖြူစင်စေခြင်းဖြင့် ရှောင်ရှားအပ်ပါသည်။ ပယ်အပ်ပါသည်။ မိမိစိတ်ကို ဖြူစင်စေခြင်း (၁ စိတ္တပရိယောဒပနံ) ဆိုသည်မှာ ဝိပဿနာပွားခြင်း၊ အယုတ်ဆုံးအားဖြင့် လာဘ်လာဘကို မငဲ့ကွက်မှု၊ အလေးအမြတ်အပြုခံရခြင်းကို မငဲ့ကွက်မှု၊ ထင်ရှားကျော်ကြားခြင်းကို မငဲ့ကွက်မှု၊ အားနာ၍မဟုတ်ပဲ စေတနာသက်သက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်မှုတို့ဖြင့် ကုသိုလ်ပြု၍ ဒုတိယဆင့် အစွန်းအတ္တမှ လွတ်အောင် ရှောင်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပယ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ဒုတိယဆင့် အစွန်းကို ဒုတိယဆင့်အနေဖြင့် ပယ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ပယ်မှသာ အစွန်းနှစ်ဘက်မှ လွတ်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါအကျင့်ဖြင့် ကုသိုလ်ကို လုပ်ရာရောက်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမတော်ကို လိုက်နာကျင့်သုံးရာရောက်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလက ကုသိုလ်ပြုနည်းအတိုင်း ပထမဆင့်အစွန်းတဘက်လွတ် ကုသိုလ်မျိုးသာ ပြုလုပ်ရာရောက်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် သံသရာဝဋ္ဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ရေးအတွက် အခ်ပွာယ်ရှိတော့မည်မဟုတ်ပါချေ။ ဤနေရာ၌ မဇ္ဈိမပဋိပဒါအဖြစ် ဝိပဿနာကို ဆိုပါသည်။ ဝိပဿနာ မဟုတ်သေးလျှင်လည်း ဝိပဿနာသို့ ရှေးရှုသော ဒါနကုသိုလ်၊ သီလကုသိုလ်များကိုလည်း ဆိုပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ ကုသိုလ်လုပ်နည်းကို အကျဉ်းချုံး၍ ပြန်လည် ဖော်ပြရလျှင်——

(၁)　အကုသိုလ်မှန်သမျှသည် ပဌမဆင့်အစွန်းတဘက်၊
–ယင်းကို သုစရိုက်ကုသိုလ်ဖြင့် ပယ်သတ်ရမည်။

(၂)　ဒါန သီလ စသော ကုသိုလ်မှန်သမျှကို လုပ်ရမည်။

-ထို၌ ဝဋ္ဋနိဿိတ သဘောအရ ပါဝင်လာတတ်သော တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိ သည် ဒုတိယဆင့်အစွန်းတဘက်၊

-ယင်းကို ဝိပဿနာပွားခြင်း၊ အယုတ်ဆုံး ဝိဝဋ္ဋနိဿိတကုသိုလ် ပြုခြင်းဖြင့် ပယ်သတ်ရမည်-

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဖော်ပြပါအတိုင်း အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်သောမဇ္ဈိမပဋိပဒါ ကျင့်စဉ်အရ ကုသိုလ်လုပ်ခြင်းကို သိက္ခာ(၃)ပါးဖြင့်လည်း ဖော်ပြကြပါသည်။ အကုသိုလ်ဟူသမျှမပြုလုပ်ခြင်းကို သီလသိက္ခာဟူ၍လည်း ကောင်း၊ ကုသိုလ်ဟူသမျှ ပြည့်စုံစေခြင်းကို သမာဓိသိက္ခာ ဟူ၍လည်း ကောင်း၊ မိမိစိတ်ဖြူစင်စေခြင်းကို ပညာသိက္ခာဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။

မြတ်စွာဘုရားသည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ) ကျင့်စဉ်ဖြင့် သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်းသိမြင်ပြီး သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ရှင်အဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟူသည် ဝိပဿနာဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်တည်းဟူသော ဘာဝနာကုသိုလ်တို့ပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဝိဝဋ္ဋာဘိမုခေါ် သံသရာမှ ထွက်မြောက်ရေးအတွက် ကျေးဇူးပြုသော ဒါနကုသိုလ်၊ သီလကုသိုလ်တို့သည်လည်း အစွန်း(၂)ဘက်မှ ခေါင်းပေါ်သော "တနုကရ"အနေဖြင့် လွတ်လျှင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါပင် မည်ပါသည်။ အစွန်း(၂)ဘက်မှ မလွတ်သျှင်ကား ဗုဒ္ဓခေတ်မဟုတ်မီကာလက ပြုလုပ်ခဲ့သော ကုသိုလ်သဘောသက်ရောက်၍ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ သော်လည်း မည်ပါသည်။ အတ္တကိလမထာနုယောဂသော်လည်း မည်ပါသည်။ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂမည်လျှင် ပြာဟ္မဏကုသိုလ်သဘောရှိပါသည်။ အတ္တကိလမထာနုယောဂမည်လျှင် တိတ္ထိယကုသိုလ်သဘောရှိပါသည်။ အမြင့်ဆုံးအနေဖြင့် ဆိုရပါလျှင် မိရိုးဖလာ ဗုဒ္ဓဘာသာကုသိုလ်သဘောသာ ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓ၏အဆုံးအမတော်ကို တိတိကျကျ လိုက်နာပါလျှင် ဝိပဿနာကို အားထုတ်အပ်ပါသည်။ အကယ်၍ ဝိပဿနာကို အကြောင်းကြောင်းကြောင့် အားမထုတ်နိုင်ပါလျှင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်

စဉ်အရ ကုသိုလ်တရားများကို ပြုလုပ်ရာတွင် လာဘ၊သက္ကာရ၊သိလောက၊ ကုလာစာရသဘောတို့ မပါဝင်စေခုန် ပြုလုပ်အပ်ပါသည်။

ကုသိုလ်တရားများကို ပြုလုပ်သော အခါ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ ကျင့်စဉ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှသာ ဗြဟ္မဏဝါဒကို လွန်ပါသည်။ တိတ္ထိယဝါဒကို လွန်ပါသည်။ မိရိုးဖလာ ဗုဒ္ဓဘာသာကို လွန်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်တွင် အစွန်း (၂)ဘက် ရှိပါသည်။ ယင်းတို့သည် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ပါသည်။ ဤသဘောကို နားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ငါးပါးသီလစောင့်ထိန်းရာတွင် သူ့အသက်ကိုသတ်ခြင်း ပါဏာတိပါတ ကံသည် အစွန်းတဘက် အကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ယင်းအကုသိုလ်ကို ဒုစရိုက်ဟု ခေါ်ပါသည်၊ သူ့အသက်ကိုသတ်ခြင်း ပါဏာတိပါတကံမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် သုစရိုက်ကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပါဏာတိပါတကံမှ ရှောင်ကြဉ်ရုံမျှနှင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျသောကုသိုလ် မဖြစ်သေးပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ရှောင်ကြဉ်ရုံသက်သက်သည် သုစရိုက် ဖြစ်သည်မှန်သော်လည်း ရပ်တန့်ခြင်းအဆင့်သာရှိသေး၍ အစွန်းတဘက်မျှကိုသာ ပယ်နိုင်သေးသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သင်္ချာသဘောအရ အပေါင်းနှင့်အနုတ်အကြားတွင်"သုည"သဘောသည် ကြားခံလျက်ရှိပါသည်။ ရောင်းဝယ်မှုသဘောအရ အရှုံးနှင့်အမြတ်အကြားတွင် "အရင်း"သဘောသည် ကြားခံလျက်ရှိပါသည်။ ဖြစ်စဉ်သဘောအရ အဖြစ်(ဥပါဒ်)နှင့် အပျက်(ဘင်)အကြားတွင် "ရပ်တန့်ခြင်း" (ဌီ)သည် ကြားခံလျက်ရှိပါသည်။ ကြားခံ"သုည" သဘောကို ဟိုဘက် သည်ဘက် ကျော်လွန်လိုက်သောအခါ အပေါင်းနှင့်အနုတ် ဖြစ်လာပါသည်။ ကြားခံ"အရင်း"သဘောကို ဟိုဘက် သည်ဘက် ကျော်လွန်လိုက်သောအခါ အရှုံးနှင့်အမြတ် ဖြစ်လာပါသည်။ ကြားခံ"ရပ်တန့်ခြင်း" သဘောကို ဟိုဘက် သည်ဘက် ကျော်လွန်လိုက်သောအခါ အဖြစ် (ဥပါဒ်)နှင့် အပျက်(ဘင်) ဖြစ်လာပါသည်။

သူ့အသက်ကိုသတ်ခြင်း ပါဏာတိပါတကံကို စောင့်ထိန်းရာ၌ ဒုစရိုက်နှင့် ပုညကိရိယာတို့အကြားတွင် ကြားခံ သုစရိုက်ကုသိုလ်ရှိပါသည်။ ယင်းကြားခံ သုစရိုက်ကုသိုလ်သည် အဘာဝမုခသဘောဖြင့် ရှောင်ကြဉ်ခြင်း (ဝိရတီ)ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ကြားခံဝိရတီသည် အဘာဝမုခသဘောဖြင့် ရှောင်ကြဉ်ရုံမျှဖြစ်သော်လည်း သုစရိုက်ကုသိုလ်သဘောရှိပါသည်။ ယင်းသုစရိုက်ကုသိုလ်သည် အစွန်းတဘက် အကုသိုလ်ကိုသာ ပယ်နိုင်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ ဒေသနာတွင် "သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ" သဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။

အစွန်းနှစ်ဘက်ကို ပယ်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါကုသိုလ်မျိုး ဖြစ်စေရန် 'ကုသလဿူပသမ္ပဒါ' သဘောမျိုးသက်ရောက်သောပုညကိရိယာကုသိုလ်ကို ဘာဝမုခသဘောဖြင့် ပြုလုပ်ရပါသည်။ သူ့အသက်ကိုသတ်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် သူ့အသက်ကို ရှည်အောင် စောင့်ရှောက်ရပါသည်။ သူ့ဥစ္စာကိုခိုးယူခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် မိမိ၏ဥစ္စာကို ပေးကမ်းရပါသည်။ သူ့သားမယားတို့၌ ကျူးလွန်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် သူ့သားမယားများကို စောင့်ရှောက်ရပါသည်။ မုသားပြောခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် အမှန်သစ္စာကို ပြောဆိုရပါသည်။ သေရည်သေရက်သောက်စားခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် သေရည်သေရက် ဖျက်ဆီးရေးလုပ်ငန်းများ၌ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရပါသည်။ ထိုအခါမှသာ ဘာဝမုခသဘောရှိသော ပုညကိရိယာကုသိုလ်၌ ပါဝင်လာတတ်သော အတ္တနှင့်အတ္တနိယ ကျန်အစွန်းတဘက်ကို ပယ်ရေးသို့ ရှေးရှုနိုင်ပါသည်။

"ဝတ္တံ အပရိပူရေန္တော သီလံ န ပရိပူရတိ=ဝတ္တံ၊ ဝတ်တရားကို။ အပရိပူရေန္တော၊ မဖြည့်သောသူသည်။ သီလံ၊ သီလကို။ န ပရိပူရတိ၊ ဖြည့်ချုမဆောက်" ဟု ဆိုပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ကုသိုလ်တိုင်းတွင် စာရိတ္တ(ဆောင်)သဘောနှင့် ဝါရိတ္တ(ရှောင်)သဘောသည် ဒင်္ဂါးတပြား၏ ခေါင်းဘက်နှင့်ပန်းဘက် မျက်နှာပြင်သဖွယ် ပူးတွဲ၍ ပါဝင်ပါသည်။ ခေါင်းဘက်နှင့်ပန်းဘက် နှစ်ဘက်လုံးပါဝင်သောဒင်္ဂါးသာ ဒင်္ဂါးကောင်း

ဖြစ်သကဲ့သို့ သုစရိုက်(ဝါရိတ္တ)နှင့် ပုညကိရိယာ(စာရိတ္တ)တို့ နှစ်ဘက်လုံး ပါဝင်သော ကုသိုလ်မျိုးသည်သာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကုသိုလ် ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမတော်နှင့် အညီ ကျင့်ကြံသော ကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။

ငါးပါးသီလဆောက်တည်ရာတွင် သမ္ပတ္တဝိရတိသီလမျိုးဖြစ်ပါက သုစရိုက် (ဝါရိတ္တ)နှင့် ပုညကိရိယာ (စာရိတ္တ)တို့ တပြိုင်နက်ရကောင်းသောကြောင့် အစွန်း (၂)ဘက်ကို ရှောင်နိုင်ပါလျှင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါသီလ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သမာဒါနဝိရတိသီလမျိုးဖြစ်ပါက သုစရိုက်(ဝါရိတ္တ)သဘောသာ ပါဝင်၍ ပထမဆင့်အစွန်းတဘက်ကိုသာ ရှောင်နိုင်သဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျသော သီလမျိုးမဖြစ်နိုင်ပါချေ။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျသော သီလမျိုးဖြစ်စေရန်အတွက် ပုညကိရိယာ (စာရိတ္တ)ကို ပြုလုပ်ရပါသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ရာ၌ အတ္တ (ငါ)နှင့် အတ္တနိယ (ငါ့ဥစ္စာ)တည်းဟူသော သိမ်းပိုက်ခြင်း (ပရိဂ္ဂဟ)သဘောမျိုး ပါဝင်တတ်ပါသည်။ ယင်းသည်လည်း ဒုတိယဆင့် အစွန်းတဘက်ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယဆင့်အစွန်းကိုပယ်ရန် "သစိတ္တပရိယောဒပနံ"အရ ကုသိုလ်လုပ်ငန်း၌ မိမိ၏စိတ်ကို ဖြူစင်စေရပါသည်။ မိမိ၏စိတ်ကို ဖြူစင်စေခြင်းဆိုသည်မှာ ဝိပဿနာပွားခြင်းနှင့် အကယ်၍ မပွားနိုင်သေးပါလျှင် တောင့်တမျှော်ကိုးခြင်း (လာဘ)၊ လေးစားမြတ်နိုးမှုကို ခံယူလိုခြင်း (သက္ကာရ)၊ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလိုခြင်း (သိလောက)၊ အများလုပ်၍ လိုက်လုပ်ခြင်း (ကုလာစာရ)တို့ မပါဝင်ပဲ ကံနှင့် ကံ၏အကျိုး၊ ရတနာသုံးပါးတို့၌ ယုံကြည်မှု (သဒ္ဓါ) သက်သက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းကို အတ္တ (ငါ)နှင့် အတ္တနိယ (ငါ့ဥစ္စာ)မှ ထွက်မြောက်ခြင်း (နိဿရဏ)သဘောဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းဟူ၍ ဆိုပါသည်၊ သို့မှသာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျသော ကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမသာသနာတော်နှင့် ကိုက်ကြိုက်ခိုက် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလနှင့် သာသနာပကာလတို့၌ ပြုကြသောအစွန်းတဘက်လွတ် ကုသိုလ်မျိုးကို မပြုကြပဲ အစွန်းနှစ်ဘက်လွတ် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ ကုသိုလ်မျိုးကိုသာ

ပြုကြရန် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြုသောအခါ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း (သုစရိုက်) သဘောသက်သက်ဖြင့် မလုံလောက်ပဲ ဆောင်ရွက်ခြင်း (ပုညကိရိယာ)ပါ လိုအပ်ကြောင်း သဘောပေါက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် ပုညကိရိယာ၌သာ ဝဋ္ဋနိဿိတသဘောအရ ဒုတိယဆင့်အစွန်း အတ္တနှင့် အတ္တနိယပါဝင်ပြီး ယင်းဒုတိယဆင့်အစွန်း အတ္တနှင့် အတ္တနိယကို "ဇလေန ပကာဘံ ပက်ံ ဇလေနေဝ ဝိသုဇ္ဈတိ=ရေကြောင့်ဖြစ်သော နွံကို ရေဖြင့်ပင် ဆေးကြောရ၏" ဟူသောအဆိုအမိန့်အတိုင်း ဝိဝဋ္ဋနိဿိတ ပုညကိရိယာဖြင့်သာ သုတ်သင်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အတ္တသည် စိုးမိုးသူဖြစ်ပါသည်။ အတ္တသည် ပရကို မိမိ၏ဥစ္စာ (အတ္တနိယ) အဖြစ် စိုးမိုးပါသည်၊ ထိုအချိန်တွင်ပင် ပရ-ကလည်း အတ္တကို သူ၏ဥစ္စာအဖြစ် တန်ပြန်စိုးမိုးပါသည်။ ထို့ကြောင့် သတ္တဝါများသည် တပြိုင်နက်တည်း စိုးမိုးသူလည်းဖြစ်ပါသည်။ စိုးမိုးခံရသူလည်းဖြစ်ပါသည်။ မိမိသည် မိမိစာအုပ်ကို မိမိပစ္စည်းအဖြစ် စိုးမိုးနေစဉ် မိမိ၏စာအုပ်ကလည်း မိမိကို မိမိ၏ပိုင်ရှင်အဖြစ် တန်ပြန်စိုးမိုးပါသည်၊ ဤသဘောကို သိပ္ပံ ဆရာကြီးနျူးတန်က ရူပဗေဒရှုထောင့်မှ "သက်ရောက်အားနှင့် တန်ပြန် သက်ရောက်အား" နိယာမဖြင့် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သတ္တဝါ တို့သည် မိမိတို့၌ အဘ္ဘန္တရအနုသဒ္ဒေ့ကာသပတ်လုံး ပရသဘောအလိုလို ပါဝင်နေရကား တပြိုင်နက်တည်း အကျဉ်းချသူ "မင်းကေရာဇ်" လည်း ဖြစ်ပါသည်။ အကျဉ်းစံ "သုံ့ပန်း" လည်း ဖြစ်ပါသည်။ အကျဉ်းစံ "သုံ့ပန်း" ဘဝမှ လွတ်မြောက်လိုပါလျှင် အကျဉ်းချသူ "မင်းကေရာဇ်" ဘဝမှ ပဌမဦးစွာ လွတ်မြောက်ဖို့လိုပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သက်ရောက်အားနှင့် တန်ပြန်သက်ရောက်အားတို့တွင် သက်ရောက်အား သည် ပဌမဖြစ်သကဲ့သို့ အကျဉ်းချသူ "မင်းကေရာဇ်" နှင့် အကျဉ်းစံ "သုံ့ပန်း" တို့တွင် အကျဉ်းချသူ "မင်းကေရာဇ်" သည် ပဌမဖြစ်သော ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လောကသံသရာမှ လွတ်မြောက်လိုပါလျှင် အတ္တကို ပဌမဦးစွာ ပယ်သတ်ရန် လိုအပ်ကြောင်း ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားက ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လူတို့သည် အရာဝတ္ထုတနုကိုမြင်ရာ၌ ဖြစ်စေ၊ ဖြစ်ရပ်တခုကိုကြုံရာ၌ ဖြစ်စေ သူ့မူလပကတိအတိုင်း သိကြသည်မဟုတ်။ မိမိတို့၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ရှိသော ဘဝရှုထောင့် (အာသယ)၊ ဘဝအခြေခံ(အနုသယ)၊ ဝါသနာနှင့်စရိုက် (စရိတ) နှင့် နှလုံးသွင်း (အဓိမုတ္တိ) တို့ဖြင့် ဖြည့်စွက်၍ သိကြသည်သာဖြစ်၏။ ဥပမာအားဖြင့် မောင်ဘ ကားမောင်းရာ၌ "မောင်ဘ ကားမောင်းသည်"ဟူ၍လောက်သာ ပကတိအတိုင်းမသိပဲ "မောင်ဘ ကားမောင်းကောင်းသည်"ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "မောင်ဘ ကားမောင်းမကောင်း"ဟူ၍လည်းကောင်း ဤသို့စသည်ဖြင့် ကောင်း၊ မကောင်း၊ မှန်၊ မမှန်၊ သင့်၊ မသင့်စသည်တို့ကိုပါ ဖြည့်စွက်၍ ဆိုကြပါ၏။ ဖြည့်စွက်ခြင်းမှာလည်း ဓမ္မတာအတိုင်း မဖြည့်စွက်ပဲမနေနိုင်၍သာ ဖြည့်စွက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဤနေရာ၌ ကောင်း,မကောင်း၊ မှန်,မမှန်၊ သင့်,မသင့်၊ လှ,မလှ စသည်တို့ကို တိုင်းတာ၍ဆုံးဖြတ်ရာ၌ "စံ"ရှိပါသည်။ ယင်း"စံ"ကား "ဘာသာရေး" ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာရေး သွန်သင်ချက်အတိုင်း လူတို့သည် "ကောင်း၊မကောင်း"ကိုလည်း ဆုံးဖြတ်ကြပါ၏၊ "မှန်၊မမှန်" ကိုလည်း ဆုံးဖြတ်ကြပါ၏။ "သင့်၊မသင့်"ကိုလည်း ဆုံးဖြတ်ကြပါ၏။ "လှ၊ မလှ"ကိုလည်း ဆုံးဖြတ်ကြပါ၏။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်များ အတိုင်း ဆောင်ရွက်ကြ၏။ သို့ဖြစ်၍ "ဘာသာရေး"သည် လူ့ဘဝ လူမှုဆက်ဆံရေးနယ်ပယ်၌ အလွန်အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ပတ်သက်ပါသည်။ မှန်ကန်သော ဘာသာရေးဖြစ်လျှင် ပစ္စုပ္ပန်သံသရာ (၂)ဖြာသော အကျိုးကိုရရှိ၍ မှားသောဘာသာရေးဖြစ်လျှင် ပစ္စုပ္ပန်သံသရာ (၂)ဖြာသော အကျိုးမဲ့ကိုရရှိမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာရေးကို အလေးအနက်ထား၍ ရွေးချယ်ယုံကြည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ သောက ပရိဒေဝ ဒုက္ခ ဒေါမနဿတို့ကို လွန်မြောက်နိုင်သောကျင့်စဉ်များ များစွာ ပါဝင်ပါသည်။ သို့ပါလျက် ထိုကျင့်စဉ်များ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်ကြသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် အများ

စုသည့် သောက ပရိဒေဝ ဒုက္ခ ဒေါမနဿတို့၏ နှိပ်စက်ခြင်းကို ခံနေရပါ၏။ ထိုသို့ခံနေရခြင်းမှာ "အဝိဇ္ဇာ"ခေါ် အထင်မှားမှုကြောင့်သာ ဖြစ်တန်ရာပါ၏။ ဤနေရာ၌ အဝိဇ္ဇာကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်အနက်ယူ၍ မိမိသန္တာန်၌ မရှိသော အရည်အသွေးများကို ရှိသည်ဟု အထင်မှားခြင်း အဖြစ်ဆိုပါသည်။ အဝိဇ္ဇာ ဝင်လာလေသောအခါ သူတော်ကောင်း မဟုတ်သူများကလည်း မိမိကိုယ်ကို ငါကယ့်သူတော်ကောင်းဟု ထင်မှတ်မှားကြ၏။ ပညာရှိ မဟုတ်သူများကလည်း မိမိကိုယ်ကို တကယ့်ပညာရှိဟု ထင်မှတ်မှားကြ၏။ မတော်မတရား လုပ်သူများကလည်း မိမိကိုယ်ကို တရားဓမ္မအကျဆုံးဟု ထင်မှတ်မှားကြ၏။ မျက်စိသည် မိမိကိုပြန်၍ မမြင်ငတ်သကဲ့သို့ အဝိဇ္ဇာရှိသူကလည်း မိမိကို အဝိဇ္ဇာရှိနေသူအဖြစ် ပြန်၍ မမြင်သော်လည်း ပရိသတ်ကမူ သဲကွဲစွာ မြင်လျက် ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာကို မျက်ခြည်ပြတ်မခံပဲ သတိဖြင့် ဆင်ခြင်အပ်ပါသည်။

မြတ်စွာဘုရား ညွှန်ကြားတော်မူခဲ့သည့် အတိုင်း သောက ပရိဒေဝ ဒုက္ခ ဒေါမနဿတို့ကို လွန်မြောက်ရန်အလို့ငှာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ဖြင့် လောကကို ရှုမြင်အပ်ပါသည်။ ထိုသို့ရှုမြင်ရာတွင်—

-အကုသိုလ်ဟူသမျှကို မလုပ်နဲ့၊

-ကုသိုလ်ဟူသမျှကို လုပ်၊

-(ကုသိုလ်ဟူသမျှကို လုပ်ရာတွင်) မိမိ၏စိတ်ကို အတ္တနှင့် အတ္တနိယမှ လွတ်မြောက်သောအားဖြင့် ဖြူစင်ပါစေ–

ဟူသော ဘုရားရှင်တို့၏ အဆုံးအမတော်အတိုင်း တိတိကျကျလိုက်နာကျင့်သုံးလိုသော သဒ္ဓါတရားဖြစ်ပေါ်စေရန် ရည်သန်ချက်ဖြင့် ဤစာအုပ်ကို ပြုစုတင်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်၏ ရည်သန်ချက်ပြည့်ဝမှု ရှိ၊ မရှိကို စာဖတ်သူကိုယ်တိုင်က မိမိ၏သန္တာန်၌ ဘုရားရှင်တို့သာ ဟောဖော် ညွှန်ပြနိုင်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါခေါ် ဝိပဿနာ (သို့မဟုတ်) အယုတ်ဆုံး ဝိဝဋ္ဋနိဿိတကုသိုလ်ကို အားထုတ်လိုသော သဒ္ဓါတရား ဖြစ်ပေါ်မှု ရှိ၊ မရှိနှင့် ချိန်ထိုး၍ ဆုံးဖြတ်ရန်ဖြစ်ပါသည်။

(၇) အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

ဤနေရာ၌ လောကကို ဝိပဿနာသိဖြင့်မဟုတ်ပဲ အတ္တ၊ အတ္တနိယ သိဖြင့် ရှုမြင်ကြကုန်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အသိတရားနှင့်ပတ်သက်၍ မိန့်ဆို တော်မူကြသော ဝေဒန္တအဋ္ဌကထာဆရာ သင်္ကာစရိယနှင့် ဗုဒ္ဓ၏ ဓမ္မ သေနာပတိ အရှင်သာရိပုတ္တရာတို့၏ အဆိုအမိန့်များကို ဖော်ပြအပ်ပါ သည်။ ဤနေရာ၌ ဆိုလိုသည်မှာ အသိ(ဝိဇ္ဇာ)ဖြစ်စေ၊ အကျင့် (စရဏ) ဖြစ်စေ အတ္တနှင့်အတ္တနိယအပေါ် အခြေခံနေပါက ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိတတ်သော အသိ(ဝိဇ္ဇာ)နှင့် အကျင့်(စရဏ)မဟုတ်ပဲ ဥပါဒါန်တန်း လန်းနှင့် အမည်ခံအသိ (ဝိဇ္ဇာ)နှင့် အမည်ခံအကျင့် (စရဏ)တို့သာ ဖြစ်သောကြောင့် သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿတို့ကို မည်သို့မျှ မလွန်မြောက်နိုင်ကြောင်း၊ ဥပါဒါန်တို့၏ သဘောအရ လူနှင့်တိရစ္ဆာန်တို့ ခြားနားမှုမရှိလှကြောင်း၊ တိရစ္ဆာန်တို့သည် မိမိတို့၏ လောဘ ဒေါသ မောဟများကို အရှိအတိုင်း ရိုးသားစွာ ဖော်ပြတတ်ကြပြီး လူတို့မှာမူ မိမိတို့၏ လောဘ ဒေါသ မောဟများကို ယုတ္တိဖြင့် ဖုံးအုပ်၍ မရိုးမသား ဖော်ပြတတ်ကြခြင်းသာ ခြားနားမှုရှိကြောင်းဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

ယထာ ဟိ ပဂ္ဂါဒယး ဂဗ္ဒာဒိဘိး ဖြောတြာဒိနာံ သမ္ဗန္ဓေ သတိ ဂဗ္ဒာဒိဝိညာနေ ပြတိကူလေ ဇာတေ ၊တတော နိဝတ္တန္တေ၊ အနုကူလေ ပြဝတ္တန္တေ၊

ယထာ ဒဏ္ဍောဒျတကရံ ပုရုမမဘိမုခမုပလဘျ မာံ ဟန္တုမယ မိစ္ဆတီတိ ပလာယိတုမာရဘန္တေ၊ ဟရိတတၖဏပူဏ္ဏပါဏိမုပလဘျ တံ ပြတျဘိမုခီဘဝန္တိ၊

ဧဝံ ပုရုမါးအပိ ဗျုတ္ပန္နစိတ္တား ကြူရဒ္ၖမိုနာကြောဂတး ခဍ်ဂေါဒျတကရာန် ဗလဝတး ဥပလဘျ တတော နိဝတ္တန္တေ၊ တဒွိပရီတာန် ပြတိ ပြဝတ္တန္တေ။ အတး သမာနး ပဂ္ဂါဒိဘိး ပုရုမါဏာံ ပြမာဏပြမေယဗျဝဟာရး။

(ဗြဟ္မသူတြဂါင်္ကရဘာသျမ်၊ ပြမာဏဘာသျမ်၊၁၀။)

ဟိ၊ ထင်ရှားစေအံ့။ ဂြောတာဒီနာမ်၊ သောတဒွါရစသည်တို့၏။ ဂဗ္ဘာဒိဘိး၊ သဒ္ဒါရုံစသည်တို့နှင့်။ သမ္ဗန္ဓေ၊ ဆက်စပ်သည်။ သတိ၊ ရှိသော်။ ပြတိကူလေ၊ အနိဋ္ဌဖြစ်သော။ ဂဗ္ဘာဒိဝိညာနေ၊ သောတဝိညာဏ်စသည်သည်။ ဇာတေ၊ ဖြစ်လတ်သော်။ ပဋိဃာဒယး၊ တိရစ္ဆာန်စသည်တို့သည်။ တတော၊ ထိုနေရာမှ။ နိဝတ္တန္တေ ယထာ၊ ထွက်ပြေးကုန်သကဲ့သို့။ အနုကူလေ၊ ဣဋ္ဌဖြစ်သော။ ဂဗ္ဘာဒိဝိညာနေ၊ သောတဝိညာဏ်စသည်သည်။ ဇာတေ၊ ဖြစ်လတ်သော်။ ပြဝတ္တန္တေ ယထာ၊ ရှေးရှုပြေးလာကုန်သကဲ့သို့။

ဒဏ္ဍောဒ္ဓါတကရံ၊ တုတ်ကိုမြှောက်ထားသော လက်ရှိသော။ ပုရိမံ၊ ယောကျ်ားကို။ အဘိမုခံ၊ ရှေးရှု။ ဥပလဘ္ဘ၊ မြင်၍။ အယံ၊ ဤသူသည်။ မံ၊ ငါ့ကို။ ဟန္တုံ၊ ညှဉ်းဆဲခြင်းငှာ။ ဣစ္ဆတိ၊ အလိုရှိ၏။ ဣတိ၊ ဤသို့။ မတ္ဘာ၊ သိ၍။ ပလာယိတုံ၊ ထွက်ပြေးခြင်းငှာ။ အာရဘန္တေ ယထာ၊ အားထုတ်ကုန်သကဲ့သို့။ ဟရိတတုဏပုဏ္ဏပါဏိံ၊ စိမ်းစိုသောမြက် လက်၌ ရှိသော။ ပုရိမံ၊ ယောကျ်ားကို။ ဥပလဘ္ဘ၊ မြင်၍။ တံ ပြတိ၊ ထိုသူ ဆီသို့။ အဘိမုခီဘဝန္တိ ယထာ၊ ရှေးရှုဖြစ်ကုန်သကဲ့သို့။

ဝေ၊ ဤအတူ။ ဗျုတ္ပန္နစိတ္တား၊ ဗျုပ္ပတ်ကိုသိကုန်သော။ ပုရိပါးအပိ၊ ယောကျ်ားတို့သည်လည်း။ ကြူရဒ္ဓိမိုန်၊ ရက်စက်သောအသွင်ရှိကုန်သော။ ခဂ်ေါဒ္ဓါတကရာန်၊ ဓားကို မြှောက်ထားသော လက်ရှိကုန်သော။ အာကြောဂတား၊ ဆဲဆိုကြိမ်းမောင်းကုန်သော။ ဗလဝတား၊ ခွန်အားဗလ ရှိကုန်သော။ ပုရိပါန်၊ ယောကျ်ားတို့ကို။ ဥပလဘ္ဘ၊ မြင်၍။ တတော၊ ထိုနေရာမှ။ နိဝတ္တန္တေ၊ ထွက်ပြေးကုန်၏။ တဒ္ဒိပရီဘာန် ပြတိ၊ ထိုမှ ပြောင်းပြန်ဖြစ်ကုန်သော သူတို့ဆီသို့။ ပြဝတ္တန္တေ၊ ရှေးရှုသွားကုန်၏။ အဘား၊ ထို့ကြောင့်။ 'ပုရိပါဏာံ၊ ယောကျ်ားတို့၏။ ပြမာဏပြမေယ ဗျဝဟာရး၊ ဒွါရအာရုံတို့ကို 'အသုံးပြုခြင်းအားဖြင့် ရသောအသိသည်။ ပဋိဃဒိဘိး၊ တိရစ္ဆာန်စသည်တို့နှင့်။ သမာနး၊ တူ၏။

ဆာနုဋ္ဌ (၇)—ပ၊ မ၊ သ၊ ၀

ဥပ ါဏသုတ်

ထိအခါ အသျှင်ဥပဝါဏသည် အသျှင်သာရိပုတြာထံသို့ ချဉ်းကပ်ပြီးလျှင် အသျှင်သာရိပုတြာနှင့်အတူ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ နှုတ်ဆက်ပြောဆို၏။ ဝမ်းမြောက်ဖွယ် အမှတ်ဖွယ်စကားကို ပြီးဆုံးစေ၍ တခုသောနေရာ၌ ထိုင်လျက် အသျှင်သာရိပုတြာအား ဤစကားကိုလျှောက်၏– "ငါ့ရှင် သာရိပုတြာ....အသိဉာဏ်ဝိဇ္ဇာဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏) အဆုံးကိုပြုပါသလော"ဟု လျှောက်၏။ ငါ့သျှင်....ဤသို့အဆုံးကို ပြုခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်။ "ငါ့သျှင်....အကျင့်(စရဏ)ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏) အဆုံးကို ပြုပါသလော" ဟု (လျှောက်၏)။ ငါ့သျှင် ဤသို့ အဆုံးကိုပြုခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်။ "ငါ့သျှင်....အသိဉာဏ် ဝိဇ္ဇာ) အကျင့်(စရဏ)ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏) အဆုံးကို ပြုပါသလော"ဟု (လျှောက်၏)။ ငါ့သျှင်... ဤသို့အဆုံးကိုပြုခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်။ "ငါ့သျှင်....အသိဉာဏ်(ဝိဇ္ဇာ) အကျင့်(စရဏ)ကို ဖယ်ထား၍ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏) အဆုံးကို ပြုပါသလော"ဟု (လျှောက်၏)။ ငါ့သျှင်.... ဤသို့ အဆုံးကိုပြုခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်။

"ငါ့သျှင် သာရိပုတြာ.... အသိဉာဏ် (ဝိဇ္ဇာ)ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏) အဆုံးကိုပြုသလော"ဟု (ငါ)မေးအပ်သော် "ငါ့သျှင်....ဤသို့အဆုံးကို မပြုနိုင်"ဟု (သင်)ဆိုဘိ၏။ "ငါ့သျှင် သာရိပုတြာ....အကျင့် (စရဏ) ဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၏ အဆုံးကိုပြုသလော"ဟု (ငါ)မေးအပ်သော် "ငါ့သျှင်....ဤသို့ အဆုံးကိုမပြုနိုင်" ဟု (သင်) ဆိုဘိ၏။ ငါ့သျှင် သာရိပုတြာ....အသိဉာဏ် (ဝိဇ္ဇာ) အကျင့် (စရဏ)ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏) အဆုံးကို ပြုသလော"ဟု (ငါ)မေးအပ်သော် "ငါ့သျှင်....ဤသို့အဆုံးကိုမပြုနိုင်"ဟု (သင်)ဆိုဘိ၏။ "ငါ့သျှင် သာရိပုတြာ....အသိဉာဏ် (ဝိဇ္ဇာ) အကျင့် (စရဏ)ကို ဖယ်ထား၍ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံးကိုပြုသလော"ဟု (ငါ) မေးအပ်သော် "ငါ့သျှင်.... ဤသို့အဆုံးကိုမပြုနိုင်"ဟု (သင်)ဆိုဘိ၏။ "ငါ့သျှင်....အဘယ်သို့လျှင် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံးကို ပြုပါသနည်း"ဟု လျှောက်၏။

"ငါ့သျှင်....အသိဉာဏ်(ဝိဇ္ဇာ)ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံးကို အကယ်၍ ပြုသည်ဖြစ်အံ့၊ စွဲလမ်းခြင်းဖြစ်လျက်သာလျှင် ဝဋ်ဆင်းရဲ၏ အဆုံးကို ပြုသည်ဖြစ်ရာ၏။ ငါ့သျှင်....အကျင့်(စရဏ)ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံးကို အကယ်၍ ပြုသည်ဖြစ်အံ့၊ စွဲလမ်းခြင်းဖြစ်လျက်သာလျှင် ဝဋ်ဆင်းရဲ၏ အဆုံးကို ပြုသည်ဖြစ်ရာ၏။ ငါ့သျှင်....အသိဉာဏ်(ဝိဇ္ဇာ) အကျင့်(စရဏ) ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံးကို အကယ်၍ ပြုသည်ဖြစ်အံ့၊ စွဲလမ်းခြင်း ဖြစ်လျက်သာလျှင် ဝဋ်ဆင်းရဲ၏အဆုံးကို ပြုသည်ဖြစ်ရာ၏။ ငါ့သျှင်.... အသိဉာဏ်(ဝိဇ္ဇာ) အကျင့်(စရဏ)ကို ဖယ်ထား၍ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံး ကို အကယ်၍ ပြုသည်ဖြစ်အံ့၊ ပုထုဇဉ်သည် ဝဋ်ဆင်းရဲ၏အဆုံးကို ပြုသည် ဖြစ်ရာ၏။ ထိုစကားမှန်၏။ ငါ့သျှင်....ပုထုဇဉ်သည် အသိဉာဏ်(ဝိဇ္ဇာ) အကျင့်(စရဏ)မှ ကင်း၏။ငါ့သျှင်....အကျင့်(စရဏ)မှချို့တဲ့သောသူသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မသိ၊ မမြင်။ အကျင့်(စရဏ)နှင့် ပြည့်စုံသူသည်သာ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိ၏၊ မြင်၏။ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိသည် မြင်သည် ဖြစ်၍ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၏)အဆုံးကို ပြု၏"ဟု (မိန့်ဆို၏)။

[အင်္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော်မြန်မာပြန် ပထမတွဲ(၄၉၆)]

ဥပဝါဏ၏အာဘော်မှာ အတ္တဝါဒီတို့သည် မိမိတို့၏ ဝိဇ္ဇာစရဏဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ပါသလားဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ရှင်သာရိပုတ္တရာ ၏အာဘော်မှာ အတ္တဝါဒပါဒါန်တန်းလန်းပါဝင်သော ဝိဇ္ဇာစရဏသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မသိမမြင်နိုင်သဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်မပြုနိုင်ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

ထို့အပြင် ဤစာအုပ်တွင် ပါဝင်သော အကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍ တင်ပြရန် ရှိပါသေးသည်။ ယင်းတင်ပြချက်မှာ ခန္ဓာ၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ အနုသယနှင့် ဇာဂင်များပေါ်တွင် အခြေပြု၍ အတ္တနှင့် အနတ္တသဘောကို ယနေ့ခေတ် ပုဂ္ဂိုလ်များနားလည်လွယ်အောင် မျက်မှောက်ခေတ်အသုံး ဝေါဟာရများဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(ဂေါ) အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

ခန္ဓာဟူသည်မှာ သဠာယတနခေါ် ဒွါရခြောက်ပါး၌ လုံး၀"ထင်"လာခြင်းမရှိသဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်အရ မိမိဘို့နှင့်လုံး၀မပတ်သက်သော ရုပ်နာမ်တရားများနှင့် ဒွါရခြောက်ပါး၌ ထင်လာသော်လည်း ဥပါဒါန်၏အာရုံအဖြစ်သို့ မရောက်တော့ပဲ ပြင်ပတွင် ကျန်ရစ်ခဲ့သော ရုပ်နာမ်တရားများဖြစ်ပါသည်။

ဒွါရခြောက်ပါး၌ လုံး၀မထင်လာသော ရုပ်နာမ်တရားများနှင့် ပတ်သက်၍ အထူးဆိုရန်မရှိသော်လည်း ဒွါရခြောက်ပါး၌ ထင်လာသော ရုပ်နာမ်တရားများနှင့် ပတ်သက်၍မူ အထူးဆိုရန်ရှိပါသည်။ ရုပ်နာမ်တရားများသည် ဒွါရခြောက်ပါး၌ ထင်လာသည်ဖြစ်စေ၊ မထင်လာသည်ဖြစ်စေ ပရမတ္ထတရားများဖြစ်ကြသဖြင့် ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ခေါ် ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်သဘောရှိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရုပ်နာမ်တရားများသည် ဒွါရခြောက်ပါး၌ ထင်လာသောအခါ မိမိတို့၏"ဥပါဒ်"အခိုက်မှ ထင်လာသည်လည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ "ဌီ"အခိုက်မှ ထင်လာသည်လည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ "ဘင်"အခိုက်မှ ထင်လာသည်လည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဒွါရခြောက်ပါး၌ ထင်လာသောအခါ မိမိတို့၏ ဥပါဒ်အခိုက်မှ ထင်လာသည်ဖြစ်စေ၊ ဌီအခိုက်မှ ထင်လာသည်ဖြစ်စေ၊ ဘင်အခိုက်မှ ထင်လာသည်ဖြစ်စေ ထင်လာသော ရုပ်နာမ်တရားများ၏ ထင်လာသောအခိုက်အတန့်ကို မယူပဲ ဒွါရခြောက်ပါး၌ ထင်ချိန်မှစ၍ ယင်း၏ ဥပါဒ်အဖြစ်သတ်မှတ်ပြီး အာရုံသက်ကို ဝီထိစိတ်များဖြင့် စတင်ရေတွက်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ ဒွါရခြောက်ပါး၌ထင်လာသောအခါ ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ကို အလေးမထားပဲ မိမိဘို့၏ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင် အခိုက်အတန့်အတိုင်း ဗဟိဒ္ဓတွင် ကျန်ရစ်ခဲ့သည့် ရုပ်နာမ်တရားများက တမျိုး၊ ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ကို အလေးထားပြီး မိမိတို့၏အာရုံသက် မည်သို့ရှိသည်ဖြစ်စေ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ရှိ ဒွါရခြောက်ပါး၌ "ထင်"ချိန်မှစတင်၍ "ဥပါဒ်"အဖြစ် ရေတွက်အပ်သော ရုပ်နာမ်တရားများက တမျိုးဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိပါသည်။ ထိုနှစ်မျိုးတွင် ပထမအမျိုးအစားကို "ခန္ဓာ"အဖြစ် သတ်မှတ်၍ ဒုတိယအမျိုးအစားကို "ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ"အဖြစ် သတ်မှတ်ပါသည်။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းခံရသော ရုပ်နာမ်တရားများသည် ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ရှိ ဒွါရခြောက်ပါးတို့၌ ပရမတ္ထတရားများ အနေဖြင့် "နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်မဲ့" သဘောအတိုင်း စတင်၍ "ထင်"ကြသော်လည်း ဝိထိစိတ်များဖြင့် သိခြင်းခံရသောအခါ ပညတ်တရားများ အနေဖြင့် "နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်ရှိ" သဘောအတိုင်း ဖြစ်သွားကြပါသည်။ ဤသို့ နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်ရှိ သဘောဖြစ်သွားခြင်းသည်ပင် ဥပါဒါန်၏အာရုံ အဖြစ်သို့ ရောက်သွားခြင်းမည်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟု သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အနုသယဟူသည် ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ အမြဲကိန်းနေသော သဘောဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ "ကာလ"နှင့်ပတ်သက်၍ အထူးဆိုရန်ရှိပါသည်။ ကာလသည် ပရိဏာမိကာလနှင့် ကူဋဋ္ဌာယီကာလဟူ၍ (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ပရိဏာမိကာလဟူသည် "ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်"သဘောနှင့် ယှဉ်သဖြင့် အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်ဟူ၍ အပိုင်းအခြားပြုကောင်းသောကာလ ဖြစ်ပါသည်။ ကူဋဋ္ဌာယီကာလဟူသည် "ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်"သဘောနှင့် မယှဉ်သဖြင့် အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်ဟူ၍ အပိုင်းအခြားမပြုကောင်းသောကာလ ဖြစ်ပါသည်။ ကူဋဋ္ဌာယီကာလကို "ကာလဝိမုတ်"ဟူ၍လည်း ဆိုပါသည်။ ထာဝရပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍လည်း ဆိုပါသည်။ ပရိဏာမိကာလဖြင့် ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာကို တိုင်းတာနိုင်ပါသည်။ ကူဋဋ္ဌာယီကာလဖြင့် အနုသယကိလေသာကို တိုင်းတာနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာသည် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အမြဲမရှိသောကိလေသာဖြစ်၍ အနုသယကိလေသာသည် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အမြဲရှိသော ကိလေသာဖြစ်ပါသည်။

လောကီသိစိတ်တိုင်းတွင် သိစရာသဘောနှင့် သိတတ်သောသဘောတို့သည် တပေါင်းတည်းပါဝင်ပါသည်။ သဒ္ဒါသဘောအရ သိစရာသဘောကို "ဖလ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ သိတတ်သောသဘောကို "ဗျာပါရ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ သိစရာသဘော(ဖလ)နှင့် သိတတ်သောသဘော (ဗျာပါရ) တို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းကို သိခြင်းကြိယာ(စိတ်)ဟု ခေါ်ပါသည်။ တနည်း

အားဖြင့်ဆိုရလျှင် သိတတ်သော (ကတ္တား) သဘောမရှိပဲနှင့် သိခြင်း (ကြိယာ)ဟူ၍ မရှိနိုင်။ ထို့အတူ သိစရာ(ကံ)သဘောမရှိပဲနှင့်လည်း သိခြင်း(ကြိယာ)ဟူ၍ မရှိနိုင်။ ထို့ကြောင့် သိခြင်းကြိယာ(စိတ်)တွင် သိစရာသဘော(ကမ္မကာရက)လည်း ပါဝင်၏။ သိတတ်သောသဘော (ကတ္တုကာရက)လည်း ပါဝင်၏။ သဒ္ဒါသဘောအရ ယင်းကာရက သဘောများသည် ကြိယာအပြင်သို့မရောက်ပဲ တည်ရာတူ(ဧကာသယ) အနေဖြင့် ကြိယာအတွင်း၌တည်ရှိပါက ဘောဟော(ဘာဝဝါစ္စ)ဟု ခေါ်ပါသည်။ တည်ရာကွဲ(နာနာသယ)အနေဖြင့် ကြိယာအပြင်သို့ရောက်ပါက ထိုက်သင့်သလို ကတ္တားဟော(ကတ္တုဝါစ္စ)နှင့် ကံဟော(ကမ္မဝါစ္စ)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ သိခြင်းကြိယာ(စိတ်)ကို ဘောဟော(ဘာဝဝါစ္စ) အဖြစ် ယူပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ သိစရာသဘော (ကမ္မကာရက) နှင့် သိတတ်သောသဘော(ကတ္တုကာရက)တို့သည် သိခြင်းကြိယာ(စိတ်)၌ အာရမ္မဏာနုသယနှင့် သန္တာနာနုသယသဘောဖြင့် အမြဲတမ်း ကိန်းနိုင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လောကီသိစိတ်တွင် သိစရာသဘော (ကမ္မကာရက) သည် နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်ရှိသဘောဖြင့် ပါဝင်၍ သိတတ်သောသဘော(ကတ္တုကာရက) သည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘော ဇီဝသဘောဖြင့် ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကီသိစိတ်များသည် မိမိတို့၏ သိခြင်းကြိယာအတွင်း၌ ကာရက သဘောများကို အမြဲတစေဆောင်ယူနေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကီ သိစိတ်များကို "အနုသယသိ"သဘော ရှိသည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ယင်း အနုသယသိတွင် သိစရာသဘော (ကမ္မကာရက) အနေဖြင့် ပါဝင်သော နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်ရှိသဘောသည် နောင်အကြောင်းညီညွတ်လျှင် မိမိ၌ ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာများကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သောကြောင့် အာရမ္မဏာနုသယမည်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘော၊ ဇီဝသဘောကား ပရိယုဋ္ဌာန ကိလေသာများ၏ ရေသောက်မြစ်သဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့် သန္တာနာနုသယ မည်ပါသည်။

အတ္တနှင့် အတ္တနိယသဘောအမှ လောကီသိစိတ်များတွင် သိတတ်သောသဘော (ဂတ္တုကာရက) အမြဲပါဝင်နေသောကြောင့် အတ္တခံရသည် မည်ပါသည်။ သိရာသဘော (ဂမ္မကာရက) အမြဲပါဝင်နေသောကြောင့် အတ္တနိယခံရသည် မည်ပါသည်။ ကျနေရာ၌ သိတတ်သောသဘော (ဂတ္တား)ကို အတ္တ (ငါ)ဟု သတ်မှတ်၍ သိရာသဘော (ဂမ္မ)ကို အတ္တနိယ (ငါ၏ဥစ္စာ)ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာ သိစိတ်များဖြင့် သိရာ၌ကား သိရာသဘော (နိဗ္ဗာန်) သည် နိမိတ်ပုံသဏ္ဍာန်ရှိ (အတ္တနိယ)သဘောဖြင့် မပါဝင်ပဲ နိမိတ်ပုံသဏ္ဍာန်မဲ့ သဘောဖြင့်သာ ပါဝင်သောကြောင့် အတ္တနိယမှ ဆိတ်သုဉ်းပါသည်။ ယင်းကို သုညဟု ခေါ်ပါသည်။ သိတတ်သော သဘောသည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ၊ ဇီဝ(အတ္တ) သဘောဖြင့် မပါဝင်ပဲ ဓာတုသဘာဝ သဘောဖြင့်သာ ပါဝင်သောကြောင့် အတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်းပါသည်။ ယင်းကို သုညဟု ခေါ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာသိစိတ်တွင် သိရာသဘော (အတ္တနိယ) ချုပ်ငြိမ်းလျှင် သိတတ်သောသဘော (အတ္တ)လည်း ချုပ်ငြိမ်းပါသည်။ သိရာသဘောနှင့် သိတတ်သော သဘောတို့ ချုပ်ငြိမ်းသွားပါက မဂ်ဉာဏ်ဖိုလ်ဉာဏ်ကို သိခြင်းကြိယာ (ဘာဝဝါစ္စ)ဟူ၍ပင် မဆိုနိုင်တော့ပဲ သင်္ခါရနိမိတ်ကို မရှိတော့သည့် သဘော သက်သက်မျှ ဖြစ်သော ငြိမ်းအေးခြင်းမျှကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း (သစ္ဆိကရဏ)ဟူ၍သာ ဆိုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပတ်သက်လျှင် လောကီအာရုံများကို ပီပီပြင်ပြင် ဖော်ပြနိုင်သကဲ့သို့ ပီပီပြင်ပြင် မဖော်ပြနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လောကီအာရုံများတွင် သိရာသဘော၊ သိတတ်သော သဘောနှင့် ယင်းတို့ ပေါင်းဆုံရာ သိခြင်းကြိယာသဘော (ဘာဝဝါစ္စ) ပါဝင်ပါသည်။ လောကုတ္တရာ အာရုံတွင်ကား သိရာသဘောလည်း ချုပ်ငြိမ်းပြီး သိတတ်သော သဘောလည်း ချုပ်ငြိမ်းပြီး၊ ထိုအခါ ယင်းတို့၏ ပေါင်းဆုံရာ သိခြင်းကြိယာသည် မည်သို့မျှ ကြိယာသဘော (ဘာဝဝါစ္စ)ကို မဆောင်နိုင်ပါတော့ချေ။ အကယ်၍ ကြိယာသဘောကို

ဆောင်နေသေးလျှင် ကာရကသဘောများကိုလည်း မလွဲမသွေဆောင်ယူပြီး ဖြစ်ပျက်သဘောမှ လွတ်မြောက်နိုင်တော့မည် မဟုတ်ပါချေ။

အမှန်တရားဟူသည် ကာလမရွေး၊ ဒေသမရွေးမှန်သော အမှန်တရား (ကူဋဋ္ဌာယီ)နှင့် ကာလအလိုက် ဒေသအလိုက်မှန်သော အမှန်တရား (ပရိယာယ်ဗီ)ဟူ၍ (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ကူဋဋ္ဌာယီ အမှန်တရားကို သူချည်း မသိနိုင်သည့်အတွက် ပရိယာယ်ဗီအမှန်တရားတို့ဖြင့် ဝန်းရံ၍ ဖော်ပြကြသည့် အစဉ်အလာ ရှိခဲ့ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ ဒေသနာတော်သည် ကာလမရွေး၊ ဒေသမရွေး မှန်သော ကူဋဋ္ဌာယီ အမှန်တရား ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုကူဋဋ္ဌာယီ အမှန်တရားကို ကာလအလိုက်၊ ဒေသအလိုက် ထိုထိုကာလ၊ ထိုထိုဒေသရှိ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ သိစေခြင်းငှာ ရှေးရှေးဆရာမြတ်တို့သည် မိမိတို့ကာလ၊ မိမိတို့ဒေသရှိ ပရိယာယ်ဗီအမှန်တရားတို့ဖြင့် ဝန်းရံ၍ ဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။

ဤစာအုပ်၌လည်း ထိုဆရာမြတ်တို့၏ ထုံးကို နှလုံးမူ၍ မြတ်စွာဘုရား၏ ဒေသနာတော်လာ အတ္တနှင့် အနတ္တသဘောကို ယနေ့ခေတ်မြန်မာတို့ သိမြင်နားလည်စေရန် အနီးစပ်ဆုံး ဘာသာပြန်သောအားဖြင့် ကြိုးပမ်းထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ကြိုးပမ်းရာတွင် အတ္တနှင့် ပတ်သက်၍ ဗြာဟ္မဏနှင့် တိတ္ထိယတို့၏ "အကောင်အထည်အတ္တ"မှသည် ပုထုဇဉ်နှင့် သေက္ခတို့၏ သန္တာန်၌ မလွဲသာ မရှောင်သာ ထာဝစဉ်ပါဝင်ကိန်းအောင်းနေသော "အနုသယအတ္တ"အထိ ဖော်ပြပြီး ထိုအတ္တမှ ကင်းငြိမ်းရာ အနတ္တလည်း ပါဝင်ကြောင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အတ္တနှင့် အနတ္တကို စာပေသိမှ ကျော်လွန်ပြီး ကိုယ်တိုင်သိအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိနိုင်စေရေးအတွက် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(ဝိပဿနာ)အကျင့်၊ အယုတ်ဆုံးအားဖြင့် ဝိဝဋ္ဋနိဿိတ ကုသိုလ်အကျင့်ကို စာဖတ်သူများ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ ကျင့်သုံးဖြစ်ကြသည် ဆိုလျှင်ပင် ဤစာအုပ်၏ ရည်ရွယ်ချက် ပြည့်မြောက်ပြီ ဖြစ်ပါကြောင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ရွှေအောင်

(၁၃·၃·၀၅)

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့

ခရီးစဉ်

နိတ္တ ၁—၆—၆—၁၁၊၀

အပိုင်း (၁)

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများ

အခန်း (၁)

ဝေဒနှင့် ဗြာဟ္မဏဝါဒ

ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

လူတို့သည် နေ့စဉ်နေ့တိုင်း အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်ကြပါသည်။ ဖြစ်ရပ်တခုကို တွေ့ကြုံကြပါသည်။ ထိုအခါ အရာဝတ္ထု၊ သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခုကို သူ့အတိုင်းမဟုတ်ပဲ အပိုအရည်အသွေးများကို ထည့်သွင်း၍ သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နှင်းဆီပန်းကိုမြင်သောအခါ နှင်းဆီပန်းကို နှင်းဆီပန်းအဖြစ်သာ မထားပဲ ယင်းနှင်းဆီပန်းကို လှသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကောင်းသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စစ်မှန်သည်ဟူ၍ လည်းကောင်း သတ်မှတ်ကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လှခြင်း၊ ကောင်းခြင်း၊ မှန်ကန်ခြင်းတို့သည် နှင်းဆီပန်း၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်ပဲ နှင်းဆီပန်းပေါ်၌ အပိုဆောင်းထားသည့် အရည်အသွေးများဖြစ်ကြပါသည်။ ယင်းသို့ အပိုဆောင်းခြင်းမှာ လူသားတို့အနေဖြင့် မဆောင်းပဲမနေနိုင်၍ ဆောင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် လှခြင်း၊ ကောင်းခြင်း၊ မှန်ကန်ခြင်းတို့သည် အရာဝတ္ထုနှင့် ဖြစ်ရပ်တို့၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်ပဲ လူတို့၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များသာဖြစ်ပါသည်။

ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု၏ အမည်တမျိုးသည် "ဘာသာတရား" ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်တို့၏ သတ်မှတ်ချက်အရ "ဘာသာတရား"တိုင်းတွင် သဘော(၃)မျိုး ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းသဘော(၃)မျိုးမှာ–

(၁) လှုခြင်း၊

(၂) ကောင်းခြင်း၊

(၃) မှန်ကန်ခြင်း–

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ဝေါဟာရဖြင့် ပြောရလျှင်–

(၁) လှုခြင်းသည် "အသက်ဆွင်းမှု"စေတနာ၏ အမှတ်အသား ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ကောင်းခြင်းသည် "ယုံကြည်မှု" သဒ္ဓါ၏ အမှတ်အသား ဖြစ်ပါသည်။

(၃) မှန်ကန်ခြင်းသည် "အမြင်" ဒိဋ္ဌိ၏ အမှတ်အသား ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ဘာသာတရားဟူသည် အမြင်(ဒိဋ္ဌိ)ပေါ်၌ အခြေခံသော ယုံကြည်မှု(သဒ္ဓါ)ကို စနစ်တကျ အသက်သွင်းမှု(စေတနာ) ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အဇ္ဈတ္တရှုထောင့်မှ ဖွင့်ဆိုသည့် "ဘာသာတရား"၏ မူချတရားကိုယ်ဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိဒ္ဓရှုထောင့်မှ ဖွင့်ဆိုသည့် "ဘာသာတရား" ၏ ဥပစာတရားကိုယ်မှာ ဘုရားရှင်၊ တန်ခိုးရှင်၊ ယင်း၏ အဆုံးအမနှင့် တပည့်သား သာဝကများ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "ဘာသာတရား" ၏ တရားကိုယ်သည် ရှုထောင့်အရ

(၂)မျိုးကွဲသော်လည်း သဘောအားဖြင့်မူ (၂)မျိုးမကွဲပဲ တမျိုးတည်း (၁) လှခြင်း၊ (၂) ကောင်းခြင်း၊ (၃) မှန်ကန်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

လူတို့သည် အရာဝတ္ထုတခုကိုမြင်တိုင်း ဖြစ်ရပ်တခုကို တွေ့ကြုံတိုင်း လှ၊မလှ သို့မဟုတ် ကောင်း၊ မကောင်း သို့မဟုတ် မှန်၊ မမှန်တို့ကို မလွဲမသွေသတ်မှတ်ကြပါသည်။ လှခြင်း၊ ကောင်းခြင်း၊ မှန်ခြင်းတို့သည် ဘာသာတရား၏ ပင်ကိုသဘောများဖြစ်လေရာ မည်သည့်အရာဝတ္ထုကို မြင်မြင်၊ မည်သည့်ဖြစ်ရပ်ကို ကြုံကြုံ၊ လှ၊ မလှ၊ ကောင်း၊ မကောင်း၊ မှန်၊ မမှန်တို့ကို သတ်မှတ်ခြင်းသည် ဘာသာရေးအမြင်ဖြင့်သာ သတ်မှတ်သည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့ သတ်မှတ်ရာတွင် စေတနာသည် ကုသိုလ်သဘောနှင့် အကုသိုလ်သဘော (၂)မျိုးရှိသဖြင့် ငရဲပန်းကိုလည်း လှသည်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ နတ်ပန်းကိုလည်း လှသည်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ငရဲပန်းနှင့် နတ်ပန်းတို့သည် အလှချင်းတူသော်လည်း သဘောချင်းကားမတူ။ ထိုသို့မတူသော်လည်း သူ့နေရာနှင့် သူ“လှပသည်”ဟူ၍ကား သတ်မှတ်ကြသည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့နည်းအတူ အကောင်းနှင့်အမှန်တို့ကို သတ်မှတ်ရာတွင်လည်း မိစ္ဆာသဒ္ဓါ (မိစ္ဆာဓိမောက္ခ)နှင့် သမ္မာသဒ္ဓါ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှင့်သမ္မာဒိဋ္ဌိတို့ဟူ၍ သဘောချင်းမတူစေကာမူ သူ့နေရာနှင့် သူ“ကောင်းသည်”“မှန်သည်”ဟူ၍သတ်မှတ်ကြသည်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အလှ၊ အကောင်း၊ အမှန်တို့သည် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ဘာသာတရား အားလုံးတို့အတွက် ဝေါဟာရ၏ အနက်အနေဖြင့် တူစေကာမူ သဘောအဓိပ္ပာယ်အနေဖြင့် တူညီခြင်း မရှိကြပါချေ။ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဘာသာတရားတို့၏ အနှစ်သာရအလိုက် ကွဲပြားနေကြမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် လူတို့သည် မိမိတို့၏အတွေ့အကြုံများနှင့်ပတ်သက်၍ လှ၊မလှကိုလည်းကောင်း၊ ကောင်း၊ မကောင်းကိုလည်းကောင်း၊ မှန်၊မမှန်ကိုလည်းကောင်း မသတ်မှတ်ပဲမနေနိုင်ကြချေ။ အမှန်အားဖြင့် လှခြင်း၊ ကောင်းခြင်းနှင့် မှန်ကန်ခြင်းတို့သည် ဘာသာရေးအားလုံးတို့၏ အမြင့်ဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အမြင့်ဆုံး သစ္စာတရားဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်၊ ဗြဟ္မာ၊ ထာဝရဘုရား စသည်တို့၏ မူပိုင် အရည်အသွေး ဖြစ်သည်ဟု ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဘာသာဝင်တို့က ယုံကြည်ကြပါသည်။ထိုသို့ယုံကြည်ပါလျက် အမြင့်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်နှင့်အမြင့်ဆုံး သစ္စာတရား၏ မူပိုင်အရည်အသွေးကို လောကီအရာဝတ္ထုများနှင့် လောကီဖြစ်ရပ်များပေါ်၌ တင်၍ လှသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကောင်းသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မှန်သည်ဟူ၍ လည်းကောင်း သတ်မှတ်ကြခြင်းသည် အမြင့်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အမြင့်ဆုံးသစ္စာတရားမှ ခေတ္တငှားရမ်း၍သတ်မှတ်ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ထို့ကြောင့် လောကီအရာဝတ္ထုများနှင့် လောကီဖြစ်ရပ်များသည် လှသည်ဟု ထင်ရသော်လည်း တကယ်တမ်းမလှကြပါ။ ကောင်းသည်ဟု ထင်ရသော်လည်း တကယ်တမ်းမကောင်းကြပါ။ မှန်သည်ဟု ထင်ရသော်လည်း တကယ်တမ်းမမှန်ကြပါ။ သို့ရာတွင် မည်သို့ခိုစေ လူတို့သည် အမြင့်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အမြင့်ဆုံးသစ္စာတရား၏ မူပိုင်အရည်အသွေးကို အမြင့်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အမြင့်ဆုံးသစ္စာတရားမှ ခေတ္တငှားရမ်း၍ လောကီအရာဝတ္ထုများနှင့်လောကီဖြစ်ရပ်များပေါ်၌ တင်၍ လှသည်ဟူ၍လည်း ပြောဆိုကြပါသည်၊ ကောင်းသည်ဟူ၍လည်း ပြောဆိုကြပါသည်။ မှန်သည်ဟူ၍လည်း ပြောဆိုကြပါသည်။ ယင်းသို့ ပြောဆိုခြင်းမှာ ဘာသာရေး၏ အရည်အသွေးများကို ခေတ္တငှားရမ်း၍ ပြောဆိုခြင်းဖြစ်သဖြင့် "ဘာသာရေးအမြင်" ဖြင့် ပြောဆိုခြင်းဟူ၍ ယူဆပါသည်။

ဘာသာတရား၏ အသွင်(၂)မျိုး

ဒေါက်တာ ရာဓာခရစ်ရှနန်၏ "The philosophy of the Upanishads"၌ သတ်မှတ်ချက်အရ ဘာသာတရားတွင် အသွင် (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ယင်းအသွင်(၂)မျိုးမှာ "ဘာသာတရားအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုအသွင်"နှင့် "ဘာသာတရားအဖြစ် အသိအမှတ်မပြု အသွင်"တို့ဖြစ်ပါသည်။ ဤအသွင်(၂)မျိုးလုံးသည် အသွင်သဏ္ဍာန် အနေဖြင့် (၂)မျိုးဖြစ်သော်လည်း အနှစ်သာရအနေဖြင့် တမျိုး တည်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းအသွင်(၂)မျိုး လုံးသည် လောကကို ရှုမြင်သုံးသပ်ရာ၌ ဘာသာရေးနယ်ပယ်တွင် အမြင့်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အမြင့်ဆုံးသစ္စာတရားတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အရည် အသွေးဖြစ်သော "လုခြင်း၊ ကောင်းခြင်း၊ မှန်ကန်ခြင်း"တို့ကို ခေတ္တ ငှားရမ်း၍ အသုံးပြုပါသည်။ ကောင်းခြင်း၏ အမှတ်အသားသည် "ယုံကြည်မှု"သဒ္ဓါဖြစ်ပါသည်။ မှန်ကန်ခြင်း၏ အမှတ်အသားသည် "အမြင်"ဒိဋ္ဌိဖြစ်ပါသည်။ လှခြင်း၏ အမှတ်အသားသည် "အသက် သွင်းမှု"စေတနာဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသုံးမျိုးသည် ဘာသာတရား၏ အသွင်(၂)မျိုးလုံး၏ မှချတရားကိုယ်ချည်းဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါ သည်။ အချို့သော ဘာသာရေးကျမ်းတို့၌ စေတနာကို ကမ္မယောဂ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓါကို ဘတ္တိယောဂဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဒိဋ္ဌိကို ဉာဏယောဂဟူ၍လည်းကောင်း အမည်တမျိုးဖြင့် သတ်မှတ်ကြပါ သေးသည်။

ဤလောကတွင် ဘာသာရှိအမည်ခံသူများလည်း ရှိပါသည်။ ဘာသာမဲ့ အမည်ခံသူများလည်း ရှိပါသည်။ ထိုသူ(၂)မျိုးလုံးပင် မိမိတို့၏အမြင်(ဒိဋ္ဌိ)ပေါ်၌ အခြေခံသော မိမိတို့၏ယုံကြည်မှု(သဒ္ဓါ) အလိုက် မိမိတို့၏ အသက်သွင်းမှု(စေတနာ)ဖြင့် အမှန်နှင့်အမှား၊

အကောင်းနှင့်အဆိုး၊ အလှနှင့်အကျည်းတန်တို့ကို သတ်မှတ်ကြသည့်ချည်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဘာသာရှိအမည်ခံသူတို့၏ သတ်မှတ်ချက်မှာ "ဘာသာတရားအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုအသင့်"နှင့် ဆိုင်ပါသည်။ ဘာသာမဲ့အမည်ခံသူတို့၏ သတ်မှတ်ချက်မှာ "ဘာသာတရားအဖြစ် အသိအမှတ်မပြုအသင့်" နှင့် ဆိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကကို ရှုမြင်သုံးသပ်ရာတွင် ဘာသာတရားနှင့် ပတ်သက်၍ အမည်ခံယူမှုခြင်းခြားနားစေကာမူ တရားကိုယ်အားဖြင့်မူ အတူတူပင် ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ လောကဖြစ်စဉ်များအပေါ် အမှန်နှင့်အမှား၊ အကောင်းနှင့်အဆိုး၊ အလှနှင့် အကျည်းတန်တို့ကို သတ်မှတ်နေသရွေ့ ကာလပတ်လုံး ဘာသာရှိအမည်ကို ခံယူသည်ဖြစ်စေ၊ ဘာသာမဲ့အမည်ကို ခံယူသည်ဖြစ်စေ ဘာသာတရားတို့၏ အမြင့်ဆုံးအရည်အသွေး (လှ၊ ကောင်း၊ မှန်၊ ပင်းတို့၏ အမှတ်အသား တရားကိုယ် (စေတနာ၊ သဒ္ဓါ၊ ဝိဇ္ဇ)တို့ကို အသုံးပြုကြသည့်ချည်းဖြစ်သောကြောင့် လူမှန်သမျှသည် ဘာသာတရားကို တနည်းမဟုတ် တနည်းဖြင့် ယုံကြည်ကော်ငင်သူများသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမှန်နှင့်အမှားကိုဖြစ်စေ၊ အကောင်းနှင့် အဆိုးကိုဖြစ်စေ၊ အလှနှင့် အကျည်းတန်ကိုဖြစ်စေ သတ်မှတ်ရာ၌ လူလိုသည် မိမိတို့၏ "စံ" (ဘာသာတရား)ဖြင့် တိုင်းတာ သတ်မှတ်နေကြခြင်း ဖြစ်ကြောင်း နားလည်အပ်ပါသည်။

ဝေဒခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

ဗုဒ္ဓဝါဒသည် ယနေ့ကမ္ဘာလူသား ငါးပုံတပုံခန့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်နေသော ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဝါဒမတိုင်မီက မဇ္ဈိမဒေသခေါ် ရှေး

ခေတ် အိန္ဒိယတွင် မူရင်း ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာ ဝါဒများ ရှိနှင့်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထိုရှိနှင့်ပြီး ဝါဒများထဲမှ တမူထူးခြားသော ဝါဒ တရပ်အနေဖြင့် ဗုဒ္ဓဝါဒသည် ပေါ်ထွန်းလာခြင်းဖြစ်ရာ ဗုဒ္ဓဝါဒ နောက်ခံအနေဖြင့် ထိုရှိနှင့်ပြီးဝါဒများကို လေ့လာဖို့လိုအပ်ပါသည်။ သို့မှသာ ဗုဒ္ဓဝါဒကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ နားလည်နိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။

ဓမ္မတာအားဖြင့် ဝါဒသည်လည်း အဆင့်ဆင့်တိုးတက်ဖြစ်ထွန်း မှုသဘောကို ဆောင်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရာတွင် ရှိနှင့်ပြီးသားဝါဒ များ မှားယွင်းသဖြင့် ကျေနပ်၍ ဆောင်ခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါ သည်။ သို့မဟုတ် ရှိနှင့်ပြီးသားဝါဒများ မပြည့်စုံသဖြင့် ပြည့်စုံ အောင် အထွတ်တင်သောအားဖြင့် ဆောင်ခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါ သည်။ သို့မဟုတ် နှစ်မျိုးလုံးကို လိုအပ်သလို အသုံးပြုခြင်းအားဖြင့် ဆောင်ခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓဝါဒဖြစ်ထွန်းပေါ် ပေါက်မှုကို လေ့လာရာ၌ ရှိနှင့်ပြီးသားဝါဒများနှင့် မည်သို့ဆက်နွယ် သည်ကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာအပ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမဒေသခေါ် ရှေးခေတ်အိန္ဒိယတွင် ရှေးအကျဆုံး ကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုများအနက် ဗုဒ္ဓဝါဒနှင့် ဆက်နွယ်သော ကိုးကွယ်ယုံကြည် မှုမှာ နတ်ကိုးကွယ်မှုပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုနတ်များမှာ သူရဿတီ၊ ကာလီ၊ စန္ဒီစသော နောင်းခေတ် အိန္ဒိယ နတ်များ မဟုတ်ကြပါ။ ရှေးခေတ် အိန္ဒိယနတ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုရှေးခေတ် အိန္ဒိယနတ်များကို ဝေဒခေတ်နတ်များဟု ခေါ်ကြပါသည်။ ဝေဒ ခေတ်နတ်များကို အုပ်စုသုံးစုခွဲကြပါသည်။ အုပ်စုတစုလျှင် နတ်ပေါင်း (၁၁) ယောက်ကျစီဖြင့် စုစုပေါင်း နတ်(၃၃)ယောက် ရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ အုပ်စု သုံးစုအနက် ပထမအုပ်စုဝင် နတ်များကို မြေနတ်များ (ပထဝိဋ္ဌာနိက)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထိုမြေနတ်များ

အနက် ထင်ရှားသော နက္ခတ်များမှာ မြေနတ် (ပထဝီ)၊ မီးနတ် (အဂ္ဂိ)၊ သောမနတ်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဒုတိယအုပ်စုဝင် နတ်များ အနက် ထင်ရှားသောနတ်များမှာ သိကြား (ဣန္ဒြ)၊ လေနတ် (ဝါယု)၊ မိုးနတ် (ပဇ္ဇုန္န)၊ ရေနတ် (အာပေါ)တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ယင်းတို့ကို ကောင်းကင်နတ်များ(အန္တလိက္ခဌာနိက) ဟု ခေါ်ကြပါ သည်။ တတိယအုပ်စုဝင်နတ်များအနက် ထင်ရှားသော နတ်များမှာ နေနတ် (သူရိယ)၊ အရုဏ်နတ် (ဥသာ)၊ ညဉ့်နတ်(ရတ္တိ)တို့ဖြစ်ကြ ပါသည်။ ယင်းတို့ကို အာကာသနတ်များ (ဒျုဌာနိက)ဟု ခေါ်ကြ ပါသည်။ မြန်မာလူမျိုးတို့နှင့် မကျွမ်းသော သာဝိတ္ထ၊ ပူရှန် ဒျော် စသော ဝေဒခေတ် နတ်များကို ဤနေရာ၌ ဖော်ပြခြင်းမပြုတော့ပဲ ချန်ထားခဲ့ပါသည်။

ဝေဒ (၄)ပုံ

ဝေဒခေတ်တွင် နတ်များကို ကိုးကွယ်ကြပါသည်။ ထိုသို့ ကိုးကွယ် ကြသောအခါ နတ်တို့၏ ဘုန်းတော်ဘွဲ့များကို ရွတ်ဆိုကြရပါသည်။ နတ်တို့၏ ဘုန်းတော်ဘွဲ့များကို ဖော်ပြသောကျမ်းကို "ရိက်ဝေဒ" (ဣရုဝေဒ)ဟု ခေါ်ပါသည်။ "ရိက်"၏အနက်မှာ ဒေဝတာဘုန်းတော် ဘွဲ့ ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ပိုင်း၌ ဘုန်းတော်ဘွဲ့ရွတ်ဆိုရုံနှင့် မပြီးတော့ပဲ လှူဒါန်း ပူဇော်ဖွယ် ပစ္စည်းဝတ္ထုများ ခြံရံ၍ရွတ်ဆိုကာ ပူဇော်ကြရပါသည်။ ဤသည်မှာ ဝေဒခေတ်၌ စွန့်ကြဲလှူဒါန်းမှု (ယာဂ)သဘော ပထမ (ဦးဆုံး) စတင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပူဇော်သောအခါ၌ လည်း စည်းစနစ်တကျ သတ်မှတ်၍ ပူဇော်ရပါသည်။ နတ်အလိုက်၊ အခမ်းအနားအလိုက် ပူဇော်ပုံ၊ ပူဇော်နည်းများသည် ကွဲပြားခြား

နားမှု ရှိလာပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ နတ်အလိုက် အခမ်းအနားအလိုက် ပူဇော်မှုများ စည်းစနစ်တကျ ဖြစ်စေရေးအတွက် ပူဇော်ပုံ၊ ပူဇော်နည်းများကို ဖော်ပြသောကျမ်းကို "ယဇုဝေဒ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ "ယဇု"၏အနက်မှာ ပူဇော်ခြင်း (ယဇ်)ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ယဇုဝေဒကျမ်းသည် ကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုသမိုင်း၌ စွန့်ကြဲ လှူဒါန်းမှု (စာဂ)၏ အရေးပါမှုသဘောကို အစဆုံး ဖော်ပြသော ကျမ်းဖြစ်ပါသည်။

ဘာသာရေးနယ်ပယ်၌ စွန့်ကြဲလှူဒါန်းမှု (စာဂ)သဘော ပါဝင်လာသောအခါ ထိုစွန့်ကြဲလှူဒါန်းမှုသဘောကို ထက်သန်လာအောင် ဖန်တီးဖို့ လိုအပ်လာပါသည်။ နတ်များ၏ ဘုန်းတော်ဘွဲ့များကို ရွတ်ဆိုရုံ၊ ပစ္စည်းဝတ္ထုများကို ခမ်းခမ်းနားနား စည်းစနစ်တကျ စွန့်ကြဲလှူဒါန်းရုံမျှနှင့် ပူဇော်မှုကိစ္စ မပြီးတော့ပဲ စေတနာထက်သန်လာအောင် စိတ်ကြည်နူးလာအောင် ဆောင်ရွက်ရေးကို စဉ်းစားလာကြပါသည်။ ထိုအခါ သာယာငြိမ့်ညောင်းသော တေးဂီတများကို ထည့်သွင်းပူဇော်ဖို့ စီစဉ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ နတ်များပူဇော်ပွဲအတွက် ငြိမ့်ညောင်းသာယာသော တေးဂီတများကို ဖော်ပြသောကျမ်းကို "သာမဝေဒ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ "သာမ"၏ အနက်မှာ တေးဂီတ ဖြစ်ပါသည်။

ငြိမ့်ညောင်းသာယာသော တေးဂီတများမှ "အသံ"၏ တန်ဖိုးကို သိလာကြပါသည်။ "အသံ"ကိုသာ ဌာန်၊ ကရိုဏ်း၊ ပယတ်တို့ဖြင့် စည်းစနစ်တကျ ရွတ်ဆိုနိုင်ပါက လိုအင်ဆန္ဒကို "အသံ"ကပင် ပေးနိုင်ကြောင်း ယုံကြည်လာကြပါသည်။ သဒ္ဒါပညာရှင်များကမူ အသံကိုပင် ဗြဟ္မာ(သဒ္ဒဗြဟ္မာ)ဟု ယုံကြည်သတ်မှတ်ကြပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် အသံသည် ဖြစ်ပျက်ခြင်းသဘောမရှိပဲ နိစ္စတရားအနေဖြင့်

၂၆၄၉၇

အရာရာတိုင်း နေရာတိုင်း၌ ပျံ့နှံ့၍ တည်ရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဆရာတို့၏အလိုအရ အသံသည် အသာ်အသစ်ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သော (ဥပ္ပါဒက) တရားမဟုတ်ပဲ ထင်ရှားရှိသော ထင်ရှားစေနိုင်သော (အဘိဗျဉ္ဇက) တရားမျိုးသာဖြစ်ပါသည်။ လူတို့ ကြားနိုင်၊ ရွတ်ဆိုနိုင်သောအသံသည် နိစ္စအသံမှ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော အနိစ္စအသံသာ ဖြစ်ပါသည်။ နိစ္စအသံသည် ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင် မရှိပါ။ အနိစ္စအသံသာ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင် ရှိပါသည်။ အကြောင်းတရားတို့ ပေါင်းဆုံညီညွတ်သောအခါ မထင်ရှားသော နိစ္စအသံသည် ထင်ရှားသော အနိစ္စအသံအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားပါသည်။ ထို့နောက် ထင်ရှားသော အနိစ္စအသံသည် မထင်ရှားသော နိစ္စအသံအဖြစ်သို့ ပြန်လည်ငုပ်လျှိုးသွားပါသည်။ ဤသို့လျှင် အသံ၏စွမ်းပကားကို သက်ဝင်ယုံကြည်ရာမှ ဂါထာမန်းမှုတ်ခြင်း သဘောသည် ဝေဒကျမ်းတခုအနေဖြင့် ပေါ်လာပါသည်။ ယင်းဝေဒကျမ်းကို "အထဗ္ဗဝေဒ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ အထဗ္ဗဝေဒကျမ်း၏ အလိုအရ "အသံ" တခုသည် အများနားလည်သော ရိုးရာအနက် ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည်ဖြစ်စေ ဌာန်၊ ကရိုဏ်း၊ ပယတ် သို့မဟုတ် တုန်ခါနှုန်းတို့ဖြင့် မှန်ကန်စွာ ထွက်ပေါ်လာပါက လိုအပ်သောအကျိုးကို ပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ အသံဖြင့် ဆင်ကို လာစေနိုင်ပါသည်။ အသံဖြင့် ဆင်ကို ပြေးစေနိုင်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ အထဗ္ဗဝေဒအရှိန်အဝါကြီးမားလာသောအခါ လူတို့သည် "အသံ"၏ အကူအညီဖြင့် မိမိတို့၏ စွမ်းပကားကို ကိုးစားလာကြပါသည်။ အသံ (ဂါထာ)ဖြင့် ရောဂါကို ကုစားလာကြပါသည်။ ရန်သူကို နိုင်အောင် ရွတ်ဖတ်လာကြပါသည်။ ရတနာမိုးကို ရွာစေလာကြပါသည်။ မိန်းမပျိုဇာအချစ်ကိုပင် ရအောင် မန္တန်စုတ်လာ

ကြပါသည်။ နမူနာအားဖြင့် အထဗ္ဗဝေဒလာ အောက်ဖော်ပြပါ မန္တန် (၂) ပုဒ်ကို ဖော်ပြအပ်ပါသည်–

နွယ်ပင်သည် သစ်ပင်ကို လေးဘက်လေးတန်မှ ရစ်သိုင်းသကဲ့သို့ အို....အမျိုးသမီး....သင်သည် ကျွန်ုပ်ကို ရစ်သိုင်းရမည်။ သင်သည် ကျွန်ုပ်ကို ချစ်ရမည်။ သင်သည် ကျွန်ုပ်ကို မဆန့်ကျင်ရ။

(အချစ်မန္တန်-၆၊ ၈၊ ၁)

အို....ကောက်ပင်....သင်၏ စွမ်းအားဖြင့် ထောင်လိုက်စမ်းပါ၊ သန်စွမ်းစွာ ပေါက်သိုက်စမ်းပါ၊ အခွံကို ခွဲလိုက်စမ်းပါ၊ ကောင်းကင်မှ လောင်မီးသည် သင့်ကို မဖျက်ဆီးစေရ။

(ကောက်ပင်မန္တန်-၆၊ ၁၄၂၊ ၁)

လောကကြီးတခုလုံးကို အဆီညှက်၍အနှစ်ကို ထုတ်လိုက်လျှင် နောက်ဆုံး "အသံ"သာ ကျန်ရစ်ကြောင်း၊ ထို"အသံ"မှာ ဥဒ္ဂီထခေါ် "ဥုံ" သာဖြစ်ကြောင်းကို ဤကဲ့သို့ ဖော်ပြကြပါသည်–

–အားလုံးတို့၏ အဆီအနှစ်ကား မြေဖြစ်၏။
–မြေ၏အဆီအနှစ်ကား ရေဖြစ်၏။
–ရေ၏အဆီအနှစ်ကား သစ်ပင်ဖြစ်၏။
–သစ်ပင်၏အဆီအနှစ်ကား လူဖြစ်၏။
–လူ၏အဆီအနှစ်ကား စကားဖြစ်၏။
–စကား၏အဆီအနှစ်ကား ရိုက်ဝေဒဖြစ်၏။
–ရိုက်ဝေဒ၏အဆီအနှစ်ကား သာမဝေဒဖြစ်၏။
–သာမဝေဒ၏အဆီအနှစ်ကား ဥဒ္ဂီထဖြစ်၏။

—ဥဒ္ဒိဿသည် အဆီအနှစ်အားလုံးတို့တွင် အကောင်းဆုံး၊ အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည့် အဋ္ဌမမြောက်"ဥုံ"အက္ခရာဖြစ်၏။

အထဗ္ဗဝေဒတွင် ရှေးဝေဒသုံးပုံတို့ကဲ့သို့ နတ်တို့၏ဘုန်းတော်ဘွဲ့ (ဒေဝတ္ထုတိ)လည်း ပါ၏။ တောင့်တမှု (ပတ္ထနာ)လည်း ပါ၏။ ရှေးဝေဒသုံးပုံနှင့်မတူပဲ ဂါထာမန္တရားများလည်း ပါ၏။ အတ္တသဘောတရား(အဇ္ဈတ္တ)လည်း ပါ၏။ အမှန်သိ(တတ္တဉာဏ)လည်း ပါ၏။ ဖန်ဆင်းမှုသဘောတရားလည်း ပါ၏။ ဤသို့လျှင် အထဗ္ဗဝေဒ၌ အကြောင်းအရာများစွာတို့ ပါဝင်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် အထဗ္ဗဝေဒသည် ငွေကုန်ကြေးကျမများပဲ လူတန်းစားမရွေး၊ အလွာမရွေး အသုံးပြုနိုင်သော ဝေဒကျမ်းဖြစ်သည်ဟု ပညာရှင်များက ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဒဿနသဘောတရားများ

ဝေဒခေတ်အတွေးအခေါ်နှင့် ပတ်သက်၍ ပထမဦးဆုံးသော ဒဿနသဘောကို "ရိုက်ဝေဒ"၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားပါသည်—

(၁) ထိုအခါက ဤလောကသည် အရှိတရား(သတ်)လည်း မဟုတ်၊ မရှိတရား(အသတ်)လည်းမဟုတ်၊ ....

(၄) ....အရှိတရားနှင့် မရှိတရားတို့၏ ဆက်သွယ်မှု(ပန္ဓု)ကို တွေ့ကြသည်..............................

(၇) ဤလောကသည် မည်သည့်အရာဝတ္ထုမှ စတင်ဖြစ်ပေါ်လေသနည်း။ ဖန်ဆင်းမှု ဟုတ်ချင်လည်း ဟုတ်မည်၊ မဟုတ်ချင်လည်း မဟုတ်၊ ဤလောက၏ အကြီးအမှူး

ဖြစ်၍ အမြင့်ဆုံးကောင်းကင်၌ နေသူသည်သာ သိပေမည်။ သို့မဟုတ် သူသည်ပင် သိချင်မှ သိပေမည်။

(နာသဒီယသုတ္တ-၁၀၊၁၂၉)

အခတွေးအခေါ်တို့၏ အဆင့်ဆင့်ဖြစ်ထွန်းတိုးတက်မှု နိယာမအရ ဝေဒခေတ်အစပိုင်းတွင် လောကဖြစ်ပေါ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ တိတိကျကျ အဖြေမပေးနိုင်သေးပဲ နောက်ပိုင်းကျမှ လောကသည် ကာလသုံးပါး၌ အမြဲတည်ရှိနေသည့် ဗြဟ္မာမှ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်း အဖြေပေးနိုင်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ဗြဟ္မာဟူသောအမည်ကို မပေးနိုင်သေးမီ ဝေဒပညာရှင်တို့သည် မိမိတို့စိတ်ကူးတည့်ရာ အမည်များကို အသုံးပြုကြပါသည်။ ထိုအမည်များမှာ "ကေ"(တခု)နှင့် "အာဘု" (ဖြစ်နိုင်သောအရာ)တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဝေဒပညာရှင်တို့၏အဆို အရ—

အစဦးဆုံး အရှိ(သတ်) ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်၊ မရှိ(အသတ်)ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်သော တရားတခုရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို "ကေ"(တခု) သို့မဟုတ် "အာဘု" (ဖြစ်နိုင်သောအရာ)ဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ ထို "ကေ" သို့မဟုတ်" အာဘု" သည် အမိုက်တိုက်ရေပြင်(တမောသလိလ)ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းလျက်ရှိပါသည်။ နောက်ပိုင်း အပူရှိန်ကြောင့် "ကေ" သို့မဟုတ် "အာဘု"၌ စိတ်၏ဗီဇ(မနောရေတ)ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ပါသည်။ ထိုစိတ်၏ဗီဇကို အလိုရမ္မက်(ကာမ)ဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ ကာမဖြစ်ပေါ်လာသည်နှင့် တပြိုင်နက် "ကေ" သို့မဟုတ် "အာဘု"မှ ပြယတိ(ဖိုဓာတ်)နှင့် သွဓာ(မဓာတ်) နှစ်ခု ထွက်ပေါ်လာပြီး လောကသည်ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ပါသည်။

ဝေဒခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုသဘောကို လေ့လာလျှင် နတ်များကို ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုသဘောကို တွေ့ရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဝေဒခေတ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို "ဗဟုဒေဝဝါဒ"ဟု ခေါ်ကြပါသည်။ အထဗ္ဗဝေဒအရ မိမိကိုယ်ကို အားကိုးသည့်သဘောများနှင့် တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုသဘောများ အထိုက်အလျောက် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော်လည်း နတ်များကို အားကိုးသည့် ပူဇော်မှုသဘောလောက် အားကောင်းခြင်းမရှိခဲ့ကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ဝေဒ(၄)ပုံတို့တွင် ဣရု၊ ယဇု၊ သာမတို့က အပေါ်စီးရ၍ အထဗ္ဗဝေဒက အရေးနိမ့်ခဲ့ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အထဗ္ဗဝေဒတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် ဂါထာမန္တရားပိုင်းမှာ ဖြတ်လမ်းသဘောဆန်လွန်းသည့်အတွက် ထိုကဲ့သို့အရေးနိမ့်ခြင်း ဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။ ဆန်စပါး အထွက်ကောင်းအောင် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်းကို အားမကိုးပဲ ဂါထာမန္တရားကို အားကိုးခြင်းသည် အထဗ္ဗဝေဒ၏ ပျော့ညံ့သည့်သဘော ဖြတ်လမ်းဆန်သည့်သဘောဖြစ်ပါသည်။

ဗြာဟ္မဏခေတ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

ဗြာဟ္မဏခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို ယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုဟု ခေါ်ကြပါသည်။ ထိုယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုသည် ဗုဒ္ဓဝါဒမပေါ်ထွန်းမီ နှစ်ရာပေါင်းများစွာတိုင်တိုင် အိန္ဒိယပြည်၌ အခြေစိုက်ခဲ့ပါသည်။ ဝေဒခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်မှုများ ရှိခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဝေဒခေတ် ယဇ်ပူဇော်မှုသည် ဗြာဟ္မဏခေတ် ယဇ်ပူဇော်မှုနှင့်စာလျှင် ပြောပလောက်သည့် ယဇ်ပူဇော်မှုမျိုး မဟုတ်ပါ။ခမ်းနားကြီးကျယ်မှုလည်း မရှိပါ။ သာမန်ရိုးရိုး ပူဇော်မှုအဆင့်အတန်းမျိုး၌သာ ရှိပါသည်။ ပူဇော်နည်း ပူဇော်ဟန်မှာလည်း လူတိုင်းပူဇော်နိုင်သည့် သာမန်နည်းစနစ်မျိုးသာဖြစ်ပါသည်။ ဗြာဟ္မဏခေတ်ဟောင်းမှု ယဇ်ပူဇော်မှုကို

ခမ်းနားသည်ထက် ခမ်းနားအောင်၊ ကြီးကျယ်သည်ထက် ကြီးကျယ်အောင် စီစဉ်လာကြပါသည်။ စည်းကမ်းချက်များကို သတ်မှတ်လာကြပါသည်။ ဝေဒခေတ်ကလို အများသူငါပူဇော်၍ရနိုင်သည့် ပူဇော်မှုမျိုးမဖြစ်ရလေအောင် ချုထွင်လာကြပါသည်။ မူလရှိပြီးသား ဝေဒကျမ်းများမှ ယဇ်ပူဇော်မှုအပိုင်းကို ဖွင့်ဆို ရေးသားလာကြပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ဝေဒစာပေမှ ဗြာဟ္မဏစာပေသည် ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ ဝေဒစာပေသည်(၄)ပုံရှိသကဲ့သို့ ယင်းဝေဒ(၄)ပုံကို ယဇ်ပူဇော်မှုရှုထောင့်မှ အသီးအသီး အကျယ်ဖွင့်ဆိုခဲ့သည့် ဗြာဟ္မဏစာပေသည်လည်း ဝေဒ(၄)ပုံအလိုက် (၄)စုဖြာထွက်ခဲ့ပါသည်။

ဗြာဟ္မဏကျမ်းများ

ရိက်(ဣရု) ဝေဒမှ အဲတရေယဗြာဟ္မဏကျမ်း၊ ကော်သိတကိဗြာဟ္မဏကျမ်းတို့ ပေါ်ထွက်လာကြပါသည်။ ယဇုဝေဒမှ သတပထဗြာဟ္မဏကျမ်း၊ တဲတိရိယဗြာဟ္မဏကျမ်းတို့ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ သာမဝေဒမှတာဏ္ဍျဗြာဟ္မဏကျမ်း၊ ဇဲမိနိယဗြာဟ္မဏကျမ်း၊ ဆဗ္ဗိသဗြာဟ္မဏကျမ်းတို့ ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ အထဗ္ဗဝေဒမှ ဂေါပထဗြာဟ္မဏကျမ်းပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။

ဗြာဟ္မဏကျမ်းများသည် ပဓာနအားဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုကိုပြသော်လည်း တခါတရံ အကြောင်းအရာအားလျော်စွာ နတ်နှင့် အသူရာတို့၏ စစ်ပွဲကိုလည်း ပြပါသည်။ ရှေးဟောင်း ပုံပြင်များကိုလည်း ပြပါသည်။

ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပြသောအခါ ယဇ်ပူဇော်မှုအလိုက် ရွတ်ဆိုရမည့် မန္တန်အမျိုးအစား၊ အသံထွက်ပုံထွက်နည်း၊ ဆောင်ရွက်ရမည့် ရှေ့နောက်အစီအစဉ်၊ အချိန်ကာလတို့မှစ၍ တသဝေမတိမ်း မလွဲမှားရ

လေအောင်အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အစီအစဉ်မလွဲမှားရအောင် ယဇ်ကိုပူဇော်နိုင်မှ လိုအပ်သောအကျိုးကျေးဇူးကို ရပါသည်။ အကယ်၍ အစီအစဉ်လွဲမှားသွားလျှင် အကျိုးမရသည်သာမက ဒုက္ခကိုပင် တွေ့နိုင်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုအတတ်သည် အလွန်ပင် ရှုပ်ထွေးခက်ခဲသော အတတ်ပညာတရပ်ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုအတတ်ကို တတ်မြောက်နိုင်ရန် ဗြာဟ္မဏတို့သည် အချိန်များစွာနှင့် စဉ်းစားဉာဏ်များစွာကို အသုံးပြုခဲ့ကြရပါသည်။ ဗြာဟ္မဏလူမျိုးတို့သည် မိမိတို့၏ သက်တမ်း တလျှောက်လုံးတွင် ဤယဇ်ပူဇော်မှု အတတ်ပညာတခုတည်းကိုသာ လေ့လာသင်ယူယင်း၊ ယဇ်ပူဇော်မှု လုပ်ငန်းတခုတည်းကိုသာ လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်ယင်း တန်ဖိုး ကြီးလှသည့် အချိန်ကာလများကို ကုန်လွန်စေကာ ထက်မြက်သည့် ကာယအားနှင့် ဉာဏအားများကို ကုန်ဆုံးစေခဲ့ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ အိန္ဒိယဒဿန ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်မှုအတွက် မိုးမှောင်ကျခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ပညာရှိများက ဆိုကြပါသည်။

ဗြာဟ္မဏများသည် မိမိတို့၏ ကာယအားနှင့် ဉာဏအားများကို အခြားသောဘာသာရေး၊ လူမှုရေး၊ ပညာရေး၊ အတွေးအခေါ်ရေး စသည်တို့၌ အသုံးမပြုပဲ ယဇ်ပူဇော်ရေးတခုတည်း၌သာ နှစ်ရာစုပေါင်းများစွာ အဘယ့်ကြောင့် အသုံးပြုခဲ့ကြလေသနည်း။ ဤမေးခွန်းကို မျက်မှောက်ခေတ် သုတေသီတို့က မေးမြန်းခဲ့ကြပါသည်။

ဤမေးခွန်း၏အဖြေ ဖြစ်နိုင်ကောင်းဖွယ်ရှိသည့် သဲလွန်စကို ရိက်ဝေဒမှ ဤသို့ ထုတ်နုတ်၍ဆိုကြပါသည်–

(၆) နတ်များသည် ဤ ပုရိသကို ယဇ်ပူဇော်သော အခါ ဝသန္တရာသီသည် ထောပတ်ဖြစ်သည်။ ဂိမှရာသီသည် ထင်းဖြစ်သည်။သရဒရာသီသည်လှူဖွယ်ပစ္စည်းဖြစ်သည်။

(၈) ယဇ်ပူဇော်အပ်သော ပုရိသမှ ထောပတ်ဖြစ်လာသည်။ လေနေသတ္တဝါများ ဖြစ်လာသည်။တောနေသတ္တဝါများ ဖြစ်လာသည်။ ရွာနေသတ္တဝါများ ဖြစ်လာသည်။

(၉) ယဇ်ပူဇော်အပ်သော ပုရိသမှ ရိက်ဝေဒနှင့် သာမဝေဒ ဖြစ်လာသည်။ ဆန်းကျမ်းများဖြစ်လာသည်။ ယဇုဝေဒ ဖြစ်လာသည်။

(၁၂) ယဇ်ပူဇော်အပ်သော ပုရိသ၏ ပါးစပ်မှ ဗြာဟ္မဏ ဖြစ်လာသည်။လက်ရုံးနှစ်ဘက်မှ ခတ္တိယဖြစ်လာသည်။ခြေနှစ်ချောင်းမှ ဝေဿဖြစ်လာသည်။ ခြေဖဝါးနှစ်ဘက်မှ သုဒ္ဒ ဖြစ်လာသည်။

(၁၃) "လ"သည် သူ၏စိတ်မှ ဖြစ်လာသည်။ "နေ"သည် သူ၏ မျက်လုံးမှ ဖြစ်လာသည်။ ဣန္ဒြနှင့်အဂ္ဂိသည် သူ၏ပါးစပ်မှ ဖြစ်လာသည်။ "လေ"သည် သူ၏ အသက်ရှူမှုမှ ဖြစ်လာသည်။

(ပုရိသသုတ္တ—၁၀၊၉၀)

အရာရာတိုင်းကို ယဇ်ပူဇော်မှုဖြင့်သာ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်ဟု ဗြာဟ္မဏတို့ ယုံကြည်ကြကြောင်း ရိက်ဝေဒလာ ပုရိသသုတ္တကို အထောက်အထားပြု၍ ဆိုကြပါသည်။ နတ်များသည်ပင် ယဇ်ပူဇော်မှုကြောင့် ထင်ရှားကျော်ကြားလာရခြင်းဖြစ်သည်။ ယဇ်ပူဇော်မှုကို ကျမ်းနှင့်အညီ စနစ်တကျ ဆောင်ရွက်နိုင်လျှင် လိုအပ်သော အကျိုး

ဟူသမျှကို မုချမသွေ ရနိုင်သည်။ မည်သည့်နတ်များမှ ယဇ်ပူဇော်မှု၏စွမ်းအင်ကို အန်မတုနိုင်။ ယဇ်ပူဇော်မှု၏ စွမ်းအင်သည် နတ်များ၏ ဘုံဗိမာန်ကိုပင် တုန်ခါစေနိုင်သည်။ နတ်များသည် မိမိတို့ထက်ပို၍ တန်ခိုးတေဇော် အာနုဘော်ကြီးမားသော နတ်မင်းများကို ယဇ်ပူဇော်ခြင်းအားဖြင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ပို၍ တန်ခိုးတေဇော် အာနုဘော်ကြီးမားလာကြသည်။ ဤသည်မှာ ယဇ်ပူဇော်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဗြာဟ္မဏခေတ်၏ ယုံကြည်မှုဖြစ်ပါသည်။

ထိုခေတ်ယုံကြည်မှုအရ ယဇ်ပူဇော်မှုသည် လျှို့ဝှက် နက်နဲ၍ ဆန်းကြယ်သော အင်အားတရပ် ဖြစ်သည်။ ကောင်းကျိုး ဆိုးပြစ် နှစ်ရပ်လုံးအတွက် ယဇ်ပူဇော်မှုကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ ထိုမျှထက်မြက်သော ယဇ်ပူဇော်မှုအတတ်ပညာကို ဗြာဟ္မဏတို့၏ လက်ထဲ၌ မူပိုင်သိမ်းပိုက်ထားကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုအပေါ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု အားကောင်းသည်နှင့်အမျှ ဗြာဟ္မဏတို့၏ အခန်းကဏ္ဍ ပြဋ္ဌာန်းလာမှုသည်လည်း အားကောင်းလာလေသည်။ ထိုနောက် ဗြာဟ္မဏတို့သည် နတ်များနှင့် တတန်းတစားတည်း အပူဇော်ခံ အဆင့်သို့ပင် ရောက်ခဲ့ကြပါသည်။ နောက်ဆုံး၌ ယဇ်ပူဇော်မှုဆိုင်ရာ ဂါထာမန္တန်တို့၏ တန်ခိုးသည် အလွန်ထက်မြက်လာသောကြောင့် နတ်များသည် ဂါထာမန္တန်တို့၏ ရှေ့မှောက်၌ ဒူးထောက်အညံ့ခံကာ ဂါထာမန္တန်ပိုင်ရှင် ဗြာဟ္မဏတို့၏ စေလိုရာစေဘဝသို့ပင် ရောက်ခဲ့ကြပါသည်။ ဂါထာမန္တန်တို့၏ အရှိန်အဝါကြောင့် ဗြာဟ္မဏတို့၏ အလိုအတိုင်း နတ်များသည် ကောင်းကျိုးကိုလည်း ပေးခဲ့ကြရပါသည်။ မကောင်းကျိုးကိုလည်း ပေးခဲ့ကြရပါသည်။ ဗြာဟ္မဏများ စေခိုင်းသည့်အတိုင်း မဆိုင်းမတွ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြရပါသည်။

အစပထမ၌ ဗြာဟ္မဏတို့က အနန္တတန်ခိုးတော်သည် ယဇ်ပူဇော်မှု၌ရှိပြီး ယဇ်ပူဇော်မှုသည် အရာရာတိုင်းကို ဖန်ဆင်းနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။ ဤယုံကြည်ချက်မှာ ဝေဒမှတိုက်ရိုက်ဆင်းသက်သည့် ယုံကြည်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယဇ်ကိုပူဇော်ရာမှ ရရှိသည့် အတွေ့အကြုံများအရ ရွတ်ဆိုသည့် မန္တန်၊ ရွတ်ဆိုပုံ ရွတ်ဆိုနည်း၊ အသံထွက်၊ ရှေ့နောက်အစီအစဉ်၊ အချိန်ကာလတို့ကိုလိုက်၍ အနန္တတန်ခိုးတော်သည် အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲနိုင်ကြောင်း သိလာကြပါသည်။ ထိုအခါ ဗြာဟ္မဏတို့သည် အနန္တတန်ခိုးတော်ကို ယဇ်ပူဇော်မှု၌ မထားတော့ပဲ မိမိတို့၌ ပြောင်းရွှေ့၍ ထားလာကြပါသည်။

ယဇ်ပူဇော်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ အသေးစိတ် သိစွမ်းနိုင်မှု "ဉာဏ"၊ စနစ်တကျဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းမှု "ကမ္မ"တို့သည်သာ အရာရာကိုအဆုံးအဖြတ်ပေးနိုင်သောကြောင့် မိမိတို့၏ ဉာဏနှင့်ကမ္မစွမ်းအား ထက်သလောက် ယဇ်ပူဇော်မှု၏ အနန္တတန်ခိုးတော်လည်း စွမ်းအားထက်ကြောင်း ဗြာဟ္မဏတို့က ခံယူကြပါသည်။ ဤခံယူချက်အရ ဗြာဟ္မဏတို့သည် မိမိတို့ကိုယ်ကို ဤလောကတွင် စွမ်းအင်အကြီးမားဆုံး၊ အမြင့်မြတ်ဆုံးအဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ဟောပြောကြပါသည်။

ဗြာဟ္မဏများသည် ဤသို့ ယုံကြည်ကြပါသည်—ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်ချက်များကိုသိပြီး ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်ချက်များကို ဖော်ထုတ်အသုံးချနိုင်လျှင် ယဇ်ကိုပင် စိုးမိုးနိုင်ပါသည်။ ယဇ်ကို စိုးမိုးနိုင်လျှင် ယဇ်၏ အစေအပါးသဖွယ်ဖြစ်သည့် နတ်ဒေဝါများကိုလည်း စိုးမိုးနိုင်ပါသည်။ နတ်ဒေဝါများကို စိုးမိုးနိုင်လျှင် နတ်ဒေဝါများက ဖန်ဆင်းထားသည့် လောကကိုလည်း စိုးမိုးနိုင်ပါသည်။ ထိုအခါ အနန္တတန်ခိုးတော်သည် ဗြာဟ္မဏများ၌ အလိုအလျောက် ကိန်းအောင်းပြီးသား ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ဗြာဟ္မဏများသည် ယဇ်ပူဇော်မှု၏

လျှို့ဝှက်နက်နဲပြီး ဆန်းကြယ်သော တန်ခိုးအာနိသင်များကို ယုံကြည်ကာ ယင်းကို စိုးမိုးနိုင်ရေးအတွက် ယင်း၏လျှို့ဝှက်ချက်ကိုသိရန်"ဉာဏလမ်းစဉ်"ကို တီထွင်ကြပါသည်။ ယင်း၏လျှို့ဝှက်ချက်ကို ဖော်ထုတ်အသုံးချရန် "ကမ္မလမ်းစဉ်"ကို လက်တွေ့စူးစမ်းကြပါသည်။ ယင်း၏လျှို့ဝှက်ချက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဉာဏကဏ္ဍခေါ် ဉာဏ်ပိုင်းနှင့် ကမ္မကဏ္ဍခေါ် ကံပိုင်းတို့သည် ဗြာဟ္မဏခေတ်၏ တိုးတက်သော တီထွင်ချက်များဖြစ်ပါသည်။ ဝေဒခေတ်၏ မပြည့်စုံမှုပေါ်၌ အထွတ်တင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဝေဒခေတ်တွင် လူတို့သည် အနန္တတန်ခိုးတော်ကို ဗဟိဒ္ဓ၌ ထားခဲ့ကြပါသည်။ ဗဟိဒ္ဓဆိုသည်မှာ နတ်ဒေဝါများပင်ဖြစ်ပါသည်။ အနန္တတန်ခိုးတော်ကို ဗဟိဒ္ဓဖြစ်သည့် နတ်ဒေဝါများ၌ ထားခဲ့ကြသဖြင့် နတ်ဒေဝါများ နှစ်သက်စေရန် ဘုန်းတော်ဘွဲ့ များကို ရွတ်ဆို ပူဇော်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုထက်ပို၍ နှစ်သက်စေရန် ပူဇော်ဖွယ် ပစ္စည်းဝတ္ထုများ ထည့်သွင်း၍ ရွတ်ဆို ပူဇော်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုထက်ပို၍ နှစ်သက်စေရန် ငြိမ့်ညောင်းသော တေးဂီတ အဆွဲအငင်များဖြင့် ရွတ်ဆိုပူဇော်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုထက်ပို၍ နှစ်သက်စေရန် ရှင်တွင်းခံစားချက်များဖြင့် လိုက်လိုက်လှဲလှဲရွတ်ဆိုပူဇော်ကြပါသည်။ ဤသို့ နတ်ဒေဝါများကို ရွတ်ဆိုပူဇော်ရာမှ ဝေဒလေးပုံသည် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပါသည်။ ဝေဒလေးပုံတွင် ရိက်(ဣရု)ဝေဒသည် နတ်ဒေဝါတို့အား ယင်းတို့၏ ဘုန်းတော် ဂုဏ်တော်ဘွဲ့ (သံဝါဒ) တို့ဖြင့် ပူဇော်သည့်သဘောရှိပါသည်။ ယဇုဝေဒသည် လှုပ်ရှားမှု ဟန်ပန် (အဘိနယ)တို့ဖြင့် ပူဇော်သည့်သဘော ရှိပါသည်။ သာမဝေဒသည်

တေးဂီတ(သံဂီတ)တို့ဖြင့် ပူဇော်သည့်သဘောရှိပါသည်။ အထဗ္ဗဝေဒ သည် ရင်တွင်းခံစားချက်(ဘာဝ၊ရသ)တို့ဖြင့် ပူဇော်သည့် သဘော ရှိပါသည်။

ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင်မူ လူတို့သည် အနန္တတန်ခိုးတော်ကို ဗဟိဒ္ဓမှ အဇ္ဈတ္တသို့ ရွှေ့ပြောင်းထားလာကြပါသည်။ နတ်ဒေဝါများမှ ယဇ် ပူဇော်မှုသို့လည်းကောင်း၊ ယဇ်ပူဇော်မှုမှ ဉာဏ်နှင့် ကမ္မသို့လည်း ကောင်း ရွှေ့ပြောင်းထားလာကြပါသည်။ ဤသည်မှာ ဗြာဟ္မဏ ခေတ်၏အယူအဆရေးရာအရ တိုးတက်မှုပင်ဖြစ်ပါသည်။ဝေဒခေတ်၏ မပြည့်စုံမှုပေါ်တွင် အထွတ်တင်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ "လူသည် ပြင်ပ ထက် အတွင်းကို အားကိုးရမည်" ဟူသော အယူအဆသစ်တရပ်ကို အတွေးအခေါ်သမိုင်း၌ အစပျိုး ထူထောင်လိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဗြာဟ္မဏများသည် ယဇ်ပူဇော်မှု၏ နက်နဲဆန်းကြယ်သောတန်ခိုး အာနိသင်များ၌ နက်နက်နဲနဲ ယုံကြည်ခဲ့ကြသည်မှာ အမှန်ပင်ဖြစ်ပါ သည်။ ရိုးသားသော လူထုအပေါ်၌ လိမ်ညာ လှည့်ဖြားသောအကြံ အစည်များဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုကို အမွမ်းတင်ခြင်း မဟုတ်ပါ။ သူတို့ ကိုယ်တိုင်က တကယ်ပင် ယုံကြည်မိ၍ ယဇ်ပူဇော်မှုကို အမွမ်းတင်ကြ ခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုကို စနစ်တကျ မှန်ကန်အောင် စီစဉ်ရခြင်းသည် လွယ်ကူသည့်အလုပ် မဟုတ်ပါ။ ထိုကဲ့သို့ စီစဉ်နိုင်အောင် နှစ်ပေါင်းများစွာတိုင်တိုင် သင်ယူရပါသည်။ ပျို့မျစ်လန်းဆန်းသည့် အရွယ်တခုလုံးနှင့် ရင်းနှီးခဲ့ရပါသည်။ ကြမ်း တမ်းသည့်ကျင့်စဉ်များကို ဇွဲမာန်ဖြင့် မဆုတ်မနစ် ကျင့်ရပါသည်။ ကျင့်ဝတ်သိက္ခာ အတတ်ပညာများနှင့် ပြည့်စုံကုံလုံသောအခါ ဆရာ တဆူအဖြစ်ဖြင့် တပည့်များကို သင်ကြား ပို့ချပေးရပြန်ပါသည်။ ယဇ်ပူဇော်ပွဲများကို စီမံကွပ်ကဲရပြန်ပါသည်။ ယဇ်ပူဇော်ပွဲဆိုသည်

မှာလည်း အသေးစိတ် လိုက်နာဆောင်ရွက်ရသည့် အင်္ဂါရပ်များ ကုဋေကုဋာချီလျက် ရှိပါသည်။ တချက်မျှ အတိမ်းအစောင်းမခံပါ။ သို့မှသာ လိုလားသော အကျိုးကျေးဇူးကို ရနိုင်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗြာဟ္မဏများသည် ယဇ်ပူဇော်မှု၌ တကယ်ပင် နှစ်နှစ်ကာကာ ယုံကြည်မှုရှိခဲ့ကြကြောင်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားခဲ့ပါသည်။

ဝေဒခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်မှုသည် ရိုးရိုးပင်ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ မုန့်များ၊ သောမရည်များ၊ ထောပတ်များနှင့် အခြားသက်မဲ့ပစ္စည်းများ ဖြစ်ကြပါသည်။ တိရစ္ဆာန်များကို သတ်ဖြတ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုများ မပေါ်ပေါက်ခဲ့သေးပါ။ သို့ရာတွင် ဗြာဟ္မဏခေတ်၌မူ တိရစ္ဆာန်များကို သတ်ဖြတ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုများ ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ ပေါ်ပေါက်ရုံသာမက ခေတ်လည်းစားလာပါသည်။ ယဇ်ပူဇော်ပွဲတခုတခု၌ ရာပေါင်းများစွာသော တိရစ္ဆာန်များကို သတ်ဖြတ်၍ ပူဇော်ကြကြောင်း ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များ၌ တွေ့မြင်ရပါသည်။ ဤအထိပင် ခေတ်စားလာပါသည်။ တိရစ္ဆာန်များကို သတ်ဖြတ်၍ ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကို သံယုတ္တနိကာယ်၊ ကောသလသံယုတ်၊ ယညသုတ်၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်–

> ထိုအခါ၌ ပသေနဒီကောသလမင်းကြီးသည် ကြီးစွာသော ယဇ်ပူဇော်ပသခြင်းကို ရှေးရှုစီရင်အပ်၏။ ဥသဘငါးရာတို့ကို လည်းကောင်း၊ နွားထီးငယ် ငါးရာတို့ကိုလည်းကောင်း၊ နွားမငယ်ငါးရာတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဆိတ် ငါးရာတို့ကိုလည်း ကောင်း၊ သိုးငါးရာတို့ကိုလည်းကောင်း ယဇ်ပူဇော်ပသခြင်း အလို့ငှာ ယဇ်တိုင်၌ ဖွဲ့ချည်ဆောင်ထားအပ်ကုန်၏။ ထိုမင်း၏ ကျွန်ယောက်ျား, ကျွန်မိန်းမ, အစေအပါး အလုပ်

သမားတို့သည်လည်း ဒဏ်ဖြင့် ခြိမ်းခြောက်အပ်ကုန်သည်၊ ဘေးဖြင့် ခြိမ်းခြောက်အပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ မျက်ရည်ဖြင့် ပြည့်သော မျက်နှာရှိကုန်လျက် ငိုကြွေးကြကာ ယဇ်အမှုတို့ကို ပြုကုန်၏။

ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုသည် များစွာအရှိန်အဝါကြီးခဲ့ပါသည်။ အထက်တန်းလွှာတို့၏ ဘာသာရေးယုံကြည်မှုဒွိများစွာအရေးပါခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် အခြားသော ဘာသာရေးယုံကြည်မှုများသည်လည်း ယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုလောက် မထွန်းကားစေကာမူ ထိုခေတ်၌ ရှိကြပါသေးသည်၊ ဘာသာရေးယုံကြည်မှုများသာမက အတွေးအခေါ်ဂိုဏ်းများသည်လည်း ထိုခေတ်၌ ရှိကြပါသေးသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗြာဟ္မဏခေတ်ဝမ်းဗိုက်အတွင်း၌ပင် ယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုကို ချေဖျက်မည့် အခြားအခြားသော ဘာသာရေးယုံကြည်မှုများ၊ အတွေးအခေါ်များသည် ဝါးပင်ကိုသတ်သည့် ဝါးသီးပမာ သန္ဓေယူလျက် ရှိကြပါသည်။

လူများစုကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

လူများစုကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုမှာ အမျိုးမျိုးသော နတ်သားများနှင့် နတ်သမီးများကို ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုပင် ဖြစ်သည်။ ဝေဒခေတ်ဘာသာယဉ်ကျေးမှု အထွက်အထိပ်သို့ ရောက်စဉ်ကပင် အာရယန်နတ်များနှင့် ဘေးချင်းယှဉ်လျက် အာရယန်မဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားနတ်များအချို့သည် ပျောက်ပျက်မသွားပဲ ရှိမြဲရှိကြပါသည်။ အာရယန်မဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားများသည် အာရယန်များနှင့် နည်းတမျိုးမျိုးဖြင့် ဆက်နွယ်ပေါင်းစပ်သွားသောအခါ သူတို့၏ မူလ

ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုများကိုပါ တပါတည်း ဆောင်ကြဉ်းသွားကြပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အာရယန်မဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားနတ်များသည် အာရယန်နတ်များဘဝသို့ ရောက်ရှိသွားကြပါသည်။

အမှန်အားဖြင့် ရှေးခေတ်အိန္ဒိယတွင် အစပထမ၌ အာရယန်မဟုတ်သူများက အာရယန်များထက် လူဦးရေအားဖြင့် များပြားသာလွန်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် အာရယန်များ၏ စွမ်းရည်သတ္တိကြောင့် အာရယန်မဟုတ်သူများသည် တဖြည်းဖြည်း အာရယန်များနှင့် ရောနှော၍ အာရယန်လူ့ဘောင်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်သွားခြင်းကြောင့် အာရယန်မဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားများ၏ လူဦးရေသည် လျော့၍ လျော့၍သွားစဉ် အာရယန်နတ်များနှင့်တကွ အာရယန်များ၏ လူဦးရေသည် တိုး၍တိုး၍ လာကြပါသည်။ အာရယန်လူဦးရေ တိုး၍တိုး၍လာသောအခါ မျိုးနွယ်စင်ကြယ်မှုကို အခြေခံ၍ အာရယန်လူမျိုးများထဲတွင် ဘာရဒွါဇမျိုးနွယ်စု၊ ဝသိဋ္ဌမျိုးနွယ်စု စသည်ဖြင့် အာရယန်မျိုးနွယ်စုများသည် ပေါ်ပေါက်လာကြပါသည်။ အာရယန်မျိုးနွယ်စုများ ပေါ်ပေါက်လာသည်နှင့် တပြိုင်နက် နတ်တပါးတည်းကပင် မျိုးနွယ်စုအလိုက် အမည်အမျိုးမျိုးကို ခံယူသွားပါသည်။

နတ်သမီး တပါးတည်းကပင် အချို့မျိုးနွယ်၌ စန္ဒီဟူ၍လည်းကောင်း၊ အချို့မျိုးနွယ်၌ ကာလီဟူ၍လည်းကောင်း၊ အချို့မျိုးနွယ်၌ ဒုရဂါဟူ၍လည်းကောင်း၊ အချို့မျိုးနွယ်၌ ပါဗ္ဗတီဟူ၍လည်းကောင်း၊

ခေါ်ဝေါ်သမုတ်၍ ကိုးကွယ်ကြပါသည်။ ဤသဘောမျိုးကို ရိက်ဝေဒ သံဟိတာကျမ်းလာ အောက်ပါ စာပိုဒ်တခုက သက်သေပြလျက် ရှိပါသည်–

ဧကံ သတ် ဝိပြာ ဗဟုဓာ ဝဒန္တိ။

(ဧကံ၊ တခုတည်းသော။ သတ်၊ အရှိတရားကို။ ဝိပြာ၊ ပညာရှိတို့သည်။ ဗဟုဓာ၊ အမျိုးမျိုး။ ဝဒန္တိ၊ ဆိုကြကုန်၏)။

(ရိက်–၁၊၁၆၄၊၄၆)

ထိုစာပိုဒ်၏မူရင်းအဓိပ္ပာယ်မှာ နတ်တပါးတည်းကိုပင် အမည် အမျိုးမျိုးဖြင့် ခေါ်ကြကြောင်း ဆိုလိုရင်းဖြစ်သော်လည်း ဥပနိသျှဒ် ခေတ်၌မူ ထိုသဘောကို တိုးချဲ့ပြုပြင်၍ လောက၌ အရှိတရားဟူသည် တခုတည်းသာရှိကြောင်း၊ ထိုတခုတည်းဟူသည်မှာ အာတ္မန် သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာသာဖြစ်ကြောင်း၊ သူသူငါငါ တွေ့ကြုံနေကြသော ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်း၊ သက်ရှိသက်မဲ့ဟူသော အမျိုးမျိုးတို့သည် တကယ် မရှိပဲ ထိုတခုတည်း၏အရိပ်များသာဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြပါသည်။

အာရယန်မဟုတ်သူများသည် အာရယန်များနှင့် ရောနှောသဖြင့် အာရယန်လူဦးရေ တိုးပွားလာသကဲ့သို့ အာရယန်နတ်မဟုတ်သော နတ်သားနတ်သမီးများသည်လည်း အာရယန်နတ်များ ဖြစ်လာကြ ကာ အာရယန်နတ်ဦးရေ တိုးပွားလာကြပါသည်။ မူလဘူတအားဖြင့် အာရယန်မဟုတ်သော နတ်များ၊ သို့မဟုတ် ယုံကြည်မှုများသည် ထိုအချိန်၌ ပျောက်ဖျက်မရအောင် ခေတ်စားနေပါက ထိုနတ်များ၊ သို့မဟုတ် ထိုယုံကြည်မှုများကို ဗြာဟ္မဏများကိုယ်တိုင်က အာရယန် ဇာတ်သွင်း၍ရလျှင်လည်း တနည်းနည်းဖြင့် အာရယန်ဇာတ်သွင်း လိုက်ကြပါသည်။ အာရယန်ဇာတ်သွင်း၍ မရလျှင်လည်း တရားဝင် အသိအမှတ်ပြု၍ ကိုးကွယ်ယုံကြည်လိုက်ကြပါသည်။

ဤနည်းအားဖြင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုသာ မက အခြားအခြားသော နတ်ဒေဝါများ၊ ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုများ၊ အယူသည်းမှုများ၊ စွဲလမ်းမှုများ ပေါ်ပေါက်လာကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဒီဃနိကာယ်၊ သီလက္ခန္ဓဝဂ်၊ ဗြဟ္မဇာလသုတ်၌ ထိုခေတ်ဗြာဟ္မဏ လောကတွင် ထွန်းကားလျက်ရှိသော ကိုးကွယ်မှုများ၊ ယုံကြည်မှု များ၊ အယူသည်းမှုများ၊ စွဲလမ်းမှုများကို တစွန်းတစအနေဖြင့် ဖော်ပြထားကြောင်း တွေ့မြင်ရပါသည်။

နတ်များနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ဝေဒခေတ်၌ မပေါ်ပေါက်သေး သော နတ်ပေါင်းများစွာကို မဟာသမယသုတ်၌ ဖော်ပြထား ကြောင်း တွေ့မြင်ရပါသည်။ မဟာသမယသုတ်လာ နတ်ပေါင်းများ စွာတို့တွင် အချို့အချို့သော နတ်များသည် နောက်ပိုင်း၌ အာရယန် ဇာတ်သွင်းခြင်းခံရသော နတ်များဖြစ်၍ အချို့အချို့သောနတ်များ သည် ဗြာဟ္မဏများက တရားဝင်အသိအမှတ်ပြု၍ ကိုးကွယ်ယုံကြည် ခြင်းခံရသော နတ်များဖြစ်ကြပါသည်။

ဗြာဟ္မဏခေတ်ရောက်သောအခါ ဝေဒခေတ်က ကန်ခိုးရှိန်စော် အာနုဘော်ကြီးမားခဲ့သော ဣန္ဒြ၊ ပြဇာပတိ၊ ဗြဟ္မာ၊ အဂ္ဂိ၊ ဝရုဏ၊ ဝါယု စသော နတ်များသည် ဆက်လက်ကိုးကွယ်မှု ခံယူနေရစေ ကာမူ ဝေဒခေတ်လောက် ခေတ်မစားတော့ပါ။ ဒျော်၊ ပူရှန်၊ အာဒိတျ၊အရှိန်၊ မရုတ်၊ အဒိတိ၊ ဒိတိ၊ ဥရ်ဝသီစသော နတ်တို့သည် ပျောက်ကွယ်လုနီးပါး ရှိခဲ့ကြပါသည်။

ဤသို့လျှင် ဗြာဟ္မဏခေတ်၌ လူဟုံထံတို့သည် ယဇ်ပူဇော်မှုကို ကိုးကွယ်ယုံကြည်နေကြစဉ် သာမန်လူတန်းစားဟူသည့် အသစ်အသစ် သော နတ်များကိုးကွယ်မှု၊ အယူသည်းမှု၊ စွဲလမ်းမှု၊ တွေးခေါ်

မြေဘိမြင်မှုတို့ကို ပြုလုပ်လာကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုသည် စရိတ်စကများပြားသည့်အပြင် ကရိကထလည်း အလွန်များပြားပါသည်။ အားလပ်ချိန်လည်းနည်း ဥစ္စာဓနလည်းနည်းပါးသော သာမန်လူတန်းစားတို့သည် ဘာသာရေးထွက်ပေါက်အနေဖြင့် ဘာသာရေးအသစ်များကို တီထွင်ကြံဆကာ ကိုးကွယ် ယုံကြည်လာကြသည်မှာ အံ့ဩစရာ မဟုတ်ပါပေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် လူဟူသည် ဘာသာရေးကို အသွင်တမျိုးမျိုးဖြင့် မကိုးကွယ်ပဲ မနေနိုင်သော ဗီဇခံတတ်ပါရှိသည့် သတ္တဝါတမျိုး ဖြစ်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

အခန်း (၂)

အာရုဏကနှင့် ဥပနိဿဇ်ဝါဒ

အာရုဏကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

အာရုဏကခေတ်ဆိုသည်မှာ တောပျော်ခေတ်ဖြစ်ပါသည်။ ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်မှုသက်သက်ကိုသာ ဦးစားပေးပါသည်။ ယဇ်ပူဇော်မှုသက်သက်ဖြင့် အချိန်ကုန်လွန်ပြီး လူ့ဘဝ၏ နေဝင်ချိန်သို့ ရောက်ကုန်သော သူတို့သည် တောအရပ်သို့ ချဉ်းကပ်ကြပါသည်။ တောအရပ်တွင် ယဇ်ကိုလည်း ပူဇော်ပါသည်။ သမထဘာဝနာကိုလည်း ပွားပါသည်။ သမထဘာဝနာပွားမှုသည် တော၌ ယဇ်ပူဇော်ရန် ပစ္စည်းဝတ္ထုနှင့် ငွေကြေးအင်အားနည်းပါးမှုကို အကြောင်းပြု၍ ပြုတီကခေါ် ရည်ညွှန်းပူဇော်ရာမှ ရရှိလာသောနည်းသစ်ဖြစ်ပါသည်။ အဿမေဓခေါ် မြင်းယဇ်ကို အမှန်အတိုင်း ပူဇော်လိုသော်လည်း မြင်းမရှိသဖြင့် အာကာသကို မြင်းအဖြစ်သဘောထား၍ ပူဇော်ရပါသည်။ ထိုအခါ မြင်းနှင့်အာကာသကို မတူတူအောင် စဉ်းစားလာရပါသည်။ အာကာသကို မြင်းခေါင်း၊ နေနှင့်လကို မြင်း၏မျက်လုံး၊ လေကို မြင်း၏အသက်၊ မြေကို မြင်း၏ခန္ဓာကိုယ် စသည်ဖြင့် မြင်းနှင့် အာကာသကို မတူတူအောင် စဉ်းစားရာမှ ကသိုဏ်းပေါက်ပြီး သမာဓိအားကောင်းလာပါသည်။ သမာဓိသည် အပ္ပနာအဆင့်သို့ ရောက်၍ ဈာန်အဘိညာဉ်အဖြစ်သို့ တိုးတက်လာပါသည်။ ဤသို့လျှင် အာရုဏကခေတ်၌ ဈာန်သမာပတ်များကိုရရှိပြီး ဗြဟ္မာသဘောကို သိခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် အာရုဏကခေတ်သည် တောပျော်ရသေ့

တို့၏ ဈာန်သမာပတ်ခေတ် ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာကို တွေ့ရှိသောခေတ် လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာသည် ကြီးပွားခြင်းအနက်ကို ဟော၍ ကသိုဏ်းသည် အလုံးစုံအနက်ကို ဟောပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကသိုဏ်း ပေါက်ရာမှ ဗြဟ္မာသဘောကို သိရှိလာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အား ဖြင့် အာရုဏကခေတ်သည် ယဇ်ပူဇော်မှုမှ သမထဘာဝနာကို ကြုံတွေ့လာရသည့် ခေတ်ဖြစ်ပါသည်။

ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်ကိုးကွယ်မှုသည် ဉာဏကဏ္ဍနှင့် ကမ္မကဏ္ဍဟူ၍ ကဏ္ဍ(၂)ရပ်ဖွင့်ပြီး ကမ္မကဏ္ဍကို ဦးစားပေးကာ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ခဲ့ပါသည်။ အထွတ်အထိပ်ရောက်ပြီးနောက် ဓမ္မတာအတိုင်း အထွတ်အထိပ်နေရာမှ တဖြည်းဖြည်း လျှောဆင်းခဲ့ ရပါသည်။ ဤကဲ့သို့ လျှောဆင်းလာရခြင်းမှာ အတွေးအမြင်သစ် တရပ် ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အတွေးအမြင်သစ် တရပ် ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကို ကဏ္ဍသစ်တရပ်ဖွင့်ခြင်းဟု ဆိုကြပါ သည်။ ဒဿနလောကတွင် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်က ဖွင့်လိုက်သော ကဏ္ဍ သစ်ကို ဉာဏကဏ္ဍဟု သတ်မှတ်ပြီး ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် မှေးမှိန် ကျန်ရစ်ခဲ့သော ကဏ္ဍဟောင်းကို ကမ္မကဏ္ဍဟု ခေါ်ကြပါသည်။

ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင်လည်း ဉာဏကဏ္ဍနှင့် ကမ္မကဏ္ဍ ရှိပါသည်။ ဗြာဟ္မဏခေတ်လာ ကမ္မကဏ္ဍဆိုသည်မှာ ယဇ်၏လျှို့ဝှက်မှုအရ ပူဇော် ပသမှုကဏ္ဍဖြစ်၍ ဉာဏကဏ္ဍဆိုသည်မှာ ယဇ်၏လျှို့ဝှက်မှုနှင့် ပတ်သက် ၍ အသိဉာဏ်ရရှိအောင် ကျင့်ကြံ အားထုတ်မှုကဏ္ဍ ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္မကဏ္ဍသဘောအရ လိုအပ်သော အကျိုးကျေးဇူးကို ရရှိစေရန် ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်မှုကို ဖော်ထုတ်ကာ နတ်များအား ပူဇော်ပသခြင်း ကို ပြုရပါသည်။ ဤကဲ့သို့ ပူဇော်ပသခြင်းသည် အရာရာတိုင်းကို အဆုံးအဖြတ် ပေးပါသည်။ လောကတွင် ယဇ်၏လျှို့ဝှက်ချက်ကို

ဖော်ထုတ်ကာ ပူဇော်ခြင်းလုပ်ငန်းမှတပါး အခြားအားထားယုံကြည်စရာ ဘာမျှမရှိဟု ဗြာဟ္မဏခေတ်က ယုံကြည်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင်မူ ထိုကဲ့သို့သောယုံကြည်မှုမျိုး မရှိတော့ပဲ လောကတွင် ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တကို သိသည့် အသိဉာဏ်သည်သာ အထွတ်အမြတ်ဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တကို သိသည့် အသိဉာဏ်သည်သာ အရာရာတိုင်းကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသည်ဟု ယုံကြည်လာကြပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ဗြာဟ္မဏခေတ်လာ ကမ္မကဏ္ဍသည် ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်ချက်နှင့် ပတ်သက်၍ အလုပ်ကဏ္ဍဖြစ်၍ ဉာဏကဏ္ဍသည် ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်ချက်နှင့် ပတ်သက်သည့် အသိကဏ္ဍဖြစ်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းလာ ကမ္မကဏ္ဍနှင့် ဉာဏကဏ္ဍတို့သည် လောက၏ လျှို့ဝှက်ချက်ဖြစ်သည့် ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တနှင့် ပတ်သက်ကြပါသည်။ ဉာဏကဏ္ဍသည် နောက်ပိုင်းဒဿနကျမ်းများ၏ ရေသောက်မြစ် ဖြစ်ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများစွာတို့သည် ကဏ္ဍသစ်ဖြစ်သည့်ဉာဏကဏ္ဍကို အထူး အလေးထား၍ ဖော်ပြကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်၏ အဓိပ္ပါယ်ရင်းမှာ အနီးအပါး (ဥပ)၌ ထိုင်ခြင်း (နိသျှဒ်) ဖြစ်ပါသည်။ အသိဉာဏ်ရလိုသူသည် ကလျာဏမိတ္တဖြစ်သည့် ဆရာသမားအနီးအပါး၌ ထိုင်နေရပါသည်။ ဆရာသမား အနီးအပါး၌ ထိုင်နေရခြင်းသည်ပင် ဆရာသမားထံမှ မြင့်မြတ်စင်ကြယ်သော ဉာဏ်အားကိုယ်အားများကို ခံယူနေခြင်း သို့မဟုတ် ကူးလူးဆက်သွယ်နေခြင်း သို့မဟုတ် ခုတ်ကူးနေခြင်း မည်ပါသည်၊ ထိုနည်းဖြင့် လောက၏ လျှို့ဝှက်ချက်ဖြစ်သည့် ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တနှင့် ပတ်သက်သည့် ဉာဏ်ပညာများကို ရရှိနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများသည် ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တနှင့်ပတ်သက်သည့် အသိဉာဏ် ရရှိခြင်းကို ဖော်ပြကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြသော ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တနှင့် ပတ်သက်သည့် အသိဉာဏ်မှာ အဆင့်(၃)ဆင့်ရှိပါသည်။ ထိုအဆင့်(၃)ဆင့်မှာ–

(၁) နားကြားခြင်း(သဝဏ)၊

(၂) စဉ်းစားခြင်း(မနန)၊

(၃) တရားထိုင်ခြင်း (နိဒိဓျာသန)–

တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများအလိုအရ ဆရာသမားမရှိပဲ တရားစာအုပ်များကို မိမိဘာသာ ဖတ်ခြင်းအားဖြင့် "နားကြားခြင်းအသိဉာဏ်"ကို မရနိုင်ပါ။ ဥပနိသျှဒ်ဟူသောဝေါဟာရ၏ အဓိပ္ပါယ်အတိုင်း ဆရာသမား၏ အနီး၌ထိုင်၍ တရားကို နားကြားမှသာ ပထမဆင့်"နားကြားခြင်းအသိဉာဏ်"ကို ရနိုင်ပါသည်။"နားကြားခြင်းအသိဉာဏ်" အပေါ်၌ စဉ်းစားရပါသည်။ သဘောပေါက်အောင် ကြံစည်ရပါသည်။ ထိုအခါမှ ဒုတိယဆင့် "စဉ်းစားခြင်းအသိဉာဏ်" ကို ရပါသည်။ "စဉ်းစားခြင်းအသိဉာဏ်" အပေါ်၌လည်း တရားထိုင်ကြည့်ရပါသည်။ ထိုအခါမှ တတိယဆင့် "တရားထိုင်ခြင်းအသိဉာဏ်" ကိုရပါသည်။ "တရားထိုင်ခြင်းအသိဉာဏ်"ကို ရသောအခါ အာတ္မာ သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာကိုမြင်၍ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၏ သွန်သင်ချက်အတိုင်း အာတ္မဝိဒ်(အတ္တကိုသိသူ) သို့မဟုတ် ဗြဟ္မဝိဒ်(ဗြဟ္မာကိုသိသူ) ဖြစ်သွားပြီး အသိဉာဏ်ကိစ္စပြီးဆုံးသွားပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းလာ အသိဉာဏ် (၃) ဆင့်လုံးပင် အာတ္မာ သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာကို သိမှုသို့ ဦးတည်သည်ချည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ အနုံ့နှင့် အထက်ကိုလိုက်၍ သုံးဆင့်ခွဲထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နားကြား

သိဆိုသည်မှာလည်း အာတ္မာသိပင်ဖြစ်ပါသည်။ စဉ်းစားသိဆိုသည်မှာလည်း အာတ္မာသိပင်ဖြစ်ပါသည်။ တရားထိုင်သိ ဆိုသည်မှာလည်း အာတ္မာသိပင်ဖြစ်ပါသည်။ အားလုံး အာတ္မာသိချည်းပင် ဖြစ်ကြပါသည်။

အာတ္မညာဏ် သို့မဟုတ် ဗြဟ္မညာဏ်ရရှိရေးအတွက် အားမထုတ်မီ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု အနေဖြင့် တရား (၄)ပါးကို ပြည့်စုံအောင် အားထုတ်ထားရမည်ဟု ဆိုပါသည်။ ထိုတရားလေးပါးမှာ–

(၁) နိစ္စဖြစ်သောဗြဟ္မာနှင့် အနိစ္စဖြစ်သောလောကကို ခွဲခြားသိမြင်မှု (ဝိဝေက)၊

(၂) ပစ္စုပ္ပန် တမလွန် အကျိုးကျေးဇူးများ၌ တပ်မက်ခြင်းကင်းမှု (ဝိရာဂ)၊

(၃) သာဓနတရားခြောက်ပါးနှင့် ပြည့်စုံမှု (သမ္ပတ္တိ)၊

(၄) လောကသံသရာမှ တကယ်တမ်းလွတ်မြောက်လိုမှု (မုမုက္ခုတ္တ)–

တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုတရား (၄)ပါးတို့တွင် ပါဝင်သည့် သာဓနတရားခြောက်ပါးနှင့် ပြည့်စုံမှု(သမ္ပတ္တိ) ဆိုသည်မှာ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့်ဆိုင်သည့်အပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသာဓနတရား ခြောက်ပါးတို့မှာ–

(၁) လောကီအာရုံများမှ စိတ်ကို ထိန်းသိမ်းမှု (မနနိဂ္ဂဟ)၊

(၂) လောကီအာရုံများမှ ဣန္ဒြေတို့ကို ထိန်းသိမ်းမှု (ဣန္ဒြိယနိဂ္ဂဟ)၊

(၃) ဆရာသမားအပေါ်၌ ယုံကြည်မှု(သဒ္ဓါ)၊
(၄) စိတ်တည်ကြည်မှု (သမာဓာန)၊
(၅) လောကသံသရာ၌ မပျော်မွေ့မှု (ဥပရတိ)၊
(၆) အနေ့ာင့်အယှက် အဟန့်အတားများကို သည်းခံနိုင်မှု (တိတိက္ခာ)-

တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဗြဟ္မညာဏ် သို့မဟုတ် အာတ္မညာဏ်ကို ရလိုသော သူသည် ဤသာဓနဘရုံး ခြောက်ပါးကို မဖြစ်မနေပြည့်စုံအောင် ကြိုတင်ဖြည့်ဆည်းရမည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဤသည်တို့မှာ ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများအလိုအရ ဗြဟ္မညာဏ် သို့မဟုတ် အာတ္မညာဏ်ရရှိရေး အတွက် ကျင့်စဉ်များဖြစ်ကြပါသည်။ ဤကျင့်စဉ်များအတိုင်း လိုက်နာ ကြင့်ကြံ၍ ဗြဟ္မညာဏ် သို့မဟုတ် အာတ္မညာဏ်ကို ရရှိသောအခါ လောကသံသရာမှ လွတ်မြောက်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများသည် အာရုံညကကျမ်းများထက် ဗြာဟ္မဏ ကျမ်းများ၏ ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပို၍ ပစ်ပယ်ပါသည်။ ဒဿနသဘောကို ပို၍ ဦးစားပေးပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘာသာဝါဒဖြစ်စဉ် သမိုင်းအရ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများသည်ဗြာဟ္မဏကျမ်းများထက်နောက်ကျပါသည်။ ဗြာဟ္မဏကျမ်းများကို ဝေဒစာရင်း၌ သွင်းထားပြီးဖြစ်သဖြင့် ဗြာဟ္မ-ဏ ကျမ်းများ၏ နောက်ပိုင်း၌ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သော ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများကို ဝေဒန္တ (ဝေဒနောက်ဆုံးပိုင်း)ဟု ခေါ်ကြပါသည်။

တူညီသော ရည်ရွယ်ချက်

ဝေဒ၊ ဗြာဟ္မဏ၊ အာရုံညကနှင့်ဝေဒန္တကျမ်းတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ တခုတည်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတခုတည်းမှာ အဆုံးစွန်သော

အကျိုးတရားကိုရရှိမှု ဖြစ်ပါသည်။ အဆုံးစွန်သောအကျိုးကို ရရှိမှု ဆိုသည်မှာ နတ်ကိုသိမှုဖြစ်ပါသည်။ "ဝေဒ" ဟူသော ဝေါဟာရသည် သိခြင်းအနက်ရှိသော (ဝိဒ်)ဓာတ်မှ ဆင်းသက်လာသော ဝေါဟာရ ဖြစ်ပါသည်။ ဝေဒလေးပုံခေတ်တွင် မန္တန်များကို ရွတ်ဖတ်ပူဇော် ခြင်းအားဖြင့် နတ်များနှင့် ရင်းနှီးကာ နတ်များကို သိလာရသည်။ နတ်များကို သိလာရသော်လည်း အဆုံးစွန်သော အကျိုးတရားကို မရရှိချေ။ သို့ဖြစ်၍ ဝေဒများ၏ မန္တန်များကို ရွတ်ဖတ်ကာ လွယ်ကူ သောပူဇော်နည်းများဖြင့် ပူဇော်ခြင်းကို မကျေမနပ်ဖြစ်လာသဖြင့် မန္တန်များအလိုက် ခမ်းကြီးနားကြီး ယဇ်ပူဇော်မှုကို ဗြာဟ္မဏကျမ်း များက ဖော်ထုတ်တင်ပြလာပြန်သည်။ ယဇ်ပူဇော်နည်းဖြင့် နတ်များ ကိုသိလာရသော်လည်း အဆုံးစွန်သော အကျိုးတရားကိုမူ မျှော်မှန်း သလို မရရှိခဲ့ပါချေ။ သို့ဖြစ်၍ ဗြာဟ္မဏကျမ်းများ၏ ယဇ်ပူဇော်မှုကို မကျေမနပ် ဖြစ်လာပြန်သောကြောင့် အာရညကနှင့် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်း များက တရားထိုင်ခြင်းအားဖြင့် နတ်သိနည်းတချို့ကို တင်ပြလာ ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အာရညကနှင့် ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများက တင်ပြ လာသော နတ်မှာ ဣန္ဒြ၊ ဝရုဏ စသော နတ်များ မဟုတ်ပဲ ဗြဟ္မာသာဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာမှာလည်း အခြားသူမဟုတ်ပဲမိမိကိုယ်တိုင် (အာတ္မာ) ပင်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြလာပါသည်။ မိမိကိုယ်(အာတ္မာ) ကိုသိခြင်းသည် ဗြဟ္မာကို သိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တကယ်တမ်း **အသိ**ဟူသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓကို သိခြင်းမဟုတ်၊ အတွင်း အဇ္ဈတ္တကို သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အတွင်းအဇ္ဈတ္တဟူသော မိမိကိုယ်ကို တကယ်တမ်းသိပါက အဆုံးစွန်သော အကျိုးတရားကို မုချမသွေ ရနိုင်ပေသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဤသည်မှာ အာရညကနှင့် ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများ၏ သွန်သင်ချက်ဖြစ်ပါသည်။

အာရညကကျမ်းများ

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများမတိုင်မီ အာရညက ကျမ်းများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသေးသည်။ အာရညကကျမ်းများသည် တောနေ သူတော်စင်များ၏ ဆောင်ရွက်ဖွယ်ကိစ္စများကို ဖော်ပြသည့် ကျမ်းများဖြစ်ပါသည်။ တောနေ သူတော်စင်များ၏ ဆောင်ရွက်ဖွယ် ကိစ္စများတွင် ဆင်ရေ ဝတ်၊ တပည့်ဝတ် စသော ကျင့်ဝတ်များ၊ ပြဒါးကဲ့သို့ "ရည်မှန်း" ယဇ်ပူဇော်နည်းများ၊ သမထဘာဝနာ ပွားနည်းများနှင့် အခြားဘာသာယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကျမ်းများ ပြုစုခြင်း လုပ်ငန်းသည်လည်း တခုအပါအဝင် ဖြစ်ပါသည်။ အာရညကကျမ်းများနှင့် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများကို ဝေဒန္တအမည်တခုတည်းဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာယုံကြည်မှု အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်မှု သမိုင်းကို ပြောသောအခါ အာရညကခေတ်ကို ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌ သွင်း၍ ပြောကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများမှာ မည်မျှရှိခဲ့ဖူးသည်ဟု အတိအကျ မပြောနိုင်သော်လည်း လက်ရှိအရေအတွက်အားဖြင့် (၁၀၈) ကျမ်းရှိသည်ဟုဆိုပါသည်။ (၁၀၈) ကျမ်းအနက် (၁၆) ကျမ်းမှာ အိန္ဒိယဒဿနစာပေလောကတွင် အရေးပါသည့်ကဏ္ဍမှ ပါဝင်ပါသည်။ တဖန် (၁၆) ကျမ်းအနက် (၆) ကျမ်းကို ဗြဟ္မသုတ္တကျမ်းအဖွင့်တွင် ရှင်ကရာစရိယ-က အကိုးကျမ်းများအနေဖြင့် အသုံးပြုပြီး ကျန် (၁၀) ကျမ်းကိုမူ တကျမ်းစီ တကျမ်းစီ အကျယ်ဖွင့်ဆို၍ ယင်းတို့၏သီးခြားအဖွင့်ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ပါသည်။ အစောဆုံးသော ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများကို ဘီ-စီ ၁၀၀၀-အထက်၌ ပြုစုခဲ့သည်ဟု ခန့်မှန်းကြပါသည်။ ဘာသာရေးဂိုဏ်းများသည် မိမိတို့၏ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ရာ အဋ္ဌဘာ(၁၅၄၂-၁၆၀၅)မင်း၏ ခေတ်၌ပင် "အလ္လောပနိသျှဒ်"

အမည်ဖြင့် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းတစောင်ကို ပြုစုခဲ့သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့ရာတွင် များသောအားဖြင့် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများသည် ဗုဒ္ဓခေတ်၏ အစပိုင်း၌ အရှိန်လျော့သွားခဲ့သဖြင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၏ အဆုံးကာလနှင့် ဗုဒ္ဓခေတ်၏ အစကာလကို ထပ်တူပြု၍ ဆိုကြပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်း၏ အတ္တဝါဒကို မကျေနပ်၍ ဗုဒ္ဓ၏ အနတ္တဝါဒပေါ်လာရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဝါဒပေါ်ထွန်းလာသော အခါ ဥပနိသျှဒ်ဝါဒမှေးမှိန်၍ (၇)ရာစု ရှံကရာစရိယလက်ထက်ရောက်သောအခါမှ တဖန်ပြန်လည်ခေါင်းထောင်လာခဲ့ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများသည် အမျိုးအစားများသလောက် ဒဿနရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ အမြင်များလည်း တကျမ်းနှင့်တကျမ်း မတူကြပါ။ ထိုမတူညီချက်ကို အခြေခံ၍ နောက်ပိုင်းဒဿနကျမ်းများကွဲသွားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနဂိုဏ်းကွဲများ ပေါ်လာရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနဂိုဏ်းကွဲများအနက် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများကိုသာ အခြေပြုသော ဝေဒန္တဂိုဏ်းသည်ပင် ဆရာတဦးနှင့်တဦး အယူချင်း၊ အမြင်ချင်းမတူပဲ များစွာငြင်းခုံလျက် ရှိကြပါသည်၊ ထိုသို့ငြင်းခုံကြသော်လည်း ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများအားလုံး၏ မူရင်းအကြောင်းအရာမှာ လူသား(အတ္တ)၊ ဖန်ဆင်းရှင်(ဘုရား)နှင့် လောက ဤသုံးပါးတို့ပင် ဖြစ်ကြပါသည်။ "လောက၊ လူသား၊ ဘုရား" ဤသုံးပါးတို့သည် တခုတည်းလော၊ သုံးခုလောဟု အငြင်းပွား၍ ကွဲပြားကြခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများသည် "လောက၊ လူသား၊ ဘုရား"ဤသုံးပါးကို ဦးတည်သော်လည်း ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်တွင်လာရှိသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ကံစသော ဝေါဟာရများနှင့် ယင်းတို့၏အနက်များကိုပါ ဖွင့်ဆိုဖော်ပြလျက် ရှိပါသည်။ ထိုသို့ဖွင့်ဆိုဖော်ပြရာတွင် ဥပနိသျှဒ်

ကျမ်းများက အတ္တဦးတည်ချက်ဖြင့် ဖော်ပြပြီး ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်များက အနတ္တဦးတည်ချက်ဖြင့် ဖော်ပြကြပါသည်။ ဦးတည်ချက်ချင်း ခြားနားစေကာမူ ဝေါဟာရမှာ အတူတူပင်ဖြစ်သဖြင့် ဥပနိသျှဒ်နှင့် ပိဋကတ်တို့ ရောထွေးယှက်တင် ဖြစ်သွားနိုင်ဖွယ် ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓဝါဒဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်လာပုံကို ပိုမိုရှုံအမြင်ရှင်းစေရန် ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများ၏ အဆိုအမိန့်ကို အထိုက်အလျောက် သိထားဖို့ လိုအပ်ပါသည်။

ဒုက္ခ

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ ဒုက္ခကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြထားသောဒုက္ခသည် ယခုလူတို့က ဒုက္ခအဖြစ် သိသော ဒုက္ခမဟုတ်။ ယခုလူတို့က သုခအဖြစ်သိသော ဒုက္ခဖြစ်သည်။ လောကချမ်းသာများသည် စင်စစ်အားဖြင့် ဒုက္ခသာဖြစ်ကြောင်းကို ကဌဥပနိသျှဒ်ကျမ်း၌ ဤသို့ဖော်ပြထားပါသည်–

န စိ ကေတာ –

–ယာမမင်း–လူသေသောအခါ ဘာမျှမကျန်ရှိ (နတ္ထိ) ဟု အချို့က ဆိုကြပါသည်။ ကျန်ရှိသေးသည်(အတ္ထိ)ဟု လည်း အချို့က ဆိုကြပါသည်။ ဤအရာနှင့်ပတ်သက်၍ ယုံမှားခြင်း (ဝိစိကိစ္ဆာ)ရှိပါသည်။ သင်သည် ကျွန်ုပ်အား "ရှိ၊ မရှိ" နှင့် ပတ်သက်၍ တရားကို ဟောပါလော့။ ဤသည်မှာ ကျွန်ုပ်တောင်းသည့် တတိယဆု ဖြစ်ပါသည်။

ယမမင်း –

– နစိကေတာ – ဤတရားသည် သိမ်မွေ့၏။ သိရန်မလွယ်။ ရှေးအခါက နတ်များသည်ပင် "ရှိ၊ မရှိ" နှင့် ပတ်သက်၍ ယုံမှားခြင်းဖြစ်ခဲ့ကြ၏။ သို့ဖြစ်၍ အခြားဆုကို သာ တောင်းပါလော့။ ဤဆုကို မတောင်းပါလင့်။

နစိကေတာ –

– ယမမင်း – နတ်များသည်ပင် "ရှိ၊ မရှိ" နှင့် ပတ်သက်၍ ယုံမှားခြင်း ဖြစ်ခဲ့ကြ၏။ သိမ်မွေ့၏။ သိရန်မလွယ်ဟု သင်ဆိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမှန်အားဖြင့် သင်နှင့်တူသော အခြားဆရာကို မရအပ်ပါ။ ဤဆုနှင့်တူသော အခြားဆုလည်း မရှိပါ။

ယမမင်း –

– နစိကေတာ – သင်၏သားမြေးတို့ အသက်ရာကျော်ရှည်စေရန် ဆုတောင်းပါလော့။ ဆင်၊ မြင်း၊ ကျွဲ၊ နွားတို့ ပေါများစေရန် ဆုတောင်းပါလော့။ ဤကမ္ဘာမြေထက် ကျယ်ဝန်းသော တိုင်းနိုင်ငံကို ပိုင်စေရန် ဆုတောင်းပါလော့။ ကိုယ်တိုင်လည်း အသက်ရှည်လိုသလောက် ရှည်စေရန် ဆုတောင်းပါလော့။

– နစိကေတာ – ထိုဆုနှင့်တူသောဆုကို အကယ်၍ စဉ်းစားနိုင်လျှင် ထိုဆုကို တောင်းပါလော့။ စည်းစိမ်ဥစ္စာ ရတနာရွှေငွေများနှင့်တကွ အသက်ရှည်မှုကို တောင်းပါလော့။ ဤမဟာမြေပြင်၌ ကောရာဇ်မင်းအဖြစ်ကိုတောင်း

ပါလော့။ သင့်ကို လူ့စည်းစိမ်၊ နတ်စည်းစိမ်တို့၏ပိုင်ရှင်အဖြစ် ကျွန်ုပ်ပြုလုပ်ပါအံ့။

-နစိကေတာ-ဤလောက၌ လူသားတို့ မရကောင်းကုန်သော စည်းစိမ်ဥစ္စာတို့သည် ရှိပါကုန်၏။ ထိုစည်းစိမ်ဥစ္စာတို့ကို ဆန္ဒရှိသလို တောင်းပါလော့။ ယာဉ်ရထားနှင့်တကွကုန်သော၊ တူရိယာနှင့်တကွကုန်သော နတ်သမီးတို့သည် ရှိပါကုန်၏။ ထိုနတ်သမီးတို့ကို လူသားတို့သည် မရနိုင်ကုန်။ ထိုနတ်သမီးတို့ကို သင့်အား ကျွန်ုပ်ပေးပါအံ့။ ကျွန်ုပ်ပေးသော နတ်သမီးတို့ကို သင်၏အလုပ်အကျွေးအဖြစ် အသုံးပြုပါလော့။

-နစိကေတာ-သေခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ "ရှိ၊မရှိ" ဟူသောမေးခွန်းကို ကျွန်ုပ်အား မမေးပါလင့်။

စိကေတာ-

-ယမမင်း-လောကစည်းစိမ်ဟူသမျှတို့သည် ခဏမျှသာတည်နိုင်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေအားလုံးတို့၏ ထက်မြက်မှုသည် ရင့်ရော်ခြင်းသို့ ရောက်ရပါ၏။ ဘဝဟူသည်လည်း တိုတောင်းပါ၏။ သို့ဖြစ်၍ သင်ပေးမည့် တူရိယာ၊ ရထား၊ နတ်သမီးများသည် သင့်အတွက်သာ ဖြစ်ပါစေကုန်လော့။

-ယမမင်း-လူသားသည် စည်းစိမ်ဥစ္စာ ရတနာများနှင့် ရောင့်ရဲသည်ဟူ၍ မရှိပါ။ ကျွန်ုပ်တို့သည် သင်ယမမင်းကိုမြင်နေကြရမည်ဆိုပါလျှင်, သင်ယမမင်း၏ခွင့်ပြုချက်အရ

သာ အသက်ရှင်နေကြရမည်ဆိုပါလျှင် ကျွန်ုပ်တို့သည် စည်းစိမ်ဥစ္စာရတနာများကို အဘယ်သို့လျှင် ရယူလိုချိမ့်မည်နည်း၊ ခံစားလိုချိမ့်မည်နည်း။

–ယမမင်း–မအိုရာ မသေရာသို့ ချဉ်းကပ်ပြီးနောက် အိုတတ် သေတတ်သော ပညာနှင့်ပြည့်စုံသော အဘယ်မည်သော လူသားသည် အဆင်းလှခြင်း၊ နှစ်သက်ခြင်း၊ မွေ့လျော်ပျော်ပါးခြင်းတို့ကို အဘိဇ္ဈာပွားလျက် မိမိ၏ အသက်ရှည်မှု၌ ပျော်ပိုက်နိုင်ပါအံ့နည်း။

–ယမမင်း–"သေပြီးနောက် အတ္တဝါသည်ရှိသေးသလော၊ မရှိသလော" ဟူ၍ ပရလောကနှင့်ပတ်သက်ပြီး အမျိုးမျိုးသော ယုံမှားခြင်း (ဝိစိကိစ္ဆာ) ကိုသည် ဖြစ်ကြပါကုန်၏။ ထိုနှင့်ပတ်သက်၍ ကျွန်ုပ်အား ဟောကြားပါလော့။ ဤဆုသည် နက်နဲပါ၏၊ သိနိုင်ခဲပါ၏။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ် နစိကေတာသည် ဤဆုကိုသာ တောင်းပါ၏။ အခြားဆုကို မတောင်းပါ။

(က၅–၁၊၂၀-၂၉)

ယမမင်း–

–န စိ ကေတာ–မြင့်မြတ်ခြင်း(သေယျ) သည် တမျိုးဖြစ်၏။ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းခြင်း(ပိယ)သည် တမျိုးဖြစ်၏။ ထိုနှစ်မျိုးတို့သည် အချင်းချင်း ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်သော သဘောရှိကုန်၏။ လူသားတို့သည် မိမိတို့ဆန္ဒအလျောက် ရွေးချယ်ကြကုန်၏။ ထိုနှစ်မျိုးတို့တွင်

"သေယျ"ကို ရွေးချယ်သူသည် လောကုတ္တရာအစီးအပွားနှင့် ပြည့်စုံ၏။ "ပိယ"ကို ရွေးချယ်သူသည် လောကုတ္တရာအစီးအပွားမှ ယုတ်၏။

(ကဌ–၂၊၁)

ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် လောကနှင့် လောကလွန်တရားတို့ကို စဉ်းစားခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့စဉ်းစားရာတွင် "သေခြင်း"နှင့် "မသေခြင်း" တို့ကို အခြေပြု၍ စဉ်းစားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ "သေခြင်း"နှင့် "မသေခြင်း"တို့တွင် မမြဲခြင်း"အနိစ္စ"နှင့် မြဲခြင်း "နိစ္စ"သဘောတို့ ပါဝင်ကြပါသည်။ သေခြင်းနှင့် မသေခြင်း သို့မဟုတ် မမြဲခြင်းနှင့် မြဲခြင်းတို့ကို ခွဲခြား၍ သိနိုင်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့ခွဲခြား၍ သိနိုင်သောဉာဏ်ကို "ဝိဝေက"ဟုခေါ်ပြီး ခွဲခြား၍ သိနိုင်သူကို "ဝိဝေကီ"ဟု ခေါ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဝေက(ခွဲခြား၍ သိခြင်း)နှင့် ဝိဝေကီ(ခွဲခြား၍သိသူ)ဟူသော ဝေါဟာရ တို့သည် အိန္ဒိယဒဿနကျမ်းများ၌ လေးနက်သော အဓိပ္ပာယ်ကိုဆောင်သည့် ဝေါဟာရများ ဖြစ်လာကြပါသည်။

ယညဝါကျရသေ့နှင့် သူ့ဇနီး မေတ္တေယျီတို့သည် လောကနှင့် လောကလွန်တရားများကို ဤကဲ့သို့ စဉ်းစားခဲ့ကြကြောင်း ဗြိဟဒါရညကဥပနိသျှဒ်ကျမ်း၊ စတုတ္ထကဏ္ဍ၌ အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်—

ယညဝါကျ–

–မေတ္တေယျီ-ငါသည် အိမ်ရာတည်ထောင် ဤလူ့ဘောင်မှ ထွက်ခွာ၍ သိမ်းကျောင်း(သညာသအသ္သမ)၌နေ ကာ အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်လိုပါသည်။ ငါ၏ဒုတိယ

ကာတျာယနီနှင့်အတူ သင့်အား စည်းစိမ်ဥစ္စာများကို ခွဲဝေပေးပါအံ့။

မေတ္တေယျီ –

– အရှင်ယညဝါကျ – စည်းစိမ်ဥစ္စာရတနာများနှင့်တကွ ဤမဟာပထဝီမြေပြင်သည် ကျွန်ုပ်ပိုင်ဖြစ်ခဲ့သော် ထိုပိုင်ဆိုင်မှုကြောင့် ကျွန်ုပ်သည် မသေခြင်း(အမတ)ကို ရနိုင်ပါမည်လော။

ယညဝါကျ –

– မေတ္တေယျီ – ထိုကဲ့သို့ကား မဖြစ်နိုင်ပါ။ ချမ်းသာကြွယ်ဝသူတို့၏ဘဝသည် ဖြစ်သကဲ့သို့ သင်၏ဘဝသည် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ စည်းစိမ်ဥစ္စာဖြင့် မသေခြင်း(အမတ)ကို ရယူနိုင်ကောင်း၏ဟူသော မျှော်လင့်ချက် (အာသာ) ဟူသည် မဖြစ်ကောင်းပေ။

(ဗြိဟဒ် – ၂၊၄၊၁-၂)

ဥပနိသျှဒ်၏ ဒုက္ခအမြင်

ဤလောကကြီး အသင်္ချ ဏှာန်မျှသာ ဖြစ်သည်။ အမှန်တကယ်မဟုတ်။ အသင်္ချဏှာန်ဖြစ်ရုံသာ ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းတို့၏ လှိမ်းမိုးနှိပ်စက်ခြင်းကို ခံရခြင်း ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အမှန်တကယ်ဖြစ်ဘိမူ ထိုကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းတို့၏ လှိမ်းမိုးနှိပ်စက်ခြင်းကို ခံရဖွယ်မရှိ။ သို့ရာတွင် အသင်္ချဏှာန်၏နောက်ကွယ်၌ အမှန်တကယ်တရားသည် မုချပင်ရှိသည်။ ဤသို့ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှင်များက ယုံကြည်ခဲ့ကြပါသည်။

အသွင်သဏ္ဍာန်နှင့် အမှန်တကယ်ကို ခွဲခြား၍လည်း ခေါ်ကြပါသည်။ အသွင်သဏ္ဍာန်ကို လောကဟုခေါ်ပြီး အမှန်တကယ်ကို ဗြဟ္မာဟု ခေါ်ကြပါသည်။ လောကသည် မိစ္ဆာဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသည် သစ္စာဖြစ်ကြောင်းလည်း ဆိုကြပါသည်။ လောကသည် သေတတ်၍ ဗြဟ္မာသည် မသေတတ်ဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ ဤသို့လျှင် သူတို့သည် သေခြင်းနှင့် မသေခြင်းကို နားလည်ကြပါသည်။ သဘောပေါက်ကြပါသည်။ သေခြင်းကို ဒုက္ခဟု ခံယူပြီး မသေခြင်းကို သုခဟု ခံယူကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လောကတခုလုံးသည် ဒုက္ခဖြစ်ကြောင်း သူတို့သတ်မှတ်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ယုံကြည်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။

အသွင်သဏ္ဍာန်နှင့် အမှန်တကယ် သို့မဟုတ် လောကနှင့်ဗြဟ္မာကို ခွဲခြား၍သိမှုသည် အသိဉာဏ်နယ်ပယ်၌ ကြီးမားသော တောင်ပြင်မှု တရပ်ဟု ဆိုကြပါသည်။ ခေါ်မပညာရှိ "Parmenides"နှင့်"Plato" တို့သည်လည်းကောင်း၊ ဂျာမန်ပညာရှိ "Kant" နှင့် "Schopenhauer"တို့သည်လည်းကောင်း ဤကဲ့သို့ပင် သစ္စာ၏အရိပ်နှင့် သစ္စာကို ခွဲခြား၍သိခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့ရာတွင် အိန္ဒိယ၊ ခေါ်မနှင့်ဂျာမန်တို့၏ အသိများသည် တဦးနှင့်တဦး အဆက်အစပ်ရှိလေသလား၊ သီးခြားစီဖြစ်လေသလားဟူသော အချက်ကိုမူ တိတိကျကျ ဆိုရန် ခက်မည်ထင်ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ လောကကို ဒုက္ခဟု သတ်မှတ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သတ်မှတ်ခြင်းမှာ အမြဲတစေပြောင်းလဲနေသည့်သဘော၊ မမြဲခြင်းသဘော၊ သေခြင်းသဘောတို့ကို အကြောင်းပြု၍ သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် "ဒုက္ခဒုက္ခ" (လက်တွေ့ဆင်းရဲ)နှင့် "ဝိပရိဏာမဒုက္ခ"(အသွင်ပြောင်းဆင်းရဲ)အဆင့်မျိုးသာဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့၏ အမြဲတစေ "ဖြစ်၊တည်၊ပျက်" (သင်္ခါရဒုက္ခ)

အဆင့်မျိုး မဟုတ်ပါ။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် လောကကို ဒုက္ခသာမန်အနေဖြင့်သာ မြင်ကြပြီး ဒုက္ခသစ္စာအနေဖြင့် မမြင်ကြသေးကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့အပြင် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ သစ္စာတရားအနေဖြင့် ဗြဟ္မာတမျိုးတည်း ကိုသာ သတ်မှတ်ပြီး ဗြဟ္မာမှတပါး ကျန်တရားများအားလုံးကို မိစ္ဆာတရားအနေဖြင့် သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် ဗုဒ္ဓစာပေ၌ကဲ့သို့ သစ္စာ(၄)ပါးမရှိပဲ သစ္စာတပါးသာ ရှိပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်း များ၏ သစ္စာတပါးအယူသည် နောင်မဟာယာနကျမ်းများ၌ပါ လွှမ်းမိုးသွားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဒုက္ခ၏အကြောင်း(တဏှာနှင့်အဝိဇ္ဇာ)

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ ဒုက္ခ၏အကြောင်းကို တဏှာအဖြစ် မဖော် ပြပဲ အဝိဇ္ဇာအဖြစ်သာ ဖော်ပြကြပါသည်။ ထို့အပြင် တဏှာဟူသော အသုံးအနှုန်းသည်လည်း များစွာနည်းပါးပြီး ယင်းအစား ကာမ- ဟူသော အသုံးအနှုန်းသာ တွင်ကျယ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဝေဒ ခေတ်၌ "တဏှာ"ဟူသော ဝေါဟာရ၏အနက်မှာ "ရေဆာခြင်း"သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌မူ "တဏှာ"ဟူသော ဝေါဟာရမှာ မရှိသလောက်ရှားပါးပြီး နောက်ပိုင်းသက္ကဋစာပေခေတ်၌သာ ယင်း ဝေါဟာရကို ဆန္ဒအဓိပ္ပာယ်ဖြင့် သုံးနှုန်းကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သို့ရာတွင် ကာမကို တဏှာအဓိပ္ပာယ်ဖြင့် သုံးနှုန်းတတ်ကြကြောင်း ဤသို့ တွေ့ရပါသည်-

အထော ခလွာဟုး ကာမမယး ဧဝါယံ ပုရုဿး ဣတိ သ
ယထာကာမော ဘဝတိ တတ်ကြတုဘဝတိ၊ယတ်ကြတုဘဝတိ
တတ် ကမ် ကုရုတေ၊ ယတ် ကမ် ကုရုတေ တဒဘိသံပဒျတေ။

(အထော၊ ထို့ပြင်။ ခလု၊ စင်စစ်။ အယံ ပုရိသ၊ ဤလူသည်။ ကာမမယော ဝေ၊ ကာမဖြင့်ထုလုပ်အပ်သော ကာမချုပ်တည်းသာတည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ အာဟု၊ ဆိုကြကုန်၏။ သော၊ ထိုလူသည်။ ယထာကာမော၊ အကြင်သို့သောဆန္ဒရှိသည်။ ဘဝတိ၊ ဖြစ်၏။ တတ်ကြတုး၊ ထိုဆန္ဒနှင့် လျော်ညီသော ကြံစည်မှုသည်။ ဘဝတိ၊ ဖြစ်၏။ ယတ်ကြတုး၊ အကြင်ကြံစည်မှုသည်။ ဘဝတိ၊ ဖြစ်၏။ တတ် ကမ်၊ ထိုကြံစည်မှုနှင့်လျော်ညီသောကံကို။ ကုရုတေ၊ ပြု၏။ ယတ် ကမ်၊ အကြင်ကံကို။ ကုရုတေ၊ ပြု၏။ ဟဒဘိသံပဒျတေ၊ ထိုပြုသောကံနှင့်လျော်ညီစွာ ဖြစ်ပေါ်လာရ၏)။

(ဗြိဟဒ်–၄၊၄၊၇)

ဤအဆိုအမိန့်အရ အကျိုးပေးတခုနှင့် ပတ်သက်၍ အဆင့် (၃)ဆင့် သတ်မှတ်ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုအဆင့်(၃)ဆင့် အနက် ပထမ အဆင့်မှာ အလိုဆန္ဒ (ကာမ)အဆင့်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယ အဆင့်မှာ အလိုဆန္ဒနှင့်လျော်ညီစွာ ကြံစည်မှု(ကြတု)အဆင့် ဖြစ်သည်။ တတိယအဆင့်မှာ ကြံစည်သည့်အတိုင်း ဆောင်ရွက်မှု(ကမ္မ) အဆင့် ဖြစ်သည်။ ထိုအဆင့် (၃)ဆင့် ပြည့်စုံသောအခါမှသာ အကျိုးပေးမှု(ဖလ) ဟူသော ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဤသို့လျှင် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် သမုဒယသစ္စာထိုက်သည့် ကာမကို မသိသေးစေကာမူ ကာမဟူသောကိုမူ နားလည်သဘောပေါက်ကြပါသည်။

တရား (၂)မျိုး

ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှင်တို့၏အဆိုအရ တရား(၂)မျိုးရှိပါသည်။ တမျိုးမှာ ဗြဟ္မာဖြစ်၍ အခြားတမျိုးမှာ လောကဖြစ်ပါသည်။

ဗြဟ္မာကို အာတ္မာ(အတ္တ)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ လောကကို မာယာ ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြပါသေးသည်။ ဗြဟ္မာနှင့် အတ္တမှာ အတူတူပင်ဖြစ်သော်လည်း ဗြဟ္မာသည် ဗဟိဒ္ဓကိုးကွယ်စရာသဘော ကို ရည်ညွှန်း၍ အတ္တသည် အဇ္ဈတ္တကိုးကွယ်သူသဘောကို ရည်ညွှန်း ပါသည်။ ထိုနည်းအတူ လောကနှင့်မာယာမှာလည်း အတူတူပင် ဖြစ် ပါသည်။ သို့ရာတွင် လောကသည် အမြဲတစေ ဖြစ်၊ ပျက်၊ ပြောင်းလဲ နေသည့်သဘောကို ရည်ညွှန်း၍ မာယာသည် အထည်ကိုယ်အစိုင်အခဲ မဟုတ်ပါပဲလျက် အထည်ကိုယ်အစိုင်အခဲ ဖြစ်လေဟန် လှည့်စားခြင်း သဘောကို ရည်ညွှန်းပါသည်။

ထိုတရားနှစ်မျိုးတွင် ဗြဟ္မာသည် အမှန်ရှိတရားဖြစ်၍ လောက သည် အထင်ရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ အထင်ရှိတရားဆိုသည်မှာ အမှန် မရှိပါပဲလျက် အမှန်ရှိဘိသကဲ့သို့ ထင်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအထင် ရှိသဘောကိုပင် အသွင်ထင်ထွန်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ အရိပ်ဟူ၍လည်း ကောင်း ခေါ်ကြပါသည်။တရားကိုယ်အားဖြင့်စိစစ်လျှင် ထိုတရား(၂) မျိုးသည် တကယ်(၂)မျိုးမဟုတ်ပဲ တမျိုးတည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတမျိုးတည်းမှာ ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် တမျိုးတည်း ကို တမျိုးတည်းမှန်းမသိပဲ အမျိုးမျိုးအဖြစ် သိခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာ ဖြစ်သည်ဟု ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများက ဆိုပါသည်။

ဤလောကတွင် ကျွန်ုပ်တို့၏အတွေ့အကြုံအရ အသီးများကိုလည်း တွေ့ပါသည်။ အပွင့်များကိုလည်း တွေ့ပါသည်။ အရွက်များကို လည်း တွေ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုအသီး၊ အပွင့်၊ အရွက်များသည် သီးခြားလွတ်လပ်စွာ တကယ်မရှိကြပါ။ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ တကယ် ရှိသည့်အရာမှာ အပင်သာဖြစ်ပါသည်။ အသီး၊ အပွင့်၊ အရွက်များ

သည် အပင်ကိုမှီ၍ ရှိကြရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ အပင်သာမရှိလျှင် အသီး၊ အပွင့်၊ အရွက်ဟူ၍ ရှိနိုင်တော့မည်မဟုတ်ပါ။ ဤဥပမာအတိုင်းပင် လောကသည် ဗြဟ္မာကိုမှီ၍ ရှိရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ဗြဟ္မာသာမရှိလျှင် လောကသည်လည်း ရှိနိုင်တော့မည်မဟုတ်ပါ။ သို့ပါလျက် ကျွန်ုပ်တို့သည် အသီးအပွင့်အရွက်တို့ကို အပင်အဖြစ်မသိသကဲ့သို့ လောကကိုလည်း ဗြဟ္မာအဖြစ် မသိကြပါ။ ဤသို့မသိခြင်းသည်ပင် အဝိဇ္ဇာဖြစ်သည်ဟု ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများက ဆိုကြပါသည်။

အဝိဇ္ဇာ၏မူလအနက်မှာ မသိခြင်း(အပြတိပတ္တိ) ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနောင်မှ အနက်နယ်နိမိတ် ကျယ်ဝန်းလာပြီး အမှားကိုသိခြင်း (မိဏျာပြတိပတ္တိ)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဖောက်ပြန်စွာသိခြင်း(ဝိပြတိပတ္တိ)ဟူ၍လည်းကောင်း ဖြစ်လာပါသည်။ ဤသဘောကို ဣရှဝေဒ (၁၀၊၈၁၊၁)၌ ပထမ(မူလသဘော)ကို ဖုံးကွယ်ခြင်း(ပြထမဆဒ်)ဟု သုံးနှုန်းကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဗြဟ္မာ၏မူလသဘောကို ဖုံးကွယ်ခြင်းဆိုသည်မှာ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ် မသိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာမှန်း မသိခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာ၏ ပထမဦးဆုံးအနက်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနောက် ဗြိဟဒါရဏ္ယကဥပနိသျှဒ်(၁၊၆၊၃)၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်–

အမြိတံ သတျေန ဆန္နံ၊ ပြာဏော ဝါ အမြိတံ၊ နာမရူပေ သတျံ၊ တာဘျာံ အယံ ပြာဏ ဆန္နး။

(အမြိတံ၊ အမြိုက်သည်။ သတျေန၊ လောကသစ္စာနှင့်။ ဆန္နံ၊ ဖုံးကွယ်၏။ ဝါ၊ တနည်းအားဖြင့်။ ပြာဏော၊ ဗြဟ္မာသည်။ အမြိတံ၊ မသေတတ်သောအမြိုက်တည်း။ နာမရူပေ၊

အမည်နှင့်အသွင်တို့သည်။ သတ္တ၊ လောကသစ္စာတည်း။ အဃံ ပြာကား၊ ဤဖြပ်ဗွာသည်။ တာဘျာ၊ ထိုအမည်နှင့် အသွင်တည်းဟူသော လောကသစ္စာတို့ဖြင့်။ ဆန္နး၊ ဖုံးကွယ်၏)။

ဤနေရာ၌ ပရမတ္ထသစ္စာနှင့် လောကသစ္စာတို့ကို ခွဲခြား၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဗြဟ္မာသည် ပရမတ္ထသစ္စာဖြစ်၍ အမည်နှင့် အသွင်သဏ္ဍာန်တို့သည် လောကသစ္စာများ ဖြစ်ကြပါသည်။ အမည်နှင့် အသွင်သဏ္ဍာန်တည်းဟူသော လောကသစ္စာများ ဖုံးကွယ်ထားမှု ကြောင့် ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာမှန်းမသိတော့ပဲ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမစသည်ဖြင့် ဖောက်ပြန်စွာ သိလာကြပါသည်။ အမှားကို သိလာကြပါသည်။ ဤသည်မှာ အဝိဇ္ဇာ၏ နောက်ပိုင်းအနက် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် အဝိဇ္ဇာဟူသော ဝေါဟာရသည် အတ္ထာတိသယနည်းဖြင့် မသိခြင်းဟူသော ဝေဒခေတ်အနက်မှ အမှားကိုသိခြင်းနှင့် တလွဲ တချော်သိခြင်းဟူသော ဥပနိသျှဒ်ခေတ်အနက်တို့ကို တိုးချဲ့ဟောလာ ခဲ့ပါသည်။

အဝိဇ္ဇာ

အဝိဇ္ဇာ၏အနက်ကို ပေါင်းရုံး၍ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများတွင် ဤသို့ ရှင်းပြကြပါသည်။ အဝိဇ္ဇာဆိုသည်မှာ တလွဲတချော်သိခြင်းဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ထိုဟာမဟုတ်ပဲလျက် ထိုဟာဟုသိခြင်း (အတသ္မိံ တံဗုဒ္ဓိ)ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကြိုးကို မြင်ပါလျက် ကြိုးအဖြစ်မသိပဲ မြွေအဖြစ်သိသည်။ အမှန်အားဖြင့် ကြိုးသည် ကြိုး သာဖြစ်သည်။ မြွေမဟုတ်။ သို့ရာတွင် သိသူက ကြိုးကို ကြိုးအဖြစ် မသိပဲ မြွေအဖြစ်သိသည်။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာဆိုသည်မှာ ထိုဟာ

မဟုတ်ပဲလျက် ထိုဟာဟု သိခြင်းမျိုးဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ [အတသ္မိံ၊ မြွေမဟုတ်သောကြိုး၌။ တံဗုဒ္ဓိ၊ မြွေဟု သိခြင်း။]

ကြိုးနှင့် မြွေဥပမာအတိုင်း ဗြဟ္မာနှင့်လောကသည် အချင်းချင်း ခြားနားပါသည်။ သို့ရာတွင် ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ်မသိပဲ လောက အဖြစ်သာ သိကြသည်။ ဤသို့သိခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာဖြစ်ပါသည်။ ဤအဝိဇ္ဇာကြောင့် ဗြဟ္မာစစ်စစ်က လောကဖြစ်နေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးစစ်စစ်က မြွေဖြစ်နေရသည့်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးကို မြွေဟု အထင်မှားနေသမျှ ကာလပတ်လုံး မြွေနှင့်ပတ်သက်သည့် ကြောက်ခြင်း၊ လန့်ခုန်ခြင်းစသည့် ခံစားမှုများရှိနေရသကဲ့သို့ ဗြဟ္မာကို လောကဟုထင်နေသမျှကာလပတ်လုံး လောကနှင့် ပတ်သက်သည့် ချစ်ခြင်း၊ မုန်းခြင်းစသည့် ခံစားမှုရှိနေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဆင်းရဲနေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အကယ်၍ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကြိုးကို မြွေမဟုတ်မှန်း သိသည်နှင့် တပြိုင်နက် ကြောက်ခြင်း၊ လန့်ခြင်းစသည့် ခံစားမှုများကင်းဝေးပြီး ငြိမ်းချမ်းမှုရသွားသကဲ့သို့ ဗြဟ္မာကို လောကမဟုတ်မှန်း သိသည်နှင့် တပြိုင်နက် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများမှ ကင်းဝေးပြီး ငြိမ်းချမ်းမှုရသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်လေရာ ငြိမ်းချမ်းမှုမရခြင်းသည် အထင်မှားခြင်း၊ အသိမှားခြင်း၊ ထိုဟာမဟုတ်ပဲလျက် ထိုဟာဟုသိခြင်း အဝိဇ္ဇာ၏ လက်ချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဤအဖွင့်ကျမ်းများ၏အလိုအရ လောက၌ ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ကြုံသိရှိ ခံစားမှုမှန်သမျှသည် ကောင်းကောင်း ဆိုးဆိုး အားလုံး လောက သဘောရှိသောကြောင့် အဝိဇ္ဇာချည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ သိစရာအာရုံ၊ သိတတ်သူဟူ၍ အောက်ထစ်ဆုံး (၂)မျိုးရှိကြောင်း ယုံကြည်နေသမျှ ကာလပတ်လုံး တခုနှင့်တခု မှားယွင်းခြင်း သို့မဟုတ် ထိုဟာမဟုတ်

ပဲလျက် ထိုဟာဟု သိခြင်းရှိနေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ (၂)မျိုးမရှိပဲ တမျိုးတည်းရှိမှ တခုနှင့်တခု မှားယွင်း၍ မရနိုင်တော့သည့်အတွက် အဝိဇ္ဇာမှ လွတ်မြောက်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ သို့မဟုတ် ဗြဟ္မညာဏ်ကို ရသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဗြဟ္မညာဏ်ကို ရသည်ဆိုသည်မှာ အားလုံး လောကဟူ၍မရှိတော့ပဲ ဗြဟ္မာတခုတည်းသာ ရှိတော့သည့်အတွက် မည်သည့်အရာကို ကြည့်ကြည့် ဗြဟ္မာဟူ၍သာ မြင်ခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ သိခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် သိစရာ အာရုံ၊ သိတတ်သည့်စိတ်နှင့် သိသူပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ မကွဲပြားတော့ပဲ အားလုံး တခုတည်းဖြစ်သွားခြင်းမျိုးကို ဗြဟ္မညာဏ်ရခြင်းဟု ဆိုကြပါသည်။

အဝိဇ္ဇာဝါဒ(၅)မျိုး

အဝိဇ္ဇာ၏အနက်အဓိပ္ပာယ်နှင့် ပတ်သက်၍ အယူဝါဒကွဲလွဲခြင်း မရှိသော်လည်း အဝိဇ္ဇာဖြစ်ပုံနှင့် ပတ်သက်၍မူ အယူဝါဒကွဲ(၅)မျိုး ရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(၁) အာတ္မချာတိဝါဒ (အဇ္ဈတ္တသိဝါဒ)
(၂) အသတ်ချာတိဝါဒ (မရှိသိဝါဒ)
(၃) အချာတိဝါဒ (မသိဝါဒ)
(၄) အညထာချာတိဝါဒ (အမှန်မသိဝါဒ)
(၅) အနိဗ္ဗစနီယချာတိဝါဒ (ရှင်းပြ၍ မရသိဝါဒ)

(၁) အာတ္မချာတိဝါဒ(အဇ္ဈတ္တသိဝါဒ)

အဝိဇ္ဇာဟူသည် ထိုဟာမဟုတ်ပဲလျက် ထိုဟာဟုသိခြင်း သို့မဟုတ် အမှားသိခြင်းဟူသော အနက်ကိုမူ အားလုံးက လက်ခံကြပါသည်။ သို့ရာတွင် အမှားသိခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အယူအဆရေးရာ၌ ဝါဒကွဲ

(၅)မျိုး ရှိပါသည်။ ထို(၅)မျိုးအနက် ပထမဝါဒကို "အာတ္မချာတိ" ဝါဒဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ "အာတ္မ" ဆိုသည်မှာ "စိတ်"ပင် ဖြစ်ပါသည်။ "ချာတိ"ဆိုသည်မှာ "သိခြင်း"ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "အာတ္မချာတိ"ဆိုသည်မှာ စိတ်က ကြံဆ၍ သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒအရ အမှားသိပုံမှာ ဤသို့ဖြစ်ပါသည်—

လောကတွင် ကျွန်ုပ်တို့သည် အိုးကိုသိသည်။ ပုဆိုးကိုသိသည်။ လူကိုသိသည်။ တိရစ္ဆာန်ကိုသိသည်။ သို့ရာတွင် အိုး၊ ပုဆိုး၊ လူ၊ တိရစ္ဆာန်ဟူသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ တကယ်မရှိကြပါ။ ကျွန်ုပ်တို့၏မျက်စိ၊ နား စသော ဒွါရရုပ်များ၌ ထင်လာကြသော အဆင်း၊ အသံစသည့် အာရုံရုပ်များသာ ဖြစ်ပါသည်။ ပုံသဏ္ဌာန်များ မဟုတ်ကြပါ။ သို့ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်တို့တကယ်သိသင့်သော အရာများမှာ အဆင်းသက်သက်၊ အသံသက်သက် စသည်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆင်းသက်သက်၊ အသံသက်သက် စသည်တို့မှာ အမည် နာမလည်း မရှိပါ။ သဏ္ဌာန်ဒြပ်လည်း မရှိပါ။ သဘောသက်သက်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ပါလျက် ကျွန်ုပ်တို့သည် အချိုးအမည်နှင့်တကွ သဏ္ဌာန်ဒြပ်နှင့် တကွ အိုး၊ ပုဆိုး၊ လူ၊ တိရစ္ဆာန်ဟူ၍ သိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် အိုး၊ ပုဆိုး၊ လူ၊ တိရစ္ဆာန်တို့မှာ ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ တကယ်မရှိကြပဲ မိမိ၏ စိတ်သန္တာန်၌သာ ရှိကြပါသည်။ မရှိပဲ အရှိလုပ်ပြီး စိတ်က မိမိဘာသာ မိမိဖန်ဆင်း၍ သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် အိုး၊ ပုဆိုး၊လူ၊တိရစ္ဆာန်မဟုတ်သော သဘောသက်သက်၌ အိုး၊ပုဆိုး၊လူ၊ တိရစ္ဆာန်အဖြစ်ကိုတင်၍ အိုး၊ပုဆိုး၊လူ၊ တိရစ္ဆာန်ဟု သိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့သိခြင်းကို အဝိဇ္ဇာဟု ခေါ်ပါသည်။ ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ မရှိပဲလျက် စိတ်က အရှိလုပ်၍သိခြင်းဖြစ်သဖြင့် ဤသိခြင်းမျိုးကို "အာတ္မချာတိ"ဟု ခေါ်ပါသည်။

(၂) အသတ်ချာတိဝါဒ (မရှိသိဝါဒ)

ဒုတိယဝါဒမှာ "အသတ်ချာတိ"ဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ "အသတ်"ဆိုသည်မှာ မရှိခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ "ချာတိ"ဆိုသည်မှာ "သိခြင်း"ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "အသတ်ချာတိ" ဆိုသည်မှာ မရှိကို အရှိလုပ်၍သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒမှာ ရှေ့အာတ္မချာတိဝါဒနှင့် တူသယောင်ယောင်ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် မတူပါ။ အာတ္မချာတိဝါဒ၌ ကျွန်ုပ်တို့သိနေသော အရာဝတ္ထုများသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌မရှိပဲ စိတ်ထဲ၌သာရှိသည်ဟု ခံယူပါသည်။ ဤ "အသတ်ချာတိ" ဝါဒ၌ ကျွန်ုပ်တို့သိနေသော အရာဝတ္ထုများသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌လည်းမရှိပါ။ စိတ်ထဲ၌လည်း မရှိပါ။ ဤသို့ ယူပုံချင်း ခြားနားပါသည်။ ဤဝါဒအရ အမှားသိပုံမှာ ဤသို့ဖြစ်ပါသည်–

လောက၌ ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ကြုံသိရှိနေသော အရာဝတ္ထုများသည် အာတ္မချာတိဝါဒ၌ ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ တကယ်မရှိကြပါ။ လှည့်စားမှု မာယာသာဖြစ်ပါသည်။ တကယ်မရှိပဲလျက် ရှိဟန်ဆောင်ခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ မရှိပဲလျက် စိတ်က သိနေသည့်အတွက် စိတ်ထဲ၌ရှိသည်ဟု အာတ္မချာတိဝါဒီများက ဆိုခဲ့ကြပါသည်။ ထိုအဆိုသည်လည်း မမှန်ကန်ပါ။ လက်တွေ့ကို အထောက်အထားပြု၍ ဆိုရလျှင် ကျွန်ုပ်တို့၌ မျက်စိရှိပါသည်။ ထိုမျက်စိသည် မြင်တတ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မျက်စိသည် မိမိကို မိမိပြန်မြင်နိုင်ခြင်းမရှိပါ။ မျက်စိသည် ပြင်ပကိုသာ မြင်နိုင်ပြီး မိမိကို မိမိပြန်မမြင်နိုင်ကြောင်း အတွေ့အကြုံက သက်သေခံလျက်ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြင်တတ်သောအရာသည် မြင်တတ်သည့်သဘောသာရှိပြီး အမြင်ခံရသည့် သဘောမရှိဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အမြင်ခံရသော အရာဝတ္ထုများသည် ရှိခြင်းရှိလျှင် ပြင်ပ

ဗဟိဒ္ဓ၌သာ ရှိနိုင်ပြီး အတွင်းအဇ္ဈတ္တ၌ ရှိနိုင်ရန် ပို၍ခဲယဉ်းပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမြင်ခံရသော အရာဝတ္ထုများသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ မရှိကြောင်း ခံယူနိုင်လျှင် အတွင်းအဇ္ဈတ္တ၌လည်း မရှိကြောင်း ပို၍ ခိုင်မာစွာ ခံယူရပါမည်။

မျက်စိဥပမာနည်းတူ စိတ်ဆိုသည်မှာ သိတတ်သောသဘောသာ ရှိပြီး အသိခံရသော သဘောမရှိသဖြင့် စိတ်ကသိနေသော အရာဝတ္ထုများသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ၌ မရှိနိုင်လျှင် အတွင်းအဇ္ဈတ္တဖြစ်သည့် စိတ်ထဲ၌လည်း မရှိနိုင်ဖို့ ပို၍သေချာပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် စိတ်သည်လည်း မျက်စိကဲ့သို့ပင် ပြင်ပကိုသာ သိနိုင်ပြီး မိမိကို မိမိပြန်၍ မသိနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ပါလျက် ကျွန်ုပ်တို့သည် သိနေကြသည်ဟု ခံယူကြပြီးဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်တို့ ခံယူချက်များသည် အမှားစင်စစ် ဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် သိစရာအာရုံများသည် ပြင်ပ၌သော်လည်းကောင်း၊ အတွင်း၌သော်လည်းကောင်း တကယ်မရှိပဲလျက် ရှိဟန်ဆောင်နေသည့် မာယာဝတ္ထုများသာဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်းအတူ သိတတ်သော စိတ်ကလည်း မည်သည့်နေရာ၌မျှ မရှိသော သိစရာအာရုံများကို မသိနိုင်ပါပဲလျက် သိဟန်ဆောင်နေသည့် မာယာဝတ္ထုသာ ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ပြင်ပဟူသည်မှာလည်း မာယာသာဖြစ်ပါသည်။ အတွင်းဆိုသည်မှာလည်း မာယာသာဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍သာ သိစရာအာရုံများသည် မိမိ၌တမျိုးတည်းဖြစ်ပါလျက် တမျိုးတည်းအနေဖြင့် တသမတ်တည်း ရပ်တည်ခြင်းမရှိပဲ တော်ကြာတမျိုး တော်ကြာတမျိုး တော်ကြာမုန်းစရာကောင်းလိုက် တော်ကြာ ချစ်စရာကောင်းလိုက်ဖြင့် အမျိုးမျိုး လှည့်စားကြသလို သိတတ်သော စိတ်များကလည်း မိမိတို့တမျိုးတည်း ဖြစ်ပါလျက်

တမျိုးတည်းအနေဖြင့် တသမတ်တည်း ရပ်တည်ချက်မရှိပဲ တော်ကြာ တမျိုးသိလိုက် တော်ကြာ တမျိုးသိလိုက် တော်ကြာ မုန်းလိုက် တော်ကြာချစ်လိုက်ဖြင့် အမျိုးမျိုး လှည့်စားကြပါသည်။ သိစရာ အာရုံကလည်း မာယာ၊ သိတတ်သည့် စိတ်ကလည်း မာယာ၊ သိသူ ပုဂ္ဂိုလ်ကလည်း မာယာ၊ ဤသုံးမျိုးအပေါင်းဖြစ်သည့် လောကတခု လုံးသည် မာယာဖြစ်ပါသည်။

ဤအသတ်ချာတိဝါဒအရ အဝိဇ္ဇာဆိုသည်မှာ တကယ်မရှိပဲလျက် ရှိဟန်ဆောင်နေသည့် သိစရာ အာရုံများကို တကယ်မသိပဲလျက် သိဟန်ဆောင်နေသည့် စိတ်က မရှိပေါ်၌ အရှိလုပ်၍ သိခြင်းပင်ဖြစ် ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဝါဒကို တကယ်မသိသောစိတ်က မရှိပေါ်၌ အရှိလုပ်၍ အမှန်မဟုတ်ပဲလျက် အမှန်ဟု သိခြင်း အသတ်ချာတိ ဝါဒဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၃) အချာတိဝါဒ(မသိဝါဒ)

အဝိဇ္ဇာဖြစ်ပေါ်ပုံနှင့်ပတ်သက်၍ ဤဝါဒက တမျိုးဖွင့်ဆိုပါသည်။ ဤဝါဒကို အချာတိဝါဒဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အချာတိဆို သည်မှာ မသိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ မသိခြင်းဆိုသည်မှာ ခွဲခြား၍ မသိခြင်း သို့မဟုတ် မခွဲခြားနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခုကို တွေ့မြင်သောအခါ "ထိုဟာ-ဤဟာ"ဟု မခွဲခြားနိုင်ပါက တပေါင်း တည်းလုံးထွေး၍ ယူတတ်ပါသည်။ ဤသို့ လုံးထွေး၍ ယူတတ် ခြင်းသည် အမြင်မှားခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ အမြင်မှားရခြင်းမှာလည်း တခုနှင့်တခု မခွဲခြားနိုင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ရကား ဤဝါဒအရ မခွဲခြားနိုင်ခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာ၏မူရင်းအနက်(အညာဏ) ဖြစ်ပါသည်။ အမှားသိခြင်းမှာ အဝိဇ္ဇာ၏ ဆင့်ပွားအနက် (မိစ္ဆာညာဏ) ဖြစ်ပါ သည်။ ဤဝါဒအရ မခွဲခြားနိုင်ပုံမှာ ဤသို့ဖြစ်ပါသည် –

ဗြဟ္မာကို လောကဟု အများသိပုံနှင့်စပ်လျဥ်း၍ ကြိုးနှင့်မြွေကို ဥပမာပြုပြီး ရှင်းပြလေ့ရှိကြပါသည်။ ဤဥပမာအရ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကြိုးကိုတွေ့ပါသည်။ ကြိုးကိုတွေ့သောအခါ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ပါသည်။ ဤမြင်သိစိတ်သည် ကြိုးကို ကြိုးအဖြစ်မဟုတ်ပဲ သာမညအရာဝတ္ထုအဖြစ်သာသိပါသည်။ ဤသာမညသိသည် ပစ္စက္ခသိ ဖြစ်ပါသည်။ ဤပစ္စက္ခသိတွင် ကြိုးအမည်နှင့် ကြိုးအသွင်သဏ္ဍာန်ကို သိသော ဝိသေသသိ သမ္ဘာလက္ခဏာ မပါဝင်ပါ။ ထို့အပြင် အခြားအသိ တခုလည်းဖြစ်ပေါ်ပါသေးသည်။ထိုအခြားအသိတခုမှာ မြွေ-ဟူသော အသိဖြစ်ပါသည်။ မြွေ-ဟူသော အသိမှာ ယခုလက်ရှိတွေ့ကြုံရသော အသိမဟုတ်ပါ။ လွန်ခဲ့သော တချိန်ချိန်က သိခဲ့ဖူးသော မြွေကို ပြန်လည်အမှတ်ရသော အသိ၊ မှတ်မိသိဖြစ်ပါသည်။

ဤနေရာတွင် အသိ(၂)ခု ရောနှောသွားပုံကို ဤသို့ ဖော်ပြကြပါသည်။ "ဤဟာသည် မြွေ"ဟု ဆိုရာ၌ "ဤဟာ"ဟူသော အသိမှာ လက်တွေ့ပစ္စက္ခသိ ဖြစ်ပြီး "မြွေ"ဟူသောအသိမှာ မှတ်မိသိ ဖြစ်ပါသည်။ ပစ္စက္ခသိနှင့် မှတ်မိသိကို မခွဲခြားနိုင်ပဲ (၂) မျိုးလုံးကို တခုတည်းသော ပစ္စက္ခသိအဖြစ် လုံးထွေးလိုက်သောကြောင့် အသိမှားဖြစ်ပေါ်လာရခြင်းဖြစ်ပါသည်၊ ထို့ကြောင့် အသိမှားဆိုသည်မှာ စင်စစ်အားဖြင့် ရှေ့အသိနှင့် နောက်အသိ သို့မဟုတ် သာမညသိနှင့် ဝိသေသသိ သို့မဟုတ် ပဥ္စာရုံသိနှင့် မနောရုံသိတို့ကို တခုနှင့်တခု မခွဲခြားနိုင်ခြင်းဖြစ်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ ဤသို့ မခွဲခြားနိုင်ခြင်းကို မသိခြင်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အသိမှားခြင်း ဟူ၍ လည်းကောင်း ပြောဆိုကြပါသည်။

လောကအတွေ့အကြုံသိဟူသည်မှာ ဤသဘောချည်းဖြစ်ပါသည်။ **အသိတခုနှင့် တခုကို ဖြတ်မထားပဲ တသားတည်း တခုတည်းကဲ့သို့**

လုံးထွေးရောနှောလိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ လုံးထွေးရောနှောလိုက်၍လည်း သူ၊ ငါ စသည်ဖြင့် ပြောဆိုနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ပြောစရာအရာဝတ္ထုမရှိတော့ပဲ "စိတ်"ချည်းသက်သက် ရှိနေမည် ဖြစ်ပါသည်။ အလင်းရောင်ကျရောက်စရာ အရာဝတ္ထုများ လုံးဝမရှိပဲ နေမင်းချည်းသက်သက် ရှိဘိသကဲ့သို့ သိစရာအာရုံများ မရှိပဲ သိစိတ်ချည်းသက်သက် ရှိနေမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ လောကဟူ၍လည်း ရှိတော့မည်မဟုတ်ပါ။ ထိုအခါကျမှသာ အဝိဇ္ဇာမှ ကင်းလွတ်သည့် အမှန်သိ ဖြစ်ပေါ်လာပေမည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် လောကဟူ၍ မရှိတော့သည့်နောက် "ထိုဟာ နှင့် ဤဟာ" ဟူ၍ ခွဲခြားစရာ အရာဝတ္ထုများ လုံးဝမရှိတော့သည့်အတွက် ခွဲခြားခြင်းကိစ္စလည်း လုံးဝမရှိတော့သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

လောကတွင် လှည့်စားမှုမာယာကြောင့် သိစရာအရာဝတ္ထုများ အသခေ်ျ အနန္တရှိလေရာ ယင်းအသခေ်ျ အနန္တတို့ကို တခုနှင့်တခု ခွဲခြား၍ သိနိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဤဝါဒကို မသိ(အချာတိ) ဝါဒဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၄) အညထာချာတိဝါဒ (အမှန်မသိဝါဒ)

လောကသိဟူသမျှသည် ထိုဟာကို ထိုဟာအတိုင်းသိသည့် အသိမဟုတ်ပဲ အခြားတမျိုးပြောင်းလဲ၍ သိသည့် အသိများသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကသိကို "အညထာချာတ်"ဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အညထာဆိုသည်မှာ "အခြားတမျိုးဖြင့်" ဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ရှိပါသည်။ ချာတိဆိုသည်မှာ "သိခြင်း"ဖြစ်ပါသည်။ အညထာချာတိဆိုသည်မှာ သူ့အတိုင်းမဟုတ်ပဲ အခြားတမျိုးအနေဖြင့် သိခြင်းဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ရှိပါသည်။

ဤဝါဒမှာ အာတွမချာတိဝါဒနှင့် တူသယောင်ရှိသည်။ အာတွမ-ချာတိဝါဒအရ သိစရာ အာရုံများသည် ပြင်ပ၌မရှိပဲ စိတ်ထဲ၌သာ ရှိသည်။ သို့ပါလျက် ပြင်ပ၌ ရှိသကဲ့သို့ ယူဆသည်။ ဤအညထာချာ-တိဝါဒအရ သိစရာအာရုံများသည် စိတ်ထဲ၌မရှိပဲ အခြားတနေရာ၌ ရှိခြင်းကိုသာ ဆိုသည်။ ကြိုးကို မြွေထင်ရာ၌ မြွေသည် ကြိုးပေါ်၌ မရှိပဲ တွင်း၊ တောချုံ၊ လယ်ကွင်း စသော အခြား တနေရာရာ၌သာ ရှိသည်။ သို့ပါလျက် အခြားတနေရာရာ၌ရှိသော မြွေကို ကြိုးပေါ်၌ လွှမ်းခြုံ၍ ကြိုးကို မြွေအဖြစ် သိသည်။ ဤသို့သိခြင်းမှာ အခြား တမျိုးအနေဖြင့် သိခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသို့သော သိခြင်း မျိုးကို အခြားတမျိုးအနေဖြင့် သိခြင်း "အညထာချာတိ"ဟု ခေါ်သည်။

အခြားတမျိုးအနေဖြင့် သိခြင်းကို လောက၏ မလွဲမရှောင်နိုင်သော အပြစ်များကြောင့် သိခြင်းဖြစ်ကြောင်းဖြင့် ရှင်းပြကြသည်။ လောကတွင် သိတတ်သူ၊ သိစရာအာရုံနှင့် သိကြောင်း ဒွါရများဟူ၍ (၃)မျိုးသာရှိသည်။ ထို(၃)မျိုးအနက် သိတတ်သူ၌ လောဘ၊ ဒေါသ စသော ဝါသနာများ စရိုက်များ ရှိသည်။ သိတတ်သူသည် ထိုစရိုက်များ ဝါသနာများ၏ လွှမ်းမိုးမှုကို မလွန်ဆန်နိုင်ပဲ စရိုက်များ ဝါသနာများနှင့် လျော်ညီစွာသာ သိနိုင်သည်။ အရာဝတ္ထုတခုတည်းကိုပင် ရာဂဝါသနာ၊ ရာဂစရိုက် လွှမ်းမိုးခြင်းခံရပါက တမျိုးမြင်ပြီး ဒေါသဝါသနာ၊ ဒေါသစရိုက်လွှမ်းမိုးခြင်းခံရပါက တမျိုးမြင်တတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အရာဝတ္ထုကို သူ့အတိုင်းမဟုတ်ပဲ အခြားတမျိုး အနေဖြင့် သိခြင်း၌ သိတတ်သူ၏ ဝါသနာများ၊ စရိုက်များသည် အားကြီးသော အကြောင်းများ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့အပြင် သိစရာ အာရုံများ၌လည်း အပြစ်များ ရှိကြသည်။ ထိုအပြစ်များမှာ တခုနှင့်

တခု အသိမှားလောက်အောင် တူညီမှု (သာဒိဿ)သဘော၊ အလင်း အမှောင်၊ အကွာအဝေး စသည်တို့ကို မှန်ကန်စွာ မရရှိသည့်သဘော တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးကို မြွေထင်လောက်အောင် ကြိုးနှင့်မြွေတို့ အချင်းချင်း တူသည့်သဘောနှင့် အလင်းရောင်မပြည့်စုံသည့်သဘော မျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောများသည် အသိမှားခြင်း၏အကြောင်း တရားများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ အပြင် သိကြောင်းဒွါရများ၌လည်း အပြစ်များ ရှိကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ သိကြောင်းဒွါရဟူသည်မှာ မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုဒွါရများသည် အမြဲတစေ ကြည်လင်သန့်ရှင်းသည့်သဘော မရှိကြပါ။ တခါတရံ မျက်စိဝေ၍ လူတယောက်တည်းကိုပင် လူနှစ်ယောက်သဖွယ် မြင် တတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ မျက်စိစသော ဒွါရများ၏ မကြည်လင် မသန့် ရှင်းခြင်းသည်လည်း အသိမှားခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် သိတတ်သူ(ပမာတာ) သိစရာအာရုံ (ပမေယျ)နှင့် သိကြောင်းဒွါရ (ပမာဏ)ဟူ၍ အစိတ်အပိုင်း (၃)မျိုးတို့ပါဝင်သော လောကတခုလုံးသည် အပြစ်အနာအဆာများနှင့် ပြည့်နှက်နေသော ကြောင့် လောကသိဟူသမျှသည် သူ့အတိုင်းမဟုတ်ပဲ အခြားတမျိုး အနေဖြင့် သိခြင်းဖြစ်၍ "အညထာချာတိ"မည်၏ဟု ဤဝါဒက ဆို ပါသည်။

(၅) အနိဗ္ဗစနီယချာတိဝါဒ (ရှင်းပြ၍ မရသိဝါဒ)

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ အိပ်မက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဤသို့လာရှိသည် ကို တွေ့ရ၏ –

တတြ န ရထား၊ န ရထယောဂါး၊
အထ ရထာန် ရထယောဂါန် ပထး သ္ဇတေ။

(တတြ၊ အိပ်မက်၌။ ရထား၊ ရထားတို့သည်။ နှ၊ မရှိကုန်။ ရထယောဂါး၊ ရထားလမ်းတို့သည်။ နှ၊ မရှိကုန်။ အထ၊ ထိုသို့ဖြစ်ပါလျက်။ ရထာန်၊ရထားတို့ကိုလည်းကောင်း။ ရထယောဂါန်၊ ရထားနှင့်ပတ်သက်ကုန်သော။ ပထး၊ လမ်းတို့ကိုလည်းကောင်း။ သဇတေ၊ ဖန်ဆင်း၏)။

(တက္ကဘာသာ-၂၂၉)

အိပ်မက်ထဲ၌ ကျွန်ုပ်တို့သည် ရထားများ၊ မြင်းများနှင့် ရထားလမ်းများကို တွေ့ကြ၏။ မောင်းနှင်ကြ၏။ စီးကြ၏။ ထိုရထားများ၊ မြင်းများနှင့် ရထားလမ်းများသည် အိပ်မက်ထဲ၌သာ ရှိကြသည်။ နိုးလာသော အခါ တကယ် မရှိကြချေ။ သို့ရာတွင် မနိုးသေးပဲ အိပ်မက်ထဲ၌မူ တကယ်ပင်ရှိကြပါ၏။ ရထားနှင့်ပတ်သက်သော ခံစားမှုများကိုလည်း တကယ်ပင် ခံစားကြရပါ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် အိပ်မက်ထဲ၌ ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ကြုံရသော ရထားများ၊ မြင်းများနှင့် ရထားလမ်းများသည် တကယ်ပင် ရှိကြပါသည်ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် နိုးသောအခါ ထိုရထားများ၊ မြင်းများနှင့် ရထားလမ်းများ လုံးဝမရှိကြောင်း တွေ့ရသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ လုံးဝမရှိဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကျွန်ုပ်တို့ ကိုယ်တိုင် အိပ်မက်ထဲ၌ မျက်ဝါးထင်ထင် တွေ့ကြုံခံစားရသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

မိထိလာပြည့်ရှင် ဘုရင်ဇနကမင်းကြီးသည် တညာ၌ အိပ်မက်မြင်မက်သည်။ အိပ်မက်ထဲ၌ သူသည် အလွန်ဆင်းရဲသော သူတောင်းစားတယောက်ဖြစ်သည်။ နံနက် ညီလာခံကျင်းပသောအခါ ဘုရင်ကြီးက မိန့်တော်မူသည်–

မင်းကြီးတို့–ညက အိပ်မက်ထဲ၌ ငါသည် အလွန်ဆင်းရဲသော သူတောင်းစားတယောက် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ယခုညီလာခံကျင်းပသောအချိန်၌ ငါသည် မိထိလာပြည်ကို အစိုးရသော ဘုရင်မင်းမြတ်ဖြစ်နေပြန်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ငါသည် အိပ်မက်ထဲကအတိုင်း တကယ်ပင် သူတောင်းစားလော။ သို့မဟုတ် ယခုအတိုင်း တကယ်ပင် မိထိလာပြည့်ရှင် ဘုရင်မင်းမြတ်လော။ ဤဖြစ်ရပ် (၂)ခုအနက် မည်သည့်ဖြစ်ရပ်က အမှန်ဖြစ်သည်ဟု မည်သို့ ဆုံးဖြတ်ရမည်နည်း။

ဇနကမင်းကြီး၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဖြစ်ရပ် (၂) ခုသည် အမှန်ပင် တွေ့ကြုံခံစားခဲ့ရသော ဖြစ်ရပ်များချည်း ဖြစ်သည်။ ကိုယ်တွေ့ (အနုဘဝသိဒ္ဓ) ဖြင့် မှန်ကန်ကြောင်း သက်သေပြနိုင်သည်ချည်း ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတို့ကို မမှန်ကန်ဟူ၍ မဆိုနိုင်။ သို့ရာတွင် ဖြစ်ရပ် တခုက အခြား ဖြစ်ရပ်တခုကို ချေဖျက်နိုင်ကြောင်းလည်း တွေ့ရပြန်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတို့ကို မှန်ကန်သည်ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။ အမှန်အားဖြင့် လောကအတွေ့အကြုံများကို အိပ်မက်အတွေ့အကြုံကပင် ချေဖျက်နိုင်လေရာ ပြဟ္မ(သစ္စာ)ဉာဏ်ကိုရသော အချိန်၌ ပြဟ္မအတွေ့အကြုံက ပို၍ပင် ချေဖျက်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကအတွေ့အကြုံများကို ထာဝရ အမှန်တရားများဟူ၍ မယူမှတ်အပ်ကြောင်း ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဇနကမင်းကြီး၏ ဘာဝအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်အတိုင်း လောကအတွေ့အကြုံများသည် အိပ်မက်ပမာသာ ဖြစ်၏။ သစ္စာဉာဏ်ကိုရချိန်၌ မှားယွင်းကြောင်း ပေါ်လွင်ပြီး အလိုအလျောက် ကျေပျက်သွားမည်သာ ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတို့ကို ထာဝရအမှန်တရားများအဖြစ် မစွဲယူထိုက်ကြောင်း၊ မသိမ်းပိုက်ထိုက်ကြောင်း မှန်၏။ သို့မှန်စေကာမူ

ယင်းတို့ကို လျစ်လျူရှုထား၍မရ၊ အိပ်မက်သည် မနိုးသေးသမျှကာလ ပတ်လုံး အပြည့်အဝမှန်ကန်နေဘိသကဲ့သို့ လောကအတွေ့အကြုံများ သည်လည်း သစ္စာဉာဏ်ကို မရသေးသမျှ ကာလပတ်လုံး အပြည့် အဝ မှန်ကန်နေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

လောကအတွေ့အကြုံများသည် ထာဝရအမှန်များ မဟုတ်စေကာမူ တဒင်္ဂအမှန်များ ဖြစ်ကြ၏။ တဒင်္ဂအမှန်များသာဖြစ်၍ ထာဝရအမှန်မဖြစ်ကြသည့်အလျောက် သစ္စာဉာဏ်ဖြင့် ချေဖျက်၍ ရ၏။ သစ္စာဉာဏ်ဖြင့် ချေဖျက်ရာတွင် အသားထဲသို့ စူးဝင်နေသော အပ်ကို မျိုးတူအပ်ဖြင့်ပင် နုတ်ယူရသကဲ့သို့ မကောင်းသော လောက အတွေ့အကြုံများကို ကောင်းသော လောကအတွေ့အကြုံများဖြင့်ပင် ချေဖျက်ကြရ၏။ ထိုသို့ တဆင့်ပြီးတဆင့် ချေဖျက်ယင်း နောက် ဆုံး၌ ပြဟ္မ (သစ္စာ) ဉာဏ်ဖြင့် အပြီးတိုင် ချေဖျက်ရလေသည်။ ထိုအခါမှသာ လောကအတွေ့အကြုံများကို အမှားစစ်စစ် ဆိုနိုင် ပါသည်။ သစ္စာဉာဏ်ကို မရသေး၍ အပြီးတိုင် မချေဖျက်နိုင်သေးမီ လောကအတွေ့အကြုံများကို လုံးလုံးမှားသည်ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။ လုံးလုံးမှန်သည်ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။

ဤနေရာ၌ လောကအတွေ့အကြုံများကို တဆင့်ပြီးတဆင့် ချေ ဖျက်သည့်နည်းကို "သောပါနာရောဟနည်း"ဟု ခေါ်ကြသည်။ [သောပါန = စောင်းတန်း – လှေကား+အာရောဟ = တက်နည်း] အမြင့်ကိုတက်ရာတွင် လှေကားထစ်များကို တထစ်ပြီးတထစ် နင်း၍ တက်ယင်း နောက်ဆုံး၌ အမြင့်ဆုံးသို့ ရောက်ရသကဲ့သို့ လောက အတွေ့အကြုံများကို ချေဖျက်ရာတွင် မကောင်းရာမှ ကောင်းရာသို့၊ ကောင်းရာမှ ပို၍ကောင်းရာသို့ ရောက်ရလေအောင် တဖြည်းဖြည်း

ချင်း ချေဖျက်ရသည်။ နောက်ဆုံး၌ ပြဟ္မညာဏ်ကိုရပြီး လောက အတွေ့အကြုံအားလုံးကို ချေဖျက်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် အိပ်မက်ပမာသာဖြစ်သော လောကအတွေ့အကြုံ များကို လုံးလုံးမှားသည်ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်။ အမှန်ချည်းဖြစ်သည် ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်။ ဤသို့ မဆိုအပ်သည့်သဘောကို "အနိဗ္ဗစနီယ" ဟု ခေါ်ကြသည်။ ဤဝါဒအရ လောကသိဟူသမျှကို "အနိဗ္ဗစနီယ-ချာတိ"ဟု ခေါ်ကြသည်။ အနိဗ္ဗစနီယဆိုသည်မှာ မှားသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မှန်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း တိတိကျကျ မဆိုနိုင် သော လောကအတွေ့အကြုံများပင် ဖြစ်သည်။ ချာတိဆိုသည်မှာ သိခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနိဗ္ဗစနီယချာတိဆိုသည်မှာ မှန်သည်၊ မှားသည် မဆိုသာသော လောကအတွေ့အကြုံများကို သိခြင်း ဖြစ် ပါသည်။

လောကအတွေ့အကြုံများကို မှန်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မှား သည်ဟူ၍လည်းကောင်း တိတိကျကျ မဆိုနိုင်ခြင်းမှာ အကြောင်းရှိ ပါသည်။ ထိုအကြောင်းကို အနိဗ္ဗစနီယဝါဒီများက ဤသို့ ဆိုကြ ပါသည်—

လောကအတွေ့အကြုံဟူသမျှတွင် အပိုင်း (၂)ပိုင်း ရှိပါသည်။ တပိုင်းမှာ ပြဟ္မာပိုင်းဖြစ်၍ အခြားတပိုင်းမှာ မာယာပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ ပြဟ္မာပိုင်းမှာ တကယ်မှန်ကန်သည့် သစ္စာပိုင်းဖြစ်၍ မာယာပိုင်းမှာ မှန်ကန်သည့်သစ္စာ၏ အရိပ်ပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးကို မြွေထင်ရာ၌ ကြိုးသည် ပြဟ္မာပိုင်း၊ သစ္စာပိုင်းဖြစ်၍ မြွေသည် မာယာပိုင်း၊ သစ္စာ၏ အရိပ်ပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ သစ္စာမရှိပဲ သစ္စာ၏အရိပ်မရှိကောင်း သလို ကြိုးမရှိပဲ မြွေထင်၍ မရကောင်းပေ။ ထို့ကြောင့် ယင်းအထင်

ကို လုံးလုံးမှားသည်ဟူ၍ မဆိုနိုင်ချေ။ မြွေမဟုတ်ပါပဲလျက် မြွေဟု ထင်မှတ်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် ယင်းအထင်ကို လုံးလုံးမှန်သည်ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်ချေ။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လောကသိဟူသမျှ၌ ပါဝင်သည့် ဗြဟ္မာ (သစ္စာ) ပိုင်းကို ထောက်ထား၍ လုံးလုံးမှားသည်ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်။ မာယာ (သစ္စာရိပ်)ပိုင်းကို ထောက်ထား၍ လုံးလုံးမှန်သည်ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်ပါချေ။

ထို့အပြင် ဗြဟ္မာ (သစ္စာ)နှင့် မာယာ (သစ္စာရိပ်) တို့သည် ဗြဟ္မ ဉာဏ်ကို မရသေးသူများအတွက် ထာဝစဉ်ခွဲမရပဲ ဒွန်တွဲနေသည့် သဘောများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဗြဟ္မဉာဏ်ကို မရသေးသူများသည် ဗြဟ္မာ (သစ္စာ)ကို မြင်ပါလျက် ဗြဟ္မာ (သစ္စာ)မှန်း မသိပဲ မာယာ (သစ္စာရိပ်)ကိုသာ သိပါသည်။ ကြိုးစစ်စစ်ကိုမြင်ပါလျက် ကြိုးမှန်း မသိပဲ မြွေဟုသိခြင်းမျိုးဖြစ်ပါသည်။ မြင်သည်က ကြိုး၊ သိသည်က မြွေ၊ အမြင်တခြား၊ အသိတခြား၊ လောကသိဟူသမျှတို့ကား ဤသဘော မျိုးတို့သာတည်း။ အမှန်ကိုမြင်ပါလျက် အမှန်ဟူ၍ မသိကြ။ တနည်း အားဖြင့်ဆိုရလျှင် မြင်သည်ကို မသိ၊ မမြင်သည်ကိုသာ သိကြသည်။

အမှန်အားဖြင့် လောကဟူသည် တကယ်မရှိ။ တကယ်ရှိသည် ကား ဖန်ဆင်းရှင် ဗြဟ္မာကြီးနှင့် ဗြဟ္မာကြီး၏ စိတ်ကူး(သင်္ကပ္ပ) သာတည်း။ ဝတ္ထုရေးဆရာတို့သည် စိတ်ကူးကြ၏။ ထိုစိတ်ကူးအရ ဝတ္ထုလောကသည် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ ဝတ္ထုလောကထဲ၌ ဝတ္ထုဇာတ် ကောင်တို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာကြ၏။ ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်တို့သည် အချင်းချင်း ပြောကြ၏၊ ဆိုကြ၏။ သို့ရာတွင် ထိုဝတ္ထုဇာတ်ကောင် များကား တကယ်ရှိကြသည်မဟုတ်။ တကယ်ပြောကြသည်၊ ဆိုကြ သည် မဟုတ်။ တကယ်ရှိသည်ကား ဝတ္ထုရေးဆရာနှင့် ဝတ္ထုရေး

ဆရာ၏ စိတ်ကူး။ တကယ်ပြောကြ၊ တကယ်ဆိုကြသည်ကား ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များ မဟုတ်၊ စိတ်ကူးတတ်သော စာရေးဆရာ ကိုယ်တိုင်သာတည်း။ အလားတူစွာပင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ဝတ္ထုရေးဆရာ၏စိတ်ကူးအရ ဖန်ဆင်းထားသည့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များ သဖွယ် ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာ၏စိတ်ကူးအရ ဖန်ဆင်းထားသည့် လောကဇာတ်ကောင်များသာ ဖြစ်ကြပါ၏။ သို့ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်တို့သည် တကယ်မရှိကြ။ တကယ်ရှိကြသည်ကား ကျွန်ုပ်တို့မဟုတ်။ ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာနှင့် ဗြဟ္မာ၏စိတ်ကူး(သင်္ကပ္ပ)သာတည်း။ ကျွန်ုပ်တို့ ပြောကြ၊ ဆိုကြ၊ လုပ်ကိုင်ကြ၊ တွေးခေါ်ကြသည်မှာလည်း ကျွန်ုပ်တို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြောခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်ဆိုခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ကိုင်ခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်တွေးခေါ်ခြင်းများ မဟုတ်ကြ။ ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာ၏ ပြောခြင်း၊ ဆိုခြင်း၊ လုပ်ကိုင်ခြင်း၊ တွေးခေါ်ခြင်းများသာ ဖြစ်ကြပါ၏။ သို့ရာတွင် တကယ်ရှိသည့်ဝတ္ထုရေးဆရာကို ထောက်ထား၍ ဝတ္ထုရေးဆရာ ဖန်ဆင်းလိုက်သည့် ဝတ္ထုလောကနှင့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များကို လုံးလုံးမှားသည်ဟူ၍ မဆိုအပ်။ တကယ်မရှိပဲ စိတ်ကူးထဲ၌သာရှိသည့်အတွက် ဝတ္ထုလောကနှင့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များကို လုံးလုံးမှန်သည်ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်။ ထိုနည်းအတူ ဖန်ဆင်းရှင်(ဗြဟ္မာ)ကို ထောက်ထား၍ လောကကို အမှားလုံးလုံးဟူ၍လည်း မဆိုအပ်။ ဖန်ဆင်းခြင်း(မာယာ)ကို ထောက်ထား၍ လောကကို အမှန်လုံးလုံးဟူ၍လည်း မဆိုအပ်။ ဤသဘောများမှာ လောကအမြင်နှင့် ပတ်သက်၍ အနိဗ္ဗစနီယချာတိဝါဒ၏ အမြင်များဖြစ်ပါသည်။ ရှင်းလင်းချက်များ ဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့လျှင် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှင်တို့သည် လောကသိဟူသမျှကို အမှားသိ(အဝိဇ္ဇာ)ဟူ၍ခေါ်ရာ၌ မိမိတို့၏ရှုထောင့်အရ အယူ

ဝါဒကွဲ (၅)မျိုးကို တင်ပြကြပါသည်။ ထိုသို့တင်ပြရာတွင် တင်ပြပုံ တင်ပြနည်းအရ (၅)မျိုး ကွဲပြားစေကာမူ "အဝိဇ္ဇာဟူသည်မှာ ထိုဟာ မဟုတ်ပါပဲလျက် ထိုဟာဟု သိခြင်းမျိုး ဖြစ်ကြောင်း" ကိုမူ အားလုံး တညီတညွတ်တည်း လက်ခံသဘောတူကြပါသည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများတွင် ဒုက္ခ၏ အကြောင်းကို ဖော်ပြရာ၌ တဏှာကိုအလေးထားမဖော်ပြပဲ အဝိဇ္ဇာ ကိုသာ အလေးထားဖော်ပြကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ တနည်းအား ဖြင့်ဆိုရလျှင် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ပညာရှင်တို့သည် ဝိသေသအကြောင်းကို အလေးမထားပဲ သာမညအကြောင်းကို အလေးထားခဲ့ကြပါသည်။ အဝိဇ္ဇာချုပ်ငြိမ်းလျှင် လောကသည် ချုပ်ငြိမ်းပေလိမ့်မည်ဟူသော သဘောကို ဦးစားပေးပြီး ထိုကဲ့သို့ ဖော်ပြကြဟန်ရှိပါသည်။ ခန္ဓာ အိမ်ကို တည်ဆောက်ရာ၌ လက်သမား(နိမိတ္တကာရဏ)ကို ပဓာန မပြုပဲ သစ်၊ဝါး၊အုတ်(ဥပါဒါနကာရဏ)ကို ပဓာနပြုသည့်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ထိုခေတ်၌ အဝိဇ္ဇာကို ဒုက္ခ၏ အကြောင်းအဖြစ် ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သည်မှာ ဘာသာရေးကဏ္ဍ၌ ကြီးမား သည့် အောင်မြင်မှုတရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဒုက္ခ၏ ချုပ်ငြိမ်းရာ(ဗြဟ္မာ)

ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် ဒုက္ခ၏ချုပ်ငြိမ်းရာကို ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့၏။ သူတို့ တွေ့ရှိခဲ့သော ဒုက္ခ၏ချုပ်ငြိမ်းရာကား ဗြဟ္မာဖြစ်သည်။ သူတို့တွေ့ရှိ ခဲ့သော ဗြဟ္မာကား ကျွန်ုပ်တို့သိသော ဗြဟ္မာမျိုးမဟုတ်။ သူတို့တွေ့ရှိ ခဲ့သော ဗြဟ္မာကား ဗြိဟ်-ဓာတ်၊ မန်-ပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသည့် "ကြီးမား ခြင်း"အနက်ဟော"ဗြဟ္မာ"ဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မာသည် အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်း စသည့် ဒုက္ခဥဿုံတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းရာသဘော ဖြစ်သည်။

သို့ဖြစ်၍ ဗြဟ္မညာဏ်ကိုရသဖြင့် ဗြဟ္မာကိုသိသူ (ဗြဟ္မဝိဒ်) သည်လည်း အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်းစသည့် ဒုက္ခမျိုးစုံတို့မှ လွတ်မြောက်သွားခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဥပနိသျှဒ်ပညာရှင်တို့၏ဝါဒအရ ပရမတ္ထတရားသည် တပါးတည်းသာ ရှိသည်။ ယင်းပရမတ္ထတရားကား ဗြဟ္မာဖြစ်သည်။ဗြဟ္မာသည် –

(၁) အလုံးစုံကိုသိ၏ (သဗ္ဗညု)၊
(၂) အလုံးစုံသောစွမ်းအားရှိ၏ (သဗ္ဗသတ္တိမာ)၊
(၃) နေရာတိုင်း၌ရှိ၏ (သဗ္ဗဗျာပီ)၊
(၄) ကာလတိုင်း၌ရှိ၏ (နိစ္စ)၊
(၅) တခုတည်းဖြစ်၏ (နိရဝယဝ)။

ဤကား ဥပနိသျှဒ်ပညာရှင်တို့ ဖွင့်ဆိုသည့် ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။

ဗြဟ္မာ၏သဘာဝများ

ဋ္ဌိရှဝေဒ၊ ဒသမ မဏ္ဍလ (၁၂၉၊ ၁) ၌ ဗြဟ္မာသည် အရှိတရား (သတ်) ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။ မရှိတရား (အသတ်) ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်ဟု ဖော်ပြထား၏။ ဤသို့ဖော်ပြခြင်းမှာ လောက ကမ္ဘာ စတင်ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို ရည်ညွှန်း၍ ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောက ကမ္ဘာသည် တခုသောအချိန်၌ စတင်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်လေရာ ယင်းလောက ကမ္ဘာ စတင် မဖြစ်ပေါ်မီကာလ၌ လောက ကမ္ဘာအနေဖြင့် ဘာမျှမရှိသေးပဲ နောက်မှ လောက ကမ္ဘာ အနေဖြင့် စတင်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်လျှင် မရှိတရားထဲမှ အရှိတရားဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟု ဆိုရာ ရောက်ပါသည်။ ထိုသို့ရောက်လျှင် လောက ကမ္ဘာသည် "အမြုံမ၏သား" သဖွယ်သာဖြစ်

ပေလိမ့်မည်။ ယခုမူ ထိုသို့မဟုတ် လောက ကမ္ဘာသည် ဤနိုင်ငံတို့၏ ကူဆြွေများဖြင့် ထိတွေ့ခံစားနိုင်သည့် တကယ် အရှိတရားဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤလောက ကမ္ဘာသည် အရှိတရားထဲမှ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အရှိတရားဟု ဆိုရမလိုဖြစ်ပါသည်။ သို့ဆိုလျှင်လည်း လောက ကမ္ဘာ စတင်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမရှိတော့ပဲ အစဉ်တစိုက်တည်ရှိနေသည့် သဘောသာ ရှိပေတော့မည်။

ထို့ကြောင့် လောက ကမ္ဘာ စတင်မဖြစ်ပေါ်မီကာလ၌ အရှိတရားဟူ၍လည်းကောင်း၊ မရှိတရားဟူ၍လည်းကောင်း မသတ်မှတ်နိုင်သော အခြေအနေတမျိုးသည် ရှိခဲ့ပါ၏။ ထိုအခြေအနေကို ဗြဟ္မာဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဗြဟ္မာဆိုသည်မှာ လောကကမ္ဘာ၏ အကြောင်းတရားဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းတရားဟူသည် အကျိုးတရားမဖြစ်ပေါ်သေးမီကာလ၌ အကျိုးတရားအနေဖြင့် ရှိနေပြီးဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မရှိသေးဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုနိုင်ကြောင်း ထိုခေတ်ပညာရှင်များက ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ရှိ–မရှိ ဟူသည်မှာသည်း အကြောင်း (ဗြဟ္မာ) ကို ထောက်လျှင် မရှိဟူ၍ မဆိုထိုက်ကြောင်းနှင့် အကျိုး(လောက) ကို ထောက်လျှင် ရှိသည်ဟူ၍ မဆိုထိုက်ကြောင်း ပရမတ္ထသစ္စာနှင့် သမ္မုတိသစ္စာကို ခွဲ၍ဆိုသော စကားဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဤလောကရှိ အရာရာတိုင်း၌ အရှိ (ဗြဟ္မာ) သဘောနှင့် မရှိ(မာယာ) သဘောတို့ အမြဲတစေ ဒွန်တွဲလျက်ရှိကြပြီး အရှိသဘောကို မရှိသဘောက ဖုံးကွယ်လျက် ရှိကြကြောင်း ဖော်ညွှန်းလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။

အမြိတံ သတျေန ဆန္နံ=အမြိတံ၊ အမြိုက်ခေတ်ဗြဟ္မာ (အရှိတရား) သည်။ သတျေန၊ လောကသစ္စာဖြစ်သည့် မာယာ (မရှိတရား) ဖြင့်။ ဆန္နံ၊ ဖုံးကွယ်ခြင်းခံရ၏။

ဤနေရာ၌ ရှိ၊ မရှိသဘောမှာ အကျိုးဖြစ်သော လောကကမ္ဘာမှ ရှုမြင်သုံးသပ်သည့်သဘောဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းဖြစ်သည့်ဗြဟ္မာမှ ရှုမြင်သုံးသပ်လျှင်မူ ဗြဟ္မာသည် ပရမတ္ထသစ္စာလိုက်သည့် တခုတည်းသောအရှိတရားဖြစ်ပါသည်။

သတ် ဧဝ ဣဒံ အဂြေ အာသိတ်။

(ဣဒံ သတ် ဧဝ၊ ဤ အရှိတရားတခုတည်းသာလျှင်။ အဂြေ၊ အစဦး၌။ အာသိတ်၊ ရှိခဲ့၏)။

(ဆန္ဒော - ၆၊၂၊၁)

စိတ်၊ ဉာဏ်၊ ဝိညာဏ်

ဗြဟ္မာသည် အလင်းသဘောရှိ၏။ ဗြဟ္မာကို စိတ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဉာဏ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဝိညာဏ်ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်၏။ အမှန်အားဖြင့် တကယ်လင်းသည်မှာ ဗြဟ္မာသာဖြစ်၏။ နေ၊ လ၊ နက္ခတ်၊ တာရာတို့မဟုတ်။ နေ၊ လ၊ နက္ခတ်၊ တာရာတို့သည် ဗြဟ္မာထံမှ အလင်းကိုငှား၍ လင်းကြရခြင်းဖြစ်၏။ ကိုယ်ပိုင်အလင်းဖြင့် လင်းကြခြင်းမဟုတ်။ ထိုနည်းအတူပင် တကယ်သိသည်မှာ ဗြဟ္မာသာဖြစ်၏။ ကျွန်ုပ်တို့မဟုတ်၊ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဗြဟ္မာထံမှ အသိကို ငှား၍ သိကြရခြင်းဖြစ်၏။ ကိုယ်ပိုင်အသိဖြင့် သိကြခြင်းမဟုတ်။

ဗြဟ္မာနှင့်အတ္တမှာ အတူတူပင်ဖြစ်၏။ ကာလအားဖြင့် ဗြဟ္မာဟူသောဝေါဟာရမှာ ပိုမိုရှေးကျ၍ အတ္တဟူသောဝေါဟာရမှာ ပိုမိုနောက်ကျသည်။ အတွေ့အကြုံသိဖြင့် ဆင်ခြင်စူးစမ်းရာ၌ ဗြဟ္မာ၏သဘောသည် ပိုမိုခက်ခဲ၍ အတ္တ၏သဘောသည် ပိုမိုလွယ်ကူသည်။ ဗြဟ္မာသည် လောကအားလုံးကို ခြုံငုံရည်ညွှန်း၍ အတ္တသည် သတ္တလောကကို ရည်ညွှန်းသည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တက ဗြဟ္မာထက်

လူနှင့်ပိုမိုနီးစပ်သဖြင့် အတ္တဟူသော ဝေါဟာရကို နောက်ပိုင်းကာလ၌ ပိုမိုအသုံးပြုလာကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသည် စိတ်၊ ဉာဏ်၊ ဝိညာဏ်ဖြစ်လျှင် အတ္တသည်လည်း စိတ်၊ ဉာဏ်၊ ဝိညာဏ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာသည် အလင်းဖြစ်လျှင် အတ္တသည်လည်း အလင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တသည် အလင်းသဘောဖြစ်ကြောင်းကို ဤသို့ ဖော်ပြကြပါသည်–

ဗြိဟဒ် (၄၊၄၊၁၆) ၌ ဗြဟ္မာကို "အလင်းတို့၏ အလင်း (ဇောတိသံ ဇောတိး)" ဟူ၍ ဖော်ပြထားကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရ၏။ ထို့အပြင်–

> န တတြ သူယော် ဘာတိ၊ န စန္ဒြတာရကံ၊ နေမာ ဝိဒျုတး ဘာန္တိ၊ ကုတော ယမဂ္ဂိး၊ တမေဝ ဘာန္တံ အနုဘာတိ သဗ္ဗံ၊ တသျ ဘာသာ သဗ္ဗံ ဣဒံ ဝိဘာတိ။

(တတြ၊ ထိုဗြဟ္မာ၌။ သူယော်၊ နေမင်းသည်။ န ဘာတိ၊ မထွန်းလင်း။ စန္ဒြတာရကံ၊ လနှင့်တာရာအပေါင်းသည်လည်း။ န ဘာတိ၊ မထွန်းလင်း။ ဣမာ ဝိဒျုတး၊ ဤလျှပ်စစ် လျှပ်နွယ်တို့သည်။ န ဘာန္တိ၊ မထွန်းလင်းကြကုန်။ အယံ အဂ္ဂိး၊ ဤမီးသည်။ ကုတော ဘာတိ၊ အဘယ်မှာထွန်းလင်းပါအံ့နည်း။ ဘာန္တံ၊ ထွန်းလင်းသော။ တမေဝ၊ ထိုဗြဟ္မာကို သာလျှင်။ သဗ္ဗံ၊ အလုံးစုံသည်။ အနုဘာတိ၊ နောက်ယောင်ခံ၍ထွန်းလင်းရ၏၊ တသျ၊ ထိုဗြဟ္မာ၏။ ဘာသာ၊ အလင်းဖြင့်။ ဣဒံ သဗ္ဗံ၊ ဤလောကတခုလုံးသည်။ ဝိဘာတိ၊ ထွန်းလင်းရ၏)။

(သွေတ – ၆:၁၄)

ပြဟ္မာသည် အလင်းတရားဖြစ်၏။ ပြဟ္မာသည် အသိတရားဖြစ်၏။ ကျွန်ုပ်တို့၏ အတ္တသည် ပြဟ္မာဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ကျွန်ုပ်တို့၏ အတ္တမှ အလင်းကိုငှား၍ မြင်ကြ၏။ အသိကိုငှား၍ သိကြ၏။ ထိုအတ္တသည် တကယ်မှန်ကန်သည့် ပရမတ္ထသစ္စာဖြစ်သည်။ မျက်စိသည် မြင်တတ်၏။ သို့ဖြစ်၍ မြင်စရာအားလုံးကို မြင်၏။ သို့ရာတွင် မျက်စိသည် မိမိကို ပြန်မမြင်။ မိမိမှတပါး အခြားအရာဝတ္ထုများကိုသာ မြင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် မြင်တတ်သောသဘောသည် အမြင်ခံရသောသဘော ဖြစ်မလာနိုင်ချေ။ ထိုနည်းအတူ အတ္တသည် သိတတ်သောသဘောဖြစ်၍ မိမိမှတပါး အခြားသိစရာများကို သိသည်။ မိမိကိုမူ ပြန်၍မသိနိုင်ချေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သိတတ်သောသဘောသည် အသိခံရသောသဘော ဖြစ်မလာနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ပရမတ္ထသစ္စာတရားအနေဖြင့် တကယ်ရှိသည်ကား အတ္တသာ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် အတ္တသည် တကယ်သစ္စာဆိုက်သည့် အတ္တကို မသိပဲ တကယ်သစ္စာမထိုက်သည့် အမှားများကိုသာ သိခြင်းဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ကျွန်ုပ်တို့သိကြသည်ကား သစ္စာတရားများ မဟုတ်၊ အတုအယောင်များ၊ အရိပ်များ၊ အမှားများသာဖြစ်ကြသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တကယ်မှန်သည့်တရား၊ တကယ်ရှိသည့် တရားကား တခုသာရှိသည်၊ နှစ်ခုမရှိ။ ယင်းတခုကား အတ္တဖြစ်သည်။ အတ္တမှလွဲလျှင် အခြား မည်သည့်တရားမျှ တကယ်မမှန်၊ တကယ်မရှိ။ သို့ဖြစ်၍ အတ္တသည် မိမိမှတပါး အခြားသိစရာဘာမျှ မရှိတော့ပဲ မိမိချည်းသာ ကျန်ရစ်လေသောအခါ အခြားဘာကိုမျှ မသိသည့် "အသိတုံး၊ အသိခဲ"အနေဖြင့်သာ ကျန်ရစ်ပါသည်။

ဘဝ

ဘဝဟူသည် ပန်းတိုင်မဟုတ်။ လျှောက်သွားရမည့် လျှောက်လမ်းသာ ဖြစ်၏။ ပန်းတိုင်မှာ ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တသာ ဖြစ်၏။ကျွန်ုပ်တို့သည် ပန်းတိုင်သို့ရောက်ရန် လျှောက်လမ်းပေါ်၌ မလွဲမသွေ လျှောက်သွားရပေမည်။ လျှောက်လမ်းပေါ်၌ လျှောက်စဉ် ဓမ္မတာအားဖြင့် မောကြသည်။ ပန်းကြသည်။ ပန်းတိုင်သို့ရောက်မှသာ အမောပြေသည်။ အပန်းပြေသည်။ ထို့ကြောင့် လျှောက်လမ်းနှင့်တူသောဘဝကို ဒုက္ခဟု သတ်မှတ်ပြီး ပန်းတိုင်နှင့်တူသော ဗြဟ္မာကို သုခဟု သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အသနာယာပိပါသေ သောကံ မောဟံ ဇရာံ မ္ဟတျုမတျေတိ။

(ဗြဟ္မ၊ ဗြဟ္မာသည်။ အသနာယာပိပါသေ၊ ဆာလောင်ခြင်းနှင့် မွတ်သိပ်ခြင်းတို့ကို လည်းကောင်း။ သောကံ၊ သောကကိုလည်းကောင်း။ မောဟံ၊မောဟကိုလည်းကောင်း။ ဇရာံ၊ အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်းကိုလည်းကောင်း။ မ္ဟတျုံ၊သေခြင်းကိုလည်းကောင်း။ အတျေတိ၊ လွန်မြောက်၏)။

(ဗြိဟဒ် – ၃၊၅၊၁)

အရှိ

ဗြဟ္မာသည် "အရှိတရား"ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသည် နေရာတိုင်းမှာရှိ၏။ ကာလတိုင်းမှာရှိ၏။ အပြောင်းအလဲမရှိ၊ တသားတည်းဖြစ်၏။ နေရာတိုင်းမှာရှိသည့်အတွက် ဒေသလွန် (ဒေသဝိမုတ္တ)ဟု ခေါ်ရ၏။ ကာလတိုင်းမှာရှိသည့်အတွက် ကာလလွန် (ကာလ·ဝိမုတ္တ)ဟု ခေါ်ရ၏။ အပြောင်းအလဲမရှိပဲ အမြဲတစေ တသား

ကည်းဖြစ်သည့်အတွက် ကြောင်းကျိုးဆက်လွန် (နိမိတ္တဝိမုတ္တ)ဟု ခေါ်ရ၏။ သို့ဖြစ်၍ ဗြဟ္မာရှိသည့် အရှိတရားသည် ကျွန်ုပ်တို့သိသည့် အရှိတရားမျိုးမဟုတ်။ ကျွန်ုပ်တို့သိသည့် အရှိတရားကား ဒေသ အတွင်း၊ ကာလအတွင်း၊ ကြောင်းကျိုးဆက်အတွင်း၌သာ ရှိ၏။ ယင်းတို့၏အလွန်၌ မရှိချေ။ သို့ရာတွင် ဗြဟ္မာရှိသည့် အရှိတရားကား ယင်းတို့၏အလွန်၌လည်းရှိ၏။ ယင်းတို့၏အတွင်း၌လည်းရှိ၏။ သို့ဖြစ် ၍သာ ဗြဟ္မာသည် နေရာတိုင်း၌ အမြဲတမ်း တသမတ်တည်း ရှိခြင်း ဖြစ်လေသည်။

အသိ

ဗြဟ္မာသည် "အသိတရား"ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသည် အရာရာ တိုင်းကို သိ၏။ အမြဲတမ်းသိ၏။ အတိမ်အနက်မရှိ၊ တသားတည်း ဖြစ်၏။ အရာရာတိုင်းကို သိသည့်အတွက် သဗ္ဗညု (ဒေသဝိမုတ္တ)ဟု ခေါ်ရ၏။ အမြဲတမ်းသိသည့်အတွက် ဗုဒ္ဓ(ကာလဝိမုတ္တ)ဟု ခေါ်ရ၏။ အတိမ်အနက်မရှိ တသားတည်းဖြစ်သည့်အတွက် အဇ(နိမိတ္တဝိမုတ္တ) ဟု ခေါ်ရ၏။ သို့ဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသိသည့် အသိတရားသည် ကျွန်ုပ်တို့ သိသည့် အသိတရားမျိုးမဟုတ်။ ကျွန်ုပ်တို့သိသည့် အသိတရားကား ဒေသအတွင်း၊ ကာလအတွင်း၊ ကြောင်းကျိုးဆက် အတွင်း၌သာ သိ၏။ ယင်းတို့ကို ကျော်လွန်၍ မသိ။ ယင်းတို့ကို ကျော်လွန်၍ မသိခြင်းမှာ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူဟူ၍ အမြဲတမ်း (၂)မျိုး ကွဲပြားပြီး ထို (၂)မျိုးတို့ အချင်းချင်း ဆက်သွယ်မိမှသာ "သိခြင်း"သဘောတရား ဖြစ်ပေါ်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာသိသည့် အသိတရားကား သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူဟူ၍ (၂)မျိုး မကွဲပြားပဲ အသိတုံး၊ အသိခဲအဖြစ် တမျိုးတည်းသာရှိပြီး သိစရာအာရုံတည်းဟူသော ကမ္မသဘောမျိုးလည်းမဟုတ်။ သိတတ်

သူတည်းဟူသော ကတ္တားသဘောမျိုးလည်း မဟုတ်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ဗြဟ္မာသိဟူသည် အသိတုံး၊ အသိခဲအနေမှတပါး အခြားဘာမျှမရှိသည့် တခုတည်းသော အသိတရားသဘောသက်သက်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာသိသည့် အသိတရားသည် ဒေသ၊ ကာလနှင့် နိမိတ်တို့၏ အလွန်၌လည်း သိပါသည်။ ယင်းတို့၏ အတွင်း၌လည်း သိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ဗြဟ္မာသည် အလုံးစုံကို အမြဲတမ်း တသမတ်တည်း သိခြင်းဖြစ်လေသည်။

အာနန္ဒ (ချမ်းမြေ့ခြင်း)

ဗြဟ္မာသည် "ချမ်းမြေ့ခြင်းတရား"ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ အရာရာတိုင်း၌ ချမ်းမြေ့ခြင်းသဘော ရှိလေသည်။ ချမ်းမြေ့ခြင်းသဘောကို နှစ်နှစ်ခြိုက်ခြိုက် အိပ်မောကျခြင်း၌ အထိုက်အလျောက်တွေ့ရသည်။ နှစ်ခြိုက်စွာ အိပ်မောကျခြင်းကို ချမ်းမြေ့ခြင်းဟူ၍လည်း ခေါ်ကြသည်။ ချမ်းသာခြင်းဟူ၍လည်း ခေါ်ကြသည်။ ငြိမ်းချမ်းခြင်းဟူ၍လည်းခေါ်ကြသည်။ယင်းသို့ ခေါ်ကြခြင်းမှာ လောကသစ္စာအနေဖြင့် ခေါ်ကြခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ္ထသစ္စာအနေဖြင့် ခေါ်ကြခြင်း မဟုတ်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် နှစ်ခြိုက်စွာအိပ်မောကျသောအခါ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သောသဘောသည် အချင်းချင်း ပိပြင်စွာ မဆက်သွယ်နိုင်သဖြင့် "သိခြင်း"သဘောတရား မပေါ်လွင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သောသဘောတို့သည် (၂)မျိုး မကွဲပြားပဲ တမျိုးတည်းသဖွယ် ဖြစ်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤသဘောကို အခြေခံ၍ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူဟူ၍ (၂)မျိုး မကွဲပြားပဲ တမျိုးတည်းစစ်စစ်ဖြစ်သော ဗြဟ္မာကို ချမ်းမြေ့ခြင်း (အာနန္ဒ)ဟူ၍ ခေါ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ ခေါ်ကြခြင်းမှာ ပရမတ္ထသစ္စာအနေဖြင့် ခေါ်ကြခြင်းဖြစ်

သည်။ လောကသစ္စာအနေဖြင့် ခေါ်ကြခြင်းမဟုတ်။ တနည်းအား ဖြင့် ဗြဟ္မာအဖြစ် ချမ်းမြေ့သည့် ချမ်းမြေ့ခြင်း (အာနန္ဒ) ဆိုသည် မှာ ဖြစ်ပျက်မှုမရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဖြစ်ပျက်မှုမရှိခြင်းဟူသည် မှာလည်း ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှုမှ လွတ်မြောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆန့်ကျင်ဘက်တို့၏ ပေါင်းဆုံမှုမှ ဆိတ်သုဉ်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မာ အဖြစ် ချမ်းမြေ့သည့် ချမ်းမြေ့ခြင်းသည် ကျွန်ုပ်တို့ချမ်းမြေ့သည့် ချမ်းမြေ့ခြင်းနှင့်မတူပါ။ ဗြဟ္မာအဖြစ်ချမ်းမြေ့သည့် ချမ်းမြေ့ခြင်း သည် "မဖြစ်မှု"ကို ကိုယ်ထည်ပြုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ချမ်းမြေ့သည့် ချမ်းမြေ့ခြင်းသည် "ဖြစ်မှု"ကို ကိုယ်ထည်ပြုပါသည်။ "ဖြစ်မှု"ကို ကိုယ်ထည်ပြုသည့် ချမ်းမြေ့ခြင်းသည် ဒေသ၊ ကာလနှင့် ကြောင်း ကျိုးဆက်အတွင်း၌သာ ချမ်းမြေ့နိုင်ပါသည်။ "မဖြစ်မှု"ကို ကိုယ် ထည်ပြုသည့် ချမ်းမြေ့ခြင်းသည်ကား ယင်းတို့၏ အလွန်၌လည်း ချမ်းမြေ့သည်။ ယင်းတို့၏ အတွင်း၌လည်း ချမ်းမြေ့သည်။ ဤ နေရာ၌ "မဖြစ်မှု"ဟူသည် လုံးလုံးမရှိမှု မဟုတ်။ မူလပကတိ သဘောမှ မပြောင်းလဲမှု ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာအဖြစ် ချမ်းမြေ့သည့် ချမ်းမြေ့ခြင်းကို အရာရာတိုင်း အချိန်တိုင်း၌ ရနိုင် ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဗြဟ္မာထံမှ ချမ်းမြေ့ ခြင်းကို ငှားရမ်း၍ တခါတရံ ချမ်းမြေ့နိုင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကိုယ်ပိုင်မဟုတ်ပဲ အငှားဖြစ်သဖြင့် ထာဝရ ချမ်းမြေ့နိုင်ကြမည်တော့ မဟုတ်ပါချေ။

အတ္တနှင့်ဇီဝ

အတ္တနှင့်ဗြဟ္မာသည် အတူတူဖြစ်သည်။ ဇီဝနှင့် အတ္တကား မတူ၊ အနည်းငယ်ထူးသည်။ အတ္တသည် မူလကောင်းကင်ပြင်နှင့်တူသည်ဟု ဆိုလျှင် ဇီဝသည် အိုးထဲက ကောင်းကင်နှင့်တူသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

သို့ဖြစ်၍ ကောင်းကင်ပြင်အာကာသသည် အဆုံးအစမရှိ၊ အပိုင်းအခြားမရှိ၊ တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း အိုးထဲက ကောင်းကင်မှုကား အဆုံးအစရှိသည်။ အပိုင်းအခြားရှိသည်။ အိုးကို ရိုက်ခွဲလိုက်သောအခါမှသာ အိုးထဲက ကောင်းကင်သည် မူလကောင်းကင်ပြင်နှင့် တခုတည်း တသားတည်း ဖြစ်သွား၏။ သို့ဖြစ်၍ သီးခြားရှိနေသည့် အခိုက်အတန့်ကို ဇီဝဟု ခေါ်၍ သီးခြားမရှိပဲ တခုတည်း ဖြစ်သည့် သဘောကို အတ္တဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဇီဝသည် အခိုက်အတန့်နှင့် အခြေအနေအရ အတ္တနှင့် ခြားနားသော်လည်း အတ္တ၏ အကျိုးတရားမဟုတ်။ အစိတ်အပိုင်းမဟုတ်။ ဇီဝနှင့် အတ္တကား တရားကိုယ်အားဖြင့်အတူတူပင်ဖြစ်၏။ တခုတည်းပင်ဖြစ်၏။ ယင်းတခုတည်းသည်သာလျှင် ပရမတ္ထသစ္စာဖြစ်လေသည်။ ပရမတ္ထသစ္စာထိုက်သည့် တခုတည်းကို ဘာသာရေးရှုထောင့်မှ ဗြဟ္မာဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အတ္တဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြသည်။ ဒဿနရှုထောင့်မှ အရှိတရားဟု ခေါ်ကြသည်။ စိတ္တဗေဒရှုထောင့်မှ စိတ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဉာဏ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဝိညာဏ်ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြသည်။ အနုပညာ(ရသ) ရှုထောင့်မှ ချမ်းမြေ့ခြင်း (အာနန္ဒ)ဟု ခေါ်ကြသည်။

ဗြဟ္မာဖြစ်ကြောင်းနည်းလမ်း

လောကသည် ဒုက္ခဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အဝိဇ္ဇာသည် ဒုက္ခ၏အကြောင်းဖြစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဗြဟ္မာသည် ဒုက္ခ၏ ချုပ်ငြိမ်းရာဖြစ်သည်ဟူ၍ လည်းကောင်း ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် သိမြင်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဒုက္ခ၏ချုပ်ငြိမ်းရာ ဗြဟ္မာဖြစ်ရေးအတွက် လမ်းစဉ်များကို သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုလမ်းစဉ်အတိုင်း လိုက်နာကျင့်သုံးပါက ကျင့်သူကိုယ်တိုင် ဗြဟ္မာဖြစ်ပြီး ဒုက္ခ

အပေါင်းမှ လွတ်မြောက်သည်ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။ ဗြဟ္မာဖြစ်အောင် ကျင့်ရာတွင် သတ်မှတ်ထားသည့် စည်းကမ်းများ ရှိပါသည်။ ကျင့်သူသည် ထိုစည်းကမ်းများကို လိုက်နာရပါသည်။

ဗြဟ္မာဖြစ်အောင် ကျင့်ရာတွင် ဆရာတပည့် သတ်မှတ်ချက်ရှိသည်။ ဆရာဖြစ်သူက တပည့်တိုင်းကို ဗြဟ္မာဖြစ်နည်း သင်မပေးရ။ ဗြဟ္မာဖြစ်နည်း သင်ပေးမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဆန္ဒောဂျဉပနိသျှဒ်၌ ဤသို့လာရှိသည်ကို တွေ့ရသည် –

> ထိုဗြဟ္မာဖြစ်နည်းကို ဗြဟ္မာက ပဇာပတိအား သင်ပေး၏။ ပဇာပတိက မနုအား သင်ပေး၏။ မနုက သူ၏ အဆက်အနွယ်များအား သင်ပေး၏။ ထိုတွင် ဖခင်က သူ၏အကြီးဆုံးသား ဥဒ္ဒါလက အာရုဏိကို သင်ပေး၏။ (၄)
>
> ဖခင်သည် ဤဗြဟ္မာဖြစ်နည်းကို မိမိ၏ အကြီးဆုံးသားအားလည်းကောင်း၊ ထိုက်တန်သော အတွင်းနေတပည့် (အန္တေဝါသိက)အားလည်းကောင်းသင်ပေးခွင့်ရှိသည်။ (၅)
>
> အခြားသူတဦးတယောက်ကိုမျှ သင်မပေးရ။ အကယ်၍ အခြားတဦးတယောက်က သမုဒ္ဒရာတို့ဖြင့် ဝန်းရံအပ်သော၊ ရတနာတို့ဖြင့် ပြည့်သော ဤပထဝီမြေပြင်ကို နှင်းဆက်မည် ဆိုစေဦး၊ (သင်မပေးရ)။ ဤဗြဟ္မာဖြစ်နည်းသည် ထိုကမ္ဘာမြေပြင်ထက် ပို၍ကြီးမြတ်၏။ (၆)
>
> (ဆန္ဒော-၃-၁၁၊ ၄-၆)

သံသရာ၌ ကျင်လည်နေရသူများအတွက် ကိုယ်တိုင် ဗြဟ္မာဖြစ်အောင် ကျင့်နိုင်ပုံနှင့်ပတ်သက်၍ ဆန္ဒောဂျဉပနိသျှဒ်၌ ဥဒ္ဒါလက-အာရုဏိ-က သား သွေတကေတုအား ညွှန်ကြားသော အောက်ပါ

ဥပမာကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့၏ ခံယူချက်ကို နားလည်နိုင်ပေသည်—

ချစ်သား သွေတကေတု– ယောကျ်ား တယောက်ကို ဂန္ဓာရတိုင်းမှ အဝတ်ဖြင့် မျက်စိပိတ်ပြီးခေါ်ခဲ့၍ သူ့ကို လူသူမနီး တောကြီးမျက်မည်းထဲ၌ ပစ်ခဲ့ရာ၏။ မျက်စိပိတ်၍ ခေါ်ဆောင်ခြင်း ခံရသူဖြစ်သဖြင့် ဂန္ဓာရတိုင်းသို့ မပြန်တတ်ပဲ အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက်တို့သို့ မြည်တမ်း လှည့်လည်ရာ၏။ (၁)

ထိုအခါ တဦးတယောက်က သူ၏မျက်စိ၌ စည်းနှောင်ထားသော အဝတ်ကို ဖယ်ရှား၍ ဤသို့ပြောရာ၏ "ဂန္ဓာရ တိုင်းသည် ဤအရပ်မျက်နှာ၌ရှိ၏။ ဤအရပ်မျက်နှာဘက်သို့ သွားချေ"။ ထိုအခါ မူလက မျက်စိပိတ်ခြင်း ခံရသူသည် ယခု မျက်စိ၌ စည်းနှောင်ထားသောအဝတ် မရှိတော့သည့် အပြင် ဂန္ဓာရတိုင်းရှိရာ အရပ်မျက်နှာကိုပါ သိပြီးဖြစ်သဖြင့် တရွာမှတရွာသို့ မေးမြန်းစုံစမ်းယင်း သွားလေရာ နောက်ဆုံး၌ ဂန္ဓာရတိုင်းသို့ ရောက်ရာ၏။ ချစ်သား သွေတကေတု– ဤဥပမာအတိုင်း ဆရာကောင်းရှိသူသည် ဗြဟ္မာမဖြစ်သေးသမျှ ကာလပတ်လုံး သံသရာ၌ လှည့်လည်သွားလာနေရစေကာမူ အဆုံးတနေ့၌ ဗြဟ္မာဖြစ်၍ သံသရာမှ လွတ်မြောက်၏။ (၂)

(ဆန္ဒော-၆-၁၄၊ ၁-၂)

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများအဆိုအရ ဤလောကနှင့်တကွ လောကတွင်းရှိ သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုအားလုံးတို့သည် ဗြဟ္မာသာလျှင်

ဖြစ်၏။ ဗြဟ္မာမှတပါး အခြား ဘာမျှမရှိ။ သို့ရာတွင် ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာမှန်း မသိပဲ သူသူ ငါငါ ထိုဟာ ဤဟာအဖြစ်သာ သိကြသည်။ ထိုသို့သိခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာပင် ဖြစ်၏။ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာမှန်းသိမှသာ ဝိဇ္ဇာဖြစ်လေသည်။ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာမှန်းသိအောင် အားထုတ်ရာတွင် စာပေကျမ်းဂန်သိသည် အားကိုးလောက်သော အသိမဟုတ်ပဲ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ တရားအားထုတ်၍ရသော အသိမှသာ အားကိုးလောက်သော အသိဖြစ်ကြောင်းကို သနတ်ကုမာရနှင့် နာရဒတို့၏ အမေးအဖြေဖြင့် ဤကဲ့သို့ သရုပ်ဖော်ခဲ့သည်—

နာရဒ —

— အရှင်သနတ်ကုမာရ — ကျွန်ုပ်သည် ဣရု၊ ယဇု၊ သာမ၊ အထဗ္ဗဝေဒတို့ကို သိပါ၏။ ပဥ္စမဝေဒဖြစ်သည့် ဣတိ-ဟာသ — ပုရာဏ်ကျမ်းကိုလည်း သိပါ၏။ ထို့အပြင် ဝေဒတို့၏ ဝေဒဖြစ်သည့် သဒ္ဒါကျမ်း၊ တမလွန်ဘဝဆိုင်ရာကျမ်း၊ သင်္ချာကျမ်း၊ လက္ခဏာကျမ်း၊ ဗေဒင်ကျမ်း၊ ဘောဂဗေဒ ကျမ်း၊ တက္ကဗေဒကျမ်း၊ ဒဿနကျမ်း၊ဘာသာဗေဒကျမ်း၊ ဗြဟ္မာဖြစ်အောင် အားထုတ်နည်းကျမ်း (ဗြဟ္မဝိဇ္ဇာ)၊ ရူပဗေဒကျမ်း၊ သေနင်္ဗျူဟာကျမ်း၊ နက္ခတ္တဗေဒကျမ်း၊ အဆိပ်ဖြေကျမ်း၊ အနုပညာကျမ်းတို့ကိုလည်း သိပါ၏။

— အရှင်သနတ်ကုမာရ — ကျွန်ုပ်သည် စာပေသိသမား (မန္တဝိဒ်)သာ ဖြစ်ပါ၏။ ဗြဟ္မာကိုသိသူ (အာတ္မဝိဒ်) မဖြစ်ခဲ့ပါ။ ဗြဟ္မာကိုသိသူသည် သောကကို လွန်မြောက်၏ဟု အရှင်တို့ကဲ့သို့သော ပညာရှိများထံမှ ကြားဖူးပါ၏။

–အရှင်သနတ်ကုမာရ–ကျွန်ုပ်သည် ကျမ်းတတ်အကျော် ပညာမော်ဖြစ်သော်လည်း သောကဖြင့် နှိပ်စက်ခြင်းကို ခံနေရပါ၏။ အရှင်သည် ကျွန်ုပ်အား သောက၏ တဘက် ကမ်းကို ပို့ဆောင်တော်မူပါလော့။

သနတ်ကုမာရ–

–နာရဒ–သင်သိသော အတတ်ပညာ အားလုံးတို့သည် အမည်မျှသာတည်း (နာမမေဝ)။

(ဆန္ဒော–၇·၁၊ ၂·၃)

စာပေသိမှုန်သမျှသည် "အသိ" ဟူ၍ ပြောရရုံမျှသာ ဖြစ်၏။ "အသိ" ဟူသောအမည်ကို ခံယူရရုံမျှသာ ဖြစ်၏။ တကယ် မှန်ကန်သော "အသိကိုယ်ထည်" ဖြစ်မလာနိုင်။ ထို့ကြောင့် မိုးထဲ လေထဲ၌ အကျဉ်းအကျပ် ကြုံသောအခါ "အမည်ခံအသိ"သည် အားကိုးလောက်သော အသိမဟုတ်ဘဲ သောကတို့၏ လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်ခြင်းကို ခေါင်းငုံ့၍ ခံယူရ၏။ သို့ဖြစ်၍ အခါခပ်သိမ်း အားကိုးလောက်သော သောကပရိဒေဝတို့ကို လွန်မြောက်နိုင်သော အစစ်၊ အသိမှန်ဖြစ်သည့် "အသိကိုယ်ထည်" ကို စာပေကျမ်းဂန် သင်ကြားတတ်မြောက်ရုံမျှဖြင့် မရနိုင်ဘဲ တရားအားထုတ်ခြင်းဖြင့်သာ ရနိုင်ကြောင်း ဥပနိသျှဒ်ပညာရှိများက သွန်သင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၏ အလိုအရ အမည်ခံသိ သို့မဟုတ် စာပေသိကို ဘေဒဉာဏ်ဟု သတ်မှတ်ပြီး အထည်ကိုယ်သိ သို့မဟုတ် တရားအားထုတ်သိကို အဘေဒဉာဏ်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ဘေဒဉာဏ် ဆိုသည်မှာ သိသူနှင့် သိစရာဝတ္ထုတို့ကို တမျိုးတည်း ဖြစ်မသွားစေနိုင်ဘဲ နှစ်မျိုးကွဲပြားနေစေသည့် အသိဉာဏ်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ–

ပန်းကိုသိသောအခါ သိသူက ပန်းဖြစ်မသွားပဲ သိသူက သတ်သတ် ပန်းက သတ်သတ် နှစ်မျိုးကွဲပြားနေသည့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပန်းကိုသိသော်လည်း လှပခြင်း၊ မွှေးကြိုင်ခြင်း စသည့် ပန်း၏ စွမ်းအင်သတ္တိများကို သိသူက မရရှိနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤအသိမျိုးကို အမည်ခံသိ သို့မဟုတ် စာပေသိဟု ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများ၌ ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤအမည်ခံသိဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ခန္တီတရားကို သိကြရာတွင် ခန္တီတရားနှင့် ကျွန်ုပ်တို့ တသားတည်း ဖြစ်မသွားပဲ နှစ်မျိုးကွဲပြားနေသည့်အတွက် ထိုအကွဲကြားမှ ဒေါသ·က ဝင်ရောက်ပြီး နှိပ်စက်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သိသူနှင့် သိစရာဝတ္ထုတို့ကို တသားတည်း ဖြစ်မသွားစေနိုင်ပဲ နှစ်မျိုးကွဲပြား နေစေသည့် အသိဉာဏ်ကို ဘေဒဉာဏ် (ကွဲပြားသိ)ဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်၊ ထို့ကြောင့် ဘေဒဉာဏ်ကို ကိုယ်တိုင် ဖြစ်မသွားခြင်းဖြင့် သိခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်နိုင်ပါသည်။ ယင်းဘေဒဉာဏ်သည် စာပေ ကျမ်းဂန်၏ နယ်နိမိတ်အတွင်း၌ ရှိပါသည်။

အဘေဒဉာဏ် ဆိုသည်မှာ သိသူနှင့် သိစရာဝတ္ထုတို့ နှစ်မျိုးမကွဲ ပြားစေပဲ တသားတည်းဖြစ်သွားစေနိုင်သည့် အသိဉာဏ်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - ဤအသိဉာဏ်မျိုးဖြင့် ပန်းကိုသိသောအခါ သိသူကိုယ်တိုင်က ပန်းသဘောဖြစ်သွားပြီး ပန်းလိုလှ၍ ပန်းလိုမွှေးရသည်။ ပန်း၏ စွမ်းအင်သတ္တိများကို ပိုင်ဆိုင်ရရှိသည်။ သိသူနှင့် သိစရာအရာဝတ္ထု အကြားအ အကွဲအပြားမရှိ တသားတည်း ဖြစ်လေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ် တို့သည် ဤအသိမျိုးဖြင့် ခန္တီတရားကို သိကြပါက ကျွန်ုပ်တို့နှင့် ခန္တီ တရား နှစ်မျိုးမပြားပဲ ကျွန်ုပ်တို့သည်ပင် ခန္တီတရား၊ ခန္တီတရား သည်ပင် ကျွန်ုပ်တို့ ဖြစ်သော၍ ဒေါသဝင်စရာ အကြားအလပ် မရှိနိုင် တော့ချေ။ ထိုအခါ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဒေါသကို အောင်နိုင်သူ ဖြစ်လာ

ပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် အဘေဒဉာဏ်ကို ကိုယ်တိုင်ဖြစ်သွားခြင်းဖြင့် သိခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ် ဖော်နိုင်ပါသည်။

သို့ရာတွင် ဤ အဘေဒဉာဏ်ကို ရနိုင်ရန် အားကောင်းသော သမာဓိကို လိုအပ်သည်။ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကကို တသားတည်း ဖြစ်သွားစေရေးအတွက် ဧကဂ္ဂတာကို လိုအပ်သည်။ သမာဓိ သို့မဟုတ် ဧကဂ္ဂတာ၏ အကူအညီဖြင့် အဘေဒဉာဏ်သည် သိစရာအာရုံနှင့် သိစိတ်ဘို့ကို အကွဲအပြားမရှိ တသားတည်း ပြုစွမ်းနိုင်လေသည်။ တနေရာတည်း၌ တမျိုးတည်းအဖြစ် ထားစွမ်းနိုင်လေသည်။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၏ အလိုအရ ဤလောကတွင် ဗြဟ္မာမှတပါး အခြားဘာမျှမရှိ။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ အဇ္ဈတ္တ ဟူသမျှသည် ဗြဟ္မာ၏ အရိပ်မျှသာ ဖြစ်ကြ၏။ အရိပ်ကိုဖယ်လိုက်လျှင် ဗြဟ္မာကို တွေ့ရမည် ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ မူလနဂိုကတည်းက တမျိုးတည်းရှိနေပြီးသားကို ယခု တမျိုးတည်းဖြစ်အောင် ပြန်လုပ်ခြင်းမှာ လုပ်၍ရနိုင်သည့်သဘော အရ လုပ်ဆောင်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

အမှန်အားဖြင့် အဘေဒဉာဏ်သည် စာပေကျမ်းဂန်၏ နယ်နိမိတ် အလွန်၌ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် စာပေကျမ်းဂန်၏ နယ်နိမိတ်ကို ဖြတ်သန်း၍ တရားအားထုတ်မှု၏နယ်နိမိတ်အတွင်း၌သာ အဘေဒဉာဏ်ကို ဖော်ရှာရမည်ဟု ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများက ဆိုကြပါသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေသည့်အလျောက် အဘေဒဉာဏ်ကို ရသောအခါ ဘေဒဉာဏ်ကဲ့သို့ ဘာဘာ ညာညာ အမျိုးအမည် ခွဲခြား၍ သိခြင်းမျိုး မရှိတော့ချေ။ ဘာဘာ ညာညာ ခွဲခြားစရာလည်း မရှိ၊ အားလုံး ဗြဟ္မာချည်းသာ ဖြစ်လေသည်။ သိစရာကလည်း ဗြဟ္မာ၊ သိသူကလည်း ဗြဟ္မာ၊ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် မျက်စိသည် မိမိမျက်စိမှတပါး ဒပြ ား မြင့်စရာ ဘာမျှ မရှိတော့သည့် အခြေအနေ၌ မြင်တတ်သည့်

မျက်စိပြဲ့နေခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။ သဒ္ဒါကျမ်းဝေါဟာရဖြင့် ပြောရလျှင် ကတ္တားသည် ကတ္တားသာ ဖြစ်နိုင်ပြီး ကမ္မ မဖြစ်နိုင်သဖြင့် မျက်စိသည် မိမိကိုယ်ကို ပြန်၍ မမြင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပြန်၍ မမြင်နိုင်သဖြင့်သာ မျက်စိသည် မိမိ၏မြင်တတ်သောသဘောမှလွဲ၍ အခြား အခြေအနေများကို ပြောနိုင်စွမ်းမရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အခြားအခြေအနေများကို ပြောနိုင်စွမ်းမရှိသော်လည်း မျက်စိ၏မြင်တတ်သောသဘော အထင်အရှားရှိကြောင်းကိုကား အတွေ့အကြုံအရ မျက်စိကိုယ်တိုင်က ပြောနိုင်ပါသည်။ဤသို့သောသဘောမျိုးကို သက္ကတဝေါဟာရဖြင့် "သာချာတ်ကာရ"(မျက်မှောက်ပြုသိ)ဟု ခေါ်ပါသည်။

လမ်းစဉ်(၃)မျိုး

ဗြဟ္မာဖြစ်နည်းနှင့် ပတ်သက်၍ လမ်းစဉ်(၃)မျိုးကို ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြကြပါသည်။ ထိုလမ်းစဉ်(၃)မျိုးတို့မှာ–

(၁) ကမ္မယောဂ၊
(၂) ဘတ္တိယောဂ၊
(၃) ဉာဏယောဂ–

တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

(၁) ကမ္မယောဂ

ကမ္မယောဂသည် အဓိကအားဖြင့် ဇဝေဒနှင့် ဗြာဟ္မဏကျမ်းတို့၌ ဦးစားပေးထားသော လမ်းစဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုလမ်းစဉ်၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ယဇ်၏လျှို့ဝှက်ချက်ကို ဖော်ထုတ်ကာ နတ်များအား ပူဇော်ခြင်းဖြင့် လိုအပ်သော အကျိုးတရားကို ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝေဒခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်မှုကို လူတိုင်းလိုလို

လှုပ်နိုင်အောင် ရိုးရိုးစင်းစင်း စီမံခဲ့သော်လည်း ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ကား ဘုရင်များ၊ သဌေးသူကြွယ်များနှင့် လူကုံထံများသာ ယဇ် ပူဇော်မှုကို ဆောင်ရွက်နိုင်အောင် ခမ်းကြီးနားကြီး စီမံခဲ့ကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုသဘောကို မကျေနပ်သဖြင့် အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် ယဇ်၏လျှို့ဝှက်ချက်ကိုအလေးမထားပဲ လောက၏ လျှို့ဝှက်ချက်ကို အလေးထားပြီး ယဇ်ပူဇော်မှုကို မှေးမှိန်အောင် ပြု လုပ်ကာ တန်းကျင့်ကြံမှုကို အစားထိုးခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်ကို ကမ္မယောဂခေတ်ဟု သတ်မှတ်ပြီး အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ကို ဉာဏယောဂခေတ်ဟု သတ် မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် ကမ္မယောဂကို ဦးစားပေး အလေးမထား သော်လည်း ခေတ်နှင့်လျော်ညီအောင် ကမ္မယောဂ၏အနက်အဓိပ္ပါယ် ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ကမ္မယောဂ၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်မှာ လိုအပ်သော အကျိုးအာနိသင်ကို ရရှိနိုင်စေရန် ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်ချက်ကို ဖော်ထုတ် ကာ နတ်များအား ပူဇော်ပသခြင်းဖြစ်၍ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင်မူ လောက၏ လျှို့ဝှက်ချက်ဖြစ်သည့် ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် အတ္တဉာဏ်ရရှိရေး အတွက် အထောက်အကူပြုစေရန် ယဇ်ပူဇော်ခြင်း ဖြစ်လာပါသည်။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် အလိုဆန္ဒကို ရှေ့တန်းတင်၍ ယဇ် ပူဇော်ကြသော်လည်း ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် အလိုဆန္ဒကို နောက်တန်း သို့ ပို့၍ ယဇ်ပူဇော်ကြပါသည်။ ဖြစ်နိုင်လျှင် အကျိုးတရားကို လုံးဝ မတွေးဘဲ မမျှော်ကိုးဘဲ တာဝန်တရပ်အနေဖြင့် ယဇ်ပူဇော်ရန် သွန်သင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤသဘောကို "နိက္ကာမကမ္မ" (မျှော်ကိုးချက် မပါသည့် ဆောင်ရွက်မှု)ဟု ခေါ်ပါသည်။

ကမ္မယောဂတွင် ကမ္မ၏အဓိပ္ပါယ်မှာ ခမ္မနှင့် အခမ္မ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုစဉ်က ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်-ဟူသော အသုံးအနှုန်း မရှိသေးပဲ ခမ္မနှင့် အခမ္မဟူသော အသုံးအနှုန်းသာရှိပါသည်။ ခမ္မမှာ ဆောင်ရမည့် တရားဖြစ်၍ အခမ္မမှာ ရှောင်ရမည့်တရား ဖြစ်ပါသည်။ ခမ္မကို ဆောင်ရာတွင် ဆောင်သူ၏ နှလုံးသွင်းကိုလိုက်၍ သံသရာချမ်းသာ နှင့် မောက္ခချမ်းသာ (၂) မျိုးကို ရနိုင်ကြောင်း ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိများက လက်ခံပါသည်။

ဂြေယး စ ပြေယး စ မနုဿံ ဧတး၊
တော် သမ္ပရိတျ ဝိဝိနက္တိ ဓီရး၊
ဂြေယော ဟိ ဓီရော-ဘိပြေယသော ဝွဏီတေ၊
ပြေယော မန္ဒော ယောဂက္ခေမာဒ် ဝွဏီတေ။

(ဂြေယး စ၊ မြတ်သော မောက္ခသုခသည်လည်းကောင်း။ ပြေယး စ၊ ချစ်နှစ်သက်အပ်သော သံသရာသုခသည်လည်းကောင်း။ မနုဿံ၊ လူထံသို့။ ဧတး၊ ရောက်၏။ ဓီရး၊ ပညာရှိသည်။ တော်၊ ထိုသုခနှစ်မျိုးကို။ သမ္ပရိတျ၊ ကောင်းစွာ စူးစမ်းဆင်ခြင်၍။ ဝိဝိနက္တိ၊ ခွဲခြား၏။ ဟိ၊အမှန်အားဖြင့်။ ဓီရော၊ပညာရှိသည်။အဘိပြေယသော၊ ချစ်နှစ်သက်အပ်သော သံသရာသုခထက်။ ဂြေယော၊ မြတ်သော မောက္ခသုခကို။ ဝွဏီတေ၊ ရွေးချယ်၏။ မန္ဒော၊ လူညံ့သည်။ ယောဂက္ခေမာဒ်၊ မြတ်သော မောက္ခ သုခထက်။ ပြေယော၊ ချစ်နှစ်သက်အပ်သော သံသရာသုခကို။ ဝွဏီတေ၊ ရွေးချယ်၏)။

(ကဌ—၁၊၂၊၂)

ကမ္မယောဂနည်းအရ ဓမ္မကို ကျင့်ကြံ အားထုတ်ရာတွင် ယဇ်ပူဇော်ခြင်းနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများ ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ ယဇ်ပူဇော်ခြင်းနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများ ဆောင်ရွက်ခြင်းကို "ကမ္မ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ကမ္မယောဂခေါ် ကမ္မလမ်းစဉ်ဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပြုသည်ဖြစ်စေ၊ သတ်မှတ်ထားသည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ထမ်းဆောင်သည်ဖြစ်စေ နောင် ရရှိမည့် အကျိုးတရားများအပေါ် တွယ်တာ ကပ်ငြိခြင်း မရှိပဲ ပြဟ္မာဖြစ်ရေးအတွက် သက်သက်ရည်စူး၍ ဆောင်ရွက်လျှင် မောက္ခသုခကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ နောင် ရရှိမည့် အကျိုးတရားများအပေါ် တွယ်တာ ကပ်ငြိပြီး ဆောင်ရွက်လျှင် သံသရာသုခကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့၏ သွန်သင်ချက်ဖြစ်ပါသည်။

စာရိတ္တရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့၏ သွန်သင်ချက်သည် များစွာပင် မြင့်မားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ လူမှန်လျှင် လူ့တာဝန်ကို မလွဲမသွေဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ရာတွင် တာဝန်ဝတ္တရား၏ အကြီးအသေးထက် ဆောင်ရွက်သူ၏ နှလုံးသွင်း ခံယူချက်ကို ပို၍ အလေးထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ မည်မျှလောက်ကြီးမားသော တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဆောင်ရွက်နေသူပင်ဖြစ်စေ မိမိအတွက်ဦးတည်ချက် (အတ္တသင်္ဂဟ) ဖြင့်သာ ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုးဖြစ်ပါက ထိုလူကို လူညံ့ (မန္ဒ)ဟု သတ်မှတ်ပြီး မည်မျှလောက်သေးငယ်သော တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဆောင်ရွက်နေသူပင်ဖြစ်စေ လောကအတွက်ဦးတည်ချက် (လောကသင်္ဂဟ) ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုးဖြစ်ပါက ထိုလူကို လူကောင်း (ဓိရ)ဟုသတ်မှတ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လူညံ့ လူကောင်းသတ်မှတ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ရသည့် လုပ်ငန်းကြီးမှု၊ သေးမှုကို

အခါ ဂမထားပဲ နှလုံးသွင်းခံယူချက်ကိုသာ အဓိကထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ထို့အပြင် "အရာရာကို စွန့်လွှတ်ထားသည်" ဟူသော သူတော်ကောင်းခံယူချက်မျိုးဖြင့် မိမိအပေါ် ကျရောက်သည့် တာဝန်ကို မဆောင်ရွက်ဲလျှင် ထိုသူတော်ကောင်းကို မှန်ကန် မြင့်မြတ်သည့် သူတော်ကောင်းဟု သတ်မှတ်ခြင်းမျိုး ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းမှားများ၌ မတွေ့ရပေ။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၏အလိုအရ မည်သူမဆို အလုပ်ကိုမစွန့်ရ။ ရရှိမည့် အကျိုးတရားပေါ်၌ မျှော်ကိုးခြင်းကိုသာ စွန့်ရမည်။ မိမိတို့၏တာဝန်အရ မိမိတို့၏အလုပ်ကို လုပ်ရမည်။အများဆုံးလုပ်ရမည်။ သို့ရာတွင် ထိုအလုပ်မှ ရရှိမည့်အကျိုးတရားများအပေါ် ငြိကပ်တွယ်တာမှုအနည်းဆုံး ရှိရမည်။ ထိုသို့ လုပ်ရာတွင် မိမိအပေါ် တာဝန်ကျရောက်သည့် မိမိအလုပ်သည် မည်မျှပင် သိမ်ဖျင်းစေကာမူ ဂုဏ်သရေရှိသော အခြားအလုပ်ထက် ပို၍ မြင့်မြတ်သည်။

> သေယျော သဓမ္မော ဝိဂုဏော ပရဓမ္မာ သွနုဋ္ဌိတာ။
>
> (သဓမ္မော၊ မိမိအလုပ်သည်။ ဝိဂုဏော၊ ဂုဏ်သိန်ကင်းစေကာမူ။ သွနုဋ္ဌိတာ၊ ကောင်းစွာ ဆောင်ရွက်ထိုက်သဖြင့် ဂုဏ်ရှိသော။ ပရဓမ္မာ၊ သူတပါးအလုပ်ထက်။ သေယျော၊ မြတ်၏)။
>
> (ဂီတာ-၁၈၊၄၇)

ယဉ်ကျေးမှု အရာ၌လည်း ထိုနည်းတူပင် ဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၏ သွန်သင်ချက်အရ မိမိတို့၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုကို အခြားသူများ၏ ယဉ်ကျေးမှုထက် တန်ဖိုးထား၍ စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းရန် တာဝန်ရှိပါသည်။ မိမိတို့၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှု

သည်လည်း "သမ္မ" ခေါ် မိမိတို့၏တရားပင်ဖြစ်ပါသည်။ လူမျိုးနွယ်တစုအတွက် ဖြစ်စေ၊ မျိုးနွယ်တစုထဲမှ လူတဦးအတွက် ဖြစ်စေ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရန် သတ်မှတ်ထားသည့် သတ်မှတ်ချက် မှန်သမျှသည် "သမ္မ" မည်ပါသည်။

(၂) ဘတ္တိယောဂ

ဘတ္တိသဒ္ဒါသည် ဘဇ်-ဓာတ်၊ တိ-ပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဘဇ်-ဓာတ်၏ မူရင်းအနက်မှာ ခွဲဝေခြင်းဖြစ်သည်။ ဆင့်ပွားအနက်မှာ ဆည်းကပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ခွဲဝေခြင်းဆိုသည်မှာ အာရုံပြုအပ်သော အရာဝတ္ထု သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်၏ အနှစ်သာရကို အာရုံပြုသူက ခွဲဝေယူခြင်းဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အာရုံပြုသူသည် အာရုံပြုအပ်သော အရာဝတ္ထု သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်၏ အင်္ဂါ၊ စိတ်အပိုင်း ဖြစ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းသဘောကိုပင် ဆည်းကပ်ခြင်းဟုဆိုပါသည်။ ဘတ္တိယောဂနည်းတွင် ယုံကြည်လေးမြတ်မှု သဒ္ဒါတရားသည် အဓိက ဖြစ်ပါသည်။ ကြည်ညိုခြင်း၊ မြတ်နိုးခြင်းဟု မြန်မာဘာသာဖြင့် ဆိုနိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဘာသာရေး၌ ဖြစ်စေ၊ လူမှုရေး၌ ဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံရေး၌ ဖြစ်စေ ယုံကြည်မှု၊ လေးစားမှု၊ မြတ်နိုးမှုတို့သည် မရှိမဖြစ်သော အင်္ဂါရပ်များ ဖြစ်ကြပါသည်။

လက်တွေ့ အမြင်အရ လုပ်ငန်းတိုင်း၌ ဘတ္တိသဘောသည် မလွဲမသွေပါရသည်ချည်း ဖြစ်သော်လည်း ပဓာနလမ်းစဉ်တရပ်အနေဖြင့်မူ ဘတ္တိယောဂကို ဝေဒခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့တွင် ထင်ထင်ရှားရှား ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပေ။ သို့ဖြစ်၍ ဘတ္တိယောဂကို အာရယန်တို့ အိန္ဒိယသို့ မဝင်ရောက်မီကတည်းကပင် ကျင့်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ဝေဒခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့၌ အပဓာနလမ်းစဉ် တရပ်အဖြစ်

လိုက်နာကျင့်သုံး၍ မဟာဘာရတခေတ် နောက်ခါမှ ပဓာနလမ်းစဉ်အဖြစ် ထင်ထင် ရှားရှား လိုက်နာ ကျင့်သုံးကြသည်ဟု ပညာရှင်များက ဆိုကြပါသည်။

ဒဿနသဘောတရားများ မြင့်မားလာသည်နှင့်အမျှ ခေတ်စနစ်နှင့် မကိုက်ညီသည့် ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုများ၊ အစဉ်အလာများ၊ တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုများကို ခေတ်စနစ်နှင့် ကိုက်ညီအောင် ပုံဖော်ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ ဓမ္မတာဖြစ်စဉ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤဓမ္မတာဖြစ်စဉ်အရ ဘတ္တိယောဂလမ်းစဉ် ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သက်သေသာဓကအဖြစ်လည်း တင်ပြကြပါသည်။ ထိုခေတ်လူတို့သည် ကမ္ဘာလောက၏ စစ်မှန်သည့် အနှစ်သာရကို ရှာကြပါသည်။ ထာဝစဉ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲနေသည့် အသွင်သဏ္ဌာန်များ၏ နောက်ကွယ်၌ ထာဝစဉ်မပြုပြင် မပြောင်းလဲပဲ အမြဲတည်တံ့ မှန်ကန်နေသည့် အနှစ်သာရသည် ရှိရမည်ဟု သူတို့ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထိုယုံကြည်ချက်အရ အနှစ်သာရကို ရှာသောအခါ သူတို့တွေ့ပါသည်။ သူတို့တွေ့သော အနှစ်သာရကို ပထမဦးဆုံး "ဥဒ္ဂိထ" ဟုခေါ်ပါသည်။ ဥဒ္ဂိထဆိုသည်မှာ "ဥုံ" အက္ခရာ ဖြစ်ပါသည်။ "ဥုံ" အက္ခရာသည် အမြဲတစေ ပြောင်းလဲနေသည့် ကမ္ဘာလောကတည်းဟူသော အသွင်သဏ္ဌာန်၏ နောက်ကွယ်၌ မည်သည့်အခါမှ မပြောင်းလဲပဲ အမြဲတည်ရှိသည့် အနှစ်သာရ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့နောက် ယင်းအနှစ်သာရကို အာပေါ၊ ဝါယု၊ ပါဏ နှင့် အသတ် (ထင်ရှားမရှိ)ဟူ၍ အဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲကာ ပုံဖော်ကြပါသည်။

ထို့မှတဖန် ပဇာပတိ၊ ထို့နောက် ဗြဟ္မာတို့သည် ကမ္ဘာလောက၏ အနှစ်သာရ ဖြစ်လာပါသည်။ ဗြဟ္မာ၏အနက်သည် အစပထမ၌ မန္တန်

ဖြစ်ပါသည်။ ထို့နောက် ဝေဒ (၄) ပုံ ဖြစ်လာပါသည်။ ထို့နောက် ဗြာဟ္မဏကျမ်းဂန်များ ဖြစ်လာပါသည်။ ထို့နောက် ဒဿနများနှင့် ကြသည့် ဗြဟ္မ ဖြစ်လာပါသည်။ ဤအဆင့်အထိ လောက၏ အနှစ်သာရကို ဗဟိဒ္ဓသာ ထားကြပါသည်။ နောက်ပိုင်း ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ရောက်သောအခါမှသာ လောက၏ အနှစ်သာရကို ဗဟိဒ္ဓမှအဇ္ဈတ္တသို့ ရွှေ့ပြောင်းပြီး အာတ္မာဒဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿန တရားသည် အနှစ်သာရအနေဖြင့် မပြောင်းလဲသော်လည်း အသွင် သဏ္ဌာန်အနေဖြင့်မူ ကာလနှင့်ဒေသကိုလိုက်၍ ဘာသာရေး၊ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးစသော ရှုထောင့်အထွေထွေမှ အသွင်သဏ္ဌာန် အမျိုးမျိုးကို အဝတ်အထည် လဲလှယ်ဝတ်ဆင်သကဲ့သို့ ပြောင်းလဲ၍ ဆောင်ယူတတ် ပါသည်။ ဤသဘောကို သာဓကပြု၍ ဘတ္တိယောဂလမ်းစဉ်ကို နောက်ပိုင်း၌ သဘာ ဖြစ်စဉ်မှ ဘာသာရေး ကျင့်စဉ်အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲ၍ သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဥပါသနာ (ဆည်းကပ်ခြင်း)

ဥပါသနာသည် ဥပဒေရှိသော အာသိမာတ်၊ ယု-ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသောပုဒ် ဖြစ်သည်။ မုချအနက်အားဖြင့် အနီး၌ထိုင်ခြင်းဖြစ်၍ ဆင့်ပွားအနက်အားဖြင့် လက်တွေ့လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မာဖြစ်ရန် ကမ္မယောဂနည်းလမ်းဖြင့် ကျင့်သုံးသည်ဖြစ်စေ၊ ဘတ္တိ ယောဂနည်းလမ် ဖြင့် ကျင့်သုံးသည်ဖြစ်စေ ဥပါသနာခေါ် လက်တွေ့ လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်း သဘောသည် လိုအပ်သည်သာ ဖြစ်သည်။ ကမ္မယောဂနည်းလမ်းဖြင့် ကျင့်သုံးရာ၌ ရရှိမည့်အကျိုးတရားအပေါ် တွယ်တာ ငြိကပ်မှု "ရာဂ" ကို ပယ်စွန့်ရန် သွန်သင် ထားရာ သွန်သင်သည့်အတိုင်း တွယ်တာငြိကပ်မှု "ရာဂ" ကို စွန့်လွှတ်နိုင်မှုသည် ရိုးရိုးစာသိပေသိဖြင့် လုံလောက်မည်မဟုတ်။ အမှန်အားဖြင့်

စာသီ ပေသီသည့် မိုးထဲ လေထဲ၌ အကျပ်အတည်း ကြုံသောအခါ အားကိုးလောက်သော အသိစစ် အသိမှန်မဟုတ်တော့ပဲ မာယာမျှသာဖြစ်ကြောင်း ကိုယ်တွေ့ကြုံကြရ၏။ ထို့ကြောင့် ကမ္မယောဂ လမ်းစဉ်ဖြင့် ကျင့်သုံးရာတွင် ဥပါသနာခေါ် လက်တွေ့လိုက်နာ ဆောင်ရွက်ခြင်းကို အကူအညီအဖြစ် လိုအပ်ပါသည်။ သို့မှသာ ကမ္မယောဂသည် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိများ သွန်သင်သည့်အတိုင်း "ဝိဆုဂ" ခေါ် အကျိုးဘာရုးပေါ်၌ တပ်မက်မှု "ရာဂ" မှ ကင်းလွတ်ခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပေမည်။ ဘတ္တိယောဂလမ်းစဉ်ဖြင့် ကျင့်သုံးရာ၌လည်း အလားတူ ဥပါသနာခေါ် လက်တွေ့ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု၏ အကူအညီကို လိုအပ်သည်သာဖြစ်ပေသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဥပါသနာသည် ဗြဟ္မာဖြစ်ကြောင်း လမ်းစဉ်သုံးသွယ်တိုင်း၏ လှေကားထစ်များသဖွယ် ဖြစ်ပါသည်။

(၃) ဉာဏယောဂ

ဉာဏယောဂဆိုသည်မှာ ဉာဏ်လမ်းစဉ်ဖြစ်သည်။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တို့တွင် ကံလမ်းစဉ်ကိုအလေးထားခဲ့သည်။ အာရဏျက ခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ရောက်မှ ဉာဏ်လမ်းစဉ်ကို ဦးစားပေးလာသည်။ ကံလမ်းစဉ်မှ ဉာဏ်လမ်းစဉ်ပေါ်လာအောင် ဖော်ဆောင်ကြသည်။ ထိုသို့ ဖော်ဆောင်ရာတွင် ကြားခံလမ်းစဉ်တခုကို စတင်ဖော်ဆောင်သည်။ ထိုကြားခံလမ်းစဉ်ကို ဥပါသနာဟုခေါ်သည်။ ကံလမ်းစဉ်နှင့် ဉာဏ်လမ်းစဉ်တို့သည် ဥပါသနာ၌ ဆုံ၍ ဥပါသနာ၌ပင် လမ်းခွဲကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပါသနာသည် ကံလမ်းစဉ်နှင့် ဉာဏ်လမ်းစဉ် တို့၏ ဆုံရာနှင့်ခွဲထွက်ရာ လမ်းဆုံဖြစ်လေသည်။ ဥပါသနာသည် ကံလမ်းစဉ်နှင့် ဉာဏ်လမ်းစဉ်တို့၏ ဆုံရာနှင့်ခွဲထွက်ရာ ဖြစ်သည်သာမက

နောက်ပိုင်း ပေါ်ထွက်လာသည့် ဘတ္တိလမ်းစဉ်အပါအဝင် လမ်းစဉ် (၃)ခုတို့၏ ဆုံရာနှင့် ခွဲထွက်ရာလည်းဖြစ်သည်။

ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပြုကြသည်။ ထိုသို့ပြုရာ၌ "အမတ" ခေါ် မသေရသဘောကို နားမလည်ကြသေးသည့်အတွက် အမတကို ရည်မှန်း၍ ပြုကြသည်မဟုတ်။ ဤဘဝတွင် အသက်ရာကျော်ရှည် ပုံကြောင်း၊ ချမ်းသာစွာ နေထိုင်ရလုံကြောင်း၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာကြွယ်ဝလိုကြောင်း၊သားသမီးကောင်းများရလိုကြောင်း ရည်မှန်း၍ ပြုကြခြင်းဖြစ်သည်။ "အမတ" သဘောကို အာရုဏခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ရောက်မှ သိလာကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် အမတသဘောကို နားသည်လာကြသောအခါ ဝေဒခေတ်က လိုက်နာကျင့်သုံးကြသည့် ကံလမ်းစဉ်၏ အနှက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပြင်ဆင်လာကြသည်။ အမတသဘောနှင့် လိုက်လျောညီထွေရှိစေရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့၏ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်မှာ "အမတ" ဖြစ်လာပြီး လောကီစည်းစိမ်ချမ်းသာတို့သည် ထိုပန်းတိုင်သို့ သွားရာခရီးလမ်းမအဖြစ်သို့ လျော့ကျသွားလေသည်။

ယဇ်ပူဇော်ခြင်း၏ မူရင်းအဓိပ္ပာယ်မှာ ပေးခြင်းနှင့် ယူခြင်းဖြစ်သည်။ ဘောဂဗေဒဝေါဟာရအခေါ်ဆိုလျှင် အရင်းအနှီးနှင့် အမြတ်ဖြစ်သည်။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် လောကီချမ်းသာကိုရလို၍ နတ်များအား ပစ္စည်းဝတ္ထုများကို ပူဇော်ခြင်းဖြစ်သည်။ လက်တွေ့အားဖြင့် ပစ္စည်းဝတ္ထုများကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံလိုက်သည်။ ထိုအရင်းအနှီးမှ အမြတ်များကို ရလာသည်။ ရလာသော အမြတ်များကား လောကီချမ်းသာများ ဖြစ်လေသည်။ အရင်းအနှီးသည် လောကီချမ်းသာတည်းဟူသော အမြတ်၌ လမ်းဆုံးသည်။ အာရုဏခေတ်

နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ရောက်သောအခါ လောကီချမ်းသာထက် ပိုလွန်သော လွတ်မြောက်မှု ချမ်းသာကို နားလည်လာသည်။ ထိုအခါ ယဇ်ပူဇော်မှုသဘောကို ပြုပြင်ဖို့လိုလာသည်။ ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပြုသောအခါ ပူဇော်သူနှင့် ပူဇော်ခံသူတို့၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သဘောတရားများကိုပါ မလွဲမသွေ ပြုပြင်ရလေသည်။ ကိုယ်ကျင့်တရားများ၊ အသိဉာဏ်ပညာများကို ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် အားထုတ်လာကြလေသည်။ ကိုယ်ကျင့်တရား ကောင်းမွန်လာစေရန်၊ အသိဉာဏ်ပညာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာစေရန် အားထုတ်ရာတွင် ရှိုးရိုးစာပေသို့၊ လောကအတွေ့အကြုံသိဖြင့် မယုံလောက်ကြောင်း တွေ့မြင်ရသဖြင့် တရားဘာဝနာ ပွားများ အားထုတ်သည့်သဘောကို ဆောင်ရွက်လာကြသည်။ တရားဘာဝနာ ပွားများသိဖြင့်သာ ကံသမ်းစဉ်ကို ပြုပြင်ရန် ကြိုးစားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤနေရာ၌ တရားဘာဝနာ ပွားများခြင်းဆိုသည်မှာ ဥပါသနာခေါ် ပြဟ္မာဖြစ်ရန် လက်တွေ့ လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကမ္မယောဂခေါ် ကံသမ်းစဉ်ဖြင့် အားထုတ်ရာတွင် ဝေဒခေတ်နည်းနှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်နည်းဟူ၍ ခြားနားခြင်း ရှိပါသည်။ ဝေဒခေတ်နည်းတွင် လောကီချမ်းသာကို ပန်းတိုင်အဖြစ် သတ်မှတ်၍ ယဇ်ပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပြီး ဥပနိသျှဒ်ခေတ်နည်းတွင်မူ ခရီးဝေးမအဖြစ်သာ သတ်မှတ်၍ ယဇ်ပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လောကအတွေ့အကြုံအရ ပြောရလျှင် ရိုးရိုးလယ်သမား စပါးစိုက်နည်းနှင့် သုတေသနပညာရှင်တို့ စပါးစိုက်နည်းချင်း ခြားနားသလိုပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဝေဒခေတ် ယဇ်ပူဇော်ခြင်းသည် ရိုးရိုးလယ်သမား စပါးစိုက်ခြင်းနှင့် တူပါသည်။ ရိုးရိုးလယ်သမားသည် မျိုးစေ့ကောင်းကို ချသည်။ မျိုးပွားသည်။ စိုက်ပျိုးသည်။ သူ၏ရည်မှန်းချက်မှာ စပါးများများထွက်ဖို့နှင့် သူခံစားဖို့ပင်

ဖြစ်ပါသည်။ သုတေသနပညာရှင်ကား မျိုးစေ့ကောင်းကို ရှာသည်။ မျိုးပွားသည်။ စိုက်ပျိုးသည်။ သို့ရာတွင် သူ၏ ရည်မှန်းချက်ကား စပါးများများ ထွက်ရေးအတွက် သုတေသနပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ သူ့ ခံစားဖို့ မဟုတ်။ စပါးများများ ထွက်ရေးအတွက် စပါးမျိုးကို ဆက်ကာ ဆက်ကာ သုတေသနပြုရန်သာ ဖြစ်လေသည်။ နောက်ဆုံးအဆင့်သို့ မရောက်မချင်း မျိုးစပါး ကိုလည်း သုတေသနပြုသည်။ မြေဩဇာ ကိုလည်း သုတေသနပြုသည်။ စပါးစိုက်ပျိုးခြင်း နှင့် ပတ်သက်၍ ဇာတက်ဘက်မှ သုတေသနပြုသည်။ ဤနည်းအတိုင်းပင် ဝေဒခေတ် ပညာရှိတို့သည် ရိုးနှီးလယ်သမားကဲ့သို့ ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပြုကြသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ပညာရှိတို့သည် သုတေသနပညာရှင်ကဲ့သို့ ယဇ်ပူဇော်မှု ကို ပြုကြသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌ ယဇ်ပူဇော်မှုကို အကြောင်းပြု၍ ဒဿနဆိုင်ရာ သဘောတရားများ၊ အကျင့်သီလဆိုင်ရာ သဘောတရားများ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သဘောတရားများ၊ အသိဉာဏ် ပညာဆိုင်ရာ သဘောတရားများ၊ တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုဆိုင်ရာ သဘော တရားများ စသည်ဖြင့် သဘောတရားများသည် ဘက်စုံမှ စတင် ပေါ်ပေါက်လာကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကမ္မယောဂကို ပြုပြင်အသုံးပြုခြင်း

ဝေဒခေတ် ပညာရှိတို့သည် လောကီသုခကို မြတ်နိုးတွယ်တာစရာ ပန်းတိုင်အဖြစ် သတ်မှတ်ကြသည်။ ရရှိအောင် အားထုတ်ကြသည်။ ရရှိအောင် အားထုတ်ရာတွင် ယဇ်ပူဇော်မှုတည်းဟူသော ကမ္မလမ်းစဉ် ကို အသုံးပြုကြသည်။ ယဇ်ပူဇော်သောအခါ ကျမ်းအဆိုနှင့် တသဝေ မတိမ်း ကိုက်ညီအောင် ပူဇော်ကြသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ထိုခေတ်သည် ကမ္မယောဂကို အသုံးပြုရာ၌ ဗဟိဒ္ဓကို အာရုံစိုက်သော ခေတ် ဗဟိဒ္ဓပြုပြင်ရေးခေတ် ဖြစ်သည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိ တို့

ကား ထိုကဲ့သို့ မဟုတ်၊ ကမ္မလမ်းစဉ်ကိုပင် တမျိုးတမည် ပြုပြင်၍ သုံးကြသည်။ ထိုသို့သုံးရာတွင် လောကီသုခကို ပန်းတိုင်အဖြစ် မသတ်မှတ်။ လမ်းကြောင်းအဖြစ်သာ သတ်မှတ်သည်။ သံလွန်စ အဖြစ်သာ သတ်မှတ်သည်။ ပန်းတိုင်ကား သီးခြားရှိသည်။ ပန်းတိုင် သည် လောကမှထွက်မြောက်မှု "မောက္ခ" ဖြစ်သည်။ မောက္ခတည်းဟူ သော အမှန်တရားကို ရှာလိုလျှင် လောကတည်းဟူသော သံလွန်စကို စေ့စေ့စပ်စပ် လေ့လာဖို့လိုသည်။ မောက္ခသို့ ရောက်လိုလျှင် လမ်းရှိမှ ဖြစ်သည်။ လမ်းမရှိလျှင် မောက္ခသို့ မရောက်ပဲ ရောက်ချင်ရာရောက် သွားနိုင်သည်။ မောက္ခသို့ သွားရာလမ်းကား လောကပင်ဖြစ်သည်။ လမ်းရှိသည် ဆိုဦး လမ်းပေါ်၌ စီးစရာယာဉ်ရှိဖို့ လိုသေးသည်။ ထိုယာဉ်ကား ကမ္မယောဂခေါ် ကံယာဉ်ဖြစ်လေသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် ကံယာဉ်ကို တည်ဆောက်ရာ၌ တပ်မက်မှု "ရာဂ" ကို မပါရလေအောင် အထူးဂရုစိုက်ကြသည်။ "ဝိရာဂ" ခေါ် တပ်မက်မှု ကင်းခြင်းသည် ကံယာဉ်၏ ကိုယ်ထည်ဖြစ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်သည် ကမ္မယောဂကို အသုံးပြုရာ၌ အတ္တကို အာရုံစိုက် သောခေတ် အတ္တပြုပြင်ရေးခေတ် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။

ယဇ်ပူဇော်မှုမှ လမ်းစဉ်သုံးခွဲထွက်ခြင်း

ယဇ်ပူဇော်ရာတွင် တပ်မက်မှု ရာဂကင်းအောင် အားထုတ်ရာ၌ လက်တွေ့ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှု "ဥပါသနာ" ၏ အကူအညီကို ယူရသည်။ ဥပါသနာသည် လှူဖွယ်ပစ္စည်းဝတ္ထုများ၊ အလှူပေးသူ များနှင့် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင် ပြဋ္ဌာန်းလာခြင်း ခံရပါက ထိုပူဇော်မှုကို "ကမ္မယောဂ" ဟု ခေါ်သည်။ ပစ္စည်းဝတ္ထုများ ပါဝင် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမခံရပဲ ကြည်ညိုမြတ်နိုးမှု သဒ္ဓါတရား သဘောသက်သက် သာ ဖြစ်ပါက ထိုပူဇော်မှုကို "ဘတ္တိယောဂ" ဟု ခေါ်သည်။ ကိုယ်တိုင်

ဗြဟ္မာဖြစ်လာအောင် အသိဉာဏ်ပြင်ဆင်ခြင်းမျိုးဖြစ်ပါက ထိုပူဇော်မှုကို "ဉာဏယောဂ"ဟု ခေါ်သည်။

ဘတ္တိယောဂတွင် ဆည်းကပ်သူ၏ ဆန္ဒအတိုင်း အာရုံယူလိုရာယူ၍ ဆည်းကပ်နိုင်သည်။ ဥပမာ–နေကို ဗြဟ္မာဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဥုံကို ဗြဟ္မာဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စိတ်ကို ဗြဟ္မာဟူ၍လည်းကောင်း အာရုံယူ၍ ဆည်းကပ်ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘတ္တိယောဂသည် ဆည်းကပ်သူ၏ ဆန္ဒပေါ်၌ တည်သည်။ ဉာဏယောဂကား ထိုကဲ့သို့မဟုတ်။ ဆည်းကပ်ခံရသူအပေါ်၌ တည်သည်။ ဆည်းကပ်သူကိုယ်တိုင်က ဆည်းကပ်ခံရသူ ဖြစ်သွားခြင်းသည် ဉာဏယောဂ ဖြစ်လေသည်။ ဥပမာ–နေကို ဗြဟ္မာဟူ၍ ဆည်းကပ်ပါက ဆည်းကပ်သူ ကိုယ်တိုင်က နေ၏ စွမ်းအားများကို ရရှိပြီး နေဖြစ်သွားခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ဘတ္တိယောဂတွင် ဆည်းကပ်သူနှင့် ဆည်းကပ်ခံရသူ နှစ်မျိုးကွဲနေသည်။ ဉာဏယောဂတွင် ဆည်းကပ်သူနှင့် ဆည်းကပ်ခံရသူ နှစ်မျိုးမကွဲ၊ တမျိုးတည်း တသားတည်း ဖြစ်သည်။ ကမ္မယောဂတွင်မူ ပူဇော်ခံ၊ ပူဇော်သူနှင့် ပူဇော်ပစ္စည်းများ ထာဝစဉ်ကွဲပြားနေပြီး အာရုံမှာလည်း ပူဇော်သူ၏ ဆန္ဒအတိုင်း ဖြစ်သည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာမူ တပ်မက်မှု "ရာဂ" ကင်းရေးအတွက် ဖြစ်ပါသည်။

လောက သဘောတရား

လောကတွင် လက္ခဏာသုံးခုရှိသည်။ ထိုလက္ခဏာသုံးခုမှာ–

(၁) ကာလ၊

(၂) ဒေသ၊

(၃) ကြောင်းကျိုးဆက်တို့–

ဖြစ်သည်။ သဒ္ဒဗေဒနည်းအရ ကာလဟူသည် ကြိယာပင်ဖြစ်သည်။ [ကရဏံ ကာရော၊ ကာဇေ ဧဝ ကာလော။ ကရဏံ၊ ပြုခြင်း။ ကာရော၊ ပြုခြင်း။ ကာဇော ဧဝ၊ ပြုခြင်းသည်ဝင်လျှင်။ ကာလော၊ အချိန်ကာလ] ဤသို့လျှင် သဒ္ဒါဆရာတို့သည် ကာလကို ဝိဂ္ဂဟ်ဆိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် ကာလ ဟူသည် ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းတည်းဟူသော ကြိယာပင်ဖြစ်သည်။ လောကတွင် ကာလရှိသရွေ့ ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းတို့ ရှိကြမည်သာ ဖြစ်သည်။ ကာလသည်လည်း လောကတွင် အမြဲရှိနေမည်သာ ဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကာလသည် လောက၏ ပထမလက္ခဏာ ဖြစ်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။

လောကတွင် ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းကြိယာများ ရှိနေသရွေ့ ထိုဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းတို့၏ တည်ရာ ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သည့် အရာဝတ္ထုများလည်း ရှိနေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းကြိယာတို့နှင့် ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သည့် အရာဝတ္ထုတို့သည် အချင်းချင်းကင်း၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းတို့၏ တည်ရာ ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သည့် အရာဝတ္ထုများကို ဒေသ ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ထိုအရာဝတ္ထုများ ဖြစ်ရာ၊ ပျက်ရာဌာနများကိုလည်း ဒေသဟု ခေါ်ပါသေးသည်။ ဒေသသည် လောက၏ ဒုတိယလက္ခဏာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤဒုတိယလက္ခဏာအရ ကြိယာမှန်သမျှသည် သဏ္ဌာန်ဒြပ် မရှိသော်လည်း သဏ္ဌာန် ဒြပ်ရှိဘိသကဲ့သို့ ပုံဆောင်နေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော အရာဝတ္ထုများ ဖြစ်လိုက်ပျက်လိုက် ဖြစ်နေသည်မှာ ကာလသဘောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အရာဝတ္ထု (ဒေသ)သဘောအားဖြင့်လည်းကောင်း ရွေ့နောက်အစဉ်အတန်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းရွေ့နောက်အစဉ်အတန်းကို ကြောင်းကျိုးဆက်ဟု

ခေါ်ပါသည်။ ရှေးဖြစ်သောအရာဝတ္ထုနှင့် ယင်း၏ဖြစ်ပျက်စဉ်ကို အကြောင်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ နောက်ဖြစ်သော အရာဝတ္ထုနှင့် ယင်း၏ဖြစ်ပျက်စဉ်ကို အကျိုးဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြပါသည်။ ထိုအပြင် အတူတကွ ဖြစ်ဖော်ဖြစ်ဖက်အချင်းချင်းကိုလည်းကောင်း၊ မှီရာနှင့် မှီတတ်သော အရာဝတ္ထုအချင်းချင်းကို လည်းကောင်း အကြောင်းအကျိုးဟူ၍ ခေါ်ကြသည်များလည်း ရှိကြပါသေးသည်။ ဤကြောင်းကျိုးဆက်သည် လောက၏တတိယလက္ခဏာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤတတိယလက္ခဏာကြောင့် လောကသည် မမြဲသောသဘော၊ ခုတမျိုး နောင်တမျိုး ဖြစ်တတ်သည့်သဘောကို ဆောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤလက္ခဏာသုံးပါးသည် လောက၏လက္ခဏာနှင့် လောက၏နယ်နိမိတ် များ ဖြစ်ကြပါသည်။

လောကလွန်သဘောတရား

လောကလွန်သဘောတရားဆိုသည်မှာ လောက၏ ကာလ၊ ဒေသ နှင့် ကြောင်းကျိုးဆက်နယ်နိမိတ်တို့ကို လွန်မြောက်သည့် သဘော တရားဖြစ်ပါသည်။ ကာလနယ်နိမိတ်ကို လွန်မြောက်သောအခါ အမြဲ တည်ရှိနေသည့် ထာဝရပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်လာပါသည်။ ဒေသနယ်နိမိတ်ကို လွန်မြောက်သောအခါ နေရာတိုင်း၌ ရှိနေသည့် "အနန္တ"ဖြစ်လာပါ သည်။ ကြောင်းကျိုးဆက်နယ်နိမိတ်ကို လွန်မြောက်သောအခါ ပြုပြင် ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပဲ တသမတ်တည်း၊ တမျိုးတည်း၊ တခုတည်း အမြဲ တည်နေသည့် "အမတ"သဘော ဖြစ်လာပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် လောက၏နယ်နိမိတ် သုံးမျိုးအတွင်း၌ရှိသည့် လောက ၏ပစ္စည်းဝတ္ထုများဖြစ်သော ဒွန္ဒါရ၊ အာရုံများဖြင့် လောကလွန် သဘောကို မြင်အောင်ကြည့်ရာ၌ အခက်အခဲများစွာနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြ ရပါသည်။ လောက၏ပစ္စည်းဝတ္ထုများဖြစ်သော စကားလုံးများ၊

ဝေါဟာရများဖြင့် လောကလွန်သဘောကို ရှင်းပြရာ၌လည်း အခက်အခဲများစွာနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရပါသည်။ သို့ရာတွင် လောက၏ပစ္စည်းဝတ္ထုများဖြင့် မြင်အောင်မကြည့်နိုင်သော လောကဝေါဟာရများဖြင့် နားလည်အောင် မရှင်းပြနိုင်သော လောကလွန် သဘောတရားရှိကြောင်းကိုကား အခိုင်အမာ ဆိုခဲ့ကြပါသည်။ သူတို့သည် ယင်းလောကလွန်သဘောတရားကို "ဗြဟ္မာ"ဟူ၍ အမည်နာမ သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။

မဟာဝါကျ (၄)ဝါကျ

ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့သည် ဗြဟ္မာကို ရှာခဲ့ကြပါသည်။ ဗြဟ္မာဖြစ်အောင် ကြိုးစားခဲ့ကြပါသည်။ ဗြဟ္မာကိုရှာရာ၌ သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာဖြစ်အောင် ကြိုးစားရာ၌ အဆင့် (၄)ဆင့်ထား၍ ရှာကြပါသည်၊ အဆင့် (၄)ဆင့်ထား၍ ကြိုးစားကြပါသည်။ ထိုအဆင့် (၄)ဆင့်ကိုပင် မဟာဝါကျ (၄)ဝါကျဟူ၍ သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုမဟာဝါကျ (၄)ဝါကျတို့မှာ ဤသို့ ဖြစ်ပါသည်—

(၁) တတ် တွံ အသိ။
(တွံ၊ သင်သည်ပင်။ တတ်၊ ထိုဗြဟ္မာသည်။ အသိ၊ ဖြစ်၏)

(၂) အဟံ ဗြဟ္မ အသ္မိ။
(အဟံ၊ ငါသည်ပင်။ ဗြဟ္မ၊ ဗြဟ္မာသည်။ အသ္မိ၊ ဖြစ်၏)

(၃) အယံ အာတ္မာ ဗြဟ္မ။
(အယံ အာတ္မာ၊ ဤအတ္တသည်ပင်။ ဗြဟ္မ၊ ဗြဟ္မာတည်း)

(၄) သဗ္ဗံ ခလု ဣဒံ ဗြဟ္မ။
(ခလု၊ အမှန်အားဖြင့်။ ဣဒံ သဗ္ဗံ၊ ဤလောကတခုလုံးသည်ပင်။ ဗြဟ္မ၊ ဗြဟ္မာတည်း)

ပထမ မဟာဝါကျ

ဉာဏယောဂလမ်းစဉ်အရ ဗြဟ္မာကိုအာရုံပြု၍ ဆည်းကပ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဆည်းကပ်ရာတွင် မည်သည့် အရာဝတ္ထုကို ဗြဟ္မာအဖြစ် အာရုံယူ၍ ဆည်းကပ်ရမည်နည်း။ ဤမေးခွန်းမှာ သားဖြစ်သူ သွေတကေတု- က ဖခင်ဖြစ်သူ ဥဒ္ဒါလကအာရုဏိအား မေးသည့် မေးခွန်းဖြစ်ပါသည်။ ဖခင်ကလည်း သားအား "သင့်ကိုယ်သင် ဗြဟ္မာ အဖြစ်အာရုံယူ၍ ဆည်းကပ်"ဟူ၍ ဥပဒေသပေးခဲ့ပါသည်။ ဤပထမ မဟာဝါကျအရ လောကတွင် လူသည် အကြီးမြတ်ဆုံး ဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မာဟူသည် သီးခြားမရှိ၊ လူပင်ဖြစ်သည်။ လူကို ဆည်းကပ်ခြင်း သည်ပင် ဗြဟ္မာကို ဆည်းကပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ လူကို ပူဇော်ခြင်း သည်ပင် ဗြဟ္မာကို ပူဇော်ခြင်းဖြစ်သည်။ မိမိမျက်မှောက်၌ လူတည်း ဟူသော"ဗြဟ္မာ"များ အထင်အရှားရှိနေပါလျက် အဘယ်ကြောင့် ထင်ရှားမရှိသည့် နတ်ဒေဝါများကို ဗြဟ္မာအဖြစ် ဆည်းကပ်လိုဘိ သနည်း။ ဤသို့ ဆည်းကပ်လိုခြင်းသည်ပင် အဝိဇ္ဇာဖြစ်လေသည်။ အမှန်အားဖြင့် လူသည် လူကိုဆည်းကပ်ရမည်။မိမိကိုယ်ကိုဆည်းကပ် ထိုက်သည့် ဂုဏ်အရည်အချင်းများရှိအောင် ကျင့်ကြံရမည်။ နောက် ဆုံး၌ မိမိသည်ပင် ဗြဟ္မာဖြစ်ကြောင်း သိရှိလာအောင် အားထုတ် ရမည်။ ဤသည်မှာ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့ပေးခဲ့သည့် ပထမဆုံး ဥပဒေသဖြစ်ပါသည်။ ဤဥပဒေသအရ ဆည်းကပ်သူနှင့် ဆည်းကပ် ခံရသူ သို့မဟုတ် အာရမ္မဏိကနှင့် အာရုံတို့ နှစ်ခုမကွဲပဲ တခုတည်း ဖြစ်သွားအောင် အားထုတ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ အားထုတ်ခြင်း ဖြင့် အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကတို့ တသားတည်း ဖြစ်သွားကြောင်းကို ကိုယ်တွေ့ ခံစားရမည်ဖြစ်သည်။

ဒုတိယ မဟာဝါကျ

ပရာဉ္စိ ခါနိ ဗျတုဏတ် သွယံဘူး၊ တသ္မာတ် ပရာင်
ပဇျတိ နာန္တရာ၊ ကစ္စိ ဓီရး ပြတျာတ္မာနံ အဲက္ခတ်
အာဝ္ဝတ္တစက္ခုး အမ္ဗတတ် ဣစ္ဆန်။

(သွယံဘူး၊ လောကကိုဖန်ဆင်းသောဗြဟ္မာသည်။ ခါနိ၊ ဣန္ဒြေတို့ကို။ ပရာဉ္စိ၊ ပြင်ပတို့သို့။ ဗျတုဏတ်၊ မျက်နှာမူအောင်ပြုလုပ်ထား၏။ တသ္မာတ်၊ ထို့ကြောင့်။ ဇီဝေါ၊ သတ္တဝါသည်။ ပရာင်၊ ပြင်ပတို့ကို။ ပဇျတိ၊ မြင်တတ်၏။ အန္တရာ၊ အတွင်းပိုင်းတို့ကို။ န၊ မမြင်တတ်။ ကစ္စိ၊ တစုံတယောက်သော။ ဓီရး၊ ပညာရှိသည်။ အမ္ဗတတွံ၊ အမတတရားကို။ ဣစ္ဆန်၊ အလိုရှိပါက။ အာဝ္ဝတ္တစက္ခုး၊ မျက်စိကို ပြောင်းပြန်လှည့်လျက်။ ပြတျာတ္မာနံ၊ အတွင်းပိုင်း၌ရှိသော အတ္တကို။ အဲက္ခတ်၊ ကြည့်ရာ၏)။

(ကဌ - ၂၊၁၊၁)

လူသည် သဘာဝအားဖြင့် ပြင်ပသို့သာကြည့်တတ်၏။ မိမိကိုယ်ကို မိမိပြန်၍ မကြည့်တတ်။ ထိုသို့ဖြစ်အောင်လည်း ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာက နား၊မျက်စိ စသော ဣန္ဒြေတို့ကို ပြင်ဘက်သို့ မျက်နှာဝလှည့်ပြီး ဖန်ဆင်းထား၏။ ပြင်ပသည် သစ္စာမဟုတ် မာယာမျှသာဖြစ်၏။ ပြင်ပကိုကြည့်လျှင် သစ္စာကို မြင်မည် မဟုတ်။ မာယာကိုသာ မြင်မည်။ သစ္စာတရားသည် ပြင်ပ၌မရှိ အတွင်း၌သာ ရှိသည်။ သစ္စာဟူသည် အတ္တပင် ဖြစ်သည်။ မာယာကို ကြည့်လျှင် အမတတရားကို မတွေ့၊ သစ္စာကိုကြည့်မှ အမတတရားကိုတွေ့မည်။ မာယာသည် သုခမဟုတ်၊ သုခယောင်ဆောင်ထားသည့် ဒုက္ခသာ ဖြစ်၏။ သစ္စာသည်သာ သုခဖြစ်သည်။ သုခယောင်ဆောင်ထားသော ဒုက္ခသည်

ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သည်။ စစ်မှန်သော သုခသည် မဖြစ်တတ်၊ မပျက်တတ်၊ အမြဲတမ်း တသမတ်တည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စစ်မှန်သောသုခကို အမတဟု ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ အမတကိုအလိုရှိပါက အတွင်းကို ကြည့်ရမည်။ အတွင်းကို ကြည့်နိုင်အောင် ဣန္ဒြေတို့၏ မျက်နှာဝကို အတွင်းဘက်သို့ လှည့်ပေးရမည်။ အတွင်း၌ အတ္တ ရှိသည်။ သို့ဖြစ်၍ အတွင်းကိုကြည့်လျှင် အတ္တကိုမြင်နိုင်သည်။အတ္တကိုမြင်လျှင် ဗြဟ္မာဖြစ်သည်။ ဗြဟ္မာဖြစ်လျှင် အမတချမ်းသာကို ခံစားရသည်။

သွေတကေတုသည် ဤသဘောအရ အတွင်းကိုကြည့်လေသည်။ အတွင်းကို ဗြဟ္မာအဖြစ် အာရုံယူ၍ ညည်းကပ်လေသည်။ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသည် ပြင်ပ၌မရှိ၊ အတွင်း၌သာရှိသည်။ နောက်ဆုံး၌ သွေတကေတုသည် အတွင်းပိုင်း၌ အတ္တကိုတွေ့လေသည်။ "ဗြဟ္မာဟူသည် အခြားသူမဟုတ်၊ သင်ပင်ဖြစ်သည်" ဟူသော ဖခင်၏ဥပဒေသအတိုင်း သွေတကေတုသည် မိမိကိုယ်တိုင် ဗြဟ္မာဖြစ်ကြောင်း ခံစားရလေသည်။ ဤခံစားမှုကို ဗြဟ္မာနုဘဝ (ကိုယ်တိုင်ဗြဟ္မာဖြစ်ခြင်း)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သွေတကေတုက "အဟံ ဗြဟ္မ အသ္မိ" (ငါဗြဟ္မာဖြစ်၏)ဟု ကြွေးကြော်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆင့်တွင် အာရမ္မဏိကနှင့် အာရုံတို့ နှစ်ခုမကွဲပဲ တခုတည်း ဖြစ်သွားကြောင်း ကိုယ်တိုင် တွေ့ကြုံခံစားရသည့် သဘောဖြစ်ပါသည်။

တတိယ မဟာဝါကျ

အတ္တကို မြန်မာဘာသာဖြင့် "ငါ"ဟူ၍ ပြန်ဆိုကြသည်။ "ငါ"သည် အမတဓာတ် ချမ်းသာဖြတ် ဖြစ်သည်။ တကယ် စစ်မှန်သည့် ချမ်းသာ ဖြစ်သည်။ လောကရှိ ချမ်းသာဟူသမျှတို့သည် စစ်မှန်သည့် ချမ်းသာများ မဟုတ်ကြ။ ကိုယ်ပိုင်ချမ်းသာများ မဟုတ်ကြ။ "ငါ" ဟူသော ချမ်းသာဓာတ်မှ ခေတ္တငှားယူ၍ ချမ်းသာကြရခြင်း ဖြစ်သည်။

လောကတွင် ကိုယ်ပိုင် ချမ်းသာ မရှိ။ အငှားချမ်းသာ-သာ ရှိသည်။ "ငါ"တွင်သာ ကိုယ်ပိုင်ချမ်းသာ ရှိလေသည်။ ထို့ကြောင့် လောကရှိ သက်ရှိ၊ သက်မဲ့ အရာဝတ္ထုအားလုံးတို့သည် "ငါ"ဟူသော သဘောနှင့် စပ်၍ တန်ဖိုးရှိကြခြင်း ဖြစ်သည်။ "ငါ" ဟူသော သဘောကို မကျိုင်ပြု၍ ရှန်းကန်လှုပ်ရှားကြခြင်း ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ လောကရှိ ချမ်းသာဟူသမျှသည် "ငါ"မဟုတ်ပါက အနည်းဆုံး "ငါ"နှင့် မစပ်ပါက မည်သည့် ချမ်းသာကိုမျှ ချမ်းသာအဖြစ် ခံစား၍ ရနိုင်မည် မဟုတ်။ ဤသဘောမှာ လူတိုင်းတွေ့ကြုံ ခံစားနေရသည့် ကိုယ်တွေ့ ခံစားချက်ပင် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ "ငါ"ဟူသော သဘောသည် အရာရာတိုင်း၏ အနှစ်သာရ၊ အရာရာတိုင်း၏ အမြုတေ၊ အရာရာ တိုင်း၏ " စံ "ဖြစ်လေသည်။

သွေတကေတုသည် ဤ " ငါ "ဟူသော အတ္တ၏ပြဋ္ဌာန်းမှု သဘော ကို တွေ့သည်။ ဤ "ငါ" ဟူသော သဘောသည် ထာဝရ ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သည်။ သတ္တဝါတို့သည် ဤဘဝမှ ထိုဘဝသို့ ပြောင်းရွှေ့သွား ကြသည်။ ပြောင်းရွှေရာ ဘဝအလိုက် ပုံသဏ္ဌာန်များ၊ အရည် အသွေးများလည်း ပြောင်းလဲသွားကြသည်။ သို့ရာတွင် "ငါ"ဟူသော သဘောကား မည်သည့်အခါမျှ မပြောင်းလဲ၊ သတ္တဝါတိုင်း၌ အခါ ခပ်သိမ်း ရှိလေသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ဤ "ငါ" ဟူသော သဘောကို မသေသော တရား "အမတ" ဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။ အမတ ဟူသည်–တရံတဆစ်မျှ ပြောင်းလဲခြင်း မရှိပဲ အမြဲတစေ တသမတ် တည်းရှိသည့် သဘောဖြစ်ပါသည်။

အတ္တနှင့် ဗြဟ္မာတွင် အစ ပထမ၌ အတ္တသည် အာရုံပြုတတ်သည့် တရားဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသည် အာရုံပြုခံရသည့်တရား ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆင့်တွင်မူ အတ္တနှင့် ဗြဟ္မာတို့သည် အချင်းချင်း အာရုံ အာရမ္မ-

ဏိက အဖြစ် ပြောင်းလဲနိုင်သော သဘောရှိလာပါသည်။ အတ္တ-က ဗြဟ္မာကို မြင်ပါသည်။ ဗြဟ္မာ-ကလည်း အတ္တကို ပြန်မြင်ပါသည်။ မှန်ရိပ်နှင့် မှန်ကြည့်သူတို့ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ မှန်ကြည့်သူကလည်း မှန်ရိပ်ထဲက သူကို မြင်ပါသည်။ မှန်ရိပ်ထဲက သူကလည်း မှန်ကြည့်သူကို မြင်ပါသည်။ တခုက အာရုံဖြစ်လျှင် တခုက အာရမ္မဏိက ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် "သိမှု" သဘောအရ မှန်ရိပ်လူနှင့် မှန်ကြည့်သူတို့ ကဲ့သို့ (၂)မျိုးကွဲသော်လည်း "ဖြစ်မှု" သဘောအရ တရားကိုယ်အားဖြင့်မူ မှန်ရိပ်လူနှင့် မှန်ကြည့်သူတို့ကဲ့သို့ တခုတည်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အတ္တဟူသည်လည်း ဗြဟ္မာ၊ ဗြဟ္မာဟူသည်လည်း အတ္တပင်။ ဤအဆင့်အရ "တကယ်သိခြင်း" ဆိုသည်မှာ "ကိုယ်တိုင်ဖြစ်ခြင်း"ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ "အယံ အာတ္မာ ဗြဟ္မ= ဤအတ္တသည်ပင် ဗြဟ္မာတည်း" ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

စတုတ္ထ မဟာဝါကျ

လောကတခုလုံးကို ခြုံ၍ ပြောရလျှင်—

(၁) သတ္တဝါ၊

(၂) ဗြဟ္မာ(ဘုရား)၊

(၃) ပတ်ဝန်းကျင်လောက–

ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိပါသည်။ ထိုသုံးမျိုးအနက် သတ္တဝါနှင့် ဗြဟ္မာ(ဘုရား) မှာ အတူတူဖြစ်ကြောင်း ရှေးမဟာဝါကျများက ပြောပါသည်။ ဤစတုတ္ထမဟာဝါကျကမူ သုံးခုလုံးအတူတူဖြစ်ကြောင်း ပြောပါသည်။ စတုတ္ထမဟာဝါကျအရ ကျွန်ုပ်တို့သည် သစ်ပင်ကို မြင်ပါသည်။ သစ်ပင်ကလည်း ကျွန်ုပ်တို့ကို ပြန်၍မြင်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုတို့သည် အားလုံး မှန်ရိပ်နှင့် မှန်ကြည့်သူ

သဖွယ် အချင်းချင်း အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကအဖြစ် ပြောင်းလဲ၍ ရသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤအသိမျိုးကိုမူ စတုတ္ထ အဆင့်ရောက်မှ ရရှိနိုင်ပါသည်။

ဤလောကတွင် ဗြဟ္မာသာ အမှန်တကယ်ရှိပြီး ကျန်အရာဝတ္ထု များမှာ ဗြဟ္မာ၏အရိပ်၊ ဗြဟ္မာ၏ စိတ်ကူးများသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကျန်အရာဝတ္ထုများကို "မာယာ" ဟူ၍ ခေါ်ခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ဗြဟ္မာသည် စာရေးဆရာနှင့် တူသည်ထင်ပါသည်။စာရေးဆရာ သည် ဝတ္ထုလောကနှင့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များကို ဖန်ဆင်းပါသည်။ ဝတ္ထုလောကထဲ၌ ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များသည် အချင်းချင်း ပြောကြ သည်၊ ဆိုကြသည်၊ သွားလာလှုပ်ရှားကြသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဝတ္ထု ဇာတ်ကောင်များကား တကယ် ထင်ရှား မရှိကြပါ။ ဖန်ဆင်းသူ စာရေးဆရာသာ ထင်ရှား ရှိပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ထိုဝတ္ထု ဇာတ်ကောင်များနှင့် ဝတ္ထုလောကသည် စာရေးဆရာ၏ အရိပ် စာရေးဆရာ၏ စိတ်ကူးများသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝတ္ထု လောကနှင့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များကို မာယာဟူ၍ ခေါ်အပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မာယာဖြစ်သည့် ဝတ္ထုလောကနှင့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင် များမှ တဆင့် မူရင်းစာရေးဆရာကို မြင်အောင် ကြည့်နိုင်ပါသည်။ ကြည့်၍လည်း ရပါသည်။

အလားတူပင် ဗြဟ္မာသည် ကျွန်ုပ်တို့နှင့်တကွ ကျွန်ုပ်တို့၏ လောကကို ဖန်ဆင်းပါသည်။ ဗြဟ္မာသည် စာရေးဆရာနှင့် တူလျှင် ကျွန်ုပ်တို့နှင့်တကွ ကျွန်ုပ်တို့၏ လောကသည် ဝတ္ထုလောက၊ ဝတ္ထု ဇာတ်ကောင်များနှင့် တူပေလိမ့်မည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ပြောကြ၊ ဆိုကြ၊ လှုပ်ရှားကြသည်ကား ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်များ ပြောကြ၊ ဆိုကြ၊ လှုပ်ရှားကြသည့်နှယ် ဖြစ်ပါ၏။ သို့ရာတွင် ဗြဟ္မာသည် စာရေးဆရာ

ထက် ပို၍တန်ခိုးကြီး၏။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာဖန်ဆင်းသည့် ကျွန်ုပ်တို့သည် စာရေးဆရာဖန်ဆင်းသည့် ဝတ္ထုဇာတ်ကောင်တို့ထက် ပို၍တန်ခိုးကြီးကြ၏။ ဤမျှသာ ထူးခြားမည် ထင်ပါသည်။ ဝတ္ထုလောကနှင့် ဝတ္ထု ဇာတ်ကောင်များမှ တဆင့် မူရင်း စာရေးဆရာကို မြင်အောင် ကြည့်နိုင်သလို၊ မြင်အောင်ကြည့်၍ရသလို ဤလောကနှင့် တကွ ကျွန်ုပ်တို့မှ တဆင့် ဗြဟ္မာကို မြင်ရအောင် ကြည့်နိုင်ပါသည်။ မြင်အောင်ကြည့်၍ ရပါသည်။

ဗြဟ္မ သတျံ ဇဂတ် မိထျာ၊ ဇီဝေါ ဗြဟ္မ ဧဝ နာပရး။

ဗြဟ္မ၊ ဗြဟ္မာသည်။ သတျံ၊ သစ္စာတည်း။ ဇဂတ်၊ လောကသည်။ မိထျာ၊ မိစ္ဆာတည်း။ ဇီဝေါ၊ သူသူငါငါသတ္တဝါသည်။ ဗြဟ္မ ဧဝ၊ ဗြဟ္မာသာတည်း။ အပရး၊ အခြားတပါးသည်။ န၊ မဟုတ်ချေ။

(ဗြဟ္မသူတြ)

စတုတ္ထမဟာဝါကျအရ ဗြဟ္မာသည်သာလျှင် တခုတည်းသောသစ္စာတရားဖြစ်၍ လောကသည် အမှားတရားဖြစ်သည်။ အမှားတရားဆိုသည်မှာ ဗြဟ္မာ၏ အသွင်သဏ္ဌာန် သို့မဟုတ် သစ္စာ၏အရိပ်ဖြစ်သည်။ ဇီဝခေါ် သူသူငါငါ သတ္တဝါဟူသည်ကား ပရမတ္ထသစ္စာအနေဖြင့် ဗြဟ္မာ သို့မဟုတ် သစ္စာတရားပင်ဖြစ်သည်။ အသွင်သဏ္ဌာန်မှ အနှစ်သာရကို ရှာဖွေနိုင်သကဲ့သို့ "အရိပ်" မှ "အကောင်" ကို ရှာဖွေနိုင်သကဲ့သို့ လောကမှ ဗြဟ္မာကို ရှာဖွေနိုင်ပါသည်။ မိစ္ဆာမှ သစ္စာကို ရှာဖွေနိုင်ပါသည်။

လောကမှ ဗြဟ္မာကို ရှာဖွေတွေ့ရှိသော အခါ ဗြဟ္မဉာဏ်ကို ရသည်ဟု ဆိုပါသည်။ မိစ္ဆာမှ သစ္စာကို ရှာဖွေတွေ့ရှိသော အခါ

သစ္စာဉာဏ်ကို ရသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဗြဟ္မဉာဏ်ကို ရခြင်းနှင့် သစ္စာ-ဉာဏ်ကိုရခြင်းမှာ အနက်အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဗြဟ္မာနှင့်သစ္စာမှာ ဝေါဟာရကွဲသော်လည်း အနက်တူသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဇီဝခေါ် သူသူငါငါ သတ္တဝါသည် ဗြဟ္မဉာဏ် သို့မဟုတ် သစ္စာဉာဏ်ကို ရလျှင် ဗြဟ္မာ ဖြစ်သွားပါသည်။ ဗြဟ္မဉာဏ် သို့မဟုတ် သစ္စာဉာဏ်ကို ရခြင်းဆိုသည်မှာ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ်အမှန်အတိုင်း သိခြင်း (ဝိဇ္ဇာ) ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ် မသိပဲ ဗြဟ္မာကို လောကအဖြစ်သိခြင်းကိုမူ အမှားသိ (အဝိဇ္ဇာ)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဇီဝခေါ် သူသူငါငါ သတ္တဝါသည် ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ် အမှန်အတိုင်း သိလိုက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ဇီဝအဖြစ်မှ ဗြဟ္မာအဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းပြီး မသေခြင်း (အမတ) သဘောကို ရရှိသွားပါသည်။ ဗြဟ္မာကို လောကအဖြစ်သာ အမှားအတိုင်းသိနေသေးသရွေ့ ကာလ ပတ်လုံး မသေခြင်း (အမတ) သဘောမရှိပဲ ဇီဝခေါ် သူသူငါငါ အဖြစ်နှင့်သာ သံသရာတလျှောက် ဤဘဝမှ ထိုဘဝသို့၊ ထိုဘဝမှ ဤဘဝသို့ ကျင်လည်ကျက်စား ပြေးသွားနေရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

"သိခြင်း" သည် "ဖြစ်ခြင်း"အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းပြီး"အသိ"နှင့် "အဖြစ်" ထပ်တူတသားတည်းကျလေသောအခါမှသာ ထိုအသိကို အမှန်သိ (ဝိဇ္ဇာ) ဟု ခေါ်ပါသည်။ သိခြင်းက သိခြင်းသတ်သတ်၊ ဖြစ်ခြင်းက ဖြစ်ခြင်းသတ်သတ် ကွဲပြားနေသေးလျှင် ထိုအသိ မျိုးကိုမူ အမှန်သိ (ဝိဇ္ဇာ)ဟု မခေါ်ကြပါ။ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ ဤသို့သောအသိမျိုးကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်–

အန္ဓံ တမး ပြဝိဂန္တိ၊ ယေ' ဝိဒျာမုပါသတေ။
တတော ဘူယး ဣဝ တေ တမး၊ ယေဥ ဝိဒျာယံ ရတား။

(ယေ၊ အကြင်သူတို့သည်။ အဝိဒျာမ်၊ အဝိဇ္ဇာကို။ ဥပါသတေ၊ ဆည်းကပ်ကုန်၏ (ဗဟုဝုစ်)။ တေ၊ ထိုသူတို့သည်။ အန္ဓံ၊ မိုက်မှောင်သော။ တမး၊ အမိုက်တိုက်သို့။ ပြဝိဂန္တိ၊ ဝင်ကြရကုန်၏။ ယေ ဥ၊ အကြင်သူတို့သည်ကား (ဥ–နိပါတ်)။ ဝိဒျာယံ၊ ဝိဇ္ဇာ "စာသိပေသိ" ၌။ ရတား၊ ပန်းတိုင်အဖြစ် မွေ့လျော်ကြကုန်၏။ တေ၊ ထိုသူတို့သည်။ တတော၊ ထိုအဝိဇ္ဇာမှောင်ထက်။ ဘူယး ဣဝ၊ ပို၍ မိုက်မှောင်သကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ တမး၊ အမိုက်တိုက်သို့။ ပြဝိဂန္တိ၊ ဝင်ကြရကုန်၏)။

(ဤသာဥပနိသျှဒ်–၉၊၁၂)

အသိနှင့် အဖြစ်ကို ထပ်တူတသားတည်းကျအောင် ကျင့်ကြံအားထုတ်ခြင်းမရှိပဲ အသိကို အသိအတိုင်းထားပြီး "ဝိနည်းတတ်ကြက်သတ်"ဆိုသကဲ့သို့ ဆင်ခြေဆင်လက် များစွာဖြင့် နေချင်သလိုနေ၊ လုပ်ချင်သလိုလုပ်၊ ကျင့်ချင်သလိုကျင့်ကြသော ပညာရှိ အမည်ခံသူတို့၏ အသိ(ဝိဇ္ဇာ)သည် ရိုးရိုးသာမန် ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မသိ (အဝိဇ္ဇာ) ထက် ပို၍ မိုက်မှောင်ပါသည်။ ပို၍ အန္တရာယ်ကြီးမားပါသည်။ ပညာရှိလမ်းလွဲသည် ပညာမဲ့လမ်းလွဲထက် ပို၍ သံသရာသက် ရှည်လျားပါသည်။

အသိနှင့်အဖြစ် ထပ်တူဖြစ်ခြင်း

အသိနှင့်အဖြစ် ထပ်တူဖြစ်ခြင်းဆိုသည်မှာ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူပုဂ္ဂိုလ်တို့ အချင်းချင်း မကွဲပြားပဲ ထပ်တူတသားတည်း

ဖြစ်သွားခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ ပန်းကိုသိသည်ဆိုလျှင် ထိုသို့သိသည်နှင့်တပြိုင်နက် သိသူပုဂ္ဂိုလ်သည် ပန်း၏မွှေးပျံ့ခြင်းသဘော၊ လန်းဆန်းခြင်းသဘော၊ လှပခြင်းသဘောတို့ကို ပိုင်ဆိုင်သွားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ လေကိုသိသည်ဆိုလျှင်လည်း ထိုနည်းအတူ သိသူပုဂ္ဂိုလ်သည် လေ၏လျှင်မြန်ခြင်းသဘော၊ ပေါ့ပါးခြင်းသဘော၊ တိုက်လှင့်နိုင်ခြင်းသဘောတို့ကို ပိုင်ဆိုင်သွားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

သမထ ဝေါဟာရအရ ဈာန်အဘိညာဉ်ရခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်ဟုဆိုလျှင် ပို၍ နားလည်နိုင်ဖွယ် ရှိပါသည်။ ဈာန်အဘိညာဉ်ရသူသည် ပထဝီကသိုဏ်းဈာန်ဝင်စား၍ လေဟာပြင်ကို မြေသားအသွင်သိပြီး ခြေများဖြင့် လှမ်းသွားနိုင်စွမ်း ရှိပါသည်။ အာပေါကသိုဏ်းဈာန်ဝင်စား၍ မြေပြင်ကို ရေအသွင်သိပြီး ငုပ်လျှိုးနိုင်စွမ်းရှိပါသည်။ ဤသဘောများကို ရည်ညွှန်း၍ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ အသိနှင့်အဖြစ်ထပ်တူဖြစ်ခြင်းဟု ဆိုပါသည်။

အသိနှင့်အဖြစ် ထပ်တူဖြစ်ရာ၌ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူပုဂ္ဂိုလ်တို့ အားလုံး တခုမကျန် ထပ်တူတသားတည်း ဖြစ်သွားရမည်မဟုတ်ပါ။ သို့ရာတွင် ထို(၂) ခုတို့ တသားတည်း ဖြစ်ရေးအတွက် ယူသင့်သည့်သဘောကို ယူ၍ စွန့်သင့်သည့်သဘောကို စွန့်ရပါသည်။ ဤသို့ ယူခြင်းနှင့် စွန့်ခြင်းကို "ဇဟာဇဟ" နည်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ "ဟာနောပါဒါန"နည်းဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ပါသည်။ "ဇဟာ-ဇဟ"ဆိုသည်မှာ ဇဟ (စွန့်ခြင်း)နှင့် အဇဟ (မစွန့်ခြင်း)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ "ဇဟ"နှင့် "အဇဟ"ကို ပေါင်း၍ "ဇဟာဇဟ"ဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်းအတူ "ဟာနောပါဒါန" ဆိုသည်မှာ ဟာန (စွန့်ခြင်း)နှင့် ဥပါဒါန (ယူခြင်း)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဟာနနှင့် ဥပါဒါနကိုပေါင်း၍ "ဟာနောပါဒါန"ဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဇဟာဇဟနည်းနှင့် ဟာနောပါဒါနနည်းမှာ အနက်အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် အတူတူပင် ဖြစ်ပါသည်။

အဆိုပါနည်းများအရ ဇီဝခေါ် သူသူငါငါသည် ဗြဟ္မာကိုသိ၍ ဗြဟ္မာဖြစ်သွားသောအခါ ဇီဝနှင့် ဗြဟ္မာတို့သည် တခုတည်း တသားတည်း ဖြစ်သွားကြပါသည်။ မူလ-က ဇီဝနှင့် ဗြဟ္မာဟူ၍ (၂) မျိုးရှိရာ ဇီဝ-က သိတတ်သူပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပြီး ဗြဟ္မာ-က သိစရာအာရုံ ဖြစ်ပါသည်။ ထို (၂)မျိုးတို့ တခုတည်း တသားတည်းဖြစ်ရေးအတွက် ဇီဝဘက်မှ စွန့်သင့်သည့် လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟစသည်တို့ကို စွန့်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာဘက်မှလည်း အဆုံး အပိုင်းအခြား မရှိခြင်း၊ မလှုပ်ရှားခြင်းစသည်တို့ကို စွန့်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံး ဇီဝနှင့် ဗြဟ္မာတို့သည် မိမိတို့ (၂)ဘက်လုံးမှ လက်ခံနိုင်သော စင်ကြယ်ခြင်း၊ လွတ်မြောက်ခြင်း၊ ချမ်းအေးခြင်း စသည်တို့ကိုယူပြီး တခုတည်း တသားတည်း ဖြစ်သွားကြရပါသည်။ ဤတခုတည်း တသားတည်းကို ဗြဟ္မာဟူ၍လည်းကောင်း၊ အတ္တဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် အသိနှင့် အဖြစ်တို့ ထပ်တူတသားတည်း ဖြစ်သွားခြင်းကို ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှိတို့ ညွှန်ပြကြပါသည်။

"သဗ္ဗံ ခလု ဣဒံ ဗြဟ္မ=ဤလောကတခုလုံးသည် 'ပရမတ္ထ သစ္စာအားဖြင့်' ဗြဟ္မာသာတည်း" ဟူသော စတုတ္ထ မဟာဝါကျအရ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ သူသူငါငါတို့သည် ဗြဟ္မဉာဏ်ကိုရ၍ ဗြဟ္မာဖြစ်သွားသောအခါ သေခြင်းတရားကိုလွန်မြောက်၍ ထာဝစဉ် ချမ်းသာသုခအစစ်အမှန်ကို ရရှိကြပါသည်။ ထိုအခါမှသာ တကယ်ရှိသည့်သဘော (သတ်)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ တကယ်သိသည့်သဘော (စိတ်) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ တကယ် ချမ်းသာသည့်သဘော (အာနန္ဒ) ဟူ၍လည်းကောင်း သတ်မှတ်ကြပါသည်။ "သတ်၊ စိတ်၊ အာနန္ဒ"ဟူ၍

သတ်မှတ်အပ်သော "ဗြဟ္မာ"သည် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၏ နောက်ဆုံး ရည်မှန်းချက် ဖြစ်ပါသည်။

ချမ်းသာခြင်း

လောကအတွေ့အကြုံအရ ကျွန်ုပ်တို့သည် ချမ်းမြေ့စရာ အာရုံများကို အာရုံပြုသောအခါ ချမ်းမြေ့ခြင်းကို ခံစားရပါသည်။ ပူဆွေးစရာအာရုံများကို အာရုံပြုသောအခါ ပူဆွေးခြင်းကို ခံစားရပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ခံစားမှုများသည် အာရုံ၏ အမျိုးအစားပေါ်၌ တည်ပါသည်။ အာရုံ၏အမျိုးအစားပေါ်၌ တည်သည်ဆိုသော်လည်း အာရုံနှင့် စိတ်တို့ အာရုံအာရမ္မဏိကအဖြစ် ဆက်သွယ်စဉ် ကာလအတွင်း၌သာ ဆိုင်ရာခံစားမှုများကို ခံစားရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အာရုံနှင့် စိတ်တို့ ဆက်သွယ်မှု ပြတ်တောက်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက် ခံစားချက်သည်လည်း ပျောက်ကွယ်သွားပါသည်။ ဤလောကအတွေ့အကြုံကို ထောက်ထား၍ အလွန်ချမ်းမြေ့သည့် "ဗြဟ္မာ" အာရုံနှင့် စိတ်တို့ မည်သည့်အခါမျှ ဆက်သွယ်မှု မပြတ်တောက်တော့ပဲ အမြဲတမ်း တခုတည်း တသားတည်း ဖြစ်သွားပါက မည်မျှလောက် ချမ်းမြေ့နေမည်ကို ခန့်မှန်း၍ သိနိုင်ကြောင်း ဆိုကြပါသည်။

လောကနှင့်မောက္ခ

လောကနှင့် ပတ်သက်၍ ဥပနိသျှဒ် ပညာရှင်တို့ ဖွင့်ဆိုကြရာတွင် လောကဟူသည် ဗြဟ္မာ၏အရိပ်၊ ဗြဟ္မာ၏ အသွင်သဏ္ဍာန်သာ ဖြစ်၏ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ လောကနှင့် ဗြဟ္မာသည် ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် တခုတည်းသာဖြစ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုကြပါ၏။ ထိုဖွင့်ဆိုချက်နှင့်ပတ်သက်၍ မှတ်သားဖွယ် (၂)ဂါထာကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်–

အဒ္ဒယံ စ ဒွယာဘာသံ၊ မနး သ္ဗပ္နေ န သံသယး။
အဒ္ဒယံ စ ဒွယာဘာသံ၊ တထာ ဇာဂြဒ် န သံသယး။

ယထာ သွပ္နေ ဒွယာဘာသံ၊ သ္ပန္ဒတေ မာယယာ မနး။
တထာ ဇာဂြဒ် ဒွယာဘာသံ၊ သ္ပန္ဒတေ မာယယာ မနး။

(သွပ္နေ မနး၊ အိပ်မက်စိတ်သည်။ အဒ္ဒယံ စ၊ နှစ်ခု မဟုတ် တခုတည်း ဖြစ်ပါလျက်။ ဒွယာဘာသံ၊ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကအားဖြင့် (၂)ခုသဖွယ် ဖြစ်၏။ န သံသယး၊ သံသယဖြစ်ဖွယ်မရှိ။ တထာ၊ ထို့အတူ။ ဇာဂြဒ် မနး၊ နိုးစိတ်သည်။ အဒ္ဒယံ စ၊ နှစ်ခုမဟုတ် တခုတည်းဖြစ်ပါလျက်။ ဒွယာဘာသံ၊ (၂) ခုသဖွယ်ဖြစ်၏။ န သံသယး၊ သံသယ ဖြစ်ဖွယ်မရှိ။

သွပ္နေ မနး၊ အိပ်မက်စိတ်သည်။ မာယယာ၊ အဝိဇ္ဇာ မာယာဖြင့်။ ဒွယာဘာသံ၊ (၂)ခုသဖွယ် ဖြစ်အောင်။ သ္ပန္ဒတေ ယထာ၊ လှုပ်ရှားသကဲ့သို့။ တထာ၊ ထို့အတူ။ ဇာဂြဒ် မနး၊ နိုးစိတ်သည်။ မာယယာ၊ အဝိဇ္ဇာမာယာဖြင့်။ ဒွယာဘာသံ၊ (၂)ခုသဖွယ်ဖြစ်အောင်။သ္ပန္ဒတေ၊လှုပ်ရှား၏)။

(ဂေါ်ဍ-၃၊၂၉-၃၀)

လွတ်မြောက်မှုမောက္ခနှင့် ပတ်သက်၍ ဥပနိသျှဒ် ပညာရှင်တို့ ဖွင့်ဆိုကြရာတွင် လောကဟူသည် ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့်တကယ်မရှိပဲ ဗြဟ္မာ၏ အရိပ်သဖွယ်သာဖြစ်၍ ဗြဟ္မာအပေါ်၌ မည်သို့မျှ အကျိုး သက်ရောက်မှု မပြုလုပ်နိုင်သဖြင့် ပရမတ္ထသစ္စာအရ တကယ်မရှိသည့် လောကကို ချုပ်ငြိမ်းစေရန် တကူးတက ကြိုးပမ်းဖို့ မလိုကြောင်း၊ စိတ်သည် မလှုပ်ရှားတော့ပဲ ငြိမ်သက်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက်

"အဒ္ဒယ"ခေါ် ပြဟ္မာအဖြစ်သို့ ရောက်သွားကြောင်း ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ ထိုဖွင့်ဆိုချက်နှင့် ပတ်သက်၍ မှတ်သားဖွယ် (၃)ဂါထာကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်—

န နိရောဓော န ဥပ္ပတ္တိး၊ န ဗဒ္ဓေါ န စ သာဓကော။
န မုမုက္ခုး န ဝေ မုတ္တး၊ ဣတျေသာ ပရမတ္ထတာ။

မနောဒိသျံ ဣဒံ ဒွိတ္တံ၊ ယံကိဉ္စိတ် သစရာစရံ။
မနသော ဟျမနီဘာဝေ၊ ဒွိတ္တံ နေဝေါပလဘျတေ။

အာဒိဗုဒ္ဓါး ပြကုတျာဝ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မား သုနိစ္စိတား။
ယသျေဝံ ဘဝတိ ခန္တိး၊ သော မှတတ္တာယ ကလ္ပတေ။

(ဂေါဍ-၂၊၃၂။၃၊၃၁။၄၊၉၂)

န နိရောဓော၊ လောကချုပ်ခြင်းဟူ၍လည်းမရှိ။ န ဥပ္ပတ္တိး လောကဖြစ်ခြင်းဟူ၍လည်းမရှိ။ န ဗဒ္ဓေါ၊ အဝိဇ္ဇာနှောင်ဖွဲ့ခံရခြင်းဟူ၍လည်းမရှိ။ န စ သာဓကော၊ လွတ်မြောက်အောင် အားထုတ်သူဟူ၍လည်းမရှိ။ နမုမုက္ခုး၊ မောက္ခကိုရလိုသူဟူ၍လည်း မရှိ။ ဝေ၊ စင်စစ်။ န မုတ္တး၊ လွတ်မြောက်ပြီးသူဟူ၍ လည်းမရှိ။ ဣတိ သော၊ ဤသည်ပင်။ ပရမတ္ထတာ၊ ပရမတ္ထသစ္စာဘရားပေတည်း။ [ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် လောကဟူ၍ မရှိပေ။]

သစရာစရံ၊ သက်ရှိသက်မဲ့နှင့်တကွဖြစ်သော။ ယံကိဉ္စိတ်၊ အလုံးစုံသော။ ဣဒံ ဒွိတ္တံ၊ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူဟူ၍ အနည်းဆုံး (၂)မျိုးရှိသော ဤလောကသည်။ မနောဒိသျံ၊ စိတ်က မိမိဘာသာ မိမိဖန်ဆင်း၍ မြင်နေခြင်းမျှသာတည်း။ ဟိ၊ မှန်၏။ မနသော၊ စိတ်၏။ အမနီဘာဝေ၊ စိတ်မဟုတ်တော့

သည့်အခါ၌၊ ဒိဋ္ဌံ၊ လောကကို။ နေဝ ဥပလဘျတေ၊ မရအပ်သည်သာတည်း။ [အာရုံမရှိပဲ စိတ်အဟုန်းတိုင်း တခုတည်းရှိနေခြင်းသည်ပင် မောက္ခမည်၏။]

သဗ္ဗေ ဓမ္မား၊ အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့သည်။ ပြကတျာ ဧဝ၊ ပကတိသဘောအားဖြင့်သာလျှင်။ အာဒိဗုဒ္ဓါး၊ အစကတည်းက ဗုဒ္ဓဖြစ်ပြီးသားတို့ပေတည်း။ သုနိစ္ဆိတား၊ ဤသို့ဆုံးဖြတ်အပ်ကုန်၏။ ယသျ၊ အကြင်သူအား။ ဧဝံ ခန္တိး၊ ဤသို့ ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည်။ ဘဝတိ၊ ဖြစ်၏။ ဧသာ၊ ထိုသူသည်။ အမုတတ္တာယ၊ အမတအကျိုးငှာ။ ကလ္ပတေ၊ သင့်လျော်လျောက်ပတ်၏။ [ပကတိသဘောအားဖြင့် လောကဟူ၍ မရှိပဲ ဗြဟ္မာသာရှိကြောင်း သိမြင်ခြင်းသည် မောက္ခဖြစ်၏။]

အပိုင်း (၂)

တိတ္ထိယဝါဒ

အခန်း (၃)

တိတ္ထိယတို့၏ ကျင့်စဉ်များ

တိတ္ထိယတို့၏ အမြင်နှင့် အကျင့်

တိတ္ထိယ ဟူသောပုဒ်သည် တိတ္ထ ပုဒ်နှင့် ဣယ-ပစ္စည်းတို့ ပါဝင် ပေါင်းစပ်ထားသည့် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်ပါသည်။ တိတ္ထပုဒ်၏ အနက်မှာ "အယူဝါဒ" ဖြစ်၍ ဣယ-ပစ္စည်း၏ အနက်မှာ "ရှိသူ" ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိတ္ထိယဆိုသည်မှာ "အယူဝါဒရှိသူ" ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အယူဝါဒရှိသူ ဆိုသည်မှာ မိမိတို့၏ ကျင့်စဉ်များနှင့် အယူဝါဒများကို လွတ်လပ်စွာ ထူထောင်ကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် လောကမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် အဝိဇ္ဇာကို သတ်ရန် အားထုတ်ခဲ့ကြပါသည်။ အဝိဇ္ဇာသည်သာလျှင် လောက၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူခဲ့ကြပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လောကဟူသည် အခြားမဟုတ်၊ အဝိဇ္ဇာ၏ ရုပ်လုံး၊အဝိဇ္ဇာ၏ ဒြပ်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လောကကို ချုပ်ငြိမ်းစေလိုလျှင် အဝိဇ္ဇာကို ချုပ်ငြိမ်းအောင် အားထုတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ တိတ္ထိယခေတ်တွင်မူ အဝိဇ္ဇာထက် တဏှာကို ပို၍ အလေးထားလာပါသည်။ တဏှာသည်သာလျှင် လောက၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူခဲ့ကြပါသည်။ တိတ္ထိယဝါဒအရ လောကဟူသည် တဏှာ၏ ရုပ်လုံး၊ တဏှာ၏ဒြပ် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကကို ချုပ်ငြိမ်းစေလိုလျှင် တဏှာကို သတ်ဖို့လိုပါ

သည်။ သို့ဖြစ်၍ တရားကိုသတ်ရန် တပ (ကျင့်စဉ်များ)ကို ပြောင်းလဲ၍ ကျင့်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယုံကြည်မှု ပြောင်းလဲခြင်း

လူတို့သည် သဘာဝအားဖြင့် အသက်ရှည်စွာ နေလိုကြ၏။ အသက်ရှည်စွာနေရစဉ် ကာလအတွင်း၌ ချမ်းမြေ့ပျော်ရွှင်စွာ နေလိုကြ၏။ ချမ်းမြေ့ပျော်ရွှင်စွာ နေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် သားသမီးနှင့် စည်းစိမ်ဥစ္စာ ရတနာရွှေငွေ၊ အခြံအရံ ပရိသတ်များနှင့် ပြည့်စုံလိုကြ၏။ ဤတောင့်တချက် (၃)မျိုးတို့သည် ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ပန်းတိုင်များ ဖြစ်ခဲ့ကြ၏။ ဤပန်းတိုင်များသို့ ရောက်နိုင်ရန် ယဇ်ပူဇော်မှုကို အမျိုးမျိုး ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယဇ်၏ လျှို့ဝှက်ချက်ကို သိရန် အမျိုးမျိုး ကြိုးစားခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ် ကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုကို အဆိုပါ တောင့်တမှု (၃) မျိုး၌ အခြေစိုက်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် နတ်ကိုးကွယ်မှုဝါဒ သို့မဟုတ် ယဇ်ပူဇော်မှုဝါဒဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာရေးစာပေသမိုင်းတွင် ဤခေတ်ကို ကမ္မကဏ္ဍ ခေတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။

အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင်မူ ယုံကြည်မှုသည် ပြောင်းလဲသွားခဲ့ပါသည်။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်က ပန်းတိုင်အဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည့် အသက်ရှည်မှု၊ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့စွာ နေရမှုနှင့် စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပြည့်စုံမှုတို့ကို ပန်းတိုင်အဖြစ် ဆက်လက် မသတ်မှတ်ပဲ လမ်းစဉ်အဖြစ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်းတို့ကို ဒုက္ခအဖြစ် မြင်လာခဲ့ပါသည်။ ဤသည်မှာ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၏ ပြောင်းလဲတိုးတက်လာသည့် ယုံကြည်မှုဖြစ်၏။

အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် မသေမှု (အမတ)ကို ပန်းတိုင်အဖြစ်သတ်မှတ်လာကြပါသည်။ မသေမှု (အမတ)ကိုရရှိမှသာ လူသားတို့ မျှော်မှန်းအပ်သည့် တကယ်ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်ကို ခံစားရမည်ဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်လာကြပါသည်။ ထိုသို့ယုံကြည်သည့် အလျောက် မသေမှု (အမတ)ကို ရရှိရေး အတွက် တရားဘာဝနာ ပွားများအားထုတ်မှုကို ပြုလုပ်လာကြပါသည်။ တရားဘာဝနာ အားထုတ်မှုကို ပြုရာတွင် အရာရာတိုင်းကို ဗြဟ္မာအဖြစ် မြင်အောင် ကြိုးစား၍ အာရုံပြုကြပါသည်။ ဤခေတ်၏ယုံကြည်မှုအရ လောက ဟူသည် ဗြဟ္မာပင်ဖြစ်ရာ "ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်" တို့ဖြင့် အမြဲတမ်း လှုပ်ရှားပြောင်းလဲနေခိုက် လောကသည် လောကဖြစ်၍ "ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်"တို့ဖြင့် မလှုပ်ရှားမပြောင်းလဲခိုက် လောကသည် ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကကို ရှုမှတ်ပွားများရာတွင် ဗြဟ္မာအဖြစ် အာရုံယူ၍ "ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်သဘောမှ ကင်းပြီး" မလှုပ်ရှားမပြောင်း လဲခိုက် အားလုံး တခုတည်း၊ တသားတည်း၊ တမျိုးတည်းအဖြစ်ကို မြင်အောင် ရှုမှတ် ပွားများရပါသည်။ ဤသို့ မြင်မှသာ ဗြဟ္မာကို မြင်သည် မည်ပါသည်။

ဤခေတ် တရားဘာဝနာ ပွားများနည်းကို ဗုဒ္ဓခေတ်သမထ ဘာဝနာ ပွားများနည်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ဤခေတ် ပညာရှင် တို့၏ နှလုံးသွင်းအာဘောဂကို ပို၍ နားလည် သဘောပေါက်နိုင်ဖွယ် ရှိပါသည်။ဗုဒ္ဓခေတ် သမထဘာဝနာပွားများနည်းအရ သမထအာရုံကို ရှုပွားရာတွင် ဈာန်သမာဓိကို ရသောအခါ လောကနှင့် သမထအာရုံ သည် တခုတည်း၊ တသားတည်း၊ တမျိုးတည်း ဖြစ်သွားပါသည်။ ပထဝီ ကသိုဏ်းကို အာရုံပြု၍ ရှုပွားလျှင် အရာရာတိုင်းသည် ပထဝီ ဖြစ်သွားပါသည်။ အာပေါကသိုဏ်းကို ရှုပွားလျှင် အရာရာတိုင်းသည်

အာပေါဖြစ်သွားပါသည်။ အဘိညာဉ် အဆင့်သို့ ရောက်သောအခါ၌မူ သိခြင်းနှင့်ဖြစ်ခြင်းတို့သည် တခုတည်း၊ တသားတည်း ဖြစ်သွားသည့် သဘောရှိပါသည်။ဂဠုန်ကိုသိလျှင်လည်း မိမိကိုယ်တိုင် ဂဠုန်ဖြစ်သွားပါသည်။ ပန်းကိုသိလျှင်လည်း မိမိကိုယ်တိုင် ပန်းဖြစ်သွားပါသည်။ ဤသဘောကို ဖန်ဆင်းခြင်းဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမထဘာဝနာအရ ရရှိလာသည့် ဈာန်အဘိညာဉ် စွမ်းအားကြောင့် လောကသည် နှစ်ခုမခြား တသားတည်းဖြစ်သွားသည့် သဘောကိုလည်းကောင်း၊ သိစရာအာရုံနှင့် သိတတ်သူပုဂ္ဂိုလ်တို့ နှစ်မျိုးမပြား တသားတည်း ဖြစ်သွားသည့် သဘောကိုလည်းကောင်း တွေ့ကြုံသိရှိလာနိုင်ပါသည်။ ဤသဘောများကို ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ဝေါဟာရဖြင့် ဗြဟ္မာဟူ၍ ခေါ်နိုင်ပါသည်။ ဘာသာရေး စာပေသမိုင်းတွင်မူ ဤခေတ်ကို ဉာဏကဏ္ဍခေတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။

လက်ရှိယုံကြည်မှုများအပေါ် မကျေနပ်ကြခြင်း

ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် ယဇ်ပူဇော်မှုကို အထွတ်အမြတ်ထားကြောင်း တွေ့ခဲ့ရပါသည်။ ယဇ်ပူဇော်မှုကို အကြောင်းပြု၍ ဗြာဟ္မဏများသည် ဤနတ်နှင့် တကွသော လောက၌ မိမိတို့ကိုယ်ကို အမြင့်မြတ်ဆုံးသော လူတန်းစားတရပ် အဖြစ် ထူထောင်ခဲ့ကြောင်းလည်း တွေ့ခဲ့ရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်မှာ ဘာသာရေးအမြင်အရဖြစ်စေ၊ လူတန်းစားအမြင်အရဖြစ်စေ များစွာ ကျေနပ်ဖွယ်ရာ မရှိကြောင်း ခံယူပြီး အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ကို ထူထောင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဘာသာရေးအမြင်အရ ဝေဒခေတ်ယဇ်ပူဇော်မှုမှာ ရိုးသားလွယ်ကူပြီး ဗြာဟ္မဏခေတ် ယဇ်ပူဇော်မှုမှာ ခက်ခဲရှုပ်ထွေးလှပါသည်။ သို့ရာ

တွင် ခေတ်(၂)ခေတ်လုံး၌ ဘာသာရေးယုံကြည်မှုမှာ အနှစ်သာရအား ဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုချည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြာဟ္မဏခေတ် ဘာသာရေးယုံကြည်မှုမှာ ဝေဒခေတ်၏ မပြည့်စုံသော ဘာသာရေး ယုံကြည်မှုကို ပိုမိုပြည့်စုံအောင် အထွတ်တင်သောအားဖြင့် တိုးတက် ဖြစ်ထွန်းမှုသဘောကိုဆောင်သည့် ဘာသာရေးယုံကြည်မှုဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယဇ်ပူဇော်ခြင်းအားဖြင့် လူသားတို့ မျှော်လင့်တောင့်တ သည့် ချမ်းသာစစ် ချမ်းသာမှန်ကို ရရှိရေးနှင့် ပတ်သက်၍ အနှောင့် အယှက်များကို တွေ့ကြုံလာရမှ ယဇ်ပူဇော်မှုဝါဒကို တဖြည်းဖြည်း စွန့်လွှတ်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လူတန်းစားအမြင်အရ ယဇ်ပူဇော်မှုဝါဒမှာ ဗြာဟ္မဏတို့က လက် ဝါးကြီးအုပ် စနစ်ဖြင့် မူပိုင်ရယူထားသည့် ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ယဇ် ပူဇော်မှုနှင့် ပတ်သက်လာလျှင် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးသော ခတ္တိယပြည့်ရှင် မင်းများသည်ပင် ဗြာဟ္မဏတို့၏ အဆိုအမိန့်အတိုင်း လိုက်နာဆောင် ရွက်ရသည့် သဘောရှိပါသည်။ ဘာသာရေးယုံကြည်မှုအရ မိမိတို့ ဘာသာ မိမိတို့ လွတ်လပ်စွာ တိုက်ရိုက်ကိုးကွယ် ယုံကြည်ခွင့်မရပဲ ဗြာဟ္မဏဘိုမှတဆင့် လက်ဝေခံ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခဲ့ရပါသည်။ ဤသည် မှာ ခတ္တိယပြည့်ရှင်မင်းများအတွက် များစွာအခံရခက်သည့် အချက် ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယဇ်ပူဇော်မှုမှာ ငွေကုန်ကြေးကျ များလှ သဖြင့် ပစ္စည်းမဲ့ လူများစုအတွက် ယဇ်ပူဇော်မှုကို ဆောင်ရွက်ရန် ခဲယဉ်းသောကြောင့် ပြည်သူပြည်သား အများစုမှာ ဘာသာယုံကြည် မှုအရ မျှော်မှန်း တမ်းတအပ်သည့် ချမ်းသာသုခတို့မှ ကင်းဝေးရမည့် အနေအထားတွင် ရှိလာပါသည်။ ဤသည်မှာ ပစ္စည်းမဲ့လူများစု အတွက် များစွာ အခံရခက်သည့် အချက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်

ယဇ်ပူဇော်မှုဝါဒ မှေးမှိန်ပြီး တရားဘာဝနာ ပွားများမှုဝါဒ တိုးတက် ပေါ်ထွန်းလာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တရားဘာဝနာ ပွားများမှုဝါဒမှာ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ် ခေတ်၏ ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ တရားဘာဝနာ ပွားများမှု ဝါဒသည် ယဇ် ပူဇော်မှုဝါဒနှင့် စာလျှင် လိုက်နာကျင့်သုံးရန် များစွာ ပိုမိုလွယ်ကူ သည့် ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ လူများစုနှင့် များစွာ ပိုမိုနီးကပ်သည့် ဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အာရညကခေတ် ယုံကြည်မှုနှင့် ဥပနိသျှဒ် ခေတ် ယုံကြည်မှုတို့မှာ အနှစ်သာရအားဖြင့် တရားဘာဝနာ ပွား များမှုချည်းသာ ဖြစ်သော်လည်း အာရညကခေတ် ယုံကြည်မှုမှာ ကျင့်ဝတ်ဖြည့်မှုအပိုင်းနှင့် ပိုမိုသက်ဆိုင်ပြီး ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ယုံကြည်မှု မှာ အတ္တကို ရှာဖွေမှုအပိုင်းနှင့် ပိုမိုသက်ဆိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အာရညကခေတ် ယုံကြည်မှုမှာ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ယုံကြည်မှု၏ အရှေ့ဦး ဖြစ်ပြီး တဖန် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ယုံကြည်မှုသည် ဝေဒနှင့် ဗြာဟ္မဏ ခေတ် ယုံကြည်မှုတို့၏ နိဂုံးဖြစ်ပါသည်။

အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် သစ်တပင်ရိပ်၊ ဝါးတပင် အောက်၊ မြစ်ကမ်း ဂူးတို့၌ သခ်မ်းကျောင်း ဆောက်ကာ တရား ဘာဝနာ ပွားကို မိမိတို့စိတ်တိုင်းကျ ပွားများ အားထုတ် နိုင်ကြပါ သည်။ ဗြာဟ္မဏခေတ်၌ကဲ့သို့ ငွေကုန်ကြေးကျ ခံရန်လည်း မလို။ ဗြာဟ္မဏတို့ကို အားကိုးရန်လည်းမလို။ သို့ဖြစ်၍ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ယုံကြည်မှုသည် ဗြာဟ္မဏခေတ် ယုံကြည်မှုထက် ပို၍ လွတ်လပ်ပါသည်။ ပို၍ လွယ်ကူပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြာဟ္မဏခေတ် ယုံကြည်မှုသည် ပို၍ပို၍ မှေးမှိန်သွားစဉ် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ယုံကြည်မှု သည် ပို၍ ပို၍ ထွန်းပလာခဲ့ပါသည်။

ဘာသာရေးအမြင်အရ ဗြာဟ္မဏခေတ်၌ အထွတ်အထိပ်ထား၍ သတ်မှတ်ခဲ့သည့် "သုခ" များသည် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌ "ဒုက္ခ"များ ဖြစ်လာကြပါသည်။ ဗြာဟ္မဏခေတ်၌ မမြင်ခဲ့သည့် မသေမှု(အမတ) တရားကို ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌ မြင်လာကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်းအရ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်သည် ဗြာဟ္မဏခေတ်ထက် များစွာ ပိုမိုမြင့်မားခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် လူတန်းစား အမြင်အရလည်း ဗြာဟ္မဏခေတ်၌ ဗြာဟ္မဏတို့သာ ယဇ်ပူဇော်မှုကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခွင့် ရှိခဲ့ပါသည်။ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌မူ မင်းများနှင့် ကုန်သွယ်လယ်လုပ်သမားများပင် တောရိပ်ခိုမှီး၍ တရားဘာဝနာ ပွားများ အားထုတ်နိုင်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူတန်းစား အမြင်အရလည်း ဥပနိသျှဒ်ခေတ်သည် ဗြာဟ္မဏခေတ်ထက် ပိုမို တရားမျှတမှု ရှိလာပါသည်။ ပိုမိုတိုးတက်လာပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် အတ္တ သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာကို ရှာဖွေပါသည်။ အတ္တ သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာကို တွေ့မြင်လျှင် မသေမှု (အမတ) ကို ရရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။ သို့ရာတွင် တကယ်လက်တွေ့၌ကား မသေမှု (အမတ) ကို မရရှိပဲ ရရှိသည်ဟု အထင်မှားခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌ အမြင့်ဆုံးရရှိနိုင်သည့် တရားမှာ မသေမှု (အမတ) မဟုတ်ပဲ လောကီစျာန်သမာပတ်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်လာ တရားဘာဝနာ အားထုတ်မှုကို အယုံအကြည် နည်းပါးစ ပြုလာပါသည်။ မသေမှု (အမတ)အစစ်အမှန်ကို လိုလားရှာဖွေသူများသည် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်လာ တရားဘာဝနာ အားထုတ်နည်းများမှ တပါးအခြားသော တရားဘာဝနာ အားထုတ်နည်းများကို ကြံစည်ကြိုးစားလာကြပါသည်။ ထိုသို့ ကြံစည် ကြိုးစားသောအခါ တရားဘာဝနာ အားထုတ်နည်းသစ်တမျိုးကို တွေ့မြင်သိရှိ လာကြပါသည်။ ထိုနည်း

သစ်မှာ "တပ"ခေါ် ပြင်းထန်သော ကျင့်စဉ်များကို ကျင့်ကြံ အားထုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

"တပ" ခေါ် ပြင်းထန်သောကျင့်စဉ်များ

တပ သည် တပ်-ဓာတ်၊ အ-ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော ပုဒ်ဖြစ်ပါသည်။ တပပုဒ်၏ မူရင်းအနက်မှာ အပူ (ဝါ) ပူခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤနေရာ၌ ဆိုလိုရင်းအနက်မှာ မိမိကိုယ်ကို ထိန်းကွပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လူတို့တွင် သဘာဝအားဖြင့် တောင့်တခြင်း သုံးမျိုးရှိပါသည်။ ထိုသုံးမျိုးမှာ—

(၁) အသက်ရှည်လိုခြင်း၊

(၂) လွတ်လပ်စွာ ပျော်ရွှင် ချမ်းမြေ့လိုခြင်း၊

(၃) စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပြည့်စုံလိုခြင်းတို့–

ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတောင့်တခြင်း သုံးမျိုးတို့သည် နောင်ဗုဒ္ဓခေတ်၌–

(၁) အသက်ရှည်လိုခြင်းမှ "ဘဝတဏှာ" သို့လည်းကောင်း၊

(၂) လွတ်လပ်စွာ ပျော်ရွှင် ချမ်းမြေ့လိုခြင်းမှ "ကာမတဏှာ" သို့လည်းကောင်း၊

(၃) စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပြည့်စုံလိုခြင်းမှ "ဝိဘဝတဏှာ" သို့လည်းကောင်း၊

အနက်အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းလဲသွားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဤပြောင်းလဲချက်များမှာ ဗုဒ္ဓခေတ်၏ ပြောင်းလဲချက်များ ဖြစ်ပါသည်။

တပ – ဝေါဟာရသမိုင်း

"တပ"ဝေါဟာရနှင့် ယင်း၏အနက်ကို စူးစမ်းရှာဖွေလျှင် ဤသို့ တွေ့ရမည် ဖြစ်ပါသည်—

တပသး တတ် မဟိနာ အဇာယတ ဧကမ်။

(တတ်၊ ထိုအရှိတရားသည်။ တပသး၊ အကျင့်၏။ မဟိနာ၊ တန်ခိုးကြောင့်။ ဧကမ်၊ တခုသည်။ အဇာယတ၊ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့၏။) (ရိက်ဝေဒ — ၁၀၊ ၁၂၉၊ ၃)

တပသာ ယေ အနာဓိသျား၊ တပသာ ယေ သွး ယယုး၊
တပး ယေ စကြိရေ မဟး၊ တာဥ္စိတ် ဧဝ အပိ ဂစ္ဆတာတ်။

(ယေ၊ အကြင် သူတို့သည်။ တပသာ၊ အကျင့်မြတ်ကြောင့်။ အနာဓိသျား၊ ရန်သူတို့ လွှမ်းမိုးခြင်းကို မခံရကုန်။ ယေ၊ အကြင်သူတို့သည်။ တပသာ၊ အကျင့်မြတ်ကြောင့်။ သွး၊ နေမင်းတန်ခိုးသို့။ ယယုး၊ ရောက်ရှိကုန်၏။ ယေ၊ အကြင်သူတို့ သည်။ တပး၊ အကျင့်မြတ်ကို။ မဟး၊ တန်ခိုးအဖြစ်။ စကြိရေ၊ ပြုလုပ်ကြကုန်၏။ တာဥ္စိတ် ဧဝ အပိ၊ ထိုသူတို့ထံသို့ပင်လျှင်။ ယမ၊ အိုယမမင်း။ တွံ၊ သင်သည်။ ဂစ္ဆတာတ်၊ ရောက်နိုင်ပါ၏)။

(ရိက်ဝေဒ — ၁၀၊၁၅၄၊ ၂)

ဤ၌ တပ — ဝေါဟာရသည် အကျင့်မြတ်အနက်ကို ဟောပါသည်။

တြယော ဓမ္မသ္ကန္ဓား၊ ယညော'ဓျယနံ ဒါနံ ဣတိ ပြထမး၊ တပး ဧဝ ဒွိတီယး၊ ဗြဟ္မစာရိ အာစာယ်ကုလဝါသီ တၖတီယး။

(ဓမ္မသ္ကန္ဓား၊ ဓမ္မက္ခန္ဓာတို့သည်။ တြယော၊ သုံးပါးတို့ တည်း။ ယညး၊ ယဇ်ပူဇော်ခြင်းလည်းကောင်း။ အဓျယနံ၊ ဝေဒကို သင်ယူလေ့လာခြင်းလည်းကောင်း။ ဒါနံ၊ လှူဒါန်းခြင်းလည်းကောင်း။ ဣတိ၊ ဤသုံးမျိုးတို့သည်။ ပြထမး၊ ပထမဓမ္မက္ခန္ဓာမည်၏။ တပး ဧဝ၊ အတ္တကိလမထအကျင့်သည်

သာသျှင်။ ဒွိတီယး၊ ဒုတိယ မွေက္ခန္ဓာမည်၏။ အာစာယံ ကုလဝါသီ၊ ဆရာ၏အိမ်၌နေသော။ ဗြဟ္မစာရိ၊ မေထုန်မှုကို ရှောင်သောအားဖြင့် မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သူသည်။ တတိယး၊ တတိယ မွေက္ခန္ဓာမည်၏။)

(ဆန္ဒောဂျဉပနိသျှဒ် – ၂၊၂၃၊၁)

ဤ၌ တပ – ဝေါဟာရကို အတ္တကိလမထအကျင့် (ကိုယ်ပင်ပန်း ဆင်းရဲသောအကျင့်)၌ ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ယေ စ ဣမေ အရညေ့ ဓရဒ္ဓါ တပး ဣတိ ဥပါသတေ၊ တေ အစိံ အဘိသမ္ဘဝန္တိ။

(ယေ စ ဣမေ၊ အကြင်သူတို့သည်။ အရညေ့၊ တော၌။ ဓရဒ္ဓါ၊ သဒ္ဓါတရားကို။ တပး ဣတိ၊ အကျင့်မြတ်ဟူ၍။ ဥပါသတေ၊ ဆည်းကပ်ကုန်၏ (ဗဟုဝုစ်)။ တေ၊ ထိုသူတို့သည်။ အစိံ၊ အလင်းသို့။ အဘိသမ္ဘဝန္တိ၊ ရောက်ကုန်၏။)

(ဆန္ဒောဂျဉပနိသျှဒ် – ၅၊၁၀၊၁)

ဤ၌တပ – ဝေါဟာရကို သဒ္ဓါတရား၌ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

တေဒ် ဝေ ပရမံ တပေါ၊ ယဒ် ဗျာဟိတော တပျတေ၊ ပရမံ ဟ ဧဝ လောကံ ဇယတိ ယော ဧဝံ ဝေဒ။

တေဒ် ဝေ ပရမံ တပေါ၊ ယံ ပြေတံ အရညံ ဟရန္တိ၊ ပရမံ ဟ ဧဝ လောကံ ဇယတိ ယော ဧဝံ ဝေဒ။

တေဒ် ဝေ ပရမံ တပေါ၊ ယံ ပြေတံ အဂ္ဂေါ် အဘျာဒဓတိ၊ ပရမံ ဟ ဧဝ လောကံ ဇယတိ ယော ဧဝံ ဝေဒ။

(ဗြိဟဒါရဏျကဉပနိသျှဒ်-၅၊၁၁)

(ယဒိ၊ အကြင်သို့လျှင်။ ဗျာဟိတော၊ ရောဂါဖိစီးခံရသူ သည်။ တပျတော၊ ပူလောင်၏။ တေဒိ၊ ဤသို့ပူလောင်ခြင်း သည်၊ ဝေ၊ စင်စစ်။ ပရမံ၊ မြတ်သော။ တပေါ၊ အကျင့် တည်း။ ယော၊ အကြင်သူသည်။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ဝေဒ၊ သိ၏။ သော၊ ထိုသူသည်။ ဟ ဝေ၊ မုချအားဖြင့်သာလျှင်။ ပရမံ၊ မြတ်သော။ သောကံ၊ လောကကို။ ဇယတိ၊ အောင်၏။

ပြေတံ၊ ကွယ်လွန်သော။ ယံ၊ အကြင်သူကို။ အရဏျံ၊ တောသို့။ ဟရန္တိ၊ ဆောင်ကြကုန်၏။ တေဒိ၊ ဤသို့ဆောင် ခြင်းသည်။ ဝေ၊ စင်စစ်။ ပရမံ၊ မြတ်သော၊ တပေါ၊အကျင့် တည်း။ ယော၊ အကြင်သူသည်။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ဝေဒ၊ သိ၏။ သော၊ ထိုသူသည်။ ဟ ဝေ၊ မုချအားဖြင့်သာလျှင်။ ပရမံ၊ မြတ်သော။ လောကံ၊ လောကကို။ ဇယတိ၊ အောင်၏။

ပြေတံ၊ ကွယ်လွန်သော။ ယံ၊ အကြင်သူကို။ အဂ္ဂေါ်၊ မီး၌။ အဘျာဒဓတိ၊ ထားကုန်၏ (ဗဟုဝုစ်)။ တေဒိ၊ ဤသို့ ထားခြင်းသည်။ ဝေ၊ စင်စစ်။ ပရမံ၊ မြတ်သော။ တပေါ၊ အကျင့်တည်း။ ယော၊ အကြင်သူသည်။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ဝေဒ၊ သိ၏။ သော၊ ထိုသူသည်။ ဟ ဝေ၊ မုချအားဖြင့်သာလျှင်။ ပရမံ၊ မြတ်သော။ လောကံ၊ လောကကို။ဇယတိ၊အောင်၏)။

ဤ၌ တပ–ဝေါဟာရကို သံဝေဂတရား၌ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါ သည်။ ခြိုးခြံခြင်းသည်လည်း တပ-ခေါ် အကျင့်တမျိုးပင်ဖြစ်ကြောင်း ကို ဆန္ဒောဂျဉပနိသျှဒ် ဉပကောသလဝတ္ထု၌ ဤသို့လာရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်——

အခါတပါး၌ ကမလာ၏သား ဥပကောသလသည် ဆရာဖြစ်သူ သတျကာမဇာဗာလာ၏အထံ၌ ဗြဟ္မစာရီအကျင့်ကို ကျင့်သုံးလျက်နေထိုင်၏။ သူသည် (၁၂)နှစ်တို့ကာလပတ်လုံး မီးကိုလုပ်ကျွေး၏။ သတျကာမသည် ဥပကောသလမှတပါး အခြားသော ကျောင်းသားများအတွက် ကျောင်းဆင်းအခမ်းအနားနှင့် ပြည်တော်ပြန်အခမ်းအနားကို ကျင်းပပေး၏။ သို့ရာတွင် ဥပကောသလအတွက်မူ ကျောင်းဆင်းအခမ်းအနားနှင့် ပြည်တော်ပြန်အခမ်းအနားကို ကျင်းပပေးခြင်း မပြုခဲ့ချေ။ (၄-၁၀-၁)

ဇနီးဖြစ်သူက သတျကာမအား ဤသို့ပြော၏– "ဥပကောသလသည် ခြိုးခြံ၏။ မေထုန်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း ဗြဟ္မစာရီအကျင့်ကိုကျင့်၏။မီးကိုကောင်းမွန်စွာလုပ်ကျွေး၏။ (သို့ဖြစ်၍) မီးနတ်က အရှင်သတျကာမကို ကဲ့ရဲ့ခြင်းမပြုနိုင်လေအောင် ဥပကောသလအား (ကျောင်းဆင်းအခမ်းအနားနှင့် ပြည်တော်ပြန်အခမ်းအနား ကျင်းပပေးနိုင်သည်အထိ) ပညာသင်ကြားပေးပါလော့"။ ဤသို့ တိုက်တွန်းအပ်သော်လည်း သတျကာမသည် ဥပကောသလအား တစုံတရာသင်ကြားပေးခြင်းမပြုပဲ ခရီးထွက်ခွါသွားလေ၏။ (၄-၁၀-၂)

ဥပကောသလသည် စိတ်ဆင်းရဲမှုရောဂါ (ဗျာဓိ)ကြောင့် အစာမစားရန် ဆောက်တည်၏။ ဆရာဖြစ်သူ သတျကာမ၏ ဇနီးက ဥပကောသလအား ဤသို့ပြော၏– "ဗြဟ္မစာရီအကျင့်ကိုကျင့်သူ ဥပကောသလ.... အစာကို စားပါလော့။ အဘယ်ကြောင့် သင်သည် အစာကို မစားဘိသနည်း"။

ဥပကောသလ-က ဤသို့ပြန်ကြား၏–"ဤလူသတ္တဝါ၌များစွာ ကုန်သော အလိုဆန္ဒ(ကာမ)တို့သည် အမျိုးမျိုးသောအပြစ် အနာအဆာများဖြစ်ကြပါကုန်၏။ ကျွန်ုပ်သည် စိတ်ဆင်းရဲမှု ရောဂါ (ဗျာဓိ)ဖြင့် ပြည့်နှက်နေပါ၏။ သို့ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ် သည် အစာကို စားနိုင်တော့မည်မဟုတ်ပါ။ (၄-၁၀-၃)

ထိုအခါ မီးနတ်သည် ဤသို့ မိမိဘာသာ မိမိပြော၏– "ဤသူသည် ခြိုးခြံ၏။ ဗြဟ္မစာရီအကျင့်ကိုကျင့်၏။ ကျွန်ုပ်တို့ အား ကောင်းမွန်စွာ လုပ်ကျွေး၏။ (သို့ဖြစ်၍) သူ့အား ပညာသင်ကြားပေးသင့်၏"။ ဤသို့ ပြော၍ "ထွက်သက် ဝင်သက် (ပြာဏ) သည် ဗြဟ္မာဖြစ်၏။ သုခ (ကံ) သည် ဗြဟ္မာဖြစ်၏။ အာကာသ (ခံ) သည် ဗြဟ္မာဖြစ်၏" ဟူ၍ သင်ကြားပေး၏။ (၄-၁၀-၄)

ဥပကောသလ-က ဤသို့ပြော၏– "ထွက်သက် ဝင်သက် (ပြာဏ) သည် ဗြဟ္မာဖြစ်သည်ကို သိပါ၏။ သို့ရာတွင် သုခ (ကံ) သည် လည်းကောင်း၊ အာကာသ (ခံ) သည် လည်း ကောင်း ဗြဟ္မာဖြစ်သည်ကိုမူ မသိပါ"။ မီးနတ်က ဤသို့ပြန် ပြော၏– "သုခ ဟူသမျှသည် အာကာသပင်ဖြစ်၏။ အာ- ကာသဟူသမျှသည် သုခပင်ဖြစ်၏"။ ဤသို့လျှင် မီးနတ်သည် ဥပကောသလအား ထွက်သက်ဝင်သက် (ပြာဏ)နှင့် အာကာသတို့ကို သင်ပေး၏။ (၄-၁၀-၅)

တပေါသဒ္ဒေ ယေ ဟိ ဥပဝသန္တိ အရညေ သန္တာ ဝိဒ္ဒံသော ဘိက္ခာစရိယံ စရန္တာ၊ သူယ်ဒွါရေန တေ ဝိရဇား ပြယာန္တိ၊ ယတြ အမုတ သော ပုရုသော ဟျဗျယာတ္မာ။

(သန္တာ၊ ငြိမ်သက်သော သမာဓိတရား ရှိကုန်သော။ ဝိဒ္ဒံသား၊ ပညာရှိကုန်သော။ ဘိက္ခာစရိယံ၊ ဆွမ်းခံခြင်း အကျင့်ကို။ စရန္တာ၊ ကျင့်ကုန်သော။ ယေ၊ အကြင်သူတို့ သည်။ တပေါသဒ္ဓေ၊ ရှိုးရာအကျင့် (တပ) နှင့် သဒ္ဓါတရား တို့ကို။ ဟိ၊ တိကျစွာ။ အရညေ၊ တောဝ၌။ ဥပဝသန္တိ၊ ကျင့် သုံးကြကုန်၏။ တေ၊ ထိုသူတို့သည်။ ဝိရဇာ၊ ကောင်းမှု (ပုည) နှင့် မကောင်းမှု (ပါပ) တို့မှ ကင်းကုန်သည်ဖြစ်၍။ ယတ္ထ၊ အကြင်အရပ်၌။ အမတော၊ သေခြင်းကင်းသော။ အဗျယာတ္မာ၊ မပျက်စီးသောအတ္တရှိသော။ သော ပုရုသော၊ ထိုယောကျ်ားမြတ် ဟိရညဂဗ္ဘသည်။ ဟိ၊ အမှန်အားဖြင့်။ ဝသတိ၊ နေ၏။ တတ္ထ၊ ထိုအရပ်သို့။ သူယ်ဒွါရေဏ၊ နေမင်း တံခါးဖြင့် (ဝါ) ဥတ္တရာယာဉ်ခေါ် မြောက်ဘက်လမ်း ကြောင်းဖြင့်။ ပြယာန္တိ၊ သွားကြကုန်၏)။

(မုဏ္ဍကဥပနိသျှဒ်–၁-၂-၁၁)

ဤ၌ တပ-ဝေါဟာရကို မိမိတို့၏ ရှိုးရာအကျင့် (သဓမ္မ) ၌ ဖြစ် ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

အထ ဥတ္တရေဏ တပသာ ဗြဟ္မစယေ်ဏ သဒ္ဓယာ ဝိဒျယာ အာတ္မာနံ အန္ဒိသျ အာဒိတျံ အဘိဇယန္တေ။ တေဒ် ဝေ ပြာဏာနံ အာယတနံ၊ တေဒ် အမ္ဒတံ အဘယံ၊ တေဒ် ပရာယဏံ၊ တေသ္မာတ် န ပုနရာဝတ်န္တေ။ ဣတျေသး နိရောဓး။

(ပြဿဥပနိသျှဒ်–၁၊၁၀)

(အဘ၊ ထို့ပြင်။ တပသာ၊ ဣန္ဒြေကို စောင့်ထိန်းခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း။ ဗြဟ္မစရိယေဏ၊ ဗြဟ္မစရိယအကျင့်ဖြင့် လည်းကောင်း။ သဒ္ဓါယ၊ သဒ္ဓါတရားဖြင့် လည်းကောင်း။ ဝိဇ္ဇာယ၊ ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ဖြင့်လည်းကောင်း။ အာတုမာနံ၊ အတ္တကို။ အန္ဒိသျ၊ ရှာဖွေတွေ့ရှိ၍။ ဥတ္တရေဏ၊ နေမင်းတံခါးဖြင့် (ဝါ) မြောက်ဘက်လမ်းကြောင်းဖြင့်။ အာဒိတျ၊ နေ မင်း လော က သို့။ အဘိဇယန္တေ၊ ရောက်ကြကုန်၏။ တေဒ်၊ ဤသည်ပင်။ ဝေ၊ အမှန်အားဖြင့်။ ပြာဏာနံ၊ သတ္တဝါတို့၏။ အာယတနံ၊ နေရာတည်း။ တေဒ်၊ ဤသည်ပင်။ အမ္ဗတံ၊ သေခြင်းကင်းရာတည်း။ အဘယံ၊ ဘေးကင်းရာတည်း။ တေဒ်၊ ဤသည်ပင်။ ပရာယဏံ၊ လဲလျောင်းရာတည်း။ တေသ္မာတ်၊ ဤနေရာမှ။ ပုနး၊ တဖန်။ န အာဝတ်န္တေ၊ ပြန်မလည်ကုန်။ ဣတျေသး၊ ဤသည်ပင်။ နိရောဓး၊ လောက၏ ချုပ်ခြင်းတည်း)။

ဤ၌ တပ-ဝေါဟာရသည် ဣန္ဒြိယသံဝရတရား၌ ဖြစ်ကြောင်းကို တွေ့ရပါသည်။

ဤသို့လျှင် တပ–ကျင့်စဉ်ကို တိတ္ထိယခေတ်၌သာမက ဝေဒခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့၌လည်း ကျင့်သုံးကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဝေဒခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့၌ တပကျင့်စဉ်သည် ရှေ့တန်း၌နေရာမရပဲ နောက်တန်း၌သာ နေရာရခဲ့ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် နောက်ပိုင်းကာလ၌သာ တပကျင့်စဉ်သည် နောက်တန်းမှ ရှေ့တန်းသို့ တဟုန်ထိုးတက်လာပြီး လူတန်းစား အားလုံးတို့၏ အမြတ်တနိုး ကျင့်စဉ်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိသွားပါသည်။ မသေမှု (အမတ)သို့ ရောက်ရှိနိုင်သည့် ကျင့်စဉ်မှာ တခုတည်းသော တပ-

ကျင့်စဉ်သာဖြစ်ကြောင်း ထိုခေတ်လူတန်းစား အားလုံးက အလေးအနက်ထား၍ လက်ခံယုံကြည်ခဲ့ကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ် မတိုင်မီကာလတွင် ဗြာဟ္မဏပညာရှိ ပဉ္စဝဂ္ဂီ ငါးဦးတို့သည်လည်း ထိုတပ-ကျင့်စဉ်ကို လက်ခံယုံကြည်ခဲ့ကြပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော် ခတ္တိယနွယ်ဖွား သိဒ္ဓတ္ထ မင်းသားသည်လည်း ထိုတပ-ကျင့်စဉ်ကို (၆)နှစ်တိုင်တိုင် လက်ခံယုံကြည်ကာ ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုတပ-ကျင့်စဉ်သည် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်နှင့် ဗုဒ္ဓခေတ်ကြားကာလတွင် ဘာသာရေးနယ်ပယ်၌ လူတန်းစားမရွေး လက်ခံယုံကြည်ခြင်း ခံရသည့် ကျင့်စဉ်ဖြစ်ကြောင်း ပညာရှင်များက ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

တပ- ကျင့်စဉ်သည် လူတန်းစားမရွေး လက်ခံကျင့်သုံးလာသည့် လမ်းစဉ် ဖြစ်လာသောအခါ ဗြာဟ္မဏများသည် ထိုတပ-ကျင့်စဉ်ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ရန် ကြိုးပမ်းကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အထောက်အထားအဖြစ် ရာမာယဏတွင် သမ္ဗူကဝတ္ထုကို တွေ့ရပါသည်။ သမ္ဗူကသည် ဆင်းရဲသား လူတန်းစား(သုဒ္ဒ) ဖြစ်ပါသည်။ သူသည် မသေမှု (အမတ)ကိုရှာရန် ဒဏ္ဍကတော၌ ပြင်းထန်သော တပအကျင့်ကို ကျင့်ခဲ့ပါသည်။ ထိုအခါ အယုဒ္ဓယ နေပြည်တော်တွင် ဗြာဟ္မဏတဦး၏ သားငယ်တယောက် သေဆုံးခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ ဗြာဟ္မဏတဦး၏ သားငယ်သေဆုံးရခြင်းသည် ဆင်းရဲသား သမ္ဗူက၏ ပြင်းထန်သော တပ-အကျင့်ကြောင့် ဖြစ်ကြောင်းဖြင့် ဗြာဟ္မဏများသည် ရာမမင်း၏ ညီလာခံသို့ ဝင်ရောက်၍ စွဲချက်တင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုစွဲချက်အရ ရာမမင်းသည် ဒဏ္ဍကတောသို့ သွားရောက်၍ သူတော်စင်သမ္ဗူကကို ကိုယ်တိုင် သတ်ခဲ့ရပါသည်။ ထိုသို့ သတ်ရခြင်းမှာ

ထိုခေတ်ဓမ္မသတ်ကျမ်းလာ ပြစ်ဒဏ်သတ်မှတ်ချက်အရ သတ်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုခေတ် ဓမ္မသတ်ကျမ်းဆိုသည်မှာ ပြာဟ္မဏ ပညာရှင်တို့ ရေးသားပြုစုထားသည့် ကျမ်းသာဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြာဟ္မဏများသည် တပကျင့်စဉ်ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ရန် ကြိုးပမ်းကြသည်ဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လူတို့တွင် သဘာဝအားဖြင့် တောင့်တခြင်း (၃)မျိုးရှိကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတောင့်တခြင်း(၃)မျိုးကြောင့် သေခြင်းတရားနှင့် ရင်ဆိုင်ရခြင်းဖြစ်ကြောင်း ထိုခေတ်လူတို့ သိကြပါသည်။ သေခြင်းတရားသည် ဒုက္ခဖြစ်၍ ထိုဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်ရန် မသေခြင်းတရားကို ရှာဖွေခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေသောအခါ မသေခြင်းတရားကိုတွေ့ရှိရန် တောင့်တခြင်း (၃)မျိုးကို စွန့်နိုင်ဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ တောင့်တခြင်း (၃)မျိုးကို စွန့်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဝေဒခေတ်တွင် တဒင်္ဂပဟာနခေါ် အခိုက်အတန့်စွန့်နည်းကို တွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင်မူ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာနခေါ် ပို၍အဆင့်မြင့်သည့် ခွါစွန့်နည်းကို ထပ်မံတွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။ ထိုခွါစွန့်နည်းမှာလည်း ကျေနပ်လောက်သည့် သဘောမရှိသောကြောင့် အဆင့်အမြင့်ဆုံး သမုစ္ဆေဒပဟာနခေါ် အမြစ်ဖြတ်စွန့်နည်းကို ဆက်လက် ရှာဖွေကြပါသည်။ တိတ္ထိယခေတ်တွင် အမြစ်ဖြတ် (သမုစ္ဆေဒ) စွန့်နည်းအဖြစ် တပကျင့်စဉ်ကို တွေ့ရှိကြပါသည်။

တပ-ကျင့်စဉ်၏ မူရင်းရည်ရွယ်ချက်

လူသည် သဘာဝအားဖြင့် ရယူလိုသော သဘောရှိပါသည်။ ရယူလိုသည့် သဘာဝကြောင့် ရယူရန် ကြိုးပမ်းသောအခါ သဘာဝလမ်းကြောင်းအတိုင်း "စုန်"ရာရောက်ပါသည်။သဘာဝလမ်းကြောင်း

အတိုင်း“စုန်”နေပါက သံသရာမှ မလွတ်တော့ပဲ “ထိုဘဝမှ ဤဘဝသို့၊ ဤဘဝမှ ထိုဘဝသို့”ကျင်လည်ကျက်စား ပြေးလွှားနေရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သံသရာမှ လွတ်ရေးအတွက် သဘာဝလမ်းကြောင်းအတိုင်း“မစုန်”ပဲ သဘာဝလမ်းကြောင်းကို“ဆန်” ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် သဘာဝလမ်းကြောင်းအတိုင်း “စုန်”သူကို အနုသောတဂါမီဟု ခေါ်ပြီး သဘာဝလမ်းကြောင်းအတိုင်း “မစုန်”ပဲ “ဆန်”သူကို ပဋိသောတဂါမီဟု ခေါ်ပါသည်။ သဘာဝလမ်းကြောင်းကို “ဆန်” နိုင်ရေးအတွက် ရယူလိုသောသဘော (တဏှာ)ကို အမြစ်ဖြတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ တဏှာကို အမြစ်ဖြတ်နိုင်ရေးအတွက် ရယူလိုသည့်သဘောမှ စွန့်လွှတ်လိုသည့်သဘောသို့ ပြောင်းလဲ၍ ကျင့်ကြံရမည်ဖြစ်ပါသည်။ စွန့်လွှတ်လိုသည့် သဘောကို ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် —

(၁) မိမိကိုယ်ကို ထိန်းကွပ်နိုင်စွမ်းရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

(၂) မိမိဆန္ဒကို ချုပ်ကိုင်နိုင်စွမ်းရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

(၃) မိမိစိတ်ကို ဆုံးမနိုင်စွမ်းရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဤသို့ မိမိကိုယ်ကို ထိန်းကွပ်ခြင်း၊ မိမိဆန္ဒကို ချုပ်ကိုင်ခြင်း၊ မိမိစိတ်ကို ဆုံးမခြင်းသည် တပ–ကျင့်စဉ်၏ မူရင်းရည်ရွယ်ချက် ဖြစ်ပါသည်။

လူသည် သံယောဇဉ်ကြိုးတို့ဖြင့် အထပ်ထပ် ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့ခြင်း ခံနေရသည့် သဘာဝအကျဉ်းသား ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ သဘာဝဆိုသည်မှာ အကြောင်းအကျိုး ဖြစ်စဉ်အရ မလွဲမသွေ ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝကို လောကဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဟူ၍လည်းကောင်း အမည်တမျိုးဖြင့်လည်း ခေါ်ကြပါသည်။ သဘာဝ

အကျဉ်းသားအဖြစ်မှ လွတ်မြောက်လိုလျှင် သံယောဇဉ် ကြိုးများကို တချောင်းပြီးတချောင်း ဖြတ်တောက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ သံယောဇဉ် ကြိုးများကို ဖြတ်တောက်ခြင်းဟူသည် တောင့်တခြင်း (၃)မျိုးကို (သို့မဟုတ်) တဏှာ (၃)မျိုးကို အမြစ်ဖြတ်၍ သတ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အမြစ်ဖြတ်၍ သတ်ခြင်းဟူသည်မှာ ရယူခြင်းမဟုတ်ပဲ စွန့်လွှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ဤခေတ်၌ ဆိုလိုသည့် ရယူခြင်းနှင့် စွန့်လွှတ်ခြင်း၏ အဓိပ္ပါယ်ကို နားလည်သဘောပေါက်စေရန် ပိုက်ကွန်တွင်းမှ ငှက်ငယ်ဥပမာကို ဆိုကြပါသည်။

ငှက်ငယ်သည် မိမိကိုယ်ကို အထပ်ထပ် ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့ထားသည့် ပိုက်ကွန်တွင်းမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် အပြင်းအထန် ကြိုးစား၍ ရုန်းကန် လှုပ်ရှားပါသည်။ ထိုသို့ ရုန်းကန် လှုပ်ရှားခြင်းအားဖြင့် မိမိကိုယ်ကို ပိုက်ကွန်တွင်းမှ လွတ်မြောက်အောင် လုပ်ဆောင်ရာ မရောက်ပဲ ပိုက်ကွန်ကြိုးများ ထပ်၍ထပ်၍ ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့အောင် လုပ်ဆောင်ရာရောက်ခြင်းနှင့်တူပြီး ရုန်းကန်လှုပ်ရှားခြင်းမပြုပဲပိုက်ကွန်ကြိုးများကိုတချောင်းပြီးတချောင်း အပြင်းအထန်ကြိုးစား၍ဖြတ်တောက်ခြင်းအားဖြင့်သာ ပိုက်ကွန်တွင်းမှ လွတ်မြောက်အောင် လုပ်ဆောင်ရာရောက်ခြင်းနှင့် တူပါသည်။ ဤဥပမာအရ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်လာ ချမ်းသမာပတ်များကို ရအောင် အားထုတ်ခြင်းသည် သံယောဇဉ်ကြိုးသစ်များဖြင့် ထပ်၍ထပ်၍ ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့အောင် လုပ်ဆောင်ရာရောက်ခြင်းနှင့်တူပြီး ဤခေတ်လာ အရာရာတိုင်းကို စွန့်လွှတ်သည့် တပ-ကျင့်စဉ်ကို ကျင့်ခြင်းသည် မူလကတည်းက ရှိပြီးသား၊ ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့ပြီးသား သံယောဇဉ် ကြိုးများကို ဖြတ်ရာရောက်ခြင်းနှင့် တူပါသည်။ အရာရာတိုင်းကို စွန့်လွှတ်ရန် အားထုတ်သောအခါ စွန့်လွှတ်၍ ရကောင်းသည့် မကောင်းသော တရားဆိုးများသည် အမြစ်

ပြတ်ချုပ်ငြိမ်းသွားပြီး စွန့်လွှတ်၍ မရကောင်းသည့် ကောင်းသော တရားကောင်းများသည် အမြဲတေခေါတ်အဖြစ် ကျန်ရစ်ပေလိမ့်မည်။ ဤကျန်ရစ်သော အမြဲတေခေါတ်သည်ပင် မသေမှု (အမတ) တရား မည်ပါသည်။ မကောင်းသော တရားဆိုးများ အမြစ်ပြတ် ချုပ်ငြိမ်း သွားခြင်းသည်ပင် လွတ်မြောက်ခြင်းမည်ပါသည်။ ဤခေတ်တွင် နား လည်သည့်ရယူခြင်းနှင့်စွန့်လွှတ်ခြင်းကို ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ မကောင်းသော အနက်အဓိပ္ပာယ်တမျိုးဖြင့် နားလည်ကြပြန်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်တွင် ရယူခြင်းကို ကာမသုခလ္လိက ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စွန့်လွှတ်ခြင်းကို အတ္တကိလမထ ဟူ၍လည်းကောင်း နားလည်ကြပါသည်။ ယင်း ရယူ ခြင်းနှင့် စွန့်လွှတ်ခြင်းကို အစွန်းရောက်တရားများ ဟူ၍လည်း သတ် မှတ်ကြပါသည်။

ပြင်းထန်သော တပ-ကျင့်စဉ်

ပြင်းထန်သော တပ ကျင့်စဉ်ဟူသည် အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် မရှိ သေးသော အသစ်အသစ်များကို ရယူရန် အားထုတ်ခြင်း မဟုတ်ပဲ ရှိပြီးသား အဟောင်း အဟောင်းများကို စွန့်လွှတ်ရန် အားထုတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောပါဝင်သော ကျင့်စဉ်များအားလုံးကို ပြင်း ထန်သော တပ-ကျင့်စဉ်၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ အသစ်နှင့် အဟောင်းတို့၏ သဘောကို ဗြာဟ္မဏဝါဒကျမ်းများ၌ ဤသို့ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် အသစ် ဟူ၍လည်း မရှိ၊ အဟောင်းဟူ၍လည်း မရှိ၊ အသစ်နှင့် အဟောင်း (၂)မျိုးလုံးသည် မာယာမျှသာ ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ မရှိသေးသော အသစ် အသစ်ကို ရယူရန် အားထုတ်ခြင်းသည် မာယာကြော့ကွင်း၌ တိုး၍ တိုး၍ ဝင်သည်နှင့်သာ တူပါသည်။ မာယာကြော့ကွင်း၌ တိုး၍ တိုး၍ ဝင်ပါက လွတ်မြောက်မှု "မောက္ခ" မှ ပို၍ ပို၍ ဝေးမည်ဖြစ်ပါ

သည်။ လွတ်မြောက်မှု "မောက္ခ"နှင့် ပို၍ ပို၍ နီးလိုပါက ရှိပြီးသား အဟောင်း အဟောင်းကို စွန့်လွှတ်ရန် အားထုတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ရှိပြီးသား အဟောင်း အဟောင်းကို စွန့်လွှတ်ခြင်းသည် ကိုးဝင်မိ ရက်သားဖြစ်သည့် မာယာကြောင့်ကွင်းကို ဖြုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောနှင့် ပတ်သက်၍ ထိုခေတ် ပညာရှိများ၏ အဆိုကို ဤသို့ တွေ့ရပါသည်—

သတော ဟိ မာယယာ ဇန္မ ယုဇ္ဇတေ န တု တတ္တတး၊
တတ္တတော ဇာယတေ ယဿ၊ ဇာတံ တဿ ဟိ ဇာယတေ။

အသတော မာယယာ ဇန္မ တတ္တတော နေဝ ယုဇ္ဇတေ၊
ဝန္ဓျာပုတြော န တတ္တေန မာယယာ ဝါပိ ဇာယတေ။

(သတော၊ အရှိတရားမှ။ ဇန္မ၊ အသစ် အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည်။ မာယယာ ဟိ၊ မာယာအားဖြင့်သာလျှင်။ ယုဇ္ဇတေ၊ သင့်လျော်၏။ တတ္တတော တု၊ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့်မူကား။ န ယုဇ္ဇတေ၊ မသင့်လျော်။ ယဿ၊ အကြင်သူ၏။ မတေ၊ အယူ၌။ တတ္တတော၊ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့်။ ဇာယတေ၊ အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဣတိ စေတ်၊ ဤသို့ယူငြားအံ့။ တဿ၊ ထိုသူ၏၊ မတေ၊ အယူ၌။ ဇာတံ ဟိ၊ ဖြစ်ပြီးသားသည်ပင်။ ဇာယတေ၊ ထပ်၍ဖြစ်၏။ ဣတိ၊ ဤအဓိပ္ပာယ်သည်။ သျာတ်၊ ဖြစ်ရာ၏။

[အိုးသည် အိုးမဖြစ်သေးသော မြေညက်မှ အိုးအဖြစ်သို့ ရောက်ရိုးဖြစ်သော်လည်း ဤဝါဒအရ အိုးသည် အိုးမဖြစ်သေးသော မြေညက်မှ အိုးအဖြစ်သို့ ရောက်လာသည်မဟုတ်ပဲ

အိုးဖြစ်ပြီးသား အိုးမှ အိုး ထပ်၍ ဖြစ်လာသည်ဟု ဆိုရ ရောက်သည်။]

အသတော၊ မရှိတရားမှ။ ဇန္န၊ အသစ် အသစ် ဖြင်ပေါ် လာခြင်းသည်။ မာယယာ၊ မာယာအားဖြင့် လည်းကောင်း။ တတ္တတော၊ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် လည်းကောင်း။ နေဝ ယုဇ္ဇတေ၊မသင့်လျော်သည်သာတည်း။ ဝန္ဈာပုတြော၊ အမြုံမ ၏ သားသည်။ တတ္တေန ဝါပိ၊ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် လည်း ကောင်း။ မာယယာ ဝါပိ၊ မာယာအားဖြင့် လည်းကောင်း။ န ဇာယတေ၊ မဖြစ်ပေါ်)။

(ဂေါဍ-၃၊ ၂၇-၂၈)

ထိုခေတ်ပညာရှိတို့၏အလိုအရ မရှိတရားမှ အသစ် အသစ်တို့ ဖြစ် ပေါ်လာသည်ဟူ၍လည်း မဆိုကောင်း။ အရှိတရားမှ အဟောင်း အဟောင်းတို့ ပျက်သုဉ်းသွားသည်ဟူ၍လည်း မဆိုကောင်း။ ပရမတ္ထ သစ္စာအားဖြင့် အသစ်၊ အဟောင်းဟူ၍ မရှိ။ အသစ်၊ အဟောင်း ဟူသည် မာယာမျှသာတည်း၊ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် အရှိတရား ဟူသည် သစ်လည်း မသစ်၊ ဟောင်းလည်း မဟောင်း။ ဖြစ်လည်း မဖြစ်၊ ပျက်လည်း မပျက်။ ထာဝစဉ် တသမတ်တည်းသာတည်း။

နာသတော ဝိဒျတေ ဘာဝေါ၊ နာဘာဝေါ ဝိဒျတေ သတော။

(အသတော၊ မရှိတရားမှ။ ဘာဝေါ၊ အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာ ခြင်းသည်။ န ဝိဒျတေ၊ မရှိ။ သတော၊ အရှိတရားမှ။ အဘာဝေါ၊ ဟောင်းနွမ်းပျက်စီးသွားခြင်းသည်။ န ဝိဒျတေ၊ မရှိ)။

(ဂီတာ-၂၊ ၁၆)

တပ-ကျင့်စဉ်၏ မူရင်းရည်ရွယ်ချက်မှာ မသေမှု (အမတ)သို့ ရောက်ရှိရေးအတွက် တဏှာ (၃)မျိုးကို အမြစ်ဖြတ်၍ သတ်ရန် မိမိကိုယ်ကို ထိန်းကွပ်ခြင်း၊ မိမိဆန္ဒကို ချုပ်ကိုင်ခြင်း၊ မိမိစိတ်ကို ဆုံးမခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆင့်တွင် တပ-ကျင့်စဉ်ကို ဣန္ဒြေ ထိန်းချုပ်ခြင်းဟူ၍ ဆိုနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် နောင် အဆင့်မြင့်လာ သောအခါ တပ-ကျင့်စဉ်ကို ကိုယ်ခန္ဓာညှဉ်းပန်းမှု (အတ္တကိလမထ) အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲလိုက်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဆံပင်ကိုနုတ်ခြင်း၊ အပူခံခြင်း၊ ခုန်ဆွခုန်ဆွသွားခြင်း၊ တချိန်လုံး မတ်တတ်ရပ်နေခြင်း၊ ဆူးပေါ်၌ အိပ်ခြင်း၊ အစာကို ဖြတ်တောက်ခြင်း စသည်ဖြင့် ကိုယ် ခန္ဓာညှဉ်းပန်းမှု ကျင့်စဉ်များစွာကို ထိုခေတ်တွင် ကျင့်သုံးကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုသို့ကျင့်ကြံရာတွင် ဘာသာယုံကြည်မှုအရ ရိုးသား စွာ ကျင့်ကြံသူများရှိသကဲ့သို့ လိမ်ညာကောက်ကျစ်၍ မရိုးမသား ကျင့်ဟန်ဆောင်သူများလည်း ရှိကြသေးကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

တပ-ကျင့်သူ(၂)မျိုး

တပ-ကျင့်သူများမှာ အမျိုးအစားအားဖြင့် (၂)မျိုး ရှိပါသည်။ တမျိုးမှာ အတည်တကျနေထိုင်သူ ရသေ့ ဖြစ်၍ အခြားတမျိုးမှာ လှည့်လည်သွားလာသူ ပရိဗိုဇ် ဖြစ်ပါသည်။ ရသေ့များမှာ တောတွင်း၌ ဖြစ်စေ၊ မြစ်ကမ်းပါး၌ဖြစ်စေ သခ်မ်းကျောင်း ဆောက်လုပ်နေထိုင်ပြီး တရားဘာဝနာများကို ကျင့်ကြံ အားထုတ်ကြပါသည်။ တပ-ကျင့်စဉ် များကိုလည်း ကျင့်ကြံပါသည်။ အချို့သော ရသေ့များသည် စာပေ ပို့ချခြင်း၊ အတတ်ပညာ သင်ကြားခြင်းနှင့် ကျမ်းစာများ ရေးသား ပြုစုခြင်းကိုလည်း ပြုလုပ်ကြပါသည်။ ထိုရသေ့များကို ဣသိများ သို့မဟုတ် ဝါနပြတ္ထများဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ဣသိ-ဟူသော ဝေါဟာရမှာ ပါဠိဝေါဟာရဖြစ်ပြီး ဝေဒဝေါဟာရ ရိသိ နှင့် အနက်

တူပါသည်။ သံသရာ၏ တဘက်ကမ်းကို သွားတတ်သူဟူ၍ သက္ကဋ္ဌ အဘိဓာန်ကျမ်းများ၌ အနက်ဖော်ပါသည်။ ဝါနပြဿ ဟူသော ဝေါဟာရမှာ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်သုံး ဝေါဟာရဖြစ်ပါသည်။ သက္ကဋ္ဌ-အဘိဓာန်ကျမ်းများ၌ တောနေသူတော်စင် ဟူ၍ အနက်ဖော်ပါသည်။ အစာအာဟာရနှင့် ပတ်သက်၍ ရသေ့များသည် သစ်သီး သစ်ဥများ နှင့် အခြားရရာ အစားအစာများကို မှီဝဲ သုံးဆောင်ကြပါသည်။ တခါတရံ ချဉ်ဆား မှီဝဲအံ့သောငှာ မင်းဥယျာဉ်နှင့် မြို့ရွာဇနပုဒ်သို့ လည်း ချဉ်းကပ်တတ်ပါသည်။ ရသေ့များသည် တပကျင့်စဉ်ဖြင့် မသေမှု(အမတ)ကို ရရှိနိုင်ရန် ရည်မှန်းခဲ့သော်လည်း သူတို့ အမြင့်ဆုံး ရရှိသည့် တရားထူးမှာ သမာပတ်ရှစ်ပါး စျာန်အဘိညာဉ်တရားသာ ဖြစ်ပါသည်။

ပရိဗိုဇ်များမှာ အမြဲနေထိုင်ရာ သင်္ခမ်းကျောင်းမရှိပဲ တနေရာမှ တနေရာသို့ လှည့်လည်သွားလာနေထိုင်သူ သူတော်စင်များ ဖြစ်ကြ ပါသည်။ သူတို့သည် တပကျင့်စဉ်များကိုလည်း ကျင့်ကြပါသည်။ တရားဒေသနာများကိုလည်း ဟောပြောကြပါသည်။ ဒဿနရေးရာ များ၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာများနှင့် ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးပွဲများ ကိုလည်း ပြုလုပ်ကြပါသည်။ သူတို့သည် ခေါ်ခေတ် “Sophist” များနှင့်တူကြောင်း ပညာရှင်များက ဆိုကြပါသည်။ သက္ကဋ္ဌအဘိဓာန် ကျမ်းများအရ ပရိဗိုဇ်ဆိုသည်မှာ အလုံးစုံသော လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တရားများကို ပယ်စွန့်၍ အိမ်ရာတည်ထောင် လူတို့ဘောင်မှ ထွက်ခွာသွားသူ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုခေတ်တွင် ပရိဗိုဇ်များမှာ လူတို့၏ ကြည်ညိုလေးစားခြင်းကို ခံရပြီး လူတို့၏ သဒ္ဓါတရားပေါ်၌ မှီခို အားထားသူ သူတော်စင်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်သုံး ဝေါဟာရဖြင့် ပရိဗိုဇ်များကို သညာသီများဟူ၍လည်း ခေါ်ကြ

ပါသည်။ သညာသီ၏အနက်မှာ လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တရားများကို စွန့်လွှတ်ပြီးသူဟူ၍ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုခေတ် ဘာသာရေးအယူအဆ အရ ပရိဗိုဇ်သည် ရသေ့ထက် အဆင့်မြင့်ပါသည်။ လူ့ဘဝ၏ အဆင့် (၄)ဆင့်တွင် ရသေ့သည် တတိယအဆင့်၌ရှိပြီး ပရိဗိုဇ်သည် စတုတ္ထ အဆင့်၌ ရှိပါသည်။

လူ့ဘဝ၏ အဆင့် (၄)ဆင့်

ထိုခေတ်ယဉ်ကျေးမှုအရ လူ့ဘဝကို အဆင့်(၄)ဆင့်ဖြင့် သတ်မှတ် ကြပါသည်။ သာမန်အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် လူ့သက်တမ်းကို အနှစ် (၁၀၀) သတ်မှတ်ပြီး အဆင့်တဆင့်လျှင် အနှစ်(၂၅)နှစ်စီ ပိုင်းခြား၍ အဆင့် (၄) ဆင့် သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆင့် (၄)ဆင့် တို့မှာ——

(၁) ပထမဆင့်(ဗြဟ္မစရိယ)၊

(၂) ဒုတိယဆင့်(ဂဟဋ္ဌ)၊

(၃) တတိယဆင့်(ဝါနပဋ္ဌ)၊

(၄) စတုတ္ထဆင့်(သညာသ)-

တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ပထမဆင့်(ဗြဟ္မစရိယ)

ပထမဆင့်(ဗြဟ္မစရိယ)ဆိုသည်မှာ ကျောင်းသားဘဝ ဖြစ်ပါ သည်၊ နှစ်ကာလအပိုင်းအခြားအားဖြင့် အသက်(၂၅)နှစ်အရွယ် အထိ ဖြစ်ပါသည်။ ကျောင်းသားဘဝတွင် အိမ်ထောင်မရှိသဖြင့် မေထုန်အမှုမှကင်းသောကြောင့် ထိုပထမအဆင့်ကို ဗြဟ္မစရိယ (မြတ်

သောအကျင့်ကို ကျင့်ခြင်း)ဟူ၍ ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုခေတ် ပညာရေးစနစ်အရ ကျောင်းသားဘဝတွင် စာပေပညာ(ပရိယတ်)ကို လည်း သင်ယူရပါသည်။ အကျင့်သိက္ခာ(ပဋိပတ်)ကိုလည်း အားထုတ် ရပါသည်။ ထိုခေတ်က ဆရာများမှာ ရသေ့သူတော်စင်များ ဖြစ်ကြ ပါသည်။

စာပေပညာ(ပရိ ယ်)ပိုင်းတွင် အဋ္ဌာရသသိပ္ပခေါ် (၁၈)ရပ် သော အတတ်ပညာရပ်များပါဝင်ပါသည်။ ထို့အပြင် အနာဂတ်ဘဝ အတွက် လက်တွေ့လေ့ကျင့်ခန်းများအနေဖြင့် ဆွမ်းခံခြင်း၊ ထမင်း ချက်ခြင်း၊ ဥယျာဉ်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ နွားကျောင်းခြင်း၊ ရေခပ်ခြင်း စသည့် အိမ်မှုဆောင်တာ လုပ်ငန်းအဝဝကိုလည်း လုပ်ဆောင်ရပါ သည်။ အကျင့်သိက္ခာ(ပဋိပတ်)ပိုင်းတွင် ဣန္ဒြေကိုစောင့်ထိန်းခြင်း၊ ခြိုးခြံစွာနေထိုင်ခြင်း၊ ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးဖြူစင်အောင် ထားခြင်းစသည့် တပ-ကျင့်စဉ်များ ပါဝင်ပါသည်။ ကျောင်းသားဘဝတွင် ထိုကဲ့သို့ စာပေပညာနှင့် အကျင့်သိက္ခာကို သင်ကြားလေ့ကျင့်ပေးခြင်းမှာ အိမ်ထောင်သည်ဘဝတွင် ကိုယ်စိတ်(၂)ပါး ဖြူစင်စွာထား၍ အိမ် ထောင်သည်ဘဝ၏ တာဝန်ဝတ္တရားများကို ကျေပွန်စွာ ထမ်းဆောင် နိုင်ရေးအတွက် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုလျှင် ထိုခေတ်ပညာ ရေးသည် အသိ(ဝိဇ္ဇာ)နှင့် အကျင့်(စရဏ)ကို တသားတည်းဖြစ် အောင် ဖန်တီးပေးသည့် ပညာရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ပညာရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးခြင်းမှာ အကျင့်(စရဏ)ပေါ်၌ တည် ဆောက်သည့် အသိ(ဝိဇ္ဇာ)သည်သာ မှန်ကန်သောအသိ ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သင်ကြားသူ ဆရာများကိုယ်တိုင် ကလည်း အသိနှင့်အကျင့်(၂)ပါးစုံ တသားတည်းဖြစ်နေသည့် ရသေ့ သူတော်စင်များ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒုတိယဆင့်(ဂဟဋ္ဌ)

ဒုတိယဆင့်(ဂဟဋ္ဌ)ဆိုသည်မှာ အိမ်ထောင်သည်ဘဝ ဖြစ်ပါသည်။ ဂဟဋ္ဌသဒ္ဒါ၏ တိုက်ရိုက်အနက်မှာ အိမ်၌တည်ရှိသူဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ နှစ်ကာလအပိုင်းအခြားအားဖြင့် အသက်(၂၆)နှစ်အရွယ်မှ(၅၀)နှစ်အရွယ်အထိ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုခေတ် ယဉ်ကျေးမှုအရ အိမ်ထောင်ပြုခြင်းသည် ကာမဂုဏ်ခံစားခြင်းအတွက်မဟုတ်ပဲ လောကလူ့ဘောင်ကို အကျိုးပြုနိုင်သည့် သားသမီးရတနာများ ထွန်းကားစေရန်အတွက်သာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဇနီးသည်ကို တရားကျင့်ဖက် (သဟဓမ္မ-စာရိနီ)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကောင်းမှုပြုဖက် (သဟပုညကာရိနီ) ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကြီးမြတ်သောပူဇော်ခြင်း(၅)မျိုး

လူ့ဘဝတွင် လူသားတယောက်အဖြစ် ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက် အထောက်အပံ့ပြုသည့် ကျေးဇူးရှင်(၅)မျိုးရှိပါသည်။ ထို(၅)မျိုးကို အိမ်ထောင်သည်ဘဝတွင် စတင်၍ နေ့စဉ် ကျေးဇူးဆပ်ရပါသည်။ နေ့စဉ်ကျေးဇူးဆပ်သော်လည်း ထိုကျေးဇူးများကား ကုန်နိုင်သည်ဟူ၍ မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ထိုကျေးဇူးရှင်(၅)မျိုးကို သံသရာကျေးဇူးရှင်(၅)မျိုးဟူ၍လည်း ခေါ်ကြပါသည်။ ထိုသံသရာကျေးဇူးရှင်(၅)မျိုးအား နေ့စဉ် ကျေးဇူးဆပ်ခြင်းကို ကြီးမြတ်သောပူဇော်ခြင်း (မဟာယည) (၅)မျိုးဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ထိုကြီးမြတ်သောပူဇော်ခြင်း(မဟာယည)(၅)မျိုးမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

(၁) ဒေဝယည(နတ်ပြဟ္မာများအား ပူဇော်ခြင်း)
(၂) ဣသိယည(ဆရာသမားများအား ပူဇော်ခြင်း)
(၃) ပိတုယည(မိဘများအား ပူဇော်ခြင်း)

(၄) နရယည(လူသားအချင်းချင်း ပူဇော်ခြင်း)

(၅) ဘူတယည(တိရစ္ဆာန်နှင့်သက်မဲ့ရုပ်လောကအား ပူဇော်ခြင်း)

ဒေဝယည (နတ်ဗြဟ္မာများအား ပူဇော်ခြင်း)

ဒေဝ-ဆိုသည်မှာ ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာကို ဆိုလိုရင်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော လောကစောင့်နတ်များကိုလည်း ဒေဝ-အရယူပါသည်။ ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာနှင့် အခြားသော လောကစောင့်နတ်များကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ဤလောက၌ လူဖြစ်လာရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အနှောင့်အယှက်ကင်းစွာ နေထိုင်နိုင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် မိမိအိမ်ထောင်စုနှင့်တကွ လောကသူ့ဘောင်အတွက် လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာနှင့် လောကစောင့်နတ်များအား နေ့စဉ်ကျေးဇူးဆပ်အပ်ပါသည်။ ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာနှင့် လောကစောင့်နတ်များအား နေ့စဉ်ကျေးဇူးဆပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ ဘုရားရှိခိုးခြင်း၊ ဘုရားရှိခိုးလင်္ကာများကို ရွတ်ဆိုခြင်း၊ တရားဘာဝနာ အားထုတ်ခြင်း၊ ပုတီးစိပ်ခြင်း၊ အမျှဝေခြင်း၊ တပ-အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ဒေဝယညဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်းသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်ပင် ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာနှင့် လောကစောင့်နတ်များအား ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ပူဇော်ရာရောက်သည့် ပထမပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဣသိယည(ဆရာသမားများအား ပူဇော်ခြင်း)

ဣသိ-ဆိုသည်မှာ ရသေ့သူတော်စင်ကို ဆိုလိုရင်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော ဆရာသမားများကိုလည်း ဣသိ-အရ ယူပါသည်။

ရသေ့သူတော်စင်များနှင့် အခြားသော ဆရာသမားများကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် အဋ္ဌာရသသိပ္ပခေါ် (၁၈)ရပ်သော အတတ်ပညာရပ်များကို တတ်မြောက်လာရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အကျင့်သိက္ခာများကို တတ်သိနားလည်၍ ကျင့်ကြံနိုင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သိမှု(ဝိဇ္ဇာ) နှင့် အကျင့်(စရဏ)ကို တသားတည်းဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကောင်း၊ မကောင်းကို ခွဲခြားဝေဖန်၍ အကောင်းကိုဆောင်၊ မကောင်းကို ရှောင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဣသိများနှင့် အခြားသောဆရာသမားများအား နေ့စဉ်ကျေးဇူးဆပ်အပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ နေ့စဉ်ကျေးဇူးဆပ်ခြင်း ဆိုသည်မှာ ကျမ်းပြုပညာရှင်ရသေ့များနှင့် အခြားသော ဆရာသမားများ၏ ကျမ်းဂန်စာပေများကို လေ့လာသင်ယူခြင်း၊ ပို့ချခြင်း၊ မတိမ်ကော မပျောက်ပျက်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ဣသိယညဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်းသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်ပင် ရသေ့သူတော်စင်များနှင့် အခြားသော ဆရာသမားများအား ကြီးမြတ်သောပူဇော်ခြင်းဖြင့် ပူဇော်ရာရောက်သည့် ဒုတိယပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပိတုယည(မိဘများအား ပူဇော်ခြင်း)

ပိတု–ဆိုသည်မှာ ဖခင်ကိုဆိုလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။ဘိုးဘွားစဉ်ဆက်ကိုလည်း ပိတု-အရယူပါသည်။ မိမိတို့မိဘများကြောင့် မိမိတို့လူဖြစ်လာရခြင်းဆိုသည်မှာ ငြင်းဆိုချက်မထုတ်နိုင်သည့် အလိုအလျောက်သက်သေပြပြီးသား သက်သေပြချက်(သယံသိဒ္ဓ) ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ကျွန်ုပ်တို့အပေါ်၌ ကျေးဇူးများလှသော မိဘများကို နေ့စဉ် ကျေးဇူးဆပ်အပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကျေးဇူးဆပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ မိဘများကို ရှိသေစွာလုပ်ကျွေးမွေးမြူခြင်း၊ ကွယ်

လွန်သွားသော မိဘများကို ရည်စူး၍ ကောင်းမှုကုသိုလ်ပြုလုပ်ခြင်း၊ မိဘများ၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း၊ မိဘများနှင့်တကွ ဘိုးဘေးစဉ်ဆက်တို့၏ ရိုးရာဓလေ့များ၊ ထုံးတမ်းစဉ်လာများ၊ ယဉ်ကျေးမှုများကို ထိန်းသိမ်းလိုက်နာခြင်း၊ မိဘတို့လိုက်နာခဲ့သည့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့စရိုက်များကို အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် အမျိုးသားဓလေ့စရိုက်အဖြစ် ဂုဏ်ယူထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ပဘူဇာဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်ပင် မိခင်ဖခင်နှင့်တကွ မျိုးနွယ်စဉ်ဆက်တို့အား ကြီးမြတ်သောပူဇော်ခြင်းဖြင့် ပူဇော်ရာရောက်သည့် တတိယ ပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

နရယည (လူသားအချင်းချင်း ပူဇော်ခြင်း)

နရ–ဆိုသည်မှာ လူသားအချင်းချင်းကို ဆိုလိုရင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် တယောက်ထီးတည်း နေထိုင်နိုင်ကြသူများ မဟုတ်ပဲ လူ့ဘောင် အဖွဲ့အစည်းအတွင်း၌ အချင်းချင်းမှီခိုကာ နေထိုင်ကြသူများဖြစ်ပါသည်။ အခြားသောလူသားများမရှိပဲ မိမိတဦးတည်း သာလျှင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ယခုကဲ့သို့သော အနေအထားမျိုး၌ နေထိုင်နိုင်ကြမည်မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် အခြားသော လူသားများသည် ကျွန်ုပ်တို့အပေါ်၌ ကျေးဇူးများလှပါကြောင်း ငြင်းဆိုဖွယ်မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် မိမိတို့အပေါ် ကျေးဇူးများသော လူသားအချင်းချင်းအပေါ် တုံ့ပြန်၍ ကျေးဇူးဆပ်အပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကျေးဇူးဆပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ တိုင်းပြည်နှင့် လူမျိုးကို ချစ်တတ်သော စိတ် မွေးမြူခြင်း၊ တိုင်းပြည်နှင့် လူမျိုးအတွက် မွန်မြတ်သော စေတနာဖြင့် အနစ်နာခံ၍ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ရသင့်ရထိုက်သော မိမိ၏ အခွင့်အရေးများကို ရှေ့တန်းတင်၍ ရတိုင်းမယူပဲ အများအတွက်

လိုက်လှဲ့ဝမ်းမြောက်စွာ ခွဲဝေပေးခြင်း၊ အဂတိတရား မလိုက်စားပဲ တရားလမ်းကြောင်း ဖြောင့်မတ်စေခြင်းငှာ တရားသဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။နောင်ဗုဒ္ဓခေတ် ရောက်သောအခါ ဤသဘောတရား (၄)မျိုးကို ဗြဟ္မစိုရ်တရား (၄)ပါးအဖြစ် ပြောင်းလဲ၍ ကျင့်သုံးကြပါသည်။ ဤသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းကို နရယညဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်ပင် လူသားအချင်းချင်း အပေါ် ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ပူဇော်ရာ ရောက်သည့် စတုတ္ထပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဘူတယည (တိရစ္ဆာန်နှင့် သက်မဲ့ရုပ်လောကအား ပူဇော်ခြင်း)

ဘူတဟုဆိုသည်မှာ တိရစ္ဆာန်၊ သစ်ပင်နှင့် တောတောင်ရေမြေ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ဘဝသည် နတ်ဗြဟ္မာများ၊ သူတော်စင် ဆရာသမားများ၊ ဆွေစဉ်မျိုးဆက်များ၊ လူ့ဘောင် အဖွဲ့အစည်းများပေါ်သာမက တိရစ္ဆာန်၊ သစ်ပင်နှင့် တောတောင်ရေမြေ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်တို့ အပေါ်၌လည်း မှီပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိရစ္ဆာန်၊ သစ်ပင်နှင့် တောတောင်ရေမြေ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့အပေါ် တုံ့ပြန်၍ ကျေးဇူးဆပ်အပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကျေးဇူးဆပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ တိရစ္ဆာန်များအား ဘေးမဲ့ပေးခြင်း၊ မွေးမြူခြင်း၊ အစားအစာပေးခြင်း၊ သစ်ပင်ပန်းမာလ်များ စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ရေတွင်းရေကန် တူးခြင်း၊ ရေမြောင်းဖောက်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်၊ ဤသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် သက်ရှိ သက်မဲ့ ပတ်ဝန်းကျင် လောကတခုလုံးနှင့် ရင်းနှီးသော ဆက်သွယ်မှုကို ရရှိပြီး သိုသက်ရှိသက်မဲ့ ပတ်ဝန်းကျင်လောကမှ ဖြူစင်သော၊ လန်းဆန်းသော၊ ဖြောင့်မတ်သော သဘာဝ အားအင်သစ်များကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် နတ်ဗြဟ္မာများနှင့်တကွ လူသားများ

အပါအဝင် သက်ရှိ သက်မဲ့ လောကတခုလုံးသည် မူလစတင်ရာ တခုတည်းသော အကြောင်းအရင်းမှ ဖြာထွက်လာကြသည့် အကျိုးတရား အစိတ်အပိုင်းများသာဖြစ်၍ မိမိတို့အချင်းချင်း တနည်းမဟုတ်တနည်းဖြင့် ဆက်သွယ်မှုကျေးဇူးပြုမှု ရှိကြပါသည်။ ထိုဆက်သွယ်မှု ကျေးဇူးပြုမှုကို တိတိကျကျ ကျွန်ုပ်တို့မသိစေကာမူ ကျွန်ုပ်တို့၏ရင်တွင်း၌ ရှိသော ဖြူစင် မြင့်မြတ်သော စေတနာဖြင့် ထိုထို သက်ရှိ သက်မဲ့ ပတ်ဝန်းကျင်ကို အလေးအနက်ထားကာ တုံ့ပြန်၍ ဆက်ဆံအပ်ပါသည်။ ထိုသို့တုံ့ပြန်၍ ဆက်ဆံခြင်းကို ဘူတယည ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်ပင် တိရစ္ဆာန်များ၊ သစ်ပင် ပန်းမာလ်များနှင့် တောတောင် ရေမြေ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ပူဇော်ရာရောက်သည့် ပဉ္စမ ပူဇော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လောက လူ့ဘောင်အတွင်းသို့ လူသားတယောက်အဖြစ် ဝင်ရောက်လာသူသည် ဒုတိယအဆင့် (ဂဟဋ္ဌ) ခေါ် အိမ်ထောင်သည် ဘဝသို့ ရောက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ထိုခေတ် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ယုံကြည်မှုအရ မဟာယည ခေါ် ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်း (၅) မျိုးကို နေ့စဉ်မပြတ် ပြုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြုရန်လည်း သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းထားရှိပါသည်။ အိမ်ထောင်သည် ဘဝကား လှေကားထစ်၏ အလယ်ဗဟို၌ရှိသူကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ အထက်ကို တက်သူဟူ၍ ဆိုလိုကလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။ အောက်ကို ဆင်းသူဟူ၍ ဆိုလိုကလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။ အထက်နှင့် အောက် သို့မဟုတ် သစ္စာနှင့် မာယာတို့၏ ဆုံရာ ဌာနကား အိမ်ထောင်သည်ဘဝ ဖြစ်ပါသည်။ အရာရာတိုင်းတွင် အထက်နှင့် အောက် သို့မဟုတ် သစ္စာနှင့် မာယာတို့ ရှိကြပါသည်။ အထက်နှင့် အောက် သို့မဟုတ် သစ္စာနှင့်မာယာတို့သည် မျက်နှာမူရာချင်းဆန့်ကျင်

သော်လည်း တည်ရာဌာနကား တခုတည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတခုတည်းကား အိမ်ထောင်သည် ဘဝ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အထက်နှင့် အောက် သို့မဟုတ် သစ္စာနှင့် မာယာတို့၏ ဆုံရာ အိမ်ထောင်သည် ဘဝမှ အထက်သို့ မျက်နှာမူ၍ တက်ရောက်နိုင်စေခြင်းငှာ သို့မဟုတ် သစ္စာ၏ မျက်နှာမူရာဘက်သို့ လျှောက်လှမ်းနိုင်စေခြင်းငှာ ထိုခေတ်ပညာရှိတို့သည် အိမ်ထောင်သည် ဘဝကို အလေးအနက်ထား၍ မဟာယည ခေါ် ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်း (၅) မျိုးဖြင့် အဝိဇ္ဇာ မှုန်ဦးကိုပိတ်၍ ဝိဇ္ဇာမှုန်ဦးကို ဖွင့်ပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တတိယဆင့် (ဝါနပဌ)

တတိယဆင့် (ဝါနပဌ) ဆိုသည်မှာ တောနေ သူတော်စင်ဘဝ ဖြစ်ပါသည်။ သက္ကဋ ဝေါဟာရဖြင့် ဝါနပြဿဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ အိမ်ထောင်သည် ဘဝကို ကျော်လွန်သောအခါ ဤအဆင့်သို့ ရောက်ပါသည်။ နှစ်ကာလအားဖြင့် အသက် (၅၁)နှစ်မှ (၇၅)နှစ် အရွယ် အထိ ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆင့်တွင် အိမ်ထောင်ရှင်သည် အိမ်ထောင်၏ တာဝန် ဝတ္တရားများကို မိမိ၏ သား သမီးများအား လွှဲအပ်၍ တောထွက်ပါသည်။

တောထဲ၌ သခ်မ်းကျောင်းဆောက်၍ တရားဘာဝနာ အားထုတ်ခြင်း၊ တပ-ကျင့်စဉ်များကို ကျင့်ကြံ အားထုတ်ခြင်းဖြင့် ဤတတိယ ဆင့်၏ လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ပါသည်။ မဟာယညခေါ် ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်း (၅)မျိုးကိုလည်း နေ့စဉ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ဤသည်များမှာ မိမိအတွက် ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် လောက လူ့ဘောင်အတွက် ဂုရုကုလခေါ် ပညာသင်ဌာန ဖွင့်လှစ်၍ တပည့်များ ကို မွေးမြူ လက်ခံကာ (၁၈)ရပ်

သော အတတ်ပညာများအနက် မိမိကျွမ်းကျင်ရာ အတတ်ပညာများကို သင်ကြားပေးပါသည်။ တခါတရံ ဆွေးနွေးပွဲများကို ကျင်းပ၍ လူမှုရေးနှင့် အမျိုးသားရေးဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်သည့် နည်းပညာများကို ချမှတ်ပါသည်။ ကျမ်းစာများ ရေးသားခြင်းသည် ဤဘတိယအဆင့်၏ အဓိကကျသော လုပ်ငန်းတရပ် ဖြစ်ပါသည်။ အကျဉ်းအားဖြင့် ဤတတိယအဆင့်သည် မိမိအတွက် တရားဘာဝနာ အားထုတ်ခြင်း၊ ပညာရပ်များကို စူးစမ်းလေ့လာခြင်းနှင့် အခြားသူများအတွက် သင်ကြားပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဂုရုကုလ၏ မူရင်းအနက်မှာ ဆရာ၏ အမျိုးဖြစ်ပါသည်။ နာလန္ဒနှင့် တက္ကသိုလ်တို့သည် ထင်ရှားသော ဂုရုကုလများ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဒုရုဝါသ၏ဂုရုကုလမှာ ကျောင်းသားပေါင်း ခြောက်သောင်းအထိ ရှိ၍ ယညဝါကျ၏ ဂုရုကုလမှာ ကျောင်းသားပေါင်း နှစ်သောင်း ရှစ်ထောင်အထိ ရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဂုရုကုလဟူသည် ယနေ့ခေတ် အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် တက္ကသိုလ်များပင် ဖြစ်ပါသည်။

စတုတ္ထအဆင့် (သညာသ)

စတုတ္ထအဆင့် (သညာသ) ဆိုသည်မှာ လောကီကိစ္စများ အားလုံးကို စွန့်ပြီးသူ၏ဘဝ ဖြစ်ပါသည်။အသက်အရွယ် အပိုင်းအခြားအားဖြင့် အသက် (၇၆)နှစ်မှ အထက် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆင့်တွင် လောကီဆိုင်ရာ အရာရာတိုင်းကို စွန့်ပါသည်။ မဟာယညခေါ် ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်း (၅)မျိုးကိုပင် စွန့်ပါသည်။ မသေမှု (အမတ)ကို ရရှိရေးမှလွဲ၍ အခြားဘာကိုမျှ အရေးစိုက်သူ မဟုတ်ပါ။ သူ၏ ခန္ဓာကိုယ်ကိုလည်း ဂရုမစိုက်ပါ။ သူ၏ ဘဝကိုလည်း အရေးမစိုက်ပါ။ အမှန်အားဖြင့် အမတတရားကို သူ၏ ဘဝဖြင့် ဝယ်ယူရန် အားထုတ်နေသူသာ ဖြစ်ပါသည်။ အသက် ပိုင်းခြားခြင်းသည် ယေဘုယျ သဘော

ဖြစ်ပါသည်။ နုပျိုလန်းဆန်းသော အရွယ်မှ စ၍ သညာသအကျင့်ကို ကျင့်သူများလည်း ရှိပါသည်။

ဤစတုတ္ထဆင့် (သညာသ)တွင် ရှိသူကို သညာသီ ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ ပရိဗ္ဗာဇက ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ ဘိက္ခု ဟူ၍ လည်း ခေါ်ပါသည်။ သညာသီဟူ၍ ခေါ်ခြင်းမှာ လူ့တာဝန်၊ လူ့ဝတ္တရားအပါအဝင် လူ့ဘောင် ကိစ္စအားလုံးနှင့်တကွ လူ့ပိုင်ဆိုင်မှု အားလုံးကို စွန့်လွှတ်ထားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ပရိဗ္ဗာဇကဟူ၍ ခေါ်ခြင်းမှာ အိုးခြေ အိမ်ခြေမရှိ ခြေသလုံးအိမ်တိုင်ပြု၍ လှည့်လည် သွားလာ နေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဘိက္ခုဟူ၍ ခေါ်ခြင်းမှာ ရ-ရကို တောင်း၍ စားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်ရောက် သောအခါ သညာသီနှင့်ပရိဗ္ဗာဇကကို ဆက်လက် အသုံးမပြုသော် လည်း ဤဘိက္ခုဟူသော ဝေါဟာရကိုမူ ဆက်လက်၍ အသုံးပြု ပါသည်။

သဘာဝ (၂) မျိုး

သဘာဝသည် (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ထို(၂)မျိုးအနက် တမျိုးမှာ ရယူလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို အစုန်သဘာဝဟု ခေါ်ပါသည်။ အစုန်သည် နိမ့်သော ဝို၍နိမ့်သောအဆင့်သို့ သက်ဆင်းပါသည်။ အခြားတမျိုးမှာ စွန့်လွှတ်လိုခြင်းဖြစ်ပါသည်၊ ယင်းကို အဆန်သဘာဝ ဟုခေါ်ပါသည်။ အဆန်သည် မြင့်သော ပို၍မြင့်သောအဆင့်သို့ တက် ပါသည်။ ရယူလိုခြင်းကို လောကသဘာဝဟု ခေါ်ပါသည်။ စွန့်လွှတ် လိုခြင်းကို လောကုတ္တရာသဘာဝဟု ခေါ်ပါသည်။ ရယူလိုခြင်းသည် ဥပ္ပါဒသဘောရှိပါသည်။ စွန့်လွှတ်လိုခြင်းသည် နိရောဓသဘောရှိပါ သည်။ ထိုခေတ်ယုံကြည်မှုအရ အရာရာတိုင်းတွင် လောကသဘာဝ နှင့် လောကုတ္တရာသဘာဝ သို့မဟုတ် ဥပ္ပါဒသဘာဝနှင့် နိရောဓ

သဘာဝတို့သည် အစုံအစုံရှိကြပါသည်။ လောကသဘာဝ သို့မဟုတ် ဥပ္ပါဒသဘာဝသည် မာယာ၏အမှတ်အသား ဖြစ်ပါသည်။ မာယာသည် အဓုန်သဘော၌ ချမ်းသာကို တွေ့အောင် ရှာတတ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာသဘာဝ သို့မဟုတ် နိရောဓသဘာဝသည် သစ္စာ(ဖြဟ္မာ)၏ အမှတ်အသားဖြစ်ပါသည်။ သစ္စာ(ဖြဟ္မာ)သည် အဆန်သဘော၌ ချမ်းသာကို တွေ့အောင်ရှာတတ်ပါသည်။ မာယာရှာသည့် ချမ်းသာသည် အမြတမဟုတ်ပါ။ သစ္စာ (ဖြဟ္မာ)ရှာသည့် ချမ်းသာသည်သာ အမြဲတဖြစ်ပါသည်၊ ဤသို့သော အမြင်မျိုးကို ထိုခေတ် ပညာရှင်များသည် အနုမာနအနေဖြင့် မြင်ခဲ့ကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် စတုတ္ထဆင့်(သညာသ)၌ရှိသူသည် အရာရာတိုင်းကို အဆန်သဘောဖြင့် ကြည့်ပါသည်။ အရာရာတိုင်း၌ အဆန်သဘောဖြင့် ကျင့်ပါသည်။ အဆန်သဘောဖြင့်ကြည့်ခြင်း၊ အဆန်သဘောဖြင့်ကျင့်ခြင်းဆိုသည်မှာ လောကချမ်းသာကို အနှောင်အဖွဲ့အဖြစ်မြင်ပြီး ထိုလောကချမ်းသာမှ လွတ်မြောက်အောင် အားထုတ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ လောကချမ်းသာသည် အမှောင်နှင့်တူပြီး လောကုတ္တရာချမ်းသာသည် အလင်းနှင့်တူပါသည်။ ဤခေတ်ယုံကြည်မှုအရ လောကုတ္တရာချမ်းသာဟူသည် တမင်အားထုတ်ယူရသည့်ချမ်းသာမဟုတ်ပဲ လောကချမ်းသာ၏ ချုပ်ငြိမ်းကုန်ဆုံးမှုပင် ဖြစ်ပါသည်။ အမှောင်ကုန်ဆုံးသွားခြင်းသည်ပင် အလင်းဖြစ်သည့်သဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ ဤစတုတ္ထဆင့် (သညာသ)၌ရှိသူ သညာသီ သို့မဟုတ် ပရိဗိုဇ်တို့သည် လောကချမ်းသာ ကုန်ဆုံးချုပ်ငြိမ်းရေးအတွက် ပြင်းထန်သော တပကျင့်စဉ်များကို ကျင့်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လောကသဘာဝ သို့မဟုတ် ဥပ္ပါဒသဘာဝ ကုန်ဆုံး ချုပ်ငြိမ်းရေးအတွက် ပြင်းထန်သော တပ-ကျင့်စဉ်များကို ကျင့်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့ ကျင့်ခြင်းမှာ အမှောင်ဆုံးခြင်းသည်ပင် အလင်းရောက်ခြင်း ဖြစ်သကဲ့သို့ လောကသဘာဝ ကုန်ဆုံးခြင်းသည်ပင် လောကုတ္တရာ သဘာဝဖြစ်သည်ဟု ခံယူထားသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။အကျဉ်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဤခေတ်၏ခံယူချက်မှာ ခန္ဓာတို့၏ဆန္ဒမှန်သမျှ တောင့်တခြင်း မှန်သမျှကို ဆန့်ကျင်ဘက်ပြု၍ ကျင့်ခြင်းအားဖြင့် ခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုကို ရနိုင်သည်။ ခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုသည်ပင် အမတ ဖြစ်သည်ဟူသော ခံယူချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤခံယူချက်အရ ပြင်းထန်သော တပ–ကျင့်စဉ်ကို ကျင့်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တိတ္ထိယများသည် သံသရာမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် ကျင့်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် သံသရာမှ မလွတ်မြောက်ပဲ ဈာန်သမာပတ်၌သာ အဆုံးသတ်သွားကြပြီး လောက၌ ပြန်လည်လာသူများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ကာဠဒေဝီလရသေ့၊ အာဠာရ ရသေ့၊ ဥဒကရာမပုတ္တ ရသေ့ စသည်ဘို့သည် "အမတ"တရားကို ရရှိရန် အားထုတ်ကြသော်လည်း ဈာန်သမာပတ်၌ အဆုံးသတ်၍ "မဘ" တရား၏ နယ်နိမိတ်အတွင်းသို့ ပြန်လည်သက်ဆင်းကြရသူများ ဖြစ်ကြပါသည်။

ထို့အပြင် တိတ္ထိယများသည် လောကအတွက် စာပေကျမ်းဂန်များစွာကိုသည်း ပြုစုခဲ့ကြပါသည်။ အဌာရသသိပ္ပခေါ် တဆယ့်ရှစ်ရပ်သော ပညာရပ်များသည် တိတ္ထိယတို့ ပြုစုခဲ့သော ပညာရပ်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ တိတ္ထိယတို့သည် အတွေးအခေါ် ဒဿနဂိုဏ်းများကိုလည်း ထူထောင်ခဲ့ကြပါသည်။ အာဠာရ ရသေ့သည် "သင်္ချဒဿန" ဂိုဏ်း၏ မူလဆရာဖြစ်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ ထို့အပြင် ပါဏဝါဒ၊ ဘူတဝါဒ၊ ဂုဏဝါဒ၊ တတ္တဝါဒ၊ ပါဒဝါဒ၊ ဝိသယဝါဒ၊ လောကဝါဒ၊ ဒေဝဝါဒ၊ ဝေဒဝါဒ၊ ယညဝါဒ၊ ဘောတ္တာဝါဒ၊ ဘောဂဝါဒ၊ သုခုမဝါဒ၊ ထူလဝါဒ၊ ကာလဝါဒ၊ ဒေသဝါဒ၊ ဓာတုဝါဒ၊ မန္တဝါဒ၊ မန(သက်ပွဲ)

ဝါဒ၊ ဗုဒ္ဓိဝါဒ၊ စိတ္တဝါဒ၊ ကမ္မ(ဓမ္မ၊ အဓမ္မ)ဝါဒ စသော ဝါဒများနှင့် ယင်းတို့ဆိုင်ရာ စာပေများသည် တိတ္ထိယတို့၏ ဝါဒနှင့် စာပေများ ဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တိတ္ထိယတို့သည် ဘာသာရေး သဘောအရ လူသားတို့အပေါ် လောကုတ္တရာချမ်းသာ ရရှိရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ကျေးဇူး မပြုနိုင်ခဲ့သော်လည်း ပညာရေးသဘောအရ လောက ချမ်းသာ ရရှိရေးနှင့် ပတ်သက်၍ အထိုက်အလျောက် ကျေးဇူးပြုနိုင် ခဲ့ကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်လာ တိတ္ထိယကျင့်စဉ်များ

တိတ္ထိယတို့၏ ခံယူချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ မူလပဏ္ဏာသပါဠိ တော် မဟာသီဟနာဒသုတ် မြန်မာပြန်၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရ၏—

> ဒုက္ကရသုဒ္ဓိ ခေါ် ပြုနိုင်ခဲသော အမှုဖြင့် စင်ကြယ်နည်းနှင့် ပတ်သက်၍ မြတ်စွာဘုရား အလောင်းတော်သည် ခြိုးခြံသော အကျင့်ကို ကျင့်ရာတွင် အဝတ်မဝတ်ပဲ နေ၍လည်း ကျင့်ခဲ့ဖူး၏။ ၁၅-ရက်တကြိမ်စား၍လည်း ကျင့်ခဲ့ဖူး၏။ ဆူးအခင်းပေါ်၌ နေ၍လည်း ကျင့်ခဲ့ဖူး၏။ ခေါင်းပါးသောအကျင့်ကို ကျင့်ရာ တွင် နှစ်ပေါင်းများစွာ မြူမှုန်အညစ်အကြေးသည် ကိုယ်၌ စုဝေးကာ အပွေးတက်သကဲ့သို့ ဖြစ်အောင်လည်း ကျင့်ခဲ့ ဖူး၏။ မကောင်းမှုမှ စက်ဆုပ်သော အကျင့်ကို ကျင့်ရာတွင် ရေပေါက်ပေါ်၌ပင် သနားခြင်းကရုဏာဖြစ်လျက် "ငါသည် ရေပေါက်အပေါ်အဝင် သတ္တဝါငယ်များကို ဖျက်ဆီးခြင်းသို့ မရောက်ပါစေလင့်"ဟု နှလုံးသွင်းကာ သတိရှိလျက် ရှေ့သို့ တက်၏။ သတိရှိလျက် နောက်သို့ဆုတ်၏။ ဤသို့လည်း

ကျင်းခဲ့ဖူး၏။ ဆိတ်ငြိမ်သောအကျင့်ကို ကျင့်ရာတွင် နွား ကျောင်းသား၊ မြက်ထမ်းသမား၊ ထင်းခွေသမား၊ တောအမှု လုပ်တို့ကိုပင် မတွေ့မြင်ရလေအောင် တတောမှတတောသို့၊ တချုံမှတချုံသို့၊ တချိုင့်မှတချိုင့်သို့၊ တကုန်းမှတကုန်းသို့ ရှောင်ရှား၍လည်း ကျင့်ခဲ့ဖူး၏။

ထိုကဲ့သို့သော ကျင့်စဉ်များကို ကျင့်ခြင်းအားဖြင့် သစ္စာဉာဏ်ကို မရခဲ့။ ထိုကဲ့သို့မရခြင်းသည်အဘယ်ကြောင့်နည်း။ ထိုကဲ့သို့ကျင့်သော သူအား ဝဋ်ဆင်းရဲကုန်ခြင်းအကျိုးငှာ ကောင်းစွာ ထုတ်ဆောင်နိုင် သော အရိယာပညာကို မရခဲ့သောကြောင့်တည်း။

ထို့အပြင် မူလပဏ္ဏာသပါဠိတော် စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ်မြန်မာပြန်၌ တပကျင့်စဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ဤသို့ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရ၏—

ရှေး၌ပြုထားသောမကောင်းမှုကံသည် ရှိသည်သာတည်း။ ထိုမကောင်းမှုကံကို ပြင်းထန်သော ပြုနိုင်ခဲသော အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်းဖြင့် ချေဖျက်ကြကုန်လော့။ ယခုဘဝ၌ ကိုယ်ဖြင့် စောင့်စည်းခြင်း၊ နှုတ်ဖြင့်စောင့်စည်းခြင်း၊ စိတ်ဖြင့်စောင့် စည်းခြင်းသည်ပင် နောင်ဘဝအတွက် မကောင်းမှုကံကို မပြု ခြင်းဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် ကံဟောင်းတို့ကို အကျင့်ဖြင့် ဖျက် ဆီးခြင်း, ကံသစ်တို့ကို မပြုခြင်းကြောင့် နောင်ဘဝ၌ မတိုး ပွားခြင်းဖြစ်၏။ နောင်ဘဝ၌ မတိုးပွားခြင်းကြောင့် ကံကုန် ၏။ ကံကုန်ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲဒုက္ခကုန်၏။ ဆင်းရဲဒုက္ခ ကုန်ခြင်းကြောင့် ခံစားခြင်း ဝေဒနာကုန်၏။ ဝေဒနာ ကုန် ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲဒုက္ခအားလုံးသည် ပျက်ပြုန်း၏။

ဤသို့ တိတ္ထိယများက ယုံကြည်ကြပါသည်။

ထို့အပြင် ချမ်းသာသုခဖြင့် ချမ်းသာသုခကို မရနိုင်။ ဆင်းရဲဒုက္ခဖြင့်သာ ချမ်းသာသုခကို ရနိုင်သည်။ အကယ်၍ ချမ်းသာသုခဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရနိုင်သည်ဆိုအံ့။ ကေရာဇ်မင်းတို့သည် ချမ်းသာသုခကို ရနိုင်ရာ၏။ ဤသို့သောဆင်ခြင်မှုဖြင့် တိတ္ထိယတို့သည် ကာမသုခလ္လိကအကျင့်ကိုပယ်၍ အတ္တကိလမထအကျင့်ကို ကျင့်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထိုအချိန်က အတ္တကိလမထအကျင့်သည်အလွန်ခေတ်စားကြောင်းတွေ့ရ၏။ တဦးနှင့်တဦး အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်သည့် သဘောမျိုးဟုပင် ယူဆနိုင်၏။ အာဟာရနှင့်ပတ်သက်၍ တဦးက ဆီးသီးတလုံးမျှဖြင့် မျောင့်ရဲလျှင် အခြားတဦးက ဆီးသီးတခြမ်းဖြင့် မျောင့်ရဲ၏။ ဤသို့လျှင် အာဟာရဘက်၌လည်း အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်ကြ၏။ အဝတ်အစားနှင့်ပတ်သက်၍ တဦးက လျှော်တေသက်န်းဖြင့် တင်းတိမ်လျှင် အခြားတဦးက အဝတ်မဝတ်ပဲနေ၍ကျင့်၏။ ဤသို့လျှင် အဝတ်အစားဘက်၌လည်း အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်ကြ၏။ အနေအထိုင်နှင့်ပတ်သက်၍ တဦးက မြေပြင်၌ နေ၍ကျင့်လျှင် အခြားတဦးက ဆူးခင်းပေါ်၌ နေ၍ကျင့်၏။ ဤသို့လျှင် အနေအထိုင်ဘက်၌လည်း အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်ကြ၏။ ခေါင်းပါးသောအကျင့်နှင့်ပတ်သက်၍ တဦးက မြေပြင်ပေါ်၌ ထိုင်၍ ကျင့်လျှင် အခြားတဦးက ကိုယ်ပေါ်၌ မြူမှုန်များစုဝေးကာ တောင်ပို့ဖြစ်လာသည့်တိုင်အောင် ထိုင်၍ကျင့်၏။ ဤသို့လျှင် ခေါင်းပါးသောအကျင့်ဘက်၌လည်း အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်ကြ၏။ သူတပါးထိခိုက်မည်စိုးရိမ်၍ လုပ်သင့်သည်ကိုမလုပ်ပဲ မကောင်းမှုမှ ရှောင်ကြဉ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ တဦးက လောကဖျက် လူယုတ်မာပေါ်၌ ကရုဏာဖြစ်လျက် ကျင့်လျှင် အခြားတဦးက ရေပေါက်ပေါ်၌ ကရုဏာဖြစ်လျက်ကျင့်၏။ ဤသို့လျှင် မကောင်းမှုမှ ရှောင်ကြဉ်မှုဘက်၌လည်း

အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်ကြ၏။ ဆိတ်ငြိမ်သောအကျင့်နှင့်ပတ်သက်၍ တဦးက တောတွင်းတနေရာ၌နေ၍ကျင့်လျှင် အခြားတဦးက နွားကျောင်းသား၊ မြက်ထမ်းသမား၊ ထင်းခွေသမား၊ တောအမှုလုပ်တို့မမြင်မတွေ့ရလေအောင် တတောမှတတော၊ တတောင်မှတတောင်၊ တချုံမှတချုံ၊ တချိုင့်မှတချိုင့်၊ တကုန်းမှတကုန်းသို့ ရှောင်ရှား၍ ကျင့်၏။ ဤသို့လျှင် ဆိတ်ငြိမ်သော အကျင့်ဘက်၌လည်း အပြိုင်အဆိုင်ကျင့်ကြ၏။

ထိုခေတ်က ခေတ်စားသော အတ္တကိလမထ ကျင့်စဉ်များတွင် အောက်ပါကျင့်စဉ်များ ပါဝင်ကြောင်း ပိဋကတ်စာပေများ၌ တွေ့ရ၏—

အာဟာရသုဒ္ဓိ	—	အာဟာရကိုရွေးချယ်၍ဖြစ်စေ၊ ခြိုးခြံ၍ ဖြစ်စေ မှီဝဲခြင်းဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်မှု
ဥဒကသုဒ္ဓိ	—	ဂင်္ဂါမြစ်ရေကို ချိုးခြင်းဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်မှု
သံသာရသုဒ္ဓိ	—	သံသရာကာလ အပိုင်းအခြား ကုန်ဆုံးခြင်းဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်မှု
ဥပပတ္တိသုဒ္ဓိ	—	ဘဝပဋိသန္ဓေ အပိုင်းအခြား ကုန်ဆုံးခြင်းဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်မှု
အာဝါသသုဒ္ဓိ	—	ဘုံဘဝအပိုင်းအခြား ကုန်ဆုံးခြင်းဖြင့်ကိလေသာမှစင်ကြယ်မှု

ယညသုဒ္ဓိ	–	ယဇ်ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်မှု
အဂ္ဂိသုဒ္ဓိ	–	မီးကို လုပ်ကျွေးခြင်းအားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ မီးလှုံခြင်းအားဖြင့်ဖြစ်စေ ကိလေသာမှ စင်ကြယ်မှု

အလောင်းတော်မင်းသားသည် ဘုရားအဖြစ်သို့မရောက်မီ ခြောက်နှစ်ကာလပတ်လုံး ထိုခေတ်က ခေတ်စားသော အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်များကို ကျင့်ခဲ့၏။ အာဟာရသုဒ္ဓိကျင့်စဉ်ကို ကျင့်ရာတွင် အာဟာရနည်းပါးမှုကြောင့် ဝမ်းရေသည် ကျောက်ကုန်းရိုးသို့ကပ်သည်အထိဖြစ်ခဲ့၏။ ကျောက်ကုန်းရိုးသည် ပုတီးကုန်းကဲ့သို့ အနိမ့်အမြင့်ဖြစ်ခဲ့၏။ ကျင်ကြီးကိုဖြစ်စေ၊ ကျင်ငယ်ကိုဖြစ်စေ စွန့်အံ့ဟု ထသွားသောအခါ ထိုနေရာ၌ပင် မှောက်ခုံလဲကျခဲ့၏။ ဤသို့အထိ ကျင့်ခဲ့ဖူး၏။ သာမန်ပုဂ္ဂိုလ်များကိုမဆိုထားဘိ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရှင်အလောင်းတော်ကိုပင် ဆွဲဆောင်နိုင်လောက်အောင် ခေတ်စားနေသော အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်များသည် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလ၌ ရှေးခေတ်အိန္ဒိယတွင် ခေတ်စားခဲ့ကြပါ၏။

အခန်း (၄)

တိတ္ထိယတို့၏ အတွေးအခေါ်များ

ဒဿနဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ

ဗုဒ္ဓခေတ်ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လူများသည် ဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ကျင့်စဉ်များ၌ ဇွဲလုံ့လရှိသူများဖြစ်ကြရုံသာမက အတွေးအခေါ်အားဖြင့်လည်း အဆင့်အတန်း မြင့်မားသူများ ဖြစ်ကြ၏။ ပါရမီရှိသူများ ဖြစ်ကြ၏။ ကျင့်စဉ်သာမှန်ကန်လျှင် တိုတောင်းသော ကာလအပိုင်းအခြားအတွင်း စျာန်အဘိညာဉ်များကိုလည်း ရနိုင်စွမ်းရှိကြ၏။ သစ္စာလေးပါးကိုလည်း ထိုးထွင်း၍ သိနိုင်စွမ်းရှိကြ၏။ ထိုကဲ့သို့သော ပါရမီရှင်ပုဂ္ဂိုလ်များအထဲတွင် လောကုတ္တရာအတွက် ကျင့်ကြံအားထုတ်သူ လက်တွေ့ပညာရှိများနှင့် သောကအတွက် စဉ်းစားမြော်မြင်သူ အတွေးအခေါ်ပညာရှိများ ပါဝင်ကြ၏။

အတွေးအခေါ် ပညာရှိများသည် မိမိတို့ မျက်မှောက်၌ရှိသည့် လောကအကြောင်းကိုလည်း တွေးခေါ်ကြ၏။ အတ္တအကြောင်းကိုလည်း တွေးခေါ်ကြ၏။ သူသူ ငါငါ သတ္တဝါအကြောင်းကိုလည်း တွေးခေါ်ကြ၏။ ခန္ဓာကိုယ်အကြောင်းကိုလည်း တွေးခေါ်ကြ၏။ အမှန်အားဖြင့် လောက၊ အသက်၊ ခန္ဓာကိုယ်၊ သတ္တဝါ၊ သေခြင်း ဤတရားများသည် အမှန်ပင် တွေ့ကြုံနေရသော တရားများဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုခေတ်ပညာရှိများသည် အဆိုပါ တရားများနှင့်ပတ်သက်၍ တွေးခေါ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်၊ ဤသို့ တွေးခေါ်ကြခြင်းသည် လောကသူသားတို့၏ အစုန်သဘော (အနုသောတဂါမီ)ဖြစ်၍ အဆန်သဘော (ပဋိသောတဂါမီ) မှ သွေဖည်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပုထုဇဉ်တို့သဘာဝအရ အစုန်နှင့်အဆန် နှစ်မျိုးတွင် အစုန်က လွယ်ကူ သက်သာပြီး အဆန်က ခက်ခဲ ပင်ပန်းသဖြင့် အစုန်လမ်းကို လိုက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထိုခေတ် အတွေးအခေါ် ပညာရှိများအတွင်း စိတ်ဝင်စားခဲ့ကြသော မေးခွန်းများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(က) ကာလနှင့်ပတ်သက်၍

(၁) လောကသည် အမြဲရှိနေသလား၊
(၂) အမြဲမရှိပဲ တနေ့တွင် ပျက်သုဉ်းသွားမည်လား၊
(၃) အချို့သောအပိုင်းသည် အမြဲရှိ၍ အချို့သောအပိုင်းသည် ပျက်သုဉ်းသွားမည်လား၊
(၄) မြဲသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပျက်သုဉ်းသွားမည်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုနိုင်ဘူးလား။

(ခ) ဒေသနှင့်ပတ်သက်၍

(၁) လောကသည် အဆုံးအပိုင်းအခြားရှိ (အန္တ)လား၊
(၂) လောကသည် အဆုံးအပိုင်းအခြားမဲ့ (အနန္တ)လား၊
(၃) အချို့သည် အဆုံးအပိုင်းအခြားရှိ (အန္တ)ဖြစ်၍ အချို့သည် အဆုံးအပိုင်းအခြားမဲ့ (အနန္တ)လား၊
(၄) အဆုံးအပိုင်းအခြားရှိ (အန္တ)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အဆုံးအပိုင်းအခြားမဲ့ (အနန္တ)ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုနိုင်ဘူးလား။

(ဂ) သေခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍

(၁) သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ရှိသေးသလား၊
(၂) သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ပြတ်သွားပြီလား၊
(၃) အချို့သည် သေပြီးနောက်ရှိသေး၍ အချို့သည် သေပြီးနောက် ပြတ်သွားပြီလား၊
(၄) ရှိသေးသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပြတ်သွားပြီဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုနိုင်ဘူးလား။

(ဿ) ခန္ဓာကိုယ်နှင့်ပတ်သက်၍

(၁) အသက်ဇီဝသည် ခန္ဓာကိုယ်ပင်ဖြစ်သလား၊

(၂) အသက်ဇီဝသည် ခန္ဓာကိုယ်မှ တခြားလား။

ဤမေးခွန်း (၁၄)ခုသည် အလွန်ခေတ်စားသော မေးခွန်းများဖြစ်ခဲ့ကြပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တော်တိုင်အောင်ပင် မြတ်စွာဘုရားအား မေးမြန်းခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် မြတ်စွာဘုရားက ထိုမေးခွန်း (၁၄)ခုကို ဖြေကြားခြင်း မပြုခဲ့ပါ။ ဖြေကြားခြင်း မပြုသည်မှာလည်း "ယုန်၏ဦးချိုသည် ရှည်သလော၊ တိုသလော"ဟူသော မေးခွန်းကဲ့သို့ ဖြေရန်မလိုအပ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဖြေရန်မလိုအပ်သည်မှာလည်း ဤမေးခွန်းများသည် "တက္ကာဝစရ"ခေါ် ဒဿနသဘောသက်သက်ကို ဆောင်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ဒဿနသဘောဆိုသည်မှာ "အတက္ကာဝစရ"ခေါ်လောကုတ္တရာသဘောသို့ တက္ကာဝစရခေါ် ကြောင်းကျိုးဆင်ခြင်နည်းဖြင့် ချဉ်းကပ်မှုပင်ဖြစ်ပါသည်။

မေးခွန်း (၁၄)ခုတို့၏ အကြောင်းအရာကို အကျဉ်းချုပ်၍ သုံးသပ်လျှင် (၃)မျိုးသာရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို (၃)မျိုးဆိုသည်မှာ—

(၁) သိစရာအာရုံ၊

(၂) သိတတ်သူ၊

(၃) သိခြင်း —

တို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ သိစရာအာရုံဆိုသည်မှာ "လောက"ဖြစ်ပါသည်။ သိတတ်သူ ဆိုသည်မှာ"သတ္တဝါ"ဖြစ်ပါသည်။ သိခြင်းဆိုသည်မှာ "အသက်ဇီဝ"ဖြစ်ပါသည်။ ဤအကြောင်းအရာ (၃)ခုကို အခြေခံ၍ အောက်ပါအတိုင်း ဒဿနဂိုဏ်း (၄)ဂိုဏ်း ကွဲပြားသွားခဲ့ကြပါသည်—

(၁) အရှိဝါဒကို စွဲကိုင်သည့် ဒဿနဂိုဏ်း၊

(၂) မရှိဝါဒကို စွဲကိုင်သည့် ဒဿနဂိုဏ်း၊

(၃) ရှိ၊ မရှိ (၂)မျိုးလုံးကို တပေါင်းတည်းပြု၍ စွဲကိုင်သည့် ဒဿနဂိုဏ်း၊

(၄) ရှိ၊ မရှိ (၂)မျိုးလုံး တပေါင်းတည်း ပြုထားသည်ကို ငြင်းပယ်သည့် ဒဿနဂိုဏ်း။

ထိုဒဿနဂိုဏ်း (၄)ဂိုဏ်းတို့အနက် "အရှိဝါဒ"ကို စွဲကိုင်သောဂိုဏ်းမှာ သချံဒဿနဂိုဏ်းဖြစ်ပါသည်။ သချံဒဿနဂိုဏ်းသည် များစွာရှေးကျသော ဂိုဏ်းတဂိုဏ်းဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ ဒုက္ကရစရိယာကျင့်စဉ်ကာလ-က အလောင်းတော်နည်းခံခဲ့သော အာဠာရကာလာမရသေ့နှင့် ဥဒကရာမပုတ္တရသေ့တို့သည် သချံဒဿနဝါဒီများ ဖြစ်ကြသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ "အရှိဝါဒ"နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် "မရှိဝါဒ"ကို စွဲကိုင်သောဂိုဏ်းမှာ အဇိတကေသကမ္ဗလဂိုဏ်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုဂိုဏ်းသည် ရုပ်ဝါဒီတို့၏ ရှေ့ဆောင်ဂိုဏ်းဖြစ်ပါသည်၊ "အရှိဝါဒ"နှင့် "မရှိဝါဒ"(၂)မျိုးလုံးကို တပေါင်းတည်းပြု၍ စွဲကိုင်သောဂိုဏ်းမှာ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တဂိုဏ်း ဖြစ်ပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ဟေဂယ်လ်၏ အယူဝါဒမျိုးဖြစ်ပါသည်။ မူလနှင့် ပဋိပက္ခကို ပေါင်းစပ်လိုက်လျှင် အဆင့်မြင့်သမူဟကို ရသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့ရာတွင် နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ၏ ပေါင်းစပ်နည်းမှာ မူလနှင့်ပဋိပက္ခတို့ကို ရောနှောထားသည့် ပေါင်းစပ်နည်း (သံယောဂသမ္ဘန္ဓ)ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းပေါင်းစနပ်ည်းမှာ ဆန်နှင့်စပါးလုံး ရောနှောထားသကဲ့သို့ မူလနှင့် ပဋိပက္ခကို အလွယ်တကူခွဲထုတ်၍ရသော ပေါင်းစပ်နည်းဖြစ်ပါသည်။ ဟေဂယ်လ်၏ သမူဟပေါင်းစပ်နည်းမှာ မူလနှင့် ပဋိပက္ခတို့ကို တသားတည်းပြုထားသည့် ပေါင်းစပ်နည်း(သမဝါယသမ္ဘန္ဓ)ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းပေါင်းစပ်နည်းမှာ ဆားနှင့်သကြားကိုရော၍ အရည်ကျိုထားသကဲ့သို့ မူလနှင့်ပဋိပက္ခကို အလွယ်တကူခွဲထုတ်၍မရသော ပေါင်းစပ်နည်းဖြစ်ပါသည်။ ရှိ၊မရှိ (၂)မျိုးလုံး တပေါင်းတည်းပြုထားသည်ကို ငြင်းပယ်သည့် ဒဿနဂိုဏ်းမှာ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တဂိုဏ်း ဖြစ်ပါသည်။ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တ၏ ဝါဒကို ရှေး

ခေတ်တွင် အမရာဝိက္ခေပဝါဒဟုခေါ်၍ နှောင်းခေတ်တွင် အညာဏဝါဒ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သံသယဝါဒဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြပါသည်။

မေးခွန်းများ၏ ဆိုလိုရင်းအနက်များ

မိမိ၏မျက်မှောက်တွင် သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုများကို တွေ့ပါသည်။ ထိုအရာဝတ္ထုများသည် လောကဖြစ်ပါသည်။ လောကတွင် မိမိလည်း ပါဝင်ပါသည်။ လောကသည် သိစရာအာရုံ ဖြစ်ပါသည်။ သိစရာအာရုံ ဖြစ်သည့် လောက၏ အဆုံးစွန်သဘောကို သိချင်ပါသည်။ အဆုံးစွန် သဘောဆိုသည်မှာ မည်သို့မျှ ပြောင်းလဲခြင်းမရှိသည့် သဘောဖြစ်ပါ သည်။ အရာရာတိုင်းတွင် ပါဝင်ပျံ့နှံ့နေသည့် အနန္တသဘောဖြစ်ပါသည်။ ထိုသဘောကို သင်္ချဒဿနဂိုဏ်းက "ပကတိ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ပကတိသည် ရုပ်ပိုင်းအနေဖြင့် အရာရာတိုင်း၏ အဆုံးစွန်သဘောတရား အမြုတေဖြစ် ပါသည်။ မျက်မြင်အားဖြင့် အရာဝတ္ထုတို့သည် ခဏတိုင်းခဏတိုင်း ပြောင်းလဲနေကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုပြောင်းလဲနေကြသော အရာဝတ္ထု တို့၏ နောက်ကွယ်၌ တခုံတဆစ်မျှ မပြောင်းလဲဘဲ နေရာအနှံ့တည်ရှိနေ သည့် ပကတိခေါ် အမြုတေဓာတ်သည် ရှိပါသည်၊ ဤသို့ သင်္ချဒဿနဝါဒီ များက ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထိုသို့ယုံကြည်သည့်အတိုင်း မှန်ပါသလော။ ဤမေးခွန်းသည် ထိုခေတ်တွင် ခေတ်စားခဲ့ပါသည်။အချို့သောတွေးခေါ် ရှင်များက "မှန်သည်"ဟု လက်ခံကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော တွေးခေါ် ရှင်များကို သဿတဝါဒီများ သို့မဟုတ် အရှိဝါဒီများဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြ ပါသည်။

အချို့သော တွေးခေါ်ရှင်များလည်း ရှိကြပါသေးသည်။ မိမိတို့၏ မျက်မြင်လက်တွေ့သဘောအရ အရာဝတ္ထုတို့သည် ခဏတိုင်း ခဏတိုင်း ပြောင်းလဲနေကြပါသည်။ ထိုသို့ ပြောင်းလဲနေသည်မှာ မငြင်းနိုင်သော သက်သေခံချက်ပင်ဖြစ်သည်။ ပြောင်းလဲနေသော အရာဝတ္ထုများ၏ နောက်ကွယ်၌ အစဉ်ထာဝရတည်ရှိနေသည့် သဘောကို မသိနိုင်ကြသဖြင့် အရှိဝါဒီများဆိုသည့်အတိုင်း မမှန်ကန်။ အရာဝတ္ထု မှန်သမျှသည်

သတ်မှတ်ထားသည့်ကာလအတွင်း၌သာ ရှိသည်။ ထို့နောက်မရှိ။ သတ်မှတ်ထားသည့် ဒေသအတွင်း၌သာရှိသည်။ ထိုထက်ပို၍မရှိ။ ဤသို့ ရုပ်ဝါဒီများက ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထိုသို့ယုံကြည်သည့်အတိုင်း မှန်ပါလေသလော။ ဤမေးခွန်းသည်လည်း ထိုခေတ်တွင် ခေတ်စားခဲ့ပါသည်။ အချို့သော တွေးခေါ်ရှင်များက "မှန်သည်"ဟု လက်ခံကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော တွေးခေါ်ရှင်များကို ဥစ္ဆေဒဝါဒီများ သို့မဟုတ် မရှိဝါဒီများဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။

(သိခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍လည်း တွေးခေါ်ခဲ့ကြပါသည်။ သိခြင်းဆိုသည်မှာ အသက်ဇီဝဖြစ်ပါသည်။ အသက်ဇီဝသည် ခန္ဓာကိုယ်နှင့် ဆက်စပ်နေသော်လည်း ခန္ဓာကိုယ်မှ သီးခြားဖြစ်ပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ်သည် အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်းတို့ကြောင့် ပြောင်းလဲနေသော်လည်း အသက်ဇီဝကား ထိုကဲ့သို့ ပြောင်းလဲခြင်း မရှိပါ။ အိုလည်း မအိုပါ။ နာလည်း မနာပါ။ သေလည်း မသေပါ။ ထာဝစဉ် တသမတ်တည်းရှိပါသည်။ အသက်ဇီဝကို သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တက ပုရိသဟု ခေါ်ပါသည်။ ပုရိသကို ဝန်းရံနေသည့် စေတသိက်တရားများနှင့် ရုပ်တရား၏ ပြောင်းလဲပျက်စီးခြင်းကို မြင်၍ အသက်ဇီဝကို ပြောင်းလဲပျက်စီးနေသည်ဟု ထင်ခြင်းမျှသာဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အသက်ဇီဝသည် နာမ်ပိုင်းအနေဖြင့် တရံတဆစ်မျှ ပြောင်းလဲပျက်စီးခြင်း မရှိသည့် သိမှုဆိုင်ရာ အမြဲတေခာတ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ သဉ္စယဗေလဋ္ဌဝါဒီများက ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထိုသို့ယုံကြည်သည့်အတိုင်းမှန်ပါလေသလော။ ဤမေးခွန်းသည်လည်း ထိုခေတ်တွေးခေါ်ရှင်များလောကတွင် ခေတ်စားသည့် မေးခွန်းတခု ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ အချို့သော တွေးခေါ်ပညာရှင်များက "မှန်သည်"ဟု လက်ခံကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော တွေးခေါ်ရှင်များကို သဿတဝါဒီများ သို့မဟုတ် အရှိဝါဒီများဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။)

သိခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့တွေးခေါ်သူ ပုဂ္ဂိုလ်များသည်း ရှိကြပါသေးသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အလိုအရ အသက်ဇီဝသည် သီးခြားမရှိပဲ စေတသိက်တရားများနှင့် ရုပ်တရားများ၏ အစုအပေါင်းမျှသာ ဖြစ်မြဲ

သည်။ ထို့ကြောင့် ခန္ဓာကိုယ်ပျက်စီးလျှင် အသက်ဇီဝလည်း ပျက်စီးပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ်သည်လည်း ကာလ၊ ဒေသ တို့၏ အကန့်အသတ် အတွင်း၌သာရှိပါသည်။ ဤသို့ ရုပ်ဝါဒီအဇိတကေသကမ္ဗလက ယုံကြည်ပါသည်။ ထိုသို့ယုံကြည်သည့်အတိုင်း မှန်ပါလေသလော။ ဤမေးခွန်းသည် လည်း ထိုခေတ် တွေးခေါ်ရှင်များ လောက၌ ခေတ်စားခဲ့ပါသည်။ အချို့သော တွေးခေါ်ရှင်များက "မှန်သည်" ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော တွေးခေါ်ရှင်များကို ဥစ္ဆေဒဝါဒီများ သို့မဟုတ် မရှိဝါဒီများဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။

သိတတ်သူ သတ္တဝါနှင့် ပတ်သက်၍လည်း တွေးခေါ်ကြပါသည်။ သတ္တဝါဆိုသည်မှာ သိစရာအာရုံနှင့် သိခြင်းတို့ပေါင်းစပ်ထားသည့် ရုပ်နာမ် အစုအဝေးမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်နာမ် (၂)မျိုးလုံးပင် သဿတဝါဒီတို့ အလိုအရ အဆုံးစွန်သဘောတရားအနေဖြင့် တရံတဆစ်မျှ မပြောင်းလဲ၊ မပျက်စီးသည့် အမြဲတေခေတ်ချည်းဖြစ်ရာ ယင်းတို့ဖြင့် ပေါင်းစင်ထားသည့် သိတတ်သူ သတ္တဝါလည်း ထာဝစဉ်တည်ရှိနေသည့် အမြဲတေပင် ဖြစ်ပါသည်။ မျက်မြင်အားဖြင့် သတ္တဝါများ သေဆုံးကြသည်ကို တွေ့ကြရပါသည်။ ထိုသို့ သေဆုံးကြရခြင်းမှာ အပြင်ဘက်အလွှာအနေဖြင့် ပျက်စီးခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။ သဿတဝါဒီတို့၏ အလိုအရ သတ္တဝါတွင် အလွှာ(၃) လွှာရှိပါသည်။ ထိုအလွှာ (၃)လွှာမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(၁) အကြမ်းလွှာ (ထူလသရီရ)
(၂) အနုလွှာ (သုခုမသရီရ)
(၃) အသွင်လွှာ (လိင်္ဂသရီရ)

အကြမ်းလွှာ(ထူလသရီရ)

အကြမ်းလွှာ(ထူလသရီရ)ဆိုသည်မှာ သတ္တဝါ၏အပြင်ဘက်အကျဆုံး အလွှာဖြစ်ပါသည်။ ထိုအလွှာတွင် မဟာဘုတ်ရုပ်များနှင့် ဥပါဒါရုပ်များ ပါဝင်ပါသည်။ သတ္တဝါများ သေဆုံးသောအခါ ထို အကြမ်းလွှာ

(ထူလသရီရ)ကို စွန့်ရပါသည်။ ယင်းအကြမ်းလှာကို ခန္ဓာအိမ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ အဝတ်အထည်နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ဆိုကြပါသည်။ သတ္တဝါသည် သံသရာတလျှောက် ဘဝတိုင်းဘဝတိုင်း၌ ခန္ဓာအိမ်ကို တလုံးပြီး တလုံး ဆောက်ကြရပါသည်။ ခန္ဓာအိမ်တလုံးကို တဘဝဟု ဆိုလိုပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် သတ္တဝါသည် ဝတ်စုံများကို တစုံပြီးတစုံ လဲလှယ်၍ ဝတ်ဆင်သကဲ့သို့ ခန္ဓာကိုယ်ကိုလည်း တခုပြီးတခု ဖန်တီးယူပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဝတ်စုံတစုံကို တဘဝဟု ဆိုလိုပါသည်။ဥပစာဝေါဟာရအားဖြင့် ခန္ဓာအိမ်ပြောင်းခြင်း သို့မဟုတ် ဝတ်စုံပြောင်းခြင်းကိုပင် မှန်ချ ဝေါဟာရအားဖြင့် သေခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် ခန္ဓာအိမ် ပြောင်းခြင်း၊ ဝတ်စုံပြောင်းခြင်းကို မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ သိရှိရသကဲ့သို့ သေခြင်းကိုလည်း မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ သိရှိရပါသည်။ ဤအကြမ်းလှာ (ထူလသရီရ)ပျက်စီးမှုကို အကြောင်းပြု၍ သာမန်လူသားတို့က သတ္တဝါ ပျက်စီးသည်ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် တွေးခေါ်ရှင် သဿတဝါဒီတို့၏ အလိုအရ သတ္တဝါသည် မပျက်မစီး အမြဲရှိနေသည့် အမြဲတေခောတ် ဖြစ်ပါသည်။

အနုလှာ(သုခုမသရီရ)

သတ္တဝါသေဆုံး၍ အကြမ်းလှာ (ထူလသရီရ)ကို စွန့်ခွာသွားသော အခါ အသက်ဇီဝသည် မိမိနှင့်အတူ ကမ္မသတ္တိများ၊ ဝါသနာများ၊ ပါရမီများ၊ ကိလေသာများကို ယူဆောင်သွားပါသည်။ ယင်းကမ္မသတ္တိစသည်တို့သည် သံသရာတလျှောက်လုံး အသက်ဇီဝ၏ ယာဉ်သဖွယ် ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္မသတ္တိစသောယာဉ်နှင့်တကွသော အသက်ဇီဝကိုပင် သတ္တဝါဟု ခေါ်ပါသည်။ ထိုကမ္မသတ္တိစသောအလှာသည် သတ္တဝါ၏အလယ်လှာ ဖြစ်ပါသည်။ယင်းအလယ်လှာကို အနုလှာ(သုခုမသရီရ)ဟုခေါ်ပါသည်။အနုလှာ (သုခုမသရီရ)သည် သံသရာတလျှောက်လုံး အသက်ဇီဝနှင့်အတူ ရှိနေမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရှိနေရာတွင် နိမ့်ခြင်း၊ ထက်ခြင်းတို့ဖြင့် အထိုက် အလျောက်ပြောင်းလဲမှုရှိနေမည်ဖြစ်သော်လည်း သံသရာ၌ ကျင်လည်နေသရွေ့ ကာလပတ်လုံး အပြီးတိုင် ပျက်စီးသွားခြင်းမျိုးသို့ မရောက်နိုင်

ပါချေ။ သို့ဖြစ်၍သာ သတ္တဝါကို မပျက်မစီး အမြဲရှိနေသည့် အမြဲတေ ဓာတ်ဟု သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အနုလွှာ (သုခုမသရီရ)ကို သတ္တဝါ သည် စွန့်ခြင်းမရှိသဖြင့် ယင်းအဆင့်တွင် သတ္တဝါသည် သေဆုံးခြင်း မရှိပါ။

အသွင်လွှာ (လိင်္ဂသရီရ)

အသွင်လွှာ (လိင်္ဂသရီရ)ဆိုသည်မှာ သတ္တဝါအသွင်အနေဖြင့် သိအပ်သည့် နောက်ဆုံးအလွှာဖြစ်ပါသည်။ ထိုအလွှာသည် မပျက်မစီး အမြဲတည်ရှိသည့်အလွှာဖြစ်ပါသည်။ ထိုအလွှာတွင် ကံ၊ ကိလေသာ၊ ဝါသနာစသော အနုလွှာ(သုခုမသရီရ)အားလုံး ချုပ်ငြိမ်းသွားပါသည်။သို့ရာတွင် သတ္တဝါအသွင်၊ သတ္တဝါသဘောကား ရှိမြဲရှိပါသည်။ထိုအဆင့်တွင်ရှိသော သတ္တဝါကို အလွယ်ဆုံးဝေါဟာရဖြင့် "ထာဝရဘုရား"ဟု ခေါ်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထာဝရဘုရားသည် မည်သည့်အခါမျှ သေဆုံးခြင်း မရှိပဲ အစဉ်ထာဝရတည်ရှိနေသည့် အမြဲတေဓာတ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထာဝရဘုရားသဘောသည် သံသရာ၌ ကျင်လည်ကျက်စားပြေးသွားနေကြသည့် သတ္တဝါအားလုံးတို့၏ အတွင်းပိုင်းအကျဆုံးအလွှာ ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ သတ္တဝါသည် ဒုက္ခကြမ်းလွှာနှင့် အနုလွှာကို စွန့်လွှတ်ပြီးဖြစ်ပါက ထိုသတ္တဝါသည် သံသရာမှ လွတ်မြောက်ပြီးသော ထာဝရဘုရားစစ်စစ်ဖြစ်ပါသည်။ မစွန့်လွှတ်သေးနိုင်ပါက ထိုသတ္တဝါသည် သံသရာ၌ အကြမ်းလွှာ အနုလွှာတို့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံနေရသည့် ထာဝရဘုရားဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လွတ်မြောက်ပြီးသူရော၊ မလွတ်မြောက်သေးသူရော (၂) မျိုးလုံး သူ့နည်းသူ့ဟန်ဖြင့် ထာဝရဘုရားများချည်းဖြစ်ကြပါသည်။

အသိပညာရကြောင်းပမာဏများ

မှန်ကန်သော အသိဉာဏ်ပညာရကြောင်းတရားများကို ဒဿနကျမ်းများတွင် "ပမာဏများ"ဟု ခေါ်ကြပါသည်။ ထိုပမာဏများတွင် အရေးအကြီးဆုံး ပမာဏများမှာ (၃)မျိုးရှိပါသည်။ ထို(၃)မျိုးမှာ—

(၁) ပစ္စက္ခပမာဏ(မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့)၊

(၂) အနုမာနပမာဏ(အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု)၊

(၃) သဒ္ဒိကရဏပမာဏ(မျက်မှောက်ပြုမှု)-

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ထို(၃)မျိုးတို့အနက် ပစ္စက္ခပမာဏ(မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့)ကို ရုပ်ဝါဒီများက အားထားကြပါသည်။ တွေးခေါ်ရှင်များကမူ အနုမာနပမာဏ (အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု) ကို အလေးထားကြပါသည်။ ပဋိပတ်ကျင့်စဉ်၌ ယုံကြည်အားထုတ်ကြသူများက သဒ္ဒိကရဏပမာဏ (မျက်မှောက်ပြုမှု)ကိုသာ လက်ခံကြပါသည်။ ပမာဏများသဘောကို နောက်ဆုံးပိုင်း၌ သီးခြားဖော်ပြထားပါသည်။

တွေးခေါ်ရှင်များသည် သိစရာအာရုံကိုဖြစ်စေ၊ သိတတ်သူကိုဖြစ်စေ၊ သိခြင်းကိုဖြစ်စေ တွေးခေါ်စဉ်းစားသောအခါ အဆုံးစွန်အဆင့်အထိ တွေးခေါ်စဉ်းစားကြပါသည်။ ထိုသို့ တွေးခေါ်စဉ်းစားရာတွင် သူတို့အသုံးပြုသော ကိရိယာတန်ဆာပလာမှာ အနုမာနပမာဏ ဖြစ်ပါသည်။ အနုမာနပမာဏသည် အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု ဖြစ်ပါသည်။ တဖန် အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှုသည် ကာလနှင့်ဒေသကို မှီရပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနုမာနပမာဏဖြင့် ရအပ်သော အသိပညာသည် ကာလနှင့်ဒေသဘောင်အတွင်း၌ရှိသည့် အသိပညာမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အသိပညာမျိုးကို တက္ကာဝစရဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ တက္ကဆိုသည်မှာ တွေးခေါ်ခြင်း သို့မဟုတ် ကြံစည်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဝစရဆိုသည်မှာ ကျက်စားရာသဘောတရား ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တက္ကာဝစရဆိုသည်မှာ တွေးခေါ်ခြင်း သို့မဟုတ် ကြံစည်ခြင်း၏ကျက်စားရာသဘောတရား ဖြစ်ပါသည်။ အရပ်သုံးဝေါဟာရဖြင့် ရှင်းပြရလျှင် တက္ကာဝစရ(တက္က+အဝစရ)ဆိုသည်မှာ တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုဖြင့် သိအပ်သည့် အသိပညာများ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အနုမာနပမာဏခေါ် ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှုဖြင့် တွေးခေါ်ပညာရှင်များသိအပ်သည့် အသိပညာသည် တက္ကာဝစရခေါ် တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုဖြင့် သိအပ်သည့် ကာလနှင့်ဒေသဘောင်အတွင်းရှိ အသိပညာမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။

တွေးခေါ်ရှင်များသိလိုသည့်အဆင့်မှာ အမြင့်ဆုံးတက်ခေါ် အဆုံးစွန် အဆင့်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆုံးစွန်အဆင့်ကို အတက္ကာဝစရဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အတက္ကဆိုသည်မှာ တွေးခေါ်မြော်မြင်ခြင်း သို့မဟုတ် ကြံစည်စိတ်ကူးခြင်းမဟုတ်ပဲ ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အဝစရဆိုသည်မှာ ကျက်စားရာသဘောတရားပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အတက္ကာဝစရဆိုသည်မှာ ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုခြင်း၏ ကျက်စားရာသဘောတရား ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝေါဟာရဖြင့် ရှင်းရလျှင် အတက္ကာဝစရ(အတက္က+အဝစရ)ဆိုသည်မှာ မုချအားဖြင့် မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်တို့၏ ကျက်စားရာသဘောတရား (နိဗ္ဗာန်)ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ကို တွေးခေါ်ရှင်တို့အသုံးပြုသည့် အနုမာနပမာဏခေါ် ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှုဖြင့် မသိနိုင်ပဲ ပဋိပတ်ကျင့်စဉ်၌ ယုံကြည်အားထုတ်ကြသူ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်များ အသုံးပြုသည့် သစ္စကရဏပမာဏခေါ် ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုမှုဖြင့်သာ သိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တွေးခေါ်ရှင်များက ၎င်းတို့၏ အနုမာနပမာဏအရ အဆုံးစွန်အဆင့်ဟု ယူဆသတ်မှတ်ထားသည့် အသိပညာသည် တကယ်တမ်းအဆုံးစွန်အဆင့်မဟုတ်ပဲ အထင်အဆုံးစွန်အဆင့်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တွေးခေါ်ရှင်တို့ အသုံးပြုသည့် အနုမာနပမာဏ(ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှု)မှာ ကာလတွင်း ဒေသတွင်းရှိ တက္ကာဝစရတရားများကိုသာ သိနိုင်ပြီး ကာလလွန် ဒေသလွန်ဖြစ်သည့် အတက္ကာဝစရတရားကို မသိနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အမြင့်ဆုံးအဆင့် တက္ကာဝစရတရားမှာ အထင် အဆုံးစွန်အဆင့်ဖြစ်၍ အတက္ကာဝစရတရားသာလျှင် အမှန် အဆုံးစွန်အဆင့် ဖြစ်ပါသည်။

အစွန်းလေးသွယ်(စတုကောဋိ)

တွေးခေါ်ရှင်တို့၏ အယူဝါဒမှန်သမျှသည် အစွန်းလေးသွယ်မှ လွတ်မြောက်နိုင်ခြင်းမရှိပဲ အစွန်းလေးသွယ်အတွင်း၌ ကျရောက်နေရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အစွန်းလေးသွယ်ကို ဒဿနကျမ်းများ၌ စတုကောဋိဟု

ခေါ်ကြပါသည်။ စတုကောဋိ၏ မြန်မာအနက်မှာ အစွန်းလေးခု ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအစွန်းလေးခုမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(၁) အရှိ (အတ္ထိ)

(၂) မရှိ (နတ္ထိ)

(၃) ရှိသည်လည်းဟုတ်၏၊ မရှိသည်လည်းဟုတ်၏
(အတ္ထိ စေဝ နတ္ထိ စ)

(၄) ရှိသည်လည်းမဟုတ်၊ မရှိသည်လည်းမဟုတ်
(နေဝ အတ္ထိ န နတ္ထိ)

ထိုအစွန်းလေးခုတွင် အခြေခံအစွန်းနှစ်ခုမှာ "အရှိ"နှင့်"မရှိ"ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအစွန်းနှစ်ခုကို ပေါင်းလိုက်ပါက တတိယအစွန်းကိုရပါသည်။ တဖန် တတိယအစွန်းကို ငြင်းပယ်လိုက်ပါက စတုတ္ထအစွန်းကို ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပထမအစွန်း"အရှိ"နှင့် ဒုတိယအစွန်း"မရှိ"တို့သည် မူလအစွန်းများဖြစ်ပြီး တတိယအစွန်းနှင့် စတုတ္ထအစွန်းတို့မှာ ဆင့်ပွားအစွန်းများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီ တွေးခေါ်ရှင်များ၏ ဝါဒများကို အုပ်စုခွဲလိုက်လျှင် အထက်ဖော်ပြပါအတိုင်း အမျိုးအစားလေးမျိုးသာရှိပြီး မည်သည့်တွေးခေါ်ရှင်၏ ဝါဒမဆို အစွန်းလေးခုအနက် အစွန်းတခုခု၌ ပါဝင်နေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်နောက်ပိုင်း၌လည်း တွေးခေါ်ရှင်များ၏ ဝါဒမှန်ပါက ထိုနည်းအတူ ဝါဒလေးအုပ်စုအနက် အုပ်စုတခုခု၌ ပါဝင်နေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ကစ္စာနဂေါတ္တသုတ်၌–လောကတွင် အယူဝါဒများနှင့် ပတ်သက်၍ ငြင်းခုံမှုမှန်သမျှသည် "အရှိ"နှင့်"မရှိ"ကိုအခြေပြု၍ ငြင်းခုံခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ အရှိ-ဟူသည် သဿတဝါဒဆိုင်ရာ အစွန်းတစွန်းဖြစ်၍ "မရှိ"ဟူသည် ဥစ္ဆေဒဝါဒဆိုင်ရာ အစွန်းတစွန်းပင်ဖြစ်ကြောင်း၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိမှန်ပါက ထိုအစွန်းနှစ်စွန်းလုံးကို ပယ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ မဇ္ဈိမ

ပဋိပဒါဟူသည် ထိုအစွန်းနှစ်စွန်းကို ပယ်ခြင်းပင်ဖြစ်ကြောင်းဖြင့် မြတ်စွာဘုရားက ကစ္စာနဂေါတ္တပရိဗိုဇ်အား ဟောကြားတော်မူထားသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့အပြင် ဥဒါန်းပါဠိတော် ဇစ္စန္ဓဝဂ်၊ နာနာတိတ္ထိယသုတ်တို့၌ – လောကမြဲ၊ မမြဲစသည်ဖြင့် အထက်ဖော်ပြပါ မေးခွန်း(၁၄)ခုတို့နှင့် ပတ်သက်၍ မြတ်စွာဘုရားဖြေကြားခြင်းမပြုပဲ ယင်းမေးခွန်း (၁၄)ခုတို့သည် မျက်မမြင်ပုဏ္ဏားခြောက်ယောက်တို့ ဆင်ကိုစမ်းသပ်၍ ဟိုပြော၊ သည်ပြော ပြောကြသည်နှင့်တူကြောင်း ဥပမာပြု၍ ဟောကြားထားသည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် မေးခွန်း(၁၄)ခုမှာ တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုမှန်သမျှသည် ဝါဒရေးရာ အုပ်စုလေးခုတွင် တခုခု၌ မလွဲမသွေပါဝင်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည့် နမူနာများသာ ဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းနှင့်အကျိုး

အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် လောကကြီးစဉ်တွင် အခြေခံအကျဆုံး အချက်အလက်များ ဖြစ်ပါသည်။ တွေးခေါ်ရှင်များသည်လည်း အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့၏ ဆက်စပ်မှုကိုအားကိုးပြု၍ တွေးခေါ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့တွေးခေါ်ရာတွင် အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့၏ဆက်စပ်မှုသဘောဖြင့် လောကတွင်းတရားများကိုသာ တွေးခေါ်သင့်သော်လည်း ဒဿနပညာရပ်တို့၏ အစဉ်အလာအတိုင်း အဆုံးစွန်အဆင့်ရှိ လောကလွန်တရားများကိုပါ တွေးခေါ်သောအခါ ထိုတွေးခေါ်မှုသည် မှန်ကန်သည့်သဘောကို ဆောင်လာပါသည်။ မနိုင်သည့်ဝန်ကို ချီသည်နှင့် တူလာပါသည်။ အဆုံးစွန်အဆင့်ရှိ လောကလွန်တရားများကို အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်မှုသဘော(အနုမာနပမာဏ)ဖြင့် ရောက်နိုင်သည်မဟုတ်၊ ပဋိပတ်ကျင့်စဉ်အရ ကိုယ်တိုင်ထိုးထွင်း၍ မျက်မှောက်ပြုခြင်းသဘော (သစ္စိကရဏပမာဏ)ဖြင့်သာ ရောက်နိုင်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်မှုသည် အဆုံးစွန်အဆင့်ရှိ လောကလွန်တရား၌ မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အကြောင်းအကျိုးသဘောကို အဆုံးစွန်အဆင့်အထိ စိစစ်ကြည့်သောအခါ ယင်းအကြောင်းအကျိုးသဘောကို မတွေ့ရသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်လျှင် အကြောင်းအကျိုးသည် နောက်ဆုံးလောကလွန် သစ္စာတရားအနေဖြင့် တဂ ယ်ရှိပါလေသလော။ ဤမေးခွန်းကိုဖြေရန် ပညာရှင်များ အားထုတ်ခဲ့ကြပါသည်။ သူတို့အားထုတ်သောအခါ "စတုကောဋိ" ပုံစံကို သုံးကြပါသည်။ စတုကောဋိပုံစံကို အသုံးပြုသောအခါ စိစစ်မှုသဘောသည် အောက်ပါအတိုင်း လေးမျိုးဖြစ်လာပါသည်—

(၁) အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် တခုတည်းဖြစ်၏၊

(၂) တခုတည်းမဟုတ်ပဲ သီးခြားဖြစ်၏၊

(၃) တခုတည်းလည်းဟုတ်၏၊ သီးခြားလည်းဟုတ်၏၊

(၄) တခုတည်းလည်းမဟုတ်၊ သီးခြားလည်းမဟုတ်။

ပထမကောဋိ

ပထမကောဋိမှာ အကြောင်းနှင့် အကျိုးသည် တခုတည်းဖြစ်သည် ဟူသော အယူဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအယူကို သချ်ဒဿန ဝါဒီများက လက်ခံယုံကြည်ကြပါသည်။ နွမ်းကိုသာ ဆိကြိတ်၍ရပြီး ကျောက်ခဲကို ဆိကြိတ်၍ မရခြင်းမှာ အကြောင်းနှင့် အကျိုး တခုတည်းဖြစ်သည့် သဘောကို ဖော်ပြပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် နှမ်းသည်ပင် ဆီ၊ ဆီသည်ပင် နှမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ သချ်ဒဿနဝါဒီတို့က ဆိုကြပါသည်။

နှမ်းနှင့်ဆီသည် အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့် အချင်းချင်း ခြားနားနေကြပါသည်။ ထိုသို့ ခြားနားနေကြခြင်းသည်ပင် အနှစ်သာရအားဖြင့် ခြားနားရာရောက်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် နှမ်း၏ အကျိုးအာနိသင်နှင့် ဆီ၏ အကျိုးအာနိသင်တို့ ခြားနားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ နှမ်းနှင့် ဆီတို့သည် တခုတည်းဖြစ်ပါက အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့် ခြားနားရန် အကြောင်းမရှိပါချေ။ အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့် ခြားနားနေခြင်းသည် အနှစ်သာရအားဖြင့် ခြားနားနေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်

အကြောင်းသည် သီးခြားဖြစ်ပါသည်။ အကျိုးသည် သီးခြားဖြစ်ပါသည်။ တခုတည်းမဟုတ်ပါ။ အကယ်၍ တခုတည်း ဆိုလျှင်လည်း အဓိပ္ပာယ်မဲ့အလုပ်ကို လုပ်ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းအကျိုး သဘောမရှိပါ။ အိုးမဖြစ်ရသေးသည့် ရွှံ့မှသာ အိုးကိုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အိုးဖြစ်ပြီးသားအိုးမှ အိုးကိုလုပ်ရန် မလိုအပ်ပါ။ ဤနေရာ၌ ရွှံ့နှင့်အိုးသည် အခြေအနေအရနှင့် တည်ဆောက်မှုအရ အချင်းချင်း မတူသည့်အတွက် တခုတည်းမဟုတ်ပါ။ ရွှံ့အဆင့်တွင် ဂုဏ်သတ္တိသီးခြားရှိပြီး အိုးအဆင့်တွင် ဂုဏ်သတ္တိသီးခြားရှိပါသည်။

တခုတည်းသောအိုးသည်ပင် ကာလကိုလိုက်၍ ပထမခဏ၌ ဂုဏ်သတ္တိသီးခြား၊ ဒုတိယခဏ၌ ဂုဏ်သတ္တိသီးခြား ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ အိုးသည် ပထမခဏ၌ ပို၍ခိုင်ခံ့သစ်လွင်ပြီး ဒုတိယခဏ၌ အနည်းငယ် ယိုယွင်း၍ ဟောင်းနွမ်းသွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ နေရာဒေသကို လိုက်၍လည်း အိုးသည် တလုံးတည်းဖြစ်သော်လည်း ဂုဏ်သတ္တိချင်း ခြားနားပါသည်။ နေရာဒေသ ခြားနားသည်နှင့်အမျှ အရာဝတ္ထု၏ တန်ဖိုးနှင့် အသုံးဝင်မှုလည်း ခြားနားပါသည်။ သောက်ရေအိုးသည် သောက်ရေအိုးစင်၌ ရှိနေသောအခါ အာနိသင်တမျိုးရှိပြီး ယင်း သောက်ရေအိုးကိုပင် သန့်သက်ရေအိုးအဖြစ် အသုံးပြုရန် ရေအိမ်အတွင်း၌ ထားလိုက်ပါက အာနိသင်တမျိုးမျိုးလာပါသည်။ ထို့ကြောင့် သချံဒသနဝါဒီတို့၏ ပထမကောဒ္ဓိကို မှန်သည်ဟု လက်မခံခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့လျှင် အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်မှုကို စိစစ်သောအခါ အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် တခုတည်းမဟုတ်ပဲ ခြားနားသည့်အပိုင်း၌ အချင်းချင်းခြားနားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ယင်းသို့ ခြားနားသည့် အပိုင်း၌ ခြားနားသော်လည်း တူညီသည့်အပိုင်း၌ တူညီကြောင်းကို တွေ့ရပါသည်။ ဤသို့ ခြားနားခြင်းနှင့် တူညီခြင်းသည် ကာလ ဒေသနှင့် အခြေအနေတို့ကိုမှီ၍ ဖြစ်ပေါ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်မှုသည် ကာလ ဒေသနှင့် အခြေအနေတို့ကို ကျော်လွန်နိုင်မှုမရှိပဲ ယင်းတို့၏ ကန့်သတ်မှုဘောင်အတွင်း၌သာ ရှိပါ

သည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်မှုသည် ကာလတွင်း၊ ဒေသတွင်းတရားများနှင့် အခြေအနေအလိုက် ဆက်စပ်ရသည့် သဘောသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်မှုသည် လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာ လောကတွင်းတရားများ၌ မှန်ကန်ပြီး လောကလွန် သစ္စာအနေဖြင့် လောကလွန်တရားများ၌ မှန်ကန်ခြင်းမရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အရာဝတ္ထုတခုကို စိစစ်သုံးသပ်ရာ၌ လောကတွင်း အဆင့်အထိသာ အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်မှု(အနုမာနပမာဏ)ကို အသုံးပြုနိုင်ပြီး နောက်ဆုံး လောကလွန် အဆင့်အတွက် ယင်းပမာဏကို အသုံးမပြုနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်မှုသည် ကာလ၊ ဒေသ၊ အခြေအနေ၊ အရာဝတ္ထုတို့နှင့် ကင်းကွာ၍ မရကောင်းပဲ ယင်းကာလ၊ ဒေသ၊ အခြေအနေနှင့် အရာဝတ္ထုတို့သည် လောကတွင်း၌သာရှိပြီး လောကလွန်၌ မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအကျိုးသည် ပထမကောဋိအရ စိစစ်ကြည့်သောအခါ လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာ ရှိပြီး နောက်ဆုံး လောကလွန်သစ္စာ အနေဖြင့် တကယ်မရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။

ဒုတိယကောဋိ

ဒုတိယကောဋိမှာ အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် တခုတည်းမဟုတ်ပဲ သီးခြားစီဖြစ်သည်ဟူသော အယူဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအယူကို ရုပ်ဝါဒီများနှင့် ဉာယဒဿနဝါဒီများက လက်ခံယုံကြည်ကြပါသည်။ ဤယုံကြည်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ထင်ရှားသော ကန့်ကွက်ချက်မှာ အောက်ပါ အတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

သဗ္ဗတော သဗ္ဗသမ္ဘဝပသင်္ဂေါ။

(သဗ္ဗတော၊ အလုံးစုံမှ။ သဗ္ဗသမ္ဘဝပသင်္ဂေါ၊ အလုံးစုံဖြစ်ကောင်း၏ဟူသော လျှဉ်းပါးဖွယ်သည်။ သိယာ၊ ဖြစ်ရာ၏။)

(မာဓျမိကကာရိကာဝုတ္တိ–ခ၆)

ဒုတိယကောဋ္ဌိအရ ကျောက်ခဲမှုလည်း ဆိဖြစ်၏။ ရွှေမှုလည်း ဆိ ဖြစ်၏ စသည်ဖြင့် အကြောင်းနှင့် အကျိုးတို့သည် ဖြစ်ချင်သလိုဖြစ်ကြ ကုန်၏ဟု ဆိုရာရောက်သဖြင့် ဤလောက၌ အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့ အတွက် ဆက်စပ်မှုဆိုင်ရာ ပုံသေသတ်မှတ်ချက် မရှိသောကြောင့် အကြောင်းနှင့်အကျိုးဟူ၍ ဆိုရန်ပင် မဖြစ်နိုင်တော့ချေ။ ဤအယူအရ ဆိုလျှင် ဤလောက၌ တစုံတခုသော တူညီမှုကိုအကြောင်းပြု၍ အချင်း ချင်း နှိုင်းယှဉ်စရာ အရာဝတ္ထုဟူ၍လည်း မရှိ၊ မျိုးတူစု အရာဝတ္ထုဟူ၍ လည်း မရှိ။ ဤအယူမှာ အဆုံးစွန်သစ္စာ သို့မဟုတ် လောကလွန်သစ္စာကို အရေးထားလွန်းသဖြင့် လောကသစ္စာကို ဆန့်ကျင်ရုံသာမက လောက လွန်သစ္စာကိုပါ ရှုပ်ပျက်ဆင်းပျက် ဖြစ်စေပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် လောကလွန်အဆင့်၌ ဘယ်သူ၊ ဘယ်ဝါ၊ ဘာ-ဟူ၍ တိတိ ကျကျ သတ်မှတ်ပြောဆိုရန် မရှိသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ တိတိကျကျ သတ်မှတ်ပြောဆိုနိုင်မှု မှန်သမျှသည် ကာလကိုလည်း မှီရ၏၊ ဒေသ ကိုလည်း မှီရ၏၊ အခြေအနေကိုလည်း မှီရ၏၊ အရာဝတ္ထုကိုလည်း မှီရ၏။ ထို့ကြောင့် ကာလ၊ ဒေသ၊ အခြေအနေနှင့် အရာဝတ္ထုတို့ကိုမှီ၍ သတ် မှတ်အပ်သော အရာဝတ္ထုများ၊ ဖြစ်ရပ်များသည် လောကသစ္စာအနေ ဖြင့်သာ ရှိပြီး လောကလွန် သစ္စာအနေဖြင့် မရှိဟု ပညာရှင်များက ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယကောဋ္ဌိအရ အရာဝတ္ထုတခုကို ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုခြင်း (သစ္စိကရဏပမာဏ)ဖြင့် မဟုတ်ပဲ ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှု (အနုမာန ပမာဏ)ဖြင့် အဆုံးစွန်အဆင့်အထိ တွေးခေါ်မြော်မြင်လိုက်သောအခါ ထိုတွေးခေါ်မြော်မြင်မှုသည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျသော တွေးခေါ်မြော်မြင်မှု ဖြစ်မလာပဲ အစွန်းရောက် တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုသာ ဖြစ်သွားပါသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအကျိုးသည် ဒုတိယကောဋ္ဌိအရ စိစစ်ကြည့် သောအခါ လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာရှိပြီး နောက်ဆုံး လောကလွန် သစ္စာအနေဖြင့် တကယ်မရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။

တတိယကောဋိ

တတိယကောဋိမှာ အကြောင်းနှင့် အကျိုးသည် တခုတည်းလည်းဟုတ်၏၊ သီးခြားလည်းဟုတ်၏ဟူသော အယူဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအယူကို နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တဂိုဏ်းက လက်ခံယုံကြည်ပါသည်။ဂျိန်းဝါဒဟူ၍လည်း ဆိုပါသည်။ မူလနှင့် ပဋိပက္ခကို ပေါင်းစပ်လိုက်ပါက သမှုဟကိုရသည်ဟူသော ဟေဂယ်လ်နှင့် ဘရက်ဒလေတို့၏ ဝါဒများကိုလည်း ဤတတိယကောဋိ၌ပင် နှောင်းခေတ်ပညာရှင်များက ထည့်သွင်း ရေတွက်ကြပါသည်။ ဤအယူနှင့်ပတ်သက်၍ ထင်ရှားသော ကန့်ကွက်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်——

ပရသ္မာရဝိရုဒ္ဓံ ဟိ သစ္စာသစ္စဲကတော ကုတော။
(မာဓျမိကကာရိကာ-၈၊၇)

ဘဝေဒဘာဝေါ ဘာဝေါ စ နိဗ္ဗာနံ ဥဘယံ ကထံ၊
န တယော ရေကတြ အသ္တိတွံ၊ အာလောကတမသော ယထာ။
(မာဓျမိကကာရိကာ-၂၅၊၁၄)

ဝိခါနပြတိဝေဓော ဟိ ပရသ္မာရဝိခါရာခိနော်
ဂကျော် ကေတြ နော ကတို ကေနစိတ် သူသ္တစေတသာ။
(ဘာဝသင်္ဂဟ-၁၇၃၀)

(သတ် စ၊ "အရှိ"ဟူ၍လည်းကောင်း။ အသတ် စ၊ "မရှိ" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပရသ္မရဝိရုဒ္ဓံဟိ၊ အချင်းချင်းဆန့်ကျင်သော သဘောသည်။ ဧကတော၊ တပေါင်းတည်း။ ကုတော၊ အဘယ် မှာလျှင် ဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း။

နိဗ္ဗာနံ၊ နိဗ္ဗာန်သည်။ အဘာဝေါ စ၊ "မရှိ" တရားဟူ၍ လည်းကောင်း။ ဘာဝေါ စ၊ "အရှိ" တရားဟူ၍လည်းကောင်း။ ဥဘယံ၊ နှစ်ပါးစုံ။ ကထံ ဘဝေတ်၊ အဘယ်မှာလျှင် ဖြစ်နိုင်ပါအံ့ နည်း။ တယော၊ ထို "ရှိ၊ မရှိ" တရား (၂)မျိုးတို့၏။ ဧကတြ၊

တနေရာဘည်း၌။ အသ္ထိတွံ၊ ရှိကောင်းသည့်သဘောသည်။ န၊ မသင့်လျော်ချေ။ အာလောကဘာခသေား၊ အလင်းနှင့်အမှောင် (၂)မျိုးတို့၏။ ကေတြ၊ တခနေရာတည်း၌။ အသ္ထိတွံ၊ ရှိကောင်း သည့်သဘောသည်။ န ယုဇ္ဇာ၊ မသင့်လျော်သကဲ့သို့တည်း။

ပရသ္ပရဝိရောဓိနော်၊ အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ကုန်သော။ ဝိဓာနပြတိသေဓော်၊ ရှိ-မရှိ (၂) မျိုးတို့ကို။ သ္မသ္ထစေတသာ၊ မှုမှန်သောစိတ်ဓာတ်ရှိသော။ ကောနစိတ်၊ တစုံတယောက်သည်။ ကေတြ၊ တခနေရာတည်း၌။ ကတ္ထုံ၊ ပြုခြင်းငှာ။ နေ၁ ဂကျော်၊ မတတ်ကောင်းကုန်သည်သာတည်း)။

ပထမကောဋိနှင့် ဒုတိယကောဋိအရ အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့ကို တခုတည်းယူလျှင်လည်း မသင့်ကြောင်း တွေ့ခဲ့ရသည်။ သီးခြားစီယူလျှင် လည်း မသင့်ကြောင်း တွေ့ခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းနှင့်အကျိုး တို့ကို တခပေါင်းတည်းပြု၍ယူလျှင် ဖော်ပြပါ အပြစ်ဒေါသတို့မှ လွတ်ကင်း ရာ၏ဟု ကြံ၍ ဤတတိယကောဋိကို ယူခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤတတိယ ကောဋိအရ အကြောင်းနှင့် အကျိုးတို့သည် တူသည့်အပိုင်း၌ တူ၍ မတူသည့်အပိုင်း၌ မတူသဖြင့် တခုတည်းလည်း ဟုတ်၏။ သီးခြားလည်း ဟုတ်၏ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဝါဒကို ကြားထိုင်ဝါဒဟု သတ်မှတ်ပြီး ရှေးခေတ် ပညာရှင်များက လက်ခံကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကြားထိုင် သဘောသည် လောကသစ္စာအနေဖြင့် မှန်ကန်သော်သည်း လောက လွန်သစ္စာအနေဖြင့်ကား မှန်ကန်ခြင်း မရှိပါချေ။

အသင်္ချာန်အားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အနှစ်သာရအားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အခြား တချိုးချိုးအားဖြင့်ဖြစ်စေ တခုနှင့်တခု အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သော သဘော (၂)မျိုးတို့ကို တနေရာတည်း၌ တချိုးတည်းပြု၍ မရကောင်းဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ အကယ်၍ တချိုးတည်းရကောင်းသည်ဟု ယူလျှင် လည်း ထိုအယူသည် "အထင်"မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ တကယ် "အမှန်" မဟုတ်ပါ။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် "ယာယီသစ္စာ"မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။

"ထာဝရသစ္စာ" မဟုတ်ပါ။ ဤနေရာ၌ "ယာယီသစ္စာ" ဆိုသည်မှာ လောကသစ္စာ ဖြစ်ပါသည်။ "ထာဝရသစ္စာ" ဆိုသည်မှာ လောကလွန် သစ္စာ၊ နောက်ဆုံးအဆင့်သစ္စာ ဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံးအဆင့်သစ္စာတွင် အနှစ်၊ အကာ သဘောမရှိ၊ အားလုံး တမျိုးတည်း၊ တစားတည်းသာ ရှိပါသည်။ အစိတ်အပေါင်းသဘောလည်း မရှိ၊ အားလုံး တသားတည်း၊ တခုတည်းသဘောသာရှိပါသည်။ ထိုသဘောတွင် ကာလသဘောလည်း မပါသဖြင့် ကာလကိုလည်း လွန်ပါသည်။ ဒေသသဘောလည်းမပါသဖြင့် ဒေသကိုလည်း လွန်ပါသည်။ အခြေအနေသဘောလည်းမပါသဖြင့် အခြေ အနေကိုလည်း လွန်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုသဘောလည်းမပါသဖြင့် အရာ ဝတ္ထုကိုလည်း လွန်ပါသည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ထိုလောကလွန်သစ္စာသည် ကာလ၊ ဒေသ၊ အခြေအနေ၊ အရာဝတ္ထုတို့၏ အကူအညီဖြင့်သာ သိနိုင် သည့် လောကသိ(လောကဉာဏ) တို့၏အလွန် သစ္စာတရားသာ ဖြစ်ပါ သည်။ ထို့ကြောင့် အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အနှစ်သာရအားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ အခြားတမျိုးမျိုးအားဖြင့်ဖြစ်စေ တခုနှင့်တခု အချင်းချင်း ဆန့် ကျင်သည့်သဘော (၂)မျိုးကို တနေရာတည်း၌ တမျိုးတည်းပြု၍ မရ ကောင်းဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ဆန့်ကျင်သည့်သဘော (၂)မျိုးပါဝင်နေလျှင် ထိုတရားသည် တခုတည်း မဟုတ်ပါ။

ယော ဝိရုဒ္ဓဓမ္မာဓျာသဝါန် နာသာဝေကး။

(ယော၊ အကြင်တရားသည်။ ဝိရုဒ္ဓဓမ္မာဓျာသဝါန်။ အချင်း ချင်း ဆန့်ကျင်သည့် သဘောလက္ခဏာတို့ စုပေါင်းပါဝင်ခြင်း ရှိ၏။ အသော်၊ ထိုတရားသည်။ န ဧကး၊ တခုတည်းမဟုတ်။)

တွေးခေါ် မြော်မြင်မှု သဘောတရားအနေဖြင့် ဤတတိယကောဋိ အရ အနှစ်သာရကို ပဓာနပြု၍ အသွင်သဏ္ဌာန်ကို အပဓာနပြုပြီးလျှင် အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့သည် အနှစ်သာရအားဖြင့် တခုတည်းဖြစ်သည်၊ အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့်မူ သီးခြားစီ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အနှစ်သာရနှင့် အသွင်သဏ္ဌာန်တို့သည် တခုအပေါ် တခု

အချင်းချင်း အမှီသဟဲပြုနေကြသည်ဖြစ်ရာ အနှစ်သာရ-က ပဓာနကျ သည်။ အသွင်သဏ္ဍာန်က အပဓာနကျသည်ဟု မည်သို့ဆိုနိုင်ပါမည်နည်း။ ပဓာနကျသည်ဆိုသည်မှာ မရှိလျှင်မဖြစ်ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကိုဆောင်၍ အပဓာနကျသည်ဆိုသည်မှာ မရှိလျှင်လည်း ဖြစ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ကိုဆောင်ပါသလော။ အမှန်အားဖြင့် အနှစ်သာရနှင့် အသွင်သဏ္ဍာန်တို့ သည် တခုမရှိလျှင် တခုမရှိနိုင်သော သဘောချည်းဖြစ်လေရာ မည်သည် က ပဓာနကျ၍ မည်သည်က အပဓာနကျသည်ဟု မည်သို့လျှင် ဆိုနိုင်ပါအံ့နည်း။ ထိုအပြင် အပြိုင်ပဓာနကျသည်ဟု ဆိုလျှင်လည်း ယင်းအဆိုသည် လောကအဆိုသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနအဆိုမဟုတ်ပါ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဒဿနသဘောတရားအရ အဆုံးစွန် အဆင့်ရှိ တရားဟူသမျှသည် နှစ်မျိုးမပြား (အဒွယ) တမျိုးတည်းသာ ရှိကောင်း သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် အနှစ်သာရအားဖြင့် နှစ်မျိုးမပြား (အဒွယ)တမျိုးတည်းသာဖြစ်ပြီး အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့်သာ အမျိုးမျိုး ဖြစ်တတ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အသွင်သဏ္ဍာန်တမျိုးကိုယူခိုက် အခြား အသွင်သဏ္ဍာန်တမျိုးကို မယူနိုင်သဖြင့် အနှစ်သာရသည် အသွင်သဏ္ဍာန် မရှိပဲ တည်ရှိသည်။ သို့ဖြစ်၍ အနှစ်သာရကို ပဓာန၊ အသွင်သဏ္ဍာန်ကို အပဓာနဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ကြောင်း ငြင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ ထိုငြင်းဆိုချက် အတိုင်း အကြောင်းတရားသည် မိမိအနေဖြင့် ပြီးပြည့်စုံပြီး (နိပ္ဖန္န) ဖြစ်ရိုးမှန်လျှင် အသွင်သဏ္ဍာန်တမျိုးမဟုတ် တမျိုးကိုယူရာ၌ အဓိပ္ပာယ် မဲ့ကို ဆောင်ရှက်ရာ မရောက်ပါသလော။ အဓိပ္ပာယ်မဲ့ကို ဆောင်ရွက်ရာ မရောက်ပါဟုဆိုလျှင် အနှစ်သာရသည် မိမိချည်း မပြည့်စုံမှု (အနိပ္ဖန္န) သဘောသက်ရောက်၍ အနှစ်သာရ ကလည်း သီးခြားအပဓာန၊ အသွင် သဏ္ဍာန်ကလည်း သီးခြားအပဓာနဖြစ်ပြီး မိမိတို့ချည်းဆိုလျှင် မပြည့်စုံမှု (အနိပ္ဖန္န)သဘောချည်းသာ ဖြစ်ကြပါသည်ဟု ဆိုရမရောက်ပါသလော။ သို့ဖြစ်လျှင် မိမိတို့ (၂) မျိုးလုံး အမှီသဟဲပြုရန်အတွက် အခြားပဓာန ဝတ္ထုတမျိုးကိုရှာရန် လိုအပ်လာပြန်ပါသည်။ ထိုပဓာနဝတ္ထုသည်လည်း

အနှစ်သာရလော၊ အသွင်သဏ္ဌာန်လောဟု စိစစ်ရန် လိုအပ်လာပြန်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ပဓာနဝတ္ထုကို ရှာဖွေစိစစ်ခြင်းသည် မီးခိုးမဆုံး၊ မိုးမဆုံး ဖြစ်ပါလေသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအကျိုးသည် တတိယကောဋိအရ စိစစ်ကြည့်သောအခါ လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာ ရှိပြီး နောက်ဆုံး လောကလွန်သစ္စာအနေဖြင့် တကယ်မရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။

စတုတ္ထကောဋိ

စတုတ္ထကောဋိမှာ အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် တခုတည်းလည်း မဟုတ်၊ သီးခြားလည်းမဟုတ်ဟူသော အယူဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအယူကို အညာဏဝါဒဟူ၍လည်းကောင်း၊ သံသယဝါဒဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓ၏ ပိဋကတ်စာပေများတွင် အမရာဝိက္ခေပဝါဒဟု ခေါ်ပြီး သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တဂိုဏ်းက လက်ခံကျင့်သုံးပါသည်။ ဤဝါဒအရ လောကရှိ အရာဝတ္ထုတို့သည် အကြောင်းနှင့်အကျိုးဟူ၍ အတိအကျ သတ်မှတ်ခြင်းမရှိပဲ ဖြစ်ချင် ပလို့ဖြစ်ကြသည်ဟု ဆိုရာရောက်သဖြင့် လောကလွန်သစ္စာအနေဖြင့် အသူးစိစစ်ရန်ပင် မလိုတော့ချေ။ သို့ရာတွင် လောကသစ္စာအနေဖြင့်ကား ဤဝါဒသည်လည်း ထင်ရှားသော ဝါဒတရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

စတုကောဋိအရ အကြောင်း အကျိုးသဘောကို လောကလွန်အဆင့်ထိ စိစစ်ကြည့်သောအခါ အကြောင်းအကျိုးသည် လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာရှိပြီး လောကလွန်သစ္စာအနေဖြင့် တကယ်မရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ အကြောင်းအကျိုးသဘောနှင့် ပတ်သက်၍ ဒဿနပညာရှင်တို့၏ အဆိုကို ဤသို့ တွေ့ရပါသည်—

ကေိဘာဝေန ဝါ သိဒ္ဓိး နာနာဘာဝေန ဝါ ယဃေား၊
န ဝိဒျတေ တဃေား သိဒ္ဓိး ကထံ နု ခလု ဝိဒျတေ။

(မာဓျမိကကာရိကာ–၂၂၂)

သဟာနေ့ာနေ့န ဝါ သိဒ္ဓိး ဝိနာနေ့ာနေ့န ဝါ ယယော
န ဝိဒ္ယတေ၊ တယော သိဒ္ဓိး ကထံ နု ခလု ဝိဒ္ယတေ။

(မာဓျမိကကာရိကာ–၁၉၊ ၆)

(ယယော၊ အကြင်အကြောင်းအကျိုးတို့၏၊ ဧကီဘာဝေန ဝါ၊ တခုတည်းအဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း။ နာနာဘာဝေန ဝါ၊ သီးခြားစီအဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း။ သိဒ္ဓိး၊ ပြီးစီးခြင်းသည်။ န၊ ဝိဒ္ယတေ၊ မရှိ။ တယော၊ ထိုအကြောင်းအကျိုးတို့၏။ သိဒ္ဓိး၊ ပြီးစီးခြင်းသည်။ ခလု၊ စင်စစ်အားဖြင့်။ ကထံ နု၊ အဘယ်သို့လျှင်၊ ဝိဒ္ယတေ၊ ရှိနိုင်ပါအံ့နည်း။

ယယော၊ အကြင်အကြောင်းအကျိုးတို့၏။ အနေ့ာနေ့န၊ အချင်းချင်းနှင့်။ သဟ ဝါ၊ အတူတကွလည်းကောင်း။ အနေ့ာ-နေ့န၊ အချင်းချင်းနှင့်။ ဝိနာ ဝါ၊ ကင်း၍လည်းကောင်း။ သိဒ္ဓိး၊ ပြီးစီးခြင်းသည်။ န ဝိဒ္ယတေ၊ မရှိ။ တယော၊ ထိုအကြောင်းအကျိုးတို့၏။ သိဒ္ဓိး၊ ပြီးစီးခြင်းသည်။ ခလု၊ စင်စစ်အားဖြင့်။ ကထံ နု၊ အဘယ်သို့လျှင်၊ ဝိဒ္ယတေ၊ ရှိနိုင်ပါအံ့နည်း)။

ကာလ

လောကသိ၏ အခြံအရံများတွင် ကာလနှင့် ဒေသသည်လည်း အရေးကြီးသောအခန်းက ပါဝင်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကာလ၊ ဒေသနှင့် အရာဝတ္ထုတို့ မပါဝင်ပဲ လောကသိဟူ၍ မရှိကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကာလ၊ ဒေသနှင့် အရာဝတ္ထုတို့တွင် အရာဝတ္ထုနှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ ဆိုကြပါသည်။ အရာဝတ္ထုမှန်သမျှသည် အကြောင်းသော်လည်း ဖြစ်ရပါမည်၊ အကျိုးသော်လည်း ဖြစ်ရပါမည်။ အကြောင်းအကျိုးမှ အလွတ်ဖြစ်သော အရာဝတ္ထုဟူ၍ ဤလောက၌ မရှိကောင်းပါချေ။ သို့ရာတွင် အကြောင်းအကျိုးသဘောကို စိစစ်ကြည့်သော အခါ လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာ ရှိပြီး လောကလွန်

သစ္စာအနေဖြင့် မရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ တို့ကြောင့် အကြောင်း အကျိုးသဘောသည် လောကလွန် သစ္စာအနေဖြင့် မရှိခဲ့သော် အကြောင်းအကျိုး (၂)မျိုးတွင် တမျိုးမျိုးဖြစ်ရမည် ဖြစ်သော အရာဝတ္ထုသည်လည်း လောကလွန် သစ္စာ အနေဖြင့် အမှန်မရှိကောင်းဟု ဆိုအပ်ပါသည်၊

ကာလသည် လောက သို့မဟုတ် လောကတွင်းရှိ အရာဝတ္ထုကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ်သော၊ တည်စေတတ်သော၊ ပျက်စေတတ်သော သဘောတခုဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ ထို့အပြင် ကာလသည် မပြောင်း လဲပဲ တသမတ်တည်း၊ ဟသားတည်းရှိသော သဘောဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လောကသစ္စာအရ ဤလောကနှင့်တကွ လောကရှိ အရာရာတိုင်းသည် ကာလ၏ လက်အောက်ခံများသာ ဖြစ်ကြ ပါသည်။ ကာလကြောင့် နုပျိုလန်းဆန်းခြင်း၊ အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်းတို့ ဖြစ်ကြရပါသည်။ ကာလကြောင့် ဖြစ်ခြင်း၊ တည်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းတို့ ဖြစ်ကြရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကာလသည် ပြောင်းလဲခြင်း၏ မဏ္ဍိုင် ဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ တနည်း အားဖြင့်ဆိုရလျှင် ကာလသည် အကြောင်းအကျိုး(၂)မျိုးတွင် အကြောင်းတရား ဖြစ်ပါသည်။

ထိုသတ်မှတ်ချက်အတိုင်း ကာလသည် အမှန်ပင်အကြောင်းတရားဖြစ် ပါသလော။ ကာလသည် မပြောင်းလဲပဲ တသမတ်တည်း တသားတည်း ဖြစ်သည့် အကြောင်းတရားဖြစ်ရိုးမှန်လျှင် ကာလကြောင့်ဖြစ်ပေါ်ရသည့် အကျိုးတရားတို့သည်လည်း မပြောင်းလဲပဲ တသမတ်တည်း တသားတည်း ဖြစ်ရပေမည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်တို့မျက်မှောက်၌ တွေ့မြင်နေရသည့် အကျိုးတရားများကား ပြောင်းလဲနေကြပါသည်။ တသမတ်တည်းဖြစ် မနေကြပါ။ တသားတည်းဖြစ်မနေကြပါ။ မီးကြောင့် ပူလောင်ခြင်းဖြစ် ရာ၌ မီးတည်းဟူသော အကြောင်းတရားရှိနေသမျှ ကာလပတ်လုံး ပူလောင်ခြင်းတည်းဟူသော အကျိုးတရားရှိနေရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ မီးတည်းဟူသော အကြောင်းတရား မရှိသောအခါမှသာ ပူလောင်ခြင်း တည်းဟူသော အကျိုးတရားမရှိပဲ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဤမျက်မြင်အတွေ့

အကြုံအရ ကာလသည် ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းတရား ဖြစ်ရိုးမှန် လျှင် အကျိုးတရားတို့သည် တသမတ်တည်းဖြစ်နေရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်း၊ ပျက်စီးခြင်းတို့ ဖြစ်ကြလိမ့်မည် မဟုတ်ပါ။ အိုမင်း ရင့်ရော်ခြင်း၊ ပျက်စီးခြင်းတို့ ဖြစ်ကြရသည်မှာ ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းတရားမရှိသောကြောင့်သာဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် ကာလ သည် ရှိသည့်အခါ၌ မရှိသည့်အခါ မရှိဟု ဆိုရာရောက်ပါသည်။ သို့ဖြစ် လျှင် ကာလသည် ထာဝစဉ်အမြဲရှိနေသည့်တရား မဟုတ်တော့ပါ။ကာလ အပေါ် အကြောင်းအကျိုး သတ်မှတ်ချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ဒဿနပညာ ရှင်များက ဤသို့ဆိုကြပါသည်—

ဥပ္ပန္နံ သာသ္ဓတာတ် ဘာဝါတ် ကထံ အသာသ္ဓတော ဘဝေတ်၊ ဝဲလက္ခဏျံ ဒွယေား ဟေတုဖလယေား ဧာတု နေဗျတေ။

(သာသ္ဓတာတ်၊ အမြဲတည်ရှိသော။ ဘာဝါတ်၊ တရားမှ။ ဥပ္ပန္နံ၊ ဖြစ်ပေါ်လာသော။ ဘာဝေါ၊ တရားသည်။ အသာသ္ဓ- တော၊ ဒ.မြဲမတည်ရှိသည်။ ကထံ ဘဝေတ်၊ အဘယ်သို့လျှင် ဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း။ ဒွယေား၊ နှစ်ခုကုန်သော၊ ဟေတုဖလယေား၊ အကြောင်းအကျိုးတို့၏။ ဝဲလက္ခဏျံ၊ အချင်းချင်း မတူသည့် သဘောကို။ ဧာတု၊ စင်စစ်။ န ဣဗျတေ၊ အလိုမရှိအပ်။)

(စတုသာတက—၉၊၂)

ထို့အပြင် ကာလကို အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်ဟူ၍လည်း ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာကြ၏။ အမှန်အားဖြင့် ယင်းတို့သည် တခုနှင့်တခု အချင်းချင်း အမှီပြု၍ တည်ရှိနေကြခြင်းဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်တို့ သည် အတိတ်အတွင်း၌ ရှိကြရာရောက်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ပစ္စုပ္ပန်သည် အတိတ်ကို အမှီပြု၍ရှိပြီး အနာဂတ်သည် ပစ္စုပ္ပန်ကိုအမှီ ပြု၍ ရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်တို့သည် အတိတ်အတွင်း၌ ရှိနေကြလျှင် ပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်တို့ကို အတိတ်မှ

မည်သို့ ခွဲခြား၍ သိနိုင်ပါမည်နည်း။ အကယ်၍ ပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်တို့သည် အတိတ်အတွင်း၌ မရှိဟုဆိုပါလျှင် ယင်းပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်တို့သည် အတိတ်ကို မည်သို့အမှီပြု၍ ရှိလာပါသနည်း။ အမှီမပြုပဲ တည်ရှိလာသည်ဟုဆိုလျှင်လည်း ယင်းအဆိုသည် သာမန် လောကအဆိုသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနအဆို မဟုတ်ပါ။ ထို့အပြင် အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ် မခွဲခြားပဲ ကာလကို သိ၍လည်းမရပါ။ ထို့ကြောင့် ကာလဟူသည် လောကသိ၏ အခြံအရံသာဖြစ်၍ လောကသစ္စာအနေဖြင့်သာ ရှိကောင်းပါသည်။ လောကလွန်သ၏ အခြံအရံမဟုတ်၍ လောကလွန်သစ္စာအနေဖြင့် မရှိကောင်းပါ။ ဤကာလနှင့်ပတ်သက်၍ ဆိုကြသော ဒဿနပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်ကို ဤသို့ဖော်ပြအပ်ပါသည်—

ပြုတျုတ္ပန္နော နာဂတော စ ယဒိ အတိတံ အပေက္ခ ဟိ၊
ပြုတျုတ္ပန္နော နာဂတော စ ကာလော တီတေ ဘဝိဿတး။
(စတုသတက-၁၁၊ ၁)

ပြုတျုတ္ပန္နော နာဂတော စ နတ္ထး တတြ ပုနး ယဒိ၊
ပြုတျုတ္ပန္နော နာဂတော စ သျာတာံ ကထံ အပေက္ခ တံ။
(မာဓျမိကကာရိကာ—၁၉၊ ၂)

အနပေက္ခ ပုနး သိဒ္ဓိး နာတီတံ ဝိဒျတေ တယော၊
ပြုတျုတ္ပန္နော နာဂတော စ တသ္မာတ် ကာလော န ဝိဒျတေ။
(မာဓျမိကကာရိကာ—၁၉၊ ၃)

အပြတီတျာသ္တိတာ နာသ္တိ ကဒါစိတ် ကသျစိတ် ကွစိတ်၊
န ကဒါစိတ် ကွစိတ် ကောစိတ် ဝိဒျတေ တေန သာသွတော။
(စတုသတက—၉၊ ၂)

(ယဒိ ဟိ၊အကယ်၍သာလျှင်။ ပြုတျုတ္ပန္နော စ၊ ပစ္စုပ္ပန်သည်လည်းကောင်း။ အနာဂတော စ၊ အနာဂတ်သည်လည်းကောင်း။ အတီတံ၊ အတိတ်ကို။ အပေက္ခ၊ အမှီပြု၍။ သျာတာမ်၊ ဖြစ်ကုန်

ပြောအံ့။ ပြတျုတ္ပန္နော၊ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ ကာလော စ၊ ကာလသည်လည်းကောင်း။ အနာဂတော၊ အနာဂတ်ဖြစ်သော။ ကာလော စ၊ ကာလသည်လည်းကောင်း။ အတီတော၊ အတိတ် အတွင်း၌။ ဘဝိဿတိ၊ ဖြစ်ကုန်ရာ၏။

ပြတျုတ္ပန္နော၊ ပစ္စုပ္ပန်သည်လည်းကောင်း။ အနာဂတော စ၊ အနာဂတ်သည် လည်းကောင်း။ တတြ၊ ထိုအတိတ်အတွင်း၌။ ပုန၊ တဖန်။ ယဒိ နသ္သ။ အကယ်၍ မဖြစ်ကုန်ငြားအံ့။ ပြတျု- တ္ပန္နော စ၊ ပစ္စုပ္ပန်သည်လည်းကောင်း။ အနာဂတော စ၊ အနာဂတ်သည်လည်းကောင်း။ တံ၊ ထိုအတိတ်ကို။ အပေက္ချ၊ အမှီပြု၍။ ကထံ သျာတာမ်၊ အဘယ်သို့လျှင် ဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း။

တယော၊ ထိုပစ္စုပ္ပန်အနာဂတ်တို့၏။ ပုန၊ တဖန်။ အတီတံ၊ အတိတ်ကို။ အနပေက္ချ၊ အမှီမပြုမူ၍။ သိဒ္ဓိ၊ ပြီးပြည့်စုံခြင်း သည်။ န ဝိဒျတေ။ မရှိ။ တသ္မာတ်၊ ထို့ကြောင့်။ ပြတျုတ္ပန္နော၊ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ ကာလော စ၊ ကာလသည်လည်းကောင်း။ အနာဂတော၊ အနာဂတ်ဖြစ်သော။ ကာလော စ၊ ကာလသည် လည်းကောင်း။ န ဝိဒျတေ၊ မရှိ။

အပြတီတျ၊ တင့်တခုကိုအမှီမပြုမူ၍။ ကသျစိတ်၊ တစုံတခု၏။ အသ္တိတာ၊ ရှိသည်၏အဖြစ်သည်။ ကဒါစိတ်၊ မည်သည့်အခါမျှ။ ကွစိတ်၊ မည်သည့်နေရာ၌မျှ။ နာသ္တိ၊ မရှိသည်သာတည်း။ တေန၊ ထို့ကြောင့်။ သာသ္ဘတော၊ အမြဲတည်ရှိသော။ ကောစိတ်၊ တစုံတခုသောတရားသည်။ ကဒါစိတ်၊ မည်သည့်အခါမျှ။ ကွစိတ်၊ မည်သည့်နေရာ၌မျှ။ န ဝိဒျတေ၊ မရှိသည်သာတည်း)။

ဒေသ

ဒေသ သည်လည်း လောကသိ၏အခြံအရံတွင် ကာလနည်းတူ အရေး ပါသည်သာဖြစ်၏။ ဤနေရာ၌ အာကာသကိုလည်း ဒေသတွင် ထည့်သွင်း ၍ ယူအပ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဒေသဟူသည်မှာ အရာဝတ္ထုတို့၏

တည်ရာသဘော ဖြစ်ပါသည်။ သဒ္ဒါဝေါဟာရဖြင့် ဆိုရလျှင် ဖြစ်ပျက် (ကြိယာ) တို့၏ အစဉ်ကို ကာလဟု ခေါ်၍ အရာဝတ္ထု(နာမ်) တို့၏ အစဉ်ကို ဒေသဟုခေါ်ပါသည်။ ယင်းဒေသသည် အရာဝတ္ထုအားလုံးတို့၏ တည်ရာဖြစ်သဖြင့် အားလုံး ပျံ့နှံ့၍တည်ရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ထို့အပြင် ဒေသသည် နိစ္စအကြောင်းတရား ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုပါသည်။ နိစ္စအကြောင်းတရားဟူသည် အားလုံးပျံ့နှံ့၍ တည်ရှိခြင်း (သဗ္ဗဗျာပီ)၊ အစိတ်အပေါင်း သဘောမရှိခြင်း (အပရဒေသီ) အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသည့် တရားမျိုးဖြစ်ပါသည်။

လောကမျက်မြင်အားဖြင့် ဒေသ၌ အစိတ်အစိတ်များ ပါဝင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အိုး၏နေရာ၊ ပုဆိုး၏နေရာ စသည်ဖြင့် ကွဲပြားမှုမျိုးဖြစ်ပါသည်။ အိုး၊ ပုဆိုး စသည့် အရာဝတ္ထုတို့သည် အချင်းချင်း ကွဲပြားသဖြင့် ယင်းတို့၏ နေရာများသည်လည်း အချင်းချင်းကွဲပြားကြပါသည်။ ဤသည်မှာ လောကမျက်မြင် ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနအမြင်အားဖြင့်ဆိုလျှင် အရာဝတ္ထု အားလုံးတို့သည်ပင် ဒေသဖြစ်ပါသည်။ တည်ရာမရှိပဲ တည်တတ်သော အရာဝတ္ထုများ မရှိကောင်းသောကြောင့် ပရမာဏုမြူမှုန်များ စုဝေးပြီး အရာဝတ္ထုများအဖြစ် တည်ရှိနေခြင်းကပင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဒေသဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြနေပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် တည်ရာနှင့်တည်တတ်သော အရာဝတ္ထုတို့သည် အထင်အားဖြင့် နှစ်မျိုးဖြစ်သော်လည်း အမှန်အားဖြင့် တမျိုးတည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ဒဿနပညာရှင်များက ဆိုကြပါသည်။ ဤအဆိုအတိုင်းပင် စိစစ်ကြည့်သောအခါ အရာဝတ္ထုမှန်သမျှသည် လောကလွန်သစ္စာအနေဖြင့် တကယ်မရှိသောကြောင့် ယင်းတို့၏တည်ရာဒေသသည်လည်း လောကလွန်သစ္စာအနေဖြင့် တကယ်မရှိကြောင်း လက်ခံရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဖြစ်ပျက် (ကြိယာ) တို့၏ အစဉ်မှတပါး ကာလဟူသည် မရှိကောင်းသကဲ့သို့ ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော အရာဝတ္ထု (နာမ်)တို့၏ အစဉ်မှတပါး ဒေသဟူသည်လည်း မရှိကောင်းပါချေ။ သို့ရာတွင် ဖြစ်ပျက်အစဉ်နှင့် ကင်း၍လည်းကောင်း၊ ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော အရာဝတ္ထုအစဉ်နှင့်

ကင်း၍လည်းကောင်း လောကသိသည် မဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါချေ။ ထို့ကြောင့် **လောကသိ** ဟူသည် တကယ်မရှိသည့် ကာလ၊ ဒေသ၊ အရာဝတ္ထုတို့ဖြင့် ပုံဖော်ထားသည့် အဝိဇ္ဇာသာ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အဝိဇ္ဇာသည် မိမိကိုယ်တိုင်က လောကတွင်းအသိကိုသာ သိနိုင်ပါလျက် လောကလွန်အသိကို သိဘိသကဲ့သို့ စွဲမြဲစွာ ယုံကြည်တတ်ပါသည်။ ခံယူတတ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် မာယာဟု ဆိုကြပါသည်။

အခန်း (၅)

တိတ္ထိယဆရာကြီး (၆) ယောက်

ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ ပွင့်တော်မူသည့်ကာလအထိ အထွေထွေသော အယူဝါဒများကို တွေးခေါ်ခဲ့ကြ၏။ ထိုအယူဝါဒများကို အကျဉ်းချုံး၍ဆိုရလျှင် အယူဝါဒ (၄)မျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအယူဝါဒ (၄)မျိုးတို့မှာ—

(၁) အတ္တရှိသည်၊

(၂) အတ္တမရှိ၊

(၃) အတ္တရှိသည်လည်း ဟုတ်၏၊ မရှိသည်လည်း ဟုတ်၏၊

(၄) အတ္တရှိသည်ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်၊ မရှိဟူ၍လည်း မဆိုအပ်–

ဟူသည်တို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအယူဝါဒ (၄)ရပ်ကို အကျယ်ချဲ့လိုက်လျှင် (၆၂)ပါးသော အယူဝါဒများဖြစ်လာကြောင်း ဒီဃနိကာယ် ဗြဟ္မဇာလသုတ်၌ ဟောထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထို (၆၂)ပါးသော အယူဝါဒများကို တည်ထောင်သူ ဂိုဏ်းဆရာကြီးများအနက် ထင်ရှားသော ဂိုဏ်းဆရာကြီး (၆)ယောက်တို့ကို ဗုဒ္ဓစာပေများ၌ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဂျိန်းစာပေများ၌လည်း ဖော်ပြထားသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ထိုဂိုဏ်းဆရာကြီး (၆)ယောက်တို့၏ ဝါဒများမှာ ဤသို့ဖြစ်ကြပါသည်–

(၁) ပူရဏကဿပ

ပူရဏကဿပသည် ထင်ရှားသောဂိုဏ်းဆရာကြီး တဦးဖြစ်ပါသည်။ ပူရဏကဿပ၏ ဂုဏ်သတင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အဇာတသတ်မင်းကြီး၏ အမတ်တယောက်က အဇာတသတ်မင်းကြီးအား ဤသို့ လျှောက်ထားဖူးကြောင်း ဒီဃနိကာယ် သာမညဖလသုတ်၌ တွေ့ရပါသည်—

မင်းမြတ်–ဤပူရဏကဿပ သည် တပည့် အပေါင်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းဆရာလည်း ဖြစ်၏။ ထင်ရှား၏။ ကျော်စော၏။ အယူဝါဒ တီထွင်သူဖြစ်၏။ သူတော်ကောင်းဟု လူအများက သမုတ်ထားသူ ဖြစ်၏။ ရဟန်းဝါရင့်၏။ ရဟန်းသက်ရှည်၏။ ရှေးမီ၏။ အဆုံးအရွယ်သို့ ရောက်လျက်ရှိ၏။ မင်းမြတ်သည် ထို ပူရဏကဿပကို ဆည်းကပ်တော်မူပါ။ ပူရဏကဿပကို ဆည်းကပ်လျှင် မင်းမြတ်၏စိတ်သည် ကြည်လင်တန်ရာပါ၏။

ပူရဏကဿပသည် ထင်ရှားသော ဂိုဏ်းဆရာတဦး ဖြစ်သော်လည်း ယင်း၏ ဝါဒဆိုင်ရာစာပေများကို သီးခြားတွေ့မြင်နိုင်ခြင်း မရှိတော့ပါချေ။ ဗုဒ္ဓစာပေများ၌သာ တွေ့ရ၏။ ဂျိန်းစာပေများ၌လည်း တွေ့ရသည်ဟု ဆိုကြ၏။ အမှန်အားဖြင့် ပူရဏကဿပသည် "အသင်္ခါ အယံ ပုရိသော = ဤအတ္တသည် ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံတို့နှင့် ငြိကပ်ခြင်းမရှိ" ဟူသော အယူကို ယူသူဖြစ်၏။ ကံမဲ့ (အကြိယ) ဝါဒ၌ ယုံကြည်သူဖြစ်၏။ ပူရဏကဿပ၏ ဝါဒအရ သတ္တဝါတိုင်း၌ အတ္တရှိ၏။ ထိုအတ္တသည် အာကာသနှင့် တူ၏။ အရာဝတ္ထုတိုင်း၌ အာကာသရှိ၏။ အာကာသကို ညစ်ညမ်းသော အရာဝတ္ထုတို့ဖြင့် ပိတ်ဆို့ ဝန်းရံထားသော်လည်း အာကာသသည် မညစ်ညမ်း၊ ညစ်ညမ်းမှုသည် အာကာသ၏ အဖြစ်မဟုတ်။ အာကာသသည် မည်သည့်အရာဝတ္ထုတို့ဖြင့် ပိတ်ဆို့ဝန်းရံထားစေကာမူ အာကာသချင်း သဘောအားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်၏။ ထိုနည်းအတူပင် အတ္တသည် မည်သည့်ခန္ဓာတို့ဖြင့် ပိတ်ဆို့ဝန်းရံထားစေကာမူ အတ္တချင်း သဘောအားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အတ္တကိုအကြောင်းပြု၍ သတ္တဝါတိုင်းသည် အယုတ်၊ အလတ်၊ အမြတ် မရှိ၊ အားလုံးအတူတူပင်ဖြစ်၏။ သတ္တဝါတိုင်းကို ထပ်တူထပ်မျှ သဘောထားအပ်၏၊ ဆက်ဆံအပ်၏။ အာကာသနှင့် အာကာသ မဟုတ်သော တရားကို ခွဲခြား၍ သိအပ်သကဲ့သို့ အတ္တနှင့်အတ္တမဟုတ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကို ခွဲခြား၍သိအပ်၏။ ဤသို့သိခြင်းသည်ပင် "ဝိဝေကဉာဏ်"

မည်၏။ ဝိဝေကဉာဏ်သည် သံသရာမှ လွတ်မြောက်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၏။

အတ္တသည်သာ မဖောက်ပြန်သော ပရမတ္ထသစ္စာတရားဖြစ်၏။ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့သည်ကား မဖောက်ပြန်သော ပရမတ္ထသစ္စာ တရား မဟုတ်။ လူတို့သတ်မှတ်ချက်သာဖြစ်၏။ အတ္တ၏အနှောင်အဖွဲ့သာဖြစ်၏။ သမ္မုတိ သစ္စာတရားသာဖြစ်၏။ လူတို့က ကုသိုလ်ဟု သတ်မှတ်လျှင် ကုသိုလ် ဖြစ်၏။အကုသိုလ်ဟုသတ်မှတ်လျှင် အကုသိုလ်ဖြစ်၏။လောကအတွေ့အကြုံ အရ လုယက်ယူငင်ရှိလည်း စီးပွားဥစ္စာဖြစ်ထွန်း၏။လိမ်ညာကောက်ကျစ် ရှိလည်း ရာထူးရာခံမြင့်မား၏။ စီးပွားဥစ္စာ ဖြစ်ထွန်းခြင်း၊ ရာထူးရာခံ မြင့်မားခြင်းကို ကုသိုလ်၏အကျိုးဟု လူတို့က သတ်မှတ်၏။ လုယက်ယူ ငင်ခြင်း၊ လိမ်ညာ ကောက်ကျစ်ခြင်းကို အကုသိုလ်ဟု လူတို့က သတ် မှတ်၏။ ဤအတွေ့အကြုံအရ သုံးသပ်လျှင် စီးပွားဥစ္စာ ဖြစ်ထွန်းခြင်း၊ ရာထူး ရာခံမြင့်မားခြင်းတို့သည် ကုသိုလ်၏ အကျိုးမှန်ပါက ယင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော လုယက်ယူငင်ခြင်းနှင့် လိမ်ညာကောက်ကျစ်ခြင်း တို့သည် ကုသိုလ်ပင်ဖြစ်ရပေမည်။ သို့ရာတွင် ကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု လူတို့က မသတ်မှတ်။ ထို့ကြောင့် ကုသိုလ် အကုသိုလ်ဟူသည်မှာ အမြဲအမှောက် တည့်သည့် ပရမတ္ထသစ္စာတရား မဟုတ်။ အမြဲအမှောက် မတည့်သည့် သမ္မုတိသစ္စာတရားသာ ဖြစ်၏။

သမ္မုတိသစ္စာတရား မှန်သမျှသည် အတ္တနှင့်မည်သို့မျှ မပတ်သက်ချေ။ အကယ်၍ပတ်သက်လျှင်လည်း ထိုပတ်သက်မှုသည် အထင်မျှသာဖြစ်၏။ အမှန်မဟုတ်ချေ။အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အတ္တသည် လောကုတ္တရာတရား ဝိဇ္ဇာတရားဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့သည် အမှန်ပယ်စွန့်အပ်သည့် သံသရာတရား အဝိဇ္ဇာတရားများ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ပူရဏကဿပ၏ ဝါဒအရ လောကတွင် အကြောင်း (လမ်းစဉ်)နှင့် အကျိုး (ပန်းတိုင်)ဟူ၍ (၂)မျိုးရှိရာ အကျိုး(ပန်းတိုင်)သာပြဋ္ဌာန်းပြီး အကြောင်း (လမ်းစဉ်)သည် မပြဋ္ဌာန်းချေ။ အကြောင်း(လမ်းစဉ်) မှန်

မမှန် ဆုံးဖြတ်သောအခါ ထွက်ပေါ်လာသည့် အကျိုး (ပန်းတိုင်)ကို သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်ရသည်။ ရည်ရွယ်ထားသော အကျိုး (ပန်းတိုင်)သို့ ရောက်လျှင် ယင်း၏ အကြောင်း (လမ်းစဉ်)ကို မှန်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ရသည်။ အဘကို သတ်၍ပဲ ဘုရင်ဖြစ်ဖြစ်၊ ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခြင်း ခံရ၍ပဲ ဘုရင်ဖြစ်ဖြစ် ဘုရင်ဖြစ်မှုသည် အကျိုး (ပန်းတိုင်) ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ဖြစ်မှု အကျိုး (ပန်းတိုင်)သို့ ရောက်လျှင် ယင်းပန်းတိုင်သို့ သွားရာ အဘကို သတ်မှု လမ်းစဉ်လည်းမှန်သည်၊ ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခံရမှု လမ်းစဉ်လည်း မှန်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် လမ်းစဉ်မှန်မှ ပန်းတိုင်သို့ ရောက်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပန်းတိုင်သို့ရောက်သည့် လမ်းစဉ်မှန်သမျှသည် မည်သည့် လမ်းစဉ်ပင် ဖြစ်စေ သူ့နည်းနှင့် သူ အားလုံး မှန်သည်ချည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကောင်းမှု၊ မကောင်းမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဆုံးဖြတ်ရာ၌ အကျိုးကို အဓိကထား၍ ဆုံးဖြတ်ရသည်။ အကျိုးကောင်းလျှင် အကြောင်းကောင်းသည်။ အကျိုး မကောင်းလျှင် အကြောင်းမကောင်း။ အကျိုးနှင့် အကြောင်းတို့တွင် ညီညွတ်သော ဆက်သွယ်မှုရှိသည်။ ထို့ကြောင့် အဘကို သတ်၍ မင်းဖြစ်လာသော အဇာတသတ် မင်းကြီးအတွက် အဘကို သတ်ခြင်းသည် မှန်ကန်သော အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတွက် စိတ်ညစ်ညူးရန် အကြောင်းမရှိ။

ပူရဏကဿပသည် အကြောင်းတရားတို့၏ မပြဋ္ဌာန်းမှုကို အကြောင်းပြု၍ ဤကဲ့သို့ ကံမဲ့ "အကြိယ" ဝါဒကို ထူထောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဇာတသတ်မင်းကြီးအား ပူရဏကဿပက "မကောင်းမှုကို ပြုသော်လည်း ပြုသည် မမည်။ ဤမြေပေါ်ရှိ သတ္တဝါတို့ကို သင်တုန်းသွားစက်ဖြင့် တခုတည်းသော အသားစု အသားပုံဖြစ်အောင် အကယ်၍ ပြုစေကာမူ ထိုအကြောင်းကြောင့် မကောင်းမှု မရှိ၊ မကောင်းမှု ဖြစ်ခြင်း မရှိ" ဟု ဟောကြားကြောင်း သာမညဖလသုတ်၌ တွေ့ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လူတယောက်ကို ဆရာဝန်ကလည်း ဓားနှင့် ထိုးပါသည်။ လူသတ်သမားကလည်း ဓားနှင့် ထိုးပါသည်။ သို့ရာတွင် ဓားနှင့်ထိုးခြင်းအတူတူ

ဆရာဝန်က ဓားနှင့် ထိုးခြင်းကို ကောင်းမှုဟု သတ်မှတ်၍ လူသတ်သမားက ဓားနှင့် ထိုးခြင်းကို မကောင်းမှုဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ထိုသို့ ခွဲခြား သတ်မှတ်ခြင်းမှာ ထွက်ပေါ်လာသည့် အကျိုး (ပန်းတိုင်) ကွဲပြားမှုကြောင့် ဖြစ်ပါသည်၊ ဤသည်မှာ ပူရဏကဿပ၏ လောကအမြင်ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနဆရာများကမူ ပူရဏကဿပကို သချ်ဒဿနဝါဒီဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ သချ်ဒဿနသည် မပြောင်းလဲသော နိစ္စ (ကူဋဋ္ဌာယိနိစ္စ)နှင့် ပြောင်းလဲသော နိစ္စ (ပရိဏာမိနိစ္စ)ဟူ၍ နိစ္စတရားကို (၂)မျိုး ခွဲခြားပြီး ဥပနိသျှဒ်ဝါဒကို ဖွင့်ဆိုပါသည်။ ထိုသို့ ဖွင့်ဆိုရာတွင် ပုရိသနှင့် ပကတိသည် သချ်ဒဿန၏ ပရမတ္ထတရား (၂) ပါး ဖြစ်ပါသည်။ ပုရိသသည် မပြောင်းလဲသော နိစ္စတရားဖြစ်၍ နာမ်သဘော ရှိပါသည်။ ပကတိသည် ပြောင်းလဲသော နိစ္စတရားဖြစ်၍ ရုပ်သဘော ရှိပါသည်။

သစ္စာ (၃)မျိုး

ပူရဏကဿပ၏ဝါဒကို သဘောပေါက်နိုင်ရန် လောကနှင့်ပတ်သက်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ ယုံကြည်လက်ခံထားသော သစ္စာ (၃) မျိုးကို နားလည်ဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ ထိုသစ္စာ (၃) မျိုးမှာ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်များ၌ သဒ္ဒါအားဖြင့် တိုက်ရိုက်မလာသော်လည်း အနက်အားဖြင့် တိုက်ရိုက်လာပါသည်။ အဘိဓမ္မာဝေါဟာရကို အသုံးပြုရလျှင် ထိုသစ္စာ (၃) မျိုးမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(၁) အကုသိုလ်သစ္စာ၊
(၂) ကုသိုလ်သစ္စာ၊
(၃) ကြိယာသစ္စာ။

အကုသိုလ်သစ္စာ

အကုသိုလ် သစ္စာ၏ အကျဉ်းသဘောမှာ "ဤလောက၌ ဘယ်သူသေသေ ငါမသေဖို့ရေး" ဟူသော ခံယူချက်ဖြစ်ပါသည်။ ဤခံယူချက်ဖြင့် လောက၌ လှုပ်ရှားရုန်းကန်သင်း သာယာဖွယ်များကို ရှာဖွေခံစားကြပါသည်။ သာယာဖွယ်၊ ကြည်နူးဖွယ်၊ ဝမ်းမြောက်ဖွယ်များသည်

အကုသိုလ်၌လည်း ရှိပါသည်၊ ကုသိုလ်၌လည်း ရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ စေတသိက်များဖြစ်၍ အကုသိုလ်စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်နိုင်ပါသည်၊ ကုသိုလ်စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်နိုင်ပါသည်။ အဘိဓမ္မာ ဝေါဟာရအားဖြင့် ပီတိ, (နှစ်သက်ကျေနပ်မှု)၊ သုခ (ချမ်းသာမှု)၊ သောမနဿ (ဝမ်းမြောက်မှု) တို့ ဖြစ်ပါသည်၊ နေ့စဉ်သုံး ဝေါဟာရဖြင့် ထိုကဲ့သို့သော ခံယူချက်ရှိသူများကို ရေသာခို လျှော့ကြိုလိုက်သူများ ဟူ၍လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်၊ အချောင်သမားများ ဟူ၍လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များသည် ကိုယ်ကျိုးကိုယ့်စီးပွား တခုတည်းကိုကြည့်၍ ဘာမဆိုလုပ်မည့်သူများ ဖြစ်ပါသည်။

အကုသိုလ်သစ္စာရှင်များသည် လုယက်ယူငင်၍ စီးပွားဥစ္စာကို ရှာကြပါသည်။ လိမ်ညာဟန်ဆောင်၍ ဓလေ့ကာမ၏ပူဇော်သက္ကာရကို ရှာကြပါသည်။ လူကြီးသူမများကို ဆန္ဒာဂတိလိုက်အောင် ဖြားယောင်း၍ ရာထူးဂုဏ်သိန်ကို ရှာကြပါသည်။ တာဝန်နှင့် ရပိုင်ခွင့်တွင် တာဝန်ကို လုံးဝမယူပဲ ရပိုင်ခွင့်ကိုသာ အမိအရဆုပ်ကိုင်၍ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များမှ အရှက်အကြောက်ကင်းမဲ့စွာ ထွက်ခွာ၍ မိမိ၏သက်သာရာ သက်သာကြောင်းကို ရှာကြပါသည်။ သူတော်ကောင်းယောင်ဆောင်၍ ကိုယ်ကျိုး ကိုယ့်စီးပွားကို ရှာကြပါသည်၊ ကရုဏာရှင်ယောင်ဆောင်၍ ကိုယ်ကျိုး ကိုယ့်စီးပွားကို ရှာကြပါသည်။ ဤသည်တို့မှာ အကုသိုလ် သစ္စာရှင်များ၏ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များ ဖြစ်ပါသည်။ ဤလုပ်နည်း လုပ်ဟန်များအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်လျှင် လူ့လောက၌ အသက်မွေးမှုလွယ်ကူကြောင်း ဗုဒ္ဓစာပေ၌ ဤသို့တွေ့ရပါသည်—

သုဇီဝံ အဟိရိကေန၊ ကာကသူရေန ဓံသိနာ။
ပက္ခန္ဒိနာ ပဂဗ္ဘေန၊ သံကိလိဋ္ဌေန ဇီဝိတံ။

(အဟိရိကေန၊ အရှက်အကြောက် ကင်းမဲ့သဖြင့် လည်းကောင်း။ ကာကသူရေန၊ ကျီးကဲ့သို့ လုယူရဲသဖြင့်လည်းကောင်း။ ဓံသိနာ၊ သူတပါး ပျက်စီးအောင် ချောက်ဘွန်းသဖြင့် လည်း

ကောင်း။ ပက္ခန္ဒိနာ၊ အခွင့်အလမ်း သာယာသို့ ပြေးဝင်သဖြင့် လည်းကောင်း။ ပဂဗ္ဘေနာ၊ ရက်စက်သဖြင့် လည်းကောင်း။ သံကိလိဋ္ဌေန၊ အကုသိုလ်နည်းလမ်းဖြင့် လည်းကောင်း။ ဇီဝိတံ၊ အသက်မွေးသည်ရှိသော်။ သုဇီဝံ၊ အသက်မွေးမှုလွယ်၏)။

(ဓမ္မပဒ–၁၇၊၆၊၂၄၄)

အကုသိုလ် သစ္စာရှင်များ အနေဖြင့် လောက၌ အထက်ဖော်ပြပါ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်အတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ပါက တကယ်ပင်ချမ်းသာကြ၏။ စီးပွားဥစ္စာ ဖြစ်ထွန်းကြ၏။ ရာထူးဂုဏ်သိန် တိုးတက်ကြ၏၊ ဤသည်များမှာ မျက်မြင်အတွေ့အကြုံအရ မငြင်းနိုင်သော အမှန်တရားများ ဖြစ်ကြ၏။ သို့ဖြစ်၍သာ ယင်းတို့ကို သစ္စာဟု သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤသစ္စာကား ကာလအားဖြင့်လည်း တိုတောင်း၏။ ဒေသအားဖြင့်လည်း နယ်ကျဉ်း၏။ ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့်လည်း အရေအတွက်နည်း၏။ ကာလအားဖြင့် မှန်လျှင်လည်း တခဏသာမှန်၏။ အလွန်ဆုံးမှန်လျှင် တဘဝသာ မှန်ပါသည်။ တိုတိုကျကျ ဆိုရလျှင် အကုသိုလ်နည်းလမ်းကြောင့်ရသော ချမ်းသာသုခ စည်းစိမ်ဥစ္စာနှင့် ရာထူးဂုဏ်သိန်တို့သည် မိစ္ဆာဇီဝသာတည်း။ အကုသိုလ်သစ္စာရှင်၏ တဘဝ အဆုံးတိုင်အောင် သစ္စာတရားအနေဖြင့် မှန်ကန်ရန် များစွာခဲယဉ်းပါသည်။ ဒေသအားဖြင့် မှန်လျှင်လည်း ဝိပတ္တိဘရား ထွန်းကားရာ ဒေသ၌သာ မှန်ကန်ပါသည်။ ဒေသအားလုံး၌ မှန်ကန်မှုမရှိပါ။ ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့် မှန်လျှင်လည်း ရေသာခို လှေကြုံလိုက် အချောင်သမား တကိုယ်ကောင်း ကျင့်သူများ အတွက်သာ မှန်ပါသည်၊ လောကသား အားလုံးအတွက် မမှန်ပါ။ လောကသား အားလုံးက ထိုကဲ့သို့သော တကိုယ်ကောင်းသမားများကို နှစ်နှစ်ကာကာ မြတ်နိုးမှုမရှိကြပါ။ လေးစားမှုမရှိကြပါ။

အရပ်သုံး ဝေါဟာရများဖြင့် ဆိုရလျှင် အကုသိုလ်နည်းလမ်းများဖြင့် ချမ်းသာသုခ စည်းစိမ်ဥစ္စာနှင့် ရာထူးဂုဏ်သိန်ကို ရှာဖွေကြသူများသည် အကုသိုလ်သစ္စာရှင်များသာဖြစ်ကြ၏။ ယင်းတို့၏ ချမ်းသာသုခ စည်းစိမ်

ဥစ္စာနှင့် ရာထူးဂုဏ်သိန်တို့ကား တဒင်္ဂမျှသာ တည်နိုင်ကြ၏။ သံသရာ တလျှောက်လုံးတည်ရှိရန် မဆိုထားဘိ၊ မိမိတို့၏ ဘဝသက်တမ်းဆုံးအောင် ပင် တည်ရှိရန် ခဲယဉ်းပါသည်။ မိမိတို့၏ ဘဝနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ရှိနိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်၌သာ ချမ်းသာသုခ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သူတော် စင် ပတ်ဝန်းကျင်၌ကား ထိုကဲ့သို့သော ချမ်းသာသုခသည် စိတ်နှလုံးကို ပွားစေတတ်သော၊ မြတ်နိုးအပ်သော၊ နှစ်လိုအပ်သော ချမ်းသာသုခမျိုး မဟုတ်။ ထို့အပြင် ယင်း ချမ်းသာသုခသည် ထိုသူတယောက်တည်း အတွက်သာ ချမ်းသာသုခဖြစ်၏။ ထိုသူတယောက်တည်း အတွက်သာ သစ္စာထိုက်၏။ ချမ်းသာသုခအနေဖြင့် ထိုသူတယောက်တည်းသာ ခံစား ရ၏။ ဝမ်းမြောက်ကြည်နူးရ၏။ ကျေနပ်နှစ်သိမ့်ရ၏။ လောကလူသား အားလုံးအတွက်ကား စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်ကောင်းသည့် ဒုက္ခသာတည်း။ သုခမဟုတ်ပါချေ။ ထို့ကြောင့် ထိုကဲ့သို့သော ချမ်းသာသုခမျိုးကို "ခွေးရူး ကောင်းစား တမွန်းတည့်" ဟု သတ်မှတ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အမှန် အားဖြင့် အကုသိုလ်သစ္စာဟူသည် တဒင်္ဂမျှသာ သစ္စာဖြစ်၏။ တဦး တယောက်တည်းအတွက်သာ သစ္စာဖြစ်၏။ မသူတော်ပတ်ဝန်းကျင်၌သာ သစ္စာဖြစ်၏။

အဘိဓမ္မာ သဘောအရ ရာထူး ဂုဏ်သိန် စည်းစိမ် ဥစ္စာတို့သည်ကား ဗဟိဒ္ဓတရားအနေဖြင့် ကံ၏အကျိုးဆက် (ကမ္မပစ္စယ ဥတုဇ) များသာ ဖြစ်၏။ အဇ္ဈတ္တတရားအနေဖြင့် ကံ၏အကျိုးရင်း (ကမ္မဝိပါက) များ မဟုတ်ချေ။ ကံ၏ အကျိုးဆက်များသည် မူလကံတရားနှင့် အလှမ်းဝေး သဖြင့် တိုက်ရိုက် မဆက်စပ်နိုင်ပဲ အကြားတွင် အကြောင်းတရားမျိုးစုံ ပါဝင်ပတ်သက်နိုင်ပါသည်။ ကံ၏ အကျိုးရင်းများသာ မူလကံတရားနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "ဝိပါက်အမှန် ဇောအပြန်" ဟူသော နိယာမအရ မိမိတို့ နှလုံးသွင်းအလျောက် မြတ်နိုးအပ်သော အာရုံများအဖြစ်ကြံဆ၍ အကုသိုလ်ဇောများဖြင့် ပီတိ၊ သုခ၊ သောမနဿ တို့ကို ခံစားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဝိပါက်များဖြင့် ခံစားခြင်းမဟုတ်ပါ။ အမှန်အားဖြင့် ဇောသာလျှင် အာရုံ၏အရသာကို ခံစားပါသည်။လောကီ

ဝိပါက်များက မခံစားကြပါ။ စိတ္တက္ခဏ အရေအတွက်အားဖြင့် ဓိထိစိတ်တွင် ဇောသာလျှင် (၇) ကြိမ် အထိ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ လောကီဝိပါက်က မဖြစ်နိုင်ပါ။ ဆိုလိုရင်းမှာ ကံ၏ အကျိုးရင်း (ကမ္မဝိပါက)များ၌သာ အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်မှုကို သဘာဝအားဖြင့် တိုက်ရိုက်ရနိုင်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကံသည် အကုသိုလ်ဝိပါက်ကို ဖြစ်စေပြီး ကုသိုလ်ကံသည် ကုသိုလ်ဝိပါက်ကို ဖြစ်စေပါသည်။ ကံ၏အကျိုးဆက် (ကမ္မပစ္စယဥတုဇ) များ၌ကား အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်မှုကို သဘာဝအားဖြင့် တိုက်ရိုက်မရနိုင်ပါ။ အားကြီးသော အထောက်အပံ့ (ပကတူပနိဿယ) အနေဖြင့် အခြားအကြောင်းတရားများနှင့် ပေါင်းစပ်ပြီး သင့်လျော်သလို သွယ်ဝိုက်၍ရပါသည်။သို့ဖြစ်၍သာ အကုသိုလ်နည်းလမ်းများဖြင့် ကြီးပွားခြင်း၊ ကုသိုလ်နည်းလမ်းများဖြင့် မကြီးပွားခြင်းတို့ကို လောက၌ တွေ့မြင်နေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ကြီးပွားခြင်း၊ မကြီးပွားခြင်းတို့သည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သက်သာ ဖြစ်ပါက ဗဟိဒ္ဓသဘောရှိ၍ ပစ္စုပ္ပန်သံသရာ (၂) ဖြာသောဘဝ၌ အားကိုးထိုက်သော အကြောင်းတရားများ မဟုတ်ကြပါချေ။ နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကြီးပွားခြင်း သဘောသည်သာလျှင် အဇ္ဈတ္တသဘောရှိ၍ ပစ္စုပ္ပန်သံသရာ (၂) ဖြာသော ဘဝ၌ အားကိုးထိုက်သော အကြောင်းတရားများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ပါရမီသဘောသက်သက် ရောက်လာကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် တဦး တခဏ တဒေသ အတွက်သာ ချမ်းသာသုခသဘောဖြင့် မှန်ကန်သည့် အကုသိုလ်သစ္စာကို သူတော်ကောင်းများက မမြတ်နိုးကြပဲ မသူတော်များကသာ မြတ်နိုးကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မသူတော်များတွင် အယောင်ဆောင် သူတော်ကောင်းများ၊ မိမိကိုယ်ကို သူတော်ကောင်းဟု အမှန်တကယ်ထင်နေသူ တာဝန်ရှောင်ပညာရှင်များ ပါဝင်ကြပါသည်။ တာဝန်ရှောင် ပညာရှင်များဆိုသည်မှာ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအပေါ် ထောက်ထားညှာတာမှု လုံးဝမထားပဲ သို့မဟုတ် ထားဟန်ဆောင်ပြီး မိမိ "ရ"ဖို့၊ မိမိ "ဝ"ဖို့ ဦးတည်ချက်ဘခုတည်းဖြင့် ဆောင်ရွက်တတ်သူများ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းသဘောများကို အကုသိုလ်သစ္စာဟု ခေါ်ကြပါသည်။

ကုသိုလ်သစ္စာ

ကုသိုလ်သစ္စာမှာ အကုသိုလ်သစ္စာနှင့်ဆန့်ကျင်ဘက်(ပဋိပက္ခ)ဖြစ်၏။ အကုသိုလ်သစ္စာနှင့် ကုသိုလ်သစ္စာ(၂)မျိုးလုံးတွင် ဝီတိ၊သုခ၊သောမနဿတို့ ရှိကြသည်ချည်း ဖြစ်ကြ၏။ သို့ရာတွင် အကုသိုလ်သစ္စာကား အပြစ်နှင့်ယှဉ်ဖြစ်ခြင်း၊ မကောင်းသော အကျိုးကိုပေးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကုသိုလ်သစ္စာကား အပြစ်မရှိခြင်း၊ ကောင်းသောအကျိုးကိုပေးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဟေဂယ်လ်၏ ဝေါဟာရကို အသုံးပြု၍ဆိုရလျှင် အကုသိုလ်သစ္စာက မူလဖြစ်၍ ကုသိုလ်သစ္စာက ပဋိပက္ခဖြစ်ပါသည်။ မူလနှင့် ပဋိပက္ခကို ပေါင်းလိုက်ပါက အဆင့်မြင့် သမူဟကို ရပါသည်။ ဤနေရာ၌ သမူဟဆိုသည်မှာ ကြိယာသစ္စာဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်သစ္စာနှင့်ကုသိုလ်သစ္စာတို့မှာ သံသရာ၌ ကျင်လည်စေတတ်သော အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်မှုသဘောရှိ၍ ကြိယာသစ္စာမှာ သံသရာ၌ မကျင်လည်စေတတ်ပဲ လွတ်မြောက်မှုသဘောရှိပါသည်။

အကုသိုလ်သစ္စာအရလည်း ချမ်းသာသုခကို ခံစားရပါသည်။ ကုသိုလ်သစ္စာအရလည်း ချမ်းသာသုခကို ခံစားရပါသည်။ အကုသိုလ်ချမ်းသာသည် မိမိတဦးတည်းအတွက် ရယူသိမ်းပိုက်ခြင်း၌ ခံစားရသည့်ချမ်းသာဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်ချမ်းသာကား လောကအတွက် စွန့်လွှတ်ခြင်း၌ ခံစားရသည့်ချမ်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ရယူသိမ်းပိုက်ခြင်းသည် လောဘ၏သဘောဖြစ်၍ စွန့်လွှတ်ခြင်းသည် အလောဘ၏သဘော ဖြစ်ပါသည်။ လောဘသည် ကိုယ်ကျိုး ကိုယ့်စီးပွားအတွက် တဦးတည်းအတွက် ဦးတည်ချက်ရှိ၍ အလောဘသည် လောကအတွက် အများအတွက် ဦးတည်ချက်ရှိပါသည်။ ကုသိုလ်သဘောနှင့် အကုသိုလ်သဘောတို့သည် ထာဝစဉ် အချင်းချင်း ပဋိပက္ခသဘောကို ဆောင်ကြပါသည်။

လူသားတို့သည် သံသရာ၌ကျင်လည်နေရသရွေ့ လုံ့လဥဿာဟကြီးစွာဖြင့် စီးပွားဥစ္စာကို ရှာဖွေကြပါသည်။ ဇာတ်နန်းခြင်းကြီးစွာဖြင့် အိုးအိမ်ထူထောင်မှုကို ပြုကြပါသည်။ စီးပွားဥစ္စာရှာခြင်း၊ အိုးအိမ်ထူထောင်

ခြင်းတို့သည် လောကီသားတို့အတွက် အတူတူပင်ဖြစ်သော်လည်း သစ္စာတရားအနေဖြင့် ခံယူချက်ကိုထားရာ၌ ခြားနားပါသည်။ အကုသိုလ်သစ္စာရှင်များသည် စီးပွားဥစ္စာရှာရာ၌ဖြစ်စေ၊ အိုးအိမ်ထူထောင်ရာ၌ဖြစ်စေ မိမိခံစားရန် ဦးတည်ချက်ဖြင့် ရှာကြပါသည်။ ကုသိုလ်သစ္စာရှင်များကား အများအတွက် တိုင်းပြည်အတွက် ပေးကမ်းစွန့်ကြဲရန် ဦးတည်ချက်ဖြင့် ရှာကြပါသည်။ ဦးတည်ချက်ချင်း ခြားနားပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ခံစားရသည့် ပီတိ၊ သုခ၊ သောမနဿတို့ချင်းလည်း ခြားနားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အကုသိုလ်ချမ်းသာသည် ရယူပိုင်ဆိုင်ခြင်းသဘောဖြင့် အသာစံရသည့်အသွင်ရှိသော်လည်း တဒင်္ဂသာ ချမ်းသာဖြစ်ပြီး အဆုံးတနေ့၌ နှလုံးမသာယာခြင်း ဒုက္ခနှင့် ရင်ဆိုင်ရပါသည်။ ကုသိုလ်ချမ်းသာကား စွန့်လွှတ်ခြင်းသဘောဖြင့် အနာခံရသည့်အသွင်ရှိသော်လည်း သံသရာတလျှောက်လုံး၌ ထာဝစဉ် ချမ်းမြေ့သည့်သဘော ရှိပါသည်။အကုသိုလ်ချမ်းသာသည် တဦးတယောက်တည်း၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ချမ်းသာသုခသဘောဖြင့် မှန်ကန်သော်လည်း လောက၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ချမ်းသာသုခသဘောဖြင့် မှန်ကန်မှုမရှိပါ။ ကုသိုလ်ချမ်းသာကား တဦးတယောက်တည်း၏ အကျိုး စီးပွားအတွက် နစ်နာမှုအသွင် ဆောင်စေကာမူ လောက၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ချမ်းသာသုခသဘောဖြင့် မှန်ကန်ပါသည်။ အကုသိုလ်ချမ်းသာသည် မသူတော်လောက၌သာ ခန့်ညားထယ်ဝါပြီး သူတော်ကောင်းလောက၌ ယုတ်ညံ့သေးသိမ်ပါသည်။ ကုသိုလ်ချမ်းသာကား နေရာမရွေး၊ ဒေသမရွေး ခန့်ညားထယ်ဝါပါသည်။ ထို့ကြောင့် နတ်နှင့်တကွသော လူအပေါင်းတို့က ကာလအားဖြင့်လည်း သံသရာဆုံးသည့်တိုင်အောင်၊ ဒေသအားဖြင့်လည်း ဘဝဂ်တိုင်အောင်၊ ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့်လည်း အရိယာပုဂ္ဂိုလ်များတိုင်အောင် ချမ်းသာသုခသဘောဖြင့် မှန်ကန်သည့်ကုသိုလ်သစ္စာကို မြတ်နိုးကြခြင်း၊ ချီးမွမ်းကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောများကို ကုသိုလ်သစ္စာဟု ခေါ်ကြပါသည်။

ကြိယာသစ္စာ

သစ္စာနှင့်ပတ်သက်၍ ပညာရှင်များသည် ပရမတ္ထသစ္စာနှင့် သမ္မုတိသစ္စာဟူ၍ သုံးနှုန်းခဲ့ကြပါသည်။

လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီးကမူ အရိယာသစ္စာ၊ သဘာဝသစ္စာ၊ သမ္မုတိသစ္စာဟူ၍ သုံးနှုန်းခဲ့ပါသည်။

ဝေဒန္တဒဿနတွင် ပရမတ္ထသစ္စာ၊ဝေါဟာရသစ္စာ၊ပဋိဘာသသစ္စာဟူ၍ သုံးနှုန်းပါသည်။

ဤနေရာ၌ အကုသိုလ်သစ္စာ၊ ကုသိုလ်သစ္စာ၊ ကြိယာသစ္စာဟူ၍ သုံးနှုန်းခြင်းမှာ ပူရဏကဿပ၏ဝါဒကို ပို၍ သဘောပေါက် နားလည်စေရန် ယနေ့ လူအများ အသုံးပြုနေကြသော "မူလ၊ ပဋိပက္ခ၊ သမူဟ" ဟူသော အညမညနည်းဖြင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ပြလိုသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းအညမညနည်းကို အိန္ဒိယဒဿနလောကတွင် မာဓျမိက၊ ယောဂါစာရနှင့် ဝေဒန္တဂိုဏ်းတို့က အသုံးပြုခဲ့သည်ဟု ဆိုပါသည်။ အနောက်တိုင်းဒဿနလောကတွင်လည်း ဟေဂယ်လ်နှင့် ဘရက်ဒလေတို့က အသုံးပြုခဲ့သည်ဟု ဆိုပါသည်။

ကြိယာသစ္စာဆိုသည်မှာ အကုသိုလ်(မူလ)နှင့် ကုသိုလ်(ပဋိပက္ခ)တို့မှ အလွတ်ဖြစ်သော သမူဟအမှန်တရား ဖြစ်ပါသည်။ ရဟန္တာ မဖြစ်သေးသူတို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်တို့သည် မိမိတို့၏ မူလအမည်အတိုင်း အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့သည် ရဟန္တာသန္တာန်၌ဖြစ်ပါက ကြိယာဟူသော အမည်ကို ရပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းတို့သည် အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့်သာ အကုသိုလ်မူ၊ ကုသိုလ်မူနှင့် တူသော်လည်း သဘောအားဖြင့် အကုသိုလ်သဘောနှင့် ကုသိုလ်သဘော လုံးဝ မရှိတော့သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ တခါတရံ ဘုရားရှင်သော်မှ "မောဃ၊ တုစ္ဆ" (အချည်းအနှီးပုဂ္ဂိုလ်)ဟူ၍ အထိုက်အလျောက် ကြမ်းတမ်းသော ဝေါဟာရတို့ဖြင့်

ဆိုးမတတ်ပါသည်။ ပိလိန္ဒဝစ္ဆရဟန္တာကြီးက တွေ့သမျှပုဂ္ဂိုလ်များကို ဝသလ (သူယုတ်မာ)ဟု သုံးနှုန်းတတ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆုံးမခြင်း၊ သုံးနှုန်းခြင်းသည် စိတ်ဆိုးခြင်း(အကုသိုလ်)အသွင်ရှိသော်လည်း အမှန်အားဖြင့် စိတ်ဆိုးခြင်း (အကုသိုလ်) မဟုတ်ပါ။ အလားတူပင် လှူဒါန်းပေးကမ်းခြင်း၊ တရားဒေသနာဟောခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းသည် ကုသိုလ်အသွင်ရှိသော်လည်း အမှန်အားဖြင့် ကုသိုလ်မဟုတ်ပါ။ ဘုရားရှင်၏ ဆောင်ရွက်မှုများအားလုံး၊ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်များ၏ဆောင်ရွက်မှုများအားလုံးသည် ကြိယာစိတ်စေတသိက်များသာ ဖြစ်ပါသည်။

ဒဿနကျမ်းလာ အညမညဝေါဟာရအရ မူလအကုသိုလ်သည် ပဋိပက္ခကုသိုလ်နှင့် ပေါင်းလိုက်ပါက အဆင့်မြင့် သမ္ဘဟကြိယာ ဖြစ်လာပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ကြိယာ(သမ္ဘဟ)ဟူသည် အကုသိုလ် (မူလ)နှင့် ကုသိုလ် (ပဋိပက္ခ)တို့ ပေါင်းစပ်ရာမှ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အဆင့်မြင့်တရား ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို သင်္ချာနည်းဖြင့် ဖော်ပြရလျှင် အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရမည် ဖြစ်ပါသည်—

အကုသိုလ် (မူလ) + ကုသိုလ် (ပဋိပက္ခ) = ကြိယာ(သမ္ဘဟ)

အထက်ပါညီမျှခြင်းအရ ကြိယာသည် ပယ်အပ်ပယ်တတ်သောသဘောဖြင့် အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ် ပေါင်းစပ်ရာမှ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ပေါင်းစပ်ရာတွင် ရောနှောခြင်းအားဖြင့် ပေါင်းစပ်ခြင်း (သံယောဂသမ္ဗန္ဓ) မဟုတ်။ ဓာတ်မျိုးတည်းကျန်အောင်ပြု၍ ပေါင်းစပ်ခြင်း (သမဝါယသမ္ဗန္ဓ) ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကြိယာတွင် အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်တို့သည် အသွင်အနေဖြင့် ပါဝင်ယောင်ရှိသော်လည်း သဘောအနေဖြင့် လုံးဝမပါဝင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကိုပင် အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်သဘောမှ ကြိယာသဘောသို့ ကြောင်လိမ်လှုကားသဖွယ် အဆင့်မြင့် တိုးတက်ခြင်းဟု အညမညဒဿနဆရာများက သတ်မှတ်ကြပါသည်။

ကြိယာဟူသည်မှာလည်း ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှုနှင့် မနောကံမှုတို့ဟူ၍ (၃)မျိုးပင်ရှိရာ ယင်း (၃) မျိုးတို့သည် မကောင်းသော အသွင်နှင့်

ကောင်းသောအသွင်ဟူ၍ (၂)မျိုးပင် ထင်မိ၍ အုပ်စုကွဲသွားနိုင်ပါသည်။ ရဟန္တာ မဟုတ်သူတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်မှု မကောင်းသောအသွင်ကို အကုသိုလ်ဟု သတ်မှတ်ပြီး ကောင်းသောအသွင်ကို ကုသိုလ်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်မှု ထိုအသွင်(၂)မျိုးလုံးကိုပင် ကြိယာဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ရဟန္တာ မဟုတ်သူတို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော အသွင်နှင့် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော အသွင်တို့သည် လှုပ်ရှားမှုအသွင်အားဖြင့် အတူတူပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အခြေခံမူလ သဘောအားဖြင့်ကား လုံးဝပင် ခြားနားသွားပါတော့သည်။ ထို့ကြောင့် သဘောအားဖြင့် ခြားနားပြီး လှုပ်ရှားမှုအသွင်အားဖြင့် တူသော အသွင်ကောင်းနှင့် အသွင်ဆိုး (၂)မျိုးလုံးကို ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်ဟူ၍ မခေါ်တော့ပဲ ကြိယာဟူ၍ ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကုသိုလ်နှင့်အကုသိုလ်တို့သည် ပဋိပက္ခနှင့် မူလသဘောအရ တမျိုးတည်း ကျန်အောင်ပြု၍ သမူဟသဘောအရ ကြိယာဖြစ်သွားပါသည်။ ထိုသို့ ဖြစ်သွားသောအခါ နယ်နိမိတ်ချင်း ခြားနားသွားပါသည်။ ဤနေရာ၌ နယ်နိမိတ်ဆိုသည်မှာ ရဟန္တာမဟုတ်သူတို့၏ သန္တာန် သို့မဟုတ် အနယ်နှင့် ရဟန္တာတို့၏သန္တာန် သို့မဟုတ် အနယ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ နယ်နိမိတ်ခြားနားသွား၍ သဘောသဘာဝ ခြားနားသွားခြင်းဖြစ်ရာ ရဟန္တာ မဟုတ်သူတို့၏ အနယ်၌ဖြစ်သည့် အသွင်ကောင်း (ကုသိုလ်)နှင့် အသွင်ဆိုး(အကုသိုလ်)တို့သည် ရဟန္တာတို့၏အနယ်၌ ဖြစ်သော ကြိယာ၌ အားလုံးပုံစံတူမဖြစ်နိုင်တော့ချေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် နယ်နိမိတ်ခြင်း ခြားနားသွားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ နယ်နိမိတ်ချင်း ခြားနားသွား၍သာ ရဟန္တာတို့၏ ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုတို့သည် ကောင်းသော အသွင်ကို ဆောင်သည်ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသောအသွင်ကို ဆောင်သည်ဖြစ်စေ ရဟန္တာ မဟုတ်သူတို့၏ ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုတို့နှင့်ကား သဘောသဘာဝချင်းတွေ၊ ထူးခြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောကိုပင် အဆင့်မြင့်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သဘောအားဖြင့် အလွန်

ဖြူစင်သော ကာယကံမှု ဝစီကံမှု မနောကံမှု ရှိကြပြီး ရဟန္တာမဟုတ်သူတို့နှင့် အဘက်ဘက်မှ ခြားနားကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောများကို ကြိယာသစ္စာဟု ခေါ်ကြပါသည်။

သစ္စာ(၃)ရပ်တွင် အကုသိုလ်သစ္စာရှင်သည် မိမိဘက်မှကြည့်တတ်ပါသည်။ ကုသိုလ်သစ္စာရှင်သည် သူတပါးဘက်မှ ကြည့်တတ်ပါသည်။ ကြိယာသစ္စာရှင်သည် မိမိ သူတပါးမခွဲခြားပဲ ကြည့်တတ်ပါသည်။ ပူရဏကဿပသည် ကြိယာသစ္စာကို အလေးထား၍ သူ၏ဝါဒကို ထင်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ "မကောင်းမှုပြုသော်လည်း မကောင်းမှုပြုရာမရောက်"ဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ ကြိယာဟူသည် အကုသိုလ်တရားတို့ကို ကုသိုလ်တရားတို့က အကြွင်းမဲ့ပယ်သတ်ပြီးမှ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သော တရားဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်သည် ပယ်သတ်ခြင်းခံရသည့် ကိစ္စရှိသော တရားဖြစ်ပါသည်။ ထိုကိစ္စရှိနေသေးသရွေ့ကာလပတ်လုံး လုပ်ငန်းတာဝန် မပြီးဆုံးသေး၍ အကုသိုလ်သာဖြစ်ပါသည်။ ထိုကိစ္စ လုံးဝမရှိတော့သည်နှင့် တပြိုင်နက် လုပ်ငန်းတာဝန်ပြီးဆုံး၍ အကုသိုလ်မဟုတ်တော့ပဲ အဆင့်မြင့်သဘောဖြင့် ကြိယာအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားပါသည်။ ထိုနည်းအတူ ကုသိုလ်သည် ပယ်သတ်ခြင်းကိစ္စရှိသော တရားဖြစ်ပါသည်။ထိုကိစ္စရှိနေသေးသရွေ့ကာလပတ်လုံး လုပ်ငန်းတာဝန်မပြီးဆုံးသေး၍ ကုသိုလ်သာဖြစ်ပါသည်။ ထိုကိစ္စလုံးဝမရှိတော့သည်နှင့် တပြိုင်နက် လုပ်ငန်းတာဝန်ပြီးဆုံး၍ ကုသိုလ်မဟုတ်တော့ပဲ အဆင့်မြင့်သဘောဖြင့် ကြိယာအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ပယ်သတ်ခံရခြင်းနှင့် ပယ်သတ်ခြင်းလုပ်ငန်းတာဝန်များ ပြီးဆုံးသွားသဖြင့် ပယ်သတ်ခံရခြင်းကိစ္စနှင့် ပယ်သတ်ခြင်းကိစ္စတို့ လုံးဝမရှိတော့သည်နှင့် တပြိုင်နက် အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်တို့သည် မိမိတို့၏ သဘောသဘာဝများ လုံးဝပျောက်ပျက်၍ အဆင့်မြင့်သဘောဖြင့် ကြိယာအဖြစ်သို့ ရောက်ပါသည်၊ ထိုအခါမှသာ အကုသိုလ်အသွင်သည်လည်း အကုသိုလ်မဟုတ်ပါ။ ကုသိုလ်အသွင်သည်လည်း ကုသိုလ်မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ အကု-

သိုလ်နှင့် ကုသိုလ်မရှိပဲ ကြိယာဟူ၍ လုံးဝမရှိနိုင်ပါ။ သို့ရာတွင် ပူရဏ-ကဿပသည် အကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်မရှိပဲ ကြိယာကိုဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ ဖော်ပြခြင်းအားဖြင့် ပူရဏကဿပသည် စောင့်စည်းခြင်းသီလ သိက္ခာကို မယုံကြည်သူဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ပူရဏကဿပ၏ဝါဒ အတိုင်း သီလသိက္ခာကိုအခြေမခံပဲ သမာဓိသိက္ခာနှင့် ပညာသိက္ခာကို တည်ဆောက်ရန် ကြိုးစားပါက ထိုသို့ကြိုးစားခြင်းသည် ပူရဏကဿပ ဂိုဏ်းဝင်တယောက်၏ ကြိုးစားမှုသာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

(၂) မက္ခလိဂေါသာလ

မက္ခလိဂေါသာလသည် အာဇီဝကတက္ကတွန်းဂိုဏ်းကို တည်ထောင်သူ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြ၏။ ထို့အပြင် သူသည် အကြောင်းအကျိုးမဲ့(အဟေ-တုက)ဝါဒ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်သူဖြစ်၏။ သူ၏ဂိုဏ်းသတင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အဇာတသတ်မင်းကြီး၏ အမတ်တယောက်က အဇာတသတ်မင်းကြီးအား ဤသို့ လျှောက်ထားသည်ကို ဒီဃနိကာယ် သာမညဖလသုတ်၌ တွေ့ရ ပါသည်—

> မင်းကြီး-ဤမက္ခလိဂေါသာလသည် ပရိသတ်အပေါင်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းနှင့်လည်းပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းဆရာလည်းဖြစ်၏။ ထင်ရှား၏။ ကျော်စော၏။ အယူဝါဒတီထွင်သူဖြစ်၏။ သူတော်-ကောင်းဟု လူအများက သမုတ်ထားသူဖြစ်၏။ ရဟန်းဝါရင့်၏။ ရဟန်းသက်ရှည်၏။ ရေးမီ၏။ အဆုံးအရွယ်သို့ရောက်လျက်ရှိ၏။ မင်းမြတ်သည် ထိုမက္ခလိဂေါသာလကို ဆည်းကပ်တော်မူပါ။ မက္ခလိဂေါသာလကို ဆည်းကပ်လျှင် မင်းမြတ်၏ စိတ်သည် ကြည်လင်တန်ရာပါ၏။

ထို့အပြင် သာမညဖလသုတ်၌ မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒကို ဤသို့ ဖော်ပြထား၏—

ရှစ်သန်းလေးသိန်းသော ၊ မဟာကပ်များ ကာလပတ်လုံး လူမိုက်ဖြစ်စေ၊ ပညာရှိဖြစ်စေ တဘဝမှ တဘဝသို့ ပြေးသွားကျင်လည်၍ ဆင်းရဲကုန်ဆုံးခြင်းကို ပြုလတ္တံ့။ ထိုအတွင်း ဆင်းရဲကုန်ဆုံးခြင်းမည်သည် မရှိ။ "ငါသည် ဤသီလဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဤကျင့်ဝတ်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဤခြိုးခြံမှုဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ ဤအကျင့်မြတ်ဖြင့် သော်လည်းကောင်း မရင့်သေးသော ကံကိုမူလည်း ရင့်စေမည်။ ရင့်ပြီးသော ကံကိုမူလည်း တွေ့၍တွေ့၍ ပျက်စီးစေမည်" ဟု ဤသို့ ပြုပြင်နိုင်ခြင်းမရှိ။ ချိန်းသော ဆင်းရဲသည် တင်းတောင်းဖြင့် ခြင်ထားသကဲ့သို့ဖြစ်၏။ သံသရာသည် အပိုင်းအခြားပြုထားပြီးဖြစ်၏။ အတိုးအဆုတ်မရှိ။ အလွန်အယုတ်မရှိ။ ချည်လုံးကိုပစ်လိုက်သော် ချည်ရှိသရွေ့သာ ပြေလျက် ပြေးသွားသကဲ့သို့ ဤအတူ လူမိုက်ဖြစ်စေ၊ ပညာရှိဖြစ်စေ တဘဝမှ တဘဝသို့ ပြေးသွားကျင်လည်၍ ဆင်းရဲကုန်ဆုံးခြင်းကို ဖြစ်စေလတ္တံ့။

မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒအရ သတ္တဝါအားလုံးတို့သည် မဟာကပ် ရှစ်သန်းလေးသိန်း ကုန်ဆုံးချိန်၌ အလိုအလျောက် သံသရာမှ လွတ်မြောက်ကြမည်ဖြစ်၏။ ထိုအတွင်း မည်သို့မျှ ကြိုးစား၍မရ။ မကြိုးစားလျှင်လည်း လွတ်မြောက်မည်ပင်ဖြစ်၏။ ထို့အပြင် သတ္တဝါတဦးအတွက် ဆင်းရဲချမ်းသာတို့သည် ခြင်တွယ်ထားဘိသကဲ့သို့ဖြစ်၏။ အတိုးအဆုတ်မရှိ။ ထိုအတိုင်း ခံစားရမည်သာ ဖြစ်၏။ ရှောင်လွှဲ၍မရ။ သံသရာကား အပိုင်းအခြားပြုထားပြီးဖြစ်၏။ အတိုးလည်းမခံ၊ အလျော့လည်းမခံ၊ သတ္တဝါတဦးသည် မဟာကပ် ရှစ်သန်းလေးသိန်းပြည့်၍ သံသရာမှ ထွက်မြောက်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက် ထိုသူ၏နေရာကို အစားဖြည့်ရန် သတ္တဝါ အသစ်တဦးသည် သံသရာတွင်းသို့ ဝင်လာမည်ဖြစ်၏။ ဤနည်းအားဖြင့် သံသရာသည် မည်သည့်အခါမျှ ဆိတ်သုဉ်းသွားမည်မဟုတ်ချေ။

သံသရာသက်တမ်းနှင့်တကွ သုခ ဒုက္ခတို့ကို သတ်မှတ်ပိုင်းခြားထားသည်မှန်၏။ သို့ရာတွင် သံသရာတွင်း၌ ကျင်လည်ကျက်စားပြေးသွား

နေစဉ်ကာလအတွင်း သက်ရှိသတ္တဝါများနှင့် သက်မဲ့အရာဝတ္ထုများသည် တည်ရှိမှုအဆင့် (၃)ဆင့်တို့နှင့်အညီ ဖြစ်ပေါ်လှုပ်ရှားကြရ၏။ ယင်း တည်ရှိမှုအဆင့် (၃)ဆင့်တို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်၏-

(၁) နိယတိ　　(သတ်မှတ်ချက်)

(၂) သင်္ဂတိ　　(ပေါင်းဆုံမှု)

(၃) ဘာဝ　　(ဖြစ်ပေါ်ခြင်း)

နိယတိ(သတ်မှတ်ချက်)

မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒအရ လောကရှိ သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးတို့သည် မူလသတ်မှတ်ချက်အတိုင်းဖြစ်ကြရ၏။ ယင်းမူလသတ်မှတ်ချက်မှာ "သာမည"သဘောဖြစ်၏။ မက္ခလိဂေါသာလ-ကမူ ယင်းမူလသတ်မှတ်ချက်ကို"နိယတိ"ဟု ခေါ်သည်။ သက်ရှိသတ္တဝါများသည် မူလသတ်မှတ်ချက်နိယတိအတိုင်း ဖြစ်ကြရ၏၊ ယင်းကို ကျော်လွန်၍မရ။ ယင်းကို ကျော်လွန်သည်နှင့်တပြိုင်နက် သက်ရှိသတ္တဝါ၏ ဘဝသည် ပျက်သုဉ်းပြီးသား ဖြစ်ရသည်။ သက်မဲ့အရာဝတ္ထုများသည်လည်း မူလသတ်မှတ်ချက်နိယတိအတိုင်းပင် ဖြစ်ရ၏၊ ယင်းကို ကျော်လွန်၍မရ။ ယင်းကို ကျော်လွန်သည်နှင့် တပြိုင်နက် သက်မဲ့အရာဝတ္ထု၏ ဘဝသည် ပျက်သုဉ်းပြီးသားဖြစ်ရ၏၊ယင်းမူလသတ်မှတ်ချက်"နိယတိ"သည် နိစ္စတရားဖြစ်၏။ နိစ္စတရားဖြစ်သော်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုနိစ္စတရားမျိုးကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ရသော နိစ္စတရား (ပရိဏာမိနိစ္စ)ဟု ခေါ်ကြပါသည်။ ထို့အပြင် နိယတိ၏ တည်ရှိမှုအဆင့်ကို အဗျတ္တ (မထင်ရှားမှု)အဆင့်၌ ထားသည်။ မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒအရ နိယတိသည် သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးတို့၏ ပထမဆုံးတည်ရှိမှုအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။

သင်္ဂတိ(ပေါင်းဆုံမှု)

ဤလောကတွင် သက်ရှိသက်မဲ့ အားလုံးတို့သည် တခုတည်းသဘောမရှိကြပဲ အစိတ်အစိတ်တို့၏ အစုအပေါင်းသာဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုသို့

စုပေါင်းရာ၌လည်း သံယောဂသမ္ဘူတဓါတ် အရာဝတ္ထုသစ်တမျိုး ပေါ်ပေါက်ခြင်းမရှိပဲ ယှဉ်တွဲထားရုံသဘောမျိုး မဟုတ်မူ၍ သမဝါယသမ္ဘူတဓါတ် အရာဝတ္ထုသစ်တမျိုး ပေါ်ပေါက်လာအောင် ပေါင်းဆုံခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောကို မက္ခလိဂေါသာလ-က သင်္ဂတိဟု ခေါ်ပါသည်။ သက်မဲ့လောကတွင် အဌကလာပ် ရုပ်တရားကြီးသာဖြစ်ပါလျက် အချို့က သရက်ပင်၊ အချို့က မန်ကျည်းပင်၊ အချို့က နှင်းဆီပင် စသည်ဖြင့် ကွဲပြားခြင်းမျိုးသည်လည်းကောင်း၊ အချို့က ရွှေ၊ အချို့က ငွေ၊ အချို့က ခဲ စသည်ဖြင့် ကွဲပြားခြင်းမျိုးသည်လည်းကောင်း သင်္ဂတိ၏ တည်ရှိမှုအဆင့်အရ ကွဲပြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ ကွဲပြားသော်လည်း နိယတိသဘောအရ သာမညအားဖြင့် အဌကလာပ်ရုပ်တရားများသာ ဖြစ်ပါသည်။ အားလုံး အတူတူပင်ဖြစ်ပါသည်။ သက်ရှိလောက၌လည်း ခန္ဓာချင်းတူပါလျက် အလားတူကွဲပြားမှုမျိုး ရှိပါသည်၊ ဤသို့သော ကွဲပြားမှုမျိုးကို ဂတိ (ဒေသ)၊ ကာလ၊ ဥပဓိ (ပင်ကိုအရည်အသွေး)၊ ပယောဂ (စွမ်းဆောင်မှု)တို့၏ ပေါင်းဆုံမှုအလိုက် ကွဲပြားခြင်းမျိုးဟု ဆိုကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးတို့သည် နိယတိအဆင့်မှ သင်္ဂတိအဆင့်သို့ မလွဲမသွေ ကူးပြောင်းကြရပါသည်။ ဤသင်္ဂတိအဆင့်သည် သက်ရှိသက်မဲ့ အားလုံးတို့အတွက် ဒုတိယတည်ရှိမှုအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဘာဝ(ဖြစ်ပေါ်ခြင်း)

ဤအဆင့်မှာ တတိယဆင့်ဖြစ်ပါသည်။တတိယဆင့်တွင် သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးတို့သည် သီးခြားစီ ကခုချင်း တခုချင်း တည်ရှိကြပါသည်။ ထင်ရှားမှု (ဗျတ္တ) သဘောကိုလည်း ဆောင်ပါသည်။ သီးခြားစီဖြစ်မှု (ဝိသေသ) သဘောကိုလည်း ဆောင်ပါသည်။ အသံ (သဒ္ဒရုပ်)သည် နိယတိသဘောအရ အဗျတ္တ၊ သာမညအနေဖြင့် တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း သင်္ဂတိသဘောအရ ကာလ၊ ဒေသ၊ ဌာန်၊ ကရိုဏ်း၊ ပယတ်တို့နှင့် ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် ဗျတ္တ၊ ဝိသေသအနေဖြင့် အင်္ဂလိပ်အသံ၊ အင်္ဂလိပ်သဒ္ဒါ၊ မြန်မာအသံ၊ မြန်မာသဒ္ဒါစသော အမျိုးမျိုးအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားခဲ့ပါသည်။ထိုနည်းအတူပင် သတ္တဝါသည် နိယတိသဘောအရ တမျိုးတည်း

ဖြစ်သော်လည်း ဆိုင်ရာ ဂတိ၊ ကာလ၊ ဥပဓိ၊ ပယောဂတို့နှင့် ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် တိရစ္ဆာန်၊ လူ၊ နတ်စသော အမျိုးမျိုးအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားခဲ့ပါသည်။ သာမညအဆင့် (နိယတိ)သည် နိစ္စတရားဖြစ်သော်လည်း အမျိုးမျိုးသောအဆင့် (ဘာဝ)သည် အနိစ္စတရား ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဤနေရာ၌ နိစ္စတရားဆိုသည်မှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ရသော "ပရိဏာမိ" သဘောကိုသာ ဆိုပါသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍မရသော "ကူဋ္ဌဋ္ဌာယီ" သဘောကို မဆိုပါ။ ပေါင်းဆုံမှု (သင်္ဂတိ)ကိုမူ မူလနိယတိကိုထောက်၍ အနိစ္စဟုဆိုရန်လည်း မသင့်ပါ။ အခြားသောကာလ၊ ဒေသစသည်တို့ကို ထောက်၍ နိစ္စဟုဆိုရန်လည်း မသင့်ပါ။ ထို့ကြောင့် ထိုသင်္ဂတိကို အတိအကျဆုံး၍ မရသောတရား (အနိဗ္ဗစနီယ)ဟု ဆိုကြပါသည်။ ဤသည်မှာ မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒအရ သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးတို့သည်ရည်ရွယ်ချက်မဲ့ဖြစ်နေကြသည်မဟုတ်။ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ဖြစ်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပရမ်းပတာ ဖြစ်နေကြခြင်း မဟုတ်၊ စည်းစနစ်တကျ ဖြစ်နေကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မက္ခလိဂေါသာလသည် သူ၏ဝါဒကို ထုတ်ဖော်ရာ၌ အပိုင်း (၂)ပိုင်းကို ပဓာနထား၍ တင်ပြထား၏။ ထိုအပိုင်း (၂)ပိုင်းတို့မှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ)နှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ရသော အပိုင်း (ပုရိသတန္တြ)တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ)

ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ) ဆိုသည်မှာ ဗဟိဒ္ဓရုပ်ပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုအပိုင်းကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရပါ။ မူလသတ်မှတ်ချက် နိယတိအတိုင်း ဖြစ်ကြရ၏။ ကောင်းချိန်တန်လျှင် ကောင်း၍ မကောင်းချိန်တန်လျှင် မကောင်းပါ။ ကောင်းခြင်းနှင့် မကောင်းခြင်း သို့မဟုတ် ချမ်းသာနှင့်ဆင်းရဲသည် မူလသတ်မှတ်ချက် နိယတိအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ချမ်းသာဆင်းရဲသည် တင်းတောင်းဖြင့် ခြင်ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်၏ဟု မက္ခလိဂေါသာလက သင်ကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရသောအပိုင်း (ပုရိသတန္တြ)

ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရသောအပိုင်း (ပုရိသတန္တြ) ဆိုသည်မှာ ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တစိတ်ပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအပိုင်း၌ စိတ်၊ စေတသိက် သဘောများ အားလုံးပါဝင်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် တံလျှပ်ကိုရေထင်၍ ချမ်းသာကို ခံစားရပါသည်။ ကြိုးကိုမြွေထင်၍ ဒုက္ခကို ခံစားရပါသည်။ တံလျှပ်ကိုရေထင်ရာ၌ တံလျှပ်သည် ရေဖြစ်မသွားပါ။ တံလျှပ်သည် တံလျှပ်သာဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးကိုမြွေထင်ရာ၌ ကြိုးသည် မြွေဖြစ်မသွားပါ။ ကြိုးသည် ကြိုးသာဖြစ်ပါသည်။ တံလျှပ်နှင့် ကြိုးတို့သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသော အပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ) ဖြစ်၍ ရေနှင့်မြွေတို့သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရသောအပိုင်း (ပုရိသတန္တြ) ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ခံစားရသော ချမ်းသာနှင့် ဆင်းရဲတို့သည် ရေနှင့် မြွေကြောင့်ဖြစ်ပါသည်၊ တံလျှပ်နှင့် ကြိုးကြောင့် မဟုတ်ပါ။ ယင်းသို့ဆိုရာတွင် တံလျှပ်နှင့်ကြိုးမရှိပဲ ရေနှင့်မြွေကို ထင်၍မရပါ။ ထို့ကြောင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ) မှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရသောအပိုင်း (ပုရိသတန္တြ) သို့ ပြောင်းလဲရာ၌ လူ၏စွမ်းအားကို အသုံးပြုနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဤနေရာ၌ တံလျှပ်နှင့် ကြိုးတို့သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသော အပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ) ဖြစ်သဖြင့် ယင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် သုခနှင့် ဒုက္ခတို့သည်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တြ) ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောအတိုင်းပင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ကြက်ကိုသတ်၍ ဘုရားကိုပူဇော်၏။ ထိုသို့ပူဇော်ရာ၌ ကုသိုလ်ရသည်ဟု ယုံကြည်၍ ချမ်းသာ သုခကို ခံစားရ၏။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကြက်ကိုသတ်၍ ချက်စားကြ၏။ ထိုသို့ ချက်စားရာ၌ အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်၍ ဆင်းရဲဒုက္ခကို ခံစား ရ၏။ ဤနေရာ၌ ကျွန်ုပ်တို့ခံစားရသော ချမ်းသာသုခနှင့် ဆင်းရဲဒုက္ခ တို့သည် ကုသိုလ်ရသည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းနှင့် အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံ ကြည်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းကြောင့် မဟုတ်ပါ။ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းကား ရှောင်လွှဲ၍ မရကောင်းသည့် မူလသတ်မှတ်ချက် နိယတိဖြစ်ပါသည်။ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသော

အပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တိ)ဖြစ်၍ ကုသိုလ်ရသည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းနှင့် အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းတို့သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ရသောအပိုင်း (ပုရိသတန္တိ) ဖြစ်ပါသည်။ အရပ်သုံးစကားဖြင့် ဖော်ပြရလျှင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ကြက်ကိုသတ်ခြင်းကြောင့် စိတ်ချမ်းမြေ့ခြင်းမဟုတ်။ ကုသိုလ်ရသည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းကြောင့်သာ စိတ်ချမ်းမြေ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းကြောင့် စိတ်ညစ်ညူးခြင်းမဟုတ်။ အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းကြောင့်သာ စိတ်ညစ်ညူးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်ရသည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းနှင့် အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းတို့ကို စွဲလမ်းမှု (ဥပါဒါန်) ဟူ၍လည်း ခေါ်ကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ကြက်သတ်ခြင်းသည် လူသားစွမ်းအားဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရသောအပိုင်း (ဝတ္ထုတန္တိ)ဖြစ်ပါသည်။

မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒအရ သံသရာသက်တမ်း တလျှောက်လုံး၌ အားလုံးသတ်မှတ်ပြီးသားဖြစ်၏။ မည်သည့်အချိန်တွင် ရှင်ဘုရင်ဖြစ်မည်၊ ခွေးကိုက်ခံရမည်၊ နွားကိုသတ်ရမည်၊ ကြက်ကိုသတ်ရမည် စသည်ဖြင့် အားလုံးသတ်မှတ်ပြီးသားဖြစ်၏။ ထိုသတ်မှတ်ချက်အတိုင်း သတ္တဝါတို့သည် မလွဲမသွေ တွေ့ကြုံခံစားရခြင်းဖြစ်၏။ ထိပေါက်ရန် သတ်မှတ်ချက်ပါလျှင် ထိပေါက်၏။ နွားဝေ့ခြင်းခံရမည့် သတ်မှတ်ချက်ပါလျှင် နွားဝေ့ခံရ၏၊အားလုံး မူလသတ်မှတ်ချက်အတိုင်းပင် ဖြစ်ကြရ၏။ တွေ့ကြုံကြရ၏။ ဤသဘောကို သတ်မှတ်ချက် (နိယတိ)ဟု ခေါ်သည်။ ဤသတ်မှတ်ချက် (နိယတိ)အတိုင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် သတ္တဝါတဦး၏ သံသရာသက်တမ်းသည် တိုးလည်းမလာ၊ ဆုတ်လည်းမသွား။ ထို့နှင့်ပတ်သက်သော သုခနှင့် ဒုက္ခသည်လည်း အတိုးအဆုတ်မရှိ။ အဇာတသတ်မင်းကြီးသည် အဘကို သတ်ရန် နိယတိပါသဖြင့် အဘကို သတ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အဘကို သတ်ခြင်းဖြင့် အဇာတသတ်မင်းကြီးအတွက် မကောင်းမှု အတိုးအဆုတ်မရှိပါ။ သံသရာသက်တမ်း အတိုးအဆုတ်မရှိပါ။ သတ်မှတ်ချက်(နိယတိ)၊ ပေါင်းဆုံမှု(သင်္ဂတိ)နှင့် တခုချင်း(ဘာဝ)တို့သည် လူသားတို့ မပြုပြင်နိုင်သော အပိုင်းဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့ကို လက်ရှိအခြေအနေနှင့် လိုက်

လျော့အောင် ကြံဆမှု(ပရိကပ္ပ)ပြုရန်ကား လူသားတို့ ပြုပြင်နိုင်သော အပိုင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ကြက်သတ်ရန်သတ်မှတ်ချက်ပါသဖြင့် ကြက်ကိုသတ်ရလျှင် ချမ်းမြေ့စရာ လုပ်ငန်းအဖြစ် ကြံဆယုံကြည်၍ ကြက်ကိုသတ်ပါက စိတ်ချမ်းမြေ့မှုကို ခံစားရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းနှင့် ယင်း၏ အကျိုး သုခ၊ ဒုက္ခတို့သည် လွန်ခဲ့သော မဟာကပ်ရှစ်သန်းလေးသိန်းအစကပင် တရားသေ သတ်မှတ်ချက်များ ဖြစ်၍ အတိုးအဆုတ် မရှိပါ။ ကုသိုလ်လုပ်ငန်း၊ အကုသိုလ်လုပ်ငန်းအဖြစ် ယုံကြည်ခြင်းနှင့် ယင်းတို့၏အကျိုး သုခ၊ဒုက္ခတို့သည် ယခုချက်ချင်း လက်ငင်း အကြောင်းအကျိုးအစုံအဖြစ် အကျိုးပေးပြီး ခံစားပြီးဖြစ်၍ ဘဝမျှမကျန်တော့ပဲ ပြီးဆုံးပြီး၊ ချုပ်ငြိမ်းပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် မက္ခလိဂေါသာလ-က သွန်သင်ခဲ့ပါသည်။

မက္ခလိဂေါသာလ၏အယူအရ ဘဝတွင် ကောင်းမှုများကိုလည်း လုပ်ဆောင်ရ၏။မကောင်းမှုများကိုလည်း လုပ်ဆောင်ရ၏။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ရသည်မှာ မိမိ၏ လွတ်လပ်စွာ ဆုံးဖြတ်ချက်အရ ရွေးချယ်၍ လုပ်ဆောင်ရခြင်းမဟုတ်၊ အချိန်အခါ အခြေအနေနှင့် ပတ်ဝန်းကျင် သွန်သင်ချက်တို့၏ လွှမ်းမိုးမှုအောက်၌ အတ္တကို ဦးစားပေးသော ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် ရွေးချယ်၍ လုပ်ဆောင်ရခြင်းဖြစ်၏။ ယင်းကိုပင် မက္ခလိဂေါသာလ-က "နိယတိ" "သင်္ဂတိ" "ဘာဝ"ဟူ၍ သမုတ်ခဲ့၏။ ထိုနိယတိ၊ သင်္ဂတိ၊ ဘာဝတို့အရ ဆောင်ရွက်ခဲ့ရသည့် ကောင်းမှုလုပ်ငန်း၊ မကောင်းမှု လုပ်ငန်းတို့သည် သေနတ်ပြောင်းဝမှ ထွက်သွားပြီးဖြစ်သော ကျည်ဆန်ကဲ့သို့ ပြန်လည်ပြုပြင်ရန် တတ်ကောင်းသော အရာများမဟုတ်တော့ချေ။ မူလကပင် လုပ်ဆောင်ရန် သတ်မှတ်ပြီးသားဖြစ်၏၊ ခြင်ထားပြီးသား ဖြစ်၏။ ယမ်းအားရှိသလောက်သွားမည်သာဖြစ်၏။ တိုးအောင်လည်း လုပ်၍မရ။ လျော့အောင်လည်း လုပ်၍မရ။ မတတ်ကောင်းသော အပိုင်းဖြစ်၏။ ထိုမတတ်ကောင်းသောအပိုင်းကို မတတ်ကောင်းအပိုင်းအဖြစ် သဘောထား၍ စိတ်အာရုံမှ အပြီးတိုင် မေ့ပျောက်သင့်ပေသည်။ အကယ်၍

မမေ့ဖျောက်နိုင်လျှင်လည်း ကုသိုလ်အာရုံအဖြစ် ကြံဆပြောင်းလဲ၍ ပီတိသုခကို ခံစားနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်ပေသည်။

အဇ္ဇာတသတ်မင်းအတွက် အဘကိုသတ်မိခြင်းသည် အဘသတ်ရန် သတ်မှတ်ချက်ပါ၍ သတ်မိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုအတွက် တိုး၍လည်း မရကောင်း၊ ဆုတ်၍လည်း မရကောင်း၊ ထိုလုပ်ငန်းသည် မိမိ၏အရှိန်အဟုန်အတိုင်း မလွဲမသွေ အကျိုးပေးမည်ဖြစ်ပါသည်၊ လူ့ဘို့၏ စွမ်းအားဖြင့် မပြုပြင်နိုင်တော့။ ထို့ကြောင့် ပြီးပြီးသားကိစ္စအနေဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဘာအကျိုးပေးအနေဖြင့်လည်းကောင်း သူ့အတိုင်း ထားရုံသာရှိသည်။ ထိုကိုအကြောင်းပြု၍ နောင်တ တဖန် ပူပန်ခြင်းဖြင့် စိတ်ဒုက္ခခံစားရုံသာ ရှိသည်။ အဘအားသတ်မိခြင်းကို မေ့သားလျှင် ထိုကို အကြောင်းပြု၍ ဒုက္ခတရားသည် ပေါ်ပေါက်လာစရာအကြောင်းမရှိတော့ချေ။ အကယ်၍ မမေ့သားနိုင်လျှင်သည် ချောင်ချွင်ချမ်းမြွာသာ မင်းစည်းစိမ်ကို ခံစားစရာအဖြစ် ယူဆ၍ မင်းစည်းစိမ်ကို ချမ်းသာစွာ ခံစားသင့်ပေသည်။ ဘာဘွင် မပြောင်းလဲနိုင်သည့် အပိုင်းကို သူ့အတိုင်းထားပြီး ပြောင်းလဲနိုင်သည့်အပိုင်းကိုသာ ပြောင်းလဲရန် အားထုတ်သင့်သည် [illegible]ဟူသော ဝါဒသည် မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒဖြစ်ပါသည်။

မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒ၌ ချွတ်ယွင်းချက် များစွာ ပါဝင်ပါသည်။ မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒသည် အကြောင်းအကျိုးမဲ့ တရားသောဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ လူသည် ကံကို မပြုပြင်နိုင်ပဲ ကံကသာ လူကို ပြုပြင်နိုင်သည် ဟူ၍ မက္ခလိဂေါသာလက ယုံကြည်ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေနှင့် အချိန်အခါတို့ကို ကံ၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ထားပါသည်။ နေ့စဉ် တွေ့ကြုံရသည့် အတွေ့အကြုံများအားလုံးသည် ကံကြောင့် တွေ့ကြုံရသည့် အတွေ့အကြုံများသာဖြစ်သည်ဟု မက္ခလိဂေါသာလက ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဆူးစူးလျှင်လည်း ကံမကောင်းလို့ ဆူးစူးခြင်းဖြစ်သည်။ ထမင်းကောင်း၊ ဟင်းကောင်းစားရလျှင်လည်း ကံကောင်းလို့ ထမင်းကောင်း၊ ဟင်းကောင်းစားရခြင်းဖြစ်သည်ဟူသော ယုံကြည်ချက်မျိုး ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ လူ၏စွမ်းအားဖြင့် မပြုပြင်နိုင်သောအရာဟူ၍ ဘာမျှမရှိချေ။ ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံတို့ကိုလည်း ပြုပြင်နိုင်သည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကံဟူသမျှသည် တနည်းနည်းဖြင့် ပယ်သတ်ခြင်း ခံရမည့်သဘောရှိသည်ချည်းသာဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကံသည် ပယ်သတ်ခြင်းမခံရပဲ အဆုံးစွန်အဆင့်အထိ ရပ်တည်နိုင်သော သဘောမရှိ။ တဒင်္ဂပဟာန်နည်းဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်နည်းဖြင့်ဖြစ်စေ၊ သမုစ္ဆေဒပဟာန်နည်းဖြင့်ဖြစ်စေ တခုသောနေ့၊ တခုသောအချိန်တွင် ပယ်သတ်ခြင်းခံရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကံကို ပယ်သတ်ခြင်း မရှိပဲ လောကမှ ထွက်မြောက်ခြင်းဟူ၍ မရှိကောင်းပေ။ ထို့ကြောင့်အစမသင် သံသရာမှ စ၍ မိမိပြုခဲ့မိသော အကုသိုလ်ကံအမျိုးမျိုးကို ပယ်သတ်နိုင်ရန် ဒါနမှု၊ သီလမှု၊ ဘာဝနာမှုများကို ကြိုးစားအားထုတ်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြိုးစားအားထုတ်မှ အကုသိုလ်တရားများ ကင်းရှင်းပပျောက်သွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

အကုသိုလ်တရားများကို ဖယ်ရှားရာတွင် အဆင့် (၃)ဆင့် ထားပါသည်။ ထိုအဆင့်(၃)ဆင့်မှာ သီလအဆင့်၊ သမာဓိအဆင့်၊ ပညာအဆင့်တို့ဖြစ်ပါသည်။ သီလအဆင့်ဖြင့် အကုသိုလ်တရားများကို မပြုခြင်း(သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ)၊ သမာဓိအဆင့်ဖြင့် ကုသိုလ်တရားများကို ပြည့်စုံစေခြင်း(ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ)၊ ပညာအဆင့်ဖြင့် အကုသိုလ် အညစ်အကြေးမှ ကင်းစင်စေခြင်း(စိတ္တပရိယောဒပနံ)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ သီလအဆင့်၊ သမာဓိအဆင့်၊ ပညာအဆင့်တို့ဖြင့် ကြိုးစားအားထုတ်မှု မရှိပဲ အကုသိုလ်တရားကို မေ့ထားရုံသက်သက်ဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ်အာရုံအဖြစ် နှစ်နှစ်ကာကာ ယုံကြည်၍ဖြစ်စေ ထိုအကုသိုလ်၏ စက်ဝန်းမှ ရှောင်ထွက်ရန် မတတ်ကောင်းပါချေ။

အမှန်အားဖြင့် ကောင်းမှု၊ မကောင်းမှုဟူသည် သူ့သဘော သူဆောင်၍ ကောင်းမှု၊ မကောင်းမှုဖြစ်ကြရခြင်းဖြစ်၏။ လူတို့၏ ယုံကြည်ချက်ကြောင့် ကောင်းမှု၊မကောင်းမှုဖြစ်ကြရခြင်းမဟုတ်ပါ။မီးကို မီးမှန်း

မသိ၍ ကိုင်သည်ဖြစ်စေ၊ မီးမှန်းသိ၍ကိုင်သည်ဖြစ်စေ မီးသည် မိမိ၏ သဘောအတိုင်း ပူသည်သာဖြစ်ပါသည်။ မီးမှန်းမသိ၍ ကိုင်လျှင် အယူမှားမှုသဘောထပ်ဆင့်ခြင်းကြောင့် စိတ်ရှိလက်ရှိ ကိုင်မိသဖြင့် ပို၍ ပူပါသည်။ အကုသိုလ်အရာ၌ အယူမှားမှုကို ဒိဋ္ဌိစေတသိက်ဟု ဆိုပါသည်။ ကြက်ကိုသတ်ရာ၌ ကုသိုလ်ရသည်ဟု ယုံကြည်၍ပဲ သတ်သည်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်၍ပဲ သတ်သည်ဖြစ်စေ ကြက်သတ်ခြင်းသည် သူ့သဘောသူဆောင်၍ ကြက်သတ်ခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။အဘိဓမ္မာ ဒေသနာတော်အရ အကုသိုလ်တရားပင်ဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာမြေကြီးတွင် ဆွဲငင်အားစက်ဝိုင်း ရှိသကဲ့သို့ ကံများတွင်လည်း အကျိုးပေးစက်ဝိုင်း ရှိပါသည်။ ထိုအကျိုးပေးစက်ဝိုင်းကို "နာနာကွ- ဏိက ကမ္မသတ္တိ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ကံများ၏ အကျိုးပေးစက်ဝိုင်းသည် ကံပြုသူများ၏ ခန္ဓာများပတ်ပတ်လည်တွင် ဝန်းရံလျက် ရှိပါသည်။ ထိုစက်ဝိုင်းကို အဘိညာဉ်ဖြင့် မြင်နိုင်ကြောင်း ပိဋကတ် ကျမ်းစာများ၌ လာရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကံတခုကို ပြုထားမိပါက ထိုကံကို မေ့ပျောက်ထားစေကာမူ ထိုကံ၏ စက်ဝိုင်းသည် ကံပြုသူ၏ ခန္ဓာများ ပတ်ပတ်လည်တွင် အရိပ်သဖွယ် အစဉ်ဟစိုက် လိုက်နေမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်များ၌ မေ့ပျောက်ခြင်း (ပမာဒ)ကို အကုသိုလ်တရားအဖြစ် သတ်မှတ်ပါသည်။ မက္ခလိဂေါသာလယူသကဲ့သို့ စိတ်ချမ်းမြေ့စရာအကြောင်းအဖြစ် မသတ်မှတ်ပါ။ အကုသိုလ်လုပ်ငန်း ဖြစ်လျက် ကုသိုလ်လုပ်ငန်းသဖွယ် ယူဆခြင်းကိုလည်း ဒိဋ္ဌိစေတသိက်အဖြစ် သတ်မှတ်ပါသည်။ မက္ခလိဂေါသာလယူသကဲ့သို့ စိတ်ချမ်းမြေ့စရာ လုပ်ငန်းအဖြစ် မသတ်မှတ်ပါ။ လောကဝေါဟာရအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ကြက်ကိုသတ်ပြီး မေ့မေ့ပျောက်ပျောက် ထားခြင်းသည် အကုသိုလ်တရား (ပမာဒ) သာ ဖြစ်ပါသည်။ ကြက်သတ်သူက ကြက်သတ်ခြင်းကို မေ့နေသော်လည်း ကြက်သတ်ခြင်း အကုသိုလ်ကံက မမေ့ပဲ သူ့သဘောကိုသူဆောင်၍ ကြက်သတ်သူနောက်သို့ အရိပ်သဖွယ်လိုက်နေမည်သာဖြစ်ပါသည်။ အခွင့်ရလျှင် အကျိုးပေးမည်သာဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လုပ်သင့်သည်

မှာ မိမိပြုလုပ်ခဲ့သော မကောင်းမှုကံကို မေ့ပျောက်ထားရန် မဟုတ်ပဲ သတိသံဝေဂယူ၍ ထိုအကုသိုလ်အကျိုးပေးခွင့်မရအောင် ကုသိုလ်ကံများဖြင့် ပယ်သတ်ရန်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် သာမန်အားဖြင့် သူတပါး အသက်ကိုသတ်ခြင်းမှာ မကောင်းမှုမှန်း အားလုံးအသိပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ပါလျက် ဘုရားကိုပူဇော်လို၍သတ်လျှင် ယဇ်ပူဇော်မှုသဘောကြောင့် ကုသိုလ်ရသည်ဟူသော ယုံကြည်ချက်ဖြင့် သူတပါးအသက်ကို သတ်ခြင်းမှာလည်း အယူဝါဒဖောက်ပြန်မှုသာ ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကောင်းမှု၊ မကောင်းမှုသဘောသည် လူတို့၏စိတ်ဆန္ဒနှင့် ယုံကြည်မှုတို့မှ ကင်းလွတ်စွာတည်ရှိသော၊ သူ့သဘောကိုသူဆောင်သော၊ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်သော ပရမတ္ထတရားဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

မက္ခလိဂေါသာလ၏ ဝါဒ၌ နောင်တ တဖန် ပူပန်ခြင်းနှင့် သံဝေဂရခြင်းကို ကွဲပြားစွာ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပဲ မိမိပြုခဲ့မိသော မကောင်းမှုကံကို ပြန်လည်အမှတ်မရစေရန် သွန်သင်ထားခြင်းကို တွေ့ရပါသည်။ နောင်တ တဖန် ပူပန်ခြင်းမှာ အကုသိုလ် "ကုက္ကုစ္စ" စေတသိက်ဖြစ်၍ သံဝေဂရခြင်းမှာ ကုသိုလ် "ဉာဏ်" စေတသိက်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသဘောကို ကွဲပြားစွာမဖော်ပြပဲ လုံး၍ သွန်သင်ခြင်းမှာ အကုသိုလ်ကုက္ကုစ္စစေတသိက်နှင့် ကုသိုလ်သံဝေဂဉာဏ်တို့ကို မခွဲခြားနိုင်ခြင်း၏ အပြစ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်တရားများတွင်လည်း မှီဝဲသင့်သော (သေဝိတဗ္ဗ) သဘောနှင့် မမှီဝဲသင့်သော(အသေဝိတဗ္ဗ)သဘောတို့ ရှိကြသည်ဖြစ်ရာ မမေ့မလျော့သော အပ္ပမာဒတရားနှင့် သံဝေဂဉာဏ် ပွားများနိုင်ပါက မက္ခလိဂေါသာလယူသကဲ့သို့ စိတ်ပူပန်ရောက်ရာအကြောင်း မရှိပါချေ။ သို့ဖြစ်၍ မက္ခလိဂေါသာလ၏ဝါဒကို မမှန်ကန်သော သီလသိက္ခာကို ဆန့်ကျင်သော တိတ္ထိယဝါဒအဖြစ် ပိဋကတ်တော်၌ ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မက္ခလိဂေါသာလ ထူထောင်ခဲ့သော အာဇီဝကတက္ကတွန်း ဂိုဏ်းသည် အေဒီ ၁၂-ရာစုတိုင်အောင် ရှိကြသေးသဖြင့် ယင်းဝါဒသည် သူ့ခေတ်သူ့အခါက အထိုက်အလျောက် လူအများလက်ခံသည့် ဝါဒတရပ် ဖြစ်ဟန်ရှိသည်ဟု ပညာရှင်များက ခန့်မှန်းကြပါသည်။

(၃) အဇိတကေသကမ္ဗလ

အဇိတကေသကမ္ဗလသည် ရုပ်ဝါဒီသမားထက်သက်ဖြစ်၏။ အကျီးမဲ့ (နတ္ထိက)ဝါဒ၌ သက်ဝင်၏။ သူ၏ဂုဏ်သတင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အဇာတသတ်မင်းကြီး၏ အမတ်တယောက်က အဇာတသတ်မင်းကြီးအား ဤသို့ လျှောက်ထားသည်ကို ဒီဃနိကာယ် သာမညဖလသုတ်၌ တွေ့ရပါသည်—

> မင်းမြတ်–ဤ အဇိတကေသကမ္ဗလသည် တပည့်အပေါင်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းနှင့်လည်းပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းဆရာလည်း ဖြစ်၏။ ထင်ရှား၏။ ကျော်စော၏။ အယူဝါဒကို တီထွင်သူ ဖြစ်၏။ သူတော်ကောင်းဟု လူအများက သမုတ်ထားသူ ဖြစ်၏။ ရဟန်းဝါရင့်၏။ ရဟန်းသက်ရှည်၏။ ရှေးမီ၏။ အဆုံးအရွယ်သို့ ရောက်လျက်ရှိ၏။ မင်းမြတ်သည် ထိုအဇိတကေသကမ္ဗလကို ဆည်းကပ်တော်မူပါ။ အဇိတကေသကမ္ဗလကို ဆည်းကပ်လျှင် မင်းမြတ်၏စိတ်သည် ကြည်လင်တန်ရာပါ၏။

သာမညဖလသုတ်လာ အဇိတကေသကမ္ဗလ၏ဝါဒအရ ပေးလှူခြင်းသည် မရှိ၊ ယဇ်ပူဇော်ခြင်းသည် မရှိ၊ ကောင်းမှု၊ မကောင်းမှုတို့၏ အကျိုးဝိပါက်သည် မရှိ၊ ဤလောကလည် မရှိ၊ တပါးသောလောကသည် မရှိ၊ အမိသည် မရှိ၊ အဘသည် မရှိ၊ သေ၍တဖန်ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် မရှိကုန်။ ဤလောကကိုလည်းကောင်း၊ တပါးသောလောကကိုလည်းကောင်း ကိုယ်တိုင်ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက်ပြုလျက် ဟောကြားနိုင်ကုန်သော ဖြောင့်မှန်သော အရိယာမဂ်သို့ရောက်ကုန်သော ကောင်းသောအကျင့်ရှိကုန်သော သမဏဗြာဟ္မဏတို့သည် လောက၌ မရှိကုန်။ ဤသတ္တဝါသည် မဟာဘုတ်လေးပါးအစုအဝေးသာ ဖြစ်၏။ သေသောအခါ မြေဓာတ်သည် မြေဓာတ်အစုသို့ဆိုက်၏။ ရေဓာတ်သည် ရေဓာတ်အစုသို့ဆိုက်၏။ မီးဓာတ်သည် မီးဓာတ်အစုသို့ဆိုက်၏။ လေဓာတ်သည် လေဓာတ်အစုသို့ ဆိုက်၏။ နာမ်ဣန္ဒြေတို့ သည် ကောင်းကင်သို့ ပြောင်းရွှေကုန်၏။ညောင်စောင်းလျှင် ငါးခုမြောက်ဖြစ်သော ယောကျ်ားတို့သည် သူသေကောင်ကိုယူ၍ သွားကုန်၏။ သင်္ချိုင်းတိုင်အောင် သူသော

ကောင်တို့သည် ထင်ကုန်၏။ အရိုးတို့သည် ခိုအဆင်းကဲ့သို့ ဖြစ်ကုန်၏။ အလှူတို့သည် ပြာအဆုံးရှိကုန်၏။ အလှူပေးခြင်းကို လူမိုက်တို့က ပညတ်ထားကုန်၏။ အချို့သူတို့သည် ပေးလှူခြင်းစသည်တို့၏ အကျိုးတရားများရှိကြောင်း ဟောပြောကုန်၏။ ထိုသူတို့၏စကားသည် အချည်းနှီးဖြစ်၏။ မှားယွင်း၏။ ယောင်ယမ်းပြောဆိုသော စကားဖြစ်၏။ လူမိုက်ဖြစ်စေ၊ ပညာရှိဖြစ်စေ ခန္ဓာကိုယ်ပျက်စီးလျှင် ပြတ်စဲကုန်၏။ သေသည်မှ နောက်၌ မရှိကုန်။

အဇိတကေသကမ္ဗလ၏အယူအရ လောက၌ တကယ်တမ်းအရေးကြီးသည်မှာ ရုပ်တရားများသာ ဖြစ်၏။ လူသည်ပင် ရုပ်တရားတို့၏ အစုအဝေးဖြစ်၏. စိတ်ဆိုသည်မှာ ထိုရုပ်တရားတို့၏ ဓာတ်ပေါင်း(သမဝါယ)အနေဖြင့် ပေါင်းစပ်ရာမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် သတ္တိထူးတချို့သာ ဖြစ်၏။ ကွမ်း၊ ကွမ်းသီး၊ ထုံးတို့ကို ဓာတ်ပေါင်း(သမဝါယ)အနေဖြင့် ပေါင်းစပ်လိုက်သောအခါ မူလက မရှိသည့် အနီရောင် ကွမ်းသွေးသည် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ ထိုနည်းအတူပင် ရုပ်တရားများကို ဓာတ်ပေါင်း(သမဝါယ)အနေဖြင့် ပေါင်းစပ်လိုက်ပါက စိတ်တရားသည် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏၊ ထို့ကြောင့် စိတ်တရားသည် တကယ်တမ်းအရေးကြီးသည်မဟုတ်။ ရုပ်တရားသာ တကယ်တမ်းအရေးကြီး၏။

လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် စိတ်တရားသည် အရေးကြီးသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်သည်မှန်၏။ သို့မှန်သော်လည်း ထိုစိတ်တရားသည် မူရင်းအရှိတရားမဟုတ်၊ အဖြစ်တရားသာ ဖြစ်၏။ အဖြစ်တရားတို့၏ သဘာဝအတိုင်း မိမိနှစ်သက်သလိုဖြစ်အောင် ဖန်တီး၍ရ၏။ ဥပမာအားဖြင့် သေရည်သေရက် ဖော်စပ်သောအခါ မူးယစ်သတ္တိကို မိမိနှစ်သက်သလိုဖြစ်အောင် ဖော်စပ်၍ရ၏၊ မူးယစ်သတ္တိသည် အရှိတရားမဟုတ်၊ အဖြစ်တရားသာဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် မူးယစ်သတ္တိသည် စိတ်နှင့်တူ၏။

ပင်ကိုမူလက မရှိသော အဖြစ်တရားတခုကို ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ဖန်တီးရာ၌ ပေါင်းစပ်မှုသည် အရေးကြီး၏။ ထိုပေါင်းစပ်မှုသည် (၂)မျိုးရှိ၏၊ ထို(၂)မျိုးအနက် ပထမတမျိုးမှာ ဓာတ်ရောအနေဖြင့် ပေါင်းစပ်မှုဖြစ်သည်။ ယင်းကို အဇိတကေသကမ္ဗလ၏အယူအရ သက္ကဋဝေါဟာရဖြင့် "ဗျဋ္ဌိ"ဟု ခေါ်၏။ ဒုတိယတမျိုးမှာ ဓာတ်ပေါင်းအနေဖြင့် ပေါင်းစပ်မှုဖြစ်၏။ ယင်းကို သက္ကဋဝေါဟာရဖြင့် "သမဋ္ဌိ"ဟု ခေါ်၏။ ထို(၂)မျိုးအနက် ဗျဋ္ဌိနည်းအရ ပေါင်းစပ်မှုသည် အဖြစ်တရားတခုကို မိမိဆန္ဒအတိုင်းဖြစ်လာအောင် ဖန်တီး၍မရ။ သမဋ္ဌိနည်းအရ ပေါင်းစပ်မှုသည်သာ အဖြစ်တရားတခုကို မိမိဆန္ဒအတိုင်းဖြစ်လာအောင် ဖန်တီး၍ရလေသည်။ ထို့ကြောင့် လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရာ၌ လိုအပ်သော သိစိတ်များကို ဖန်တီးနိုင်ရန် ပတ်ဝန်းကျင်ရုပ်ဝတ္ထုများကို သမဋ္ဌိနည်းအရ ပေါင်းစပ်နိုင်ဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ပေါင်းစပ်နိုင်ပါက မည်သည့် လုပ်ငန်းများကိုမဆို ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းရှိသည့် သိစိတ်များသည် လူသားတို့၏သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ အဇိတကေသကမ္ဗလက ယူပါသည်။

ထို့အပြင် လူသားတို့၏ ရည်မှန်းချက်အနေဖြင့်လည်း မွေးသည်မှသေသည်တိုင်အောင်သော ကာလအတွင်း၌သာ ပို၍အာရုံစိုက်သင့်ပါသည်။ မမြင်နိုင်သည့် တမလွန်ကာလကို အာရုံစိုက်ခြင်းအားဖြင့် အချိန်လည်း ကုန်သည်။ လူလည်း ပန်းသည်။ မျှော်မှန်းသည့်အကျိုးကို ရမည်၊ မရမည် ဟူ၍လည်း မည်သို့မျှ အသေအချာမသိနိုင်ချေ။ ထို့ကြောင့် ယောင်ယမ်း၍ ပြောဆိုသည်နှင့်တူလှသည်။ တမလွန်ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးပြစ်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ ယုံရမည်ဆိုလျှင် သဒ္ဒေယျသိဒ္ဓခေါ် ပြောသူအပေါ်၌ မမှားနိုင်သူအဖြစ် အလျင်ဦးစွာ လက်ခံယုံကြည်ထားပြီးမှသာ ယုံကြည်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် မိမိတို့၏ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် ထိုတမလွန်လောကအကြောင်းကို မချက်စားနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အကြောင်းအရာတရပ်ကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် ကျက်စားနိုင်မှသာ ထိုအကြောင်းအရာကို အခြေခံပြီး ယင်းနှင့် ပတ်

သက်၍ ဟောပြောသူ၏ ဉာဏ်ပညာ အတိမ်အနက်ကို သိနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ယခုမူ ထိုသို့မဟုတ်ပဲ ပြောသူကိုယုံကြည်ပြီး အကြောင်းအရာကို ယုံကြည်ရသည်မှာ ကြက်နှင့်ကြက်ဥတို့၏ အစကို ရှာသည်နှင့်တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် တမလွန်လောကသည်လည်းကောင်း၊ တမလွန်လောကအကြောင်းကို ပြော ဟော သူသည် လည်းကောင်း မိမိတို့၏ ဉာဏ်ဖြင့် မကျက်စားနိုင်သော အရာများဖြစ်၍ လုံး၀ မရှိသကဲ့သို့ သဘောထားရန် အဇိတကေသကမ္ဗလ-က သင်ကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လက်တွေ့ မျက်တွေ့ဖြစ်သည့် ဤလောကနှင့် ဤဘ၀ကို အာရုံစိုက်ခြင်းသည် တမလွန်လောကနှင့် ထိုဘ၀ကို အာရုံစိုက်ခြင်းထက် များစွာ ပိုမို အဓိပ္ပာယ်ရှိပါသည်။

လူသားတို့၏ ရည်မှန်းချက်မှာလည်း ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ချမ်းသာမှု (အတ္ထ)နှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ချမ်းသာမှု(ကာမ)တို့သာ ဖြစ်သည်။ ဓမ္မ မဟုတ်။ ဓမ္မကြောင့် ချမ်းသာရ၍ အဓမ္မကြောင့် ဆင်းရဲသည်ဟုဆိုသည်မှာ မျက်မြင်အားဖြင့် သက်သေမပြနိုင်သော အဆိုသာဖြစ်၏၊ ဤလောက၌ ချမ်းသာခြင်းဆင်းရဲခြင်းဆိုသည်မှာ လောကဓံခေါ် သဘာ၀တရားများကြောင့်သာဖြစ်၏။ ဓမ္မ၊ အဓမ္မနှင့် မည်သို့မျှ မပတ်သက်ချေ။ ဥသြငှက်၏အသံသည် ချို၏၊ ဥဒေါင်းငှက်၏အမွေးသည် လှ၏၊ မီးသည် ပူ၏၊ ရေသည် အေး၏၊ ဤသည်တို့မှာ ဓမ္မ၊ အဓမ္မကြောင့်မဟုတ်၊ သဘာ၀ကြောင့်သာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဆင်းရဲ၊ ချမ်းသာကိုဖန်တီးလိုလျှင် သဘာ၀ကိုအသုံးချတတ်ရန်သာလိုသည်။ ဓမ္မ၊ အဓမ္မကို လိုက်နာကျင့်သုံးရန်မလို။ သဘာ၀ကို အသုံးချတတ်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဤလောကကို လူသားတို့၏ ပျော်မွေ့စရာဌာနအဖြစ် ခံယူထားရန် လိုအပ်ပါသည်။

အယံ သံသာရော ဧ၀ အာတုမနော ကြီဍာသ္ထလံ။

(အယံ သံသာရော၊ ဤလောကသည်။ အာတုမနော၊ လူသား၏။ ကြီဍာသ္ထလံ ဧ၀၊ ပျော်မွေ့စရာဌာနတည်း)။

(ပ ဗ န္ဒ–၁၅၀)

ထို့အပြင် လောက၌ အသက်မွေးမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ရုပ်ဝါဒီတို့က အောက်ပါအတိုင်း ကြွေးကြော်ခဲ့ကြပါသည်—

ယာဝဇီဝံ သုခံ ဇီဝေ၊ ဣဏံ ကတွာ ဃတံ ပိဝေ။
ဘသ္မီဘူတဿ ဒေဟဿ၊ ပုနရာဂမနံ ကုတော။

(ယာဝဇီဝံ၊ သက်ဆုံးတိုင်။ သုခံ၊ ချမ်းသာစွာ။ ဇီဝေ၊ အသက်မွေးမြူရာ၏။ ဣဏံ၊ ကြွေးမြီကို။ ကတွာ၊ ပြု၍။ ဃတံ၊ ထောပတ်ကို။ ပိဝေ၊ သောက်ရာ၏။ ဘသ္မီဘူတဿ၊ ပြာဖြစ်သွားသော။ ဒေဟဿ၊ ခန္ဓာကိုယ်၏။ ပုနရာဂမနံ၊ တဖန်ပြန်လာခြင်းသည်။ ကုတော၊ အဘယ်မှာဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း။)

(ပဗန္ဓ-၁၅၇)

ဘဝအသိ (၅) မျိုး

လူသည် ခန္ဓာ (၅) ပါးတို့၏ အစုအပေါင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် လူ၏ အသိတွင် ခန္ဓာ (၅) ပါးတို့၏ သဘောသတ္တိသည် မလွဲမသွေ ပါဝင်ရမည်သာဖြစ်၏။ ထိုခန္ဓာ (၅) ပါးတို့၏ သဘောသတ္တိကိုလိုက်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့အသိကို ဤနေရာ၌ ဘဝအသိ (၅) မျိုးဟု သုံးနှုန်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုဘဝအသိ (၅) မျိုးမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(က) ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ၊
(ခ) ခံစားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ၊
(ဂ) မှတ်သားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ၊
(ဃ) ပြုပြင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ၊
(င) သိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ။

(က) ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ

လူ့ဘဝတွင် ရုပ်တရား အစုအဝေးများ ပါဝင်ကြ၏။ ယင်းကို ပါဠိဘာသာဖြင့် "ရူပက္ခန္ဓာ"ဟု ခေါ်၏။ ထိုရူပက္ခန္ဓာခေါ် ရုပ်တရား အစု

အဝေးများကြောင့် လူ့ဘဝအသိတွင် ရုပ်ပိုင်းကို ဦးစားပေးသော သဘာဝအသိများ ပါဝင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းကိုဦးစားပေးသော သဘာဝအသိများကြောင့် လူသည် ဝဝစား၊ လှလှဝတ်၍ ကျန်းကျန်း မာမာနှင့် ကောင်းကောင်းနေလိုကြခြင်းဖြစ်၏။ အုပ်ချုပ်သူများကလည်း မိမိတို့၏ တိုင်းသူပြည်သားများအတွက် ဝဝစား၊ လှလှဝတ်၍ ကျန်းကျန်း မာမာနှင့် ကောင်းကောင်းနေနိုင်အောင် စီမံဖန်တီးကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ရုပ်တရားများ၏ သဘာဝသတ္တိလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့ဘဝအသိတမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအသိကို ပြုစုပျိုးထောင်ရာမှ လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်း၊ မြို့ရွာ၊ တိုက်တာအိမ်ခြေ၊ လယ်ယာ စိုက်ပျိုးမှုစသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်းများ ပေါ်ထွန်းလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။

(ခ) ခံစားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ

လူ့ဘဝတွင် ရုပ်တရားအစုအဝေးများသာမက ခံစားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဝေဒနာအစုအဝေးများလည်း ပါဝင်ကြ၏။ ယင်းကို ပါဠိဘာသာဖြင့် "ဝေဒနာက္ခန္ဓာ"ဟု ခေါ်၏။ ထိုဝေဒနာက္ခန္ဓာခေါ် ဝေဒနာအစုအဝေး များကြောင့် လူ့ဘဝအသိတွင် ခံစားမှုပိုင်းကို ဦးစားပေးသော သဘာဝ အသိများ ပါဝင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဝတ္ထုပစ္စည်းများ ပြည့်စုံရုံနှင့် မကျေနပ်သေးပဲ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့လိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့လိုခြင်းကြောင့် မိမိဘို့ဇရိုက်ဝါသနာအလိုက် ပျော်ရွှင် ချမ်းမြေ့စရာများကို လေ့လာလိုက်စားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်သူ များကလည်း မိမိတို့၏ တိုင်းသူပြည်သားများအတွက် ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့ စရာများကို စီမံဖန်တီးပေးကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ခံစားမှု ဝေဒနာတရားများ၏ သဘာဝသတ္တိလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့ဘဝအသိတမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအသိကို ပြုစုပျိုးထောင်ရာမှ တေးဂီတ၊ ပန်းချီ စသော အနုပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်းများ ပေါ်ထွန်းလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။

(ဂ) မှတ်သားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ

လူ့ဘဝတွင် အသိပညာ၊ အတတ်ပညာပိုင်းဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသညာ အစုအဝေးများလည်း ပါဝင်ကြပါသည်။ ယင်းကို ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် "သညာက္ခန္ဓာ"ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းသညာက္ခန္ဓာခေါ် အသိပညာ၊ အတတ်ပညာပိုင်းဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသညာ အစုအဝေးများကြောင့် လူများသည် ရုပ်ပိုင်းချမ်းသာမှုနှင့် စိတ်ပိုင်းချမ်းသာမှုများကို စနစ်တကျ ခံစားနိုင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ရုပ်ပိုင်းချမ်းသာမှုနှင့် စိတ်ပိုင်းချမ်းသာမှုများသည် ပရမ်းပတာ ဖြစ်ချင်ရာဖြစ်သဘောကို ဆောင်သွားကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အုပ်ချုပ်သူများကလည်း မိမိတို့၏ တိုင်းသူပြည်သားများအတွက် အသိပညာဆိုင်ရာ လေ့လာရေးများနှင့် အတတ်ပညာဆိုင်ရာ လေ့လာရေးများကို စီမံဖန်တီးပေးကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အသိပညာ၊ အတတ်ပညာပိုင်းဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသညာတရားများ၏ သဘာဝသတ္တိလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့ဘဝ အသိတမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအသိကို ပြုစုပျိုးထောင်ရာမှ ဝိဇ္ဇာ-သိပ္ပံ ဟူသော အသိပညာပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အတတ်ပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်းများ ပေါ်ထွန်းလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။

(ဃ) ပြုပြင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ

လူ့ဘဝတွင် ရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာတို့အပြင် ပြုပြင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ သင်္ခါရအစုအဝေးများလည်း ပါဝင်ကြပါသည်။ ယင်းကို ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် "သင်္ခါရက္ခန္ဓာ"ဟု ခေါ်၏။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ တရားကိုယ်မှာ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာအရ ဝေဒနာ၊ သညာမှ ကြွင်းသော စေတသိက် (၅၀)တို့ပင် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ပြုပြင်မှုသဘောတရားသည် အမျိုးပေါင်း (၅၀)ရှိလေသည်။ အမျိုးပေါင်း(၅၀)ရှိသော်လည်း အဓိကအချုပ်မှာ"စေတနာ" ဖြစ်ပါသည်။ စေတနာကို မြန်မာဝေါဟာရဖြင့် "စေ့ဆော်ခြင်း"ဟု ပြန်ဆိုကြပါသည်။ ခေတ်သုံးဝေါဟာရဖြင့် ပြန်ဆိုရလျှင် အသက်သွင်း ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအသက်သွင်းခြင်းတည်းဟူသော စေ့ဆော်မှု

"စေတနာ" ကြောင့် ယှဉ်ဖက်တရားများသည် မိမိတို့၏ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ဆောင်ရွက်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုတို့တွင် "စေတနာ"သည် တာဝန်အရှိဆုံးဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ လုပ်ငန်းတရပ်၌ မည်သည့်တရားများက မိမိတို့၏ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာတာဝန်များကို စွမ်းနိုင်သမျှ ဆောင်ရွက်ကြစေကာမူ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာ၌ လုပ်ငန်းတရပ်အနေဖြင့် တာဝန်အရှိဆုံးစေတနာကို ခေါင်းတပ်၍ **ကောင်းသောလုပ်ငန်း** (ကုသလကမ္မ)၊ **မကောင်းသောလုပ်ငန်း**(အကုသလကမ္မ)ဟု ဒေသနာတော်၌ ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကမ္မဆိုသည်မှာ စေတနာပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် ဆိုရလျှင် တိုက်ပွဲတခုကို တိုက်ရာ၌ သူရဲကောင်းတပ်သားများသည် မိမိတို့၏ ကျဆုံးကာလမှာနေ၍တိုက်ကြရ၏။ ထို့ကြောင့် သူရဲကောင်းတပ်သားများသည် မိမိတို့၏ ကျဆုံးကာလအတွက် တာဝန်ရှိကြပါသည်။ သို့ရာတွင် တိုက်မိန့်ပေးသူ တပ်မှူးကား တိုက်ပွဲတခုလုံးအတွက် တာဝန်ရှိပါသည်။ ဤနေရာ၌ တိုက်မိန့်ပေးသူတပ်မှူးသည် စေတနာနှင့်တူပါသည်။ သူရဲကောင်း တပ်သားများသည် ယှဉ်ဖက်တရားများနှင့် တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် "စေ့ဆော်ခြင်း"ဆိုသည်မှာ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ခံအနေဖြင့် အမိန့်ပေးခြင်း၊ အဆုံးအဖြတ်ပေးခြင်း၊ အသက်သွင်းခြင်း၊ ညွှန်ကြားခြင်းသဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် လုပ်ငန်းတခုလုံးအတွက် စေတနာသည် တာဝန်ရှိ၍ ထိုလုပ်ငန်းတွင်ပါဝင်သည့် အစိတ်အပိုင်းအတွက် ယှဉ်ဖက်တရားများသည် တာဝန်ရှိကြပါသည်။

စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခတွင် သဘော (၃)ခုပါဝင်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ ထိုသဘော (၃)ခုတို့မှာ—

(၁) လွတ်လပ်ခြင်း(မောက္ခ)၊
(၂) မသေခြင်း(အမတ)၊
(၃) အားကိုးခြင်း(သရဏ)—

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း(၃)ခုတို့မှာ အသွင်အပြင်အားဖြင့် အချင်းချင်းမတူ သယောင်ရှိသော်လည်း နောက်ဆုံး အနှစ်သာရအနေဖြင့် တူသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ လူတို့သည် ခန္ဓာကိုယ်ဖွဲ့စည်းမှုသဘောအရ ရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာတို့၏ သဘာဝသတ္တိလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဘဝအသိအမျိုးမျိုးကို ရယူနေကြသော်လည်း အဆိုပါသဘော(၃)ခုတို့အပေါ်၌ အခြေခံ၍ စေတနာ၏စေ့ဆော်မှုအရ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။အုပ်ချုပ်သူများကလည်း မိမိတို့၏ တိုင်းသူပြည်သားများအတွက် လွတ်လပ်စွာနေနိုင်အောင် မျိုးဆက်မပျောက်အောင် တိုင်းပြည်က အားကိုးထိုက်သူများဖြစ်အောင် စီမံဖန်တီးပေးကြခြင်းမှာ အဆိုပါသဘော(၃)ခုကို အခြေခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် စေတနာ၏ စေ့ဆော်မှုကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ပြုပြင်မှုသင်္ခါရဘုရားများ၏ သဘာဝသတ္တိ လွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့ဘဝအသိတမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအသိကို ပြုစုပျိုးထောင်ရာမှ သုတေသနသဘောအရ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၌ဖြစ်စေ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၌ဖြစ်စေ ပုံတူကူးချခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ တဆင့်ထက်တဆင့် ဆန်းသစ်မြင့်မားသော ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်းများ ပေါ်ထွန်းလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။

(င) သိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဘဝအသိ

လူ့ဘဝ၌ ရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရတို့အပြင် သိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဝိညာဏ် သို့မဟုတ် စိတ်ဓာတ်များသည်း ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းကို ပါဠိဘာသာဖြင့် "ဝိညာဏက္ခန္ဓာ" ဟု ခေါ်၏၊ ဝိညာဏက္ခန္ဓာခေါ် သိမှုသဘောသည် မိမိ၏ ပကတိသဘောအားဖြင့် ညစ်ကြေးမထင် အလွန်ပင်သန့်ရှင်းစင်ကြယ်၏။ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်၌ စိတ်နှင့်ပတ်သက်၍ အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရ၏—

ပဘဿရမိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ၊ အာဂန္တုကေဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ။

(ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ ဣဒံ စိတ္တံ၊ ဤစိတ်သည်။ ပဘဿရံ၊ ပြိုးပြိုးပြက် တခဲနက်တောက်ပ၏။ အာဂန္တုကေဟိ၊ ဧည့်သည်ဖြစ်ကုန်သော။ ဥပက္ကိလေသေဟိ၊ ကိလေသာတရားတို့ကြောင့်။ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ၊ ညစ်နွမ်းရခြင်းဖြစ်၏။) (ဧကင်္ဂုတ္တရပါဠိ-၉)

လူ့ဘဝအသိတွင် ဖြူစင်မြင့်မြတ်မှုကို မြတ်နိုးခြင်း၊ တရားလမ်းမှန်ကျမှုကို လေးစားခြင်း စသည်ဖြင့် တရားဓမ္မဆိုင်ရာသဘောများ ပါဝင်လာကြခြင်းမှာ ဤသိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဝိညာဏ် သို့မဟုတ် စိတ်၏ ပင်ကိုမူလအစွမ်းသတ္တိကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအစွမ်းသတ္တိကြောင့်သာ လူတို့သည် မိမိတို့၏ဆောင်ရွက်မှုကို တရားလမ်းမှန်ကျသည်၊ မျှတသည်ဟု ထင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ တရားလမ်းမှန်မကျကြောင်း၊ မမျှတကြောင်းသိပါလျက် ယာယီအခက်အခဲများကြောင့် မျက်စိမှိတ်၍ ဆောင်ရွက်ရလျှင်လည်း ယင်းဆောင်ရွက်ချက်ကို မိမိကိုယ်တိုင်က ဘဝင်ခိုက်သည်အထိ ကျေကျေနပ်နပ် လက်မခံနိုင်ခြင်းမှာ ဤသိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဝိညာဏ် သို့မဟုတ် စိတ်၏ ညစ်ကြေးမထင် သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သော ပင်ကိုမူလသဘောသတ္တိကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်သူများကလည်း မိမိတို့၏ တိုင်းသူပြည်သားများအတွက် အမှန်တရားကို မြတ်နိုးတတ်သူများဖြစ်လာအောင် စီမံဖန်တီးကြခြင်းမှာ ဤသိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဝိညာဏ် သို့မဟုတ် စိတ်၏ ပင်ကိုမူလသဘောသတ္တိကြောင့်ပင်ဖြစ်၏။ ဤသည်မှာ သိမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဝိညာဏ် သို့မဟုတ် စိတ်၏သဘာဝသတ္တိလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် လူ့ဘဝအသိတမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအသိကို ပြုစုပျိုးထောင်ရာမှ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုစသော ဓမ္မပိုင်း သို့မဟုတ် သစ္စာပိုင်းဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်းများ ပေါ်ထွန်းလာခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။

လူ့ဘဝအသိတွင်ဖော်ပြပါအတိုင်း အသိအုပ်စုအားဖြင့်(၃)မျိုးပါဝင်ပါသည်။ ထို(၃)မျိုးမှာ ခန္ဓာကိုယ်ဖွဲ့စည်းပုံအရ မလွဲမသွေ ကွဲပြားသွားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ကွဲပြားရာတွင် ခန္ဓာ (၃)ပါးတို့သည် မိမိတို့၏

ပင်ကိုမူလသတ္တိအားဖြင့် တခုထက် တခု လွန်ကဲမှုကိုလိုက်၍ ဘဝအသိများသည်လည်း တမျိုးထက် တမျိုး လွန်ကဲသွားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဘဝအသိများတွင် ဖြူစင်မြင့်မြတ်မှုကို မြတ်နိုးတတ်သောဝိညာဏ် သို့မဟုတ် စိတ်၏ မူလသတ္တိကိုအခြေခံသည့် ဘဝအသိကို ဦးစားပေးယင်း ခန္ဓာဝါးပါးဆိုင်ရာ ဘဝအသိများကို စည်းကိုက် ဝါးကိုက်ဖြစ်အောင် သခါရက္ခန္ဓာဘဝအသိဖြင့် ထိန်းကွပ်အပ်ပါသည်။ သို့မှသာ အမြင့်မားဆုံးဖြစ်သော လောကုတ္တရာအသိကို ရရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

အဇိတကေသကမ္ဗလသည် ရုပ်ဝါဒီဖြစ်သည့်အပြင် ဥစ္ဆေဒဝါဒီ (တမလွန်ကို မယုံကြည်သူ)လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏သင်ကြားချက်များ၌ ဓမ္မကိုမြတ်နိုးတတ်သည့်စိတ်၏ ပင်ကိုအခန်းကဏ္ဍကို သေးသိမ်အောင်ပြု၍ တဦး တဘဝ တသက်တာ ကောင်းစားရေးကို ရှေ့တန်းတင်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ "ယခုကောင်းအောင်လုပ်၊ ရှေးနှင့်နောက်ကို ဦးစားပေးစဉ်းစားရန်မလို"ဟူသော ဝါဒမှာ အဇိတကေသကမ္ဗလ၏ ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အဇိတကေသကမ္ဗလအတွက် "ကောင်းခြင်း" ဟူသည်မှာ "မှန်ကန်ခြင်း"နှင့် လုံးဝမပတ်သက်သည့် "တဦး တအုပ်စု ကောင်းခြင်း"သာဖြစ်၍ သူ၏ဝါဒသည် အကျင့်သီလရှုထောင့်မှ ကြည့်လျှင် များစွာအန္တရာယ်ကြီးသော ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ သိက္ခာ(၃)ပါးတွင် အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်သောသီလသိက္ခာကို ရိုက်ချိုးသောဝါဒဖြစ်ပါသည်။

(၄) ပကုဓကစ္စာယန

ပကုဓကစ္စာယနသည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားထက် အတန်ငယ်ဦးသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ပြဌ္ဌဥပနိသျှဒ်ကျမ်းတွင် ပကုဓကစ္စာယနကို ကကုဒကာတျာယနအဖြစ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒမှာ သဿတဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒသည် နောက်ပိုင်း ဝိသေသိကဒဿန၏ ရေသောက်မြစ်သဖွယ် ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုကြပါသည်။ သူ၏ ဂုဏ်သတင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အဇာတသတ်မင်းကြီး၏ အမတ်

တယောက်က အဇာတသတ်မင်းကြီးအား ဤသို့လျှောက်ထားသည်ကို ဒီဃနိကာယ် သာမညဖလသုတ်၌ တွေ့ရပါသည်—

မင်းမြတ်—ဤပကုဓကစ္စာယနသည် ငပည့်အပေါင်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းနှင့်လည်းပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းဆရာလည်း ဖြစ်၏။ ထင်ရှား၏။ ကျော်စော၏။ အယူဝါဒတီထွင်သူဖြစ်၏။ သူတော်ကောင်းဟု လူအများက သမုတ်ထားသူဖြစ်၏။ ရဟန်းဝါရင့်၏။ ရဟန်းသက်ရှည်၏။ ရှေးမီ၏။ အဆုံးအရွယ်သို့ရောက်လျက်ရှိ၏။ မင်းမြတ်သည် ထို ပကုဓကစ္စာယနကို ဆည်းကပ်တော်မူပါ။ ပကုဓကစ္စာယနကို ဆည်းကပ်လျှင် မင်းမြတ်၏စိတ်သည် ကြည်လင်တန်ရာပါ၏။

သာမညဖလသုတ်လာ ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒအရ ဤလောကတွင် အမှန်တကယ်ရှိသော အမြဲတတရား(၇)ပါးရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ—

(၁) မြေ၊
(၂) ရေ၊
(၃) မီး၊
(၄) လေ၊
(၅) သုခ၊
(၆) ဒုက္ခ၊
(၇) ဇီဝ—

တို့ဖြစ်ပါသည်။ယင်း(၇)ပါးတို့မှာ အမြဲတရားများဖြစ်ကြ၏။အကြောင်းအဖြစ်သည်း မဆောင်ရွက်၊ အကျိုးအဖြစ်လည်း အဆောင်ရွက်မခံ၊ မိမိတို့ဘာသာ မိမိတို့လွတ်မြောက်ပြီးသား ဖြစ်ကြ၏။ တုန်လှုပ် ဖောက်ပြန်ခြင်းမရှိ၊ ပကတိငြိမ်သက်ကုန်၏။ အမှန်အားဖြင့် ဤတရား (၇)ပါးမှ လွဲ၍ အခြား မည်သည့်တရားမျှ မရှိချေ။ ရှိသည်ဟု ထင်နေခြင်းမျှသာ ဖြစ်၏။ သို့ပါလျက် လူတို့သည် မရှိကို အရှိလုပ်လျက် ပူဆွေးကြ၏၊

ငိုကြွေးကြ၏။ ဤသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ မိမိတို့၏ မသိမိုက်မဲမှုကြောင့်သာ ဖြစ်၏၊ အခြားအကြောင်းမရှိ။ ယင်းတရား (၇) ပါးကို သူ့အတိုင်းတိုင်း ထားနိုင်ပါက အလိုလို လွတ်မြောက်ပြီးသား ဖြစ်၏။ အစကတည်းက လွတ်မြောက်ပြီးသားဖြစ်၏။ ယခုလည်း လွတ်မြောက်ပြီးသား ဖြစ်၏။ နောင်လည်း လွတ်မြောက်ပြီးသားဖြစ်၏။ ထာဝစဉ် လွတ်မြောက်ပြီးသား ဖြစ်၏။ ပူပင်ကြောင့်ကြရန် ပူဆွေးသောကရောက်ရန် အကြောင်းဘာမျှ မရှိချေ။

ဤတရား (၇) ပါး တို့သည် ပကတိငြိမ်သက်သော ရေပြင်နှင့် တူ၏။ ကြည်လင်၏။ အေးမြ၏။ သို့ရာတွင် လေပြင်းတို့ တိုက်ခတ်သောအခါ ပကတိရေပြင်မှ လှိုင်းတံပိုးတို့သည် ထကုန်၏။ လေပြင်းတို့ မတိုက်ခတ်သောအခါ လှိုင်းတံပိုးတို့ ပျောက်ပျက်၍ ပကတိရေပြင်သည် ငြိမ်သက်မြဲ ငြိမ်သက်၏။ ထိုဥပမာအတိုင်း လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ စသော လေပြင်းတို့ကြောင့်သာ လှိုင်းတံပိုးနှင့်တူသော သောက၊ ပရိဒေဝတို့ ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကနှင့် လောကုတ္တရာ ဆိုသည်မှာ တခုတည်းပင်ဖြစ်၏။ လှိုင်းလေကင်း၍ ငြိမ်သက်သောရေပြင် သဖွယ်ဖြစ်သည့် အဆိုပါတရား (၇) ပါးတို့သည်ပင် လောကုတ္တရာဖြစ်၏။ လှိုင်းလေထန်သည့် ရေပြင်သဖွယ်ဖြစ်သည့် ယင်းတရား (၇) ပါးတို့သည်ပင် လောက ဖြစ်၏။

ယင်း တရား (၇) ပါးတို့၏ ငြိမ်သက်ခြင်း "သန္တိ"၊ အကျိုးကို မဖြစ်စေနိုင်ခြင်း "အမြို့" သဘောကို သိသောသူအား ငြိမ်းချမ်းခြင်း "အမတ" သဘောသည်ဖြစ်၏။ အကယ်၍ ထက်စွာသောလက်နက်ဖြင့် ဦးခေါင်းကို ဖြတ်စေကာမူ ယင်းတရား (၇) ပါးတို့၏ ငြိမ်သက်ခြင်း "သန္တိ"၊ အကျိုးကို မဖြစ်စေနိုင်ခြင်း "အမြို့" သဘောကို သိသောသူအား တဦးတယောက်သည် တဦးတယောက်ကို သတ်သည်မမည်ပဲ လက်နက်သည် တရား (၇) ပါးတို့၏အကြား ဟင်းလင်းပြင်သို့ ကျရောက်သကဲ့သို့ သိမြင်နားလည်ပြီး "အမတ" သဘောကို ခံစားရ၏။

ဤသည်မှာ ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ပကုဓကစ္စာယနသည် မိမိ၏ဝါဒဖြင့် အဘာသတ်ကံကြောင့် ဆင်းရဲပင်ပန်းနေသော အဇာတသတ် မင်းကြီးအား ထိုဆင်းရဲပင်ပန်းခြင်းမှ လွတ်မြောက်စေရန် ကြိုးပမ်းခြင်း ဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အဇာတသတ် မင်းကြီးသည် ပကုဓကစ္စာယန မျှော်မှန်းသည့်အတိုင်း ဆင်းရဲပင်ပန်းခြင်းမှ လွတ်မြောက်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ ထို့အပြင် ပကုဓကစ္စာယနသည် သုခနှင့် ဒုက္ခကို သူ၏ အမတ တရား (၇)ပါး၌ ထည့်သွင်း ရေတွက်ထားခြင်းမှာ သုခနှင့် ဒုက္ခကို ဒင်္ဂါး ပြား၏ ခေါင်းဘက်နှင့် ပန်းဘက်သဖွယ် အမြဲဒွန်တွဲနေမှ တန်ဖိုးရှိသည့် သဘောကို ဖော်ဆောင်လိုသောကြောင့် ဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။ တနည်းအား ဖြင့် ဆိုရလျှင် ခေါင်းဘက်ချည်းသာပါသော ဒင်္ဂါးသည်လည်း သုံး၍မရ။ ပန်းဘက်ချည်းသာပါသော ဒင်္ဂါးသည်လည်း သုံး၍မရ။ ခေါင်းဘက်နှင့် ပန်းဘက် (၂) မျိုးစုံ ပါသော ဒင်္ဂါးမှသာ သုံး၍ရသကဲ့သို့ သုခချည်း သက်သက်ရှိသော အမတသည်လည်း မြတ်နိုးစရာ မဟုတ်၊ ဒုက္ခချည်း သက်သက်ရှိသော အမတသည်လည်း မြတ်နိုးစရာမဟုတ်။ သုခနှင့် ဒုက္ခ (၂) မျိုးစုံ ပါသော အမတတရားသည်သာ မြတ်နိုးစရာ ဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် ဒုက္ခကိုခံစားဖူးမှ သုခကိုနားလည်ပြီး သုခကို ခံစားဖူးမှ ဒုက္ခကို နားလည်သည်ဟူသော သဘောကို ဖော်ဆောင်လို သောကြောင့် ဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။

ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒအရ လောကရှိ သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးကိုခွဲ၍ အုပ်စုဖွဲ့လိုက်လျှင်—

(၁) အရာဝတ္ထုများ (ဝိသေသျ)၊
(၂) ယင်းတို့၏ ဂုဏ်များ (ဝိသေသန)၊
(၃) အရာဝတ္ထုနှင့် ဂုဏ်တို့၏ ဆက်သွယ်မှုများ (သမ္ဗန္ဓ)–

တို့ ဟူ၍ အုပ်စု သုံးမျိုးသာ ရှိပါသည်။ ထိုအုပ်စု သုံးမျိုးတွင် အရာဝတ္ထု များသည် အမတတရားများဖြစ်ပြီး ငြိမ်သက်သောရေပြင်နှင့် တူပါသည်။ ဂုဏ်တို့သည် အရာဝတ္ထုများကို တခုတည်းသဘောမှ အမျိုးမျိုးသဘော

သို့ ရောက်စေပြီး မတည်မငြိမ်ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်တတ်သောကြောင့် လေပြင်းမုန်တိုင်းနှင့် တူပါသည်။ ဆက်သွယ်မှုများသည် ငြိမ်သက်သော ရေပြင်နှင့် လေပြင်းမုန်တိုင်းတို့ ဆုံမိခြင်းနှင့်တူပါသည်။

ငြိမ်သက်သောရေပြင်ဖြစ်စေရန် လေပြင်းမုန်တိုင်း မရှိဖို့လည်း လိုပါသည်။ ရေပြင်နှင့် လေပြင်းမုန်တိုင်းတို့ မဆက်သွယ်မိဖို့လည်း လိုပါသည်။ လက်ရှိလောကကား လေပြင်းမုန်တိုင်းတို့ကြောင့် လှိုင်းဘိပိုးများ ထန်နေသော ရေပြင်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ငြိမ်သက်နေသော ရေပြင်မဟုတ်ပါ။ လေပြင်းမုန်တိုင်းစဲ၍ လှိုင်းတံပိုးများပျောက်ပျက်သောအခါ ရေပြင်သည် မူလပကတိအတိုင်း ငြိမ်သက်သွားပေလိမ့်မည်ဟု သိရုံမျှနှင့် ရေပြင်သည် ငြိမ်သက်သွားမည် မဟုတ်ပါ။ လေပြင်းမုန်တိုင်းစဲအောင် လှိုင်းတံပိုးများ ပျောက်ပျက်သွားအောင် လက်တွေ့ကျကျ ဆောင်ရွက်ဖို့လိုပါသည်။ သို့ရာတွင် ပကုဓကစ္စာယနသည် လက်တွေ့ကျကျ ဆောင်ရွက်ဖို့ နည်းလမ်းများကို ညွှန်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ သို့ဖြစ်၍ ပကုဓကစ္စာယနသည် လက်တွေ့ဆေးတိုက်ကျွေးခြင်းမပြုပဲ ဆေးနည်းများကိုသာ ရွတ်ဆို၍ကုသသော ဆေးဆရာနှင့် တူပါသည်။ ဆေးနည်းကိုသိရုံနှင့် ရောဂါသည် ပျောက်ကင်းသွားမည် မဟုတ်ပါ။ ဆေးကို ဖော်စပ်၍မှီဝဲမှသာ ရောဂါသည် ပျောက်ကင်းသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒသည် လမ်းစဉ်မရှိသော ပန်းတိုင်ဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပိဋကတ်တော်၌ ပကုဓကစ္စာယန၏ ဝါဒကို သီလသိက္ခာနှင့် သမာဓိသိက္ခာကိုကျော်၍ ပညာသိက္ခာကို ညွှန်ပြသည့်ဝါဒ ဖြစ်သောကြောင့် တိတ္ထိယဝါဒအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၇) သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တ

သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တသည် သံသယဝါဒီ သို့မဟုတ် အညာဏဝါဒီ ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်၌မူ သူ့ကို အမရာဝိက္ခေပဝါဒီအဖြစ် ဖော်ပြထားပါသည်။ အမရာဝိက္ခေပဝါဒီ၏ အနီးစပ်ဆုံးသော မြန်မာဝေါဟာရမှာ "**ခွေလည်ချောင်ပတ်ဝါဒီ**" ဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ ဂုဏ်သတင်းနှင့် ပတ်

သက်၍ အဇာတသတ်မင်းကြီး၏ အမတ်တယောက်က အဇာတသတ်မင်းကြီးအား ဤသို့ လျှောက်ထားသည်ကို ဒီဃနိကာယ် သာမညဖလသုတ်၌ တွေ့ရပါသည်—

မင်းမြတ်– ဤသဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တသည် တပည့် အပေါင်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ဂိုဏ်းဆရာလည်း ဖြစ်၏။ ထင်ရှား၏။ ကျော်စော၏။ အယူဝါဒ တီထွင်သူဖြစ်၏။ သူတော်ကောင်းဟု လူအများက သမုတ်ထားသူဖြစ်၏။ ရဟန်းဝါရင့်၏။ ရဟန်းသက်ရှည်၏။ ရှေးမီ၏။ အဆုံးအရွယ်သို့ ရောက်လျက်ရှိ၏။ ထိုသဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တကို ဆည်းကပ်တော်မူပါ။ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တကို ဆည်းကပ်လျှင် မင်းမြတ်၏စိတ်သည် ကြည်လင်တန်ရာပါ၏။

ဒီဃနိကာယ်သာမညဖလသုတ်အရ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တတို့၏ခေတ်တွင် တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုသဘောသည် အလွန်ပင် ခေတ်စားခဲ့ပါသည်။ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တသည် "အမြဲရှိဝါဒ" ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်ကြသူ ဥပနိသျှဒ်ပညာရှင်များကိုလည်း ကြုံဖူး၏။ "အမြဲမရှိဝါဒ" ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်ကြသူ ဗုဒ္ဓဝါဒီများကိုလည်း တွေ့ဖူး၏။ "အချို့အမြဲရှိ၊ အချို့အမြဲမရှိဝါဒ" ၌ သက်ဝင် ယုံကြည်ကြသူ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တဝါဒီများကိုလည်း တွေ့ဖူး၏။ အဆိုပါ ဝါဒီသုံးဦးတို့သည် မိမိတို့ရှုထောင့်မှ မိမိတို့၏ဝါဒများကို မှန်ကန်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခဲ့ကြလေရာ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တသည် ယင်းဝါဒ (၃) မျိုးလုံးကို အခြေခံ၍ ယင်းဝါဒ (၃) မျိုးလုံးကို ခြုံငုံမိသော စတုတ္ထဝါဒကို တီထွင်လိုက်ပါသည်။ ထိုအခါ သူ၏ဝါဒမှာ ဤသို့ဖြစ်လာပါသည်—

(က) "အမြဲရှိ" ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်၊
(ခ) "အမြဲမရှိ" ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်၊
(ဂ) "အချို့အမြဲရှိ၊ အချို့အမြဲမရှိ" ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်၊
(ဃ) "ဘာမျှမရှိ" ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်၊
(င) "ဘာမျှမရှိသည်မဟုတ်" ဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်။

သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တ၏ ဝါဒသည် သူမျှော်မှန်းသည့်အတိုင်း အဘက်ဘက်မှ ယိုပေါက်မရှိ ပြီးပြည့်စုံသည်မှန်၏။ သို့ရာတွင် ထိုကဲ့သို့ပြီးပြည့်စုံခြင်းမှာ "တက္ကာဝစရ" တွေးခေါ် မြော်မြင်မှုဘောင်အတွင်း၌သာ ပြီးပြည့်စုံခြင်းဖြစ်၏။ အမှန်အားဖြင့် နောက်ဆုံး ပရမတ္ထသစ္စာတရားဟူသည် တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုဘောင်၏အလွန်၌သာ ရှိ၏။ ထိုအတွင်း၌ မရှိချေ။ ထိုအတွင်း၌ရှိသည်ဟုထင်လျှင် ထိုအထင်သည် အထင်မျှသာဖြစ်၏။ အမှန်မဟုတ်။ အမှန်ဟုဆိုလျှင်လည်း ထိုအမှန်သည် သမ္မုတိသစ္စာ အမှန်မျှသာဖြစ်၏။ ပရမတ္ထသစ္စာ အမှန်မဟုတ်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တက္ကာဝစရအမှန်သည် သူ့ယုတ္တိနှင့် သူမှန်ပြီး ငြင်းခုံ၍မဆုံးနိုင်သော အမျိုးမျိုးသော "အမှန်"များဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

လောကီရေးရာအသိဉာဏ်ဟူသမျှတို့သည် လောကဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်ဘောင်အတွင်း၌သာ ကျက်စားနိုင်ကြ၏။ ထိုဘောင်ကို ကျော်လွန်၍ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာတရားဓမ္မများ၌ မကျက်စားနိုင်ကြချေ။ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ တရားဓမ္မများ၌ ကျက်စားနိုင်ရန် သူတို့အတွက် "စက္ခုံဥဒပါဒိ" ခေါ် လောကုတ္တရာမျက်စိသည် မဖြစ်ပေါ်သေးချေ။ သူတို့၌ရှိသည့် မျက်စိကား လောကဆိုင်ရာ တရားဓမ္မများ၌သာ ကျက်စားနိုင်သည့် လောကမျက်စိ သာတည်း။ လောကမျက်စိဖြင့် လောကုတ္တရာတရားကို ကြည့်၍ မမြင်။ အကယ်၍ မြင်လျှင်လည်း ထိုအမြင်သည် လောကုတ္တရာတရားမဟုတ်။

အိပ်မက်၌ဖြစ်ပေါ်သော အသိဉာဏ်သည် အိပ်မက်ဘောင် အတွင်း၌သာ ကျက်စားနိုင်၏။ အိပ်မက်ဘောင်ကိုကျော်လွန်၍ မကျက်စားနိုင်။ ထို့ကြောင့် အိပ်မက်အသိ သည် အိပ်မက်အတွင်း၌သာ မှန်သည်။ နိုးကြားချိန်၌မူ အိပ်မက်အသိသည် အမှားစင်စစ်သာဖြစ်၏။ ဤဥပမာအရ သဉ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တ၏ အသိသည် အိပ်မက်အသိမျိုးသာဖြစ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကျွန်ုပ်တို့သည် အဝိဇ္ဇာ၏ ညဥ့်အမှောင်တိုက်၌ အိပ်ပျော်နေကြသူများသာ ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်တို့၏ဘဝသည် အိပ်မက်သာ ဖြစ်

သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာ၏ညဥ့်အမှောင်ကို ပယ်ဖျောက်ရန် "အာလောကော ဥဒပါဒိ"ခေါ် လောကုတ္တရာအလင်းရောင် မပေါ်ပေါက်သေးသရွေ့ ကာလပတ်လုံး ကျွန်ုပ်တို့သည် အဝိဇ္ဇာ၏ညဥ့်အမှောင်တိုက်၌ အိပ်ပျော်ခြင်းမှ နိုးကြလိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။ သို့ပါလျက် သဥ္စယ-ဗေလဋ္ဌပုတ္တသည် သူ၏အသိကို လောကုတ္တရာသိဟုမှတ်ယူပြီး သူ၏သံသယဝါဒ သို့မဟုတ် အညာဏဝါဒကို ပြီးပြည့်စုံသောဝါဒအဖြစ် တီထွင်ခဲ့လေသောကြောင့် အဋ္ဌကထာဆရာကြီးကပင် သဥ္စယဗေလဋ္ဌပုတ္တကို "ဤသူကား ဤသမဏဗြာဟ္မဏတို့တွင် ပညာအမဲ့ဆုံးဖြစ်၏။ အတွေဝေဆုံးဖြစ်၏"ဟူ၍ မှတ်ချက်ချခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၆) နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ

နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားထက် အတန်ငယ် ရှေးကျ၏။ စံလွန်တော်မူသောအခါလည်း ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရားထက် အတန်ငယ်ရှေးကျ၏။ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ၏ အခြားအမည်များမှာ မဟာဝီရနှင့် ဇိနတို့ဖြစ်၏။ ဇိနကို ယခုခေတ်၌ "ဂျိန်း"ဟူ၍ ခေါ်ကြ၏။ ယင်းဂျိန်းဝါဒသည် ယနေ့တိုင် အိန္ဒိယ၌ ထင်ရှားဆဲဖြစ်၏။ စာပေကျမ်းဂန်များလည်း ထင်ရှားဆဲဖြစ်၏။ ဂျိန်းစာပေများမှာ အဒ္ဓမာဂဓီခေါ် ပြာကရစ်ဘာသာဖြင့် ရှိလေသည်။

ဂျိန်းဝါဒီများသည် ပြင်းထန်သောအကျင့်ရှိသူများဖြစ်၏။ သူတို့၏ကျင့်စဉ်၌ "မောက္ခသာဓန"ခေါ် သိက္ခာ (၃)ပါးရှိ၏။ ယင်းသိက္ခာ (၃)ပါးမှာ—

(၁) သမ္မာဒဿန၊

(၂) သမ္မာဉာဏ၊

(၃) သမ္မာစာရိတ္တ—

တို့ဖြစ်သည်။ သူတို့၏ကျင့်စဉ်အရ သမ္မာဒဿနဟူသည် သမ္မာသဒ္ဓါပင်ဖြစ်၏။ ဒဿနနှင့် သဒ္ဓါသည် ဂျိန်းစာပေအရ အနက်တူ ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြစ်၏။ယင်းသိက္ခာ(၃)ပါးကို ရတနတ္တယ(ရတနာသုံးပါး)ဟူ၍လည်းခေါ်၏။

သမ္မာစာရိတ္တခေါ် ကိုယ်ကျင့်တရားကောင်းမွန်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသည် "ပဉ္စ မဟာဝတ္တ"ခေါ် ဝတ္တရားငါးပါးကို ပြဋ္ဌာန်းထား၏။ ယင်းဝတ္တရား ငါးပါးမှာ—

(၁) အဟိံသာ (မညှဉ်းဆဲခြင်း)၊
(၂) သစ္စာ(မှန်ကန်ခြင်း)၊
(၃) အသ္တေယျ(မခိုးခြင်း)၊
(၄) ဗြဟ္မစရိယ(မေထုန်မမှီဝဲခြင်း)၊
(၅) အပရိဂ္ဂဟ(မသိမ်းပိုက်ခြင်း)-

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ဤ ပဉ္စ မဟာဝတ္တ ကျင့်စဉ်အရ ဂျိန်းဝါဒီများသည် ဒိဂမ္ဗရ(အဝတ်မဝတ်ဂိုဏ်း)နှင့် သေတမ္ဗရ (အဝတ်ဖြူဝတ်ဂိုဏ်း)ဟူ၍(၂) ဂိုဏ်းကွဲသွားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ "သိမ်းပိုက်ခြင်းမပြုရ"ဟူသော ကျင့်စဉ်၏ အတိမ်အနက်ကိုလိုက်၍ အချို့က ဒိဂမ္ဗရ (ဒိဂ်=အရပ်မျက်နှာ+အမ္ဗရ= အဝတ်)ဂိုဏ်း ကျင့်စဉ်ကို နှစ်သက်ကြပါသည်။ အချို့က သေတမ္ဗရ (သေတ=အဖြူ+အမ္ဗရ=အဝတ်)ဂိုဏ်း ကျင့်စဉ်ကို နှစ်သက်ကြပါသည်။

ဝါဒရေးရာဂိုဏ်းနှင့်ပတ်သက်၍ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသည် အိန္ဒိယတွင် တတိယဝါဒဂိုဏ်းကို တည်ထောင်သူဟု ဆိုကြပါသည်။ ဒဿနပညာရှင်တို့၏ အဆိုအရ အိန္ဒိယတွင် ဒဿနရေသောက်မြစ်ကြီး (၂)ခုရှိခဲ့ပါသည်။ ရေသောက်မြစ်တခုမှာ ဥပနိသျှဒ်ကျမ်းများ၌ တွေ့ရှိရသော "အတ္တဝါဒ" ရေသောက်မြစ်ဖြစ်ပါသည်။ အခြားရေသောက်မြစ်တခုမှာ ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်များ၌ တွေ့ရှိရသော "အနတ္တဝါဒ"ရေသောက်မြစ်ဖြစ်ပါသည်။ ဤ ရေသောက်မြစ်(၂)ခုမှ နောက်ပိုင်းဒဿနကျမ်းများ ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့ရာတွင် တမူထူးစွာ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသည် ဤဝါဒ(၂)ရပ်ကို ပေါင်းစည်းရန် အားထုတ်ခဲ့ပါသည်။ထို့ကြောင့် သူ၏ ဝါဒကို "အနေကန္တဝါဒ"ဟု ခေါ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။အနေကန္တဝါဒအရ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသည် အတ္တကိုလည်း လက်ခံသည်။ အနတ္တကိုလည်း

လက်ခံသည်။ ထို့ကြောင့် နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသည် အိန္ဒိယတွင် ဝါဒရေးရာ အရ တတိယဝါဒဂိုဏ်းကို တည်ထောင်သူဟု ဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် သူ၏ဝါဒသည် ဒဿနရေသောက်မြစ်အဖြစ်သို့ ရောက်လောက်အောင် ထင်ပေါ်ခြင်းမရှိခဲ့ချေ။

နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ၏ဝါဒ အရအတ္တမရှိပဲနှင့်အနတ္တဟူ၍မရှိကောင်း၊ အနတ္တမရှိပဲနှင့်လည်းအတ္တဟူ၍မရှိကောင်း၊ အမှန်တရားဟူသည် သဘောများစွာ ပါဝင်၏။ တပြိုင်နက်တည်းပင် အတ္တလည်းဟုတ်၏။ အနတ္တလည်း ဟုတ်၏။ တခုတည်းလည်းဟုတ်၏။ အမျိုးမျိုးလည်းဟုတ်၏။ သာမညလည်းဟုတ်၏။ ဝိသေသလည်း ဟုတ်၏။ နိစ္စလည်း ဟုတ်၏။ အနိစ္စလည်း ဟုတ်၏။ အရှိတရားလည်းဟုတ်၏။ အဖြစ်တရားလည်းဟုတ်၏။ ဤသည်မှာ အတ္တဝါဒနှင့် အနတ္တဝါဒကို ပေါင်းစည်းရာမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ၏ ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ၏ ပေါင်းစည်းနည်းမှာ သမဝါယသမ္ဗန္ဓခေါ် တသားတည်းဖြစ်အောင်ပေါင်းစည်းနည်းမဟုတ်ပဲ သံယောဂသမ္ဗန္ဓခေါ် စုပုံရောနှော၍ ပေါင်းစည်းနည်း ဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ ပေါင်းစည်းနည်းကို "သတ္တဘင်္ဂီနယ"ဟူ၍လည်း ခေါ်ကြပါသည်။ သတ္တဘင်္ဂီနယ ဆိုသည်မှာ သဘော သို့မဟုတ် ရှုထောင့်(၇)မျိုးပါဝင်သောပေါင်းစည်းနည်းဟု ဆိုလိုပါသည်။

နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ၏ဝါဒ၌ စာရိတ္တရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ ကောင်းသော အချက်များပါဝင်ပါ၏။ သို့ရာတွင် သူ၏ဝါဒသည် အတ္တကိုအဓိကထား၍ တည်ဆောက်ထားသည့် ဝါဒ ဖြစ်သောကြောင့် ပိဋကတ်တော်၌ သူ၏ ဝါဒကို "ဟိတ္တိယ ဝါဒ" သို့မဟုတ် "မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝါဒ"ဟူ၍ သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထိုခေတ်တွင် ဝါဒရေးရာဂိုဏ်းကွဲများနှင့်ပတ်သက်၍ ပဓာနအားဖြင့် ဂိုဏ်းကြီး(၂)ခုရှိပါသည်။ တဂိုဏ်းမှာ "ဗြာဟ္မဏ"ဂိုဏ်း ဖြစ်၍ အခြားတဂိုဏ်းမှာ "သမဏ"ဂိုဏ်းဖြစ်ပါသည်။ ဗြာဟ္မဏဂိုဏ်းသည် ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာကို ယုံကြည်ပါသည်၊ သမဏဂိုဏ်းသည် ဖန်ဆင်းရှင်ဗြဟ္မာကို မယုံ

ကြည့်ပါ။ တိတ္ထိယများသည် ဖန်ဆင်းရှင် ဗြဟ္မာကို မယုံကြည်သူများ ဖြစ်ကြသဖြင့် ဝါဒရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ သမဏဂိုဏ်း၌ ပါဝင်သူများဖြစ်ကြပါသည်။ ဗြဟ္မာကို ယုံကြည်ကြသော ဗြာဟ္မဏဂိုဏ်းဝင်များသည်ပင် နောက်ပိုင်း၌ ဗြဟ္မာနှင့် အတ္တကို တဦးတည်းအဖြစ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်လိုက်သဖြင့် ဗြဟ္မာကို သီးခြားအဖြစ် မယုံကြည်ရာရောက်၍ သမဏနှင့် ဗြာဟ္မဏဟူသော ဝေါဟာရ(၂)ခုသည် အနက်တူသဘောကိုဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့ဆိုစေ တိတ္ထိယတို့သည် "တပ" အကျင့်ဖြင့် "မောက္ခ"ကို ရရန် အားထုတ်ကြသော ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ်ကြောင်း ထိုခေတ်က ယုံကြည်ခြင်းကို ခံရသူများဖြစ်ကြပါသည်။

❖❖❖❖❖❖❖

အပိုင်း (၃)

ဗုဒ္ဓခေတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများ

အခန်း (၆)

ဝိပဿနာ

စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခ

လူတို့သည် မိမိတို့၏သဘာဝအားဖြင့် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို လိုလားကြ၏။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တွင် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို—

(၁) အသက်ရှည်ခြင်း၊

(၂) လွတ်လပ်စွာ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့ခြင်း၊

(၃) စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပြည့်စုံခြင်း ဟူ၍—

အနက်အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ပြီး ထိုစစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိစေရန် ယဇ်ပူဇော်မှုကို ပြုခဲ့ကြ၏။ ယဇ်ပူဇော်မှုသည် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိကြောင်းအကျင့်ဟူ၍ ယုံကြည်ကြ၏။ ယုံကြည်သည့်အတိုင်းလည်း ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ် လူတို့သည် ယဇ်ပူဇော်မှုအကျင့်ကို ကျင့်ခဲ့ကြပါသည်။

ယဇ်ပူဇော်မှုအကျင့်ကို မည်သို့ပင်ကျင့်ကြစေကာမူ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်လူတို့သည် စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခကို မရရှိခဲ့ကြချေ။ အသက်ရှည်သင့်သလောက် ရှည်ကြပါ၏။ သို့ရာတွင် သူတို့

မျှော်မှန်းသလောက် မရှည်ကြချေ။ လွတ်လပ်စွာ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့သင့်သလောက် ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့ကြပါ၏။ သို့ရာတွင် သူတို့ မျှော်မှန်းသလောက် မပျော်ရွှင်ကြချေ။ စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပြည့်စုံသင့်သလောက် ပြည့်စုံကြပါ၏။ သို့ရာတွင် သူတို့မျှော်မှန်းသလောက် မပြည့်စုံကြချေ။ ထိုအခါ သူတို့သည် စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခ၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို တမျိုးပြင်ဆင်၍ ဖွင့်ဆိုကြ၏။ လမ်းစဉ်ကို တမျိုးပြင်ဆင်၍ သတ်မှတ်ကြ၏။ မူလ ဖွင့်ဆိုခဲ့သည့် အနက်အဓိပ္ပါယ်နှင့် လမ်းစဉ်ကို အမှား (**အဝိဇ္ဇာ**) ဟု ထုတ်ဖော်ကြ၏။ သူတို့ပြင်ဆင်ဖွင့်ဆိုသည့် "စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခ" တွင် လွတ်မြောက်ခြင်း (**မောက္ခ**)၊ မသေခြင်း (**အမတ**)၊ အားကိုးရာဖြစ်ခြင်း (**သရဏ**)တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ပြင်ဆင်သတ်မှတ်သည့် လမ်းစဉ်မှာလည်း ယဇ်ပူဇော်မှု (ကမ္မလမ်းစဉ်) မဟုတ်ပဲ တရားဘာဝနာ အားထုတ်မှု (ဉာဏလမ်းစဉ်) ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ အဘက်ဘက်မှ ပြင်ဆင်လိုက်ခြင်းကို အမှန် (**ဝိဇ္ဇာ**) ဟု ထုတ်ဖော်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤခေတ်ကို အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။

အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် လောကကို အဝိဇ္ဇာဟု သတ်မှတ်ပြီး လောကမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် အဝိဇ္ဇာကို ပယ်သတ်ရန် တရားဘာဝနာကို အားထုတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို **ဗြဟ္မာ** သို့မဟုတ် **အတ္တ** ဟူ၍ အရကောက်ခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှင်တို့ မျှော်မှန်းသည့်အတိုင်း လွတ်မြောက်ခြင်း(မောက္ခ)၊ မသေခြင်း (အမတ)၊ အားကိုးရာဖြစ်ခြင်း (သရဏ)တို့ ပါဝင်သည့် စစ်မှန်

သောချမ်းသာသုခကို မရရှိခဲ့ချေ။ အလွန်ဆုံးရရှိခဲ့သည့် ချမ်းသာ
သုခကား ဈာန်သမာပတ်ချမ်းသာသာ ဖြစ်လေသည်။ ဤသို့ ဖြစ်
ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကို စိစစ်လိုက်သောအခါ တဏှာကို မပယ်
သတ်နိုင်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရှိရလေသည်။ ထို့ကြောင့်
စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိရေးအတွက် တဏှာကို ပယ်သတ်
နိုင်ရန် ထိုခေတ်လူတို့သည် "တပ" ခေါ် ပြင်းထန်သောကျင့်စဉ်
များကို ပြောင်းလဲ၍ ကျင့်ခဲ့ကြပါသည်။ ဘုရားအလောင်းတော်
သည်ပင် ထိုခေတ်က ခေတ်စားခဲ့သည့် "တပ" ကျင့်စဉ်၏ဝဲဂယက်၌
(၆)နှစ် တိုင်တိုင် လည်ခဲ့ရပါသည်။ ဤတပကျင့်စဉ် ခေတ်စား
သောကာလကို **တိတ္ထိယခေတ်**ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ တိတ္ထိယခေတ်
ပညာရှင်တို့သည် ဗြဟ္မဇာလသုတ်လာ (၆၂)ပါးသော အယူဝါဒတို့
တွင် တမျိုးမျိုး၌ သက်ဝင်ယုံကြည်ပြီး အတ္တဝါဒကို အခြေခံကြ၏။
ဗြဟ္မာကို အခြေမခံကြချေ။ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်
တွင် ဗြဟ္မာနှင့်အတ္တကို အတူတူဟု သတ်မှတ်၍ တိတ္ထိယခေတ်တွင်မူ
ဗြဟ္မာနှင့်အတ္တကို သီးခြားစီသတ်မှတ်ပါသည်။

ဘုရားအလောင်းတော်သည် မိမိကိုယ်တိုင် (၆)နှစ်တို့ကာလ
ပတ်လုံး ထိုခေတ်က ခေတ်စားသော "တပ"ကျင့်စဉ်များကို အပြင်း
ထန်ဆုံးကျင့်ခဲ့၏။ သူမတူအောင် ကျင့်ခဲ့၏။ သို့ရာတွင် သူရှာဖွေ
နေသော လွတ်မြောက်ခြင်း (မောက္ခ)၊ မသေခြင်း (အမတ)၊
အားကိုးရာဖြစ်ခြင်း (သရဏ)သဘောတို့ ပါဝင်သော စစ်မှန်သော
ချမ်းသာ (သန္တိသုခ)ကို မြင်နိုင်သော မျက်စိမဖြစ်ပေါ်သေးသော
ကြောင့် မမြင်ခဲ့။ သိနိုင်သောဉာဏ် မဖြစ်ပေါ်သေးသောကြောင့်
မသိခဲ့။ တွေ့ကြုံနိုင်သောပညာ မဖြစ်ပေါ်သေးသောကြောင့် မတွေ့
ကြုံခဲ့။ မျက်မှောက်ပြုနိုင်သော ဝိဇ္ဇာမဖြစ်ပေါ်သေးသောကြောင့်

မျက်မှောက် မပြုခဲ့။ လောကကိုကျော်၍ လင်းနိုင်သော အလင်းရောင် မဖြစ်ပေါ်သေးသောကြောင့် လောကုတ္တရာကို အကောင်အထည် မဖော်နိုင်ခဲ့။ ထိုအခါ ဘုရားအလောင်းတော်သည် "တပ" ကျင့်စဉ်ကို ပယ်စွန့်၍ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ကို ပြောင်းလဲကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ ဝိပဿနာသဘောကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ လောကကို ဝိပဿနာအမြင်ဖြင့် ကြည့်ခဲ့ပါသည်။ ဝိပဿနာအမြင်ဖြင့် ကြည့်သောအခါ ဒ နတ္တသဘောကို တွေ့ခဲ့ပါသည်။ ထိုအခါမှသာ စင်မှန်သော ချမ်းသာ (သန္တိသုခ)ကို မြင်ခဲ့ပါသည်။ သိခဲ့ပါသည်။ တွေ့ကြုံခဲ့ပါသည်။ မျက်မှောက်ပြုခဲ့ပါသည်။ အကောင်အထည် ဖော်ခဲ့ပါသည်။

ထိုအခါ ဘုရားအလောင်းတော်သည် သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရှင် ဘုရားစင်စစ်အဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူပြီး စင်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို **နိရောဓသစ္စာ**အဖြစ် လည်းကောင်း၊ နိရောဓသစ္စာသို့ရောက်ရာ ကျင့်စဉ် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကို **မဂ္ဂသစ္စာ**အဖြစ်လည်းကောင်း၊ လောကကို **ဒုက္ခသစ္စာ**အဖြစ်လည်းကောင်း၊ လောက၏ အကြောင်းရင်း တဏှာကို **သမုဒယသစ္စာအဖြစ်**လည်းကောင်း ထုတ်**ဖော်ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါ**သည်။ ဤအချိန်မှစ၍ ဗုဒ္ဓဝါဒသည် လောကသုံးပါး၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့ပါသည်။ ဗောဓိပက္ခိယတရား (၃၇) ပါးတို့သည် ထင်ရှားလာကြပါသည်။ ဤတရားများကြောင့် တသောင်းသောလောကဓာတ်သည် တုန်လှုပ်ခဲ့ပါသည်။ ပြင်းစွာ တုန်လှုပ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုမှ ဤမှ တုန်လှုပ်ခဲ့ပါသည်။ လောကသုံးပါး၌ အနှိုင်းမဲ့၊ အတုမဲ့ မြင့်မြတ်သော ဓမ္မရောင်ခြည်သည် ထင်ရှားစွာ ပေါ်လာခဲ့ပါသည်။ ထိုဓမ္မရောင်ခြည်ကား အနတ္တဓမ္မရောင်ခြည်ဖြစ်ပါသည်။

ကျင့်စဉ်များ

မြတ်စွာဘုရားသည် သူ၏ကျင့်စဉ်ကို "မဇ္ဈိမပဋိပဒါ"ဟု ထုတ်ဖော်ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။ တပည့်သာဝကတို့အား စစ်မှန်သောသန္တိသုခကို ရရှိနိုင်စေရေးအတွက် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ကို ကျင့်စေခဲ့ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်သည် မြတ်စွာဘုရားတွေ့ရှိခဲ့သည့် ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျင့်စဉ်ဖြင့် သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်းသိမြင်၍ သဗ္ဗညုဘုရားရှင်အဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူခဲ့ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ် မတိုင်မီက အစွန်းရောက်ကျင့်စဉ် (၂)မျိုး ရှိခဲ့ပါသည်။ ထိုကျင့်စဉ် (၂)မျိုးမှာ ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်နှင့် အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်

ကာမသုခလ္လိက ကျင့်စဉ် ဟူသည်မှာ [ကာမသုခ= ရလိုသောချမ်းသာ+အလ္လိက =တမ်းတမ်းစွဲ] ရလိုသော ချမ်းသာသုခကို မရမနေ တမ်းတမ်းစွဲကျင့်သည့် ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်း ကျင့်စဉ်သည် ဝေဒခေတ်၊ ဗြာဟ္မဏခေတ် ၊အာရဏျကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့၌ ခေတ်စားခဲ့သည့် ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော်သည်သည်း အာဠာရနှင့် ဥဒကရသေ့တို့ထံ၌ ၎င်းကျင့်စဉ်ကို ကျင့်ဖူးပါသည်။ ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်ကား လောကီစည်းစိမ်ချမ်းသာသုခကို ရှာရာ၌ ယနေ့ ရိုးရိုးလူသားတို့ကျင့်သုံးသည့် ကျင့်စဉ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အရပ်သူ အရပ်သားတို့၏ သမားရိုးကျကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ တရားအားထုတ်သူတို့၏ ထူးမြတ်သောကျင့်စဉ် မဟုတ်ပါ။

ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်၏ အကျဉ်းချုပ်မှာ "ရယူရေး"ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တို့၌ လူတိသည် မိမိတို့

ရလိုသော ချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်ရေးအတွက် နတ်ဒေဝါများအား အမျိုးမျိုးပူဇော်ကြပါသည်။ ပသကြပါသည်။ နတ်ဒေဝါများအား ပူဇော်ခြင်း၊ ပသခြင်းဖြင့် မိမိတို့ရလိုသော ချမ်းသာသုခကို နတ်ဒေဝါများက မိမိတို့အား ချီးမြှင့်လိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုယုံကြည်ချက်အတိုင်း မိမိတို့ရလိုသော ချမ်းသာသုခကို နတ်ဒေဝါများထံမှ မရရှိသောအခါ ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ် လူတို့သည် ပူဇော်နည်းကို တမျိုးပြောင်းလိုက်ပါသည်။

ဝေဒခေတ်နှင့် ဗြာဟ္မဏခေတ်တို့တွင် ရလိုသောချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်ရေးအတွက် ကျင့်စဉ်မှာ ကုန်သွယ်မှုသဘောမျိုး သက်ဝင်ပါသည်။ လူတို့က မွန်မြတ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုများဖြင့် နတ်ဒေဝါများအား ပူဇော်ပသမည်။ နတ်ဒေဝါများကလည်း လူတို့အား သူတို့တောင့်တသော ချမ်းသာသုခကို ပြန်လည်ချီးမြှင့်မည်။ သို့ဖြစ်၍ ဝေဒခေတ်နှင့်ဗြာဟ္မဏခေတ်ကျင့်စဉ်သည် "ဘာသာရေးကုန်သွယ်မှု" သဘော သက်ရောက်သောကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။

ဝေဒခေတ်နှင့်ဗြာဟ္မဏခေတ်တို့၌ ခေတ်စားသော"ဘာသာရေးကုန်သွယ်မှု"ကျင့်စဉ်ကို အာရဏျကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့တွင် တမျိုးတမည် ပြောင်းလိုက်ပါသည်။ နတ်ဒေဝါများအား မွန်မြတ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုများဖြင့် ပူဇော်ခြင်း၊ ပသခြင်းတို့ကို မပြုလုပ်တော့ပဲ တရားအားထုတ်ခြင်းကို ပြုလုပ်လာကြပါသည်။ ထိုခေတ်တရားအားထုတ်နည်းမှာ နတ်ဒေဝါများကို အာရုံပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ နတ်ဒေဝါများဆိုသည်မှာ ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။ အာရဏျကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့တွင် နတ်ဒေဝါများနေရာ၌ ဗြဟ္မာကို အစားသွင်းလာပါသည်။ နတ်ဒေဝါများကို ပစ္စည်းဝတ္ထုများဖြင့်

ပူဇော်ခြင်းအစား ဗြဟ္မာကို မြင်အောင် အာရုံပြုလာပါသည်။ စိတ်ဖြင့် အဖန်ဖန်အောက်မေ့လာပါသည်။ ဗြဟ္မာကို မြင်အောင် အာရုံပြုခြင်း၊ ဗြဟ္မာကို အဖန်ဖန်အောက်မေ့ခြင်းသည် အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့၏ တရားအားထုတ်နည်းဖြစ်ပါသည်။ထိုတရားအားထုတ်နည်းဖြင့် တရားအားထုတ်၍ ဗြဟ္မာကို မြင်လာလျှင် တရားအားထုတ်သူကိုယ်တိုင် ဗြဟ္မာဖြစ်သွားပြီး ရလိုသော ချမ်းသာသုခကို ရရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။

ထိုခေတ်တွင် အဝိဇ္ဇာသဘောကို သိကြပါသည်။ လောကကိုရှုမြင်သုံးသပ်ရာ၌ လူတို့သိသော အသိတရားသည် မှန်ကန်သောအသိ (ဝိဇ္ဇာသိ) မဟုတ်။ မှားသောအသိ (အဝိဇ္ဇာသိ)သာ ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်တရားဟူသည်မှာလည်း လူတို့ တွေ့ကြုံနေကြသည့် သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုများမဟုတ်။ ယင်း သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုများသည် အမြဲတစေ ဖြစ်၊ ပျက်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲနေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့သည် နောက်ဆုံး အမှန်တရားမဟုတ်။ နောက်ဆုံးအမှန်တရားဟူသည် ဖြစ်၊ ပျက်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပဲ အမြဲထာဝစဉ် တသမတ်တည်း တည်ရှိသည့်သဘောသာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်း နောက်ဆုံးအမှန်တရားကို လူတို့မသိကြ။ လူတို့ မသိကြသော်လည်း နောက်ဆုံး အမှန်တရားကား ရှိသည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံး အမှန်တရားကို ထိုခေတ်ဝေါဟာရဖြင့် "ဗြဟ္မာ" ဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာခေါ် နောက်ဆုံး အမှန်တရားသည် နေရာတိုင်းမှာ ရှိပါသည်။ ကာလတိုင်းမှာ ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းအမှန်တရားသည် နေရာဒေသသဘောင်ကို လွန်သဖြင့် **ဒေသဝိမုတ္တ** (ဒေသလွတ်)လည်းဖြစ်ပါသည်။ ကာလဘောင်ကိုလွန်သဖြင့် **ကာလဝိမုတ္တ** (ကာလလွတ်)လည်းဖြစ်ပါသည်။ဒေသလွတ်ဆိုသည်မှာ နေရာ

ဒေသတို့ဖြင့်ကန့်သတ်၍မရပဲ အလုံးစုံတို့၌ တသားတည်း တသမတ်တည်း တည်ရှိသည့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ ကာလလွတ် ဆိုသည်မှာ ဖြစ်၊ ပျက်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပဲ အမြဲထာဝစဉ် တည်ရှိသည့် သဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောသည် ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။ တရားကိုယ်အားဖြင့်ဆိုရလျှင် သက်ရှိသက်မဲ့ အားလုံးတို့သည်ပင် ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။

သို့ပါလျက် လူတို့သည် ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ်မမြင်၊ ဗြဟ္မာအဖြစ်မသိ၊ဗြဟ္မာကို လောကအဖြစ်သာမြင်သည်။ လောကအဖြစ်သာသိသည်။ မှုန်ဝါးဝါးအလင်းရောင်၌ ကြိုးကို မြွေထင်သည့် သဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူတို့သိသော လောကသိမှန်သမျှသည် မှားသောအသိ (အဝိဇ္ဇာသိ)သာ ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကြိုးကို ကြိုးအဖြစ်မမြင်ပဲ မြွေအဖြစ်မြင်သကဲ့သို့ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ်မမြင်ပဲ လောကအဖြစ် မြင်နေသမျှ ကာလပတ်လုံး ယင်းအသိအားလုံးသည် မှားသောအသိသာဖြစ်ပြီး မှန်သောအသိ မဖြစ်ကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မှန်သောအသိ (ဝိဇ္ဇာသိ)ဖြစ်စေရန် ဗြဟ္မာကို လောကအဖြစ်မမြင်ပဲ ဗြဟ္မာအဖြစ်မြင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဗြဟ္မာကို ဗြဟ္မာအဖြစ်မြင်ရန် ဗြဟ္မဉာဏ်ကို ရဖို့လိုအပ်ပါသည်။ သို့မှသာ မှန်သောအသိ(ဝိဇ္ဇာသိ) ဖြစ်ပါမည်။ ဤသို့လျှင် ထိုခေတ်ပညာရှင်များသည် အဝိဇ္ဇာသဘောကို သိကြပါသည်။ ထို၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဝိဇ္ဇာသဘောကို သိကြပါသည်။ အဝိဇ္ဇာပျောက်၍ ဝိဇ္ဇာရောက်ရန် ရိုးရိုးစာပေသိ၊ ဆင်ခြင်သိတို့ဖြင့် မတတ်ကောင်းပဲ တရားဘာဝနာ အားထုတ်ခြင်းဖြင့်သာ တတ်ကောင်းကြောင်း သိမြင်ကြပါသည်။ သိမြင်သည့်အလျောက်လည်း တရားဘာဝနာကို အားထုတ်ကြပါသည်။

ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်၏ တရားဘာဝနာ အားထုတ်နည်းကား အရာရာတိုင်းကို ဗြဟ္မာ့အဖြစ်မြင်နိုင်ရေးအတွက် ဗြဟ္မဉာဏ်ကို ရရှိရန် အားထုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အရာရာတိုင်းသည် အမှန်တရားမဟုတ်၊ အမှားတရားသာဖြစ်သည်။ အမှန်တရားသည် အမျိုးမျိုးမရှိ၊ တခုတည်းသာရှိသည်။ အရာရာတိုင်း၏နောက်ကွယ်၌ တခုတည်းသဘောရှိသည်။ အမှားတရား၏ နောက်ကွယ်၌ အမှန်တရားရှိသည်။ အမှန်တရားသဘော၊ တခုတည်းသဘောကို ထွင်းဖောက်၍ သိရန်လိုသည်။ ထွင်းဖောက်၍ သိနိုင်ရေးအတွက် ထိုခေတ် ပညာရှင်တို့သည် မိမိတို့တွေ့ကြုံသိရှိကြသော အရာရာတိုင်းကို ပင် ဗြဟ္မာ့အဖြစ်အာရုံယူကြသည်။ နွားကိုမြင်လျှင်လည်း နွားအဖြစ်ကိုကျော်လွန်၍ ဗြဟ္မာ့အဖြစ်အာရုံပြုသည်။သစ်ပင်ကိုမြင်လျှင်လည်း သစ်ပင်အဖြစ်ကို ကျော်လွန်၍ ဗြဟ္မာ့အဖြစ်အာရုံပြုသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အရာရာတိုင်းကိုမြင်လျှင် ယင်းတို့၏အရာရာတိုင်းသဘောကို ကျော်လွန်၍ ယင်းတို့၏နောက်ကွယ်ရှိ တခုတည်းအဖြစ် သို့မဟုတ် ဗြဟ္မာ့အဖြစ် အာရုံပြုသည်။ ဤသည်မှာ ထိုခေတ် တရားဘာဝနာ အားထုတ်နည်းဖြစ်ပါသည်။

ဤတရားဘာဝနာအားထုတ်နည်းအရ အားထုတ်၍ ထိုခေတ် ပညာရှင်တို့သည် အထိုက်အလျောက် ဗြဟ္မဉာဏ်ကို ရခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် သူတို့ရသော ဗြဟ္မဉာဏ်ကား သူတို့မျှော်မှန်းထားသည့်အတိုင်း အဝိဇ္ဇာကို မြစ်ပြတ်ပယ်နိုင်သော လောကုတ္တရာဝိဇ္ဇာဉာဏ် မဟုတ်။အဝိဇ္ဇာကို ယာယီအခိုက်အတန့်အားဖြင့် ခွါနိုင်သော **လောကီ ချာန် ဝိဇ္ဇာဉာဏ်**သာဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ထိုခေတ် ပညာရှင်တို့သည် သူတို့မျှော်မှန်းထားသည့် လောကမှ လွတ်မြောက်ခြင်း "မောက္ခ"၊ မသေခြင်း "အမတ"၊ ကိုးကွယ်ရာဖြစ်ခြင်း "သရဏ" တို့ကို

မျှော်မှန်းထားသည့်အတိုင်း မရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤကျင့်စဉ်ကို မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော်သည် မှားယွင်းသော ကျင့်စဉ်(အစွန်းရောက်ကျင့်စဉ်)အဖြစ် ပစ်ပယ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်၏သဘောကို အကျဉ်းချုပ်၍ ဆိုရလျှင် ယင်းကျင့်စဉ်သည် ဘဝနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ပတ်ဝန်းကျင်ကို အလေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ အာရမ္မဏိကနှင့်အာရုံတွင် အာရုံပိုင်းကို လေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ အဇ္ဈတ္တနှင့်ဗဟိဒ္ဓတွင် ဗဟိဒ္ဓကို အလေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ကတ္တားနှင့် ကမ္မတွင် ကမ္မကို အလေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တတွင် နိမိတ္တကိုအလေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ တဏှာနှင့်အဝိဇ္ဇာတွင် အဝိဇ္ဇာကို အလေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ စွန့်လွှတ်ရေးနှင့် ရယူရေးတွင် ရယူရေးကို အလေးထားသော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ သဘောမှာ အစွန်းနှစ်ဘက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း (ဥဘတောဝုဋ္ဌာန)ဖြစ်ပါသည်။ဤအမြင်အရ အထက်ဖော်ပြပါ အစုံတရား (၂)ပါးတို့မှာ အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သည့် အစုံတရားများ ဖြစ်ပါသည်။ထို့ကြောင့်ယင်းအစုံတရားများကို အစွန်းတရားများဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသည်။ အစွန်းတရားနှစ်မျိုးအနက် တမျိုးမျိုးမှ လွတ်မြောက်ရုံမျှနှင့် ယင်းလွတ်မြောက်ခြင်းကို မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ အဆုံးစွန်မှန်ကန်သည့် ကျင့်စဉ်အဖြစ် သတ်မှတ်မည်မဟုတ်ပဲ အစွန်းရောက်ကျင့်စဉ်အဖြစ်သာ သတ်မှတ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤကာမသုခလ္လိက ကျင့်စဉ်အရ လောကဒုက္ခအပေါင်းမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် ကျင့်သုံးရာ၌ အကယ်၍လွတ်မြောက်သည်ဆိုပါလျှင် ဘဝနှင့်ပတ်ဝန်း

ကျင်တွင် ပတ်ဝန်းကျင်သာ လွတ်မြောက်ပြီး ဘဝမှာ တန်းလန်း ကျန်ရစ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။ အာရမ္မဏိကနှင့်အာရုံတွင် အာရုံပိုင်း သာလွတ်မြောက်ပြီး အာရမ္မဏိကမှာ တန်းလန်းကျန်ရစ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။

အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓတွင် ဗဟိဒ္ဓသာ လွတ်မြောက်ပြီး အဇ္ဈတ္တမှာ တန်းလန်း ကျန်ရစ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။ ကတ္တားနှင့် ကမ္မတွင် ကမ္မသာ လွတ်မြောက်ပြီး ကတ္တားမှာ တန်းလန်း ကျန်ရစ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တတွင် နိမိတ္တသာ လွတ်မြောက်ပြီး ပဝတ္တမှာ တန်းလန်းကျန်ရစ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။ တဏှာနှင့် အဝိဇ္ဇာ တွင် အဝိဇ္ဇာသာ လွတ်မြောက်ပြီး တဏှာမှာ တန်းလန်းကျန်ရစ်နေ မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ လွတ်မြောက်ခြင်း ဆိုသည်မှာ တဒင် ပဟာန်၊ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်ဖြင့် လွတ်မြောက်ခြင်းကို ဆိုပါသည်။ တန်းလန်းကျန်ခြင်း ဆိုသည်မှာ အနုသယသဘောဖြင့် ကျန်ခြင်းကို ဆိုပါသည်။ စွန့်လွှတ်ရေးနှင့် ရယူရေးတွင် ရယူရေးသာ လွတ်မြောက် ပြီး စွန့်လွှတ်ရေးမှာ တန်းလန်းကျန်ရစ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော်သည် အစွန်းတဘက် ဖြစ်သည့် ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်ကို ပယ်၍ အစွန်းတဘက်ဖြစ်သည့် အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်

အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်ဟူသည်မှာ[အတ္တ=ခန္ဓာကိုယ်+ကိလမထ =ညှဉ်းပန်းခြင်း] မိမိ၏ခန္ဓာကိုယ်ကို ညှဉ်းပန်းသည့် လမ်းစဉ် ဖြစ်ပါ သည်။ ဤကျင့်စဉ်သည် တိတ္ထိယခေတ်တွင် ခေတ်စားသည့် ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော်သည်လည်း ဤကျင့်စဉ်

ကို ကျင့်ဖူးပါသည်။ ပဉ္စဝဂ္ဂီ ငါးဦးတို့ နောက်ဆုံး ခွဲခွာချိန်အထိ အလောင်းတော်သည် ဤကျင့်စဉ်ကို ကျင့်ခဲ့ပါသည်။ ဤကျင့်စဉ်၏ ထင်ရှားသောအမည်မှာ "တပ" ဖြစ်ပါသည်။ ကျင့်စဉ်သမိုင်းအရ ဆိုရလျှင် "တပ" ကျင့်စဉ်သည် ထိုခေတ်၌ အထင်ရှားဆုံးကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ မှန်ကန်သော ကျင့်စဉ်အဖြစ် ထိုခေတ် တရား အားထုတ်သူများက လက်ခံထားသည့် ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။

ချမ်းသာသုခရရှိရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ကျင့်နည်းမှာ (၂)မျိုး ရှိပါသည်။ တမျိုးမှာ သာမန်အရပ်သား ကျင့်နည်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြားတမျိုးမှာ တရားအားထုတ်သူတို့၏ ကျင့်နည်း ဖြစ်ပါသည်။ သာမန်အရပ်သားကျင့်နည်းမှာ စီးပွားဥစ္စာရရှိရေးအတွက် အရပ်သူ အရပ်သားတို့ ကျင့်သုံးသည်နည်းအတိုင်း ပုံသေသတ်မှတ်ချက်မရှိပဲ အလျဉ်းသင့်သလို ကျင့်သုံးသည့် ကျင့်နည်းဖြစ်ပါသည်။ တရား အားထုတ်သူတို့၏ကျင့်နည်းမှာ ပုံသေသတ်မှတ်ချက်ဖြင့်ကျင့်သုံးသည့် ကျင့်နည်းဖြစ်ပါသည်။ အတ္တကိလမထ ကျင့်စဉ်သည် တရားအားထုတ် သူတို့၏ ကျင့်နည်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကျင့်နည်းအရ ကျင့်လျှင် ပုံသေ သတ်မှတ်ချက် "တပ"ကျင့်စဉ်အတိုင်း ကျင့်ရပါ သည်။

အတ္တကိလမထ ကျင့်စဉ်၏ အကျဉ်းချုပ်မှာ "စွန့်လွှတ်ရေး" ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ တိတ္ထိယခေတ်၌ လူတို့သည် မိမိတို့ရလိုသော ချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်ရေးအတွက် "တဏှာ"ကို ပယ်စွန့်ရန် အရေး ကြီးကြောင်း သတ်မှတ်ကြ ါသည်။ ထို့ကြောင့် တိတ္ထိယခေတ်၌ အဝတ်အထည်မှ စ၍ နောက်ဆုံး အာဟာရအထိ ပယ်စွန့်ရန် ကြိုး ပမ်းကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တဏှာကိုပယ်စွန့်ယင်း ဒုက္ခတရားအမျိုးမျိုး ကို ခံယူရာမှ နောက်ဆုံး "ကံ"သစ် မဖြစ်တော့ပဲ "ကံ"ဟောင်း၏

အကျိုးတရား ဒုက္ခများ အားလုံး ချုပ်ငြိမ်းသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။

တိတ္ထိယခေတ်အမြင်အရ အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာတွင် အဝိဇ္ဇာထက် တဏှာက ပို၍အရေးကြီးပါသည်။ ဝေဒခေတ်၊ ဗြာဟ္မဏခေတ်၊ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တလျှောက်လုံးတွင် အဝိဇ္ဇာကိုပယ်သတ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြပါသည်။ ကြိုးစားခဲ့သည့်အလျောက်လည်း အဝိဇ္ဇာကို အထိုက်အလျောက် ပယ်သတ်နိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုသို့ပယ်သတ်နိုင်ခြင်းကား သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် မြစ်ပြတ်ပယ်သတ်နိုင်ခြင်းမဟုတ်၊ အလွန်ဆုံး ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်ဖြင့် ယာယီပယ်သတ်နိုင်ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာသည် မြစ်ပြတ်အနေဖြင့် မသေပဲ သင့်လျော်သောအကြောင်းကိုရလျှင် (အနုရူပံ ကာရဏံ လဘိတွာ) ခေါင်းထောင်၍ ထ-နိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် အဝိဇ္ဇာသည် နိဝရဏသဘောဖြင့် သေသော်လည်း အနုသယသဘောဖြင့် မသေပဲ ရှင်သန်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာသည် မြစ်ပြတ်မသေသေးသမျှ ကာလပတ်လုံး ရရှိသောချမ်းသာသုခသည် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ဝေဒခေတ်၊ ဗြာဟ္မဏခေတ်၊ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တို့၌ ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်ဖြင့် ရအပ်သော ချမ်းသာသုခသည် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခမဟုတ်ကြောင်း မျက်ဝါးထင်ထင် တွေ့ကြုံကြသော တိတ္ထိယခေတ် ပညာရှင်တို့သည် အဝိဇ္ဇာထက် တဏှာကို အလေးထားကာ တဏှာကိုပယ်သတ်ရန် အားထုတ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တိတ္ထိယခေတ် အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်အရ တရားအားထုတ်နည်းကား အရာရာတိုင်းကိုမကြည့်ပဲ ယင်းတို့၏ နောက်ကွယ်၌ရှိသော အမှန် (သစ္စာ) တရားကိုမြင်ရန် အားထုတ်ခြင်းမျိုးမဟုတ်။ လောကကို မကြည့်ပဲ ယင်းတို့၏နောက်ကွယ်၌ရှိသော အမှန် (သစ္စာ) တရားကို မြင်ရန် အားထုတ်ခြင်းမျိုးမဟုတ်။ ဖြစ်, ပျက်, ပြုပြင်ပြောင်းလဲနေသော သင်္ခတတရားများကိုမကြည့်ပဲ ယင်းတို့၏နောက်ကွယ်၌ရှိသော မဖြစ် မပျက် မပြုပြင်မပြောင်းလဲသော အသင်္ခတတရားကို မြင်ရန် အားထုတ်ခြင်းမျိုးမဟုတ်။ အဆိုပါအားထုတ်နည်းများကား မှားယွင်းသော အားထုတ်နည်းများဖြစ်ကြောင်း ဝေဒခေတ်၊ ဗြာဟ္မဏခေတ်၊ အာရညကခေတ်နှင့် ဥပနိဒ္ဒါန်ခေတ် ကာမသုခလ္လိက ကျင့်စဉ်များက သက်သေထူခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ သက်သေထူခဲ့ခြင်းကို တိတ္ထိယခေတ် ပညာရှင်များက သိမြင်ခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ ထိုကြောင့် တိတ္ထိယခေတ် ပညာရှင်တို့သည် စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခကို ရရှိရေးအတွက် တဏှာကို ပယ်သတ်ကာ အမှန် (သစ္စာ) တရားကို မြင်ရန် အားထုတ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ "ရယူရေး" ကျင့်စဉ်ဖြစ်သည့် ကာမသုခလ္လိက ကျင့်စဉ်ကို ပယ်စွန့်၍ "စွန့်လွှတ်ရေး" ကျင့်စဉ်ဖြစ်သည့် အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်ကို ကျင့်သုံးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤကျင့်စဉ်၏ အနှစ်သာရမှာ ဘဝနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဘဝကို အလေးထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အာရမ္မဏိကနှင့်အာရုံတွင် အာရမ္မဏိကကို အလေးထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓတွင် အဇ္ဈတ္တကို အလေးထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကတ္တားနှင့် ကမ္မတွင် ကတ္တားကို အလေးထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပစ္စတ္တနှင့် နိမိတ္တတွင် ပစ္စတ္တကို အလေးထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ပစ္စတ္တ ဆိုသည်မှာ ကိလေသဝဋ်၊ ကမ္မဝဋ်၊ ဝိပါကဝဋ် ဖြစ်သည့် နာမ်တရားများ ဖြစ်ပါ

သည်။ နိမိတ္တ ဆိုသည်မှာ ဒ စိုင်အခဲသဏ္ဍာန်၊ ဒြပ်သဖွယ် စိတ်ဝယ် ထင်သော အာရုံ သင်္ခါရတရားများ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် တဏှာ နှင့် အဝိဇ္ဇာတွင် တဏှာကို အလေးထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်၊ ဤကျင့်စဉ် သည်လည်း မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ အစွန်းတရားတပါးပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရား အလောင်းတော်သည် နောက်ဆုံး၌ ဤ ကျင့်စဉ်ကို ပယ်စွန့်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်၌ ဤ အစွန်းရောက် ကျင့်စဉ် (၂) မျိုးလုံးကိုပင် အရိယသစ္စာကို မမြင် နိုင်သော ကျင့်စဉ် (အနရိယ) ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စစ်မှန်သော အကျိုးစီးပွားကို မဖြစ်စေနိုင်သော ကျင့်စဉ် (အနတ္ထသံဟိတ) ဟူ၍ လည်းကောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါ ကျင့်စဉ်

မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ကို အလယ်အလတ်ကျင့်စဉ်ဟု သဒ္ဒါနက် အားဖြင့် မြန်မာပြန်ကြပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့်မူ အစွန်း (၂) ဘက်မှ လွတ်မြောက်သည့် ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကျင့်စဉ် တွင် မျိုးတူသဘော (၃) မျိုးပါဝင်ပြီး (၂) မျိုးကို အစွန်းတရားများ အဖြစ် သတ်မှတ်၍ ကျန်တမျိုးကို မဇ္ဈိမပဋိပဒါအဖြစ် သတ်မှတ် ပါသည်။ ၎ စွန်းတရား (၂) မျိုးတို့သည် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ကြ ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါမှာမူ ယင်းအစွန်းတရားနှစ်ပါးတို့မှ ထွက်ပေါ် လာခြင်းဖြစ်သဖြင့် အသွင်သဏ္ဌာန် ၁ ဘောအရ အစွန်းတရား (၂) ပါးနှင့် မဆန့်ကျင်သော်လည်း အနှစ်သာရ သဘောအရ အစွန်းတရား (၂) ပါးနှင့် လုံးဝ ဆန့်ကျင်ပါသည်။ **မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ အရကောက်မှာ** မုချအားဖြင့် မဂ်စိတ်နှင့်ယှဉ်သော မဂ္ဂင် (၈) ပါး ဖြစ်ပါသည်။ ဖလူပစာရအားဖြင့် မဂ်စိတ်၏ရှေ့၌ဖြစ်သော ဝိဝဋ္ဋ- နိဿိတကုသိုလ်နှင့် ယှဉ်သော မဂ္ဂင် (၈) ပါးဖြစ်ပါသည်။ ကာရဏူ-

ပစာရအားဖြင့် မဂ်စိတ်၏ နောက်၌ ဖြစ်သော ဖိုလ်စိတ် ကြိယာစိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော မဂ္ဂင်(၈)ပါး ဖြစ်ပါသည်။ ပါဠိဘာသာဖြင့် ဥဘတောဝုဋ္ဌာန (အစွန်းနှစ်ဘက်မှ ထမြောက်ခြင်း) ဟု ခေါ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟူသော ဝေါဟာရကို ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ဘုရားသည် ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်၌ စတင်အသုံးပြုသော်လည်း ယနေ့ခေတ်တွင်မူ ယင်းဝေါဟာရကို ဝါဒရေးရာများ၌ပါ အသုံးပြုနေကြကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းဝေါဟာရ၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပေါ်လွင်စေရန် အောက်ပါရှုထောင့်များမှ သုံးသပ်တင်ပြအပ်ပါသည်–

(၁) ကာမသုခလ္လိကနှင့်အတ္တကိလမထဟူသော ကျင့်စဉ်ရှုထောင့်၊

(၂) အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓဟူသော သန္တာန်ရှုထောင့်

(၃) အာရမ္မဏာနုသယနှင့် သန္တာနာနုသယဟူသော အနုသယရှုထောင့်၊

(၄) အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကဟူသော အဘိဓမ္မာရှုထောင့်၊

(၅) ဘဝနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဟူသော လောကရှုထောင့်၊

(၆) ကတ္တားနှင့် ကံဟူသော သဒ္ဒါရှုထောင့်၊

(၇) ပစ္စတ္တနှင့် နိမိတ္တဟူသော ဝိပဿနာရှုထောင့်၊

(၈) ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာဟူသော သစ္စာရှုထောင့်၊

(၉) အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာဟူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ရှုထောင့်၊

(၁၀) ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်ဟူသော စိတ္တဗေဒရှုထောင့်။

(၁) ကာမသုခလ္လိကနှင့် အတ္တကိလမထနုယောင့်

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလ၌ လူသားတို့သည် ချမ်းသာသုခ ရရှိရေး အတွက် အားထုတ်ကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့အားထုတ်ရာတွင် သာမန် အရပ်သားတို့၏ အားထုတ်နည်းဖြင့် ရရှိရေးအတွက် အားထုတ်ကြ သည်လည်း ရှိပါသည်။ သာမန်အရပ်သားတို့၏ အားထုတ်နည်း မဟုတ်သော "တပ"ကျင့်နည်းဖြင့် စွန့်လွှတ်ရေးအတွက် အားထုတ် ကြသည်လည်း ရှိပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်ရောက်သောအခါ ထိုနည်း(၂) မျိုးလုံးကို "အစွန်းရောက်" နည်းများအဖြစ် ပစ်ပယ်လိုက်ပါသည်။ မမှီဝဲထိုက်သော (အသေဝိတဗ္ဗ) နည်းများအဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်ပါ သည်။ သာမန်အရပ်သားတို့၏ အားထုတ်နည်းကို မူလအစွန်း အဖြစ် လည်းကောင်း၊ "တပ" ကျင့်နည်းကို ပဋိပက္ခအစွန်း အဖြစ် လည်း ကောင်း သတ်မှတ်၍ ပယ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အမှန်အားဖြင့် ချမ်းသာသုခကိုရှာရာတွင် အသင်သဏ္ဌာန်အား ဖြင့် အဆိုပါနည်း (၂)မျိုးလုံးကိုပင် သင့်လျော်သလို အသုံးပြုရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့အသုံးပြုသော်လည်း အနှစ်သာရအားဖြင့် ခေတ် အချင်းချင်း ရည်ရွယ်ချက်ခြားနားပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလ က အသုံးပြုနည်းမှာ ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊အတ္တအနေဖြင့် ရရှိခံစားရန် အသုံး ပြုသည့် အသုံးပြုနည်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုအသုံးပြုနည်းအရ အသုံးပြု လျှင် မည်မျှပင်အားကောင်းသော ကာမကုသိုလ်၊ ရူပကုသိုလ်နှင့် အရူပကုသိုလ်ပင်ဖြစ်စေကာမူ သံသရာဝဋ်အတွင်း၌ ကျင်လည်နေရ ခြင်းအကျိုးကိုသာ ရရှိမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓခေတ်၌ ထို နည်း (၂)မျိုးလုံးကို အစွန်းရောက် (အန္တ)နည်းများဟူ၍ လည်း ကောင်း၊ ရရှိသောကုသိုလ်များကိုလည်း ဝဋ္ဋနိဿိတ (ဝဋ်လည်) ကုသိုလ်များဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရရှိသော ချမ်းသာသုခများကိုလည်း

သံသရာသုခများ သုခယောင်ဆောင်နေသော ဒုက္ခများဟူ၍ လည်းကောင်း သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်၌လည်း ကုသိုလ်မှု၊ အကုသိုလ်မှုများကို ပြုကြသည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ရည်ရွယ်ချက်ချင်း ခြားနားပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ အတ္တအနေဖြင့် ရရှိခံစားရန် မဟုတ်။ ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ အတ္တအနေမှ လွတ်မြောက်ရန် (ဝါ) ငါ သီလ ဆောက်တည်သည်၊ ငါ ဒါနပြုသည်၊ ငါ ဘာဝနာတရား ပွားများသည် ဟူသော "ငါစွဲ" ပါဝင်မှုမှ လွတ်မြောက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ အတ္တအနေမှ လွတ်မြောက်သော (ဝါ) ငါစွဲပါဝင်မှုမှ လွတ်မြောက်သော ကုသိုလ်သည် ဝိဝဋ္ဋနိဿိတ (ဝဋ်မှပြတ်) ကုသိုလ် ဖြစ်ပြီး လောကုတ္တရာသုခ (သန္တိသုခ)ကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။ သန္တိသုခ ရရှိရေးနှင့်ပတ်သက်၍ မြတ်စွာဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူခဲ့သောနည်းကို မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟု ခေါ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါတွင် သာမန်အရပ်သားတို့၏ အားထုတ်နည်းဖြစ်သော ကာမသုခလ္လိကနည်းသည် အသွင်သဏ္ဌာန်အနေဖြင့် သင့်သလို ပါဝင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အနှစ်သာရအနေအားဖြင့်မူ လုံးဝပါဝင်ခြင်း မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ရဟန်းတော်များအား ပိုးဖဲကတ္တီပါ၊ တိုက်ကျောင်း၊ ပဏီတဘောဇဉ် စသည်တို့ကို ခွင့်ပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ကို သုံးဆောင်နည်းနှင့် ပတ်သက်၍ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျစေရန် ပစ္စဝေက္ခဏာ ဆင်ခြင်နည်းတို့ကို ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သာမန် အရပ်သားတို့၏ အားထုတ်နည်း မဟုတ်သော "တပ"ကျင့်နည်းဖြစ်သည့် အတ္တကိလမထနည်းသည်လည်း အသွင်သဏ္ဌာန်အနေဖြင့် သင့်သလို ပါဝင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အနှစ်သာရ

အနေဖြင့်မှု လုံးဝပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။ ထိုကြောင့် ရဟန်းတော်များအား ဓုတင်အကျင့် စသည်တို့ကို ခွင့်ပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကို ပြုလုပ်ကြခြင်းတူသော်လည်း ပြုလုပ်နည်းနှင့်ပတ်သက်၍ အစွန်းနည်း (၂)မျိုးနှင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါတို့၏ ခြားနားခြင်းသည် ဤသို့ဖြစ်ပါသည်။ အစွန်းနည်း (၂)မျိုးသည် သတ္တ၊ ဇီဝသဘောဖြင့် အတ္တကိုအခြေခံ၍ အတ္တဖြင့် သိမ်းပိုက်နိုင်ရေးအတွက် ဦးတည်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါသည် နိဿတ္တ၊ နိဇ္ဇီဝ သဘောဖြင့် အနတ္တကိုအခြေခံ၍ အတ္တမှလွတ်မြောက်ရေးအတွက် ဦးတည်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါနည်းအရကျင့်သုံးသော ကုသိုလ်နှင့်ပတ်သက်၍ ပိဋကတ်စာပေများ၌ ဤသို့တွေ့ရပါသည်——

ကုလ္လူပမော မယာ ဓမ္မော ဒေသိတော နိတ္ထရဏတ္ထာယ၊ နော ဂဟဏတ္ထာယ။ ကုလ္လူပမံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနန္တေဟိ ဓမ္မာပိ ဝေါ ပဟာတဗ္ဗာ၊ ပဂေဝ အဓမ္မာ။

(ကုလ္လူပမော၊ ဖောင်ဥပမာရှိသော။ ဓမ္မော၊ တရားကို။ နိတ္ထရဏတ္ထာယ၊ သံသရာမှ လွတ်မြောက်ခြင်းငှာ (ဝါ) ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ အတ္တအနေဖြင့် သိမ်းပိုက်ခံစားခြင်းမှ လွတ်မြောက်ခြင်းငှါ။ ဒေသိတော၊ ဟောတော်မူအပ်၏။ ဂဟဏတ္ထာယ၊ ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ အတ္တအနေဖြင့် သိမ်းပိုက်ခံစားခြင်းငှာ။ နော ဒေသိတော၊ ဟောတော်မူအပ်သည်မဟုတ်။ ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ ဒေသိတံ၊ ဟောတော်မူအပ်သော။ ကုလ္လူပမံ၊ ဖောင်ဥပမာရှိသော။ ဓမ္မံ၊ တရားကို။ အာဇာနန္တေဟိ၊ သိကြကုန်သော။ ဝေါ၊ သင်တို့သည်။ ဓမ္မာပိ၊ ကုသိုလ်တရားတို့ကိုသော်လည်း။ ပဟာတဗ္ဗာ၊ ပယ်အပ်ကုန်၏။ အဓမ္မာ၊ အကုသိုလ်

တရားတို့ကိုမူ။ ပဂေဝ၊ အဘယ်ဆိုဖွယ်ရာရှိကုန်အံ့နည်း။ ပဟာ-တဗ္ဗာ ဝေ၊ ပယ်အပ်ကုန်သည်သာတည်း)။

(မူလပဏ္ဏာသပါဠိ–၁၈၈)

ဣဒံ ခေါ မေ ဒေါမနဿံ သေဝတော အကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တီတိ ဝေရူပံ ဒေါမနဿံ သေဝိတဗ္ဗံ။

(ခေါ၊စင်စစ်။ ဣဒံ ဒေါမနဿံ၊ဤနှလုံးမသာယာမှု အကုသိုလ်ဝေဒနာကို။ သေဝတော၊ မှီဝဲသော။ မေ၊ ငါ့အား။ အကုသလာဓမ္မာ၊ အကုသိုလ်တရားတို့သည်။ ပရိဟာယန္တိ၊ ဆုတ်ယုတ်ကုန်၏။ ကုသလာဓမ္မာ၊ ကုသိုလ်တရားတို့သည်။ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ တိုးပွားကုန်၏။ ဣတိ ဝေရူပံ၊ ဤသို့သဘောရှိသော။ ဒေါမနဿံ၊ အကုသိုလ် ဒေါမနဿဝေဒနာကို။ သေဝိတဗ္ဗံ၊ မှီဝဲအပ်၏)။

(ဒီဃနိကာယမဟာဝဂ္ဂ–၂၂၂)

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလ-က လူသားတို့သည် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တို့ကို ပြုလုပ်ကြပါ၏။ ထိုကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ (အတ္တ) အနေဖြင့် ခံစားနိုင်မှုကို အခြေခံ၍ ပြုလုပ်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တို့ဖြစ်သောကြောင့် အစွန်းရောက်သဘောရှိကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတို့ကို မမှီဝဲအပ်ကြောင်း ဟောကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်၌ကား ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ(အတ္တ) အနေဖြင့် ခံစားမှု (ဂေဟဿိတ) မဟုတ်ပဲ သံသရာမှ လွတ်မြောက်မှု (ဝါ) ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ(အတ္တ) အနေဖြင့် ခံစားမှုမှ လွတ်မြောက်မှု (နိက္ခမဿိတ) ကိုအခြေခံ၍ လုပ်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် ယင်းတို့သည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါသဘော ရှိလာပါသည်။ ထို့ကြောင့် မှီဝဲအပ်ကြောင်း ဟောကြားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့်ဆိုရလျှင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါတွင် အနုစ်သာရအနေဖြင့် အစွန်းတရားများ လုံးဝမပါဝင်သော်လည်း အသွင်သဏ္ဌာန်အနေဖြင့်မူ ကာမသုခလ္လိကအသွင်လည်းပါဝင်ပါသည်။အတ္တကိလမထအသွင်လည်းပါဝင်ပါသည်။ ကာမသုခလ္လိကအသွင်ပါဝင်သဖြင့် အလောင်းတော်ကို မဇ္ဈိမပဋိပဒါ နည်းအရ ကျင့်နေခြင်းဖြစ်ပါလျက် ကာမသုခလ္လိကလမ်းစဉ်ကို လိုက်သွားသူအဖြစ် ပဉ္စဝဂ္ဂီတို့က စွပ်စွဲခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အတ္တကိလမထအသွင်ပါဝင်သဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါနည်းအရ ပြင်းထန်စွာ ကျင့်ကြသော ယောဂီတို့အား အတ္တကိလမထလမ်းစဉ်ကို လိုက်သူများအဖြစ် အထင်မှားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်သော်လည်း မဇ္ဈိမပဋိပဒါကို အစွန်း (၂)ဘက်မှ လွတ်သောကျင့်စဉ်အဖြစ် သတ်မှတ်အပ်ပါသည်။

(၂) အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓရှုထောင့်

အဇ္ဈတ္တဟူသည် (အဓိ+အတ္တ)ဟူသော ပုဒ်(၂) ပုဒ်စပ်ထားသော သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်ပါသည်။ အနတ္တဒေသနာတော်အရ အတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်းလျှင် အတ္တနှင့်ပတ်သက်သည့် (အဓိ+အတ္တ=အဇ္ဈတ္တ) သည်လည်း ဆိတ်သုဉ်းရမည်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အဇ္ဈတ္တကိုထောက်ဆ၍ ရရှိလာသည့် ဗဟိဒ္ဓသည်လည်း မိမိထောက်ဆရာ အဇ္ဈတ္တမရှိတော့လျှင် အသိုအလျောက်မရှိတော့သည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓတို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါကိုအရှိထား၍ ရရှိလာသည့်သဘောများဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ မရှိတော့သောအခါ၌ ယင်းတို့သည်လည်း ဓမ္မတာအားဖြင့် မရှိကြတော့ချေ။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါသည် မဂ္ဂင်(၈)ပါးဖြစ်ပါသည်။ယင်းသည် ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များမှ စတင်ပါသည်။ ဝိဝဋ္ဋဖြစ်သော ဒါနကုသိုလ်၊ သီလ-

ကုသိုလ်၊သမထကုသိုလ်များလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့မှာ ဥဘတောဝုဋ္ဌာနခေါ် အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်သည့်သဘော မထင်ရှားသောကြောင့် ယင်းတို့ကို သီးခြားမဆိုတော့ပဲ ဝိပဿနာ၏ အခြေခံအဖြစ် သတ်မှတ်၍ ဝိပဿနာ၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ပါသည်။

ဝိပဿနာရှုရာတွင် ဗဟိဒ္ဓအာရုံများကိုလည်းရှုပါသည်။အဇ္ဈတ္တအာရုံများကိုလည်းရှုပါသည်။ထိုသို့ရှုသောအခါ ဤလောကတွင် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ငါ သူတပါး ယောကျ်ား မိန်းမဟူ၍ မရှိကြောင်း၊ရုပ်နာမ် ဓမ္မများသာရှိကြောင်း တွေ့ရှိလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ တွေ့ရှိခြင်းသည် အဇ္ဈတ္တအစွန်းမှလွတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။အဇ္ဈတ္တအစွန်းမှလွတ်လျှင် ယင်းကိုထောက်ဆ၍သိအပ်သော ဗဟိဒ္ဓအစွန်းမှလည်း လွတ်ပါသည်။ အဇ္ဈတ္တအစွန်းနှင့် ဗဟိဒ္ဓအစွန်းမှလွတ်ခြင်းသည် အနုစ်သာရအနေဖြင့် လွတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အနုစ်သာရအနေဖြင့်လွတ်သော်လည်း အသင့်သဏ္ဌာန်အနေဖြင့် လွတ်ခြင်းမရှိပါ။ သို့ဖြစ်၍ ဝိပဿနာခေါ် မဇ္ဈိမ ပဋိပဒါတွင် ဗဟိဒ္ဓအာရုံများနှင့်အဇ္ဈတ္တအာရုံများကို ရှုမှတ်နေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါသည် အဇ္ဈတ္တအစွန်းနှင့် ဗဟိဒ္ဓ အစွန်းမှ လွတ်သည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ဒဿနစာပေသမိုင်းတွင်မူ ဗဟိဒ္ဓ(အာရုံ)အစွန်းသည် **မူလအစွန်း**ဖြစ်၍ ယင်းအစွန်း-မှ ပထမ လွတ်ပါသည်။ အဇ္ဈတ္တ (အာရမ္မဏိက) အစွန်းသည် **ပဋိပက္ခအစွန်း** ဖြစ်၍ ယင်းအစွန်းမှ ဒုတိယလွတ်ပါသည်။

(၃) အာရမ္မဏာနုသယနှင့် သန္တာနာနုသယ ရှုထောင့်

အာရမ္မဏာနုသယ ဆိုသည်မှာ အာရုံ၌ ကိန်းသော ကိလေသာ အကိန်းဓာတ်ဖြစ်ပါသည်။ အာရုံများသည် အပိုင်းအပိုင်း အပြတ် အပြတ်အနေဖြင့် လည်းကောင်း၊ သီးခြားစီ သီးခြားစီ အနေဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဓာတ်သဘာဝအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ အစိုင်အခဲမဲ့

ဒြပ်သဏ္ဍာန်မဲ့ အနေဖြင့်လည်းကောင်း ထင်ဟပ်ခြင်းမရှိပဲ တစပ်တည်းအနေ၊ တပေါင်းတည်းအနေ၊ အရာဝတ္ထုအနေ၊ အစိုင်အခဲအနေ၊ ဒြပ်သဏ္ဍာန်အနေတို့ဖြင့် ထင်ဟပ်နေကြပါသည်။ ယင်းသို့ ထင်ဟပ်နေခြင်းအားဖြင့် အတ္တနိယသဘောကို ဆောင်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင်နောင်အခါ ထိုဒ ၁ရုံကို ပြန်၍နှလုံးသွင်းမိတိုင်း ကိလေသာများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ကြပါသည်။ ယင်းသို့ ထိုအာရုံနှင့်စပ်၍ ကိလေသာ ဖြစ်ပေါ်ခွင့် ရသွားသည်ကိုပင် ထိုအာရုံ၌ ကိလေသာကိန်းသည်ဟု ဆိုရပါသည်။ ဤအာရုံ၌ ကိန်းသော ကိလေသာအကိန်းခံတတ်ကို "အာရမ္မဏာနုသယ" ဟု ခေါ်ပါသည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုမိသောအာရုံမှာမူကား ယင်း တစပ်တည်း၊ တပေါင်းတည်း အရာဝတ္ထု အစိုင်အခဲ ဒြပ်သဏ္ဍာန်အနေဖြင့် ထင်ဟပ်ခြင်းမရှိတော့ပဲ အပိုင်းအပိုင်း အပြတ်အပြတ် သီးခြားစီ သီးခြားစီ ခေတ်သဘာဝအနေ အစိုင်အခဲမဲ့ ဒြပ်သဏ္ဍာန်မဲ့အနေဖြင့်သာ ထင်ဟပ်ခြင်းကြောင့် ကိလေသာ မကိန်းနိုင်တော့ပါ။ ထိုအာရုံနှင့် စပ်၍ နောင်အခါ ကိလေသာဖြစ်ခွင့် မရတော့ပါ။ ဤသို့ ထိုအာရုံနှင့် စပ်၍ ကိလေသာဖြစ်ခွင့်မရသည်ကိုပင် "ဝိပဿနာဉာဏ်က အာရမ္မဏာနုသယကို ပယ်သည်" ဟု ဆိုရပါသည်။ အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုပြီးသော ဒ ခါ၌ကား ယင်း အာရမ္မဏာနုသယသည် မည်သည့်အာရုံ၌မျှ မကိန်းနိုင်တော့ပဲ လုံးလုံးလျားလျား ပျောက်ကွယ်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ ပျောက်သွားခြင်းသည် အာရမ္မဏာနုသယအစွန်းမှ လွတ်သည်မည်ပါသည်။ အာရမ္မဏာနုသယသဘောကို နောက်၌ အကျယ်ဆိုပါမည်။

သန္တာနာနုသယဆိုသည်မှာ မဂ်ဖြင့် မပယ်ရသေးသဖြင့် သတ္တဝါတို့ **သန္တာန်**၌ အစဉ်တစိုက်ကိန်းသော ကိလေသာအကိန်းခံတတ်ဖြစ်

ပါသည်။ ယင်း ကိလေသာအကိန်းဓာတ် သန္တာနာနုသယ ရှိနေသည့်အတွက် သတ္တဝါတို့၏ အာရမ္မဏိကစိတ်များသည် အာရုံများကဲ့သို့ပင် အပိုင်းအပိုင်း အပြတ်အပြတ်အနေ၊ သီးခြားစီ သီးခြားစီအနေ၊ ဓာတ်သဘာဝအနေ၊ အစိုင်အခဲမဲ့အနေ၊ ဒြပ်သဏ္ဍာန်မဲ့အနေတို့ဖြင့် ထင်ဟပ်ခြင်းမရှိပဲ တစပ်တည်းအနေ၊ တပေါင်းတည်းး နေ၊ အရာဝတ္ထုအနေ၊ အစိုင်အခဲဒ နေ၊ ဒြပ်သဏ္ဍာန်အနေတို့ဖြင့် ထင်ဟပ်နေကြပါသည်။ ယင်းသို့ ထင်ဟပ်နေခြင်းအားဖြင့် အတ္တသဘောကိုဆောင်ပါသည်။ ဝိပဿနာဉာဏ် ရင့်သန်သောအခါ အဆိုပါ သန္တာနာနုသယသဘောများ တဖြည်းဖြည်းပါးသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက်မျက်မှောက်ပြုသော အခါ၌ကား လုံးလုံးလျားလျား ပျောက်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ ပျောက်သွားခြင်းသည် သန္တာနာနုသယအစွန်းမှ လွတ်သည် မည်ပါသည်။ သန္တာနာနုသယသဘောကို နောက်၌ အကျယ်ဆိုပါမည်။

ဝိပဿနာရှုသောအခါ ဘင်္ဂဉာဏ် နောက်ပိုင်းမှ စ၍ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကတို့၏ တခဲနက်(ဃန)သဘောသည် ပျက်ပြယ်၍ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တသဘောသည် ထင်ရှားလာပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဉာဏ်စဉ်အဆင့်မှ စ၍ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(ဝိပဿနာ)သည် အာရမ္မဏာနုသယအစွန်းနှင့် သန္တာနာနုသယအစွန်းမှ တဖြည်းဖြည်းချင်း လွတ်သည်မည်ပါသည်။ လုံးလုံးလျားလျား လွတ်ခြင်းကိုကား နိဗ္ဗာန်ကိုတိုက်ရိုက် မျက်မှောက်ပြုသောအခါမှ ရနိုင်ပါသည်။ အာရမ္မဏာနုသယအစွန်းနှင့် သန္တာနာနုသယအစွန်းတို့မှ အနုစ်သာရအနေဖြင့် လွတ်သော်လည်း အသွင်သဏ္ဍာန်အနေဖြင့် လွတ်ခြင်းမရှိသေးကြောင်း အထက်ပါအတိုင်း သိအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ

(ဝိပဿနာ)သည် အဆိုပါ အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်သည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။

(၄) အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကရှုထောင့်

အာရုံတို့သည် ပုထုဇဉ်တို့၏ ဒွါရများ၌ အမှန်အတိုင်း ထင်သော်လည်း ထင်သည့်အတိုင်း သိလာခြင်းမရှိပဲ အသုံးအခဲ အနေဖြင့်သာ သိလာကြပါသည်။ ယင်းသဘောကို ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ကပင် သိခဲ့ကြပါသည်။ မြင်သည်က တမျိုး၊ သိသည်က တမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှင်တို့သည် ထိုသို့သိလာသော အာရုံများကို အမှန်တရား၏ အရိပ်များ၊ မာယာများအဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး ယင်းတို့၏နောက်ကွယ်ရှိ အမှန်တရားကို ရှာဖွေခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေခြင်းသည် အမှန်တရား၏ အရိပ်မာယာ အာရုံများမှ လွတ်မြောက်ရန် ကြိုးစားခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အာရုံအစွန်းတဘက်မှ လွတ်မြောက်ရန် အားထုတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

တိတ္ထိယခေတ်သို ရောက်သောအခါ အာရမ္မဏိက အစွန်းတဘက်မှ လွတ်ရန် ကြိုးစားကြပြန်ပါသည်။ မိမိတို့၏သန္တာန်၌ ကာ၊ ကိလေသာတရားများ ကိန်းအောင်းနေသရွေ့ ကာလပတ်လုံး အမှန်အတိုင်း သိတတ်သော သိစိတ်များ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်း မရှိကြောင်း တိတ္ထိယခေတ် ပညာရှင်များ သဘောပေါက်ပြီး ကာ၊ ကိလေသာများကို ကုန်ခန်းသွားစေရန် အားထုတ်ကြပါသည်။ "တပ"ကျင့်စဉ်များကို အပြင်းအထန်ကျင့်ကြပါသည်။ ထိုသို့ကျင့်ကြံခြင်းသည် အာရမ္မဏိက အစွန်းတဘက်မှလွတ်ရန် အားထုတ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌ကဲ့သို့ အမှန်တရား၏အရိပ်၊ မာယာ အာရုံများမှ လွတ်မြောက်ရန် ယင်းတို့၏ နောင်ကွယ်ရှိ အမှန်တရားကို မရှာဖွေပဲ အာရုံတရားများကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ သဘော ပေါ်လာအောင် တိုက်ရိုက်ရှုလာပါသည်။ တိတ္ထိယခေတ်၌ ကဲ့သို့ မိမိတို့သန္တာန်ရှိ ကာမ၊ ကိလေသာများ ကုန်ခန်းသွားစေရန် "တပ" ကျင့်စဉ်များကို မကျင့်ပဲ အဇ္ဈတ္တအာရမ္မဏိကများကိုပင် အာရုံဒ ဖြစ်ယူ၍ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တသဘော ပေါ်အောင် ရှုလာ ပါသည်။ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိက (၂) မျိုးစုံမှ လွတ်မြောက်ရေး အတွက် ယင်း (၂)မျိုးစုံကိုပင် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တသဘော ပေါ်ဒေ ခင်ရှုပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟု ခေါ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ) ကျင့်စဉ်ဖြင့် မရှုမှတ်မီကာလ-က အာရုံ တို့သည် လည်းကောင်း၊ အာရမ္မဏိကတို့သည် လည်းကောင်း ဃန သဘောကို ဆောင်ကြပါသည်။ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် ရင့်သန်သော အခါမှသာ ဃန (အစိုင်အခဲ) သဘော ကွဲပျက်ပါသည်။ ထိုကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ) သည် အာရုံအစွန်းနှင့် အာရမ္မဏိကအစွန်းမှ အနှစ်သာရအနေဖြင့် လွတ်မြောက် ၁ည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့်မူ အာရုံအစွန်းနှင့် အာရမ္မဏိကအစွန်းမှ လွတ်မြောက်ခြင်းမရှိပါ။ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကတို့၏ ဆက်သွယ် မှုသည် ရှိမြဲ ရှိနေမည် ဖြစ်ပါသည်။

(၃) ဘဝနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ရှုထောင့်

ဘဝနှင့် ပတ်ဝန်းကျင် ဟူသော ဝေါဟာရသည် လောကရေးရာ ဝါဒသုံး ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို ပိဋကတ်သုံးအနေဖြင့် ဆိုရလျှင် ဘဝသည် အဇ္ဈတ္တ၊ သန္တာနာနုသယ၊ အာရမ္မဏိက၊ ပစ္စတ္တတို့နှင့် တူပါသည်။ သဒ္ဒါသုံးအနေဖြင့်မူ "ကတ္တား" နှင့်တူပါသည်။ ပတ်ဝန်း

ကျင်သည် ဗဟိဒ္ဓ၊ အာရမ္မဏာနုသယ၊ အာရုံ၊ နိမိတ္တတို့နှင့် တူပါသည်။ သဒ္ဒါသုံးအနေဖြင့်မူ "ကံ"နှင့်တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါသည် ဘဝအစွန်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်အစွန်းမှ အနုစ်သာရအားဖြင့် လွတ်မြောက်ပုံ၊ အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့်မူ မလွတ်မြောက်ပုံတို့ကို အထက်ဖော်ပြပါအတိုင်း နည်းမှီ၍ နားလည်အပ်ပါသည်။

လောကရေးရာ ဝါဒသုံးအနေဖြင့်လည်း ပတ်ဝန်းကျင်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်ကြိုးစားသောအခါ ကြိုးစားသူ၏ဘဝကိုပါ ပြောင်းလဲရန် ကြိုးစားပါမှ မဇ္ဈိမပဋိပဒါသဘော သက်ဝင်နိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက အစွန်းတဘက်မှ မလွတ်မြောက်နိုင်သည့်အတွက် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလက ပညာရှင်များ၏ ကြိုးစားချက်နှင့်တူမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

(၆) ကတ္တားနှင့် ကံရှုထောင့်

ကတ္တားနှင့်ကံရှုထောင့်မှာ သဒ္ဒါရှုထောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ဝေါဟာရအနေဖြင့်ထူးသော်လည်း အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့်မူ အထက်ပါအတိုင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကတ္တားသည် ဒ ဇ္ဈတ္တ၊ သန္တာနာနုသယ၊ အာရမ္မဏိက၊ ဘဝ၊ ပဝတ္တနှင့် တူပါသည်။ ကံသည် ဗဟိဒ္ဓ၊ အာရမ္မဏာနုသယ၊ အာရုံ၊ ပတ်ဝန်းကျင်၊နိမိတ္တနှင့်တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါအနေဖြင့် ကတ္တားနှင့်ကံမှ လွတ်မြောက်ပုံကို နားလည်နိုင်ပါသည်။

(၇) ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တရှုထောင့်

ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တမှာ ဝိပဿနာရှုထောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များကို ဖော်ပြရာတွင် ယင်းဝေါဟာရကို သုံးပါသည်။ သဘောအားဖြင့်မူ ပဝတ္တသည် အဇ္ဈတ္တ၊ သန္တာနာနုသယ၊ အာရမ္မ-

ဏိက၊ ဘဝ၊ ကတ္တားနှင့် တူပါသည်။ နိမိတ္တသည် ဗဟိဒ္ဓ၊ အာရမ္မ-ဏာနုသယ၊ အာရုံ၊ ပတ်ဝန်းကျင်၊ ကံနှင့် တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါသည် ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တမှ လွတ်မြောက်ပုံကို နားလည်နိုင်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါအနေဖြင့် ပဝတ္တနှင့် နိမိတ္တမှ လွတ်မြောက်ပုံကို ဝိပဿနာအခန်းတွင် အကျယ် ဖော်ပြထားပါသည်။

(ဂ) ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာရှုထောင့်

ဒုက္ခသစ္စာနှင့်သမုဒယသစ္စာသည် ဒ ချင်းချင်း **အကျိုး** အကြောင်း ဆက်သွယ်မှုကို အခြေခံသော လောကီသစ္စာများ ဖြစ်ကြပါသည်။ သတ္တဝါတို့သည် ယင်းသစ္စာနှစ်ပါး၏ အကျဉ်းသားများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းအားဖြင့် ဒုက္ခသစ္စာမှ လွတ်မြောက်ရန် ကြိုးစားပြီး တိတ္ထိယခေတ်တွင် သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခြင်းအားဖြင့် သမုဒယသစ္စာမှ လွတ်မြောက်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုသစ္စာ(၂)ပါးသည် အစွန်း (၂) ဘက် သဘော ရှိသဖြင့် အစွန်းတဘက်မှ လွတ်သော်လည်း အခြား အစွန်းတဘက်သည် တန်းလန်းကျန်ရစ်ပါသည်။ ထိုသို့ တန်းလန်းကျန်ရစ်ခြင်းမှာ ည် အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(ဝိပဿနာ)ကို မတွေ့ရှိခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(ဝိပဿနာ)ကို တွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။ ဒုက္ခသစ္စာမှလွတ်မြောက်ရန် သစ္စာထိုက်သည့် ဒုက္ခတရား အာရုံသင်္ခါရ (**နိမိတ္တ**) **များကို လောကီလူသားတို့** သိမြင်နေကြသည့်အတိုင်း အကောင်အထည် အစိုင်အခဲအနေဖြင့် မမြင်မိရန် လိုအပ်ပါသည်။ **သစ္စာထိုက်သည့်** ဒုက္ခတရားများကို အနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊

အနတ္တသဘောပေါ်လာအောင် ကြည့်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ဝိပဿနာသည် ထိုအတိုင်းကြည့်ခဲ့ပါသည်။

သမုဒယသစ္စာမှ လွတ်မြောက်ရန် သစ္စာထိုက်သည့် သမုဒယတရားအာရမ္မဏိကသင်္ခါရ(ပဝတ္တ)များကိုပါ လောကီလူသားတို့ သိမြင်နေကြသည့်အတိုင်း အကောင်အထည် အစိုင်အခဲအနေဖြင့် မမြင်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းတို့ကိုအနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊ အနတ္တသဘောပေါ်လာအောင် ကြည့်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ဝိပဿနာသည် ထိုအတိုင်းကြည့်ခဲ့ပါသည်။

ဝိပဿနာသည် ထိုအတိုင်းကြည့်သောအခါ ဝိပဿနာ၌ပါဝင်သောမဂ္ဂင်တရားများသည် ဗောဓိပက္ခိယအဆင့်သို့တဖြည်းဖြည်းရောက်လာပါသည်။ ဥပစာရ မဇ္ဈိမပဋိပဒါမှ မူလ မဇ္ဈိမပဋိပဒါသို့ သက်ဝင်လာပါသည်။ ထိုသို့ သက်ဝင်လာသည်နှင့် တပြိုင်နက် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (အတ္တ)သဘောသည် ပျောက်ကွယ်သွားပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (အတ္တ)သဘော ပျောက်ကွယ်သွားခြင်းသည်ပင် သမုဒယသစ္စာ (ပဝတ္တ)တည်းဟူသော အစွန်းတဘက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်းမည်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ(အတ္တ)သဘော ပျောက်ကွယ်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက် သိမ်းပိုက်စရာ(အတ္တနိယ)သဘောသည်လည်း ပျောက်ကွယ်သွားပါသည်။ သိမ်းပိုက်စရာ(အတ္တနိယ)သဘော ပျောက်ကွယ်သွားခြင်းသည်ပင် ဒုက္ခသစ္စာ(နိမိတ္တ)တည်းဟူသော အစွန်းတဘက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်းမည်ပါသည်။

ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာ (၂)ပါးမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် မဂ္ဂင်(၈)ပါးတည်းဟူသော မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများရန် လိုအပ်ပါသည်။ သာမန်လောကီအဆင့်မှ ဗောဓိပက္ခိယအဆင့်သို့ ရောက်လာအောင်

ကျင့်ကြံရန်လိုအပ်ပါသည်။ နာနာရသအဆင့်မှ ဧကရသအဆင့်သို ရောက်လာအောင် အားထုတ်ရန်လိုအပ်ပါသည်၊ ထိုသို့အားထုတ်သော အခါ မဂ္ဂင်(၈)ပါးမဇ္ဈိမပဋိပဒါတရားတို့သည် အရည်အသွေးပွားများ ခြင်း (ဘာဝနာ)ကိစ္စပြည့်စုံ၍ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုလိုက် သည်နှင့်တပြိုင်နက် ဒုက္ခသစ္စာ(နိမိတ္တ)နှင့် သမုဒယသစ္စာ (ပဝတ္တ) တို့မှ တပြိုင်နက် (ဧကက္ခဏ) တချက်တည်း (ဧကရသ) သဘောဖြင့် လွတ်မြောက်ကြပါသည်။

ဤနေရာ၌ လွတ်မြောက်ခြင်းဆိုသည်မှာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(မဂ်)သည် ဒုက္ခသစ္စာအုပ်စုတည်းဟူသော အာရုံသင်္ခါရများကို အာရုံမပြုတော့ သည့်အတွက် အာရုံသင်္ခါရမှ လွတ်မြောက်ခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာအုပ်စု တည်းဟူသော သိမ်းပိုက်တတ်သော အာရမ္မဏိကသင်္ခါရများ အနေ ဖြင့် အစဉ်အလာ သိမ်းပိုက်နေကျဖြစ်သော သိမ်းပိုက်စရာ အာရုံ သင်္ခါရအုပ်စု မရှိတော့သည့်အတွက် မသိမ်းပိုက်နိုင်တော့၍ သိမ်း ပိုက်တတ်သောသဘောမှ လွတ်မြောက်ခြင်းကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ လွတ်မြောက်ရာတွင် မဂ်သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုပြီး မိမိကိုယ်ကို ဧကရသ (ဝိမုတ္တိရသ) ဖြစ်အောင် ပွားစည်းနိုင်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း ဖြစ်နိုင်သဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းနှင့် မိမိကိုယ်ကိုပွားစည်း ခြင်း ကိစ္စ(၂)ရပ်လည်း မူလ ခြေခံအနေဖြင့် ပါဝင်ပါသည်။

ဤနည်းအားဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(မဂ်)သည် သင်္ခါရကို အာရုံမပြု တော့ပဲ နိဗ္ဗာန်ကိုအာရုံပြုပြီး သမုဒယသစ္စာကိုပယ်သဖြင့်သင်္ခါရတရား တည်းဟူသော ဒုက္ခသစ္စာမှလည်း လွတ်ပါသည်။ အနုသယကိလေသာ တည်းဟူသောသမုဒယသစ္စာမှလည်း လွတ်ပါသည်။ထိုကြောင့် မဂ်ကို ဒုက္ခသစ္စာအစွန်းနှင့် သမုဒယသစ္စာအစွန်းတည်းဟူသော အစွန်းနှစ်

ဘက်မှ လွတ်ခြင်း(ဥဘတော ဝုဋ္ဌာန)ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။မဂ်၏ရှေး၌ဖြစ်သော ဝိပဿနာကုသိုလ်များကို ဒုက္ခသစ္စာပိုင်းအာရုံများ၏"ဃန" အစွန်းနှင့် သမုဒယသစ္စာပိုင်းအာရမ္မဏ-ကတို့၏ "အတ္တအစွန်းမှ"လွတ်မြောက်သောကြောင့် အကျိုး၏အမည်ကို အကြောင်း၌ တင်စားခြင်း(ဖလူပစာရ)အားဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟု ဆိုပါသည်။မဂ်၏နောက်၌ဖြစ်သောဖိုလ်စိတ်နှင့်ကြိယာဇောစိတ်များကိုမူ မိမိတိအနေဖြင့် နောက်ထပ်ဆောင်ရွက်ရန် လွတ်မြောက်မှု လုပ်ငန်းမရှိသော်လည်း မဂ်စိတ်အခိုက်ကပင် ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာတည်းဟူသော အစွန်းနှစ်ဘက်တိမှ လွတ်မြောက်ပြီး ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကြောင်း၏ အမည်ကို အကျိုး၌ တင်စားခြင်း (ကာရဏူပစာရ) အားဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဟု ဆိုပါသည်။ ဤနေရာ၌လည်း အနှစ်သာရအားဖြင့် လွတ်မြောက်ပုံ၊ အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့် မလွတ်မြောက်ပုံတို့ကို နားလည်အပ်ပါသည်။

(၉) အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာရှုထောင့်

အဝိဇ္ဇာသည် သံသရာ(ဘဝစ ်)၏ ရှေးပိုင်းမူလ(ပုဗ္ဗန္တသ အ-ဝိဇ္ဇာ မူလံ)ဖြစ်၍ တဏှာသည် သံသရာ(ဘဝစက်)၏ **နောက်ပိုင်းမူလ** (အပရန္တသ တဏှာ မူလံ)ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကသံသရာမှလွတ်မြောက်လိုလျှင် ယင်းမူလအစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်မြောက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အဝိဇ္ဇာနှင့်တဏှာသည် အစွန်းတရား(၂)ပါးဖြစ်သော်လည်း အဘိဓမ္မာသဘောအားဖြင့် အချင်းချင်း ပဋိပက္ခအသွင်ကိုမဆောင်ပဲအမြဲတမ်းယှဉ်တွဲသည့်သဘောကိုဆောင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဓမ္မဒါယာဒသုတ်စသော ကျမ်းဂန်များ၌မူ အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿအနေအားဖြင့်လည်းကောင်း၊လောဘနှင့်ဒေါသအနေအားဖြင့်လည်းကောင်း တဏှာအရ အဝိဇ္ဇာယှဉ်သော လောဘမူစိတ်နှင့်

အဝိဇ္ဇာအရ အဝိဇ္ဇာယှဉ်သောဒေါသမူစိတ်တို့ကိုယူပြီး သုတ္တန်သဘော အားဖြင့် အချင်းချင်းဆန့်ကျင်သော ပဋိပက္ခအသွင်ကိုလည်းကောင်း၊ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ကျင့်စဉ်နှင့် တိတ္ထိယခေတ် ကျင့်စဉ်သမိုင်းအရ အချင်း ချင်းဆန့်ကျင်သောပဋိပက္ခအသွင်ကိုလည်းကောင်း ဆောင်ခဲ့ပါသည်။

ကျင့်စဉ်သမိုင်းအရ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် လောကသည် အဝိဇ္ဇာ ဖြစ်၍ ဗြဟ္မာသည် ဝိဇ္ဇာဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် လောကနောက်ကွယ်ရှိဗြဟ္မာကို သိရန် အားထုတ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အာ- ရုံပိုင်းကို အလေးထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် လောက၏ အစွန်းတဘက်မှ လွတ်မြောက်ရန် အားထုတ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်ပါသည်။

တိတ္ထိယခေတ်တွင်မူ အာရမ္မဏိကပိုင်းကို အလေးထားခဲ့ပါသည်။ လိုချင်တပ်မက်မှုများ အားလုံးကို ပယ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ပါသည်။ ဤသည်ကိုလည်း လောက၏ အစွန်းတဘက်မှ လွတ်မြောက်ရန် အားထုတ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်ရောက်သောအခါ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် အစွန်းတဘက်နှင့် တိတ္ထိယခေတ်အစွန်းတဘက်မှ လွတ်မြောက်ရန် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာ ကို ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ် ပညာရှင်တို့ နားလည်စေရန် ဥပနိသျှဒ်ခေတ်အစွန်းကို အဘိဓမ္မာဝေါဟာရများ ဖြင့် အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ဝေဒနာ ဟူ၍ ဖော်ပြပြီး တိတ္ထိယခေတ်အစွန်းကိုမူ တိတ္ထိယခေတ် ပညာရှင်တို့ နားလည်စေရန် ထိုခေတ် အရပ်သုံး ဝေါဟာရများဖြင့် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ဘဝ၊ ဇာတိ၊ ဇရာ မရဏဟူ၍ ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်ကို အကြောင်းအကျိုး အုပ်စုအားဖြင့်

(၂)မျိုးခွဲပြီး ယင်းဒေသနာတော်အရ အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှုသဘောကို အပြည့်အစုံ အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြနိုင်ပါသည်–

(က) အကြောင်းအုပ်စု

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ သင်္ခါရ၊ ကမ္မဘဝ။

(ခ) အကျိုးအုပ်စု

ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊

(ဥပပတ္တိဘဝ၊ဇာတိ၊ဇရာ မရဏ)

ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် အကြောင်းအုပ်စုအတွက် အဝိဇ္ဇာနှင့် သင်္ခါရကိုသာ နားလည်ပြီး တိတ္ထိယခေတ်တွင် အကြောင်းအုပ်စုအတွက် တဏှာနှင့် ဥပါဒါန်ကိုသာ နားလည်ခဲ့ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ အကြောင်းအုပ်စုအတွက် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ သင်္ခါရ၊ကမ္မဘဝတို့ကို အပြည့်အစုံ ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ လောကဝေါဟာရအားဖြင့် အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်——

–မသိလျှင် (အဝိဇ္ဇာ) လိုချင် (တဏှာ)
–လိုချင်လျှင် (တဏှာ) စွဲလမ်း (ဥပါဒါန်)
–စွဲလမ်းလျှင် (ဥပါဒါန်) အားထုတ် (သင်္ခါရ)
–အားထုတ်လျှင်(သင်္ခါရ) အလုပ်ဖြစ်၏ (ကမ္မဘဝ)

အကျိုးအုပ်စုအတွက် ခေတ်အလိုက် နားလည်စေရန် အသုံးပြုထားသော ဝေါဟာရချင်းမတူသော်လည်း အရကောက်မှာမူ အတူတူပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပပတ္တိဘဝ၊ ဇာတိ၊ ဇရာ မရဏဟူသည် ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာတို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဝါဒရေးရာအရ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်သည် သဿတဝါဒ အစွန်းနှင့် ဥစ္ဆေဒဝါဒအစွန်းတည်းဟူသော အစွန်း (၂) ဘက်တို့မှ လွတ်မြောက်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို ဝိဘဇ္ဇဝါဒဟူ၍ လည်း ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဉပနိသျှဒ်ခေတ်ကျင့်စဉ် (အဝိဇ္ဇာ ပမာန)အစွန်းနှင့် တိတ္ထိယခေတ်ကျင့်စဉ်(တဏှာပမာန) အစွန်းတို့မှ လွတ်မြောက်ပုံကိုသာ ပြလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ကို ပညာရှင်တို့သည် ရှုထောင့် (၃) မျိုးမှ ချဉ်းကပ်ကြပါသည်။ ယင်းရှုထောင့်(၃)မျိုးတို့မှာ အောက်ပါ အတိုင်းဖြစ်ပါသည် —

(က) အနုမာနရှုထောင့် (လောက)
(ခ) ပစ္စက္ခရှုထောင့် (ဝိပဿနာ)
(ဂ) သစ္စိကရဏရှုထောင့် (လောကုတ္တရာ)

အနုမာနရှုထောင့်

လောက (ဘဝစက်)သည် အကြောင်းကျိုးဆက် သဘောအရသာ ဖြစ်၏။ ထာဝရဘုရားသခင် ဖန်ဆင်း၍ ဖြစ်သည်မဟုတ်။ ထိုသို့ဖြစ် ရာတွင် အကြောင်းရှိမှ အကျိုးဖြစ်ပြီး အကြောင်းမရှိလျှင် အကျိုး မဖြစ်ပေါ်နိုင်သဖြင့် မမြဲခြင်း (အနိစ္စ)သဘောကိုလည်း ပြပါသည်။ ဆင်းရဲခြင်း(ဒုက္ခ)သဘောကိုလည်း ပြပါသည်။ ထို့အပြင် တိတ္ထိတို့ ကြံဆအပ်သော အလိုသို့ လိုက်စေနိုင်သည့် အသက် လိပ်ပြာ အတ္တ ကောင်ဟူသော အနှစ်သာရမရှိသည့် (အနတ္တ) သဘောကိုလည်း ပြပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သည် သဿတနှင့် ဥစ္ဆေဒတည်းဟူသော အစွန်း (၂)ဘက်မှ လွတ်သည့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ မဇ္ဈိမ

ပဋ္ဌိပဒါကို အမိပ္ပါယ် (၂) မျိုး ယူကြပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် ဓမ္မသဘောတို့ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော အရ သဿတနှင့် ဥစ္ဆေဒ တို့မှလွတ်စေရန် ဤလောက၌ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူ၍မရှိပဲ ရုပ်နာမ်ဓမ္မ တို့သာရှိပြီး ယင်းရုပ်နာမ်ဓမ္မတို့သည်လည်း ဧကတ္တ၊ နာနတ္တ၊အဗျာပါရ၊ ဧဝံဓမ္မတာနည်းတို့အရ ကြောင်းကျိုးဆက်နွယ်မှုသဘောအတိုင်းသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ မဇ္ဈိမပဋ္ဌိပဒါ၏ ပထမအဓိပ္ပာယ်ဖြစ်ပါ သည်။ ယင်းကို "ပုဂ္ဂလအနတ္တ၊ ပုဂ္ဂလသုညတာ"ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါ သည်။ ထို့အပြင် ဓမ္မသဘော အရ ရုပ်နာမ်တို့သည်လည်း ခဏတိုင်း ခဏတိုင်း ဖြစ်ပျက်နေကြသည်သာဖြစ်ပါသည်။ ပထမခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့သည် ပထမခဏ၌သာ ပျက်ကြပါသည်။ ဒုတိယခဏသို့ မကူးပါ။ အကယ်၍ ပထမခဏ၌ ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့သည်ပင် ဒုတိယခဏသို့ကူး၍ ဖြစ်ကြသည်ဟုယူလျှင် သဿတဝါဒကို လက်ခံရာ ရောက်ပါသည်။ ပထမခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်များက သတ်သတ်၊ ဒုတိယခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်များက သတ်သတ်၊ ယင်းတို့အကြား ဘာမျှ ဆက်နွယ်မှုမရှိဟုယူလျှင်လည်း ဥစ္ဆေဒဝါဒကို လက်ခံရာရောက် ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝါဒအစွန်း (၂) ဘက်မှ လွတ်စေရန် ပထမခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တို့နှင့် ဒုတိယခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ် တို့သည် အနုလောမ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောအရ ကြောင်းကျိုးဆက် နွယ်မှုသဘောအတိုင်းဖြစ်သော်လည်း ပဋိလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောအရ ကြောင်းကျိုးဆက်နွယ်မှုသဘော ပြတ်တောက်ပြီး ချုပ်ငြိမ်းကြပါသည်။ ဤသည်မှာ မဇ္ဈိမပဋ္ဌိပဒါ၏ ဒုတိယအဓိပ္ပါယ်ဖြစ် ပါသည်။ ယင်းကို "ဓမ္မအနတ္တ၊ ဓမ္မသုညတာ"ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ကို အနုမာနရှုထောင့်မှ ချဉ်းကပ်နည်းဖြစ်ပါသည်။

. ပစ္စက္ခရှုထောင့်

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ကို လေ့လာလျှင် အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ရှိ ရုပ်နာမ်တရားများကိုသာ အလေးထားပြီး ဖော်ပြထားကြောင်းတွေ့ ရပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်ရှိ ရုပ်နာမ်တရားများသည် ဒွါရ (၆) ပါး၌ သူ့သဘော သူဆောင်ကာ အမှန်အတိုင်းထင်လာသော်လည်း ထင်သည့်အတိုင်းမသိပဲ တလွဲတချော်သိသောကြောင့် ဘဝစက်ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် သစ်ငုတ်တိုကို မြင်ပါလျက် လူထင်သူက ထင်၍ သရဲထင်သူက ထင်သည့်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘဝစက်မှ လွတ်ထွက်လိုပါလျှင် အာရုံပိုင်းကိုပြင်ရန် မလိုပဲ အာရမ္မဏိကပိုင်းကိုသာ ပြင်ရန်လိုပါသည်။ အာရမ္မဏိက (သိစိတ်) များသည် အမှန်အတိုင်း သိမြင်သွားသောအခါ ဘဝစက်မှ မလွဲမသွေလွတ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အာရမ္မဏိကပိုင်းကို ပြင်လိုက်ပါက အာရုံပိုင်းသည် အလိုလိုပြင်ပြီးသား ဖြစ်ပါသည်။

သံသရာဘဝစက်တွင် အဝိဇ္ဇာသည် ပဓာနကျပါသည်။ ဤနေရာ၌ အဝိဇ္ဇာဆိုသည်မှာ အနုသယအဆင့် အဝိဇ္ဇာကို ဆိုလိုပါသည်။ အနုသယအဆင့်အဝိဇ္ဇာကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် မပယ်နိုင်သေးသရွေ့ ကာလပတ်လုံး ရုပ်နာမ်အာရုံများကို အမှန်အတိုင်း မသိအောင် အဝိဇ္ဇာက ဝင်ရောက် နှောင့်ယှက်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။ အနုသယအဝိဇ္ဇာ၏ လုပ်ငန်းမှာ ဝင်ရောက်နှောင့်ယှက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဝင်ရောက် နှောင့်ယှက်ခြင်းဆိုသည်မှာ အာရုံပိုင်းတွင် အာရမ္မဏာနုသယ အနေဖြင့် အပိုင်းပိုင်းအပြတ်ပြတ်သဘော မပေါ်အောင်၊ အာရမ္မဏိက (သိစိတ်) ပိုင်းတွင် သန္တာနာနုသယအနေဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သိ သဘောပေါ်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာနုသယ

သည် ဒုက္ခသစ္စာနည်းတူ အခြားသစ္စာများနှင့်ပတ်သက်ရာ၌လည်း ဝင်ရောက် နှောင့်ယှက်ခြင်းလုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်သည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

အဝိဇ္ဇာအရ တဏှာနှင့်ဥပါဒါန်ကိုလည်း ယူရပါသည်။ ယင်းတို့ကို **ကိလေသဝဋ္ဋ**ဟု ခေါ်ပါသည်။ ကိလေသဝဋ္ဋသည် အနုသယသဘော ဖြင့် "ငါ" ယောင်ဆောင်ပါသည်။ ကိလေသဝဋ္ဋ ရှိနေသေးသရွေ့ အနုသယအနေဖြင့် "ငါ"ရှိနေမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကုသိုလ် လုပ်ငန်း၌ ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်လုပ်ငန်း၌ ဖြစ်စေ ကိလေသဝဋ္ဋသည် ကာရက၊ ဝေဒက(ငါ)အနေဖြင့် ပါဝင်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ကဲ့သို့ ကိလေသဝဋ္ဋက အနုသယကိလေသာ "ငါ"အနေဖြင့် ပါဝင် နေသောကြောင့်သာ ထိုထို စိတ် စေတသိက်တိက မိမိတို့သဘော အတိုင်း မသိနိုင်ပဲ အတုံးအခဲလိုက်၊ အကောင်အထည်လိုက် သိနေ ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လောဘစိတ်က ဓမ္မအနေဖြင့် လိုချင်ခြင်းမဟုတ်ပဲ "ငါ"အနေဖြင့် လိုချင်ခြင်း(တဏှာနုသယ)၊ဒုက္ခဖြစ်ပါလျက် သုခဟု မှတ်ထင်၍ လိုချင်ခြင်း (အဝိဇ္ဇာနုသယ)၊ ဒြပ်၊ ပုံသဏ္ဌာန် မရှိပါ ပဲလျက် ဒြပ်၊ ပုံသဏ္ဌာန်ဟု မှတ်ထင်၍ လိုချင်ခြင်း (အနုသယအဆင့် ဥပါဒါန်)မျိုး ဖြစ်ပါသည်။

အနုသယအဆင့် ကိလေသာဆိုသည်မှာ စိတ် စေတသိက်တို၏ လုပ်ငန်း၌ ဥပါဒ်၊ ဌီ ၊ ဘင် အနေဖြင့် တိုက်ရိုက်ပါဝင်ခြင်းမရှိပဲ ပုဂ္ဂိုလ် (ကာရက၊ ဝေဒက) သဘော ပါဝင်အောင်၊ အတုံးအခဲ (ဃန) သဘောပါဝင်အောင် အရှိန်အဝါပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်အရ သက်ရှိ ရုပ်နာမ် (အဇ္ဈတ္တ-သန္တာန်) သည်သာ ဘဝစက်လည်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် ယင်း ဘဝစက် ရပ်တန့်စေရန် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရား (၅)ပါးကို ဝိပဿနာ ရှုရမည်

ဖြစ်ပါသည်။ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါအရ ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရား(၅) ပါးသည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ မည်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး (၅)ပါးတွင် အတိတ်အကြောင်း (၅)ပါး၊ ပစ္စုပ္ပန် အကြောင်း (၅)ပါးနှင့် အနာဂတ်အကျိုး (၅)ပါးတို့ ပါဝင်သော ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ စကြဝဠာ (Macrocosm) နှင့် အဏုမြူ (Microcosm)တို့သည် အရွယ်အစားချင်း မတူသော်လည်း သဘောချင်း တူသကဲ့သို့ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တခုလုံး (Macrocosm) နှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး (၅)ပါး (Microcosm)တို့သည် အရေအတွက် ချင်း မတူသော်လည်း သဘောအားဖြင့် တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး (၅) ပါးကို အမှန်အတိုင်းသိလျှင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (ဘဝစက်) တခုလုံးကို အမှန်အတိုင်း သိပါသည်။

ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရား (၅)ပါးတွင် အလယ်ချက် သဋ္ဌာယတန (ဒွါရ်ခြောက်ပါး)၌ ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ ထင်လာသော ဝိညာဏ်၊ နာမ် ရုပ်၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ တို့ကို အမှန်အတိုင်း အနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊ အနတ္တသဘော ပေါ်လာအောင် ရှုမြင်နိုင်ပါက အနုလောမ ပဋိစ္စ- သမုပ္ပါဒ်ကို သိမြင်နားလည်ပြီး ဘဝစက် ချုပ်ငြိမ်းသွားမည်ဖြစ်ပါ သည်။ အနုလောမ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို နားလည်လျှင် ဤသို့ သိမြင် လာမည်ဖြစ်ပါသည်—

ကမ္မံ နတ္ထိ ဝိပါကမှိ၊ ပါကော ကမ္မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
အညမညံ ဥဘော သုညာ၊ န စ ကမ္မံ ဝိနာ ဖလံ။
(ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ၊ ဒုတိယတွဲ-၂၃၈)

ဒုက္ခမေဝ ဟိ သမ္ဘောတိ၊ ဒုက္ခံ တိဋ္ဌတိ ဝေတိ စ။
နာညတြ ဒုက္ခာ သမ္ဘောတိ၊ နာညံ ဒုက္ခာ နိရုဇ္ဈတိ။
(သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ-၁၃၇)

(ဝိပါကမှိ၊ အကျိုးတရား၌။ ကမ္မံ၊ အကြောင်းတရားသည်။ နတ္ထိ၊ မရှိ။ ကမ္မေ၊ အကြောင်းတရား၌။ ပါကော၊ အကျိုးတရားသည်။ န ဝိဇ္ဇတိ၊ မရှိ။ ဥဘော၊ အကြောင်းအကျိုး (၂)မျိုးတို့သည်။ အညမညံ၊ အချင်းချင်း။ သုညာ၊ ဆိတ်သုဉ်းကုန်၏။ စ၊ ထိုသို့ဖြစ်ပါလျက်။ ဖလံ၊ အကျိုးသည်။ ကမ္မံ၊ အကြောင်းကို။ ဝိနာ၊ ကြဉ်၍။ န၊ မဖြစ်)။

(ဒုက္ခမေဝ ဟိ၊ ဒုက္ခသည်သာလျှင်။ သမ္ဘောတိ၊ ဖြစ်၏။ ဒုက္ခံ၊ ဒုက္ခသည်။ တိဋ္ဌတိ စ၊ တည်လည်းတည်၏။ ဝေတိ စ၊ ပျက်လည်းပျက်၏။ ဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခမှ။ အညတြ၊ တပါး။ န သမ္ဘောတိ၊ မဖြစ်။ ဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခမှ။ အညံ၊ တပါး။ န နိရုဇ္ဈတိ၊ မချုပ်)။

ဤသည်များမှာ ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး (၅)ပါးမှနေ၍ ဝိပဿနာရှုလျှင် အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်(ဘဝစက်) တခုလုံးကို ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ သိမြင်နားလည် နိုင်သောကြောင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ပစ္စက္ခရှုထောင့်မှ ချဉ်းကပ်နည်း ဖြစ်ပါ သည်။

သစ္စာကရဏရှုထောင့်

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကိုပြသော ဒေသနာဖြစ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ သဘောအရ အစွန်းတရား (၂) ပါးရှိပြီး ယင်းတရားများကို (၂)ကြိမ် ပယ်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကို ပဋိသေဓ၏ ပဋိသေဓဟူ၍လည်း ခေါ်ကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီက လောကတွင် ရုပ်နာမ်များအပြင် ရုပ်နာမ်များကို စေစားသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (အတ္တ) ရှိသည်ဟု ယုံကြည်

ကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ ပေါ်ထွန်းလာသောအခါ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (အတ္တ) ရှိသည်ဟူသော အယူကို ပယ်မြစ်ရန် အနုလောမ ပဋိစ္စ-သမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ကို ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (အတ္တ) ကို ပယ်မြစ်၍ ပုဂ္ဂလသုညတာ၊ ပုဂ္ဂလအနတ္တသဘောကို ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဤသည်မှာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ ပထမအကြိမ် ပယ်မြစ်ခြင်း "ပထမ ပဋိသေဓ" ဖြစ်ပါသည်။

အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သည် "ဘာဝမုခ" ခေါ် ကြောင်းကျိုးဖြစ်စဉ်ကို ဖော်ပြပါသည်။ အကြောင်းဖြစ်လျှင် အကျိုးဖြစ်သည်။ အကြောင်းကောင်းလျှင် အကျိုးကောင်းသည်။ အကြောင်းမကောင်းလျှင် အကျိုးမကောင်း။ အကြောင်းကို ကောင်းအောင်လည်း လုပ်၍ရသည်။ မကောင်းအောင်လည်း လုပ်၍ရသည်။ ဤသို့ညွှန်ကြားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အရ ကြောင်းကျိုးဖြစ်စဉ်ဟူသည်မှာ — ကိလေသဝဋ်၊ ကမ္မဝဋ်နှင့် ဝိပါကဝဋ်တို့၏ အမြဲမပြတ် တရစပ် လည်ပတ်နေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဝဋ် (၃)ပါးမှ ထွက်မြောက်ရန် ဝဋ် (၃)ပါးကို ပယ်ဖို့လိုအပ်ပါသည်။ ဝဋ် (၃)ပါးကို ပယ်သောအခါ အကြောင်းမဖြစ်လျှင် အကျိုးမဖြစ်၊ အကြောင်းချုပ်လျှင် အကျိုးချုပ်၏ ဟူသော ပဋိလောမ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်အရ အကြောင်းတရားများကို ပယ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းတရားများကို ပယ်ရန် ဝိပဿနာရှုမှတ် ပွားများရပါသည်။ ဝိပဿနာပွားများသောအခါ ဓမ္မများသည်လည်း ကာရက၊ ဝေဒက (အတ္တ) မဟုတ်ကြောင်း သိမြင်လာပါသည်။ ထိုသို့ သိမြင်နိုင်စေရန် ပဋိ-လောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပဋ္ဌိလောမပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်ဖြင့် ဓမ္မသုညတာ၊ ဓမ္မအနတ္တသဘောကို ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဤသည်မှာ မဇ္ဈိမပဋ္ဌိပဒါ၏ ဒုတိယအကြိမ် ပယ်မြစ်ခြင်း "ဒုတိယ ပဋ္ဌိသေဓ"ဖြစ်ပါသည်။

ကြောင်းကျိုးဆက်တရား ဝဋ္ဋ(၃)ပါးကို ပယ်ခြင်း ဆိုသည်မှာ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုနည်းသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို သစ္စာကရဏာရှုထောင့်မှ ချဉ်းကပ်နည်းမည်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋ္ဌိပဒါကို အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာရှုထောင့်မှ ဖော်ပြရာ၌ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကိုပါ ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့ပါ ည်။ ထိုအပြင် ပဋ္ဌိသေဓ၏ ပဋ္ဌိသေဓသဘောဖြင့် မဇ္ဈိမပဋ္ဌိပဒါဟူသည် မူလအစွန်းကိုတကြိမ်၊ပဋ္ဌိပက္ခအစွန်းကို တကြိမ် (၂)ကြိမ် ပယ်ရသည့်သဘော ရှိကြောင်းလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဆိုလိုသည်မှာ "ပဋ္ဌိသေဓ၊ နှစ်ချက်ပြ၊ ပကတျတ္တထွက်မြဲ" ဟူသော နိယာမအရ ပဋ္ဌိသေဓနှစ်ဆင့်သဘောပါဝင်သော မဇ္ဈိမပဋ္ဌိပဒါဖြင့် ရအပ်သော နိဗ္ဗာန်သည် အဘာဝမဟုတ်ပဲ ပကတျတ္တ (သန္တိသုခ) ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။

(၁၀) ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်ရှုထောင့်

ကမ္မာဦးကာလမှစ၍ လူတို့သည် (ဥပလက္ခဏာနည်း) အမြဲတစေ ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုကို ပြုနေကြပါသည်။ ထိုကာယကံမှု ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုတို့ကို သရုပ်ခွဲလိုက်လျှင် ကုသိုလ်သော်လည်း ဖြစ်ပါမည်။ အ ကု သိုလ် သော်လည်း ဖြစ်ပါမည်။ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်ကို ရှောင်လွှဲ၍ မရပါချေ။ ကုသိုလ် အဖြစ်များလျှင်

ကောင်းရာဘုံဘဝသို့ရောက်၍ ကောင်းကျိုးသုခကို ခံစားရပါသည်။ အကုသိုလ် အဖြစ်များလျှင် မကောင်းရာဘုံဘဝသို့ရောက်၍ မကောင်းကျိုးဒုက္ခကို ခံစားရပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုခေတ်က ကုသိုလ် အကုသိုလ်ပြုနည်းကား မဇ္ဈိမပဋိပဒါသဘောမသက်ဝင်သောကြောင့် ကုသိုလ်ပြုလျှင်လည်း ရသင့်သလောက် အကျိုးသုခမရရှိ၊ အကုသိုလ် လုပ်လျှင်လည်း ရသင့်သည်ထက် ပို၍ အပြစ်ဒုက္ခကို ခံယူရလေသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဗုဒ္ဓခေတ် မတိုင်မီကာလ-က လူတို့သည် ကုသိုလ်နှင့်အကုသိုလ်ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ(အတ္တ)အပေါ် အခြေခံ၍ ပြုကြသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (အတ္တ) အပေါ် အခြေခံ၍ လုပ်ပါက ကုသိုလ်သည် မိမိသဘောအရ "အတက်" ဖြစ်သဖြင့် အရှိန်အဟုန်နှေးပါသည်။ တဖန် "အတ္တ" ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးက ဆင့်သောကြောင့် "တက်"သင့်သလောက် မတက်နိုင်ခဲ့။ အကုသိုလ် သည် မိမိသဘောအရ"အဆင်း"ဖြစ်သဖြင့် အရှိန်အဟုန်မြန်ပါသည်။ တဖန် "အတ္တ"ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးက ဆင့်သောကြောင့် ပို၍ အရှိန်အဟုန် ပြင်းစွာ "ဆင်း"ခဲ့ရလေသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်ရောက်သောအခါ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ)ကို ညွှန်ပြခဲ့ပါသည်။ ကိုယ်တိုင်လည်း မဇ္ဈိမပဋိပဒါဖြင့် သဗ္ဗညုဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူခဲ့ပါသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်လာ အဝိဇ္ဇာ-ပစ္စယာ သင်္ခါရာအရ အဝိဇ္ဇာရှိနေသေးသရွေ့ အကုသိုလ်ကား အထူး ပြောဖွယ်မလို သဘာဝအားဖြင့် ဖြစ်နေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်နှင့်ပတ်သက်လျှင်မူ မည်သည့် ကောင်းမှုမျိုးကိုပင် လုပ်လုပ် ကာမကုသိုလ်၊ ရူပကုသိုလ်၊ အရူပကုသိုလ်တို့အနက် တမျိုးမျိုးဖြစ်ပြီး ဘဝစက်အတွင်း၌ လည်ပတ်နေမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘဝစက် ရပ်တန့်စေလိုလျှင် အဝိဇ္ဇာကို ပယ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာကို

ပယ်လိုက်လျှင် အကုသိုလ်များသာမက ကာမကုသိုလ်၊ ရူပကုသိုလ်၊ အရူပကုသိုလ် တည်းဟူသော သင်္ခါရတို့ပါ "အရင်းလဲလျှင် အဖျားထင်းဖြစ်"ဟူသည့်အတိုင်း အလိုလိုပယ်ပြီးသား ဖြစ်ပါသည်။

အဝိဇ္ဇာကို ပယ်သတ်ရန် လောကကို ကြည့်သောအခါ မဇ္ဈိမ-ပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ) အမြင်မှန်ဖြင့် ကြည့်ဖို့လိုပါသည်။ မောင်ဖြူ မနီ စသော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ၊ ရွှေ ငွေ စသော အရာဝတ္ထု အနေဖြင့် ကြည့်နေသရွေ့၊ မြင်နေသရွေ့၊ သိနေသရွေ့ မိမိတို့၏ သန္တာန်ရှိ အဝိဇ္ဇာကို မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ပယ်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ အဝိဇ္ဇာကို မပယ်နိုင်လျှင် အဝိဇ္ဇာကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသည့် တပ်မက်ခြင်း၊ စော်ကားခြင်း၊ မောက်မာခြင်း စသော အကုသိုလ်တရားတို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာကြမည် ဖြစ်ပါသည်။

အမှန်အားဖြင့် မိမိအပါအဝင် လောကဟူသည် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ အရာဝတ္ထု မဟုတ်ပါ။ ရုပ်နာမ်အစုအဝေးမျှသာဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့သည်လည်း အမြဲတစေ ဖြစ်၊တည်၊ပျက်နေသော အနိစ္စ၊ဒုက္ခ၊အနတ္တ သဘောများသာ ဖြစ်ပါသည်။ မြင်စရာအာရုံများကလည်း တမျိုးတစားတည်း အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ မြင်သူအာရမ္မဏိကများကလည်း တမျိုးတစားတည်း အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ။ **အားလုံး အပြောင်းအလဲမရှိ၊ တမျိုးတစားတည်း။** အပြောင်းအလဲမရှိသော တမျိုးတစားတည်းကို ထပ်ပြန်တလဲလဲ မြင်ရသောအခါ တွေ့ရသောအခါ ကြုံရသောအခါ လောက၌ ငြီးငွေ့လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ တပ်မက်ခြင်းကင်းလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ လွတ်မြောက်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ပင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ)၏ လောကအမြင်ဖြစ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါအမြင်ဖြင့် လောကကို မြင်နိုင်လျှင် အကုသိုလ်တရားတို့ ဆုတ်ယုတ်ပြီး ကုသိုလ်တရားတို့ တိုးပွားလာမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီက လောကကို ဤသို့မြင်ရန် ညွှန်ကြားခဲ့ခြင်း မရှိပါ။ လောကကို ဤသို့ မမြင်ခဲ့သဖြင့် လောက၌ ငြီးငွေ့ခြင်း၊ တပ်မက်မှုကင်းခြင်း၊ လွတ်မြောက်ခြင်း မဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပဲ အပုညာဘိ- သင်္ခါရ(အကုသိုလ်)၊ပုညာဘိသင်္ခါရ(ကာမကုသိုလ်နှင့်ရူပကုသိုလ်)၊ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရ (အရူပကုသိုလ်) တို့ကို ဝဋ္ဋနိဿိတသဘောဖြင့် ဆောင်ရွက်ယင်း လောက၌ ထပ်ပြန်တလဲလဲဖြစ်နေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာအရ ကာမကုသိုလ်၊ ရူပကုသိုလ်၊ အရူပ ကုသိုလ်တို့သည်လည်း အဝိဇ္ဇာကြောင့်ပင် ဖြစ်ကြရပါသည်။ အကု- သိုလ်ကား အထူးဆိုဖွယ်မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် လောကမှ မလွတ်မြောက် နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်၏အမြင်သစ် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဝိပဿနာ)ဖြင့် လောကကို အမှန်အတိုင်း အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ အဖြစ် အပြောင်းအလဲ မရှိ၊ ထပ်ပြန်တလဲလဲ မြင်သောအခါ လောက၌ ငြီးငွေ့မှု(နိဗ္ဗိန္ဒ)၊ တပ်မက် ခြင်းကင်းမှု (ဝိရာဂ)၊ လောကမှ လွတ်မြောက်မှု(ဝိမုတ္တိ)တို့ဖြစ်ပေါ် လာကြပါသည်။ ဝိဝဋ္ဋနိဿိတသဘောဖြင့် အကုသိုလ်တို့ဆုတ်ယုတ် ပြီး ကုသိုလ်တို့ တိုးပွားလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် မဇ္ဈိမ- ပဋိပဒါဟု ခေါ်ပါသည်။

အကုသိုလ်ကို ဝိပဿနာကုသိုလ်က တဒင်္ဂပဟာန် ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန် တို့ဖြင့် ပယ်ခြင်းသည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ ပထမပယ်ခြင်း "ပထမပဋိ- သေဓ" ဖြစ်ပါသည်။ မဂ်ကုသိုလ်က သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် ပယ်ခြင်း သည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ ဒုတိယပယ်ခြင်း "ဒုတိယပဋိသေဓ" ဖြစ်ပါသည်။ အရဟတ္တမဂ်က အကုသိုလ်ကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ပယ်လိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ကုသိုလ်သင်္ခါရများ အားလုံးကိုလည်း ပယ်ပြီးသား ဖြစ်သွားပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ(မဂ်)သည်

ကိလေသဝဋ္ဋမှလည်း လွတ်သည်၊ ကမ္မဝဋ္ဋမှလည်း လွတ်သည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ကိလေသဝဋ္ဋနှင့် ကမ္မဝဋ္ဋမှလွတ်လျှင် ဝိပါကဝဋ္ဋမှလည်း လွတ်ပြီးသားပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ ဝဋ္ဋသုံးပါးမှ လွတ်ပြီးသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ ကာမာဝစရစိတ်တို့သည် ပဋိသေဓသဘောအရ "အဘာဝ"မဟုတ်ပဲ ပကတျတ္ထသဘောအရ အဆင့်မြင့် "ကြိယာဇောစိတ်"များအဖြစ်သို့ ပြောင်းသွားပါတော့သည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါကို စိတ္တဗေဒရှုထောင့်မှ သုံးသပ်လျှင် ကြိယာစိတ်နှင့် အလားတူကြောင်း တွေ့ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကြိယာစိတ်သည် ကုသိုလ်သဘောမှလည်း ထမြောက်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်သဘောမှလည်း ထမြောက်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်သဘောမှ ထမြောက်ခြင်း ဆိုသည်မှာ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်များအနေဖြင့် ဒါနမှု၊ သီလမှု၊ ဘာဝနာမှုများကို ပြုလုပ်စေကာမူ ယင်းသို့ပြုလုပ်ခြင်းသည် ကုသိုလ်သဘောမရှိတော့ပဲ ကြိယာသဘော ရှိသွားခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အသွင်အနေဖြင့် ကုသိုလ်အသွင်ကို ဆောင်သော်လည်း အနှစ်သာရအနေဖြင့် ကုသိုလ်မဟုတ်ပဲ ကြိယာသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် ကုသိုလ်သဘောမှ ထမြောက်ခြင်းဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသည်။ အကုသိုလ်သဘောမှ ထမြောက်ခြင်းဆိုသည်မှာ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်များ အနေဖြင့် တုစ္ဆ (အသုံးမကျသူ)၊ ဝသလ (သူယုတ်) စသည်ဖြင့် ပရိသတ်များအပေါ် ကြမ်းတမ်းသော ဝေါဟာရများကို အသုံးပြုသော်လည်း ယင်းသို့သော အသုံးပြုမှုများသည် အကုသိုလ်သဘော မရှိတော့ပဲ ကြိယာသဘောရှိသွားခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အသွင်အနေဖြင့် အကုသိုလ်အသွင်ကို ဆောင်သော်လည်း အနှစ်သာရ အနေဖြင့် အကုသိုလ်မဟုတ်ပဲ ကြိယာသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် အကုသိုလ်သဘောမှ ထမြောက်ခြင်းဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသည်။

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့်ဆိုရလျှင် စိတ္တဝေဒနာရှုထောင့်မှ ကြိယာစိတ်သည် ကုသိုလ်အသွင်နှင့် အကုသိုလ်အသွင်ကိုဆောင်သော်လည်း ကုသိုလ်သဘောနှင့် အကုသိုလ်သဘောမရှိတော့သဖြင့် စိတ္တဝေဒနယ်ပယ်၌ ကြိယာစိတ်သည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါနှင့် အလားတူ၏ဟူ၍ ဆိုနိုင်ပါသည်။

စိတ္တဝေဒရှုထောင့်မှ ကြိယာစိတ်၏သဘောကို နားလည်သောအခါ ကျင့်စဉ်ပဋိပတ်ရှုထောင့်မှ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏သဘောကို နားလည်နိုင်ပါသည်။ ကြိယာစိတ်၌ ကုသိုလ်အသွင်နှင့် အကုသိုလ်အသွင် (၂)မျိုးတို့အနက် တမျိုးမျိုးပါဝင်သော်လည်း အနှစ်သာရအားဖြင့်မူ ကြိယာစိတ်သည် ကုသိုလ်သဘောနှင့် အကုသိုလ်သဘောနှစ်မျိုးလုံးမှ လွတ်မြောက်ပြီး ဖြစ်သကဲ့သို့ ထို့အတူ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ ကျင့်စဉ်၌လည်း ကာမသုခလ္လိကအသွင်နှင့် အတ္တကိလမထအသွင်တို့ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အနှစ်သာရအနေဖြင့်မူ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်သည် ထိုအစွန်းရောက်ကျင့်စဉ်(၂)မျိုးမှ လွတ်မြောက်ပြီးဖြစ်ပါသည်။

ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်ဖြင့် အမတ(မသေရာ)၊မောက္ခ(သံသရာမှ လွတ်မြောက်ရာ)၊ သရဏ (ကိုးကွယ်အားထားရာ) တရားကို ရှာဖွေကြပါသည်။ ယင်း အမတ၊ မောက္ခ၊ သရဏတရားသည် ဗြဟ္မာအဖြစ်ဖြင့် အရာရာတိုင်း၏နောက်ကွယ်၌ အမှန်(သစ္စာ)တရားအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ လောက၏ နောက်ကွယ်၌ လောကုတ္တရာအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဖြစ်၊ ပျက်၊ ပြုပြင် ပြောင်းလဲတတ်သော သင်္ခတတရားတို့၏ နောက်ကွယ်၌ မဖြစ်၊ မပျက်၊ မပြုပြင် မပြောင်းလဲတတ်သော အသင်္ခတတရားအနေဖြင့် လည်းကောင်း ရှိသည်ဟု ယုံကြည်၍"နောက်ကွယ်တရားကို" တွေ့မြင်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြပါသည်။ "အမြင်"ကို ကျော်၍ "မမြင်"ကို ရှာဖွေခဲ့ကြပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ

ကျင့်စဉ်ဖြင့်မူ ယင်း အမတ၊ မောက္ခ၊ သရဏတရားကို တွေ့မြင်ရန် "နောက်ကွယ်တရား" ကို ရှောင်ရမ်း၍ မရှာ၊ မျက်မြင်တရားကိုသာ ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ အမှန်အတိုင်း မြင်ရန်ရှာသည်။ လောကုတ္တရာတရားကို ရှောင်ရမ်း၍မရှာ၊ လောကီတရားကိုသာ ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ အမှန်အတိုင်း မြင်ရန်ရှာသည်။ အသင်္ခတတရားကို ရှောင်ရမ်း၍ မရှာ၊ သင်္ခတ တရားတို၏ ဖြစ်၊ ပျက်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ အမှန် အတိုင်းမြင်ရန်ရှာသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ကာမသုခလ္လိက ကျင့်စဉ်သည် "မမြင်တရား"ကို ရှောင်ရမ်း၍ ရှာဖွေသည့် ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်သည် "အမြင်တရား"ကို တိုက်ရိုက် ရှုမြင်သည့် ကျင့် စဉ် ဖြစ် ပါ သည်။ အ နှစ် သာ ရ အား ဖြင့် ဤသို အချင်းချင်း ခြားနားပါသည်။ အနှစ်သာရအားဖြင့် ခြားနားသော် လည်း အသွင်သဏ္ဍာန်အားဖြင့်မူ တရားအားထုတ်မှု၊ အဝိဇ္ဇာ ပယ် သတ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုတို့၌ တူကြပါသည်။ ဤတူနည်းကား ကြိယာစိတ်၌ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်နှင့် ကြိယာစိတ်တို့အသွင်တူ သဘောမျိုးသာတည်း။

အတ္တကိလမထ ကျင့်စဉ်ဖြင့်လည်း အမတတရား၊ မောက္ခတရား၊ သရဏတရားကို ရှာဖွေခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေရာ၌ "တပ"ခေါ် ခြိုးခြံသော အကျင့်ကိုကျင့်၍ ရှာဖွေကြပါသည်။ တပ-ကျင့်ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ကား "တဏှာ" လက်သမားအား "ခန္ဓာ" အိမ်ကို ဆောက်ခွင့်မပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် "တဏှာ"ကို အသေသတ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြပါသည်။ နဖူးတိုက်၊ ဒူးတိုက် တိုက် ကြပါသည်။ "တဏှာ"၏ တပ်မက်မှုမှန်သမျှကို ဇွတ်အတင်း ဆန့်ကျင် ကြပါသည်။ "တဏှာ"၏ အာဟာရ မှန်သမျှကို ရက်စက်စွာ ဖြတ်တောက်ပစ်ကြပါသည်။ ထိုသို့ "တဏှာ"ကို အသေသတ်ရန်

တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသော်လည်း "တဏှာ"ကား မသေခဲ့။ ဒဏ်ရာရရုံသာ ရခဲ့ပါသည်။ "တဏှာ"ဒဏ်ရာရသောအခါ "တဏှာ"နှင့်ပတ်သက်ရာ အခြားသော စိတ်၊ စေတသိက်များလည်း ကူးစက်၍ ဒဏ်ရာရကြပါသည်။ အဟုန်ပြင်းစွာ စီးဆင်းလာသော ရေအလျဉ်ကို ဆီး၍ ပိတ်သောအခါ ထိုရေအလျဉ်သည် ထွက်မိထွက်ရာ လျှံ၍ ထွက်သည့်နှယ် "တဏှာ"ကို အသေသတ်သောအခါ "တဏှာ"သည် မသေပဲ ကျားနာကဲ့သို့ ခုမိခုရာ၊ တပ်မိတပ်ရာ တပ်မက်ခဲ့ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် "တဏှာ" နှင့် ပတ်သက်ရာ အခြားသော စိတ်၊ စေတသိက်များသည် ကမောက်ကမဖြစ်ပြီး ထိုခေတ် တရားအားထုတ်သူများသည် အထူးအဆန်းပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်သွားတတ်ကြပါသည်။ စိတ္တဗေဒပညာရှင်များ၏ဝေါဟာရကို ယူ၍သုံးရလျှင် ထိုခေတ်တရားအားထုတ်သူများသည် များသောအားဖြင့် စိတ်ဝေဒနာရှင်များ ဖြစ်သွားတတ်ကြပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ဖြင့် အမတတရား၊ မောက္ခတရား၊ သရဏတရားကို ရှာဖွေရာ၌လည်း"တဏှာ"ကို အသေသတ်ရန်ကြိုးပမ်းသည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ကြိုးပမ်းပုံချင်း မတူပါ။ "တဏှာ"က တပ်မက်သည့် အာရုံများကို "မတပ်မက်ရ"ဟု အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်ဖြင့် ဇွတ်အတင်း တားမြစ်၍ "တဏှာ"ကို အသေသတ်ပါသည်။မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ဖြင့်"တဏှာ"ကို အသေသတ်ရာ၌မူ "တဏှာ"က တပ်မက်သည့် အာရုံများကို တကယ် တပ်မက်စရာ ကောင်း သည့်သ ဘော မ ရှိ ကြောင်း၊ စက် ဆုပ် ဖွယ် ရာ များ သာ ဖြစ်ကြောင်း မြင်စေပြီး "တဏှာ"ကို အားနည်းသည်ထက်အားနည်းအောင်ပြုလုပ်၍ နောက်ဆုံး၌ မြစ်ပြတ် သေစေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အနှစ်သာရအားဖြင့် ကျင့်စဉ် (၂)မျိုးသည် မိမိတို့အချင်းချင်း ဤသို့ ခြားနားပါသည်။ အနှစ်သာရအားဖြင့် အချင်းချင်း ခြားနားသော်လည်း အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့်မူ တရားအားထုတ်မှု၊ တဏှာကို

အသေသတ်ရန် **ကြိုးပမ်းမှုတို့၌** တူကြပါသည်။ ဤတူနည်းကား ကြိယာစိတ်၌ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကုသိုလ်၊အကုသိုလ်နှင့် ကြိယာ စိတ်တို့ အသွင်တူသဘောမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်တွင် ယင်း၏ လွန်မြောက်ရာ အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သည့် အစွန်းတရား (၂)ပါးတို့သည် မိမိတို့၏ **သင့်လျော်ရာ အသွင်သဏ္ဌာန်အနေဖြင့်ပူးပါဝင်ခွင့်ရှိသော်လည်း အနှစ်သာရအနေဖြင့်** လုံးဝပူးပါဝင်ခွင့်မရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဖြစ်ခြင်းကိုပင် အစွန်း တရား(၂)ပါးမှ ထမြောက်ခြင်း (ဥဘတော ဝုဋ္ဌာန)ဟူ၍ သတ်မှတ် ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်၌ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ အရကောက် ကို မဂ္ဂင် (၈)ပါးဟူ၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့သဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ သဘောကိုကျင့်စဉ်အရ နားလည်လိုလျှင် မဂ္ဂင်(၈)ပါးကို နားလည် ရန် လိုအပ်ပါသည်။တဖန် မဂ္ဂင်(၈)ပါးကို နားလည်လိုလျှင် ဝိပဿနာ သဘောကို နားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ တဖန် ဝိပဿနာသဘောကို နားလည်လိုလျှင် ဉာဏ်စဉ်(၁၀)ပါးကို နားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏သဘောသည် ဉာဏ်စဉ်(၁၀)ပါး၌ အခြေတည်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ်(၁၀)ပါးတို့သည် ဝိမုတ္တိရသခေါ် ကေရသနည်းဖြင့် ပေါင်းမိ လေသောအခါ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ သို့မဟုတ် မဂ္ဂင် (၈)ပါး သို့မဟုတ် သစ္စာ (၄)ပါး မြတ်တရားတို့သည် မျက်မှောက် (သစ္ဆိကရဏ) အနေဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာကြပါသည်။

ကိစ္စ (၄)ချက်

မဇ္ဈိမပဋိပဒါခေါ် မဂ္ဂင် (၈)ပါး သို့မဟုတ် သစ္စာ (၄)ပါး မြတ် တရားတို့သည် လောကုတ္တရာအဆင့်တွင် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော အခါ ကိစ္စ (၄) ချက်ကို တပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ ဤ နေရာ၌ ကိစ္စ (၄)ချက်ဆိုသည်မှာ—

(၁) ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း၊
(၂) သမုဒယသစ္စာကို ပယ်သတ်ခြင်း၊
(၃) မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်း၊
(၄) နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း –

တိဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ကိစ္စ(၄)ချက် တပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်ခြင်းကိုပင် "ဧကရသ" (တမျိုးတည်းသော ရသ) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "ဝိမုတ္တိရသ" (သံသရာမှ လွတ်မြောက်မှုရသ) ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။ ယင်း "ဧကရသ" သို့မဟုတ် "ဝိမုတ္တိရသ"သည် လောကုတ္တရာအဆင့်၌သာ ရအပ်ပါသည်။ လောကီအဆင့်၌ကား တမျိုးတည်းသောရသ(ဧကရသ) သို့မဟုတ် သံသရာမှလွတ်မြောက်မှုရသ(ဝိမုတ္တိရ)ကိုမရကောင်းပဲ အမျိုးမျိုးသောရသ(နာနာရသ) ကိုသာ ရကောင်းပါသည်။ ဤသဘောကို ပေါ်လွင်စေရန် "ဟင်းချက်နည်း"ဥပမာကို ထုတ်ဆောင်၍ဆိုကြပါသည်။

ဟင်းချက်နည်းဥပမာ

ဟင်းချက်ရာတွင် ငရုတ်၊ကြက်သွန်ကိုလည်းထည့်ပါသည်။ဆီ၊ဆားကိုလည်းထည့်ပါသည်။ အမဲ သား ငါးများကိုလည်းထည့်ပါသည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကိုလည်းထည့်ပါသည်။ ထို့နောက် ဟင်းကိုချက်ပါသည်။ ထိုသို့ချက်ရာတွင်"ဟင်းကောင်း"အဖြစ်သို့ မရောက်သေးမီကာလ၌ ငရုတ်၊ကြက်သွန်၊ဆီ၊ဆား၊ အမဲ၊ သား၊ ငါးများသည် မိမိတို့၏ သီးခြားအရသာများကိုသာ ဆောင်ကြပါသည်။ တခုတည်းသောအရသာကို မဆောင်နိုင်ကြပါ။ "ဟင်းကောင်း" အဖြစ်သို့ ရောက်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက် ငရုတ်၊ ကြက်သွန်၊ ဆီ၊ ဆား၊ အမဲ၊ သား၊ ငါးများသည် မိမိတို့၏ သီးခြားအရသာများကို ပယ်စွန့်ပြီး

တခုတည်းသော "ဟင်း၏အရသာ"ကိုသာ ဆောင်ပါသည်။ တနည်း အားဖြင့်ဆိုရလျှင် "ဟင်း"မဖြစ်မီကာလ၌ ငရုတ်၊ ကြက်သွန်၊ ဆီ၊ ဆား၊အမဲ၊သားငါးများသည် မိမိတိ၏သီးခြားအရသာ(နာနာရသ) ကိုဆောင်ပါသည်။ "ဟင်း"ဖြစ်ပြီးနောက်ပိုင်း၌မူကား ထိုပါ ဟင်းလျာ ပစ္စည်းများသည် မိမိတို့၏ သီးခြားအရသာ (နာနာရသ)ကို စွန့်၍ တခုတည်းသော "ဟင်း၏အရသာ" (ဧကရသ)ကို ဆောင်ပါသည်။ ဤဟင်းချက်နည်းဥပမာအတိုင်း ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ခြင်း၊ မဂ္ဂသစ္စာကိုပွားများခြင်း၊ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း—တည်းဟူသော ကိစ္စ(၄)ချက်တို့သည် လောကီ အဆင့်၌ မိမိတို့၏ သီးခြားရသ (နာနာရသ)ကို ဆောင်ပါသည်။ **လောကုတ္တရာအဆင့်၌မူ မိမိတို့၏ သီးခြားရသ (နာနာရသ)ကို စွန့်၍** တခုတည်းသော ရသ(ဧကရသ)ကို ဆောင်ပါသည်။ ထိုတခုတည်း သော ရသ (ဧကရသ)သည် ဝိမုတ္တိရသမည်ပါသည်။

ဟင်းချက်ရာ၌ငရုတ်၊ကြက်သွန်၊ဆီ၊ဆားစသည်များသည် မိမိတို့၏ သီးခြားအရသာများကို မဖော်ဆောင်ပဲ တခုတည်းသော "ဟင်း၏ အရသာ"ကို ဖော်ဆောင်မှ "ဟင်း"မည်သကဲ့သို့ ထို့အတူ ဝိပဿနာ ရှုရာ၌လည်း ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းစသော ကိစ္စ(၄)ရပ် တို့သည် မိမိတို့၏ သီးခြားရသကို မဖော်ဆောင်ပဲ တခုတည်းသော "ဝိမုတ္တိရသ"ကို ဖော်ဆောင်မှ"လောကုတ္တရာ"မည်ပါသည်။ မြတ်စွာ ဘုရားသာသနာတော်၏ နောက်ဆုံး တခုတည်းသော ဦးတည်ချက် မှာလည်း ဝိမုတ္တိရသခေါ် သံသရာမှ လွတ်မြောက်မှုပင်ဖြစ်ပါသည်။ အမျိုးမျိုးသောရသ(နာနာရသ)မှ တခုတည်းသောရသ (ဧကရသ) အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းသွားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ လက်တွေ့သဘောအရ "ဟင်း"ချက်သည့်လုပ်ငန်းတွင် ငရုတ်၊ကြက်သွန်၊ဆီ၊ဆား၊အမဲ၊သား၊

ငါးများကို "အိုး"ထဲ၌ စုပေါင်းပြီး ထည့်သည့်သဘောကို ဒဿန ဝေါဟာရဖြင့် "သံယောဂသမ္မန္ဓ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ယင်းအဆင့်တွင် အမျိုးမျိုးသော ရသ-သာ ထွက်ပါသည်။ တခုတည်းသော ရသ မထွက်ပါ။ မီးဖြင့် အချိန်လုံလောက်စွာ ချက်လိုက်သောအခါမှသာ "ဟင်း"အဖြစ်သို့ရောက်၍ တခုတည်းသော ရသ ထွက်ပေါ်လာပါ သည်။ အမျိုးမျိုးသောရသမှ တခုတည်းသော ရသအဖြစ်သို့ ရောက် ပြီးနောက် ဆိုင်ရာပစ္စည်းများ စုပေါင်းခြင်းကို ဒဿနဝေါဟာရဖြင့် "သမဝါယသမ္မန္ဓ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဟင်းချက်ရာ၌နည်းတူ ဝိပဿနာ ရှုရာ၌လည်း ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း စသော ကိစ္စ (၄)ရပ် တို့ ကေရသဖြစ်အောင် ဤသမဝါယသမ္မန္ဓသဘောဖြင့် ပေါင်းစပ်မှုကို ဖော်ပြနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များ

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များဆိုသည်မှာ ဒွါရ(၆)ပါး၌ ထင်လာသော ရုပ်၊ နာမ် သင်္ခါရတရားများ၏ အနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊ အနတ္တ သဘောတို့ကို ပစ္စုပ္ပန်ကျကျမြင်လာအောင် ရှုမှတ်သော ဉာဏ်စဉ် များဖြစ်ပါသည်။ သံသရာမှ ထွက်မြောက်ရေးအတွက် ရုပ်၊ နာမ် သင်္ခါရတရားများကို ယင်းကဲ့သို့ ဝိပဿနာရှုမှတ်ပွားများရာ၌ ဝိပဿ နာဉာဏ်စဉ်များကို (၁၀)မျိုးအဖြစ် ဖော်ပြကြပါသည်။ ဝိပဿနာ ဉာဏ်စဉ် (၁၀)မျိုးမတိုင်မီ ဝိပဿနာအခြေခံအနေဖြင့် ဝိသုဒ္ဓိ(၄) မျိုးကို ပြည့်စုံစေရန် အားထုတ်ရပါသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ (၄)မျိုးကို ပြည့်စုံ စေရန် အားထုတ်သောအခါ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟူ၍ မရှုသေးပဲ—

(၁) သီလဝိသုဒ္ဓိအတွက် သီလစင်ကြယ်အောင်

(၂) စိတ္တဝိသုဒ္ဓိအတွက် သမာဓိရအောင်

(၃) ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိအတွက် ရုပ်၊ နာမ်ကိုသိအောင်

(၄) ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိအတွက် ရုပ်၊နာမ်တို့၏ အကြောင်း အကျိုးဆက်ကို သိအောင်–

အားထုတ်ရသည့်သဘောရှိသဖြင့် အဆိုပါ ဝိသုဒ္ဓိ (၄)ပါးဆိုင်ရာ အားထုတ်မှုများကို ဝိပဿနာအဖြစ် မသတ်မှတ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိအဆင့်၌ "ဒိဋ္ဌိ"ကို၊ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိအဆင့်၌ "ဝိစိကိစ္ဆာ"ကို အထိုက်အလျောက်ပယ်နိုင်သော သဘောရှိသဖြင့် "စူဠသောတာပန်"ဟူ၍ ကျမ်းဂန်များ၌ ဖော်ပြထားသောကြောင့် ယင်းတို့ဆိုင်ရာ နာမ်၊ ရုပ်သိဉာဏ် (နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ) နှင့် နာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်းအကျိုးဆက်သိဉာဏ် (ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ) တို့ကိုလည်း ပဋိပတ္တိဉာဏ်အနေဖြင့် ယူ၍ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များ၌ ထည့်သွင်းကြခြင်းများလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤနေရာ၌ကား– သင်္ဂြိုဟ်ကျမ်းလာအတိုင်း ဉာဏ်စဉ် (၁၀)ပါးကိုသာ ဖော်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ် (၁၀)ပါးတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါ သည်–

ပထမအုပ်စု ပရိဇာနန ကိစ္စ	(၁) သမ္မသနဉာဏ်	= ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်၌ အနိစ္စ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု သုံးသပ်သောဉာဏ်
	(၂) ဉဒယဗ္ဗယဉာဏ်	= ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်၌ ဖြစ်ပျက်ကို သိသော ဉာဏ်
	(၃) ဘင်ဉာဏ်	= ရုပ်၊နာမ်တို့အပေါ်၌ အပျက်ကို သိသော ဉာဏ်

ဒုတိယအုပ်စု ပဟာနကိစ္စ

(၁) ဘယဉာဏ် =ရုပ်၊ နာမ်တို့ အပေါ်၌ ကြောက်စရာ "ဘေး" ဟု မြင်သောဉာဏ်

(၂) အာဒီနဝဉာဏ် =ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်၌ အပြစ် မြင်သောဉာဏ်

(၃) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ် =ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်၌ ငြီးငွေ့ဖွယ်ဟု မြင်သောဉာဏ်

တတိယ အုပ်စု ဘာဝနာကိစ္စ

(၁) မုစ္စိတုကမျတာဉာဏ်=ရုပ်၊ နာမ်တို့မှ လွတ်မြောက်လိုသော ဉာဏ်

(၂) ပဋိသင်္ခါဉာဏ် =ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ထပ်မံ ရှုသော ဉာဏ်

(၃) သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်=ရုပ်၊ နာမ်တို့ အပေါ်၌ လျစ်လျူရှုသောဉာဏ်

စတုတ္ထအုပ်စု သစ္စိကရဏကိစ္စ

အနုလောမဉာဏ် =ရှေးဝိပဿနာများနှင့် နောက် ဗောဓိပက္ခိယ တရားများအား လျော်သောဉာဏ်

အရှိနှင့် အသိ

လောကတွင်အရှိတရားများနှင့်ပတ်သက်၍ အမှန်တကယ် ရှိ၊ မရှိ၊ "အသိ" တရားဖြင့် သက်သေပြရပါသည်။ လက်တွေ့နည်းအားဖြင့် "အိုး" ရှိ၊ မရှိကို "အိုး"ကို သိသော "သိစိတ်"ဖြင့် သက်သေပြရပါသည်။ အိုးရှိလျှင် ရှိကြောင်း သိ၍ ရပါသည်။ အိုးမရှိလျှင်လည်း

မရှိကြောင်း သိ၍ ရပါသည်။ ဤ "သိစိတ်"ကို "အာရုံသိစိတ်" အဆင့်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤအဆင့်တွင် "အိုးရှိ မရှိ"ကိုသာ သက် သေပြနိုင်ပါသည်။ တဖန် "အိုး" ရှိ၊ မရှိ ပို၍ သေချာစေရန် "အိုး" ရှိ၊ မရှိကိုသိသော "သိစိတ်"အမှန်တကယ်ဖြစ်ခဲ့ပါရဲ့လားဟု ပထမသိစိတ်ကို ဒုတိယသိစိတ်ဖြင့် ထပ်၍အာရုံပြုပြီး "သိကြည့်"ရ ပြန်ပါသည်။ ဤသိစိတ်ကို "အာရမ္မဏိကသိစိတ်"အဆင့်ဟု ခေါ်ပါ သည်။ အာရမ္မဏိကသိစိတ်အဆင့်ရောက်မှသာ"အိုး" ရှိ၊ မရှိသေချာ ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရှိ၊ မရှိနှင့်ပတ်သက်၍ "သိစိတ်"ဖြင့် သက်သေ ပြရာတွင် "သိစိတ်" နှစ်ကြိမ်ဖြစ်ပါသည်။ ပထမသိစိတ်မှာ အာရုံ သိစိတ်၊ ဒုတိယသိစိတ်မှာ အာရမ္မဏိကသိစိတ် ဖြစ်ပါသည်။ အာ- ရမ္မဏိကသိစိတ်ဆိုသည်မှာ မူလအာရုံကိုသိသော သိစိတ်ကို အာရုံ ပြု၍ ဒုတိယအကြိမ်သိသော သိစိတ်ဖြစ်ပါသည်။ ဤလက်တွေ့နည်း အရ ဝိပဿနာရှုရာ၌ မူလ ရုပ်၊ နာမ်အာရုံကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းရုပ်၊ နာမ်ကို ရှုသော အာရမ္မဏိကကိုလည်းကောင်း (၂)ဆင့် (၂)ဆင့် ရှုပါသည်။ သို့မှသာ "ကမ္မ"အစွန်းနှင့် "ကတ္တား" အစွန်းမှ လွတ် သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါ (ဥဘတောဝုဋ္ဌာန) ဖြစ်ပါမည်။ ဤသဘောကို ပထမအုပ်စုအဆုံး "ဘင်္ဂဉာဏ်"၌ စတင်တွေ့ရပြီး ဒုတိယအုပ်စု၌မူ ပီပီပြင်ပြင်တွေ့ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များ၏ ပဓာနကိစ္စများ

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် (၁၀)ပါးတို့ကို ပဓာနကိစ္စအလိုက် အုပ်စုခွဲ လျှင် အုပ်စု (၄)ခု ရပါသည်။ ထိုအုပ်စု (၄)ခုတို့သည် မိမိတို့၏ ဆိုင်ရာ ပဓာနကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ ပဓာနကိစ္စများ သည် (၄)မျိုး ရှိပါသည်။ ယင်း (၄)မျိုးတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(က) ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း၊

(ခ) သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်း၊

(ဂ) မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်း၊

(ဃ) နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း။

(က) ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း

ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်းကိစ္စသည် ဉာဏ်စဉ်ပထမအုပ်စု၏ ပဓာနလုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ်ပထမအုပ်စုတွင် ဉာဏ်(၃) မျိုး ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းဉာဏ် (၃) မျိုးတို့သည် ရုပ်၊ နာမ် (သင်္ခါရ) တရားများအပေါ်၌ အနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊ အနတ္တသဘော တို့ကို မိမိတို့၏ ဉာဏ်အနုအရင့်အလိုက် ပေါ်လွင်လာအောင် ရှုမှတ် ကြပါသည်။ ဤသို့ရှုမှတ်ခြင်းသည် သင်္ခါရတရားတို့၏ "ဒုက္ခသစ္စာ" ကို ဖော်ထုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဒုက္ခသစ္စာကို ဖော်ထုတ်ခြင်းသည် လည်း အစွန်း(၂)ဘက်မှ ထမြောက်ခြင်း(ဥဘတောဝုဋ္ဌာန)သဘော ရှိသည့် မဂ်ဉာဏ်(မဇ္ဈိမပဋိပဒါ)အရ အာရုံသင်္ခါရနိမိတ်မှ ထမြောက် ရန် ကြိုးပမ်းမှု ဖြစ်ပါသည်။ အာရုံသင်္ခါရနိမိတ်သည် နိမိတ္တနှင့် ပဝတ္တဟူသော အစွန်း(၂)ဘက်အနက် နိမိတ္တ အစွန်းတဘက် ဖြစ်ပါ သည်။ ထို့ကြောင့် ပထမအုပ်စု ဉာဏ်စဉ် (၃) မျိုးတို့သည် မဇ္ဈိမ-ပဋိပဒါသဘောအရ နိမိတ္တဟူသောအစွန်းတဘက်မှ ထမြောက်ရေး အတွက် သင်္ခါရတရားများအပေါ်၌ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိလာ အောင် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တအားဖြင့် ရှုမှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဟင်းချက်နည်းဥပမာဖြင့် ရှင်းလင်းဖော်ပြရလျှင် ပထမဉာဏ်စဉ် အုပ်စုသည် "ဟင်းလျာ"တမျိုးကို စုသည့်သဘောဖြစ်ပါသည်။ ဤ

နေရာ၌ စုသည့်ဟင်းလျာမှာ "ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်းကိစ္စ" ဖြစ်ပါသည်။ ဤကိစ္စကို မဇ္ဈိမပဋိပဒါရှုထောင့်မှ ချဉ်းကပ်လျှင် "နိမိတ္တ" ဟူသော အစွန်းတဘက်မှ ထမြောက်ရန် အားထုတ်မှုဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသည်။ ဟင်းချက်နည်းဥပမာအရ ဧကရသ (ဝိမုတ္တိရသ) ရှုထောင့်မှ ချဉ်းကပ်လျှင် "ဟင်းလျာ"တမျိုးသဖွယ်ဖြစ်သည့် "ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း" ဟူသော "ရသ" တမျိုးကို စုဆောင်းခြင်းဟူ၍ဆိုအပ်ပါသည်။ လောကီအဆင့်၌သာရှိသေး၍ အမျိုးမျိုးသောရသ(နာနာရသ)ကို ဆောင်နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(ခ) သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်း

သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်းကိစ္စသည် ဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စု၏ ပဓာနလုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စုတွင် ဉာဏ် (၃)မျိုး ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းဉာဏ် (၃)မျိုးတို့သည် ရုပ်၊ နာမ် သင်္ခါရတရားများအပေါ်၌ တပ်မက်ခြင်းကင်းအောင် ကြိုးပမ်းကြပါသည်။ ဤသို့ ကြိုးပမ်းခြင်းမှာ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်းသည် အဇ္ဈတ္တသဘောရှိပါသည်။ ယင်းကို ဝိပဿနာဝေါဟာရဖြင့် "ပဝတ္တ" ဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ ဤဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စု အဆင့်တွင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ ကျန်အစွန်းတဘက်ဖြစ်သည့် "ပဝတ္တ"မှ ထမြောက်ရန် ကြိုးပမ်းပါသည်။

ဉာဏ်စဉ်ပထမအုပ်စုအဆင့်တွင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ အစွန်းတဘက်ဖြစ်သော "နိမိတ္တ" မှ ထမြောက်ရန် ပဓာနအားဖြင့် အားထုတ်ရပါသည်။ "နိမိတ္တ"ဟူသည် အဘိဓမ္မာဝေါဟာရအရ အာရုံဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အာရုံသင်္ခါရတရားများ၏ ဖြစ်ပျက်ကိုရှုမှတ်ရန် ဉာဏ်စဉ်ပထမအုပ်စု၏ တာဝန်ဖြစ်ပါသည်။ ပဓာနလုပ်ငန်းမှာလည်း ဒုက္ခ

သစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိရန်ဖြစ်ပါသည်။ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းသည် ဗဟိဒ္ဓသဘော သက်ရောက်သည့် အာရုံသင်္ခါရတရားများနှင့် ဆိုင်ပါသည်။ ဤဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စုအဆင့်၌ ကျန်အစွန်းတဘက်ဖြစ်သော "ပဝတ္တ"မှ ထမြောက်ရန် ပဓာနအားဖြင့် အားထုတ်ရပါသည်။ "ပဝတ္တ" ဟူသည် အဘိဓမ္မာဝေါဟာရအရ အာရမ္မဏိကဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဉာဏ်စဉ် ဒုတိယအုပ်စုအဆင့်တွင် "နိမိတ္တ" မှလည်း ထ-ရန်လိုပါသည်။ "ပဝတ္တ"မှလည်း ထ-ရန်လိုပါသည်။ "နိမိတ္တ"မှ ထ-ရန်လုပ်ငန်းမှာ လုပ်ငန်းဟောင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းကို ဉာဏ်စဉ်ပထမအုပ်စုက လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ယခု ဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စုက ဉာဏ်စဉ်ပထမအုပ်စု၏ လုပ်ငန်းဟောင်းကို ဟင်းချက်နည်း ဥပမာအတိုင်း "ဟင်းလျာ" တမျိုးသဖွယ် ဆက်လက်၍ စုပေါင်းလုပ်ဆောင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် "ပဝတ္တ" မှ ထ-ရန်လုပ်ငန်းမှာ လုပ်ငန်းသစ်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းကို ဤဉာဏ်စဉ် ဒုတိယအုပ်စုက စတင်လုပ်ဆောင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အစွန်း(၂) ဘက်မှ ထမြောက်ခြင်း (ဥဘတောဝုဋ္ဌာန) သဘောသည် ဉာဏ်စဉ် ဒုတိယအုပ်စုအဆင့်တွင် စတင်ပေါ်ပေါက်ပါသည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဉာဏ်စဉ် ဒုတိယအုပ်စုအဆင့်သည် အစွန်းတဘက်ဖြစ်သော "နိမိတ္တ"မှ ထမြောက်ရေးအတွက် အာရုံသင်္ခါရတရားများ၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ သဘောများကို ရှုမှတ်ရပါသည်။ ကျန်အစွန်းတဘက်ဖြစ်သော "ပဝတ္တ" မှ ထမြောက်ရေးအတွက် အာရမ္မဏိကသင်္ခါရတရားများ၏ လက္ခဏာယာဉ် (၃)ပါးဖြစ်သော အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တသဘောများကို ရှုမှတ်ပွားများရပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စုသည် ရှုမှတ်စရာ အာရုံတရားများ၏ ဖြစ်၊ ပျက်နှင့် ယင်းတို့၏ ဖြစ်၊ပျက်ကို ရှုမှတ်နေသော အာရမ္မဏိကတရားများ၏ ဖြစ်၊ ပျက်ကိုပါ ရှုမှတ်ရပါသည်။

ရှုမှတ်စရာ အာရုံတရားများ၏ ဖြစ်၊ ပျက်ကို ရှုမှတ်ခြင်းသည် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိရန်နှင့် နိမိတ္တမှ ထမြောက်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အာရုံသင်္ခါရတရားများ၏ ဖြစ်၊ ပျက်ကို မှတ်သိနေသော အာရမ္မဏိကသင်္ခါရတရားများ၏ ဖြစ်၊ ပျက်ကိုပါ ဆင့်၍ ဆင့်၍ ရှုမှတ်ခြင်းသည် သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ရန်နှင့် ပဝတ္တမှ ထမြောက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဟင်းချက်နည်းဥပမာအတိုင်း ဉာဏ်စဉ်ဒုတိယအုပ်စုသည် ဟင်းမဖြစ်မီ ဟင်းလျာပစ္စည်းများကို စုပေါင်းထည့်သည့်သဘောဖြင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ နိမိတ္တမှ ထရန်လည်း လုပ်ဆောင်ရသည်။ ပဝတ္တမှ ထရန်လည်း လုပ်ဆောင်ရသည်။ ဧကရသ (ဝိမုတ္တိရသ) အရ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိရန်လည်း လုပ်ဆောင်ရသည်။ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ရန်လည်း လုပ်ဆောင်ရသည်။ ဤသို့လုပ်ဆောင်ရခြင်းသည် ဟင်းမဖြစ်မီ ဟင်းလျာပစ္စည်းများကို စုပေါင်းရသည့် သဘောဖြစ်သည် ဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ လောကုတ္တရာအဆင့်၌ တမျိုးတည်းသောရသ (ဝိမုတ္တိရသ) မတိုင်မီ လောကီအဆင့်၌ အမျိုးမျိုးသောရသ(နာနာရသ)ကို စုပေါင်းသည့် သဘောဖြစ်သည်ဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။

(ဂ) မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်း

မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်းကိစ္စသည် ဉာဏ်စဉ်တတိယအုပ်စု၏ ပဓာနလုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ်တတိယအုပ်စုတွင် ဉာဏ်(၃)မျိုး ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းဉာဏ် (၃)မျိုးသည် အာရုံသင်္ခါရတရားများနှင့် အာရမ္မဏိကသင်္ခါရတရားများ၏ အနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊ အနတ္တသဘောများကို ရှုမှတ်ယင်း နိမိတ္တမှ ထ-ရန်လည်း ကြိုးပမ်းပါသည်။ ပဝတ္တမှ ထရန်လည်း ကြိုးပမ်းပါသည်။ နိမိတ္တမှ ထရန် ကြိုးပမ်းယင်း

ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိရန် အားထုတ်ပါသည်။ ပဝတ္တမှ ထ-ရန် ကြိုးပမ်းယင်း သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ရန် အားထုတ်ပါသည်။

ဟင်းချက်နည်းဥပမာအတိုင်း ဟင်းချက်ရန် အားထုတ်သောအခါ ဟင်းအိုးတွင် ဟင်းလျာပစ္စည်းများကို စုပေါင်း ထည့်ရပါသည်။ ထိုနည်းအတူ "ဝိမုတ္တိရသ" ရရန်အားထုတ်သောအခါ ဝိပဿနာလုပ်ငန်းတွင် သစ္စာဆိုင်ရာကိစ္စ(၄)ချက်တို့ကို စုပေါင်းထည့်ရပါသည်။ ဟင်းချက်သောအခါ မီးဖြင့်ချက်သကဲ့သို့ ဝိပဿနာအားထုတ်သောအခါ သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာများဖြင့် အားထုတ်ရပါသည်။ ဟင်းချက်ရာ၌ ဟင်း၏ရသ ပေါ်လာအောင် မီးကို လိုအပ်သောအတိုင်း အတာအထိ ပေးရသကဲ့သို့ ဝိပဿနာအားထုတ်ရာ၌ ဝိမုတ္တိရသပေါ်လာအောင် သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့ကို လိုအပ်သောအတိုင်းအတာအထိ ပွားများရပါသည်။ ဤသို့ သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့ကို ပွားများစေနိုင်သည်နှင့်အမျှ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်းကိစ္စနှင့် သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်းကိစ္စဘို့သည် ပို၍ထင်ရှားလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်းကိစ္စနှင့် သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်းကိစ္စတို့သည် ကေရသသဘောဖြင့် မဟုတ်ဒစကာမူ နာနာရသသဘောဖြင့် မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်းကိစ္စနှင့် ရောနှောသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဟင်းချက်နည်းဥပမာအရဆိုရလျှင် ဉာဏ်စဉ်တတိယအုပ်စု၌ ကိစ္စ(၃)ချက်တို့ စုပေါင်းမိပြီဖြစ်ပါသည်။ ကိစ္စ(၄)ချက်တို့ စုံညီပေါင်းမိသွားသောအခါ "သမဝါယသမ္ဗန္ဓ" သဘောဖြင့် နောက်ဆုံး၌ "ကေရသ" ထွက်ပေါ်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ယခု အဆင့်၌မူ "သံယောဂသမ္ဗန္ဓ" သဘောဖြင့် ပေါင်းစပ်ခြင်းဖြစ်၍ "ကေရသ" မထွက်ပေါ်သေးပဲ "နာနာရသ"သာ ထွက်ပေါ်မည် ဖြစ်ပါသည်။ "ကေရသ"

မထွက်ပေါ်သေးပဲ "နာနာရသ"သာ ထွက်ပေါ်နိုင်သောကြောင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ နိမိတ္တနှင့် ပဝတ္တမှ ထရာဒ္ဓလည်း တပြိုင်နက်တည်း (ကောက္ခဏ)မထနိုင်သေးပဲ ရှေ့ဆင့်နောက်ဆင့် (နာနာက္ခဏ)အနေဖြင့်သာ ထနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ်တတိယအုပ်စုသည် ဤမျှသာ စွမ်းဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤဉာဏ်စဉ်တတိယအုပ်စုအဆင့်ကို ပဓာနလုပ်ငန်းအားဖြင့် မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများမှုဖြစ်ပေါ်လာရေးအတွက် လက္ခဏာများပေါ်လာအောင် ရှုမှတ်ပွားများသောအဆင့်ဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။

(ဃ) နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း

နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းကိစ္စသည် ဉာဏ်စဉ်စတုတ္ထအုပ်စု၏ ပဓာနလုပ်ငန်း ဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်စဉ်စတုတ္ထအုပ်စုတွင်ပါဝင်သော ဉာဏ်များကို အနုလောမဉာဏ်များဟု ခေါ်ပါသည်။ "အနုလောမ"ဟူသော ပါဠိဝေါဟာရ၏အနက်မှာ"လျော်ခြင်း"ဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဉာဏ်များသည် ရှေ့ပိုင်း လောကီသဘောရှိသည့် ဝိပဿနာဉာဏ်များနှင့်လည်း လျော်ပါသည်။ နောက်ပိုင်း လောကုတ္တရာသဘောရှိသည့် မဂ်ဉာဏ်အပါအဝင် ဗောဓိပက္ခိယတရားများနှင့်လည်း လျော်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အနုလောမဉာဏ်များသည် သင်္ခါရတရားတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တအခြင်းအရာများကို တဘက်ကရှုယင်း အခြားတဘက်က သင်္ခါရတရားတို့၏ ငြိမ်းရာနိဗ္ဗာန်ကို ရှာဖွေနေသဖြင့် လောကီလောကုတ္တရာ(၂)မျိုးလုံးနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ရှိပါသည်။ ယင်းအနုလောမဉာဏ်များသည် ဉာဏ်ထက်သူများအတွက် ဥပစာ၊ အနုလုံဟူ၍ (၂)ကြိမ်ဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်နုံ့သူများအတွက် ပရိကမ်၊ ဥပစာ၊ အနုလုံဟူ၍ (၃)ကြိမ်ဖြစ်ပါသည်။

ဟင်းချက်နည်းဥပမာအရဆိုရလျှင် ဤအဆင့်တွင် "ဟင်းလျာ" သဖွယ်ဖြစ်သည့် ကိစ္စ(၄)ချက် စုံသင့်သလောက်စုံပြီ ဖြစ်ပါသည်။ ကိစ္စ(၄)ချက်တို့ စုံသင့်သလောက် စုံသော်လည်း "ကေရသ"အဖြစ်သို့ မရောက်သေးပဲ "နာနာရသ"သဘောသာ ရှိပါသေးသည်။ ဒုက္ခသစ္စာကိုပိုင်ခြားရှုသိခြင်းကိစ္စအားဖြင့် "နိမိတ္တ"မှ ထမြောက်တော့မည် ဖြစ်ပါသည်။ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်စွန့်ခြင်းကိစ္စအားဖြင့် "ပဝတ္တ"မှ ထမြောက်တော့မည် ဖြစ်ပါသည်။ နိမိတ္တနှင့် ပဝတ္တမှ တပြိုင်နက် ထမြောက်ရေးအတွက် ဖော်ပြပါကိစ္စ(၂)ခုတို့ တသားတည်းပေါင်းစပ်သွားတော့မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပေါင်းစပ်နိုင်ရေးအတွက် အပူဒိဂရီသဖွယ်ဖြစ်သည့် မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်း ကိစ္စသည်လည်း တဖြည်းဖြည်း လုံလောက်ပြည့်စုံလာပြီ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤအဆင့်၌ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းကိစ္စသည် လုံလောက်ခြင်းမရှိသေးပဲ အခြေပျိုးရုံမျှသာ ရှိပါသေးသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ဤအဆင့်၌ ပရိဇာနနကိစ္စ၊ ပဟာနကိစ္စနှင့် ဘာဝနာကိစ္စ (၃)မျိုးသာ ပေါ်ပေါ်ထင်ထင်ရှိပြီး သစ္ဆိကရဏကိစ္စမှာ ပေါ်ပေါ်ထင်ထင် မရှိသေးကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဟင်းချက်နည်းဥပမာအရ ပရိဇာနနကိစ္စနှင့် ပဟာနကိစ္စတို့မှာ မူရင်းဟင်းလျာပစ္စည်းများနှင့်တူပြီး ဘာဝနာကိစ္စမှာ မီးအပူချိန်နှင့် တူပါသည်။ သစ္ဆိကရဏကိစ္စမှာ အခြေအနေသစ်တရပ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေမည့် ပြောင်းလဲမှုနှင့် တူပါသည်။ ဟင်းအိုးထဲ၌ ဟင်းလျာပစ္စည်းများကို ထည့်၍ ချက်လိုက်သောအခါ "ဟင်း"ဖြစ်လာသည့်နှယ် ဒွါရ(၆)ပါးတို့၌ ပစ္စုပ္ပန်ကျကျထင်လာသော ရုပ်၊ နာမ်သင်္ခါရတရားများအပေါ် ပရိဇာနနကိစ္စ(နိမိတ္တဝုဋ္ဌာန)နှင့် ပဟာနကိစ္စ (ပဝတ္တဝုဋ္ဌာန)တို့ တပြိုင်နက်ဖြစ်ရေးအတွက် ဘာဝနာကိစ္စ(မဇ္ဈိမပဋိပဒါ)

သည် အပူချိန်ဒီဂရီသဖွယ် တဖြည်းဖြည်း ပွားယင်း ပွားယင်း သစ္စိကရဏကိစ္စတည်းဟူသော နောက်ဆုံး ပြောင်းလဲမှုသဘောကို ကြုံလိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် တခုတည်းသောရသ (ဝိမုတ္တိရသ)သည် ပေါ်ထွက်လာပြီး လောကုတ္တရာဖြစ်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဤဉာဏ်စဉ်စတုတ္ထအုပ်စု၌ ပရိဇာနနကိစ္စ၊ ပဟာနကိစ္စနှင့်ဘာဝနာကိစ္စ (၃)မျိုးတို့သည် ပေါ်ပေါ်ထင်ထင်ထွက်ပေါ်ပြီး လောကုတ္တရာ တည်းဟူသော အခြေအနေသစ်တရပ်ကို ဖန်တီးရန် အသင့်အနေ အထားတွင် ရှိနေကြပြီ ဖြစ်ပါသည်။ ပေါ်ပေါ်ထင်ထင် ဖြစ်လာမည့် သစ္ဆိကရဏကိစ္စကို စောင့်ဆိုင်းနေသည့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ သစ္ဆိ-ကရဏကိစ္စသည် မထင်ရှားသောအဆင့်မှ ထင်ရှားသောအဆင့်သို့ ရောက်လာသည်နှင့် တပြိုင်နက် ဥဘတောဝုဋ္ဌာနခေါ် မဂ္ဂမပဌမပဒါသည် နိမိတ္တအစွန်းနှင့် ပဝတ္တအစွန်းမှ တပြိုင်နက်ထမြောက်၍ အခြေအနေသစ်တရပ်တည်းဟူသော လောကုတ္တရာသဘောကို ဆောင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာသဘောဟူသည်မှာ နာနာရသတည်းဟူသော "ရသ"(၄)မျိုးမှ ဝိမုတ္တိရသတည်းဟူသော တခုတည်းသော ဧကရသသို့ တပြိုင်နက်ပြောင်းသွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဧကရသသို့ မပြောင်းသွားမီ ဤစတုတ္ထဉာဏ်စဉ်အုပ်စု၌ နာနာရသသဘောကို ဆောင်ဆဲဖြစ်ပါသည်။

ဂေါတြဘုဉာဏ်

ဂေါတြဘုဉာဏ်ကား စပ်ကူးမပ်ကူးသဘောရှိသော ဉာဏ်ပင် ဖြစ်၏။ အာရမ္မဏိကသဘောအရ လောကီဖြစ်၏။ အာရုံသဘောအရ လောကုတ္တရာ ဖြစ်၏။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လောကီဉာဏ် ဂေါတြဘုသည် လောကုတ္တရာအာရုံ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလေသည်။ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသည့်အတွက် ဂေါတြဘုဉာဏ်ကို ဝိပဿနာဉာဏ်

စဉ်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်း မပြုကြပါချေ။ ဝိပဿနာဉာဏ်ဟူသည် မှာ သင်္ခါရအာရုံဘို၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ အခြင်းအရာအားဖြင့် သိသောဉာဏ်မျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်၊ နိဗ္ဗာန်ကိုသိသော ဉာဏ်မျိုးမဟုတ်။ ဂေါတြဘုဉာဏ်ကား သင်္ခါရကိုမသိ၊ နိဗ္ဗာန်ကိုသာသိသည်။ ထို့ကြောင့် ဂေါတြဘုဉာဏ်ကို ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်၌ မထည့်သွင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။

သင်္ခါရတရားတို့အပေါ် ဝိပဿနာရှုရာ၌ ဂေါတြဘုဉာဏ်ဖြစ်ပေါ် လာသောအခါ သစ္စိကရဏကိစ္စသည် ပီပီပြင်ပြင် ဖြစ်လာပါသည်။ ထင်ရှားသောအဆင့်သို့ ရောက်လာပါသည်။ ကိစ္စ(၄)ချက်သည် ပြည့်စုံလာပြီ ဖြစ်ပါသည်။ ကိစ္စ(၄)ချက်ပြည့်စုံလာသည်နှင့် တပြိုင် နက် နာနာရသမှ ဧကရသသို့ ကူးပြောင်းသွားပြီ ဖြစ်ပါသည်။ လောကအခြေအနေမှ လောကုတ္တရာအခြေအနေသို့ ကူးပြောင်းသွား ပြီဖြစ်ပါသည်။ ပိဋကတ်စာပေများတွင် နာနာရသမှ ဧကရသသို့ ကူးပြောင်းသွားခြင်းကို ရသ (ကိစ္စ) ရှုထောင့်မှ "ဝိမုတ္တိရသ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ လောကအခြေအနေမှ လောကုတ္တရာအခြေအနေသို့ ကူးပြောင်းသွားခြင်းကို ပုဂ္ဂလရှုထောင့်မှ "အရိယာ"ဟုခေါ်ပါသည်။ ဤသဘောကိုပင် ဓမ္မရှုထောင့်မှ "မဂ်"ဟု ခေါ်ကြပါသည်။ အမှန် အားဖြင့် မဂ်စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာသည်နှင့်တပြိုင်နက် အစွန်း(၂)ဘက်မှ တပြိုင်နက်တည်း လွတ်မြောက်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဂ်စိတ်ကို အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း(ဥဘတောဝုဋ္ဌာန)ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ အလယ်ကျင့်စဉ်(မဇ္ဈိမပဋိပဒါ)ဟူ၍လည်းခေါ်ပါသည်။

မျက်မှောက်ပြုခြင်း(သစ္ဆိကရဏ)

မျက်မှောက်ပြုခြင်းကို ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် "ပစ္စက္ခ" ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ "သစ္ဆိကရဏ" ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ ပစ္စက္ခနှင့်

သစ္စိကရဏတို့သည် မြန်မာဝေါဟာရဖြင့် "မျက်မှောက်ပြုခြင်း" ချည်းဖြစ်စေကာမူ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် ခြားနားပါသည်။

"ပစ္စက္ခ" မျက်မှောက်ပြုခြင်းမှာ ကာယကံရှင်များ အဖြစ် မျက်မှောက်ပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကာယကံရှင်များဆိုသည်မှာ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော၊ အစိုင်အခဲသဘောတို့ ပါဝင်နေခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော၊ အစိုင်အခဲသဘောတို့ ပါဝင်နေပါကလည်း လုပ်သူ(ကတ္တား)နှင့် ခံရသူ(ကမ္မ) တည်းဟူသော ကာရကသဘောတို့ ပါဝင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကာရကသဘောကိုပင် အစွန်းတရားများဟူ၍ ဆိုလိုပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ကတ္တား(လုပ်သူ)အုပ်စု၌ ပါဝင်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ အစိုင်အခဲများကို ပဝတ္တ (အဇ္ဈတ္တ)အစွန်း၌ ထည့်ပါသည်။ ကမ္မ(ခံရသူ)အုပ်စု၌ ပါဝင်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ အစိုင်အခဲများကို နိမိတ္တ(ဗဟိဒ္ဓ)အစွန်း၌ ထည့်ပါသည်။ ဤသည်ပင်လျှင် အစွန်း(၂)ပါးဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "ပစ္စက္ခ"မျက်မှောက်ပြုခြင်းဆိုသည်မှာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ အာဝတ္ထုများက ကာယကံရှင် (ကာရက)များ အနေဖြင့် မျက်မှောက်ပြုခြင်းမျိုးကို ဆိုပါသည်။ ယင်းကို လောက မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူ၍ ခေါ်နိုင်ပါသည်။

"သစ္စိကရဏ" မျက်မှောက်ပြုခြင်းမှာ ကာယကံရှင်များသဘော မပါဝင်ပါ။ ကာရကသဘောများ မပါဝင်ပါ။ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘော၊ အစိုင်အခဲသဘောများ မပါဝင်ပါ။ ထို့ကြောင့် အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်ပါသည်။ အစွန်း(၂)ဘက်မှ လွတ်သဖြင့် နိမိတ္တ(ဗဟိဒ္ဓ)အုပ်စု၌လည်း မပါဝင်။ ပဝတ္တ(အဇ္ဈတ္တ) အုပ်စု၌လည်း မပါဝင်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် "သစ္စိကရဏ"မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူသည် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ အစိုင်အခဲများ အနေဖြင့် မဟုတ်ပဲ ဓမ္မသဘာဝသက်သက်

အနေဖြင့်ယာဇ မျက်မှောက်ပြုခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို လောကုတ္တရာမျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူ၍ ခေါ်နိုင်ပါသည်။

ဤသည်မှာ "ပစ္စက္ခ" မျက်မှောက်ပြုခြင်းနှင့် "သစ္ဆိကရဏ" မျက်မှောက်ပြုခြင်းတို့၏ ခြားနားမှုဖြစ်ပါသည်။ ဤခြားနားမှုအရ လောကမျက်မှောက်ပြုခြင်းနှင့် လောကုတ္တရာမျက်မှောက်ပြုခြင်းတို့ကို ခွဲခြား၍ နားလည်အပ်ပါသည်။ ဤသို့နားလည်လျှင် ဟင်းချက်နည်း ဥပမာအတိုင်း အမျိုးမျိုးသောရသ(လောက)မှ တခုတည်းသောရသ (လောကုတ္တရာ)သို့ ကူးပြောင်းပုံသဘောကို နားလည်နိုင်မည်ဖြစ်ပါ သည်။ ထို့အပြင် အခန်း(၂)ဘက်မှ လွှတ်မြောက်ပုံ (မဇ္ဈိမပဋိပဒါ) သဘောကိုလည်း နားလည်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့နားလည်လျှင် သာသနာတော်၌"သဒ္ဓါ"တရားကို ထူထောင်နိုင်ပြီဖြစ်၍ "ဝိပဿနာ" လမ်းစဉ်ဖြင့် ပစ္စက္ခဉာဏ်၊ အနုမာနဉာဏ်၊ သစ္ဆိကရဏဉာဏ်တို့ကို အစဉ် အတိုင်း ရနိုင်တော့မည်ဖြစ်ပါသည်။

ရုပ်၊ နာမ်တရားများကို ဝိပဿနာရှုရာ၌ ပစ္စုပ္ပန်ကျကျသိသော ဉာဏ်ကို"ပစ္စက္ခ"ဉာဏ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ယင်းပစ္စက္ခဉာဏ်သည် အသီး အသီးကို ပစ္စုပ္ပန်ကျကျသိပါသည်။ ဝိပဿနာရှုရာ၌ အသီးသီးကို ပစ္စုပ္ပန်ကျကျသိရုံနှင့် မလုံလောက်သေးသဖြင့် အလုံးစုံကို ပေါင်းရုံး၍ သိရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ပေါင်းရုံး၍ သိခြင်းသည် ပစ္စက္ခဉာဏ်ကို အခြေခံ၍ သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းကို "အနုမာနဉာဏ်"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဝိပဿနာရှုရာ၌ ဤကဲ့သို့ ပစ္စက္ခ-ဉာဏ်ဖြင့် အစိတ်စိတ်သိလိုက်၊ အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် ပေါင်းရုံး၍သိလိုက်ဖြင့် နောက်ဆုံး၌ "သစ္ဆိကရဏဉာဏ်"ကို ရပါသည်။ ထိုဉာဏ်သုံးမျိုး တို့တွင် ပစ္စက္ခဉာဏ်နှင့် အနုမာနဉာဏ်သည် လောကီဉာဏ်များဖြစ်၍ သစ္ဆိကရဏဉာဏ်သည် လောကုတ္တရာဉာဏ်ဖြစ်ပါသည်။

လောကသိ

ဤလောက၌ သိစရာအာရုံများနှင့်ပတ်သက်၍ ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ သိသောအသိဟူသမျှသည် အမှန်(ပရမတ္ထ)သိမဟုတ်ပဲ အတုအယောင် (ပညတ္တိ)သိများသာဖြစ်ပါသည်။ အတုအယောင် (ပညတ္တိ)သိဆိုသည်မှာ ဤလောကရှိ သိစရာ သက်ရှိ၊ သက်မဲ့အားလုံးတို့ကို တခုတည်းအနေဖြင့် သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို ဗုဒ္ဓစာပေများ၌ (၄) မျိုးခွဲခြား၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်း (၄)မျိုးမှာ အောက်ပါ အတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

(၁) သန္တတိဃန = ကာလအားဖြင့် တခုတည်း၊

(၂) သမူဟဃန = ဒေသ(သဘာဝ)အားဖြင့်တခုတည်း။

(၃) ကိစ္စဃန = ကြိယာ (ဗျာပါရ) အားဖြင့် တခုတည်း၊

(၄) အာရမ္မဏဃန= အရာဝတ္ထု (အာရုံ) အားဖြင့် တခုတည်း။

(၁) သန္တတိဃန=ကာလအားဖြင့် တခုတည်း

သန္တတိ-ဟူသည် မပြတ်စပ်လျက်ဖြစ်သော ရှေးနောက်အစဉ်ဖြစ်သည်။ ဃန-ဟူသည် တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်းဖြစ်သည်။ ဖြစ်ရပ်များသည် ကာလအလိုက် ရှေးနောက်အစဉ်အားဖြင့် တခုစီ တခုစီ၊ အပိုင်းအပိုင်း၊ အပြတ်အပြတ်ဖြစ်ပါလျက် တခုတည်းအဖွယ်ဖြစ်ပေါ်နေကြ၏။ ဤသန္တတိဃနသည် ကာလ၏ သရုပ်ဆောင်မှု ဖြစ်ပါသည်။ ဖြစ်ရပ်(ကြိယာ)များ၏ အစဉ်အတန်းသည်ပင် "ကာလ" ဖြစ်သည် ဟု ဆိုကြပါသည်။ ထိုကာလ၏ စွမ်းအင်ကြောင့် ပုထုဇဉ်တို့သည် အစိတ်အစိတ်ဖြစ်သော ဖြစ်ရပ်များကို အစိတ်အစိတ်ခွဲ၍ မမြင်ပဲ

တခုတည်း၊ တပေါင်းတည်းကဲ့သို့ မြင်ကြပါသည်။ သိကြပါသည်။ လျှပ်စစ်မီးဆိုင်းဘုတ်ကဲ့သို့ တလုံးစီ တလုံးစီ ရှေ့နောက်စဉ်ကာ လင်းခြင်းဖြစ်ပါလျက် တဆက်တည်းက တပြိုင်နက်လင်းခြင်းဟု ထင်မှတ်ရခြင်းမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သန္တတိဃနကို အဓိပ္ပာယ်နက်အရ "ကာလအားဖြင့် တခုတည်း"ဟု ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၂) သမူဟဃန=ဒေသ(သဘာဝ)အားဖြင့် တခုတည်း

သမူဟ-ဟူသည် အရာဝတ္ထုတို့၏ အပေါင်းဖြစ်သည်။ ဃန-ဟူသည် တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်းဖြစ်သည်။ ဤလောက၌ ရုပ်ဖြစ်စေ၊ နာမ်ဖြစ်စေ တခုတည်းအနေဖြင့် မတည်နိုင်ပဲ အပေါင်းအစုအနေဖြင့်သာ တည်နိုင်သည်။ ရုပ်ဖြစ်လျှင်လည်း အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် (၈) ခု ပါဝင်သည်။ နာမ်ဖြစ်လျှင်လည်း အနည်းဆုံး သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ စေတသိက်(၇)လုံးနှင့်တကွ စိတ်တလုံး၊ စုစုပေါင်း စိတ်၊ စေတသိက် (၈)လုံးပါဝင်သည်။ သို့ပါလျက် တခုတည်းကဲ့သို့ မြင်ရသည်။ သိရသည်။ ဤသမူဟဃနသည် ဒေသ၏သရုပ်ဆောင်မှုဖြစ်သည်။ ဖြစ်တတ်သော အရာဝတ္ထု(ကာရက)များ၏ အစဉ်အတန်းသည်ပင် "ဒေသ" ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ဖြစ်တတ်သောအရာဝတ္ထု (ကာရက) များ မရှိလျှင် ဖြစ်ခြင်း(ကြိယာ)မရှိ၊ ဖြစ်ခြင်း (ကြိယာ) မရှိလျှင်လည်း ဖြစ်တတ်သောအရာဝတ္ထု(ကာရက)များမရှိ။ ထို့ကြောင့် ဖြစ်တတ်သောအရာဝတ္ထု(ကာရက)များနှင့်ဖြစ်ခြင်း(ကြိယာ)တို့သည် အချင်းချင်း မှီနေကြသည်။ ခွဲ၍ မရ။ ထိုတွင် ဖြစ်တတ်သော အရာဝတ္ထု (ကာရက)များသည် "သမူဟဃန"၏ အထိမ်းအမှတ် ဖြစ်သည်။ ဖြစ်ခြင်း(ကြိယာ)သည် "သန္တတိဃန"၏ အထိမ်းအမှတ် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သမူဟဃနကို အဓိပ္ပါယ်နက်အရ "ဒေသ (သဘာဝ) အားဖြင့် တခုတည်း"ဟု ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၃) ကိစ္စဃန=ကြိယာ(ဗျာပါရ)အားဖြင့် တခုတည်း

ကိစ္စဃန-ဟူသည် သန္တတိဃန၏ ဆင့်ပွားဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် "ကာလ"၏သရုပ်ဖြစ်ပါသည်။ သန္တတိဃနတွင် "ကာလ"၏ အဓိပ္ပါယ်ကို အဓိကထား၍ ရည်ညွှန်းသော်လည်း ဤကိစ္စဃနတွင် "ကြိယာ"၏အဓိပ္ပါယ်ကို အဓိကထား၍ ရည်ညွှန်းပါသည်။ ဤနေရာ၌ ကိစ္စဟူသည် ကြိယာ၏ဆင့်ပွားပင်ဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်ရာ၌ ကိစ္စ သို့မဟုတ် ကြိယာ များစွာပါဝင်ပါသည်။ မြင်သည်-ဟူသည်မှာ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာလာ ဓမ္မသဘာဝအရ ဝီထိစိတ်တခု၏ ကိစ္စ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဝီထိစိတ်၌ စိတ်ပေါင်းများစွာ ပါဝင်ပါသည်။ ထိုပါဝင်သော စိတ်များသည်လည်း မိမိတို့၏ သီးခြားကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ မြင်သည်-ဟူရာ၌ မိမိတို့၏ သီးခြားကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ကြသော စိတ်၊ စေတသိက်များ များစွာပါဝင်ပါလျက် "မြင်ခြင်း" ကိစ္စတခုတည်းကဲ့သို့ မြင်ပါသည်၊ သိပါသည်။ ခွဲ၍ မမြင်၊ ခွဲ၍ မသိ။ အလားတူပင် သွားသည်-ဟူရာ၌ လောက သဘာဝအရ ခြေကို မ-ခြင်း၊ လှမ်းခြင်း၊ ချခြင်းစသည်ဖြင့် ကိစ္စများစွာ ပါဝင်သော်လည်း "သွားခြင်း"ကိစ္စ တခုတည်းကဲ့သို့ မြင်ပါသည်၊ သိပါသည်။ ခွဲ၍ မမြင်၊ ခွဲ၍ မသိ။ ဤသဘောကို "ကိစ္စဃန"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကိစ္စဃနကို အဓိပ္ပာယ်နက်အရ "ကြိယာ(ဗျာပါရ)အားဖြင့် တခုတည်း"ဟု ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၄) အာရမ္မဏဃန=အရာဝတ္ထု (အာရုံ)အားဖြင့် တခုတည်း

အာရမ္မဏဃန-ဟူသည် သမူဟဃန၏ ဆင့်ပွားဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် "ဒေသ"၏ သရုပ်ဖြစ်ပါသည်။ သမူဟဃနတွင် "ဒေသ"၏ အဓိပ္ပာယ်ကို အဓိကထား၍ ရည်ညွှန်းသော်လည်း ဤအာရမ္မဏဃနတွင် "အရာဝတ္ထု"၏ အဓိပ္ပာယ်ကို အဓိကထား၍

ရည်ညွှန်းပါသည်။ ဤနေရာ၌ အာရမ္မဏ-ဟူသည် အရာဝတ္ထု၏ ဆင့်ပွားပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဤလောက၌ ရှိရှိသမျှနှင့် ဖြစ်ဖြစ်သမျှ အရာဝတ္ထုများကို အုပ်စုအားဖြင့် (၂)အုပ်စု ခွဲနိုင်ပါသည်။ ယင်း (၂) အုပ်စုကို ဒဿနဝေါဟာရအားဖြင့် ကာလအုပ်စုနှင့် ဒေသအုပ်စုဟူ၍လည်းကောင်း၊ သဒ္ဒဝေါဟာရအားဖြင့် ကြိယာအုပ်စုနှင့်နာမ်အုပ်စုဟူ၍လည်းကောင်း၊ လောကဝေါဟာရအားဖြင့် လှုပ်ရှားအုပ်စုနှင့် တည်ငြိမ်အုပ်စုဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြပါသည်။

ထိုအုပ်စု (၂)အုပ်စု တို့တွင် သန္တတိဃနနှင့် ကိစ္စဃနတို့သည် ကာလအုပ်စု သို့မဟုတ် ကြိယာအုပ်စု သို့မဟုတ် လှုပ်ရှားအုပ်စု၌ ပါဝင်ကြပြီး သမူဟဃနနှင့် အာရမ္မဏဃနတို့သည် ဒေသအုပ်စု သို့မဟုတ် နာမ်အုပ်စု သို့မဟုတ် တည်ငြိမ်အုပ်စု၌ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သန္တတိဃနနှင့် ကိစ္စဃနတို့သည် ကာလသဘော၊ ကြိယာသဘော၊ လှုပ်ရှားမှုသဘောအားဖြင့် တခုတည်းမဟုတ်ပါပဲလျက် တခုတည်းအသွင်ကို ဆောင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သမူဟဃနနှင့် အာရမ္မဏဃနတို့သည် ဒေသသဘော၊ နာမ် (အရာဝတ္ထု) သဘော၊ တည်ငြိမ်သဘောအားဖြင့် တခုတည်းမဟုတ်ပါပဲလျက် တခုတည်းအသွင်ကို ဆောင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အာရမ္မဏဃနသဘောအရ မြင်သည်–ဟူရာ၌ မြင်စိတ် (စက္ခုဝိညာဉ်) ဖြင့် အဆင်းရူပါရုံကိုသာ မြင်နိုင်ပါသည်။ အကောင်အထည်၊ ဒြပ်သဏ္ဌာန်များကို မမြင်နိုင်ပါ။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါများကို မမြင်နိုင်ပါ။ လှုပ်ခြင်း၊ အကျည်းတန်ခြင်းများကို မမြင်နိုင်ပါ။ သို့ပါလျက် လောကအတွေ့အကြုံအရ အဆင်း ရူပါရုံကိုသာမက

အကောင်အထည်ကိုလည်း မြင်ပါသည်။ ဒြပ်သဏ္ဍာန်များကိုလည်း မြင်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါများကိုလည်း မြင်ပါသည်။ လှုပ်ခြင်း၊ အကျည်းတန်ခြင်းများကိုလည်း မြင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် လောက အတွေ့အကြုံအရ အကောင်အထည်၊ ဒြပ်သဏ္ဍာန်၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ လှုပ်ခြင်းနှင့်အကျည်းတန်ခြင်းတို့ကို မြင်ခြင်းမှာ အဆင်းရူပါရုံအနေဖြင့် အမှန်တကယ်မြင်ခြင်းမဟုတ်။ အတုအယောင်မြင်ခြင်းမျိုးသာဖြစ်၏။ အမှန်အားဖြင့် အကောင်အထည်၊ ဒြပ်သဏ္ဍာန်၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ လှုပ်ခြင်းနှင့် အကျည်းတန်ခြင်းတို့သည် ရူပါရုံများမဟုတ်ကြ။ ဓမ္မာရုံများသာဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြင်သည်–ဟူရာ၌ ရူပါရုံနှင့်ဓမ္မာရုံတို့ သီးခြားစီပါဝင်ကြပါသည်။ သို့ပါဝင်သော်လည်း ပုထုဇဉ်တို့၏ လောကသိသဘောအရ ခွဲခြား၍မမြင်ပဲ၊ ခွဲခြား၍မသိပဲ အာရုံတခုတည်းကဲ့သို့ ပေါင်း၍မြင်ပါသည်၊ ပေါင်း၍သိပါသည်။ ဤသည်မှာ ဓမ္မသဘာဝအရ အာရုံတမျိုးတည်းမဟုတ်ပါပဲလျက် အာရုံတမျိုးတည်းကဲ့သို့ မြင်ခြင်း၊ သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လောကသဘာဝအရဆိုရလျှင် မြင်သည်–ဟူရာ၌ မြင်စရာအရာဝတ္ထုကို တခုလုံး တပြိုင်နက် မြင်သည်မဟုတ်ပါ။ တစိတ်တဒေသစီ အားဖြင့်သာ သီးခြားစီ ခွဲခြား၍ မြင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ပါလျက် တခုလုံးကို တပြိုင်နက်တည်းမြင်သကဲ့သို့ ခံစားရပါသည်။ ကြုံတွေ့ရပါသည်။ မြင်စရာအာရုံများသည် သီးခြားစီဖြစ်သော်လည်း တခုတည်း တပြိုင်နက်တည်းကဲ့သို့ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူပင် အခြား ကြားစရာ အာရုံများ၊ နံစရာ အာရုံများ စသည်တို့၌လည်း ယင်းတို့သည် သီးခြားစီ သီးခြားစီ၊ အပိုင်း အပိုင်း၊ အပြတ် အပြတ်ဖြစ်ပါလျက် ထိုကဲ့သို့မထင်လာပဲ တခုတည်းကဲ့သို့ထင်လာပါသည်။ ဤသဘောကို "အာရမ္မဏဃန"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အာရမ္မဏဃနကို

အဓိပ္ပာယ်နက်အရ “အရာဝတ္ထု (အာရုံ) အားဖြင့် တခုတည်း”ဟု ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လောကသဘာဝ

ဤလောက၌ ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်ကို ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် ခံစားလိုကြပါသည်။ ထိုသို့ခံစားလို၍ ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်ကို ရှာဖွေကြသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေ၍ရရှိသော ချမ်းသာကား ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်မဟုတ်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုချမ်းသာသည် ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် ရှာဖွေရရှိ၍ ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် ခံစားနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် စစ်မှန်သောချမ်းသာဟူသည် ဓမ္မအနေဖြင့်သာ ရှာဖွေရရှိပြီး ဓမ္မအနေဖြင့်သာ ခံစားနိုင်ပါသည်။ စစ်မှန်သောချမ်းသာကို ရှာဖွေခံစားမှု၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောတို့ လုံးဝပါဝင်နိုင်ခွင့်မရှိပါချေ။ ထို့ကြောင့် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခရှာဖွေရေးလုပ်ငန်းဖြစ်သော “ဝိပဿနာ” လုပ်ငန်းမျိုး၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောများကို မပါဝင်နိုင်စေရန် ကြိုးစားအားထုတ်ရပါသည်။ ဓမ္မသဘောသက်သက်ကိုသာ သိမြင်နိုင်ရန် ရှုမှတ်ရပါသည်။ ဤသည်မှာ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ အတုမဲ့ ထူးခြားသော သွန်သင်ချက် “ဒေသနာ”ဖြစ်ပါသည်။ ဗြာဟ္မဏလမ်းစဉ်နှင့် တိတ္ထိယလမ်းစဉ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောသည် အခိုင်အမာရှိပါသည်။ ဗုဒ္ဓလမ်းစဉ်တွင် အခိုင်အမာမရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓလမ်းစဉ်သည် ဗြာဟ္မဏနှင့်တိတ္ထိယတို့၏ လမ်းစဉ်ဟောင်းမှ ခွဲထွက်လာသည့် လမ်းစဉ်သစ် ဖြစ်ပါသည်။

သတ္တဝါမှန်သမျှသည် ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေကြသည်ချည်းဖြစ်ပါ၏။ ရှာဖွေသည့်ချမ်းသာသုခကိုလည်း စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခအဆင့်သို့ မရောက်မချင်း ရှာဖွေကြသည်ချည်းပင်ဖြစ်ပါ၏။ ထိုသဘောကို ဝေဒခေတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့၏။ ဗြာဟ္မဏခေတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့၏။ အာရညကခေတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့၏။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့၏။ တိတ္ထိယခေတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့၏။ ဗုဒ္ဓခေတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့၏။ အမှန်အားဖြင့် လောကမဆုံးသရွေ့ တွေ့နေရမည်သာဖြစ်ပါ၏။ ထိုသို့တွေ့နေရခြင်းသည် ဓမ္မတာအရ တွေ့နေခြင်းဖြစ်၏။ ရှောင်လွှဲ၍မရကောင်းသော တွေ့ခနရခြင်းမျိုးဖြစ်ပါ၏။ စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခကိုဖြစ်စေ၊ မစစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကိုဖြစ်စေ မရှာဖွေပဲ ရခြင်းဟူ၍လည်း ဤလောက၌ မရှိကောင်းပါချေ။ ထို့ကြောင့် သတ္တဝါမှန်သမျှ ရှာဖွေနေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ လောကသဘာဝဖြစ်ပါသည်။

ထိုသို့ ရှာဖွေရာတွင် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပြည့်စုံလေလေ၊ ချမ်းသာသုခ စစ်မှန်လေလေဟူသော ခံယူချက်ဖြင့် ရှာဖွေကြခြင်းမျိုးလည်း ရှိပါသည်။ နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပြည့်စုံလေလေ၊ ချမ်းသာသုခ စစ်မှန်လေလေဟူသော ခံယူချက်ဖြင့် ရှာဖွေကြခြင်းမျိုးလည်း ရှိပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာများရော၊ နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာများပါ ဘက်စုံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပြည့်စုံလေလေ၊ ချမ်းသာသုခပို၍ စစ်မှန်လေလေဟူသော ခံယူချက်ဖြင့် ရှာဖွေကြခြင်းမျိုးလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့သောခံယူချက်ဖြင့် ရှာဖွေကြစေကာမူ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့ သိပ်သည်းထူထပ်နေသမျှကာလပတ်လုံး အသုံးပြုသော ချမ်းသာသုခရှာဖွေနည်းသည်လည်း စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခရှာဖွေနည်းမဟုတ်ပါ။ ရရှိသောချမ်းသာ

သုခသည်လည်း စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခမဟုတ်ပါ။ အမှန်အားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့ တဖြည်းဖြည်းချင်း ပါးလွှာသွားလေလေ အသုံးပြုသော ချမ်းသာသုခရှာဖွေနည်းသည်လည်း ပို၍မှန်ကန်လေလေဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အသုံးပြုသော ချမ်းသာသုခရှာဖွေနည်းသည် ပို၍မှန်ကန်လေလေ ရရှိသော ချမ်းသာသုခသည်လည်း ပို၍စစ်မှန်လေလေဖြစ်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေရာ၌ လောဘကို ပို၍ထိန်းကျောင်းနိုင်မှု (ရာဂဝိနယ)၊ ဒေါသကို ပို၍ထိန်းကျောင်းနိုင်မှု (ဒေါသဝိနယ)၊ မောဟကို ပို၍ထိန်းကျောင်းနိုင်မှု (မောဟဝိနယ) အသုံးပြုသော ရှာဖွေနည်းသည်လည်း ပို၍မှန်ကန်ပြီး ရရှိသောချမ်းသာသုခသည်လည်း ပို၍ စစ်မှန်မည်ဖြစ်ကြောင်း ပိဋကတ်တော်များ၌ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခသည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာပြည့်စုံမှုများနှင့် နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြည့်စုံမှုများအပေါ်၌ မတည်ပဲ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့၏ သိပ်သည်းမှုနှင့် ပါးလွှာမှုအပေါ်၌သာ တည်ကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့ သိပ်သည်းထူထပ်လာပါက ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာများ ပို၍ပြည့်စုံမှု(လာဘဂ္ဂမဟတ္တ)နှင့် နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာများ ပို၍ပြည့်စုံမှု (ဗာဟုသစ္စမဟတ္တ)တို့သည် သာသနာတော်၌ အန္တရာယ် (အာသဝဋ္ဌာနိယ) ဖြစ်လာနိုင်သဖြင့် ရဟန်းတော်များအတွက် သိက္ခာပုဒ်တော်များကို ပညတ်ရန်လိုအပ်ကြောင်း ရှင်တော်မြတ်ဘုရားက ရှင်သာရိပုတ္တရာအား ဟောတော်မူကြောင်း ဝိနယပိဋကာ ပါရာဇိကကဏ္ဍပါဠိတော် (၁၁)၌ လာရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြည့်စုံမှုများနှင့် ပြည့်စုံသော သန်းကြွယ်သူဌေးကြီးမပြစ်စေ၊ နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာပြည့်စုံ

မှုများနှင့်ပြည့်စုံသော အသိပညာရှင်၊ အတတ်ပညာရှင် ပါမောက္ခကြီးပင်ဖြစ်စေ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့ကို ပို၍သိပ်သည်းစေသော ပို၍ထူထပ်စေသော တွေးခေါ်မြော်မြင်မှုမျိုးဖြင့်သာ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေနေပါက သူရှာဖွေနေသည့် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို မည်သည့် အခါမျှ ရနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ချေ။

ထို့ကြောင့် စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်စေရန် ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့ ပါးလွှာလာဖို့လိုအပ်၏။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောနှင့် သတ္တဝါသဘောတို့ ပါးလွှာလာစေရန် သင်္ခါရတရားတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာတို့ကို မြင်ဖို့လိုအပ်၏။ သင်္ခါရတရားတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာတို့ကို မြင်နိုင်ရန် ရုပ်၊ နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ပျက်ကို မြင်ဖို့လိုအပ်၏။ ရုပ်၊ နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်၊ ပျက်ကိုမြင်နိုင်ရန် ပဋိပတ္တိကျင့်စဉ်ဖြင့် ဝိပဿနာရှုဖို့လိုအပ်၏။ ပဋိပတ္တိကျင့်စဉ်ဖြင့် ဝိပဿနာရှုမှသာ သင်္ခါရတရားတို့၏ တလုံးတည်း တစည်းတည်း တခုတည်းသော "ဃန"သဘော ကွဲပျက်မည် ဖြစ်ပါသည်။ "ဃန" သဘောကွဲပျက်မှသာ ပရမတ္ထသဘော ပေါ်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ္ထသဘော ပေါ်လာမှသာ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော ကွဲပျက်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကွဲပျက်မှသာ အဝိဇ္ဇာနှင့်တဏှာချုပ်ငြိမ်း၍ "ကံ"၏ ဦးမိုးရာ သံသရာမှ လွတ်မြောက်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စက်ရဟတ် (ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှု) ရပ်တန့်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါမှသာ တကယ်စစ်မှန်သော ချမ်းသာ(သန္တိသုခ) ပေါ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ တကယ်စစ်မှန်သော ချမ်းသာ (သန္တိသုခ)သည် ဥပါဒိသေသသဘောဖြင့် ပေါ်လာသော အခါ၌ ယင်းကို ခံစားဟက်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမရှိတော့သဖြင့်

ပုဂ္ဂိုလ်အနေ၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် ခံစားခြင်းမရှိတော့ပဲ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်တည်းဟူသော ဓမ္မအနေဖြင့်သာ ခံစားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသန္တိသုခသည် အနုပါဒိသေသ သဘောဖြင့် ပေါ်လာသောအခါ ၌မူ ယင်းကိုခံစားတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမရှိတော့သဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ် အနေ၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် ခံစားခြင်းလည်းမရှိတော့ချေ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စက်ရဟတ် (ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှု) ရပ်တန့်သွားပြီဖြစ်သဖြင့် မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်တည်းဟူသော ဓမ္မအနေဖြင့် ခံစားခြင်းလည်း မရှိတော့ချေ။ အားလုံးသည်သာ သန္တိသုခ၊ သန္တိသုခသည်သာ အားလုံးဖြစ်တော့သည်။ သန္တိသုခမှတပါး အခြားဘာမျှမရှိတော့ ချေ။ ဤသည်ပင် စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခ ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ လောက၏အဆုံး၌ သန္တိသုခမှတပါး အခြားတစုံတရာ ရှိသေးသည် ဆိုလျှင် ယင်းသန္တိသုခသည် တကယ်စစ်မှန်သော သန္တိသုခမဖြစ်နိုင် ပါချေ။ ဆိုသို့သည်မှာ လောက၏အဆုံး၊ သံသရာ၏အဆုံး၌ အနု- ပါဒိသေသ သဘောဖြင့် သန္တိသုခတမျိုးတည်းသာ ရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါ သည်။ ဤဟာက ထိုဟာထက် ပို၍စစ်မှန်သည်ဟု ဆိုဖွယ်ဖြစ်အောင် အခြားတရားတမျိုး မရှိကောင်းပါချေ။

စစ်မှန်သော ချမ်းသာ(သန္တိသုခ)ကို ရရှိရေးအတွက် ပုဂ္ဂိုလ် သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို ပယ်ရမည်ဆိုသော်လည်း အစပထမ၌ လုံးလုံးလျားလျား ပယ်ရမည်မဟုတ်ချေ။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါ သဘောဖြင့်ပင် စရမည်ဖြစ်၏။ "အပ်"စူးဝင်နေသည်ကို "အပ်"ဖြင့်ပင် ထွင်ရသကဲ့သို့ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော စူးဝင်နေသည်ကို ပုဂ္ဂိုလ် သဘော၊ သတ္တဝါ သဘောဖြင့်ပင် ထွင်ရမည် ဖြစ်၏။ "အပ်"ချင်း တူသော်လည်း စူးဝင်သော "အပ်"နှင့် ထွင်သော "အပ်" ခြားနားသကဲ့သို့ စူးဝင်သော "ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါ

သဘော” နှင့် ထွင်သော “ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော” တို့ အချင်းချင်း ခြားနားနေကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် စူးဝင်သောသဘောကို “ အနုသောတဂါမီ ”ဟု ခေါ်၍ ထွင်သော သဘောကို “ ပဋိသောတဂါမီ ”ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် စူးဝင် သော သဘောမှ ထွင်သောသဘော သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော (ပုဂ္ဂလဗျာပါရ)မှ ဓမ္မသဘော (ဓမ္မဗျာပါရ)သို့ ကူးပြောင်းသွားအောင် ဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်၏ အမြင်သစ်

ဝေဒခေတ်မှစ၍ တိတ္ထိယခေတ်တိုင်အောင် ခေတ်အဆက်ဆက် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတို့၌ အတ္တကို အခြေခံ၍ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခဲ့ကြ ကြောင်း တွေ့ရ၏။ အတ္တကို အခြေခံ၍ တွေးခေါ်မြော်မြင်ခဲ့ကြ ကြောင်း တွေ့ရ၏။ ဗုဒ္ဓခေတ်၌မူ ထိုသို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ပြုခဲ့၏။ ထိုပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကား အတ္တကို အခြေမခံခြင်း၊ အတ္တကို ပယ်ဖျက်ရန် အားထုတ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အတ္တကို အခြေခံခြင်းသည် သတ္တဝါတို့၏ ပကတိသဘောဖြစ်၏။ သံသရာ၌ အစုန်သဘော (အနုသောတဂါမီ)ဖြစ်၏။ သံသရာမှထွက်မြောက်၍ စစ်မှန်သော ချမ်းသာ (သန္တိသုခ) ကို ရရှိနိုင်ရန် မိမိတို့၏ ပကတိ သဘောဖြင့် အားထုတ်၍မရ။ အစုန်သဘောဖြင့် အားထုတ်၍မရ။ အဆန်သဘော (ပဋိသောတဂါမီ) ဖြင့်သာ အားထုတ်အပ်လေသည်။ အဆန်သဘောဖြင့် အားထုတ်ခြင်းဟူသည်မှာ အတ္တကိုပယ်ဖျက်ရန် အားထုတ်ခြင်းပင်ဖြစ်၏။

အတ္တကိုပယ်ဖျက်ရန် အားထုတ်သောအခါ ဤလောက၌ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါမရှိကြောင်း၊ သင်္ခါရတရားများသာရှိကြောင်း၊ သင်္ခါရတရား

များဟူသည် သတ္တဝါမဟုတ်ကြောင်း၊ အသက်ဇီဝမဟုတ်ကြောင်း သိမြင်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သိမြင်နိုင်ရန် မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိပဿနာကို ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။ ဝိပဿနာသည် ဗုဒ္ဓခေတ်၌သာ ပေါ်လာသည့်အမြင်သစ်အရပ်ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီခေတ်အဆက်ဆက်၌ အမြင့်ဆုံးသောအမြင်အဖြစ် သမထသာ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ သမထ၌သာ လမ်းဆုံးခဲ့ပါသည်။ သမထကျင့်စဉ်ဖြင့် သန္တိသုခကို မရနိုင်ပဲ ဝိပဿနာကျင့်စဉ်ဖြင့်သာ သန္တိသုခကို ရနိုင်ကြောင်း ကိုယ်တော်တိုင် သိမြင်တွေ့ကြုံပြီး မြတ်စွာဘုရားက ဝိပဿနာတရားကို ဖော်ထုတ်ဟောကြားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဝိပဿနာကျင့်စဉ်အရ အသိသည် (၂)မျိုး ရှိပါသည်။ ထို (၂) မျိုးအနက် ပဌမအသိမှာ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသိ ဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယအသိမှာ ဓမ္မသိ ဖြစ်ပါသည်။ *ပဌမအသိအမျိုးအစားအရ ကျွန်ုပ်တို့သည် အရာဝတ္ထုတခုကို သိတိုင်း သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခုကို

---

* **အမှာ**။ ။အာရမ္မဏာနုသယဆိုသည်မှာ အာရုံ၌ အစဉ်တစိုက် ကိန်းသော ကိလေသာ အကိန်းခေတ်ဖြစ်သည် ကိုလည်းကောင်း၊ သန္တာနာနုသယဆိုသည်မှာ သတ္တဝါတို့၏သန္တာန်၌ အစဉ်တစိုက်ကိန်းသော ကိလေသာ အကိန်းခေတ်ဖြစ်သည်ကိုလည်းကောင်း စာမျက်နှာ (၂၅၈)၌ အကျဉ်းပြဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယနေ့ခေတ်လူများသည် ယင်းကိလေသာအကိန်းခေတ်ဆိုသည်ကို သဘောပေါက်ရန် ခဲယဉ်းနေကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤကျမ်းစာ၌ ယနေ့ခေတ်လူတို့ သဘောပေါက်လွယ်စေရန် "အာရမ္မဏာနုသယ"ကို နိမိတ် ပုံသဏ္ဌာန် အစိုင်အခဲ "ဃန" သဘောဟုလည်းကောင်း၊ "သန္တာနာနုသယ"ကို ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘော "ငါ၊ သင်၊ သူ၊ ပိုင်ရှင်"ဟုလည်းကောင်း သုံးနှုန်းထားပါသည်။ ဤသို့ သုံးနှုန်းခြင်းသည် ပိဋကတ်တော်လာ "အနုသယ"ဝေါဟာရကို တိုက်ရိုက် ဘာသာပြန်ခြင်းမဟုတ်ပဲ ယနေ့ခေတ်သုံး မြန်မာဝေါဟာရဖြင့် အနီးကပ်

သိတိုင်း ထိုအသိ၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော အမြဲပါဝင်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောဆိုသည်မှာ "ငါသိသည်၊ ငါလုပ်သည်၊ သူသိသည်၊ သူလုပ်သည်"ဟူသော "ငါ-သူ"သဘော

ဆုံး ဘာသာပြန်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရှင်းပြပါဦးမည်၊ လောကသိဟူသမျှ၌ သိခြင်းကြိယာ သက်သက်မျှသာမကပဲ ယင်းအသိတရားတိုင်းတွင် ကတ္တားပိုင်းဆိုင်ရာ (ကာရက)သဘောအနေနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်သိသဘောနှင့် ကမ္မပိုင်းဆိုင်ရာ (ကာရက) အနေဖြင့် နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်သိသဘောတို့ အမြဲတမ်းအပိုဆောင်း၍ ပါဝင်ကြပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ လောကသိဟူသမျှတွင် ကြိယာများသည် သူ့ချည်းသန့်သန့်မဖြစ်ပဲ ကာရကသဘောများကို အပိုထည့်၍ သိကြပါသည်။ လောကုတ္တရာ(နိဗ္ဗာန်)ကို သိရာ၌ကား ယင်းကတ္တားနှင့်ကံ ကာရကသဘောများ လုံးဝမပါဝင်တော့၊ သိမှုသဘောသက်သက်မျှ ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္မပိုင်းဆိုင်ရာ နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်သဘောလည်း မပါဝင်ပါ။ ကတ္တားပိုင်းဆိုင်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘောလည်း မပါဝင်ပါ။ ဤသည်ကိုပင် အနုသယပယ်ခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်သဘောနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ သဘောတို့သည် နောင်အခါ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လာပါက ကိလေသာကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကသိဟူသမျှတွင် အမြဲတမ်း အပိုဆောင်း၍ ပါဝင်ကြသော ကတ္တားပိုင်းဆိုင်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘောနှင့် ကမ္မပိုင်းဆိုင်ရာ နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်သဘောများကို ယနေ့ခေတ်လူတို့ နားလည်သဘောပေါက်လွယ်စေရန် "အနုသယ"ဟူ၍ သုံးနှုန်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် လောကသိ စိတ်တိုင်း၌ အမြဲတမ်းပါဝင်သော ကမ္မပိုင်းဆိုင်ရာ နိမိတ်ပုံသဏ္ဌာန်သဘောကို အာရမ္မဏာနုသယဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကတ္တားပိုင်းဆိုင်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ၊ ဇီဝသဘောကို သန္တာနာနုသယဟူ၍လည်းကောင်း သုံးနှုန်းခြင်းသည် ပိဋကတ်တော်လာ "အနုသယ"ဝေါဟာရကို ယနေ့ခေတ်သုံး မြန်မာဝေါဟာရဖြင့် အနီးကပ်ဆုံး ဖြစ်နိုင်သမျှဖြစ်အောင် ဘာသာပြန်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောက၌ သင်္ခါရတရားများမှလွဲ၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟူ၍ မရှိပါပဲလျက် မရှိကို အရှိလုပ်ပြီး ထိုထို ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုတို့၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါ သဘောကို ကျွန်ုပ်တို့သည် မလွဲမသွေထည့်သွင်းကြပါသည်။ ထိုသို့ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို ထိုထိုကံတို့၌ ထည့်သွင်းကြသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်များအနေဖြင့် သတ္တဝါများအနေဖြင့် သံသရာ၌ ကျင်လည်ကျက်စား ပြေးသွားနေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သံသရာ၌ ကျင်လည်ကျက်စား ပြေးသွားနေရအောင် ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါ သဘောပါဝင်သောထိုထိုကံများက အကျိုးပေးနေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊သတ္တဝါသဘောတို့သည် ကာမကုသိုလ်ကံ၊အကုသိုလ်ကံ တို့၌လည်းကောင်း၊ ရူပကုသိုလ်ကံတို့၌လည်းကောင်း၊အရူပကုသိုလ်ကံ တို့၌လည်းကောင်း အမြဲမပြတ် တချိစပ်ပါဝင်နေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုထိုကံတို့၌ အမြဲမပြတ် တရစပ် ပါဝင်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို " အနုသယကိလေသာ "ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အနုသယ ကိလေသာ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ သတ္တဝါ တို့၏ သန္တာန်၌ အစဉ်တစိုက် ကိန်းနေသည့် ကိလေသာ ဖြစ်ပါ သည်။ အစဉ်တစိုက်ကိန်းနေသည့် ကိလေသာဆိုသည်မှာ ပုဂ္ဂိုလ် သဘော၊ သတ္တဝါသဘောပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို ပါဠိစာပေသုံး ဝေါဟာရဖြင့် "အနုသယ"ဟု ခေါ်ပြီး အရပ်သုံး ဝေါဟာရဖြင့် "ငါ၊ သင်၊ သူ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ယင်းကိလေသာကို ထိုထိုမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ မပယ်သတ်နိုင်သေးသရွေ့ ကာလပတ်လုံး ထိုထိုသတ္တဝါ တို့သည် ထိုထိုကံတို့၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို အမြဲတစေ ထည့်သွင်းနေကြမည်သာဖြစ်ပါသည်။ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ အနာဂါမ် ပုဂ္ဂိုလ်များသည်ပင် မိမိတို့၏ ရူပကုသိုလ်၊ အရူပကုသိုလ်တို့၌ ပုဂ္ဂိုလ် သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို မထည့်သွင်းပဲ မနေနိုင်သည့်အတွက်

မိမိတို့၏ချာန်ဆိုင်ရာ ရူပဘဝ၊ အရူပဘဝတို့၌ ကျင်လည်ကျက်စားပြေးသွားကြရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအနုသယကိလေသာကို အလွန်အစွမ်းကောင်းသော ကိလေသာ(ထာမဂတကိလေသာ) အဖြစ် ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်၌ ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အနုသယကိလေသာကို မပယ်သတ်နိုင်သေးသရွေ့ သံသရာမှ အပြီးထွက်မြောက်ရန် မဖြစ်နိုင်သဖြင့် အနုသယကိလေသာကို ပယ်သတ်နိုင်ရန် မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိပဿနာကျင့်စဉ်ကို ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝိပဿနာကျင့်စဉ်အရ အနုသယကိလေသာကို ပယ်သတ်နိုင်ရန် ထိုထိုကံတို့၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို အပိုမထည့်သွင်းမိရန် အရေးကြီးပါသည်။ စင်စစ်အားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟူသည် တကယ်တမ်းရှိသည်မဟုတ်။တကယ်တမ်းမရှိပါပဲလျက် တကယ်တမ်းအရှိလုပ်၍ ရုပ်က ပြသည်ကို "ငါက ပြသည်၊ သူက ပြသည်"ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဝေဒနာက ခံစားသည်ကို "ငါက ခံစားသည်၊ သူက ခံစားသည်"ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သညာက မှတ်သည်ကို "ငါက မှတ်သည်၊ သူက မှတ်သည်"ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စေတနာက လုပ်သည်ကို "ငါက လုပ်သည်၊ သူက လုပ်သည်"ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဝိညာဏ်က သိသည်ကို"ငါကသိသည်၊ သူကသိသည်" ဟူ၍လည်းကောင်း စသည်ဖြင့် ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ လုပ်ဆောင်မှုအပေါ်၌ "ငါ၊ သူ"ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို ကျွန်ုပ်တို့သည် မှားယွင်းစွာ အပိုထည့်သွင်းမိကြပါသည်။ ထိုအမှားကို ပယ်ဖျောက်ရန် ရုပ်နာမ်မှ သခါရတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော မပါဝင်စေပဲ ရှုမှတ်ရပါမည်။ ထိုအခါ ရုပ်တရား၏ လုပ်ဆောင်မှုကို "ငါ၊ သူ"၏ လုပ်ဆောင်မှု မဟုတ်ပဲ ရုပ်တရား၏ လုပ်ဆောင်မှုအဖြစ် မြင်လာပါမည်။ နာမ်တရား၏

လုပ်ဆောင်မှုကို "ငါ၊သူ"၏ လုပ်ဆောင်မှု မဟုတ်ပဲ နာမ်တရား၏ လုပ်ဆောင်မှုအဖြစ် မြင်လာပါမည်။ ထိုအခါ ဒုတိယအသိ အမျိုးအစားဖြစ်သည့် "ဓမ္မသိ" သည် ဖြစ်ပေါ်လာပါမည်။ ဓမ္မသိဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ပုဂ္ဂိုလ်သိ၊ သတ္တဝါသိသည် အလင်းရောက်လျှင် အမိုက်ပျောက်သကဲ့သို့ ပျောက်ကွယ် သွားပါမည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သိ၊ သတ္တဝါသိပျောက်လျှင် ယင်းနှင့်အတူ "ပုဂ္ဂိုလ်ရှိ၊ သတ္တဝါရှိ" သဘောလည်း အလိုအလျောက် ရှင်းလင်းသွားပါလိမ့်မည်။ ဤနည်းအားဖြင့် လောက၌ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူသည် အမှန်မရှိပဲ ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခါရများသာရှိကြောင်း၊ ယင်းရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခါရများသည်လည်း ဒုက္ခသာဖြစ်ကြောင်း၊ ဒုက္ခ၏ အဆုံး၌ "သန္တိသုခ" ရှိကြောင်း ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုနိုင်ပါလိမ့်မည်။သန္တိသုခကို ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက် ပြုနိုင်စေရန် လောကဘောင်ကို ကျော်လွန်၍ လင်းနိုင်သည့် လောကုတ္တရာ အလင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာပေလိမ့်မည်။ ထိုအလင်း ဖြစ်ပေါ်လာ၍သာ ဒုက္ခကို ကြည့်ယင်း ကြည့်ယင်း ဒုက္ခကိုကျော်လွန်ပြီး ဒုက္ခ၏ တဘက်ကမ်းရှိ သန္တိသုခကို မြင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သန္တိသုခကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သန္တိသုခကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ရန် ဝိပဿနာကျင့်စဉ်မှတပါး အခြားနည်းမရှိချေ။

အခန်း (၇)

သမထ

ဝိပဿနာ၏ ရှေးဦးလုပ်ငန်းများ

ဝိပဿနာ အားထုတ်ရန် ရုပ်၊ နာမ်ကို သိရန်လို၏။ ယင်းတို့၏ အကြောင်းကိုလည်း သိရန်လို၏။ ဤလောကတွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမဟူ၍ မရှိ၊ သင်္ခါရတရားသက်သက်မျှသာ ရှိကြ၏။ ယင်းသင်္ခါရတရားများသည်လည်း "ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ=ဤဟာဖြစ်လျှင် ဤဟာဖြစ်၏" ဟူသော ကြောင်းကျိုးဆက် နိယာမများအရသာ ဖြစ်ကြရ၏။ အကြောင်းမဲ့ (အဟေတုက) သဘော ဖြင့် ဖြစ်ကြရသည်မဟုတ်။ မမှန်ကန်သော အကြောင်း (ဝိသမဟေတုက) သဘောဖြင့် ဖြစ်ကြရသည်လည်း မဟုတ်။

အကြောင်းဖြစ်လျှင် အကျိုးဖြစ်၏။ အကြောင်းမဖြစ်လျှင် အကျိုး မဖြစ်။ အကြောင်းဟူသည်မှာလည်း ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် ရုပ်၊ နာမ် သာတည်း။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမဟုတ်။ အကျိုးဟူသည်မှာလည်း ပရမတ္ထ သစ္စာအားဖြင့် ရုပ်၊ နာမ်သာတည်း။ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါမဟုတ်။ ပရမတ္ထသစ္စာ အားဖြင့် လောကဟူသည်မှာ ကံ (ကမ္မ) နှင့် ကံ၏အကျိုး (ဝိပါက)၊ ကံစက်ဝန်း (ကမ္မဝဋ္ဋ) နှင့် ကံ၏အကျိုးစက်ဝန်း (ဝိပါကဝဋ္ဋ)၊ ကံဖြစ်ရပ် (ကမ္မပဝတ္တ)နှင့် ကံ၏အကျိုးဖြစ်ရပ်(ဝိပါကပဝတ္တ)၊ ကံအစဉ်(ကမ္မသန္တတိ) နှင့် ကံ၏အကျိုးစဉ် (ဝိပါကသန္တတိ)၊ ပြုလုပ်ခြင်း (ကိရိယာ)နှင့် ပြုလုပ် ခြင်း၏အကျိုး(ကိရိယာဖလ)တို့၏ မပြတ်ဖြစ်နေခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ကိုပင် "စက်ရဟတ်ပမာ သံသရာ" ဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ ယင်း စက်ရဟတ် ပမာ သံသရာသည် သစ်စေ့နှင့် သစ်ပင်တို့တွင် မည်သည်က အလျင် အဦးဟု မဆိုနိုင်သကဲ့သို့ မိမိ၏ အစအဦး(ပုဗ္ဗကောဋိ)ကို မဆိုနိုင်သော သဘောရှိပါသည်။ ထို့အပြင် အကြောင်းအကျိုးဖြစ်စဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်၌ ဤသို့လာရှိပါသည်—

ကမ္မဿ ကာရကော နတ္ထိ၊ ဝိပါကဿ စ ဝေဒကော။
သုဒ္ဓဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ၊ ဧဝေတံ သမ္မဒဿနံ။

(ကမ္မဿ၊ ကံကို။ ကာရကော၊ ပြုတတ်သူသည်။ နတ္ထိ၊ မရှိ။ ဝိပါကဿ၊ အကျိုးကို။ ဝေဒကော စ၊ ခံစားတတ်သူသည်လည်း။ နတ္ထိ၊ မရှိ။ သုဒ္ဓဓမ္မာ၊ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါမဖက် သက်သက်သော ကံနှင့် ကံ၏အကျိုးတရားတို့ချည်းသာလျှင်။ ပဝတ္တန္တိ၊ တပြန်စီ လည်ပတ်လျက် မပြတ်ဖြစ်ကြကုန်၏။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ဧတံ ဒဿနံ၊ ဤအမြင်သည်။ သမ္မဒဿနံ၊ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်သော အမြင် ပေတည်း။)

(ဝိသုဒ္ဓိမဂ်-၂၊၂၃၇)

ဤဒေသနာတော်အရ ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် ဤလောက၌ ကံမှုတပါး ပြုလုပ်တတ်သော အခြား ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမရှိ။ ကံ၏အကျိုးမှုတပါး ခံစားတတ်သော အခြားပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမရှိ။ သမ္မုတိသစ္စာအနေဖြင့်သာ ကံဖြစ်ခိုက်၌ ပြုလိုသောစိတ် စေတနာနှင့် ကိုယ်၊ နှုတ်အမူအရာတည်းဟူ သော ရုပ်၊ နာမ် (၂)ပါးကိုပင် စွဲမှီ၍ ပုဂ္ဂိုလ်က လုပ်သည်ဟု ပြောဆိုကြ ရ၏။ သို့ပြောဆိုကြရသော်လည်း ကံ-မည်သော ထိုရုပ်နာမ်ကို ပြုတတ် သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါကား သီးခြားမရှိ။ သမ္မုတိသစ္စာအနေဖြင့် ပြောဆို ရရုံ သက်သက်မျှသာ ရှိချေသည်။ ထို့အပြင် မြင်ခိုက် ကြားခိုက် စသည်၌ အာရုံအကောင်းအဆိုးကို သိမှု ခံစားမှုတည်းဟူသော ကံ၏အကျိုးတရား ရုပ်နာမ် (၂)ပါးကိုပင် စွဲမှီ၍ ပုဂ္ဂိုလ်က ခံစားသည်ဟု ပြောဆိုကြရ၏။ သို့ပြောဆိုကြရသော်လည်း ကံ၏အကျိုးမည်သော ထိုရုပ်၊ နာမ် (၂)ပါး ကို ခံစားတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါကား သီးခြားမရှိ။ သမ္မုတိသစ္စာ အနေဖြင့် ပြောဆိုရရုံသက်သက်မျှသာ ရှိချေသည်။

ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာအားထုတ်ရာ၌ အမှန်မရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ သဘောကို ဖယ်ရှားရန်၊ ဤလောက၌ ရုပ်၊ နာမ် (၂)ပါးသာရှိကြောင်း သိမြင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်း ရုပ်၊ နာမ် (၂)ပါးသည်လည်း အကြောင်း

အကျိုး ဖြစ်စဉ်အရ အကြောင်းတရားအနေဖြင့်လည်းဖြစ်ပါသည်။အကျိုး တရားအနေဖြင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် "ဖြစ်သည်" ဟု ဆိုသည်နှင့် တပြိုင်နက် "ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ=ဤဟာဖြစ်လျှင် ဤဟာ ဖြစ်သည်" ဟူသော ကြောင်းကျိုးဆက်နိယာမသည် မလွဲမသွေ ဝင်ရောက်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ကြောင်းကျိုးဆက်နိယာမ ဝင်ရောက်လာသည်နှင့် တပြိုင်နက် သံသရာစက်ရဟတ်သည် "ခြားရဟတ်" ပမာ မပြတ်လည်တော့မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သံသရာစက်ရဟတ်ကို "ခြားရဟတ်" ပမာ လည်စေတတ်သော အယူအမြင်ကို ဖယ်ရှင်းရန် လိုအပ်ပါသည်။ သံသရာစက်ရဟတ်ကို ရပ်တန့်စေသော အယူအမြင်ကို ထူထောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

သံသရာစက်ရဟတ်ကို ရပ်တန့်စေသော အယူအမြင်ကို ထူထောင်ရာ၌ အကြောင်းနှင့်အကျိုးကို အမှန်အတိုင်းသိရန် လိုအပ်ပါသည်။ အမှန်အတိုင်း သိလေသော အခါ လောကဖြစ်စဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ ယုံမှားမှု "ဝိစိကိစ္ဆာ" သည် အထိုက်အလျောက် ကင်းကွာလေပြီ။ "ဤလောက၌ ကြောင်းကျိုးဆက်နိယာမအရ နာမ်ရုပ် အဆက်ဆက်မျှသာ ရှိသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ မရှိ" ဟူ၍ အမြင်မှန်ကို ထူထောင်နိုင်ပြီဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ အမြင်မှန် ထူထောင်နိုင်ခြင်းကိုပင် ဗုဒ္ဓစာပေများ၌ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် (အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းသိ) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ် (ရုပ်၊နာမ် ဖြစ်စဉ်သိ) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ယထာဘူတဉာဏ် (အဖြစ်အတိုင်းသိ) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သမ္မာဒဿန (အမှန်အတိုင်းမြင်) ဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။ စင်ကြယ်မှု (ဝိသုဒ္ဓိ)နှင့် ပတ်သက်၍ ယင်းဉာဏ်ကို ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ (ယုံမှားကို လွန်မြောက်လျက် စင်ကြယ်သောဉာဏ်)ဟု ဆိုပါသည်။

ဝိပဿနာအားထုတ်ရာ၌ ရှုမှတ်ရသော တရားများကိုလည်း သိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းတရားများကား ရုပ်၊ နာမ်များသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာအားမထုတ်မီ ဝိပဿနာ၏ ရှေးဦးလုပ်ငန်းများ အနေဖြင့် ရုပ်၊ နာမ်တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍သိထားရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဝိပဿနာအမြင်ဖြင့် မဟုတ်ပဲ လောကအမြင်ဖြင့် ပြောရလျှင် မိမိတို့၏ ဒွါရ (၆)ပါး၌ ထင်လာသော ဗဟိဒ္ဓအာရုံသင်္ခါရတရား (နိမိတ္တ)များကို အသီးအသီး အပိုင်းအပိုင်း အပြတ်အပြတ် မမြင်ပဲ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း "ဃန" အနေဖြင့် မြင်ကြပါသည်။ ဤသို့မြင်ရာ၌ အာရုံပိုင်းတွင် တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း "ဃန" သဘောကို ဗုဒ္ဓစာပေဝေါဟာရဖြင့် "အာရမ္မဏာနုသယ" ဟု ခေါ်ပါသည်။ ယင်း အာရမ္မဏာနုသယကြောင့် အမြဲတစေ ဖြစ်ပျက်နေသော ဗဟိဒ္ဓအာရုံသင်္ခါရတရား (နိမိတ္တ) များ အပေါ်၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု မမြင်ပဲ နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တဟု မြင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ မိမိတို့၏ ဒွါရ (၆)ပါး၌ ထင်လာသော ဗဟိဒ္ဓအာရုံသင်္ခါရတရား (နိမိတ္တ)များအပေါ်၌ ရှုမြင်တတ်သော မိမိတို့၏ အဇ္ဈတ္တအာရမ္မဏိကသင်္ခါရတရား (ပဝတ္တ)များကိုလည်း အသီးအသီး၊ အပိုင်းအပိုင်း၊ အပြတ်အပြတ် မမြင်ပဲ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း "ဃန" အနေဖြင့်ပင် မြင်ကြပါသည်။ ဤသို့မြင်ရာ၌ အာရမ္မဏိကပိုင်းတွင် တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း "ဃန" သဘောကို ဗုဒ္ဓစာပေဝေါဟာရဖြင့် "သန္တာနာနုသယ" ဟု ခေါ်ပါသည်။ ယင်းသန္တာနာနုသယကြောင့် အမြဲတစေ ဖြစ်ပျက်နေသော အဇ္ဈတ္တအာရမ္မဏိကသင်္ခါရတရား (ပဝတ္တ) များအပေါ်၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု မမြင်ပဲ နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တဟု မြင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အသိခံ (အာရုံ) သင်္ခါရဖြစ်စေ၊ သိစိတ် (အာရမ္မဏိက) သင်္ခါရဖြစ်စေ သင်္ခါရတရားများအားလုံးတို့သည် အသီးအသီး၊ အပိုင်းအပိုင်း၊ အပြတ်အပြတ်သဘောဖြင့် အမြဲတစေ ဖြစ်ပျက်နေကြပါ၏။ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တသဘောကို ဆောင်ကြပါ၏။ သို့ပါလျက် ယင်းသင်္ခါရတရား (နိမိတ္တ၊ ပဝတ္တ) များအပေါ်၌ အသီးအသီး၊ အပိုင်းအပိုင်း၊ အပြတ်အပြတ် မမြင်ပဲ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း "ဃန" အနေဖြင့်သာ မြင်ကြပါ၏။ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တအနေဖြင့် မမြင်ပဲ နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တအနေဖြင့်သာ မြင်ကြပါ၏။ ဤသို့မြင်ရာတွင် အမြင်ခံအာရုံ (နိမိတ္တ)ပိုင်း၌ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်းသဘောကို ဗုဒ္ဓစာပေသုံး

ဝေါဟာရဖြင့် "အာရမ္မဏာနုသယ" ဟု ခေါ်ကြောင်း ဆိုခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ မြင်တတ်သည့် အာရမ္မဏိက (ပဝတ္တ)ပိုင်း၌ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း သဘောကို ဗုဒ္ဓစာပေသုံးဝေါဟာရဖြင့် "သန္တာနာနုသယ" ဟု ခေါ်ကြောင်း ဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း "ဿနု" သဘောဆိုသည်မှာ အရပ်သုံးဝေါဟာရဖြင့် သက်ရှိများအတွက် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမသဘောကို ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သက်မဲ့များအတွက် အရာဝတ္ထု၊ ဒြပ်၊ သဏ္ဌာန်သဘောများကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

> အာရမ္မဏသန္တာနာနုသယနေသူတိ အာရမ္မဏာနုသယနံ သန္တာနာနုသယနန္တိ ဒွိသု အနုသယနေသု။
>
> (အာရမ္မဏသန္တာနာနုသယနေသူတိ၊ ဟူသည်ကား။ အာရမ္မဏာနုသယနံ၊ အာရုံ၌ကိန်းခြင်း။ သန္တာနာနုသယနံ၊ သန္တာန်၌ ကိန်းခြင်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဒွိသု အနုသယနေသု၊ နှစ်မျိုးသော ကိန်းခြင်းတို့တွင်)။
>
> (ဝိဘင်းအဖွင့်အနုဋီကာ-၂၁၂)

လောကအမြင်ဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့ ရှာခဲ့ကြသည်မှာ ဝေဒခေတ်မှ တိတ္ထိယခေတ်တိုင်အောင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ချမ်းသာသုခ အစစ်အမှန်ကို မတွေ့ခဲ့ကြပါ။ ထိုသို့ မတွေ့ခြင်းမှာလည်း အသိခံပိုင်းအတွက် အာရမ္မဏာနုသယသဘောဖြင့်လည်းကောင်း၊ သိစိတ်ပိုင်းအတွက် သန္တာနာနုသယသဘောဖြင့်လည်းကောင်း ရှာဖွေကြသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ **အာရမ္မဏာနုသယနှင့် သန္တာနာနုသယ** ဆိုသည်မှာ သက်ရှိများအတွက် ပုဂ္ဂိုလ်၊သတ္တဝါ၊ငါ၊သူတပါး၊ယောကျ်ား၊ မိန်းမအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ သက်မဲ့များအတွက် အရာဝတ္ထု၊ ဒြပ်၊ သဏ္ဌာန်အနေဖြင့်လည်းကောင်း တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်းသဘော ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ လောကအမြင်ဖြင့် ချမ်းသာစစ် ချမ်းသာမှန်ကို ရှာဖွေ၍ မရနိုင်ကြောင်း၊ ဝိပဿနာအမြင်ဖြင့်သာ ချမ်းသာစစ်၊ချမ်းသာမှန်ကို ရှာဖွေ၍ရနိုင်ကြောင်း ထိုးထွင်း၍သိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ကို ဖော်ထုတ်၍ ဟောတော်မူခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် မဇ္ဈိမပဋိပဒါကို ဝိပဿနာလုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် စတင်ခဲ့ပါသည်။ ဝိပဿနာလုပ်ငန်းစဉ်ကို မစတင်မီ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိစခန်းကို ဖွင့်ခဲ့ပါသည်။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဆိုသည်မှာ လောကတခုလုံးကို ခြုံ၍သုံးသပ်လျှင် ပရမတ္ထသစ္စာအားဖြင့် အသိခံပိုင်းနှင့် သိစိတ်ပိုင်း (၂)ပိုင်းလုံးအတွက် ရုပ်နှင့်နာမ်သာရှိသည်။ ရုပ်နှင့်နာမ်မှတပါး အခြား ဘာမျှမရှိ-ဟူသော အမြင်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအမြင်သည် စင်ကြယ်သော အမြင်ဖြစ်၍ ဝိပဿနာအတွက် အမှန်လိုအပ်သော အမြင်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဝိပဿနာရှုရာ၌ ရုပ်နှင့်နာမ်မှလွဲ၍ အခြားဝိပဿနာရှုစရာ ဘာမျှမရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆင့်တွင် လောကဖြစ်စဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ အမြင်မှားမှု(ဒိဋ္ဌိ)သည် အထိုက်အလျောက် ကင်းကွာလေပြီ။

စင်ကြယ်မှု(ဝိသုဒ္ဓိ)သဘောအရ စိတ်စင်ကြယ်မှု(စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ)နှင့် သီလစင်ကြယ်မှု(သီလဝိသုဒ္ဓိ)တို့သည်လည်း ဝိပဿနာ ရှေ့ဦးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် လိုအပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ စိတ်စင်ကြယ်မှု(စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ)ဆိုသည်မှာ သမာဓိနိုင်မာမှုပင် ဖြစ်ပါသည်။ သီလစင်ကြယ်မှု(သီလဝိသုဒ္ဓိ)ဆိုသည်မှာ ရှောင်ခြင်း(ဝါရိတ္တ)နှင့် ဆောင်ခြင်း(စာရိတ္တ)တို့ကို ကျင့်သုံးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သီလစင်ကြယ်မှုသည် ဝိပဿနာလုပ်ငန်း၌ ပထမဦးဆုံးလိုအပ်သော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်။ စင်ကြယ်မှု အဆင့်အရဆိုရလျှင် သီလစင်ကြယ်မှ စိတ်စင်ကြယ်မည်၊ စိတ်စင်ကြယ်မှ အမြင်စင်ကြယ်မည်၊ အမြင်စင်ကြယ်မှ လောကဖြစ်စဉ်များပေါ်၌ ယုံမှားကင်းမည်၊ ယုံမှားကင်းမှ ဝိပဿနာအားထုတ်၍ရမည်။ ဤသည်မှာ မြတ်စွာဘုရား ညွှန်ပြတော်မူခဲ့သော ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။

သီလစင်ကြယ်မှု၊ စိတ်စင်ကြယ်မှု၊ အမြင်စင်ကြယ်မှုတို့သည် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီက ရှိခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုစင်ကြယ်မှုများကား ရိုးရိုးစင်ကြယ်

မှုများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ရိုးရိုးစင်ကြယ်မှုများသာ ဖြစ်ကြသဖြင့် ဝိပဿနာအဆင့်သို့ ကူးပြီး မဂ်၊ ဖိုလ်ကိုရရန် မစွမ်းနိုင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ ထိုစင်ကြယ်မှုများသည် အထွတ်တင်သော စင်ကြယ်မှုများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဤနေရာ၌"အထွတ်တင်ခြင်း"ဆိုသည်မှာ စင်ကြယ်မှုများအပေါ်၌ "ရတနာသုံးပါးယုံကြည်မှု"ကို ဦးသျှောင်ပြုထားခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဝိပဿနာ၊ မဂ်၊ ဖိုလ်ဆိုသည်မှာ မြတ်စွာဘုရားသာသနာတော်၌သာရှိကောင်းသော တရားများဖြစ်သဖြင့် မြတ်စွာဘုရား၊ မြတ်စွာဘုရား၏တရားတော်၊ မြတ်စွာဘုရား၏ တပည့်သားသံဃာတော်များတည်းဟူသော ရတနာသုံးပါး၌ သက်ဝင်ယုံကြည်မှု မရှိပါက မည်သို့လျှင် မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော်၌သာ ရကောင်းသော ဝိပဿနာ၊ မဂ်၊ ဖိုလ်တို့ကို ရနိုင်ပါအံ့နည်း။ အလွန်ဆုံးရနိုင်ပါက လောကီဈာန်၊ အဘိညာဉ်အဆင့်မျှသာတည်း။ ထို့ကြောင့် စင်ကြယ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဝိပဿနာ၊ မဂ်၊ ဖိုလ်တို့ကိုရနိုင်သော သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့ကို အထွတ်တင်သော သီလ(အဓိသီလ)၊ အထွတ်တင်သော သမာဓိ (အဓိစိတ္တ)၊ အထွတ်တင်သော ပညာ(အဓိပညာ)ဟူ၍ သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာ

ဝိပဿနာကျင့်စဉ်အရ သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာတော်သည် ဝိပဿနာလုပ်ငန်းနှင့် ဝိပဿနာ၏ ရှေးဦးလုပ်ငန်းများကို ညွှန်ပြသည့်ဒေသနာ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဒေသနာတော်ကို အကျဉ်းချုံး၍ ဖော်ပြအပ်ပါသည်–

ရုပ်၊နာမ်သဘာဝကို အကြောင်းနှင့်တကွ ပိုင်းခြား၍သိနိုင်လျှင် ယင်းပုဂ္ဂိုလ်ကို စူဠသောတာပန်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ကလျာဏပုထုဇဉ်ဟူ၍လည်း ခေါ်ကြပါသေးသည်။ စူဠသောတာပန်အဆင့်သို့ ရောက်လျှင် သာသနာတော်၌ ထောက်တည်ရာရပြီ ဖြစ်ပါသည်။ လိုချင်တပ်မက်မှုစသော ကိလေသာတို့၏ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှုတို့မှ သက်သာရာရပြီ ဖြစ်ပါသည်။ သေချိန်အထိ ယင်းအမြင်မျိုး၊ ယင်းအသိမျိုးဖြင့် လောကကို မြင်နိုင်၊

သိနိုင်လျှင် အပါယ်လေးပါးသို့လည်း မကျရောက်နိုင်တော့သဖြင့်"နိယတ-ဂတိ"ခေါ် သုဂတိသို့ရောက်ရန် သေချာပြီဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနည်းဆုံး စူဠသောတာပန်အဆင့်သို့ရောက်အောင် တရားအားထုတ်သင့်ပါသည်။ စူဠသောတာပန်အဆင့်ကို ဒိဋ္ဌိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များပင် ရောက်နိုင်ကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ စူဠသောတာပန်အဆင့်ဟူသည် ဝိသုဒ္ဓိအဆင့်အားဖြင့် ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိခေါ် ယုံမှားမှုကိုလွန်မြောက်သည့် အဆင့်၌သာရှိပြီး ဝိပဿနာ၏ အခြေပျိုးအဆင့်သာ ဖြစ်ပါသေးသည်။ မည်သူမဆိုအားထုတ်လျှင် ဖြစ်နိုင်သောအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ စူဠသောတာပန်ကို ပိဋကတ်တော်၌"လဒ္ဓဿာသ"သက်သာရာကိုရပြီးသူ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "လဒ္ဓပတိဋ္ဌ"ထောက်တည်ရာကိုရပြီးသူဟူ ၍လည်းကောင်း၊ "နိယတဂတိ-က"သုဂတိမြဲသူဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် တရားအားမထုတ်ပဲ စာပေကျမ်းဂန်သိသက်သက်ဖြင့် စူဠသောတာပန်အဆင့်သို့ ရောက်ရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်း မှတ်ယူသင့်ပါသည်။

ထွက်သက်ဝင်သက်ရှုနည်း

ထွက်သက် ဝင်သက်ရှုရာတွင် ပိဋကတ်စာပေများ၌ ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်၌ လုပ်ရမည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ကိုဖြောင့်မတ်စွာ ထားရမည်ဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြထားခြင်းများ ရှိပါသည်။ ထိုသို့ဖော်ပြထားခြင်းမှာ အာနာပါနခေါ် ထွက်သက်ဝင်သက်ရှုရာ၌ အသင့်လျော်ဆုံးကို ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထွက်သက်ဝင်သက် သို့မဟုတ် ထွက်လေဝင်လေကို ရှုရာ၌ အခြေအနေအရ ကြုံသလို ရှုနိုင်ပါသည်။ ထွက်သက်ဝင်သက်ရှုရာတွင် သတိမှတ်နည်း (၈)နည်းရှိပါသည်။ ထို (၈)နည်းတွင် အစဦးယောဂီများအတွက် အသင့်လျော်ဆုံးနည်း(၃)နည်း ရှိပါသည်။ ထိုနည်း (၃)နည်းအနက် မိမိတို့နှင့် သင့်လျော်ရာနည်းကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ထိုနည်း (၃)နည်းမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(က) ရေတွက်၍မှတ်နည်း (ဂဏနာ)

(ခ) မရေတွက်ပဲမှတ်နည်း (အနုဗန္ဓနာ)

(ဂ) ထိသိနည်း (ဖုသနာ)

(က) ရေတွက်၍ မှတ်နည်း (ဂဏနာ)

ရေတွက်၍ မှတ်နည်းသည် ပုတီးစိပ်သည်နှင့်တူပါသည်။ စိတ်ပျံ့လွင့်နေသောအခါ ဤနည်းသည် အသုံးကျပါသည်။ မိမိတို့အသက်ရှူသောအခါ ဝင်သက်ကိုလည်း ရှူပါသည်။ ထွက်သက်ကိုလည်း ရှူပါသည်။ ထိုဝင်သက်ထွက်သက်(၂)မျိုးတွင် ထင်ရှားရာက စ၍ မှတ်ရပါသည်။ အကယ်၍ ထွက်သက် ထင်ရှားသဖြင့် ထွက်သက်က စ၍မှတ်လျှင် ပထမဆုံးထွက်သက်ကို (၁) ဟု ရေတွက်၍ မှတ်ရပါသည်။ နောက်တခါ မထွက်မချင်း (၁) ဟုပဲ မှတ်ထားရပါသည်။ နောက်တခါ ဒုတိယထွက်သက်ကို (၂) ဟု မှတ်ရပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် တတိယထွက်သက်ကို (၃) ဟုလည်းကောင်း၊ စတုတ္ထထွက်သက်ကို (၄) ဟုလည်းကောင်း၊ ပဥ္စမထွက်သက်ကို (၅)ဟုလည်းကောင်း မှတ်ရပါသည်။ ဤတွင် (၁) မှ စ၍ (၅) အထိကို တဝါရဟု ခေါ်ပါသည်။

ထိုနည်းအတူ (၁) မှစ၍ (၆) ထိအောင် တဝါရ၊ (၁) မှစ၍ (၇) ထိအောင် တဝါရ၊ (၁) မှစ၍ (၈) ထိအောင် တဝါရ၊ (၁)မှစ၍ (၉) ထိအောင် တဝါရ၊ (၁) မှစ၍ (၁၀) ထိအောင် တဝါရ စုစုပေါင်း (၆) ဝါရကို ရေတွက်၍ မှတ်ရပါသည်။ ထိုသို့မှတ်ရာတွင် (၅) အောက်လည်း မလျော့စေရ။ (၁၀) ထက်လည်း မကျော်စေရ။ (၆) ဝါရတို့ကို ပြန်၍ရေတွက်လျှင် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း (၆)ဝါရတို့အနက် မိမိနှင့် သင့်လျော်ရာဝါရကို ယူ၍ မှတ်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ အရေးကြီးသည်မှာ "သတိ" ကို ထူထောင်ရန်ဖြစ်ပါသည်—

၁ မှ ၅—တဝါရ
၁ မှ ၆—တဝါရ
၁ မှ ၇—တဝါရ
၁ မှ ၈—တဝါရ
၁ မှ ၉—တဝါရ
၁ မှ ၁၀—တဝါရ

စုစုပေါင်း (၆) ဝါရ ဖြစ်ပါသည်။ ထွက်သက် ဝင်သက်ကို မှတ်ရာ၌ ထင်ရှားရာက စ၍ မှတ်ရပါသည်။ ဝင်သက်ထင်ရှားလျှင် ဝင်သက်က စ၍ မှတ်ပြီး ထွက်သက်ထင်ရှားလျှင်လည်း ထွက်သက်က စ၍ မှတ်ရပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ရောနှောရှုပ်ထွေးသွားလိမ့်မည်။ ဤသည်မှာ ရေတွက်၍ မှတ်သည့်နည်းဖြစ်ပါသည်။ဤနည်းဖြင့်မှတ်လျှင် ၅-မှတ်လိုက်၊ ၆-မှတ်လိုက် စသည်မလုပ်ရပဲ ၅-ဆို ၅၊ ၆-ဆို ၆ မှတ်ရပါသည်။ သို့မှသာ သမာဓိရနိုင်ပါသည်။

(ခ) မရေမတွက်ပဲမှတ်နည်း (အနုဗန္ဓနာ)

ဤနည်းသည် စိတ်ပျံ့လွင့်မှုမရှိတော့သော ယောဂီများအတွက် ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ စိတ်ပျံ့လွင့်မှုရှိသော ယောဂီများအတွက် အထက်ပါ ရေတွက်၍ မှတ်နည်း(ဂဏနာ)ကို သုံး၍ မှတ်ရာမှ စိတ်ပျံ့လွင့်မှု မရှိတော့လျှင် ဤနည်းကို အသုံးပြု၍ မှတ်နိုင်ပါသည်။ ဤနည်းအရ မှတ်ရာတွင် ထွက်သက်ဝင်သက် သို့မဟုတ် ထွက်လေ ဝင်လေကို နှာသီးဖျားမှ စောင့်၍ ထွက်တိုင်းသိ၊ ဝင်တိုင်းသိဖြစ်အောင် မှတ်ရပါသည်။ သတိမလစ်အောင် ဂရုစိုက်ရပါသည်။ ထိုသို့မှတ်ရာတွင် မိမိတို့စွမ်းနိုင်သမျှ မှတ်ရပါသည်။

(ဂ) ထိသိနည်း (ဖုသနာ)

ဤနည်းသည် ထွက်လေ၊ဝင်လေနှင့်နှာသီးဝတို့ ထိသည်ကို အာရုံပြု၍ မှတ်သည့်နည်းဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းသည် အထက်ပါနည်း (၂) မျိုးတို့၌

ပါဝင်ပြီးဖြစ်သည်။ ထိုသိုကို အလေးထား၍ မလွတ်တမ်းမှတ်သောနည်းကို ဝိပဿနာနည်းဟု ခေါ်ပါသည်။ ထိုသိုကို အလေးမထားပဲ ထွက်လေ၊ ဝင်လေကိုသာ အလေးထားပြီး မှတ်သောနည်းကို သမထနည်းဟု ခေါ်ပါသည်။ မိမိတို့နှင့်သင့်လျော်သလို မှတ်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသိုဖြစ်လျှင် ပို၍ကောင်းကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ ထိုသိုမဖြစ်သော်လည်း သမာဓိရနိုင်ပါသည်။

ထွက်သက်၊ ဝင်သက်ကိုမှတ်ရာတွင် သိစရာအာရုံ (၃) မျိုးရှိပါသည်။ ထိုအာရုံ (၃) မျိုးမှာ—

(၁) နှာသီးဖျားန၌ တိုးထိမှုသဘော၊

(၂) ထွက်သက်၊

(၃) ဝင်သက်တို့ဖြစ်ပါသည်။

ထိုတရား (၃) မျိုးကို တပြိုင်နက်သိသလို ထင်ကြပါသည်။ ယောင်လွှဲဥပမာ၊ တံခါးစောင့်ဥပမာ၊ လွှတိုက်ဥပမာတို့အရ သိစရာအာရုံ (၃) မျိုးကို တပြိုင်နက်တည်းသိသလို သဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ယောင်လွှဲဥပမာအရ ယောင်လွှဲသူသည် တနေရာတည်း၌ ထိုင်ယင်း ယောင်၏ ဟိုဘက်နှုတ်ခမ်း၊ ဒီဘက်နှုတ်ခမ်း၊ အလယ်ချက်တို့ကို တပြိုင်နက်တည်း သိပါသည်။ တံခါးစောင့်ဥပမာအရ တံခါးစောင့်သည် တံခါးဝ၌နေယင်း ဝင်သူ၊ ထွက်သူနှင့် ယင်းတို့၏ ဖြတ်သန်းသွားလာခြင်းကို တပြိုင်နက်သိပါသည်။ လွှတိုက်ဥပမာအရ လွှတိုက်သူသည် သစ်တုံး၌ လွှသွားထိခိုက်နေခြင်းကို သတိထားနေယင်းကပင် လွှအသွား၊ လွှအပြန်နှင့် လွှနှင့်သစ်တုံးတို့၏ ထိခိုက်ခြင်းကို တပြိုင်နက်သိပါသည်။ ယင်းသို့ တပြိုင်နက်သိသော်လည်း သိစရာ အာရုံက (၃) မျိုး ပြားသဖြင့် သိစိတ် (၃) ခု ဖြစ်၍ သိခြင်းသာ ဖြစ်သည်ဟု ပိုင်းခြားပြီး မြင်နိုင်မှ အာနာပါနသတိဘာဝနာပြည့်စုံပါမည်။ ဆိုလိုရင်းမှာ မိမိ၌ထင်လာသော အာရုံများကို တခုစီ တခုစီခွဲခြားပြီး သိနိုင်သောအဆင့်ရောက်မှ ယင်းသတိကို ဘာဝနာနှင့်ပြည့်စုံသော သတိဟု ဆိုရပါသည်။ သတိသည်

ဘာဝနာနှင့် ပြည့်စုံလာပါက ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ ကမ္မဋ္ဌာန်းနိမိတ်များပေါ် လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အာနာပါနခေါ် ထွက်သက် ဝင်သက် ဘာဝနာဖြစ်၍ ယင်း၏ဆိုင်ရာ ပရိကမ္မနိမိတ်၊ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်နှင့် ပဋိဘာဂ နိမိတ်များပေါ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။

အာနာပါန (၄)စတုက္က

အာနာပါနခေါ် ထွက်သက်ဝင်သက်ရှုနည်းနှင့်ပတ်သက်၍ နည်းပေါင်း (၁၆) နည်းရှိပါသည်။ ယင်းနည်းပေါင်း (၁၆) နည်းကို ထိုထိုအာနာပါန ဆိုင်ရာသုတ္တန်များ၌ ဟောကြားတော်မူပြီး သတိပဋ္ဌာန်သုတ္တန်၌မူ ပထမ စတုက္ကကိုသာ ပဓာနထား၍ ဟောကြားတော်မူပါသည်။ လုပ်ထုံးလုပ် နည်းနှင့်ပတ်သက်လျှင် ပထမ စတုက္က၌သာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို ဖော်ပြ ထားပါသည်။ ကျန် စတုက္ကများအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းသီးခြားမရှိပဲ ပထမ စတုက္ကအတိုင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ စုစုပေါင်း(၁၆)နည်းမှာ အောက်ပါ အတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

ပထမ စတုက္က	၄–နည်း
ဒုတိယ စတုက္က	၄–နည်း
တတိယစတုက္က	၄–နည်း
စတုတ္ထ စတုက္က	၄–နည်း
စုစုပေါင်း	၁၆–နည်း

ပထမစတုက္က

အာနာပါနခေါ် ထွက်သက် ဝင်သက်နှင့်ပတ်သက်၍ စတုက္ကပေါင်း (၄) ခုရှိပါသည်။ ထို စတုက္ကပေါင်း (၄) ခုလုံးသည် သမထယာနိက ယောဂီများအတွက် လိုအပ်ပါသည်။ ဝိပဿနာယာနိကယောဂီများ အတွက် စတုက္ကပေါင်း (၄) ခုလုံး မလိုအပ်ပဲ ပထမ စတုက္ကတခုတည်းသာ လိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာတော်၌ ပထမစတုက္က

တခုတည်းကို ပဓာနထား၍ ဟောကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပထမ စတုက္က၌ နည်းပေါင်း (၄) နည်းပါဝင်ပါသည်။ ယင်း နည်းပေါင်း (၄) နည်းမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

နည်း (၁)

(၁) ဝင်လျှင် ဝင်မှန်းသိအောင် သတိထား၊

(၂) ထွက်လျှင် ထွက်မှန်းသိအောင် သတိထား။

နည်း (၂)

(၁) ရှည်လျှင် ရှည်မှန်းသိ၊

(၂) တိုလျှင် တိုမှန်းသိ။

နည်း (၃)

(၁) ဝင်လျှင် စ၊ လယ်၊ ဆုံးကို သိအောင်လေ့ကျင့်၊

(၂) ထွက်လျှင် စ၊ လယ်၊ ဆုံးကို သိအောင်လေ့ကျင့်။

နည်း (၄)

(၁) ဝင်လျှင် ဝင်သက်ကို ငြိမ်းအောင်လေ့ကျင့်၊

(၂) ထွက်လျှင် ထွက်သက်ကို ငြိမ်းအောင်လေ့ကျင့်။

ပထမ စတုက္ကလာ နည်းပေါင်း (၄)နည်းနှင့် ပတ်သက်၍ လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီးက "သတိမြဲရာ၊ ပထမာ၊ ဒုမှာ ရှည်၊ တိုသိ။ လုံးစုံလင်းဆု၊ တ-၌သာ၊ စ-မှာ ငြိမ်းလေတီ"ဟူ၍ မြန်မာသံပေါက်ကဗျာဖြင့် မှတ်ဇမ်းတင်ခဲ့ပါသည်။

နည်း (၁)

ပထမစတုက္ကသည် သတိထူထောင်မှု (သတောကာရီ) စတုက္ကဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ စတုက္ကဟူသည်မှာ (၄)ခုတို့၏အပေါင်းဖြစ်ပါသည်။

ပထမ စတုက္က၌ နည်းပေါင်း (၄)နည်း ပါဝင်သည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။ ထိုနည်းပေါင်း (၄)နည်းတွင် ပထမနည်းမှာ–

(၁) ဝင်လျှင် ဝင်မှန်းသိအောင် သတိထား၊

(၂) ထွက်လျှင် ထွက်မှန်းသိအောင် သတိထား–

ဟူသော နည်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ဤနည်းအရ အသက်ကိုရှူသွင်းသောအခါ ရှူသွင်းမှန်းသိအောင် သတိထားရပါသည်။ အသက်ကို ရှူထုတ်သော အခါ၌လည်း ရှူထုတ်မှန်းသိအောင် သတိထားရပါသည်။ ဤသို့ သတိထားရာ၌ မိမိတို့၏အလိုဆန္ဒအရ "ဂဏနာ" နည်းခေါ် ရေတွက်ရှုမှတ်နည်းကိုဖြစ်စေ၊ "အနုဗန္ဓနာ"နည်းခေါ် မရေတွက်ပဲမှတ်နည်းကိုဖြစ်စေ သုံးနိုင်ပါသည်။ ဂဏနာနည်းကိုသုံးလျှင်လည်း "ထိ-သိ-သတိ" ဟူသော ဖုသနာနည်း ပါဝင်အောင် အားထုတ်နိုင်ပါသည်။ အနုဗန္ဓနာနည်းကို သုံးလျှင်လည်း ဖုသနာနည်းပါဝင်အောင်အားထုတ်နိုင်ပါသည်။သို့ရာတွင် မည်သည့်နည်းကို သုံးသည်ဖြစ်စေ အရေးကြီးသည်မှာ"သတိ"ထူထောင်မိဖို့ပင်ဖြစ်ပါသည်။ သတိကို ခိုင်ခိုင်မာမာထူထောင်မိလျှင် ယင်းနည်းသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဝင်သက်၊ ထွက်သက်ကို မှတ်ရာ၌ နှာသီးဖျားမှနေ၍ မှတ်ရပါသည်။ ဝင်သက် ထွက်သက် သို့မဟုတ် ဝင်လေ ထွက်လေနေရာကို စိတ်ကလိုက်ပြီး မှတ်မနေရပါ။ နှာသီးဖျားမှနေ၍ မှတ်ယင်း ဝင်သက်ကိုလည်း သိပါသည်၊ ထွက်သက်ကိုလည်းသိပါသည်။ ဝင်သက်နှင့် နှာသီးဖျား သို့မဟုတ် ထွက်သက်နှင့် နှာသီးဖျား ထိသည်ကိုလည်းသိပါသည်။ သတိကောင်းလေ ပို၍ထင်ရှားလေဖြစ်လာပါသည်။

ထွက်သက်ဝင်သက်တို့ကို နှာသီးဖျားမှနေ၍ ရှုမှတ်ရာ၌ ဂဏနာနည်းအရဖြစ်စေ၊ အနုဗန္ဓနာနည်းအရဖြစ်စေ အားထုတ်သောအခါ "ထိသိ" (ဖုသနာ)ပါဝင်အောင် အားထုတ်လျှင် သတိထူထောင်မှုအားကောင်းပြီး ဝိပဿနာလုပ်ငန်းအတွက် အကျိုးများပါသည်။ အကယ်၍ "ထိသိ" ပါဝင်အောင် အားမထုတ်နိုင်သေးလျှင်လည်း ထွက်လေသိ ဝင်လေသိ ကိုပင် ကြိုးစားအားထုတ်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့အားထုတ်ယင်း အားထုတ်

ယင်း ထိသိမှုသဘော ထင်ရှားလာပါလိမ့်မည်။ ထိသိသဘောထင်ရှား လာသည်နှင့်အမျှ သတိအားကောင်းပြီး ဝိပဿနာအတွက် အကျိုးများ လာမည်ဖြစ်ပါသည်။

ပထမနည်းအရ ထွက်သက်ဝင်သက်ကိုမှတ်သောအခါ နှာသီးဖျားခေါ် နှာခေါင်းငေါ၏ အောက်တည့်တည့် နှာရည်ယိုစီးကျသည့် အထက်နှုတ်ခမ်း သား၌စိတ်စိုက်ထားပြီး ထွက်လေ၊ဝင်လေကို"ထွက်လျှင် ထွက်မှန်းသိ၊ဝင် လျှင်ဝင်မှန်းသိ"ဖြစ်အောင်မှတ်သားနေစဉ် စိတ်သည်လွင့်ထွက်သွားတတ် ပါသည်။ ထိုသို့ လွင့်ထွက်သွားလျှင်လည်း လွင့်ပါစေ၊ လွင့်ထွက်သွား သည်ကိုတော့ သိအောင်မှတ်ရပါသည်။ အာရုံတပါးသို့ ရောက်သွားလျှင် လည်း ရောက်ပါစေ၊ ရောက်သွားသည်ကိုတော့ သိအောင်မှတ်ရပါသည်။ အာရုံဟူသမျှကို သတိလွတ်မခံပဲသိနေလျှင် တရားမှတ်ခြင်း အလုပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထွက်လေ ဝင်လေကို ရှုမှတ်နေစဉ် စိတ်စိုက်ထားရာနှာသီး ဖျားမှ စိတ်လွင့်သွားခြင်း၊ အာရုံတပါးသို့ ရောက်သွားခြင်းတို့ကြောင့် စိတ်အနှောင့်အယှက်ဖြစ်ရန် မလိုပါ။ မူလရှုမှတ်နေကျအတိုင်း ဆက်လက် ရှုမှတ်ရန်သာလိုပါသည်။ လွင့်ချင်ရာလွင့်၊ ရောက်ချင်ရာရောက်၊ လွင့်မှန်း ရောက်မှန်းသိလျှင် တရားမှတ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ လွင့်မှန်း ရောက်မှန်း မသိမှသာ တရားမှတ်ခြင်းမဟုတ်ဟု မှတ်ယူရပါသည်။ ထို့ကြောင့် နှာသီးဖျား၌ စိတ်စိုက်ထားပြီး ထွက်သက် ဝင်သက်ကို "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ"ဖြစ်အောင် မှတ်နေစဉ် ဘာမျှမသိလိုက်သည့်သဘောဖြစ်ပေါ် လာလျှင်လည်း ယင်းဘာမျှမသိသည့် သဘောကိုပင် "ဘာမျှမသိသည့် သဘောမှန်း"သိလာအောင် မှတ်ရပါမည်။ သို့မှသာ သတိထူထောင်မှု လုပ်ငန်းအောင်မြင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

တရားအားမထုတ်ခင်ကာလ-က စိတ်သည် လွင့်ချင်ရာလွင့် ဖြစ်ချင် ရာဖြစ် သဘောရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် သတိမထားသည့်အတွက်"လွင့်မှန်း ဖြစ်မှန်း"မသိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယခု တရားအားထုတ်သောအခါမှ သတိ ထားနေသည့်အတွက်"လွင့်မှန်း ဖြစ်မှန်း"သိလာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ဤသည် ပင်လျှင် တရားအားထုတ်ရခြင်း၏ အကျိုးတရားဖြစ်ပါသည်။ သတိသည်

အာရုံအများနှင့် ဆက်ဆံပါသည်။ မည်သည့်အာရုံရောက်ရောက်၊ ရောက်လာသမျှအာရုံများကို သတိမလွတ်ပဲ မှတ်နိုင်မှသာ သတိထူထောင်မှု ကောင်းလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ သတိထူထောင်ရာ၌ အာရုံများများသိနိုင်လေလေ သတိအားကောင်းလေလေဖြစ်ပါသည်။ထို့ကြောင့် ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို မှတ်ရာ၌ စိတ်အပြင်ထွက်ချင်ထွက်၊ မထွက်ချင်နေ၊ လွင့်ချင်လွင့်၊ မလွင့်ချင်နေ၊ ထွက်လျှင်လည်း ထွက်သည့်စိတ်၊ လွင့်လျှင်လည်း လွင့်သည့်စိတ်ကို ပြန်သိမ်းရန် ဇွတ်အတင်းမကြိုးစားပဲ အလိုက်သင့်မှတ်နေကျ မူလထွက်သက် ဝင်သက်ကိုသာ "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ" ဖြစ်အောင် ကြိုးစားနေရပါမည်။ ထိုအခါ ထွက်လေဝင်လေကို "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ"သိနေစဉ် စိတ် အပြင်ထွက်နေသည်ကိုလည်း သိပါသည်။ စိတ်လွင့်နေသည်ကိုလည်း သိပါသည်။ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အာရုံများကို ကျဲကျဲမှ စိပ်စိပ်၊ စိပ်စိပ်မှ ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိလာမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ (ဤဟာဖြစ်လျှင် ဤဟာဖြစ်မည်) ဟူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော်အရ လောကဖြစ်စဉ် တရားများသည် ကြောင်းကျိုးဆက်အနေဖြင့် တခုအပေါ်တခု အမှီသဟဲပြုပြီး ဖြစ်နေခြင်း၊ ပျက်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မည်သူက ဖန်ဆင်း၍မျှ ဖြစ်နေခြင်း၊ ပျက်နေခြင်း မဟုတ်ပါ။ ဤသည်ကိုပင် ဓမ္မဗျာပါရ ဟု ခေါ်ပါသည်။ သူ့သဘောကို သူဆောင်သည်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် ဓမ္မဗျာပါရအရ သူ့သဘောကို သူဆောင်ကာ ဖြစ်ပျက်နေသော လောကဖြစ်စဉ်ပေါ်၌ တကယ်မရှိသော ပုဂ္ဂလဗျာပါရ ကို အပိုထည့်သွင်းလိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် "ပုဂ္ဂိုလ်၊သတ္တဝါ"သဘောသည် ပေါ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကိုအခြေခံ၍ "ကြိုက်၊မကြိုက်"သဘောသည် ပေါ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကိုအခြေခံ၍ "ဤဟာဖြစ်စေ၊ ထိုဟာပျက်စေ" ဟူသော ဖန်ဆင်းမှုလုပ်ငန်းကို လုပ်တတ်သည့် "အတ္တ"သည် ဖြစ်ပေါ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် လောကသည် ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်အရ စိတ်လွင့်ခြင်း၊ စိတ်အပြင်ထွက်ခြင်းတို့သည် ဓမ္မဗျာပါရသဘောအတိုင်း အကြောင်းရှိ၍ လွင့်ခြင်း၊ ထွက်ခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းချုပ်ခဲ့သော် စိတ်လွင့်ခြင်း၊ စိတ်အပြင်ထွက်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပေါ်ကြမည်မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် အကျိုးတရားပေါ်၌ ပုဂ္ဂလဗျာပါရကိုထည့်၍ ကြိုက်,မကြိုက်သဘောဖြင့် ထိန်းချုပ်ရန် မကြိုးစားပဲ ဓမ္မဗျာပါရအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်နေသည့် စိတ်လွင့်ခြင်းနှင့် စိတ်အပြင်ထွက်ခြင်းတို့ကို "လွင့်မှန်း၊ အပြင်ထွက်မှန်း" သိအောင် ကြိုးစားရန်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ပုဂ္ဂလဗျာပါရသဘောဖြင့် စိတ်မလွင့်အောင်၊ စိတ်အပြင်မထွက်အောင် ထိန်းချုပ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ပါလျှင် "အနာမြုံသည့်သဘောမျိုး" ဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်၊ "အတ္တ" သဘောထပ်ဆင့်ရောက်သွားနိုင်ပါသည်။ ဖန်ဆင်းမှုသဘော ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ပါသည်၊ စိတ်ပညာရှင်တို့၏ အဆိုအရ ဤကဲ့သို့သော ထိန်းချုပ်မှုမျိုးသည် အန္တရာယ်ကြီးပါသည်။ တနည်းနည်းဖြင့် ထွက်ပေါက်ရှာတတ်ပါသည်။ ထိုသို့ထွက်ပေါက်ရှာခြင်းကြောင့် စိတ်ရောဂါဖြစ်လာတတ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် လွင့်စရာအကြောင်းရှိ၍ လွင့်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် လွင့်ပါစေ၊ အပြင်ထွက်စရာအကြောင်းရှိ၍ အပြင်ထွက်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် ထွက်ပါစေ၊ အကြောင်းတရားများကို မြုံသွားအောင်မလုပ်ပဲ စိတ်အလွင့်ခံ၊ စိတ်အပြင်ရောက်ခံပြီး ထွက်သက်၊ ဝင်သက်ကို "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ" ဖြစ်အောင် နှာသီးဖျား၌ စိတ်စိုက်ပြီး မှတ်ရန်ကြိုးစားရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြိုးစားခြင်းဖြင့် မိမိတို့၏သန္တာန်၌–

(၁) သဒ္ဓါ၊

(၂) ဝီရိယ၊

(၃) ခန္တီ၊

(၄) သတိ၊

(၅) ပညာတို့–

တိုးတက်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ တိုးတက်လာသောအခါ စိတ်ကြည်လင်လာပါမည်။ စိတ်အားထက်သန်လာပါမည်။ အပင်ပန်းခံနိုင်လာပါမည်။ အာရုံများထင်ရှားလာပါမည်။ ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် သိခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ ဓမ္မအနေဖြင့် သိခြင်းမျိုးဖြစ်လာပါမည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ပညတ်မပါပဲ သဘာဝသက်သက်ကို သိခြင်းမျိုး ဖြစ်လာပါမည်။ "ခါးက နာသည်"ဆိုရာ၌ "ခါး"က သတ်သတ်၊ "နာခြင်း" က သတ်သတ် ခွဲခြားပြီး ခါးနှင့် နာခြင်းကို သိလာပါမည်။ "နာခြင်း"၌ "ခါး"ကို မသည့်သွင်းပဲ သိလာပါမည်။ ဤသို့သိခြင်းကိုပင် ပညတ်မပါပဲ ပရမတ်ကို သိခြင်း၊ သဘာဝသက်သက်ကို သိခြင်းဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။

ထွက်သက် ဝင်သက်ကို ရှုမှတ်ရာ၌ သတိကို အမြဲတမ်းအခြေခံရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သတိကို သမာဓိက မဖုံးသွားအောင် သတိကို ဝီရိယက မဖုံးသွားအောင် အမြဲတမ်း သတိရှိရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သတိကို သမာဓိက ဖုံးသွားလျှင် သတိအားသေးသွားပြီး ငိုင်တိုင်တိုင် ငေးတေးတေး ဖြစ်သွားတတ်ပါသည်။ တယောက်တည်း နေချင်သလိုလို၊ သိမ္မေဝ ဖြစ်သယောင်ယောင် ဖြစ်လာတတ်ပါသည်။ သတိကို ဝီရိယက ဖုံးသွားပြန်လျှင်လည်း သတိအားသေးသွားပြီး စိတ်ကြွ လူကြွ ဖြစ်လာတတ်ပါသည်။ ဣန္ဒြေမရ ဖြစ်လာတတ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမာဓိနှင့် ဝီရိယကို သတိပေါ်၌ အမြဲတမ်း အခြေခံရပါမည်။ အကယ်၍ သတိပေါ်၌အခြေမခံလျှင် သမာဓိနှင့် ဝီရိယသည် ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် နှစ်မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့် မှားယွင်းသောသမာဓိနှင့် မှားယွင်းသော ဝီရိယ ဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်။ သတိသည် အကုသိုလ်နှင့် မဆက်ဆံသဖြင့် သတိပေါ်၌ အမြဲတမ်းအခြေခံသော သမာဓိနှင့် ဝီရိယသည် မှားယွင်းသော သမာဓိနှင့် မှားယွင်းသော ဝီရိယ ဖြစ်မလာနိုင်ပါချေ။ ဤနေရာ၌ သတိကို အခြေခံရမည်ဟု ဆိုရာတွင် ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် အာရုံများကို ကြောင့်ကြစိုက်ပြီး လိုက်မှတ်မနေရတော့ပဲ ဓမ္မအနေဖြင့် အာရုံများသည် သူ့အလိုလို ထင်လာခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ဖြစ်လာမှသာ သတ်၏ ဥပဋ္ဌာနကိစ္စပြည့်စုံလာပါမည်။ "ဥပဋ္ဌာန"ဆိုသည်မှာ စိတ်က

အာရုံသို့ မသွားပဲ အာရုံက စိတ်သို့လာ၍ စိတ်ထဲ၌ အလိုလိုထင်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အာရုံက စိတ်ထဲ၌ အလိုလိုထင်လာအောင် သတိက ဆောင်ရွက်ပေးပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ပုဂ္ဂိုလ်က ပုဂ္ဂလဗျာပါရ အနေဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ သတိက ဓမ္မဗျာပါရအနေဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် ဥပဋ္ဌာန (အာရုံရှေးရှု ထင်ခြင်း)ဟု ဆိုပါသည်။ သခါရအာရုံများနောက်သို့ စိတ်က လိုက်နေသမျှ စိတ်က ယင်းအာရုံ၌ မှီတွယ်နေသမျှ ညွတ်ငိမ်းမှု (နတိ)ဖြစ်၍ စိတ်သည် လှုပ်ရှားနေပေမည်။ အမှန်အားဖြင့် စိတ်က မသွားပဲ အာရုံကသာလာ၍ စိတ်၌ မှီတွယ်သည့်အဆင့်သို့ ရောက်မှသာ စိတ်သည် မလှုပ်ရှားသော သဘောကို ဆောင်နိုင်လာမည်၊ ငြိမ်းအေးသောသဘောကို ဆောင်နိုင် လာမည်၊ မညွတ်တိမ်းသောသဘောကို ဆောင်နိုင်လာမည်၊ သခါရအာရုံ များကို ခွာချနိုင်သည့်သဘောကို ဆောင်နိုင်လာမည်။

ဓမ္မဗျာပါရသဘောကို လောကအတွေ့အကြုံများ၌လည်း ရကောင်းပါ သည်။ စကားပြောယင်း ယမ်းလျှောက်သွားခြင်းမျိုး၌ ပုဂ္ဂိုလ်က ဂရုမစိုက်ရပဲ ခြေများက သူ့အလိုလို ဂရုစိုက်ပြီးလျှောက်သွားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤကဲ့သို့သော လျှောက်သွားခြင်းမျိုးသည် “သတိ” လုပ်ငန်းမပါဝင်သဖြင့် တရားအားထုတ်မှုလုပ်ငန်းမျိုးမဟုတ်ပါ။ ပုဂ္ဂလဗျာပါရသဘောနှင့် ဓမ္မဗျာပါရသဘောတို့ ခြားနားမှုကို ရိပ်စားမိ စေရန် ပုံစံထုတ်၍ပြခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ တရားအားထုတ်မှုလုပ်ငန်း၌မူ အာရုံများသည် သတိ၏စွမ်းအားကြောင့် စိတ်၌ အလိုလိုထင်ကြပါသည်။ ဤသို့ထင်မှုလည်း တရားအားထုတ်မှုလုပ်ငန်း ရင့်ကျက်၍ ပြည့်စုံမည်ဖြစ် ပါသည်။ ထို့အပြင် သတိနှင့် အမြဲတမ်းယှဉ်နေမှုသာ သတိ၏ကုသိုလ် သဘောကို အကြောင်းပြု၍ မှန်ကန်သောလုပ်ငန်းအဖြစ် စိတ်ချ လက်ချ သတ်မှတ်နိုင်ပါမည်။

မြတ်စွာဘုရား၏ အရဟံဂုဏ်တော်အဖွင့်၌ “ဝီရိယခြေ၊ သီလမြေကြက်၊ သဒ္ဓါလက်ဖြင့်၊ ဉာဏ်ပုဆိန်ကို၊ ချိန်ရွယ်မိုးလျက်၊ ချိုးဖျက်တော်မူလေပြီ” ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ ဤဖွင့်ဆိုချက်အရ ကံကိလေသာ

တို့ကို ဖျက်ဆီးရာ၌ သီလသည် မြေပြင်နှင့်တူပါသည်။ ဝီရိယသည် ခြေနှင့်တူပါသည်။ သဒ္ဓါသည် လက်နှင့်တူပါသည်။ ဉာဏ်သည် ပုဆိန်နှင့်တူပါသည်။ ပုဆိန်ဖြင့်ခုတ်ဖြတ်ရာ၌ ရပ်တည်ရာမြေကလည်း မာရန်လိုပါသည်။ ခြေကလည်း ခိုင်ရန်လိုပါသည်။ လက်ကလည်း သန်မာရန်လိုပါသည်။ ပုဆိန်ကလည်း အသွားထက်ရန်လိုပါသည်။ သို့မှသာ ကံကိလေသာကို အမြစ်ပြတ်အောင် ခုတ်ဖြတ်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတွင် မြေသည် ပဓာန အကျဆုံးဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရားအားထုတ်ရာ၌ မြေနှင့်တူသော သီလကို ခိုင်မာအောင်လုပ်ရန်လိုပါသည်။ သီလကို ခိုင်မာအောင်လုပ်ခြင်း ဆိုသည်မှာ သီလကို လုံခြုံအောင် စင်ကြယ်အောင် လုပ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

သီလဟုသည်မှာ ကိုယ်ကျင့်တရားကောင်းမွန်မှုဖြစ်ပါသည်။ ကိုယ်ကျင့်တရားကောင်းမွန်အောင် ပါတိမောက္ခသံဝရသီလခေါ် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ သိက္ခာပုဒ်များကို စောင့်ထိန်းရပါသည်။ သိက္ခာပုဒ်များကို စောင့်ထိန်းရာ၌ မကောင်းသောကိုယ်အမူအရာ၊ နှုတ်အမူအရာများမဖြစ်ပေါ်အောင် ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ကောင်းသောတာဝန်ဝတ္တရားများကို ဖြည့်ဆည်းခြင်း တို့ပါဝင်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် သီလကိုလုံခြုံအောင် စင်ကြယ်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ သီလကိုလုံခြုံအောင် စင်ကြယ်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ လူ့စည်းစိမ်၊ နတ်စည်းစိမ်၊ ဗြဟ္မာစည်းစိမ်တို့ကို လိုလားတောင့်တ၍ ဆောက်တည်သောသီလကို နိဿိတ (ကဲ့ရဲ့အပ်သော) သီလ၊ ယင်းကဲ့သို့ တောင့်တခြင်း မရှိပဲ သီလစင်ကြယ်ရေးအတွက် သက်သက်ဆောက်တည်သောသီလကို အနိဿိတ (မကဲ့ရဲ့အပ်သော) သီလဟူ၍ ကျမ်းဂန်များ၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုလျှင် ကဲ့ရဲ့အပ်သော သီလကို ဝဋ္ဋနိဿိတ (သံသရာလည်) သီလဟူ၍လည်းကောင်း၊ မကဲ့ရဲ့အပ်သောသီလကို ဝိဝဋ္ဋနိဿိတ (သံသရာကျွတ်) သီလဟူ၍ လည်းကောင်း ဆိုကြပါသေးသည်။ တရားအားထုတ်ရာ၌ သံသရာဝဋ်မှလွတ်မြောက်ရေးကိုရည်မှန်း၍ သီလကို ဆောက်တည်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် မကဲ့ရဲ့အပ်သော (အနိဿိတ) သီလ၊ သံသရာ-

လွတ် (ဝိဝဋ္ဋနိဿိတ) သီလမျိုးကိုသာ ဆောက်တည်အပ်ပါသည်။ သို့မှသာ စင်ကြယ်သော သီလဖြစ်ပြီး မကျောသော မြေနှင့် တူမည် ဖြစ်ပါသည်။

လောကစည်းစိမ်များကို တောင့်တ၍ သီလဆောက်တည်ရာ၌ ဆောက်တည်သူ၏အသိတွင် တကယ်တမ်းမရှိပဲ အပိုဆောင်းထားသည့် "သူ သူ၊ ငါ ငါ" ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော ပါဝင်နေသည်ကို တွေ့ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ပါဝင်သော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကိုပင် အနုသယကိလေသာဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ အသိတွင် ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောပါဝင်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ယင်းတို့အပေါ်တွင် ထပ်ဆင့်၍ ဝါသနာသဘော၊ စရိုက်သဘော၊ ဓလေ့ထုံးစံသဘောစသည်တို့သည် မလွဲသာ မရှောင်သာ ပါဝင်လာကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ သိစရာအာရုံ တခုတည်းဖြစ်ပါလျက် ယင်းကို သံရာ၌ ဝါသနာ၊ စရိုက်၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ လူတန်းစားအလိုက် အရှေ့တိုင်းသားအသိနှင့် အနောက်တိုင်းသားအသိ၊ အင်္ဂလိပ်အသိနှင့် မြန်မာအသိစသည်တို့သည် အချင်းချင်း ခြားနားကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ခြားနားခြင်းမှာ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောအရ မရှိကို အရှိလုပ်၍ မိမိတို့၏သဏ္ဌာန်၌ ထိုထိုသဘောများကို အပိုဆောင်းထည့်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ အပိုဆောင်းထည့်ခြင်းမှာလည်း သဘာဝတို့၏သဘာဝအရ မလွဲမသွေ ဆောင်ရွက်ရသည့် ဓမ္မတာပင် ဖြစ်ပါသည်။

တရားအားထုတ်ခြင်း လုပ်ငန်းမျိုးမှတပါး အခြားသောလုပ်ငန်းများ၌ ကျွန်ုပ်တို့သည် "သူ သူ၊ ငါ ငါ၊ ယောကျ်ား မိန်းမ" ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောကို သိသည်ဖြစ်စေ၊ မသိသည် ဖြစ်စေ သဘာဝအရ အမြဲတမ်း ထည့်သွင်းကြရာ သီလဆောက်တည်ခြင်းလုပ်ငန်း၌လည်း ယင်းတို့ကို မလွဲ မသွေ ထည့်သွင်းကြမည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ သီလဆောင်တည်ခြင်း လုပ်ငန်း၌ ဤကဲ့သို့ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောတို့ ပါဝင်နေသရွေ့ ကာလပတ်လုံး သီလစင်ကြယ်မှု (သီလဝိသုဒ္ဓိ) သည် အားနည်းနေမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သီလစင်ကြယ်မှု

အားကောင်းလာစေရန် "သတိ" ကို ထူထောင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သတိထူထောင်မှု အောင်မြင်သောအခါ ဆိုင်ရာသိက္ခာပုဒ်များဖြင့် စောင့်ထိန်းအပ်သော သီလသည်—

သတိဖြင့် စောင့်စည်းမှု	=	သတိသံဝရ
ဝီရိယဖြင့် စောင့်စည်းမှု	=	ဝီရိယသံဝရ
ခန္တီဖြင့် စောင့်စည်းမှု	=	ခန္တီသံဝရ
ဉာဏ်ဖြင့် စောင့်စည်းမှု	=	ဉာဏသံဝရ—

သဘော သက်ဝင်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ အသိဥ္စ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောတို့ တဖြည်းဖြည်း ကင်းဝေးလာပြီး ပရမတ္ထသဘော၊ သဘာဝသဘောတို့ တဖြည်းဖြည်း ပေါ်လွင်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ သီလဆောက်တည်ခြင်း၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောတို့ ကင်းဝေးပြီး ပရမတ္ထသဘော ပေါ်လွင်လာသည်နှင့်အမျှ ဘာစည်းစိမ်ကို တောင့်တမှုသည် အလိုအလျောက် ပျောက်ကွယ်သွားပြီး သံသရာဝဋ်မှ ထွက်မြောက်လိုမှုသည် အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာပါမည်။ ထိုအခါ သီလစင်ကြယ်မှု (သီလဝိသုဒ္ဓိ)သည် အားကောင်းလာပါမည်။ သီလစင်ကြယ်မှု (သီလဝိသုဒ္ဓိ) အားကောင်းလာသည်နှင့် အမျှ သီလတည်းဟူသော မြေသည် မာလာပါမည်။ ဝီရိယတည်းဟူသော ခြေသည် ခိုင်လာပါမည်။ သဒ္ဓါတည်းဟူသောလက်သည် သန်မာလာပါမည်။ ဉာဏ်တည်းဟူသောဓားဆိန်သည် အသွားထက်လာပါမည်။ ထိုအခါ ကိလေသာတို့ကို အမြစ်ပြတ်အောင် ခုတ်ဖြတ်နိုင်ခဲ့ ဦးပေးမည် ဟောတ်ကြောင်း တွေ့ရှိလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရားအားထုတ်ရာ၌ မြေနှင့်တူသောသီလမာလာရေးအတွက် သတိကို ထူထောင်ရန် ထွက်သက်၊ ဝင်သက်ကို "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ" ဖြစ်အောင် ရှုမှတ်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

"သတ်မြဲရာ ထေမာ" ဟူသော ပထမနည်းအရ ထွက်သက်ဝင်သက်ကို ရှုမှတ်ရာ၌ ထွက်လျှင် ထွက်မှန်းသိအောင်၊ ဝင်လျှင် ဝင်မှန်းသိအောင် သတိထား၍ ရှုမှတ်သောအခါ ယနေ့တွင် ယောဂီ၏သန္တာန်၌ သတိသည်

ခိုင်မြဲလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥမိဓ၏ ရှုမှတ်နေကျအာရုံများ၌ သတိခိုင်မြဲလာသည်နှင့်အမျှ ပြင်ပဗဟိဒ္ဓအာရုံများကိုလည်း အလိုလိုသိလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ကိုင်လျှင် ကိုင်မှန်းသိလာပါမည်။ ထိလျှင် ထိမှန်းသိလာပါမည်။ ဤသို့လျှင် ပြောမှု၊ ဆိုမှု၊ လုပ်မှု၊ ကိုင်မှု၊ သွားမှု၊ လာမှု၊ စားမှု၊ သောက်မှု၊ အိပ်မှု၊ လျှောင်းမှု စသည်တို့၌ သတိသည် အလိုလို လိုက်ပါလာမည်။ အလိုလိုသိလာပါမည်။ ထိုအခါ ပထမနည်းအရ သတိထူထောင်မှု အထမြောက်လာပြီဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့မျှမဖြစ်သေးလျှင် သတိထူထောင်မှု အထ မမြောက်သေးဟု မှတ်ရပါမည်။ အကျဉ်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် အတွင်းသတိမြဲပါက အပြင်သတိလည်း မြဲပါသည်။ အပြင်သတိမပါသေးလျှင် အတွင်းသတိ မမြဲသေးသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အပြင်သတိပါလာအောင် အတွင်းသတိ၊ အပြင်သတိ (၂)မျိုးလုံး မြဲလာအောင် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထွက်သက်၊ ဝင်သက်ကို ရှုမှတ်ရာ၌–

(၁) ဝင်လျှင် ဝင်မှန်းသိအောင် သတိထားရပါမည်၊

(၂) ထွက်လျှင် ထွက်မှန်းသိအောင် သတိထားရပါမည်။

သတိသည် သီလကိုလည်း စောင့်ထိန်းပါသည်။ သမာဓိကိုလည်း စောင့်ထိန်းပါသည်။ ပညာကိုလည်း စောင့်ထိန်းပါသည်။ သတိသည် သိက္ခာ (၃)ပါးလုံးကိုပင် စောင့်ထိန်းပါသည်။ သတိသည် အတွင်းအပြင် အာရုံတို့၌ အလိုက်အထိုက်ပါလာသောအခါ သီလမဂ္ဂင် ဖြစ်လာပါသည်။ ပြောမှု (သမ္မာဝါစာ)၊ လုပ်ကိုင်မှု (သမ္မာကမ္မန္တ)၊ အသက်မွေးမှု (သမ္မာအာဇီဝ) တို့သည် ရှောင်ကြဉ်မှု (သီလ)၌ ကေရသအနေဖြင့် စုရုံးမိလာပါသည်။ ထိုအခါ သီလဝိသုဒ္ဓိ ဖြစ်သည် မည်ပါသည်။

နည်း (၂)

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ပထမနည်းအရ အားထုတ်သောအခါ အပြင်သတိပါ အလိုလိုလိုက်လာပြီး သတိမြဲလာပြီဆိုပါက "ဒု-မှာ ရှည်တိုသိ" ဟူသော ဒုတိယနည်းအရ ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို ရှည်လျှင် ရှည်မှန်း

သိလာ ပါမည်။ တိုလျှင် တိုမှန်း သိလာပါမည်။ ဒုတိယနည်း၏ အကျဉ်းချုပ်မှာ ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို မှတ်ရာ၌ အောက်ပါအတိုင်း မှတ်ရန် ဖြစ်ပါသည်—

(၁) ရှည်လျှင် ရှည်မှန်းသိ၊

(၂) တိုလျှင် တိုမှန်းသိ။

ပထမနည်းအရ ထွက်သက် ဝင်သက်ကိုရှုမှတ်ရာ၌ "သတိ"ကို ထူထောင်မိအောင် လုပ်ရပါသည်။ အစပထမ၌ ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်က လုပ်ရပါသည်။ သတိလွတ်မသွားစေပဲ ထွက်လေကို ထွက်မှန်းသိအောင် သတိနှင့် ကပ်ထားရပါသည်။ ဝင်လေကို ဝင်မှန်းသိအောင် သတိနှင့် ကပ်ထားရပါသည်။ ထိုကြားထဲ တခြားအာရုံများသို့ စိတ်ရောက်သွားပြန်လျှင်လည်း စိတ်ရောက်သွားမှန်းသိအောင် သတိနှင့် ကပ်ထားရပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် သတိကို ထူထောင်ရပါသည်။ အကျဉ်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ပထမနည်းမှာ သတိကို ဦးစားပေးထူထောင်သည့် နည်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသတိသည် တဖြည်းဖြည်း ရင့်ကျက်လာပါသည်။ မိမိ၏မူလအာရုံ၌သာမက ပြင်ပအာရုံများ၌ပါ သတိကပ်လာပါသည်။ ထိုအခါ သတိသည် ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် လုပ်ယူရသည့်အဆင့်ကို ကျော်လွန်လာပါသည်။ သတိသည် ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် လုပ်ယူရသည့်အဆင့်ကို ကျော်လွန်သောအခါ ဓမ္မဗျာပါရဖြင့် "သမ္ပဇည"ခေါ် အသိနှင့် ယှဉ်တွဲလာပါသည်။

သတိသည် သမ္ပဇညနှင့် ယှဉ်တွဲလာသောအခါ ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို ဒုတိယနည်းအရ အားထုတ်ရန်လိုအပ်လာပါသည်။ ဒုတိယနည်းအရ ဆိုသည်မှာ ထွက်လေ ဝင်လေကို "ရှည်လျှင် ရှည်မှန်းသိ၊ တိုလျှင် တိုမှန်းသိ"သော နည်းဖြစ်ပါသည်။ ပထမနည်းအရ သတိထူထောင်မှုလုပ်ငန်းတွင် ပါဠိတော်၌—

သတောဝ အဿသတိ၊

သတောဝ ပဿသတိ။

သဘော၀၊ သတိထား၍သာလျှင်။ အဿာသတိ၊ ဝင်လေကို ရှုသွင်း၏၊ သဘော၀၊ သတိထား၍သာလျှင်။ ပဿာသတိ၊ ထွက်လေကို ရှုထုတ်၏–

ဟူ၍ သတိကိုသာ ပဓာနထား၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤပဌမနည်းအရ ဖြစ်ပေါ်လာသည့်သတိကို ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် လုပ်ယူရသောသတိဟူ၍ ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယနည်းအရ "သတိ"ကို ထင်လာအောင် အားထုတ်ရာတွင် ပါဠိတော်၌–

–ဒီဃံ ဝါ အဿာသန္တော ဒီဃံ အဿာသာမီတိ ပဇာနာတိ၊
–ဒီဃံ ဝါ ပဿာသန္တော ဒီဃံ ပဿာသာမီတိ ပဇာနာတိ။
–ရဿံ ဝါ အဿာသန္တော ရဿံ အဿာသာမီတိ ပဇာနာတိ၊
–ရဿံ ဝါ ပဿာသန္တော ရဿံ ပဿာသာမီတိ ပဇာနာတိ။

ဒီဃံ၊ ရှည်ရှည်။ အဿာသန္တော၊ ရှုသွင်းသည်ရှိသော်။ ဒီဃံ၊ ရှည်ရှည်။ အဿာသာမီတိ ဝါ၊ ရှုသွင်း၏ဟူ၍လည်း၊ ပဇာနာတိ၊ သိ၏။ ဒီဃံ၊ ရှည်ရှည်။ ပဿာသန္တော၊ ရှုထုတ်သည်ရှိသော်၊ ဒီဃံ၊ ရှည်ရှည်။ ပဿာသာမီတိ ဝါ၊ ရှုထုတ်၏ဟူ၍လည်း။ ပဇာနာတိ၊ သိ၏။ ရဿံ၊ တိုတို။ အဿာသန္တော၊ ရှုသွင်းသည်ရှိသော်။ ရဿံ၊ တိုတို။ အဿာသာမီတိ ဝါ၊ ရှုသွင်း၏ဟူ၍လည်း။ ပဇာနာတိ၊ သိ၏။ ရဿံ၊ တိုတို။ ပဿာသန္တော၊ ရှုထုတ်သည်ရှိသော်။ ရဿံ၊ တိုတို။ ပဿာသာမီတိ ဝါ၊ ရှုထုတ်၏ဟူ၍လည်း။ ပဇာနာတိ၊ သိ၏–

ဟူ၍ သတိနှင့်တကွ သမ္ပဇဉ် ပါသာပုံကို "ပဇာနာတိ" ကြိယာဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဒုတိယနည်းအရ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် သတိကို "ဥပဋ္ဌာနသတိ=ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် လုပ်မယူရပဲ ဓမ္မဗျာပါရဖြင့် သူ့အလိုလိုထင်လာသော သတိ"ဟူ၍ ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

သတိသည် "ဥပဋ္ဌာနသတိ" အဆင့်သို့ရောက်၍ "သမ္ပဇည" နှင့် ယှဉ်တွဲနိုင်သည်နှင့်တပြိုင်နက် သိက္ခာ(၃)ပါးတွင် သမာဓိသိက္ခာနယ်သို့ ဝင်လာပြီ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ ဝီရိယကလည်း ပဂ္ဂဟဘာဝနာဖြင့် ဆိုင်ရာတရားများကို ထောက်ပံ့လာပါသည်။ သတိကလည်း ဥပဋ္ဌာနဘာဝနာဖြင့် ဆိုင်ရာအာရုံတရားများကို စိတ်၌ ထင်လိုလိုထင်လာအောင် ဆောင်ရွက်လာပါသည်။ သမာဓိကလည်း အဝိက္ခေပဘာဝနာဖြင့် စိတ်ကို မပျံ့လွင့်အောင် မြဲမြံနေအောင် ထိန်းသိမ်းလာပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိတို့သည် မိမိတို့၏ သီးခြားကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ယင်း တည်ကြည်မှု (သမာဓိ)၌ ဧကရသအနေဖြင့် စုရုံးမိလာပါသည်။ ထိုအခါ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ဖြစ်သည်မည်ပါသည်။

စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ၌ ဝီရိယ (သမ္မာဝါယာမ)၊ သတိ (သမ္မာသတိ)၊ ဧကဂ္ဂတာ (သမ္မာသမာဓိ)တို့ ပါဝင်ကြပါသည်။ ယင်းတို့သည် မိမိတို့၏ သီးခြားကိစ္စများဖြင့် စိတ်တည်ငြိမ်ခိုင်မြဲမှုတည်းဟူသော တခုတည်းသော "ဘုံ" ကိစ္စကို ဖော်ဆောင်ပေးရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါမှသာ သမာဓိသိက္ခာ ပြည့်စုံပါသည်။ သမာဓိသိက္ခာ ပြည့်စုံမှ ပညာသိက္ခာ ပြည့်စုံပါမည်။ သမာဓိသိက္ခာ မပြည့်စုံမီ ရှေးဦးစွာ သီလသိက္ခာပြည့်စုံရေးအတွက် ထွက်သက်ဝင်သက်ကို ပထမနည်းအရ အားထုတ်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပထမနည်းအရ အားထုတ်ခြင်းဖြင့် သတိသည် တဖြည်းဖြည်း ထင်ရှားလာပြီး ကိုယ်ကျင့်သီလကို စင်ကြယ်လာစေမည် ဖြစ်ပါသည်။ သတိတရား အားကောင်းမှု၊ အားမကောင်းမှုကို လိုက်၍ သီလစောင့်ထိန်းမှုသည်လည်း ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် စောင့်ထိန်းမှု၊ သူ့အလိုအလျောက် စောင့်ထိန်းမှုသဘောဖြင့် တဆင့်ပြီးတဆင့် စင်ကြယ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် သီလသိက္ခာကို မြင့်မားခိုင်မာလာစေမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယနည်းအရ ထွက်သက်ဝင်သက်ကို အားထုတ်ရာ၌ သတိနှင့်တွဲ၍ သမ္ပဇညခေါ် ပညာပါဝင်လာသော်လည်း ယင်းပညာသည် ဝိပဿနာပညာမဟုတ်သေးပဲ သမာဓိပညာမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ

လက္ခဏာများကို မသိသေးသဖြင့် ဝိပဿနာပညာအဆင့်သို့ မရောက်သေးဟု မှတ်ယူရပါမည်။ ဤနေရာ၌ သတိသည် သမ္ပဇညနှင့် တွဲနေသော်လည်း သမာဓိသိက္ခာကို ဖြည့်ခြင်းအဆင့်၌သာ ရှိပါသေးသည်။ ပညာသိက္ခာကို ဖြည့်ဖြင်းအဆင့်၌ မရှိသေးဟု မှတ်ယူရပါမည်။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ (နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်)မှ စ၍ နောက်ပိုင်းများ၌သာ ပညာသိက္ခာကို ဖြည့်ခြင်းအဆင့်၌ ရှိလာပါမည်။

သမ္ပဇည (၄)ပါး

သတိသည် ပုဂ္ဂလ ဗျာပါရ သောမှ မမေ့ဗျာပါရ သဘောသို့ သက်ဝင်လာလျှင် သမ္မာသတိမဂ္ဂင် ထိုက်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ ယင်း၏ တွဲဖက် ဝီရိယသည်လည်း သမ္မာဝါယာမမဂ္ဂင် ထိုက်လာပါမည်။ သမ္မာဝါယာမ မဂ္ဂင်ထိုက်လာသည်နှင့် တပြိုင်နက် ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် အားမစိုက်ရတော့ပဲ မေ့အနေဖြင့် ဝီရိယ စိတ်ကိုထောက်ပံ့လာပါမည်။ ကုသိုလ်အကုသိုလ်တရားများနှင့်ပတ်သက်၍ သမ္ပဇာန်ကိစ္စ ကပ်လာပါမည်။ တရားရှုမှတ်မှုသည် သူ့အလိုလိုဖြစ်လာပါမည်။ ထိုအခါ သူ့အလိုလို သတိရှိသူ (သတိမာ) ဝီရိယအားထက်သန်သူ (အာတာပီ) ဖြစ်လာပါမည်။ အာတာပီဖြစ်လာလျှင် သိတတ်သူ (သမ္ပဇာန)လည်း ဖြစ်လာပါမည်။ သိတတ်သူ သမ္ပဇာနနှင့် ပတ်သက်၍ သိခြင်း (သမ္ပဇည)သည် (၄)မျိုး ပြားပါသည်။ ယင်း (၄)မျိုးတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

(က) သာတ္ထကသမ္ပဇည၊
(ခ) သပ္ပါယသမ္ပဇည၊
(ဂ) ဂေါစရသမ္ပဇည၊
(ဃ) အသမ္မောဟသမ္ပဇည။

(က) သာတ္ထကသမ္ပဇည

သာတ္ထကသမ္ပဇည-ဆိုသည်မှာ လုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်၍ အကျိုးရှိအောင် အသုံးချနိုင်မှုဖြစ်ပါသည်။ လောကတွင် ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊

မနောကံမှုဟူ၍ လုပ်ငန်းများ ရှိကြပါသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းများကား ရှောင်ကြဉ်၍မရကောင်းသည့် လုပ်ငန်းများဖြစ်ကြပါသည်။ရှောင်ကြဉ်၍ မရကောင်းသည့် လုပ်ငန်းများနှင့် တွေ့ကြုံရသောအခါ အကျိုးရှိအောင် အသုံးချတတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ရှေ့သို့တက်ခြင်း၊ နောက်သို့ဆုတ်ခြင်း စသည်တို့၌ပင် ဓမ္မရှုထောင့်မှ အသုံးကျအောင် အသုံးချနိုင်မှု ရှိရပါမည်။ အသုံးကျအောင် အသုံးချနိုင်ရန် "သတိ" ရှိရပါမည်။ သတိဆိုသည်မှာ ပုဂ္ဂလဗျာပါရကိုကျော်လွန်၍ ဓမ္မဗျာပါရအနေဖြင့် သူ့အလိုလို ထင်လာသော သတိဖြစ်ပါသည်။ယင်းသတိမျိုးရှိလျှင် တက်ကြွမှု(ဝီရိယ) လည်းရှိလာပါမည်။ တက်ကြွမှုရှိလာလျှင် သည်းခံနိုင်မှု(ခန္တီ)သည် အလိုလို ဖြစ်လာပါမည်။ ဤသို့လျှင် သတိ၊ဝီရိယ၊ ခန္တီတို့ သူ့အလိုလိုဖြစ်လာသောအခါ ဣန္ဒြေတို့ အလိုလိုထက်လာပြီး ထက်သက်ဝင်သက် ရှုမှတ်မှု လုပ်ငန်း၌ သမာဓိသိက္ခာသည် ပြည့်စုံလာမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဓမ္မရေးရာ လုပ်ငန်းတိုင်း လုပ်ငန်းတိုင်း၌ ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် စ၍ ဆောင်ရွက်ရသော်လည်း ယင်းပုဂ္ဂိုလ်သဘောသည် တဖြည်းဖြည်းကွယ်ပျောက်၍ ဓမ္မဗျာပါရသာ တဖြည်းဖြည်း တိုးတက်လာရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့မှသာ ဤလောက၌ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမ မရှိ၊ ဓမ္မသက်သက်သာရှိသည်ဟူသော ဒေသနာတော်ကို ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ မျက်မှောက်ပြုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ မျက်မှောက်ပြုနိုင်အောင် သာတ္ထကသမ္ပဇညသဘောကို နားလည်အပ်ပါသည်။

(ခ) သပ္ပါယသမ္ပဇည

သပ္ပါယသမ္ပဇည–ဆိုသည်မှာ လုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်၍ သင့်လျော်အောင် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်အောင် ခွင်ချနိုင်မှုဖြစ်ပါသည်။ မည်သည့်လုပ်ငန်းမျိုး၌မဆို အံဝင်အောင် ခွင်ချတတ်ရန်လိုပါသည်။ ရသဝေါဟာရဖြင့် ဆိုရလျှင် ခွင်ချတတ်မှသာ အချိုးအဆစ်ပြေပြစ်လာပါမည်။ လှပလာပါမည်။ တရားဓမ္မပီသလာပါမည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ဓမ္မရှုထောင့်မှ သပ္ပါယသမ္ပဇညကို နားလည်အပ်ပါသည်။

(ဂ) ဂေါစရသမ္ပဇည

ဂေါစရသမ္ပဇည–ဆိုသည်မှာ လုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်၍ လိုအပ်သော ဝတ္ထုကို သိမှုဖြစ်ပါသည်။ ဓမ္မအရာ၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံဖြင့် တရားအားထုတ်မှုကို ပြုမည်ဖြစ်ပါသည်။ တရားအားထုတ်နိုင်ရေးအတွက် ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို ရအောင်ယူခြင်းသည် ဂေါစရသမ္ပဇညဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) အသမ္မောဟသမ္ပဇည

အသမ္မောဟသမ္ပဇည–ဆိုသည်မှာ မတွေဝေသောအားဖြင့် သိမှုဖြစ်ပါသည်။ ဤလောက၌ ဓမ္မသက်သက်သာရှိသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျာ်း၊ မိန်းမ မရှိဟူသော သိခြင်းမျိုးကို မတွေဝေသော သိခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ ဤသို့ သိခြင်းမျိုးသည်လည်း ပုဂ္ဂိုလ်က ဓမ္မကို သိခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ ဓမ္မသက်သက်က ဓမ္မသက်သက်ကို သိခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်က ဓမ္မကို သိခြင်းမျိုးသည် "အသမ္မောဟသမ္ပဇည" မဟုတ်ပဲ သမ္မောဟသမ္ပဇည (တွေဝေသောအားဖြင့်သိမှု)သာ ဖြစ်ပါသည်။ အချုပ်သုံးစကားဖြင့်ဆိုရလျှင် လောကသိ ပုဂ္ဂိုလ်သိသာဖြစ်ပါသည်။ တရားသိ၊ ဓမ္မသိ မဟုတ်ပါ။ တရားသိ၊ ဓမ္မသိမဟုတ်သေးလျှင် သတိပဋ္ဌာန်အရာ၌ အသုံးမဝင်ပဲ လောကရေးရာ၌သာ အသုံးဝင်ပါသည်။ ဓမ္မရှုထောင့်မှ သုံးသပ်လျှင် သူသိ၊ ငါသိဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သိမှန်သမျှကို သမ္မောဟသမ္ပဇည(တွေဝေသိ) ဟူ၍သာ သတ်မှတ်ပါသည်။

သမ္ပဇည(၄)ပါးကို လောကအတွေ့အကြုံများနှင့်နှိုင်းယှဉ်၍ဆိုရလျှင် စားပွဲဥပမာဖြင့် ဆိုနိုင်ပါသည်။ စားပွဲတွင် လက်သမားအတတ်ပညာသည် အသမ္မောဟသမ္ပဇညနှင့်တူပါသည်။ သစ်သားသည် ဂေါစရသမ္ပဇညနှင့် တူပါသည်။ စားပွဲပုံစံ လေးထောင့်၊ အဝိုင်းစသည်သည် သပ္ပါယသမ္ပဇညနှင့် တူပါသည်။ စာရေးရန်၊ ထမင်းစားရန် စသည်အတွက် အသုံးပြုခြင်းသည် သာတ္ထကသမ္ပဇညနှင့်တူပါသည်။ ဒဿနဝေါဟာရဖြင့်၊ အသမ္မောဟသမ္ပ-

ဉာဏ်ကို နိမိတ္တ၊ ဂေါစရသမ္မဒဉာဏ်ကို ဥပါဒါန၊ သပ္ပါယသမ္မဒဉာဏ်ကို အသမဝါယီ၊ သာတ္ထကသမ္မဒဉာဏ်ကို လက္ခဏဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ စားပွဲဥပမာတွင် စကားအနေဖြင့် ကိစ္စ (၄)မျိုးကို တခုစီ တခုစီခွဲခြား၍ ပြောနိုင်သော်လည်း လက်တွေ့အားဖြင့်မူ တပေါင်းတည်းဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းအတိုင်းပင် သမ္မဒဉာဏ် (၄)ပါးကို ပရိယတ်အနေဖြင့် ခွဲခြား၍ပြောနိုင်သော်လည်း ပဋိပတ်အရာ၌ တပေါင်းတည်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ကိုပင် ဧကရသဟု ဆိုကြပါသည်။

ထွက်လေဝင်လေကိုမှတ်ရာ၌ ပဌမနည်းအရ "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ"ဖြစ်အောင် သတိကို ထူထောင်ရန် အားထုတ်ရပါသည်။ ထိုသို့ အားထုတ်သောအခါ ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် သတိကို ထူထောင်ရပါသည်။ ထိုသို့ထူထောင်ယင်း သတိအားကောင်းပြီး အတွင်းသတိ၊ အပြင်သတိနှင့် ပြည့်စုံလာပါသည်။ ထိုအခါ ဒုတိယနည်းအရ "ရှည်၊တိုသိ"သဘောသည် အလိုလိုဝင်ရောက်လာပါသည်။ ပုဂ္ဂလဗျာပါရအနေဖြင့် တမင်ကြိုးစား ပမ်းစား အားထုတ်ရသည်မဟုတ်ပဲ ဓမ္မဗျာပါရအနေဖြင့်သာ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်က အလိုလိုသိလာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထွက်လေ ဝင်လေကို မှတ်ရာ၌ ထွက်လေဝင်လေသည် ဓမ္မတာအတိုင်း တိုသည့်အခါလည်း တိုသည်၊ တိုလျှင်လည်း တိုမှန်းသိသည်။ ရှည်သည့်အခါလည်း ရှည်သည်။ ရှည်လျှင်လည်း ရှည်မှန်းသိသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ဒုတိယနည်းသည် ပြီးပြည့်စုံလာပါသည်။

နည်း (၃)

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဒုတိယနည်းအရ အားထုတ်သောအခါ ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို "ရှည်မှန်း၊တိုမှန်း"သိလာပါသည်။ "ရှည်မှန်း၊တိုမှန်း" သိပြီးနောက် "တ-မှာ လုံးစုံသိ"ဟူသော လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ လင်္ကာအတိုင်း တတိယနည်းအရ ထွက်လေဝင်လေ၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး (၃)မျိုးလုံးကို သိလာပါသည်။ တတိယနည်း၏ အကျဉ်းချုပ်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်—

(၁) ဝင်လျှင် စ၊လယ်၊ဆုံးကို သိအောင်လေ့ကျင့်။

(၂) ထွက်လျှင် စ၊လယ်၊ဆုံးကို သိအောင်လေ့ကျင့်။

ပါဠိတော်၌မူ—

သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ အဿသိဿာမီတိ သိက္ခတိ၊

သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ ပဿသိဿာမီတိ သိက္ခတိ။

သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ၊ အလုံးစုံ ထွက်သက် ဝင်သက်၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး သုံးပါးလုံးကို ထင်ရှားစေလျက်။ အဿသိဿာမီတိ၊ ထွက်သက်ကို ဖြစ်စေအံ့ဟူ၍။ သိက္ခတိ၊ လေ့ကျင့်၏။ ပဿသိဿာမီတိ၊ ဝင်သက်ကို ဖြစ်စေအံ့ဟူ၍။ သိက္ခတိ၊ လေ့ကျင့်၏။

ထွက်လေဝင်လေကို အားထုတ်ရာ၌ ပထမနည်းဖြင့် "သတိ"ကို ထူထောင်သည်။ ဒုတိယနည်းဖြင့် သတိထင်လာသောအခါ ဉာဏ်(သမ္ပဇဉ)ပါလာသည်။ ဤတတိယနည်းဖြင့် လေ့ကျင့်မှု (သိက္ခတိ)ကို ညွှန်ကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝင်လေထွက်လေကို ရှုမှတ်ရာ၌ပထမဦးစွာ "ဝင်မှန်းသိ၊ ထွက်မှန်းသိ" ဖြစ်လာအောင် "သတိ" ကို ထူထောင်သည်။ သတိကိုကပ်ထားသည်။ ဒုတိယအဆင့်၌ ယင်း ဝင်လေ၊ထွက်လေကိုပင် "ရှည်မှန်း၊ တိုမှန်း" သိလာသည်။ ယခု တတိယအဆင့်၌ ယင်းဝင်လေ၊ ထွက်လေကိုပင် "ရှည်မှန်း၊တိုမှန်း" သိလာရုံမက အစ၊ အလယ်၊အဆုံး သုံးပါးလုံးကိုပါ သိလာအောင် လေ့ကျင့်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယအဆင့်၌ "ရှည်မှန်း၊ တိုမှန်း"ကိုတော့ သိ၏။ အစ၊အလယ်၊ အဆုံး သုံးပါးလုံးကိုမူ မသိသေးပေ။ အစကိုသာ သိသူလည်းရှိ၏။ အလယ်ကိုသာ သိသူလည်းရှိ၏။ အဆုံးကိုသာ သိသူလည်းရှိ၏။ အစနှင့် အလယ်၊ အစနှင့်အဆုံး၊အလယ်နှင့်အဆုံး နှစ်မျိုးကိုသာ သိသူလည်းရှိ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် ဤတတိယနည်းဖြင့် အားထုတ်ရန် ညွှန်ကြားခြင်းဖြစ်၏။ ပထမအဆင့်အရ "သတိ"ကောင်းလာသည်။ ဒုတိယအဆင့်အရ

"ဉာဏ်"ပါဝင်လာသည်။ တတိယအဆင့်အရ "သတိနှင့်ဉာဏ်"ကို လေ့ကျင့်သည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အာနာပါန၏ တတိယနည်းကို အားထုတ်အပ်ပါသည်။ ထိုသို့ အားထုတ်သောအခါ ထွက်သက်ဝင်သက်၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံးကို နှာသီးဖျား တနေရာတည်းမှနေ၍ ဓမ္မဗျာပါရဖြင့် အလိုအလျောက် သိလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ အလိုအလျောက်သိလာအောင်လည်း လေ့ကျင့်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

နည်း (၄)

တတိယနည်းအရ အားထုတ်ပြီးသောအခါ သတိနှင့် သမာဓိတို့သည် အလွန်အားကောင်းလာပါသည်။ သို့ရာတွင် ထွက်သက်ဝင်သက်ကို နိုင်နင်းခြင်းမရှိသေးပါ။ ယောဂီ၏ဆန္ဒအတိုင်း ဖြစ်စေနိုင်ခြင်း မရှိသေးပါ။ ထို့ကြောင့် ထွက်သက်ဝင်သက်ကို နိုင်နင်းအောင် ယောဂီ၏ဆန္ဒအတိုင်း ဖြစ်လာစေနိုင်အောင် လေ့ကျင့်ရန် စတုတ္ထနည်းကို ညွှန်ကြားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ "စ-မှာ ငြိမ်းလေဘိ"ဟူသော လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ လင်္ကာအတိုင်း စတုတ္ထနည်း၏ အကျဉ်းချုပ်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၁) ဝင်လျှင် ဝင်သက်ကို ငြိမ်းအောင်လေ့ကျင့်၊
(၂) ထွက်လျှင် ထွက်သက်ကို ငြိမ်းအောင်လေ့ကျင့်။

ပါဠိတော်၌မူ—

ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရံ အဿသိဿာမီတိ သိက္ခတိ၊
ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရံ ပဿသိဿာမီတိ သိက္ခတိ။

ကာယသင်္ခါရံ၊ ရုန့်ရင်းသောကာယသင်္ခါရ (ထွက်လေ၊ ဝင်လေ)ကို။ ပဿမ္ဘယံ၊ ငြိမ်းစေလျက်။ အဿသိဿာမီတိ၊ ထွက်သက်ကိုဖြစ်စေအံ့ဟူ၍။ သိက္ခတိ၊ လေ့ကျင့်၏။ ပဿသိဿာမီတိ၊ ဝင်သက်ကိုဖြစ်စေအံ့ဟူ၍။ သိက္ခတိ၊ လေ့ကျင့်၏။

ဤစတုတ္ထနည်း၌လည်း တတိယနည်းအတိုင်း လေ့ကျင့်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ လေ့ကျင့်ရာတွင် ပုဂ္ဂလဗျာပါရကိုကျော်လွန်၍ ဓမ္မဗျာပါရသဘောသက်ရောက်အောင် လေ့ကျင့်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂလဗျာပါရဟူသည် အနုသယသဘောဖြစ်ပါသည်။ အနုသယသဘောဖြစ်ပါက သဒ္ဒါကျမ်းဝေါဟာရဖြင့် ကတ္တား၊ ကံ·စသော ကာရက(အတ္တ) သဘောများပါဝင်လာပြီး အလိုအလျောက် ကာယကံရှင်များဖြစ်လာပါမည်။ ကာယကံရှင်များဖြစ်လာပါက မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ အစွန်းတရား(၂)ပါး ဖြစ်သည့် "နိမိတ္တနှင့်ပဝတ္တ"သဘောသက်ရောက်လာပါမည်။ ထို့ကြောင့် အစွန်းတရား(၂)ပါးမှ လွတ်မြောက်စေရန် ကာယကံရှင်သဘောရှိသော ပုဂ္ဂလဗျာပါရကို ကျော်လွန်၍ ဓမ္မဗျာပါရသဘောသက်ရောက်အောင်လေ့ကျင့်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ဓမ္မဗျာပါရသဘောသက်ရောက်ခြင်းဆိုသည်မှာ အစွန်းတရား(၂)ပါးမှ လွတ်မြောက်ခြင်း"ဥဘတောဝုဋ္ဌာန"ဖြစ်ပါသည်။ ကျမ်းဂန်သုံး ဝေါဟာရဖြင့်ဆိုရလျှင် အစွန်းတရား(၂)ပါးမှ လွတ်မြောက်ခြင်းကိုပင် မျက်မှောက်ပြုခြင်း "သစ္ဆိကရဏ"ဟု ဆိုကြပါသည်။ အရပ်သုံးဝေါဟာရဖြင့် ဆိုရလျှင် ကာယကံရှင် (အတ္တ)များအဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဤထွက်သက်ဝင်သက်အရာ၌ မျက်မှောက်ပြုခြင်း "သစ္ဆိကရဏ" သဘောကို မရကောင်းသေးပါ။ မျက်မှောက်ပြုခြင်း "သစ္ဆိကရဏ" သဘောသည် မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်၏သဘောဖြစ်ပါသည်။ ထွက်သက် ဝင်သက်သည် သမာဓိ၏သဘော ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မြတ်စွာဘုရား၏ လမ်းစဉ်၌ လုပ်ငန်းဟူသမျှသည် အရဟတ္တဖိုလ်ကိုအထွတ်တင်ရန် ဦးတည်ချက် ရှိသည့်ချည်းဖြစ်ပါသည်။ အရဟတ္တဖိုလ်ကို အထွတ်တင်မည်ဆိုပါက "အတ္တ"မှ ကင်းဆိတ်အေးသည် ပဓာနလုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "အတ္တ"သဘောသက်ရောက်သောပုဂ္ဂလဗျာပါရကိုကျော်လွန်ရန်"သတိ" ဖြင့် သမာဓိကို ထူထောင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်ပင် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီ အာနာပါနနှင့် ဗုဒ္ဓခေတ်အာနာပါနတို့၏ထူးခြားမှုဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီ အာနာပါနသည် ကာယကံရှင် (အတ္တ)သိ "ပစ္စက္ခဉာဏ" သို့

ဦးတည်၍ ဗုဒ္ဓခေတ်အာနာပါနသည် ကာယကံရှင်လွှတ် (အနတ္တ)သို့ "**သစ္စိကရဏဉာဏ**"သို့ ဦးတည်ပါသည်။

ထွက်သက်ဝင်သက်သည် ခန္ဓာကိုယ်ကို မှီ၏၊ ခန္ဓာကိုယ်နှင့် စပ်နေ၏။ ထို့ကြောင့် ပါဠိတော်၌ "ကာယသင်္ခါရ"ဟုဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကြမ်းအောင်လည်းလုပ်တတ်၏။ နူးညံ့သိမ်မွေ့အောင်လည်း လုပ်တတ်၏။ ထွက်သက်ဝင်သက်ကြမ်းလျှင် ခန္ဓာကိုယ်ကြမ်း၏။ ခန္ဓာကိုယ်ကြမ်းလျှင် ထွက်သက်ဝင်သက်ကြမ်း၏။ ထွက်သက်ဝင်သက်သိမ်မွေ့လျှင် ခန္ဓာကိုယ်သိမ်မွေ့၏။ ခန္ဓာကိုယ်သိမ်မွေ့လျှင် ထွက်သက်ဝင်သက် သိမ်မွေ့၏။ ထို့ကြောင့် ကိုယ်၏ပူပန်ခြင်း၊ စိတ်၏ပူပန်ခြင်း၊ ကိုယ်၏ပင်ပန်းခြင်း၊ စိတ်၏ ပင်ပန်းခြင်း ကင်းသွားစေရန် ထွက်သက်ဝင်သက်ကို နိုင်နင်းဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ ထွက်သက်ဝင်သက်ကို နိုင်နင်းသောအခါ ကိုယ်၏ငြိမ်းအေးခြင်း၊ စိတ်၏ငြိမ်းအေးခြင်းကို ရရှိမည်ဖြစ်ပါသည်။

ထွက်သက်ဝင်သက်ရှုမှတ်ခြင်း၏ မူရင်းရည်ရွယ်ချက်မှာ သမာဓိရရှိရန်ဖြစ်ပါသည်။ သမာဓိရရှိရန်အတွက်--

(၁) အပြစ်ကင်းစင်မှု(သီလ)၊

(၂) စိတ်နှလုံးကြည်သာမှု (အဝိပ္ပဋိသာရ)၊

(၃) ဝမ်းမြောက်မှု(ပါမောဇ္ဇ)၊

(၄) နှစ်သက်မှု (ပီတိ)၊

(၅) ငြိမ်းအေးမှု(ပဿဒ္ဓိ)၊

(၆) ချမ်းသာမှု(သုခ)တို့-

လိုအပ်ကြောင်း ပိဋကတ်တော်များ၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ထိုလိုအပ်ချက်များကို ထွက်သက် ဝင်သက်နည်းဖြင့် ဖြည့်ရန် ဤစာတွင် နည်းကို ဟောကြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

နိမိတ်များ

ထွက်သက်ဝင်သက် မှတ်ခြင်းဖြင့် သမာဓိ ရရှိသောအခါ ရရှိသော သမာဓိကိုလိုက်၍ နိမိတ်များ ထင်လာတတ်ပါသည်။ သမာဓိ ရရှိရန် သမာဓိကို ထူထောင်ရန်၊ သမာဓိသိက္ခာကို ဖြည့်ရန် သတိပဋ္ဌာန် ပါဠိတော်၌ ထွက်သက်ဝင်သက် ရှုမှတ်နည်းကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။ ထိုနည်းများအနက် အရေးအကြီးဆုံး နည်း (၄)မျိုးကို ဖော်ပြပြီးဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်း (၄)မျိုးသည် သတိကို အခြေခံ၍ သမာဓိကို ထူထောင်သည့်နည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်းများဖြင့် သမာဓိကို ထူထောင်သည့်အခါ ရရှိသော သမာဓိအလိုက် ထင်လာသည့် နိမိတ်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း (၃)မျိုးရှိပါသည်—

(က) ပရိကမ္မနိမိတ်၊

(ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ်၊

(ဂ) ပဋိဘာဂနိမိတ်။

(က) ပရိကမ္မနိမိတ်

ထွက်သက်ဝင်သက်အရာ၌ ပရိကမ္မနိမိတ်ဆိုသည်မှာ ထွက်လေဝင်လေပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းထွက်လေဝင်လေကို "ထွက်မှန်းသိ၊ ဝင်မှန်းသိ" ဖြစ်အောင် သတိကပ်ပြီးမှတ်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ မှတ်ခြင်းဖြင့် သမာဓိကို ရပါသည်။ ယင်းသမာဓိကို ပရိကမ္မသမာဓိ ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ပရိကမ္မဆိုသည်မှာ မြန်မာဝေါဟာရဖြင့် "မူလအခြေခံ"ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပရိကမ္မနိမိတ်ဆိုသည်မှာ အစဦးဆုံးမူလအခြေခံအာရုံဖြစ်သည်။ ပရိကမ္မသမာဓိဆိုသည်မှာ အစဦးဆုံး မူလအခြေခံ သမာဓိဖြစ်သည်။

(ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ်

ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ဆိုသည်မှာ မနောဒွါရဖြင့်သာ ယူအပ်သော အာရုံဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအာရုံသည် မူလအခြေခံအာရုံကို ကျော်လွန်လာသည့် အာရုံဖြစ်ပါသည်။ ပရိကမ္မနိမိတ်အဆင့်၌ မဇ္ဈဒွါရတို့ဘွင် သင့်လျော်သော

ဒွါရဖြင့်ယူနိုင်ပြီး ဥဂ္ဂဟနိမိတ်အဆင့်တွင် ထိုကဲ့သို့မယူနိုင်ပဲ မနောဒွါရ ဖြင့်သာ ယူနိုင်ပါသည်။

ဥဂ္ဂဟနိမိတ်များသည် အမျိုးမျိုးအဖုံဖုံ ဖြစ်ပါသည်။ ဘုမ်ကျဉ်း ဝိပဿနာကျမ်း၌ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်များနှင့် ပတ်သက်၍ မိန်မှိန်အလင်းရောင်၊ ပိုးစုန်းကြူးအုပ်ကြီး ပျံဝဲနေသကဲ့သို့ သေးသေးမွှားမွှား အလင်းရောင်၊ တောက်ပသော ဝိုင်းဝိုင်းအဖြူရောင်၊ လုံးလုံးအဖြူရောင်၊ သေးသေး–ကြီးကြီး–ရှည်ရှည် – သုံးထောင့်ချွန်း – ကွက်တိကွက်ကျား– အဖြူရောင်၊ ရုပ်ပွား၊ စေတီတော်၊ ဘုန်းကြီး၊ ရသေ့၊ လူသူတော်၊ သီလရှင်၊ နတ်ရုပ်၊ အုတ်တံတိုင်း၊ အုတ်တိုင်၊ အုတ်ပုံ၊ အုတ်တိုက်ပျက်၊ လှေကားထစ်၊ လှေကားလက်ရန်း၊ အိမ်နံရံ၊ ကျောင်းနံရံ၊ သပိတ်၊ သင်္ကန်း၊ သစ်ငုတ်တို၊ သစ်တိုင်၊ သစ်ပင်အမျိုးမျိုး၊ စမ်းချောင်း၊ ရေကန်၊ ပင်လယ်ရေပြင်၊ ကျောက်ဂူ၊ အုတ်ဂူ၊ မြေပြင်၊ မြက်ခင်းပြင်၊ ကောင်းကင်ပြင်၊ မိုးကုတ်စက်ဝိုင်း၊ မော်တော်ကား၊ မီးရထား၊ လူသေ၊ လူရှင်၊ အသိုးအိုး၊ အသွားအိုး၊ မိန်းမပျို၊ ကလေးငယ်၊ မိမိနားရွက်၊ မိမိနောက်စေ့၊ မိမိနဖူး၊ မိမိမျက်လုံး၊ မိမိနှာခေါင်း၊ မိမိပါး၊ မိမိလက်၊ မိမိခြေ၊ မိမိဝမ်းဗိုက်၊ အရိုးစုစသည်ဖြင့် မရေမတွက်နိုင်အောင် မျိုးပေါင်းစုံကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းနှင့် အဘိဓမ္မာဝတာရကျမ်း တို့၌လည်း ဥဂ္ဂဟနိမိတ်နှင့် ပတ်သက်၍—

> စက္ခုနာ ပဿန္တဿေဝ မနောဒွါရဿ အာပါထမာဂတံ၊ တဒါ တမေဝါရမ္မဏံ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ နာမ။
>
> စက္ခုနာ၊ ဖွင့်ထားသောပကတိမျက်စိဖြင့်။ ပဿန္တဿ၊ ကြည့်သူ၏။ စက္ခုဒွါရဿ၊ စက္ခုဒွါရအား။ အာပါထံ၊ ထင်ခြင်းသို့။ အာဂတံ ဣဝ၊ ရောက်လာသကဲ့သို့။ မနောဒွါရဿ၊ မနောဒွါရအား။ အာပါထံ၊ ထင်ခြင်းသို့။ အာဂတံ၊ ရောက်လာ၏။ တဒါ၊ ထိုအခါ၌။ တမေဝါရမ္မဏံ၊ ပေါ်လာသောထိုအာရုံ၊ မြင်ရသော ထိုအာရုံသည်။ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ နာမ၊ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်မည်၏။
>
> (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ)

ယထာ ဥမ္မိလိတေ ကာလေ၊ တထာပါထန္တု ယာတိ စေ။
တဒါ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ၊ ဥပ္ပန္နန္တိ ပဝုစ္စတိ။

ဥမ္မိလိတေ ကာလေ၊ မျက်စိဖွင့်ထားချိန်၌။ အာပါထံ၊ ထင်ခြင်းသို့။ ယာတိ ယထာ၊ ရောက်လာသကဲ့သို့။ တထာ၊ ထို့အတူ။ နိမ္မိလိတေ ကာလေ၊ မျက်စိမှိတ်ထားချိန်၌။ အာပါထံ၊ ထင်ခြင်းသို့။ စေ ယာတိ၊ အကယ်၍ရောက်လာငြားအံ့။ တဒါ၊ ထိုအခါ၌။ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ၊ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်သည်။ ဥပ္ပန္နန္တိ၊ ဖြစ်ပြီဟူ၍။ ပဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။

(အဘိဓမ္မာဝတာရ)

ဥဂ္ဂဟနိမိတ်များသည် တည်မြဲခြင်းမရှိကြသေးပဲ ပေါ်လိုက်၊ ပျောက်လိုက်၊ နီးလိုက်၊ ဝေးလိုက်၊ ကြီးလိုက်၊ ငယ်လိုက်၊ ထက်အောက်ဝဲယာ နေရာပြောင်းရွှေ့ကြသည်။ မတည်မငြိမ်ဖြစ်နေကြပါသည်။ ထိုအဆင့်တွင် ရသောသမာဓိသည် ပရိကမ္မသမာဓိပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ရှေ့သမာဓိထက် များစွာပို၍ တည်ကြည်လာပါသည်။

(ဂ) ပဋိဘာဂနိမိတ်

ပဋိဘာဂနိမိတ်ဆိုသည်မှာ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်အဆင့်ကို ကျော်လွန်လာသည့် နိမိတ်ဖြစ်ပါသည်၊ ဥဂ္ဂဟအဆင့်တွင် မှိန်နေသည်။ ပဋိဘာဂအဆင့်တွင် ထင်ရှားနေသည်။ ဥဂ္ဂဟအဆင့်တွင် မတည်မငြိမ်ပဲ လှုပ်ရှားနေသည်။ ပဋိဘာဂအဆင့်တွင် မလှုပ်ရှားပဲ တည်ငြိမ်နေသည်။ ဥဂ္ဂဟအဆင့်တွင် ပေါ်လိုက်၊ ပျောက်လိုက်ဖြစ်နေသည်။ ပဋိဘာဂအဆင့်တွင် မပျောက်ပဲ ပေါ်နေသည်။ ထိုအဆင့်တွင် ရသောသမာဓိကို ဥပစာရသမာဓိဟု ခေါ်ပါသည်။ ဥပစာရစျာန်ဟုလည်း ခေါ်ပါသည်၊ ပဋိဘာဂနိမိတ်နှင့် ပတ်သက်၍—

ဘာဝနာမယမာရမ္ဘံ စိတ္တေ သန္တိသိန္နံ သမပ္ပိတံ ဟောတိ၊
တဒါ တံ ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ သမုပ္ပန္နန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဘာဝနာမယံ၊ ပရိကမ္မဘာဝနာကြောင့်ဖြစ်လာသော။ အာရမ္မဏံ၊နိမိတ်သည်။ စိတ္တေ၊ ယောဂီ၏စိတ်၌။ သန္နိသိန္နံ၊ လှုပ်ရှားပဲ တည်ငြိမ်သည်။ သမပ္ပိတံ၊ မပျောက်ကွယ်ပဲ ပေါ်နေသည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ တဒါ၊ ထိုအခါ၌။ တံ ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ၊ ထို ပဋိဘာဂနိမိတ်သည်။ သမုပ္ပန္နန္တိ၊ ကောင်းစွာဖြစ်လာပြီဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။

(အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ)

ပဋိဘာဂနိမိတ်နှင့်ပတ်သက်၍ အာရုံတမျိုးတည်း ဖြစ်သော်လည်း သမာဓိမှာ (၂)မျိုးကွဲပါသည်။ အနုအရင့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ အနုသမာဓိကို ဥပစာရသမာဓိဟုခေါ်ပြီး အရင့်သမာဓိကို အပ္ပနာသမာဓိဟု ခေါ်ပါသည်။ ဥပစာရသမာဓိဖြင့် ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို မြင်ရာ၌—

(က) မမှိန်ထင်ရှား၊

(ခ) မလှုပ်တည်ငြိမ်-

ဟူသော အင်္ဂါ(၂)ရပ်နှင့် ညီအောင် မြင်နေပါက ယင်း သမာဓိကို ဥပစာရသမာဓိ ခေါ်ကြောင်း၊ အပ္ပနာသမာဓိဖြင့် ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို မြင်ရာ၌—

(က) မမှိန်ထင်ရှား၊

(ခ) မလှုပ်တည်ငြိမ်၊

(ဂ) မပျောက်ခိုင်မြဲ-

ဟူသော အင်္ဂါ(၃)ရပ်နှင့်ညီအောင် မြင်နေပါက ယင်းသမာဓိကို အပ္ပနာသမာဓိခေါ်ကြောင်း ဘုမ်ကျဉ်းဝိပဿနာကျမ်း၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဥပစာရသမာဓိအဆင့်၌ ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အလွန်ဆုံး မိနစ် သုံးဆယ်ကျော်သာမြင်ရပြီး ပျောက်ကွယ်သွားကြောင်း၊ ထိုနိမိတ် ပြန်ပေါ်လာအောင် အာရုံပြုနှလုံးသွင်းသော်လည်း ချက်ချင်းပြန်ပေါ် မလာကြောင်း၊ ထွက်လေ ဝင်လေ ရှုမှတ်မှုစသော မူလကမ္မဋ္ဌာန်းကို

ပွားများသော်လည်း ချက်ချင်းပြန်ပေါ်မလာကြောင်း၊ အပ္ပနာသမာဓိ အဆင့်၌မူ ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို တနေ့လုံးကြည့်နေလျှင်လည်း ညောင်း၊ ကိုက်၊ နာကျင်၊ ပင်ပန်းမှု၊ အိပ်ငိုက်မှုမရှိပဲ ထင်ထင်ရှားရှား၊ ခိုင်ခိုင်မြဲမြဲ မြင်နေရကြောင်း၊ အာရုံဖြတ်ကာအနားယူပြီး နောက်ထပ်ပြန်ကြည့်လျှင်လည်း ချက်ချင်းထင်ထင်ရှားရှား ပြန်မြင်ရကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

အပ္ပနာသမာဓိ(ဈာန်)ရမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဝေဒ္ဒုဝတီဝိပဿနာကျမ်း၌ ထွက်သက်ဝင်သက်ကို သိပ်ဂရုမစိုက်ပဲ အလိုက်သင့် သူ့ဟာသူ ရှုနေစေပြီး ပဋိဘာဂနိမိတ်ပေါ်၌ စိတ်ကိုထားရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ဈာန်ကိုရလိုသူသည် ပဋိဘာဂနိမိတ်ပေါ်၌ စိတ်ကိုထားရကြောင်း၊ ပဋိဘာဂနိမိတ်ပေါ်၌ စိတ်ကိုထား၍ အားထုတ်ခြင်းသည် ဌပနာနည်းဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

နိမိတ်များထင်ပုံ

နိမိတ်များထင်ပုံနှင့်ပတ်သက်၍ ဝေဒ္ဒုဝတီဝိပဿနာကျမ်း၏အလိုအရ "သတော၀ အဿသတိ၊ သတော၀ ပဿသတိ" ဝင်မှန်းသိ၊ထွက်မှန်းသိ-သတိထားဟူသော ပထမနည်းဖြင့် အားထုတ်သောအခါ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်များသည် နိမိတ်(၃)မျိုးလုံးကို ရနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်မျိုးသည် အလွန်နည်းပါးပါသည်။ များသောအားဖြင့် "ရှည်,တို သိ" ဟူသော ဒုတိယနည်းဖြင့် အားထုတ်သောအခါမှသာ နိမိတ်(၃)မျိုးကို ရပါသည်။

ဒုတိယနည်းဖြင့် နိမိတ်(၃)ပါးရပြီးသည့်နောက် "စ၊လယ်၊ဆုံး၊သိ" ဟူသော တတိယနည်းဖြင့် အားထုတ်သောအခါ ရပြီးသောနိမိတ်နှင့် အတူတကွ ထွက်လေဝင်လေကို စ၊ လယ်၊ ဆုံး-သိ ဖြစ်အောင် လေ့ကျင့်ရပါသည်။ ယင်းထွက်လေဝင်လေကိုပင် စတုတ္ထနည်းဖြင့်အားထုတ်သောအခါ ကိုယ်ကာယစင်ကြယ်ပြီး ကိုယ်၏ပူပန်ခြင်း၊ စိတ်၏ပူပန်ခြင်းများ ကင်းလာသည်။ ထွက်လေဝင်လေသည် နူးညံ့လာသည်။ သိမ်မွေ့လာသည်။ နောက်ဆုံး ငြိမ်းသွားသည်အထိ သိမ်မွေ့လာသည်။ ထွက်သက်

ဝင်သက်၏မှီရာ ကိုယ်ကာယစင်ကြယ်လျှင် ထွက်သက်ဝင်သက် နူးညံ့သိမ်မွေ့လာသည်မှာ ဓမ္မတာပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် အညစ်အကြေး မကင်းသောရွှေသည် အထု မခံ၊ ထုလျှင်ကွဲသည်။ ဆွဲချင်တိုင်း ဆွဲ၍မရ၊ ဆွဲလျှင်ပြတ်သည်။ အညစ်အကြေးကင်းသောရွှေသည် အထုခံသည်၊ ထုလျှင်မကွဲ။ ဆွဲချင်တိုင်း ဆွဲ၍ရသည်၊ ဆွဲလျှင်မပြတ်။ ထိုနည်းတူစွာ ခန္ဓာကိုယ်သည် ကိုယ်၏ပူပန်မှု၊ စိတ်၏ပူပန်မှုတည်းဟူသော အညစ်အကြေးများ ကင်းစင်ပြီး စင်ကြယ်သွားသောအခါ ထွက်လေဝင်လေသည် နူးညံ့လာသည်၊ သိမ်မွေ့လာသည်။ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ဆန္ဒအတိုင်း ဖြစ်လာသည်။ လုပ်သလိုရလာသည်။ ထိုအခါ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထွက်လေဝင်လေကို သိပ်မရှုမစိုက်တော့ပဲ သူ့ဟာသူ အလိုက်သင့်ထားပြီး စိတ်ကို ပဋိဘာဂနိမိတ်ပေါ်၌ ထားရသည်။ ဤသို့ပဋိဘာဂနိမိတ်ပေါ်၌ စိတ်ကိုထား၍ အားထုတ်ခြင်းကို ဌပနာနည်းဟုခေါ်သည်။ ဌပနာနည်းဖြင့် ရှေ့ဆက်အားထုတ်လျှင် ဈာန်ကို ရပါသည်။

ဝိပဿနာဘက်ကူးနည်းများ

ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်များ၌ ဝိပဿနာအားထုတ်နည်းနှင့် ပတ်သက်၍ အဆင့်များရှိပါသည်။ ကိုယ်နှုတ်စင်ကြယ်မှု (သီလဝိသုဒ္ဓိ)၊ စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်မှု (စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ) တို့ကို ထူထောင်ပြီးနောက် နာမ်ရုပ်ကို သိမှု (ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ)နှင့် နာမ်ရုပ်၏အကြောင်းကိုသိမှု (ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ) တို့ကို ထူထောင်ရပါသည်။ ထို့နောက် ဝိပဿနာကို အားထုတ်ရပါသည်၊ အကြမ်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ဝိပဿနာအားမထုတ်မီ ပြည့်စုံရသည့်အဆင့်များမှာ (၄)မျိုးရှိပါသည်။ ယင်း(၄)မျိုးတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်—

(က) သီလရှိခြင်း၊

(ခ) သမာဓိရှိခြင်း၊

(ဂ) ဒိဋ္ဌိကင်းခြင်း၊

(ဃ) ဝိစိကိစ္ဆာကင်းခြင်း။

ထွက်လေဝင်လေကို သတိဖြင့်ထိန်းနိုင်လျှင် တဖြည်းဖြည်း ကိုယ်နှုတ်တို့ စင်ကြယ်လာသည်။ ဒုစရိုက်များကင်းလာသည်။ ဒုရာစီဝခေါ် အသက် မွေးမှုမှ သန့်ရှင်းလာသည်။ မှန်ကန်လာသည်။ ဤသည်ကိုပင် သီလ စင်ကြယ်မှုဟု ဆိုကြပါသည်။ ကိုယ်နှုတ်တို့စင်ကြယ်ပြီးနောက် စိတ်နှလုံးပါ စင်ကြယ်လာသည်။ သတိအားကောင်းလေလေ စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်လေ လေဖြစ်ပြီး ထွက်လေ၊ ဝင်လေအပြင် အာရုံနိမိတ်များ ပေါ်လာကာ နောက်ဆုံး၌ ပဋိဘာဂနိမိတ်များ ထင်လာသည်။ ဤသည်ကိုပင် စိတ် စင်ကြယ်မှု"သမာဓိရှိမှု"ဟု ဆိုကြသည်။

စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်မှု "သမာဓိ" ရှိပြီးနောက် ဒိဋ္ဌိနှင့်ဝိစိကိစ္ဆာကင်းရန် အတွက် ဝိပဿနာဘက်သို့ ကူးလိုက ကူးနိုင်သည်။ ချမ်းသာရေးအတွက် ဆက်လက်အားထုတ်လိုကလည်း "ထွက်လေ ဝင်လေ"ကိုပင် ဆက်လက် အားထုတ်နိုင်သည်။ ဝိပဿနာဘက်သို့ ကူးလိုသူများအတွက် ဝေဠုဝတီ ဝိပဿနာကျမ်း၌ ဤသို့ဖော်ပြထားပါသည်—

ပရိကမ္မနိမိတ်ဖြစ်တဲ့ အာနာပါနမှာ သတိကပ်ပြီးနေခဲ့သော် ပရိကမ္မသမာဓိ၊ အဲဒီ ပရိကမ္မသမာဓိကနေပြီးကူးလဲ ရတာပဲ။ ထွက်တိုင်း ဝင်တိုင်း ထွက်လေ ဝင်လေမှာ သတိကပ်နေရင် ဒီပုဂ္ဂိုလ်ရဲ့စိတ်မှာ ကိလေသာကပ်အုံးမလား။ မငြိမ်သက်ဘူး လား၊ အဲဒီလို ကိလေသာမကပ်လို့ ငြိမ်သက်နေရင် ဝိပဿနာ ဘက်ကူးပေတော့။ သမထနဲ့သာနေလို့တော့ မြေလျှိုးမိုးပျံ တန်ခိုးအဘိညာဉ်နဲ့ နေပေမဲ့ စိတ်မချရဘူး။ ဒိဋ္ဌိကွာသည့် နာမ်ရုပ်သိဉာဏ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာကွာသည့် နာမ်ရုပ်တို့၏အကြောင်း သိဉာဏ်ရရေးအတွက် အာနာပါနမှ ဝိပဿနာဘက်သို့ ကူးရာ၌ ခဏိကသမာဓိအဆင့်မှလည်း ကူးနိုင်သည်။ ဥပစာရချာန်သမာဓိ အဆင့်မှလည်း ကူးနိုင်သည်။ အပ္ပနာချာန်သမာဓိအဆင့်မှလည်း

ကူးနိုင်သည်။ ခဏိကသမာဓိအဆင့်မှကူးခြင်းကို သီလစင်ကြယ်မှု (သီလဝိသုဒ္ဓိ)အဆင့်မှ ကူးခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ ဥပစာရချာန်သမာဓိနှင့် အပ္ပနာချာန်သမာဓိအဆင့်မှ ကူးခြင်းကို စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်မှု (စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ) အဆင့်မှ ကူးခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ သီလစင်ကြယ်မှု "ခဏိကသမာဓိ" အဆင့်မှကူးလျှင် "သုဒ္ဓဝိပဿနာယာနိက"လမ်းဟု ခေါ်ပါသည်။ စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်မှု "ဥပစာရချာန်နှင့် အပ္ပနာချာန်သမာဓိ"အဆင့်မှ ကူးလျှင် "သမထယာနိက"လမ်းဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ခဏိကသမာဓိအဆင့်ဟူသည်မှာ ပရိကမ္မနိမိတ်နှင့် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်အဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဥပစာရချာန်နှင့် အပ္ပနာချာန်သမာဓိအဆင့်ဟူသည်မှာ ပဋိဘာဂနိမိတ်အဆင့် ဖြစ်ပါသည်—

ခဏိကသမာဓိနှင့် ပတ်သက်၍ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ ပထမတွဲ(၃၄၂)၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

ခဏိကစိတ္တေကဂ္ဂတာတိ ခဏမတ္တဋ္ဌိတိကော သမာဓိ။ သောပိ ဟိ အာရမ္မဏေ နိရန္တရံ ဧကာကာရေန ပဝတ္တမာနော ပဋိပက္ခေန အနဘိဘူတော အပ္ပိတော ဝိယ စိတ္တံ နိစ္စလံ ဌပေတိ။

ခဏိကစိတ္တေကဂ္ဂတာတိ၊ ခဏိကစိတ္တေကဂ္ဂတာဟူသည်ကား။ ခဏမတ္တဋ္ဌိတိကော၊ ခဏမျှသာတည်သော။ သမာဓိ၊ သမာဓိတည်း။ ဟိ၊ အကျယ်အားဖြင့်။ သောပိ၊ ထိုခဏိကသမာဓိသည်လည်း။ အာရမ္မဏေ၊ အာရုံ၌။ နိရန္တရံ။ အကြားမရှိ။ ဧကာကာရေန၊ တခုတည်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်။ ပဝတ္တမာနော၊ ဖြစ်သော။ ပဋိပက္ခေန၊ ပဋိပက္ခတရားသည်။ အနဘိဘူတော၊ မလွှမ်းမိုးနိုင်သည်ဖြစ်၍။ အပ္ပိတော ဝိယ၊ အပ္ပနာသမာဓိကဲ့သို့။ စိတ္တံ၊ စိတ်ကို။ နိစ္စလံ၊ ငြိမ်သက်စွာ။ ဌပေတိ၊ တည်စေ၏။

အာနာပါနမှ ဝိပဿနာသို့ကူးရာ၌ သင့်လျော်သော သမာဓိအဆင့်သည် သမ္မာဇဉာဏ်ပါလာသောအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ သမ္မာဇဉာဏ်ပါဝင်လာသောအဆင့်သည် ပိဋကတ်တော်၌ "ရှည်-တို-သိ" ဟူသော ဒုတိယနည်းဖြင့် အားထုတ်သည့်အဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအဆင့်တွင် ကိုယ်၊နှုတ်စင်ကြယ်မှု(သီလဝိသုဒ္ဓိ)ရှိရှဲ စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်မှု(စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ)လည်း အထိုက်အလျောက် ရှိလာပါသည်။ ထိုအခါ ဝိပဿနာရှုကွက်များဖြစ်သည့် နာမ်၊ရုပ်များကို အာရုံပြုနိုင်လာပါသည်။ ထိုအဆင့်အာရုံပြုမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဝေဠုဝတီဝိပဿနာကျမ်း၌ ဤသို့ဖော်ပြထားပါသည်–

> ဒီတော့ ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ရာမှာ ကိုယ်သိမ်းဆည်းမှု၊ စိတ်သိမ်းဆည်းမှု (၂)မျိုးလုံးနဲ့ ကိုယ်ရောစိတ်ရော သိမ်းဆည်းလိုက်တဲ့အခါကျတော့ ခန္ဓာကိုယ်က မသန့်ရှင်းတဲ့အတွက် ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန်တွေ ဖြစ်လာတယ်။ နာကျင်မှုတွေ ဖြစ်လာတယ်။ ကိုက်ခဲမှုတွေ ဖြစ်လာတယ်။ ထုံကျဉ်မှုတွေ ဖြစ်လာတယ်။ အဲဒီ ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန်တွေ ဖြစ်လာတဲ့အခါ သတိထားစမ်းပါ၊ ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန်တွေ ဖြစ်မှုထဲမှာ ကိုယ်ခန္ဓာ မပါစေနဲ့။ ခုတော့ ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန်တွေ ဖြစ်မှုထဲမှာ ကိုယ်ခန္ဓာပါနေတယ်။ ခြေက နာတယ်။ လက်က ကျဉ်တယ် စသည်ဖြင့် ကိုယ်ခန္ဓာပါနေတယ်။ ပါနေရင် ဒါသမ္မာဇဉ်မဖြစ်သေးဘူး။ သမ္မာဇဉ်မဖြစ်သေးယင် သတိအားသေးလို့။ သတိအားသေးလို့ သမ္မာဇဉ်မဖြစ်မှန်းသိရင် အာနာပါန ကြိုးစားလုပ်၊ အလုပ်ကိုလျှော့မပေးနဲ့။ အာနာပါနတိုးလုပ်။ အာနာပါနသတိအားကောင်းမှ သာလျှင် ဒီသဘာဝတွေကို သမ္မာဇဉ်ဖြစ်အောင် ကိုယ်ခန္ဓာနဲ့ မတွဲမစပ်အောင် သိမှာ။ အာနာပါန အထမြောက်တာထက် ဖြစ်ဖြစ်သမျှသဘာဝတွေထဲမှာ ကိုယ်ခန္ဓာမပါဘူးလို့ သိတဲ့အသိက အထက်တန်းကျတယ်။

ထို့အပြင် ယင်းကျမ်းအခြားတနေရာ၌လည်း ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

ခန္ဓာကိုယ်ဖြစ်ဖြစ်သမျှ သဘာဝတွေထဲမှာ ကိုယ်ကောင် မရောနှောပဲ ခေါင်းကဖြစ်လဲ ခေါင်းမပါပဲ၊ ကိုယ်ကဖြစ်လဲ ကိုယ်မပါပဲ၊ လက်ကဖြစ်လဲ လက်မပါပဲ၊ ခြေကဖြစ်လဲ ခြေမပါပဲ ဖြစ်ခြင်း သဘာဝသက်သက်ကိုသာသိရင် အသမ္မောဟ သမ္ပဇဉ်အသိဖြစ်တဲ့အတွက် အကောင်းဆုံးဖြစ်တယ်၊ အဲဒီ သတိသမ္ပဇညက နေပြီး ရုပ်နာမ်ခွဲလိုက်ရင် ဝိပဿနာဉာဏ်က တက်သွားမှာ။

ထို့အပြင် ယင်းကျမ်းအခြားတနေရာ၌လည်း အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်–

အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်ကျတော့ ပညတ်မပါပဲ သဘာဝသက်သက်ကိုသိတယ်။ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ားမိန်းမ မပါတော့ဘူး၊ သဘာဝတို့၏ ဖြစ်ခြင်းသက်သက်ကိုသိတဲ့ သမ္ပဇဉ်ကို အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်လို့ ခေါ်တယ်၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေနဲ့ သိနေသေးရင် အသမ္မောဟ မဆိုနိုင်သေးဘူး၊ သမ္မောဟပဲရှိသေးတယ်။ ခေါင်း ကိုယ် ခြေ လက် စသောပညတ်စင်ပြီး သဘာဝသက်သက်ကိုသိတဲ့ အဖြစ်ရောက်မှ အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်ဖြစ်တယ်။

လက္ခဏာများ

အာနာပါန "ထွက်လေ ဝင်လေ"မှ ဝိပဿနာဘက်သို့ကူးရန် အားထုတ်သောအခါ အယုတ်ဆုံးသတိသမ္ပဇညဖြင့် ထိန်းချုပ်သော ခဏိကသမာဓိ အဆင့်ကို ရပြီးဖြစ်ရပါသည်။ ဥပစာရသမာဓိအဆင့်ကို ရနိုင်လျှင်ကား ပို၍ ကောင်းပါသည်။ ထိုထက်ပို၍ ကောင်းသည်ကား အပ္ပနာသမာဓိအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အပ္ပနာသမာဓိအဆင့်ကို သမထယာနိကလမ်းအနေဖြင့် မကြိုက်သူများလည်း ရှိကြပါသည်။

ဤလောက၌ တမလွန်ဘဝအတွက် စိတ်ချနိုင်စေရန် နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြား၍ သိနိုင်သောဉာဏ် (နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်)နှင့် နာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းနိုင်သောဉာဏ် (ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်)ကို ရဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ ထိုဉာဏ်များကိုရမှသာ စူဠသောတာပန်ခေါ် ကလျာဏ

ပုထုဇဉ် ဖြစ်ပါမည်။ ဤအဆင့်တွင် ဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် မပယ်နိုင်သေးစေကာမူ တဒင်္ဂပဟာန်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်ဖြင့်ဖြစ်စေ ပယ်နိုင်ပြီဖြစ်သောကြောင့် ဒုတိယဘဝအတွက် စိတ်အေးရပြီဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် စူဠသောတာပန် ကလျာဏပုထုဇဉ် ဖြစ်ရေးအတွက် နာမ် ရုပ်တို့ကို လက္ခဏ၊ ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်နှင့်တကွ သိရန်လိုအပ်ပါသည်။

ဤနေရာ၌ လက္ခဏာဟူသည် ရုပ်နာမ်တို့၏ အမှတ်အသားဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအမှတ်အသားသည် သာမညလက္ခဏာနှင့် သဘာဝလက္ခဏာဟူ၍ (၂)မျိုးရှိပါသည်။ သာမညလက္ခဏာသည် ဝိပဿနာဉာဏ်အတွက်ဖြစ်၍ သဘာဝလက္ခဏာသည် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် အတွက် ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝလက္ခဏာကို ဝိသေသလက္ခဏာဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ သာမညလက္ခဏာဟူသည် ရုပ်၊ နာမ်အားလုံးတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော လက္ခဏာဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသာမညလက္ခဏာကား အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တတို့ကို ဝိပဿနာဉာဏ်များဖြင့်သာ မြင်နိုင်ပါသည်။ ဝိပဿနာဉာဏ်အဆင့်သို့ မရောက်သေးမီ ဝိပဿနာရှေ့ပြေးဖြစ်သော နာမ်ရုပ်သိ(နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်)ကို ဦးစွာထူထောင်ရပါမည်။ ထို့ကြောင့် ဤအဆင့်၌ သဘာဝလက္ခဏာကို သိအပ်ပါသည်။ သဘာဝလက္ခဏာကိုသိပြီးမှ သာမညလက္ခဏာကို သိနိုင်ပါသည်။

နာမ်၊ ရုပ်တို့တွင် တခုနှင့်တခု အချင်းချင်း တူညီသောလက္ခဏာများ (သာမညလက္ခဏာ) ရှိသကဲ့သို့ တခုနှင့်တခု အချင်းချင်း မတူညီသောလက္ခဏာများ (သဘာဝလက္ခဏာ)လည်း ရှိကြပါသည်။ ရုပ်၌လည်း ရုပ်ဆိုင်ရာ သီးခြားလက္ခဏာရှိပါသည်။ နာမ်၌လည်း နာမ်ဆိုင်ရာ သီးခြားလက္ခဏာရှိပါသည်။ ရုပ်တွင်ပင် ပထဝီ၌ ပထဝီသီးခြားလက္ခဏာ၊ အာပေါ၌ အာပေါသီးခြားလက္ခဏာ စသည်များ ရှိကြပြီး နာမ်တွင်လည်း ဖဿ၌ ဖဿသီးခြားလက္ခဏာ၊ ဝေဒနာ၌ ဝေဒနာသီးခြားလက္ခဏာ စသည်များ ရှိကြပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ရုပ်၊ နာမ်များ ကွဲပြားသလောက် သီးခြားလက္ခဏာများလည်း ကွဲပြားကြပါသည်။ အမှန်

အားဖြင့်ဆိုရလျှင် သိးခြားလက္ခဏာများ ကွဲပြားသလောက် ရုပ်နာမ်များ ကွဲပြားကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လုပ္ပဟူသော သာမညလက္ခဏာပေါ်၌ အင်္ဂလိပ်၊ မြန်မာ စသော သီးခြားလက္ခဏာများ ထပ်ဆင့်ရှိနေသကဲ့သို့ ရုပ်နာမ်တိုင်း ရုပ်နာမ်တိုင်း၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟူသော သာမညလက္ခဏာများအပေါ်တွင် ခက်မာခြင်း၊ ခံစားခြင်း စသော သီးခြားလက္ခဏာများသည် ထပ်ဆင့်၍ ရှိနေကြပါသည်။ ဤထပ်အလွှာအနေဖြင့် သာမညလက္ခဏာသည် အောက်ပိုင်း၌ရှိပြီး သီးခြားလက္ခဏာသည် အပေါ်ပိုင်း၌ရှိပါသည်။ ဝိပဿနာဘက်သို့ ကူးရာ၌ ရှေးဦးစွာ ဝိပဿနာမတိုင်မီ အပေါ်ပိုင်း သီးခြားလက္ခဏာများကို မြင်အောင် အားထုတ်ရပါသည်။ ပူလျှင် ပူသိ၊ အေးလျှင် အေးသိ၊ နာလျှင် နာသိ စသော အသိများသည် ဝိပဿနာမတိုင်မီ သီးခြားလက္ခဏာသိများဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသီးခြားလက္ခဏာသိများသည် နာမ်ရုပ်သိ (နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်) အဆင့်၌ ရှိပါသည်။ ထို့နောက် ယင်းနာမ်ရုပ်တို့ကိုပင် အကြောင်းအကျိုးဆက်သဘောဖြင့် သိသောအခါ အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းသိ (ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်) အဆင့်သို့ ရောက်ပါသည်။ ထို့နောက် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟူသော သာမညလက္ခဏာများသည် သဘာဝလက္ခဏာခေါ် သီးခြားလက္ခဏာများအပေါ်သို့ တက်လာပါသည်။ ထိုအခါ ယင်းသာမညလက္ခဏာကို သိသောအသိ ဖြစ်လာပါသည်။ ယင်းအသိသည် ဝိပဿနာသိ ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အပေါ်ပိုင်း သီးခြားလက္ခဏာကို ဝိပဿနာမတိုင်မီ နာမ်ရုပ်သိဉာဏ်နှင့် နာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်းသိဉာဏ်များက ရှေးဦးစွာသိပြီး အောက်ပိုင်းသာမညလက္ခဏာကိုမူ ဝိပဿနာဉာဏ်များကသာ သိပါသည်။ ဤသို့သိခြင်းကိုပင် လက္ခဏာဒရေး (၃)ပါးတင်၍ သိခြင်းဟု ဆိုကြပါသည်။

ရုပ်၊ နာမ်သိ

ဤလောက၌ ပရမတ္ထအနေဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူ၍မရှိ။ ရုပ်နာမ်တရားများသာရှိသည်။ ယင်းရုပ်နာမ်တရားများသည်လည်း ပုဂ္ဂိုလ် မဟုတ်။ သတ္တဝါ မဟုတ်။ အသက်ဇီဝလည်းမဟုတ်။ ရုပ်နာမ်တရားများကို သိရန်

အတွက် ယင်းတို့၏ လက္ခဏာ၊ ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်တို့ကို သိရန်လိုအပ်ပါသည်။ လက္ခဏာ၊ ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်ကိုသိလျှင် နာမ်ရုပ်ကိုပိုင်းခြားသိ (နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်)ကို ရသည် မည်ပါသည်။ ပဒဋ္ဌာန်ကိုသိလျှင် အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းသိ (ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်) ကို ရသည်မည်ပါသည်။ ယင်းဉာဏ် (၂) မျိုးကို ရသောအခါ ဒုတိယဘဝအတွက် စိတ်ချရသော စူဠသောတာပန် ဖြစ်သည်မည်ပါသည်။ စူဠသောတာပန်ကို ကလျာဏ ပုထုဇဉ်ဟူ၍လည်း ခေါ်ကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဆိုလိုသော နာမ်ရုပ်သိ ဟူသည်မှာ သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာတော်အရ အယုတ်ဆုံး သတိသမ္ပဇညနှင့် ပြည့်စုံသော ပရိကမ္မ (ခဏိက) သမာဓိအဆင့်မှ ဝိပဿနာဘက်သို့ ကူးပြောင်းရှုမှတ်သောယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ နာမ်ရုပ်ကို အကြောင်းနှင့်တကွ သိမှုပင်ဖြစ်ပါသည်၊ စာပေသုံးဝေါဟာရဖြင့်ဆိုရလျှင် လက္ခဏာ၊ ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်တို့ကို သိမှုဖြစ်ပါသည်။ ထိုအသိမျိုးကို တကယ်တမ်း အားထုတ်ပါက ဒိဋ္ဌိတိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များပင် ရနိုင်ကြောင်း မိုးကုတ်ဝိပဿနာ ကျမ်းစသော ထိုထိုဝိပဿနာကျမ်းများ၌ တွေ့ရပါသည်။

လက္ခဏာ၊ ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်

ရုပ်၊ နာမ်တရားတို့နှင့်ပတ်သက်၍ လက္ခဏာဟူသည် မှတ်သားကြောင်း အမှတ်အသားဖြစ်၏။ ရသသည် ရုပ် နာမ်တို့၏ ပြုဖွယ်ကိစ္စဖြစ်၏။ ပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် တရားအားထုတ်သူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဉာဏ်တွင် ထင်လာသော အခြင်းအရာဖြစ်၏၊ ပဒဋ္ဌာန်သည် ရုပ်နာမ်တို့၏ နီးကပ်သော အကြောင်းဖြစ်၏။

သဒ္ဒါကျမ်းများအရ လောကတွင် ပမာနအားဖြင့် ဖြစ်တတ်သော သဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းကြိယာဟူ၍ (၂)မျိုးရှိ၏။ ဖြစ်တတ်သော သဘော မရှိပဲ ဖြစ်ခြင်းကြိယာဟူ၍လည်း မရှိနိုင်။ ဖြစ်ခြင်းကြိယာမရှိပဲ ဖြစ်တတ်သော သဘောဟူ၍လည်း မရှိနိုင်၊ ထို (၂)မျိုးတို့သည် အချင်းချင်း မကွေမကွာ ရှိကြ၏၊ ထို (၂)မျိုးတို့တွင် "ဖြစ်တတ်သော သဘော" သည် လက္ခဏာ၏ အထိမ်းအမှတ်ဖြစ်၏။ "ဖြစ်ခြင်းကြိယာ" သည် ရသ၏

အထိမ်းအမှတ်ဖြစ်၏။ လောကတွင် ဖြစ်တတ်သောသဘောရှိ၍ ဖြစ်ရာ၌ ဖြစ်တတ်သောသဘောဟူသည် တခုတည်းမဟုတ်၊ အပေါင်းအစုသဘော ဖြစ်၏။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွင် အနည်းဆုံး အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်(၈)ခုပါဝင်၏။ နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွင် အနည်းဆုံး စိတ်တခုနှင့် စေတသိက် (သဗ္ဗစိတ္တ-သာဓာရဏ) (၇)ခု၊ စုစုပေါင်း (၈)ခုတို့ ပါဝင်၏။ ထို့အတူ ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည်လည်း တခုတည်း၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာမဟုတ်ပဲ အပေါင်းအစု၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာသာ ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် အပေါင်းအစုအနေဖြင့် ဖြစ်စေကာမူ ယင်းအပေါင်းအစုတွင် တခုသောသဘောသည် ပြဋ္ဌာန်း၍ အခြားသဘောများသည် အထောက်အကူမျှသာဖြစ်ကြ၏။

တရားအားထုတ်သောအခါ ဖြစ်တတ်သော အပေါင်းအစု ရုပ်နာမ်တရားများအနက်မှ ပြဋ္ဌာန်းသော တရားသဘောတခုသည် အာရုံအလိုက် ထင်ရှားစွာပေါ်လာ၏။ ယင်းကို ပစ္စုပဋ္ဌာန်ဟုခေါ်ပါသည်။ ကိစ္စသနတွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အာရုံတခုကို အာရုံပြုရာ၌ ကိစ္စပေါင်းများစွာ ပါဝင်ပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွင် ဘူတရုပ်ကိစ္စ၊ ဥပါဒါရုပ်ကိစ္စအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဘူတရုပ်တွင်လည်း ပထဝီကိစ္စ၊အာပေါကိစ္စ စသည်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဥပါဒါရုပ်တွင်လည်း ဝဏ္ဏကိစ္စ၊ ဂန္ဓကိစ္စ စသည်အားဖြင့်လည်းကောင်း နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွင် စိတ်ကိစ္စ၊ စေတသိက်ကိစ္စအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ စိတ်တွင်လည်း ဘဝင်ကိစ္စ၊ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ စသည်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ စေတသိက်တွင်လည်း ဖဿကိစ္စ၊ ဝေဒနာကိစ္စ စသည် အားဖြင့်လည်းကောင်း ရုပ်နာမ်တရားတို့သည် မိမိတို့၏ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဟင်းချက်နည်းဥပမာအရ ကိစ္စများစွာတို့သည် အာရုံအလိုက် ကေရသ-ခေါ် တခုတည်းသောကိစ္စအဖြစ်သို့ရောက်အောင် ပေါင်းစည်းကြပါသည်။ ယင်းသို့ ပေါင်းစည်း၍ ကေရသအနေဖြင့် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်တွင် ထင်လာခြင်းသည် ပစ္စုပဋ္ဌာန်မည်ပါသည်။

ရသနှင့် ပစ္စုပဋ္ဌာန်တွင် နာမ်ရုပ်တို့၏ သီးခြား ဆိုင်ရာကိစ္စများသည် "ရသ"ဖြစ်ပါသည်။ ဟင်းချက်ရာတွင် ဟင်းမဖြစ်မီ ဟင်းလျာပစ္စည်း

အသီးသီးတို့သည် မိမိတို့၏ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ "ရသ"များကို သီးခြားစီ သီးခြားစီဆောင်နေကြသည့် သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ နာမ်ရုပ်တို့သည် မိမိတို့၏ သီးခြားဆိုင်ရာကိစ္စများကို ကေနသခေါ် တခုတည်းသောကိစ္စ အဖြစ်သို့ရောက်အောင်ပေါင်းစည်းလိုက်ပြီး ကေရသခေါ် တခုသောတရား အနေဖြင့် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်တွင် ထင်လာပါသည်။ယင်းသို့ ထင်လာခြင်းသည် ပစ္စုပဋ္ဌာန်ဖြစ်ပါသည်။ ဟင်းချက်ရာတွင် ဟင်းဖြစ်ပြီးနောက် ဟင်းလျာပစ္စည်းအသီးသီးတို့သည် မိမိတို့ဆိုင်ရာ သီးခြားရသများကို ပယ်စွန့်၍ ကေရသခေါ် ဟင်း၏ တခုတည်းသော ရသကို ပေါင်းစည်း၍ ဖော်ဆောင်သည့် သဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။ လက္ခဏာသည်လည်း ရသနည်းတူပင် တခုတည်းအဖြစ်သို့ ရောက်အောင် ပေါင်းစည်းသည့်သဘောကို မဆောင်မိ သီးခြားသဘောကို ဆောင်သည့်အဆင့်ဖြစ်ပါသည်။

ပဒဋ္ဌာန်ဟူသည်မှာ နာမ်ရုပ်တို့၏နီးစွာသောအကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။ နာမ်ရုပ်တို့ဖြစ်ရာ၌ ယင်းတို့သည် အကြောင်းမဲ့ ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်။ ဖန်ဆင်း၍ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်၊ ဆီလျော်သော အကြောင်းများ ကြောင့်သာ ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို ဆီလျော်သော အကြောင်းများသည်လည်း နီးသောအကြောင်းနှင့်ဝေးသောအကြောင်း ဟူ၍ (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ထို(၂)မျိုးတွင် နီးသောအကြောင်းကို ပဒဋ္ဌာန် ဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။

ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အတွက် အကြောင်းကိုသိမ်းဆည်းရာ၌ နီးသော အကြောင်းကိုလည်း သိမ်းဆည်းရပါသည်။ဝေးသောအကြောင်းကိုလည်း သိမ်းဆည်းရပါသည်။ ထိုသို့သိမ်းဆည်းရာတွင် နီးသောအကြောင်းကို သိမ်းဆည်းရခြင်းထက် ဝေးသောအကြောင်းကိုသိမ်းဆည်းရခြင်းက ပို၍ လွယ်ကူပါသည်။ ထို့ကြောင့် နီးသောအကြောင်းပဒဋ္ဌာန်ကိုသိမ်းဆည်း နိုင်ပါက ဝေးသောအကြောင်းကို သိမ်းဆည်းနိုင်ပြီးသား ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အတွက် ပို၍သင့်ရှားစေရန် အဘိဓမ္မာနည်း အရ ပဒဋ္ဌာန်ကို ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပဒဋ္ဌာန်ကိုသိမှ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရသည်ဟူ၍ မဆိုလိုပါ။ နီးသည်ဖြစ်စေ၊ ဝေးသည်

ဖြစ်စေ မှန်ကန်သော ကြောင်းကျိုးဆက်ကို သိလျှင်ပင် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟ ဉာဏ်ကို ရသည်မည်ပါသည်။ ဤနေရာတွင် မှန်ကန်သော ကြောင်းကျိုး ဆက်နှင့်ပတ်သက်၍ ဘုမ်ကျဉ်းဝိပဿနာကျမ်း၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည် ကို တွေ့ရပါသည်—

လောကမှာ ကြောင်းကျိုးဆက်ဟာ (၄)မျိုးရှိပါတယ်-

(၁) အကြောင်းတခုကြောင့် အကျိုးတခုဖြစ်တယ်၊

(၂) အကြောင်းတခုကြောင့် အကျိုးအများဖြစ်တယ်၊

(၃) အကြောင်းအများကြောင့် အကျိုးတခုဖြစ်တယ်၊

(၄) အကြောင်းအများကြောင့် အကျိုးအများဖြစ်တယ်။

ဖော်ပြပါကြောင်းကျိုးဆက်(၄)မျိုးအနက် ပထမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယကြောင်းကျိုးဆက်များသည် လောကရဲ့ သဘာဝမှန်နှင့် မညီတာကြောင့် ဗုဒ္ဓဝါဒမဟုတ်၊ စတုတ္ထ ကြောင်းကျိုးဆက်သာ လောကရဲ့သဘာဝမှန်နှင့်ညီညွတ်တာကြောင့် ဗုဒ္ဓဝါဒပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဖြစ်ပါတယ်။

ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အတွက် ကြောင်းကျိုးဆင်ခြင်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

ဆိလျော်သော အကြောင်းကို ရှုဆု၍ အဝိဇ္ဇာကြောင့် ကုသိုလ်ကံ၊အကုသိုလ်ကံဖြစ်၏ စသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း၊ဟေတု ပစ္စည်းစသော ပဋ္ဌာန်းနည်းတို့အရ ဆင်ခြင်နိုင်လျှင် ကောင်းစွာ ထင်မြင်လွယ်၏။ သို့သော် အဘိဓမ္မာသဘောကို မနိုင်လျှင် ဆင်ခြင်ဖို့ခဲယဉ်းသောကြောင့် ရုပ်ခန္ဓာအတွက် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသောအကြောင်း၊ နာမ်ခန္ဓာအတွက် ယောနိသော မနသိကာရစသော အကြောင်းများကို ဆင်ခြင်ရာ၏။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အတွက် စ၍ အားထုတ်သောအခါ အယုတ်ဆုံး သတိသမ္ပဇဉ်နှင့်ပြည့်စုံသော ခဏိကသမာဓိအဆင့်မှ စ၍ အားထုတ်ရပါသည်။ အာနာပါနကို မူလကမ္မဋ္ဌာန်းအဖြစ်သတ်မှတ်၍ အားထုတ်လျှင် ယင်းအာနာပါနကို စ၍ မှတ်ရပါမည်။ ထို့နောက် ဒွါရ(၆)ပါး၌ ထင်လာသော ရုပ်နာမ်တို့ကို အစဉ်အတိုင်းမှတ်ရပါမည်။ အကယ်၍ ခန္ဓာကိုယ်တနေရာရာမှ ညောင်းမှု ထင်ရှားလာလျှင် ညောင်းမှုကို မှတ်ရပါမည်။ ထိုသို့မှတ်နေစဉ် ညောင်းမှုသည်ကွယ်ပျောက်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ညောင်းမှုသည် မကွယ်ပျောက်ပဲ လွန်ကဲ၍လာပါက ဣရိယာပုထ်မပြောင်းပဲ အတတ်နိုင်ဆုံးသည်းခံ၍မှတ်ရပါမည်။ သည်းမခံနိုင်အောင် ညောင်းလာပါက ဣရိယာပုထ်ကို တဖြည်းဖြည်း ပြင်ရပါမည်။ ထိုသို့ပြင်ရာ၌ ပြင်ချင်သောစိတ်၊ ပြင်သော ကိုယ်အမှုအရာတို့ကိုပါ အဆင့်လိုက် အဆင့်လိုက် မလွတ်အောင် မှတ်ရပါမည်။ ညောင်းမှုပျောက်သွားပါက အခြားထင်ရှားသောအာရုံထူးမရှိလျှင် မူလကမ္မဋ္ဌာန်း အာနာပါနကို ပြန်၍မှတ်ရပါမည်။

ခန္ဓာကိုယ်ထဲ၌ နာကျင်မှုစသော မခံသာသော ဝေဒနာတမျိုးမျိုးပေါ်လာလျှင် ထိုမခံသာသောဝေဒနာကို စူးစိုက်၍မှတ်ရပါမည်။ထိုအခါမခံသာသည့် ဝေဒနာသည် ကွယ်ပျောက်မည် ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍မပျောက်ကွယ်ပဲ ယင်းဝေဒနာသည် မခံသာနိုင်လောက်အောင် လွန်ကဲလာပါက ထိုဝေဒနာကို နှလုံးမသွင်းတော့ပဲ မူလကမ္မဋ္ဌာန်းအာနာပါနကိုအထူးဂရုစိုက်၍ မှတ်ရပါမည်။

အချို့သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် သမာဓိအရှိန်တက်လျက် အမှတ်ကောင်းချိန်တွင် အလွန်မခံသာသော ဝေဒနာတမျိုးမျိုး ပေါ်လာတတ်၏။ ရင်ဝ၌ လေလုံးကြီးဆောင့်တက်လာသကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊ အသားထဲသို့ ဓားချွန်ဖြင့်ထိုးသွင်းသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ တကိုယ်လုံးပူလောင်နေသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အပ်ဖျားများဖြင့် ထိုးဆွနေသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ပိုးကောင်ငယ်များ တရွရွတက်နေသကဲ့သို့လည်းကောင်း

ပေါ်လာတတ်၏။ ထိုအခါ မမှတ်ပဲရပ်နားလိုက်လျှင် ထိုဝေဒနာသည် ချက်ချင်းပင် ပျောက်ကွယ်သွားတတ်၏။ တဖန် မှတ်၍အရှိန်ကောင်းလာလျှင် ယင်းဝေဒနာသည် ပေါ်မြဲ ပြန်ပေါ်လာတတ်၏။

ထိုဝေဒနာမျိုးသည် ကြောက်စရာကောင်းသော ဝေဒနာမျိုးလည်း မဟုတ်။ ရောဂါအမျိုးအစား ဝေဒနာမျိုးလည်းမဟုတ်။ ကြီးကြွယ်သော ဝေဒနာမျိုးလည်းမဟုတ်။ ခန္ဓာကိုယ်ထဲ၌ ရှေးကပင်ဖြစ်ပျက်ရှိနေသော သာမညဖြစ်ရိုးဖြစ်စဉ် ဝေဒနာမျိုးသာဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် တရားမမှတ်သည့် အတွက် သမာဓိအရှိန်မကောင်းမှုကြောင့် မသိနိုင်ပဲ မြုပ်ကွယ်နေခြင်း သာဖြစ်၏။ ယခုတရားမှတ်သောအခါ သမာဓိအရှိန်တက်၍ ယခင်မြုပ်ကွယ်နေသော ဝေဒနာသည် တရားသဘောအတိုင်း ထင်ရှားပေါ်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သမာဓိသည် အလွန်အားကောင်းလာပါက အလွန်ဝေးသောအာရုံ၊ အလွန်မှုန်မွှားသောအာရုံများကို ယူနိုင်စွမ်းရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝေဒနာမျိုးနှင့်ကြုံတွေ့ရပါက စူးစိုက်၍လွန်မြောက်အောင် မှတ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

မမှတ်ပဲ ရပ်နားနေလျှင်ကား နောင်အခါ၌လည်း မှတ်တိုင်းမှတ်တိုင်း ထိုမျှလောက်ကောင်းသော သမာဓိအဆင့်သို့ရောက်လျှင် ထိုဝေဒနာမျိုးနှင့် ပြန်လည်တွေ့ရမည်သာဖြစ်၏။ မလျှော့သောဇွဲလုံ့လဖြင့် အတင်းမှတ်နေလျှင်ကား ထိုဝေဒနာသည် မကြာမီကာလအတွင်း၌ ယူပစ်လိုက်သကဲ့သို့ ပျောက်ကွယ်သွားမည်ဖြစ်၏။ ထိုအခါမှ စ၍ ထိုဝေဒနာမျိုးသည် တဖန် မဖြစ်ပေါ်တော့ပဲ ငြိမ်းသွားမည်ဖြစ်၏။

မှတ်နည်းများကို အကျဉ်းချုပ်၍ဖော်ပြရလျှင် ကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ ဆိုးသည်ဖြစ်စေ စိတ်ကူးတိုင်း၊ ကြံစည်တိုင်း၊ စဉ်းစားတိုင်း၊ဆင်ခြင်တိုင်း စိတ်အမူအရာကို မှတ်ရမည်။ ငယ်သည်ဖြစ်စေ၊ ကြီးသည်ဖြစ်စေ ပြုပြင်လှုပ်ရှားတိုင်း ကိုယ်အမူအရာကို မှတ်ရမည်။ ကိုယ်ထဲ၊ စိတ်ထဲ၌ ကောင်းသည် ခံသာသည်ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသည် မခံသာသည်ဖြစ်စေ ဝေဒနာ

ဟူသမျှကို ဖြစ်ပေါ်လာတိုင်း မှတ်ရမည်။ ကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ ဆိုးသည် ဖြစ်စေ ဒွါရ(၆)ပါး၌ ထင်ပေါ်လာသော အာရုံဟူသမျှကို မှတ်ရမည်။ ဤသို့ မှတ်ဖွယ်အထူးမရှိသောအခါ မူလကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံဖြစ်သည့် အာနာပါန ထွက်လေဝင်လေကို မှတ်ရမည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အိပ်ပျော်ချိန်မှ တပါး နေ့ရောညဉ့်ပါ မပြတ်မစဲ တမှတ်တည်း မှတ်နေလျှင် တိဟိတ် ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပါက နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် အဆင့်ကို ကျော်လွန်၍ ရုပ်နာမ်တို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာကို သိမြင်သော ဝိပဿနာဉာဏ်များသို့ အစဉ်အတိုင်း ရောက်လာမည်ဖြစ်ပါသည်၊ ထိုသို့ ရောက်လာကြောင်းကို ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ သိမြင်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၌ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဒွါရ(၆)ပါး၌ ထင်လာသောအာရုံများကို သတိပဋ္ဌာန်ဒေသနာတော် အရ ဖော်ပြရလျှင် ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မဟူ၍ (၄)မျိုးရှိပါသည်။ ယင်း(၄)မျိုးတို့တွင် ကာယသည် ထွက်လေဝင်လေ ကာယ၊ ၃၂-ကော-ဋ္ဌာသ ကာယ၊ ဘူတရုပ်, ဥပါဒါရုပ်ကာယဟူ၍ (၃)မျိုးရှိကြောင်း၊ ဝေဒနာသည်လည်း ဒုက္ခ၊ သုခ၊ ဥပေက္ခာဟူ၍ (၃)မျိုးရှိကြောင်း၊ စိတ္တသည်လည်း ရာဂစိတ်၊ ဒေါသစိတ်၊ မောဟစိတ်စသော စိတ်တို့ဖြစ်ကြောင်း ဓမ္မသည်လည်း နီဝရဏ၊ ခန္ဓ၊ အာယတန၊ ဗောဇ္ဈင်၊ သစ္စဟူ၍ (၅)မျိုး လာကြောင်း၊ ထိုတွင်လည်း ထင်ရှားရာကိုသာ မှတ်ရမည် ဖြစ်ကြောင်း စသည်ဖြင့် ဝေဠုဝတီဝိပဿနာကျမ်း၌ ဖော်ပြထားပါသည်။

ထိုသို့ ရှုမှတ်ရာတွင် ဖြစ် (သမုဒယ) နှင့် ပျက် (ဝယ) တို့ကိုပါ အကြောင်းနှင့်တကွ ရှုမှတ်ရပါမည်။ ထိုသို့ရှုမှတ်ရာတွင်လည်း အဇ္ဈတ္တ၊ ဗဟိဒ္ဓနှင့် အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓတို့ကို အစဉ်အတိုင်းရှုမှတ်ရပါမည်။ ဤသို့ရှုမှတ်ခြင်းအားဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ သိမြင်ခြင်း (ပစ္စက္ခဉာဏ်)ကို ရပါမည်။ ထို့နောက် ခြုံငုံသိ(အန္ဝယဉာဏ်)ကို ရပါမည်။ ထို့နောက် ကိုယ်တိုင်သိ (သစ္စိကရဏဉာဏ်)ကို ရပါမည်။ ဤနေရာ၌ ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ သိခြင်း ဆိုသည်မှာ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်သိ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဉာဏ်)၊ သန္တတိပစ္စုပ္ပန်သိ

(သမ္မသနညာဏ်)၊ ခယပစ္စုပ္ပန်သိ(ဥဒယဗ္ဗယညာဏ်)တို့ဖြစ်သည်ဟု ဝေဠုဝတီဝိပဿနာကျမ်းက ဆိုပါသည်။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒညာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟညာဏ်ကိုရသောအခါ လောကဖြစ်စဉ်ပေါ်၌ ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာသည် တဒင်္ဂပဟာန်အားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်အားဖြင့်ဖြစ်စေ ကွာပါသည်။ ထိုအခါ လောက၌ ပုဂ္ဂိုလ်၊သတ္တဝါ၊ ငါ၊သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမဟူ၍ ပရမတ္ထအနေအားဖြင့် မရှိစေကာမူ ခန္ဓာအစဉ်အားဖြင့်မူ တစပ်တည်း တဆက်တည်းဖြစ်နေသည့် "ဧကတ္တ" သဘောကို နားလည်လာပါသည်။ ထိုသဘောကို နားလည်ခြင်းအားဖြင့် သံသရာ၏ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်၊ သန္တတိပစ္စုပ္ပန်၊ ခဏပစ္စုပ္ပန်တို့ဖြင့် တစပ်တည်း ဆက်စပ်နေသည့်သဘောကို သိမြင်လာပါသည်။ "ဤဘဝ၊ ဤသတ္တဝါ၊ ဤခန္ဓာအစဉ်သည် ဤဘဝဆုံးလျှင်ပြတ်၏။ နောက်ဘဝ၊နောက်သတ္တဝါ၊ နောက်ခန္ဓာအစဉ်သည် အသစ်ဖြစ်ပြန်၏။ ဘဝ-ဟူသည် ပုခက်နှင့် လုပ်တိုင်းအကြွားသာဖြစ်၏" ဟူသော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိအယူမှားသည် အလိုအလျောက် ကင်းပျောက်ပါသည်။

ခန္ဓာအစဉ်အားဖြင့် တစပ်တည်းတဆက်တည်းဖြစ်စေကာမူ တခုတည်းအနေဖြင့် မပြောင်းလဲဲ ထပ်ကာထပ်ကာဖြစ်နေသည်မဟုတ်၊ ကြောင်းကျိုးသဘောအရ သဘောလက္ခဏာချင်း ကွဲပြားကြ၏။ ရှေးခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာနှင့် နောက်ခဏ၌ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့သည် တခုတည်းမဟုတ်ကြပါ။ဤသို့ တခုတည်းမဟုတ်သော"နာနတ္တ"သဘောကို နားလည်လာပါသည်။ ထိုသဘောကိုနားလည်ခြင်းအားဖြင့်"ဤဘဝ၊ ဤသတ္တဝါ၊ ဤခန္ဓာသည် ဘဝအနေဖြင့် မြွေအရေလဲသကဲ့သို့ တဘဝပြီး တဘဝ ပြောင်းလဲနေသော်လည်း အနှစ်သာရအနေဖြင့် မပြောင်းမလဲ အမြဲတည်နေသည်"ဟူသော သဿတဒိဋ္ဌိအယူမှားသည် အလိုအလျောက် ကင်းပျောက်ပါသည်။

ရုပ်နာမ်ခန္ဓာအစဉ်တို့သည် အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု သဘောအရ ဖြစ်ပေါ်ရာတွင် အကြောင်းတရား၌လည်း "အလိုအတိုင်းဖြစ်စေ

မည်"ဟူသော ကြောင့်ကြဗျာပါရမရှိ။ အကျိုးတရား၌လည်း "အလို အတိုင်း တည်မြဲမည်"ဟူသော ကြောင့်ကြဗျာပါရမရှိ။ အမှန်အားဖြင့် အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့သည် မိမိသဘောကို မိမိတို့ဆောင်ကာ မိမိတို့ ဘာသာ မိမိတို့ဖြစ်နေကြခြင်းသာဖြစ်၏။ ဤကဲ့သို့ ကြောင့်ကြမဲ့၊စိုးပိုင်မှု မဲ့သဘောဖြင့် မိမိသဘော မိမိဆောင်ကာ မိမိဘာသာ မိမိဖြစ်ခြင်းကို "အဗျာပါရ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့သည် အဗျာပါရသဘော ဖြင့် ဖြစ်ပျက်ခြင်းကိုနားလည်ပါက ဖန်ဆင်းရှင်အယူမှား"ဣဿရနိမ္မာန ဒိဋ္ဌိ"သည် အလိုအလျောက်ကင်းပျောက်ပါသည်။

ဤသို့လျှင် ရုပ်၊နာမ်ခန္ဓာတို့သည် မိမိသဘောမိမိဆောင်ကာ ဖြစ်နေ ကြသော်လည်း စည်းမဲ့ကမ်းမဲ့ ပရမ်းပတာ ဖြစ်ချင်တိုင်း ဖြစ်နေကြသည် မဟုတ်။ သူ့စည်း သူ့ကမ်း သူ့နိယာမနှင့်သူ ဖြစ်နေကြခြင်းသာ ဖြစ်၏။ နို့ ရည်မှသာ နို့ ခမ်းဖြစ်ရ၏။ နှမ်းမှသာ ဆီဖြစ်ရ၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သူ့နိယာမနှင့်သူဖြစ်ရခြင်းကို "ဓမ္မတာ"ဟု ခေါ်ပါသည်။ လောကသည် ကြောင်းကျိုးဆက်နွယ်မှုအရ ဖြစ်ရာ၌ သူ့နိယာမနှင့်သူ ဖြစ်ရသည့် "ဓမ္မ-တာ"သဘောကို နားလည်ပါက"အဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊အကြိယဒိဋ္ဌိ၊နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ" ဟူသော အယူမှားများသည် အလိုအလျောက် ကင်းပျောက်ကြပါသည်။ ဤသည်များမှာ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် တို့၏ အကျိုးဆက်များဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလ-က စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ(စိတ်နှလုံးစင်ကြယ်မှု) သဘော ကို သိကြပါသည်။ ရလည်း ရခဲ့ကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ စိတ်နှလုံး စင် ကြယ်မှုဆိုသည်မှာ သမာဓိနှင့် ပြည့်စုံခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ သမာဓိနှင့် ပြည့်စုံပါက ဈာန်အဘိညာဉ်များကို ရနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုသို့ ရသော ဈာန်အဘိညာဉ်များသည် လောကီဈာန် အဘိညာဉ် များသာ ဖြစ်ပါသည်။ လောကီဈာန် အဘိညာဉ်များသည် သံသရာမှ မထွက် မြောက်စေနိုင်ပဲ အလွန်ဆုံး ဗြဟ္မာ့ပြည်သို့ ရောက်စေခြင်းဖြင့် သံသရာ၌ ကျင်လည်စေသည်သာဖြစ်ပါသည်။ သံကြိုးဖြင့် ချည်နှောင်ရာမှ ရွှေကြိုး

ဖြင့်ပြောင်းလဲချည်နှောင်သည့်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ချည်နှောင်သည့် သဘောချင်းကား အတူတူပင်။

ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓစေတ်သို့ရောက်သောအခါ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ(အမြင်စင်ကြယ်မှု)ကို ထူထောင်ခဲ့ပါသည်။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ(အမြင်စင်ကြယ်မှု)ကို ထူထောင်နိုင်မှ ဤလောကတွင် ပရမတ္ထအားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါမရှိပဲ ရုပ်နှင့်နာမ်သာ ရှိသည်ဟူသော သဘောကို နားလည်လာပါမည်။ ဤသည်မှာ ဗုဒ္ဓခေတ်နှင့် ဗုဒ္ဓမတိုင်မီခေတ်တို့၏ ခြားနားမှုဖြစ်ပါသည်။ ဤခြားနားမှုမှတဆင့်တက်၍ စင်ကြယ်မှုအဆင့်ဆင့်ကို ထူထောင်ခဲ့ပါသည်။ နောက်ဆုံး၌ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ (ဉာဏ်အမြင် စင်ကြယ်မှု) အဆင့်ကို ရောက်ခဲ့ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ(ဉာဏ်အမြင်စင်ကြယ်မှု)ဟူသည်မှာ မဂ်ဉာဏ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ မဂ်ဉာဏ်ဖြစ်လေသောအခါ နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက်မျက်မှောက်ပြုပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက် မျက်မှောက်ပြုနိုင်ရေးအတွက် ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တသဘောကို ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ မြင်သိအောင် ရှုရပါသည်။ ဤသို့ရှုခြင်းကို ဝိပဿနာအားထုတ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ ဝိပဿနာအားမထုတ်မီ ရှေးဦးလုပ်ငန်းအနေဖြင့် နာမ်ရုပ်သိ "နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်" နှင့် ယင်းတို့၏ ကြောင်းကျိုးဆက်သိ "ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်"တို့ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် အားထုတ်ရပါသည်။ ဤသည်မှာ ဗုဒ္ဓခေတ်၏ ထူးခြားသော လမ်းစဉ်၊ ဗုဒ္ဓခေတ်၌သာ ရကောင်းသောလမ်းစဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ဤလမ်းစဉ်ဖြင့် ချီတက်သောအခါ သံသရာမှ ထွက်မြောက်ရာ "နိဗ္ဗာန်"ကို မုချဧကန်ဆတ်ဆတ် တိုက်ရိုက်မျက်မှောက်ပြုရမည်ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရခြင်းသည် စစ်မှန်သော အတုမဲ့ ချမ်းသာသုခကို ရရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်

နိဗ္ဗာန်နှင့်ပတ်သက်၍ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်းနိဗ္ဗာနကထာ၌ မဟာစည်ဆရာတော်ကြီး ဖွင့်ဆိုထားသော အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို အကျဉ်းချုံး၍ ဤနေရာ၌ပြဆိုမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဆရာတော်ကြီး၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ နိဗ္ဗာန်ဟူသည် ရုပ်နာမ်သင်္ခါရ ဝဋ်ဆင်းရဲဟူသမျှ၏ ငြိမ်းရာ ငြိမ်းကြောင်း

ငြိမ်းခြင်းသဘောမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောသည် အတက္ကာဝစရ "ကြံစည်စဉ်းစား၍ သိနိုင်သောသဘော မဟုတ်"။ ဂမ္ဘီရ "နက်နဲ၏"။ ဒုဒ္ဒသ "ပကတိဉာဏ်ဖြင့်သိနိုင်သော သဘော မဟုတ်"။ အမှန်အားဖြင့် ဝိပဿနာအကျင့်မှန်ကို ကျင့်၍ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော ပညာရှိတို့သည်သာ မျက်မှောက်သိမြင်အပ်သော အသင်္ခတပရမတ်တရား ဖြစ်ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်နှင့်ပတ်သက်၍ မိလိန္ဒပဉှာ (၃၀၃)၌—

မင်းကြီး–နိဗ္ဗာန်သည် တူသောဥပမာမရှိ။ နိဗ္ဗာန်၏ အဆင်းကိုလည်းကောင်း၊ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်ကိုလည်းကောင်း၊ အရွယ်အစားကိုလည်းကောင်း၊ အတိုင်းအရှည်ပမာဏကို လည်းကောင်း ဥပမာဖြင့်လည်းကောင်း၊ဥပတ္ထမ္ဘက(အထောက်အပံ့)အကြောင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဇနက (ဖြစ်စေသော) အကြောင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ သိကြောင်းနည်းဖြင့်လည်းကောင်း ဖော်ပြခြင်းငှာ မတတ်ကောင်း။

ထို့အပြင် ဥဒါန်းပါဠိတော် (၁၇၇-၂၂၀)၌—

ရဟန်းတို့–နိဗ္ဗာန်သည် အသစ် အသစ်ဖြစ်လာသော တရားမဟုတ်။ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော တရားမဟုတ်။ တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော တရားမဟုတ်။ များစွာသော အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော တရားမဟုတ်။ သို့ရာတွင် ထိုနိဗ္ဗာန်သည် ပရမတ္ထအားဖြင့် ရှိသည်သာတည်း။ အကယ်၍ နိဗ္ဗာန်သည် ပရမတ္ထအားဖြင့် မရှိပဲ အဘာဝပညတ်သက်သက်သာဖြစ်ပါလျှင် လောက၌ အသစ်အသစ်ဖြစ်လာသော၊ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော၊ တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ များစွာသောအကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အပြီးသတ် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသည် မဖြစ်ကောင်းတော့ပေ၊ လောကမှ လွတ်မြောက်ခြင်းမည်သည် မရှိကောင်းတော့ပေ။

နိဗ္ဗာန်သည် မဂ်ဖိုလ်တို့၏ အာရုံအကြောင်းအနေဖြင့် ထင်ရှား ရှိ၏။ ထိုနိဗ္ဗာန်၌ ကာမဘာဝဆိုင်ရာ ရုပ်နာမ်တရားများ မရှိ၊ ရူပဘာဝဆိုင်ရာ ရုပ်နာမ်တရားများမရှိ၊ အရူပဘာဝဆိုင်ရာ နာမ်တရားများ မရှိ။ လောကသုံးသရာဆိုင်ရာ သိသူ၊ သိစရာအာရုံ၊ သိခြင်း ဟူ၍ အင်္ဂါသုံးရပ်တို့ ပေါင်းဆုံခြင်းသဘောမရှိ။

ရဟန်းတို့–နိဗ္ဗာန်သို့ လာရောက်ခြင်း၊ နိဗ္ဗာန်မှ ပြောင်းရွှေ့ သွားခြင်း၊ နိဗ္ဗာန်၌ တည်နေခြင်း၊ နိဗ္ဗာန်၌ စုတေခြင်း၊ နိဗ္ဗာန်၌ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းဟူ၍ မရှိ။ အမှန်အားဖြင့် နိဗ္ဗာန်သည် ဒေသလွန် (အပတိဋ္ဌ)၊ ကာလလွန် (အပဝတ္တ) တရားသာဖြစ်၏။ သိမှုနှင့် ပတ်သက်၍ သိသူ၊ သိစရာအာရုံ၊ သိခြင်းဟူ၍ အင်္ဂါသုံးရပ်တို့ ပေါင်းဆုံမှုမရှိခြင်းကြောင့် သိမှုလွန် (အနာရမ္မဏ) တရားသာ ဖြစ်၏။

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော် (၅၇)၌—

သင်္ခါရတရားသည် အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်တတ်၏။ နိဗ္ဗာန် သည် ထိုကဲ့သို့ မဖြစ်ပေါ်တတ်။ သင်္ခါရတရားသည် အလျဉ်မပြတ် ဖြစ်တတ်၏။ နိဗ္ဗာန်သည် ထိုကဲ့သို့ မဖြစ်တတ်။ သင်္ခါရတရားသည် ပုံသဏ္ဌာန် အထည်ကိုယ်ရှိသလို ထင်ရ၏။ နိဗ္ဗာန်သည် ထိုကဲ့သို့ မထင်ရ။ သင်္ခါရတရားသည် ချမ်းသာရန် ရည်သန်၍ အားထုတ် တတ်၏။နိဗ္ဗာန်သည် ထိုကဲ့သို့အားမထုတ်တတ်။ သင်္ခါရတရားသည် ရှေ့နောက်ဆက်စပ်၍ ဖြတ်တတ်၏။ နိဗ္ဗာန်သည် ထိုကဲ့သို့ မဖြတ်တတ်။

ဥဒါန်းပါဠိတော် (၈၆) ၌—

ဗာဟိယ–သင်သည် မျက်စိ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်ဟူသော ဒွါရတို့၌ မရှိ၊ ယင်းတို့ဆိုင်ရာ အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အတွေ့၊ သဘောဟူသော အာရုံတို့၌ မရှိ၊ စိတ်

စေတသိက်ဟူသော အာရမ္မဏိကတို့၌ မရှိ။ ထိုသို့ ဒွါရ၊ အာရုံ၊ အာရမ္မဏိကတို့၌ သင်မရှိခြင်းသည်ပင် ဒုက္ခ၏အဆုံး "နိဗ္ဗာန်" ပေတည်း။

သဠာယတန သံယုတ်ပါဠိတော် (၃၁၇) ၌—

ရဟန်းတို့– နိဗ္ဗာန်၌ မျက်စိနှင့်မြင်မှုဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသည် ချုပ်၏။ နားနှင့် ကြားမှုဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသည် ချုပ်၏။ နှာခေါင်းနှင့် နံမှုဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသည် ချုပ်၏။ လျှာနှင့် စားမှုဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသည် ချုပ်၏။ ကိုယ်နှင့် ထိတွေ့မှုဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသည် ချုပ်၏။ စိတ်နှင့် သိမှုဆိုင်ရာ မှတ်သားမှုသည် ချုပ်၏။

ဥဒါနအဋ္ဌကထာ (၃၅၃) ၌—

သင်္ခါရနှင့် နိဗ္ဗာန်တို့သည် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် သင်္ခါရတရားတို့၌ နိဗ္ဗာန်သည် မရှိသကဲ့သို့ ထို့အတူ နိဗ္ဗာန်၌လည်း သင်္ခါရတရားတို့သည် မရှိကြကုန်။ အမှန်အားဖြင့် သင်္ခါရတရားနှင့် နိဗ္ဗာန်တို့၏ ပေါင်းဆုံမိခြင်းသည် မဖြစ်ကောင်းပေ။

နိဗ္ဗာန်သည် အမှန်ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် နိဗ္ဗာန်၏သဘောကို မိလိန္ဒပဉှာ၌ ရှင်နာဂသိန် မိန့်ခဲ့သည့်အတိုင်း ပေါ်လွင်အောင် ပြောရန်ခက်ပါသည်။ လန်ဒန်မြို့ကို မရောက်ဖူးပဲ လန်ဒန်မြို့၏သဘောကို ပေါ်လွင်အောင် ပြောရန် ခက်သကဲ့သို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ရှိ၍သာ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ မဂ်စိတ်၊ ဖိုလ်စိတ်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာပြီး လောကသံသရာမှ လွတ်မြောက်သွားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်မရှိလျှင် မဂ်စိတ် ဖိုလ်စိတ်တို့လည်း ဖြစ်ပေါ်လာကြမည်မဟုတ်။ မဂ်စိတ် ဖိုလ်စိတ်တို့ မဖြစ်ပေါ်လျှင်လည်း ကိလေသာကို ပယ်သတ်နိုင်မည်မဟုတ်။ ကိလေသာကို မပယ်သတ်နိုင်လျှင်လည်း လောကသံသရာမှ လွတ်မြောက်နိုင်မည်မဟုတ်ပါချေ။

လောကသိနှင့် ပတ်သက်၍ဆိုရလျှင် သိသူလည်း ရှိရပါမည်။ သိစရာအာရုံလည်း ရှိရပါမည်။ သိစိတ်လည်း ရှိရပါမည်။ ဤအင်္ဂါ (၃) မျိုးပေါင်းဆုံခြင်းကိုပင် "သိသည်" ဟု ဆိုကြပါသည်။ ဤသုံးမျိုးသည် ဒေသနှင့်ကာလ ဘောင်အတွင်း၌သာ ဖြစ်ရှိရပါသည်။ ဒေသနှင့်ကာလဘောင်အတွင်း၌ ဖြစ်ပေါ်သမျှ သက်ရှိ သက်မဲ့ တရားဓမ္မများသည် "ဃန" လေးခု စက်ဝန်းမှ လွတ်ကင်းရန် မဖြစ်ကောင်းပါချေ။ "ဃန" လေးခု စက်ဝန်းအတွင်း၌ ကျရောက်သော တရားဓမ္မများကိုသာ နှုတ်ဖြင့် ပေါ်လွင်အောင် ပြောဆိုရပါသည်။ ယင်းသို့ ပြောဆိုသဖြင့် သိရသောအသိကို စာပေဝေါဟာရဖြင့် "ပရိယတ္တိအသိ" ဟု ဆိုကြပါသည်။ "ဃန" လေးခုစက်ဝန်းကို ကျော်လွန်၍ "ဃန"လေးခုစက်ဝန်းအပြင်၌ ကျရောက်သောတရားဓမ္မများကိုမူ နှုတ်ဖြင့် ပေါ်လွင်အောင် ပြောဆို၍ မရပဲ မှန်ကန်သောကျင့်စဉ်ဖြင့် သိစေရပါသည်။ နားလည်စေရပါသည်။ သဘောပေါက်စေရပါသည်။ ယင်းသို့ ကျင့်စဉ်ဖြင့် သိရသော အသိကို စာပေဝေါဟာရဖြင့် "ပဋိပတ္တိအသိ"ဟု ဆိုကြပါသည်။

သမ္မုတိသစ္စာအရ ဤလောက၌ သိတတ်သူပုဂ္ဂိုလ်၊ သိစရာအာရုံနှင့် သိစိတ်တို့သည် အမှန်ပင် ရှိကြပါသည်။ ယင်းသို့ သုံးမျိုးပေါင်းဆုံလိုက်ပါက သိမှုသဘောသည်လည်း အမှန်ပင် ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့ သုံးမျိုးသည် ကာမဘဝဆိုင်ရာ၊ ရူပဘဝဆိုင်ရာနှင့် အရူပဘဝဆိုင်ရာ သုံးမျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုး၌ ပါဝင်ကြသည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ကား ထိုဘဝသုံးမျိုးဆိုင်ရာတို့မှ အလွတ်ဖြစ်သဖြင့် မိမိတို့ဘဝသုံးမျိုးဆိုင်ရာ နယ်နိမိတ်မှနေ၍ မိမိတို့နယ်နိမိတ်အလွန်၌ရှိသော နိဗ္ဗာန်ကို မည်သို့လျှင် သိနိုင်ပါမည်နည်း။ အကယ်၍ သိနိုင်သည်ဆိုလျှင်လည်း ထိုအသိသည် မည်သို့သော အသိမျိုးဖြစ်ပါမည်နည်း။

ဒဿနဆရာတို့၏ သတ်မှတ်ချက်အရ မှန်ကန်သော လောကသိမှန်သမျှသည် ပဓာနအားဖြင့် ကာယကံရှင်တို့၏ ကိုယ်တွေ့ဖြင့် သက်သေပြနိုင်သည့်သဘော(ပစ္စက္ခသိဒ္ဓ)၊ ကြောင်းကျိုးဆက်နွယ်မှုဖြင့် သက်သေ

ပြနိုင်သည့် သဘော (အနုမာနသိဒ္ဓ)၊ ပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်ဖြင့် သက်သေပြနိုင်သည့်သဘော(သဒ္ဒေယျသိဒ္ဓ)ဟူ၍ သဘောသုံးမျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုး၌ ပါဝင်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသဘောသုံးမျိုးတို့တွင် ပစ္စက္ခ-သိဒ္ဓသည် အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်ပါသည်။ သိမှုဆိုင်ရာသဘောတရားအရ လောကသိဟူသမျှသည် သိတတ်သူ၊ သိစရာအာရုံ၊ သိစိတ်ဟူသော အင်္ဂါသုံးရပ်တို့တွင် "သိတတ်သူ" ဟူသော အင်္ဂါရပ်၌ ပဓာနအားဖြင့် မှီပါသည်။ သိတတ်သူဟူသော အင်္ဂါရပ်ထင်ရှားသလောက် သိမှုသည် လည်း ထင်ရှားပါသည်။ ဤနေရာ၌ "သိတတ်သူ" ဆိုသည်မှာ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျာ်း၊ မိန်းမဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါတို့၏ ကာယကံရှင် သဘောဖြစ်ပါသည်။ နှစ်ခြိုက်စွာ အိပ်မောကျချိန်ကာလ၌ "သိမှု" သဘောမထင်ရှားသည်မှာ "သိစရာအာရုံနှင့် သိစိတ်"တို့ ထင်ရှားသော်လည်း သိတတ်သူဟူသော ကာယကံရှင်သဘောမထင်ရှားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အိပ်မောကျချိန်၌ သိစရာအာရုံဆိုသည်မှာ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ဝေါဟာရဖြင့် ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်တို့ဖြစ်ပါသည်။ သိစိတ်ဟူသည် မှာ ဘဝင်စိတ်ဖြစ်ပါသည်။

လောကဝေါဟာရဖြင့် သိတတ်သူ- ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျာ်း၊ မိန်းမဟူသော ကာယကံရှင်သဘောကို အဘိဓမ္မာဝေါဟာရဖြင့် အနုသယဟု ခေါ်ပါသည်။ သိမှုနှင့်ပတ်သက်လျှင် တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိသည် အနုသယတွင် အပြင်္ဒာန်းဆုံးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသုံးမျိုးကို သံသရာချဲ့ (ပပဉ္စ) တရားများဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ တဏှာ၊မာန၊ဒိဋ္ဌိဆိုသည် မှာ ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ၊ အတ္တဟူသော ကာယကံရှင်သဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောများ ရှိနေသဖြင့်သာ လောကနှင့် လောကသိများ ရှိနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့မရှိလျှင် လောကသိများဆိတ်သုဉ်းပြီး လောကုတ္တရာသိများသာ ရှိကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ နိဗ္ဗာန်နှင့် နိဗ္ဗာန်သိသည် ထင်ရှားလာမည်ဖြစ်ပါသည်။

လောကသိမှန်သမျှတွင် "သိသူ" ဟူသော ကာယကံရှင်သဘော အမြဲပါဝင်နေသဖြင့် ယင်းသိမှုကို "ပြောသူ"က ပြောပြနိုင်ပြီး နာကြား

သူက နားလည်နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်သည် လောကုတ္တရာသဘော သက်သက်ဖြစ်သဖြင့် ယင်းနိဗ္ဗာန်ကိုသိရာတွင် "သိသူ"ဟူသော ကာယ ကံရှင် "အနုသယ" သဘောများ မပါဝင်တော့ပဲ သိစိတ် (မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်)နှင့် သိစရာအာရုံ(နိဗ္ဗာန်)တို့သာပါဝင်တော့သဖြင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပတ်သက်၍ ပြောသူကို ပြောနိုင်သလောက် နားကြားသူက နားမလည် နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့နားမလည်နိုင်ခြင်းသည် သိမှုသဘောတရား အရ လိုအပ်သော ပစ္စက္ခသိဒ္ဓကို အခြေမခံနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် နိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် မသိဖူး သေးသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ကာယကံရှင်

လောကသိမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ကာယကံရှင်ဆိုသည်မှာ အနုသယဖြစ်ပါ သည်။ ယင်းအနုသယသည် အုပ်စုအားဖြင့် အာရမ္မဏာနုသယနှင့် သန္တာနာနုသယဟူ၍(၂)မျိုးရှိပါသည်။ အာရမ္မဏာနုသယသည် အာရုံ ပိုင်းဆိုင်ရာ သဘောဖြစ်ပါသည်။ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ သဘောအရ အာရုံ တခုကို သိရာတွင် ၀လုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်း(ဃန)အနေဖြင့် သိပါ သည်။ အပိုင်းပိုင်း၊ အပြတ်ပြတ်အနေဖြင့် မသိပါ။ အမှန်အားဖြင့် အာရုံတခုသည် ကာလအားဖြင့်လည်း တခုတည်းမဟုတ်ပါ။ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်ဖြစ်ပါသည်။ ကာလအားဖြင့် တခုတည်းဟုမြင်လျှင် သန္တတိ- ဃနသဘော သက်ရောက်၍ အာရမ္မဏာနုသယအရ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင်ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသအားဖြင့်လည်း တခုတည်းမဟုတ်ပါ။ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသအားဖြင့် တခုတည်းဟု မြင်လျှင် သမူဟဃနသဘော သက်ရောက်၍ အာရမ္မဏာနုသယအရ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင် ဖြစ်ပါသည်။ ကြိယာအားဖြင့်လည်း တခုတည်းမဟုတ်ပါ။ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်ဖြစ်ပါသည်။ ကြိယာ အားဖြင့် တခုတည်းဟုမြင်လျှင် ကိစ္စဃနသဘောသက်ရောက်၍ အာရမ္မ- ဏာနုသယအရ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင်ဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထု

အားဖြင့်လည်း တခုတည်းမဟုတ်ပါ။ အပိုင်းပိုင်းအပြတ်ပြတ်ဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုအားဖြင့် တခုတည်းဟု မြင်လျှင် အာရမ္မဏဃနသဘော သက်ရောက်၍ အာရမ္မဏာနုသယအရ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင် ဖြစ်ပါသည်။

အာရုံတခုသည် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်စဉ်အဆင့်သို့ရောက်သောအခါ တလုံးတစည်းတည်း၊ တခုတည်းသဘောမှ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်သဘောကို ဆောင်လာပါသည်။ ဖြစ်၊ ပျက်သဘောဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ကျကျ မြင်နိုင်သည့် အနေအထားသို့ ရောက်လာပါသည်။ ဃန(ပညတ်)နှင့်ကွဲ၍ ပရမတ် ထင်လာပါသည်။ ထိုအခါ အာရမ္မဏာနုသယချုပ်ငြိမ်း၍ ဒုက္ခသစ္စာသဘော ထင်ရှားလာပါသည်။ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင်သဘော ကွယ်ပျောက်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာကာယကံရှင်သဘော ကွယ်ပျောက်ခြင်းကို မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိအရ သင်္ခါရနိမိတ်အာရုံမှ ထမြောက်ခြင်း (နိမိတ္တဝုဋ္ဌာန)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၌ မဟာစည်ဆရာတော်ကြီးက—

> အကြောင်းညီညွတ်လျှင် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သော ကိလေသာသည် ဖြစ်ပြီးမဟုတ်သောကြောင့် အတိတ်လည်း မဟုတ်။ နောက်ဖြစ်လတ္တံ့မဟုတ်သောကြောင့် အနာဂတ်လည်း မဟုတ်။ ဖြစ်ဆဲမဟုတ်သောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်လည်း မဟုတ်။ ကာလသုံးပါးမှ လွတ်သော အနုသယကိလေသာပေတည်း။ ဤအနုသယသည်လည်း သန္တာန်၌ ကိန်းခြင်း၊ အာရုံ၌ ကိန်းခြင်းအားဖြင့် (၂)မျိုး ပြား၏။ ထို(၂)မျိုးတို့တွင် မဂ်ဖြင့် မပယ်ရသေးသောကြောင့် ပုထုဇဉ်သေက္ခတို့၏သန္တာန်၌ ဘယ်အချိန်မဆို အကြောင်းညီညွတ်က ဖြစ်ပေါ်နိုင်သော ကိလေသာသည် သန္တာန်၌ကိန်းသော သန္တာနာနုသယမည်၏။ ထိုပုထုဇဉ်သေက္ခတို့သည်ပင် ဝိပဿနာမရှုမိ၍ "အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ"ဟု မှန်စွာ မသိအပ်သော အာရုံတိုင်း၌ ဘယ်အချိန်မဆို အကြောင်းညီညွတ်က "နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တ"ဟု ပြန်လည် စဉ်းစားလျှင် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သော ကိလေသာသည် မရှုမိ

သည့်အာရုံ၌ ကိန်းသော အာရမ္မဏာနုသယမည်၏။ ၎င်းကိုပင် အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္နဟူ၍လည်း ခေါ်၏။ ဝိပဿနာက ဤ အာရမ္မဏာနုသယကိလေသာကိုသာ ပယ်သည်ဟု သိအပ်၏-

ဟူ၍ ဖော်ပြထားပါသည်။

သန္တာနာနုသယသည် သိသူပုထုဇဉ်သေက္ခတို့၏ သန္တာန်၌ ကိန်းသော ကိလေသာသဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကိလေသာသည် ကာလ သုံးပါးမှ အလွတ်ဖြစ်ပါသည်။ ကာလသုံးပါးမှအလွတ်ဆိုသည်မှာ အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်ဟူ၍ ကာလအားဖြင့် ခွဲခြား၍ မဆိုကောင်းသည့် သဘောဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ကာလသုံးပါးမှ အလွတ် ဆိုသည်မှာ ထာဝရပစ္စုပ္ပန် သို့မဟုတ် အမြဲထာဝစဉ်ရှိနေသည့် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်ပါသည်။ ပုထုဇဉ် သေက္ခတို့၏ သန္တာန်၌ အမြဲထာဝစဉ် ရှိနေသည့် ကိလေသာဆိုသည်မှာ တဏှာ၊မာန၊ဒိဋ္ဌိဟူသော ပပဉ္စတရား သုံးပါးတို့၌ အခြေခံသည့် "ငါ သူတပါး ယောကျ်ား မိန်းမ"ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော သတ္တဝါသဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောသည် မဂ်ဖြင့် မပယ်နိုင်သေး သရွေ့ကာလပတ်လုံး ပုထုဇဉ်သေက္ခတို့၏ သန္တာန်ဝယ် ကာယကံမှု၌ဖြစ် စေ၊ ဝစီကံမှု၌ဖြစ်စေ၊ မနောကံမှု၌ဖြစ်စေ အမြဲထာဝစဉ်ပါရှိနေပါသည်။ သံသရာတလျှောက်လုံး သို့မဟုတ် ဘဝတလျှောက်လုံး ပုဂ္ဂိုလ်တဦးတည်း၊ သတ္တဝါတဦးတည်းအနေဖြင့် လုပ်ကိုင်၊ ပြောဆို၊ ကြံစည် တွေးခေါ်သည့် သဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောကို ကာယကံရှင်ဟု ခေါ်ပါသည်။

ဝိပဿနာရှုရာ၌ ဒုတိယဉာဏ်စဉ်အုပ်စု ဘယဉာဏ်၊ အာဒီနဝဉာဏ်၊ နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်တို့မှ စ၍ သိသူပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် တဦးတည်း တယောက်တည်း မဟုတ်ပဲ သိစိတ်အနေဖြင့် တခုစီ တခုစီ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ် မြင်လာပါသည်။ သိသူ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟူ၍ မရှိပဲ သိစိတ်သာ ရှိပြီး ယင်း သိစိတ်သည်လည်း ဖြစ်၊ ပျက် အစဉ်ဖြင့် တလုံးတစည်း တည်း၊ တခုတည်းမဟုတ်ပဲ တခုစီ တခုစီ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ် ဖြစ်သည်ဟု မြင်လာပါသည်။ ယင်းသို့မြင်ခြင်းသည် ဟင်းချက်နည်းဥပမာ

အရ သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ချိန် ဒုတိယဉာဏ်စဉ်အုပ်စု၌ ထင်ရှားသော်လည်း ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိချိန် ပထမဉာဏ်စဉ်အုပ်စု၏အဆုံး ဘင်ဂ်ဉာဏ်မှ စတင်ဖြစ်ပေါ်ပါသည်။ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်းအရ ဖော်ပြရလျှင် သိသူ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟူ၍ မရှိပဲ သိစိတ်သာရှိပြီး ယင်းသိစိတ်သည်လည်း ဖြစ်၊ ပျက်သဘောအရ တလုံးတစည်းဟည်း၊ တခုတည်းအနေဖြင့် မဟုတ်ပဲ တခုစီတခုစီ အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်အနေဖြင့်သာ ဖြစ်သည် ဟူ၍ မြင်ခြင်းသည် ပထမဉာဏ်စဉ်အုပ်စု အဆုံး ဘင်ဂ်ဉာဏ်၌ စတင်ဖြစ်ပေါ်ပြီး ဒုတိယဉာဏ်စဉ်အုပ်စု ဘယဉာဏ်မှ စတင်၍ ထင်ရှားပါသည်။

ထိုသို့ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုတို့၌ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် တခုဘည်း၊ တယောက်တည်းဟုမြင်လျှင် "ဃန" သဘောသက်ရောက်၍ သန္တာနာနုသယအရ သန္တာန်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင် ဖြစ်ပါသည်။ ဘင်ဂ်ဉာဏ် သို့မဟုတ် ဘယဉာဏ်အဆင့်သို့ရောက်သောအခါ သိသူ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါဟူ၍မရှိပဲ သိစိတ်သာရှိသည်ဟူ၍ မြင်လာပါသည်။ ဃနသဘော ကွယ်ပျောက်၍ ပရမတ်သဘောရောက်လာပါသည်။ ထိုအခါ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်းနှင့် သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ဖွန့်ခြင်းသဘော (၂)ရပ်တို့ ထင်ရှားလာပါသည်။ သန္တာန် သို့မဟုတ် အာရမ္မဏိကပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင်သဘော ကွယ်ပျောက်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ သန္တာန် သို့မဟုတ် အာရမ္မဏိကပိုင်းဆိုင်ရာ ကာယကံရှင်သဘော ကွယ်ပျောက်ခြင်းကို မဇ္ဈိမ ပဋိပဒါအရ ကမ္မဝဋ်၊ ကိလေသဝဋ်၊ ဝိပါကဝဋ်တို့မှ ထမြောက်ခြင်း (ပဝတ္တာဝုဋ္ဌာန)ဟု ခေါ်ပါသည်။

ဝိပဿနာရှုရာ၌ ဒဿနသဘောအရ ဗဟိဒ္ဓအာရုံဖြစ်သော သင်္ခါရ နိမိတ်ကို ပထမဆင့်အရ အာရုံပြုရပါသည်။ ယင်းအာရုံကို သမ္မသနဉာဏ်၊ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်၊ ဘင်ဂ်ဉာဏ်ဟူသော ပထမဉာဏ်စဉ်များဖြင့် အာရုံပြုပါသည်။ ယင်းဉာဏ်စဉ်များ၌ ဒုက္ခသစ္စာသဘောပေါ်လာပါသည်။ ဒုတိယ ဆင့်အရ အဇ္ဈတ္တအာရမ္မဏိကဖြစ်သော ပထမဉာဏ်စဉ်အုပ်စုကို အာရုံ အဖြစ် ထပ်ဆင့်၍ အာရုံပြုရပြန်ပါသည်။ ယင်းသို့ အာရုံပြုလိုက်သောအခါ

သမုဒယသစ္စာသဘောပေါ်လာပါသည်။ ဒုက္ခသစ္စာသည် မူလပထမဆင့်ရိုးရိုးအာရုံနှင့်ဆိုင်ပါသည်။ သမုဒယသစ္စာသည် မူလအာရမ္မဏိကမှ အာရုံအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားသော ဒုတိယအဆင့်အာရုံနှင့် ဆိုင်ပါသည်။ ဒုတိယဆင့်အာရုံတွင် အာရမ္မဏိကသဘောလည်း ပါဝင်ပါသည်။ အာရုံသဘောလည်း ပါဝင်ပါသည်။ အာရမ္မဏိကသဘောပါဝင်နေခြင်းကြောင့် အဇ္ဈတ္တသဘောရှိသော သမုဒယသစ္စာကို ပယ်နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အာရုံသဘောပါဝင်နေခြင်းကြောင့် ဗဟိဒ္ဓသဘောရှိသော ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အာရုံကိုသိသော အဆင့်၌ ဒုက္ခသစ္စာသဘောထင်ရှားပါသည်။ ယင်းအသိကိုပင် ထပ်၍ သိသောအဆင့်၌ သမုဒယသစ္စာသဘော ထင်ရှားပါသည်။ ဟင်းချက်နည်းဥပမာအရ အာရုံ၏အသိအဆင့်၌ ဒုက္ခသစ္စာသာထင်ရှားပြီး အသိ၏အသိအဆင့်၌မူ ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာ (၂)မျိုးလုံး ထင်ရှားပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် သစ္စာ (၄)ပါးလုံး ထင်ရှားအောင် ဝိပဿနာ ရှုနိုင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ ဒဿနရှုထောင့်မှ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်များကို တင်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လောကသိနှင့် လောကုတ္တရာသိ

လောကသိဆိုသည်မှာ အကျဉ်းအားဖြင့် သင်္ခါရတရားများကိုသိသော အသိဖြစ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာသိဆိုသည်မှာ သင်္ခါရတရားများ၏ ငြိမ်းရာ နိဗ္ဗာန်ကိုသိသော အသိဖြစ်ပါသည်၊ သင်္ခါရတရားများတွင် ချစ်စရာနှင့် မုန်းစရာ၊ တပ်မက်စရာနှင့် စက်ဆုပ်စရာ၊ ပျော်ရွှင်စရာနှင့် ငြီးငွေ့စရာ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး အဖုံဖုံ ဆန့်ကျင်ဘက်အာရုံများ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကသိသဘောအရ လောက၌ ချစ်ကြခြင်း မုန်းကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တပ်မက်ကြခြင်း စက်ဆုပ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပျော်ရွှင်ကြခြင်း ငြီးငွေ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သင်္ခါရတရားများငြိမ်းရာ နိဗ္ဗာန်၌ကား ချစ်စရာနှင့် မုန်းစရာ စသော သင်္ခါရသဘောများ လုံးဝ မရှိပေ။ သင်္ခါရတို့၏ ငြိမ်းခြင်းသက်သက်မျှသာရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကသိအမြင်ဖြင့်ဆိုရလျှင် နိဗ္ဗာန်ဟူသည် ချစ်စရာ၊ မုန်းစရာလည်း မဟုတ်။

တပ်မက်စရာ၊ စက်ဆုပ်စရာသည်း မဟုတ်။ ပျော်ရွှင်ဖွယ်ရာ၊ ငြီးငွေ့စရာ လည်း မဟုတ်။ လောကခံစားချက်ဖြင့် ခံစားရသည့် အခြားသောအရာ ဘာမျှမဟုတ်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘော သက်သက် မျှသာဟုတ်၏။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကို လောကသိအတွေ့အကြုံဖြင့် သိ၍ မရကောင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထို့အပြင် လောကသိမှန်သမျှသည် ကာယကံရှင်တို့၏ ကိုယ်တိုင် ကိုယ်ကျ အတွေ့အကြုံဖြင့် သက်သေပြနိုင်သည့်သဘော (ပစ္စက္ခသိဒ္ဓ) သော်လည်း ဖြစ်ရပါမည်။ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျမတွေ့ကြုံရစေကာမူ ကိုယ်တွေ့ ကို အခြေခံ၍ အကြောင်းအကျိုးဆက်နွှယ်မှုဖြင့် သက်သေပြနိုင်သည့် သဘော (အနုမာနသိဒ္ဓ) သော်လည်း ဖြစ်ရပါမည်။ ကိုယ်တွေ့နှင့် အကြောင်းအကျိုးဆက်နွှယ်မှုဖြင့် သက်သေမပြနိုင်စေကာမူ ကိုယ်တွေ့နှင့် အကြောင်းအကျိုးဆက်နွှယ်မှုနှစ်မျိုးကိုအခြေခံ၍ အသိပညာရှင်၊အတတ် ပညာရှင်တို့၏အဆိုအမိန့်ဖြင့် သက်သေပြနိုင်သည့်သဘော(သဒ္ဒေယျသိဒ္ဓ) သော်လည်း ဖြစ်ရပါမည်။ သို့ရာတွင် လောကုတ္တရာ (နိဗ္ဗာန်) သိကား သင်္ခါရတရားတို့၏ဖြစ်ခြင်းနှင့် မပတ်သက်ပဲ သင်္ခါရတရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်း ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သဖြင့် သင်္ခါရဆိုင်ရာ သက်သေပြချက်များဖြစ်သော ကိုယ်တွေ့ဖြင့်လည်း သက်သေပြ၍ မရ။ အကြောင်းအကျိုးဆက်နွှယ်မှုဖြင့်လည်း သက်သေပြ၍မရ။ အသိပညာရှင် အတတ်ပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်ဖြင့် လည်း သက်သေပြ၍ မရ။ သက်သေပြ၍ ရသည်ကား အစွန်းနှစ်ဘက် ဖြစ်သည့် နိမိတ္တနှင့် ပဝတ္တတို့မှ လွတ်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်တို့၏ အသိဖြင့်သာ သက်သေပြ၍ ရပါသည်။ ယင်းကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းဖြင့် သက်သေပြခြင်း (သစ္ဆိကာရဏသိဒ္ဓ) ဟူ၍ ခေါ်ပါ သည်။ နိဗ္ဗာန်သိကို ဤသက်သေပြခြင်းတမျိုးဖြင့်သာ မှန်ကန်စွာ သက်သေပြနိုင်ပါသည်။

အကြမ်းအားဖြင့် ပစ္စက္ခကိုလည်း မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူ၍ ခေါ်ပါ သည်။ သစ္ဆိကရဏကိုလည်း မျက်မှောက်ပြုခြင်းဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပစ္စက္ခ၌ ကာယကံရှင်သဘောပါဝင်ပါသည်။ သစ္ဆိကရဏ၌

ကာယကံရှင်သဘော လုံးဝပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။ ဤနေရာ၌ ကာယကံရှင် ဆိုသည်မှာ အနုသယကိလေသာကို ဆိုပါသည်။ လောကဝေါဟာရဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသဘောကို ဆိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပစ္စက္ခသိဟူသည် လောကဝေါဟာရဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သိဖြစ်ပါသည်။ သစ္စိကရဏသိဟူသည် ဓမ္မသိ ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သိ "ပစ္စက္ခဉာဏ်"၌ သိသူ၊ သိစရာအာရုံ၊ သိစိတ် တို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းကို နာနာရသအနေဖြင့် ရအပ်ပါသည်။ ဓမ္မသိ "သစ္စိကရဏဉာဏ်"၌ သိသူ၊ သိစရာအာရုံ၊ သိစိတ်တို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်း သဘောကို ကေရသအနေဖြင့် ရအပ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် ကေရသခေါ် ဝိမုတ္တိရသဖြင့် နိဗ္ဗာန်၏ ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိမှုကို သိအပ်ပါ သည်။

အခန်း (၁)

လောကတရားများ

လူသား

လူသည် ဖြဟ္မာမှ ဆင်းသက်သည်ဟူ၍လည်း ဆိုကြ၏။ မျောက်မှ ဆင်းသက်သည်ဟူ၍လည်း ဆိုကြ၏။ ထိုအဆိုများအရ ဗြဟ္မာမှဆင်းသက်လျှင် မြင့်မြတ်သော စိတ်ရှိသူဖြစ်၏။ မျောက်မှဆင်းသက်လျှင် ယုတ်ညံ့သော စိတ်ရှိသူဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် လူ၌ မြင့်မြတ်သော နတ်ဗြဟ္မာသဘောကိုလည်း တွေ့ရ၏။ ယုတ်ညံ့သော တိရစ္ဆာန်သဘောကိုလည်း တွေ့ရ၏။

ထို့ကြောင့် လူသည် ဗြဟ္မာတပိုင်း တိရစ္ဆာန်တပိုင်းဟူ၍ ဆိုသော် ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အရပ်သုံးဝေါဟာရဖြင့် ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ ဝေါဟာရဖြင့်ဆိုရလျှင် လူသည် ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့၏ စုပေါင်းရာဌာနဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်စိတ်နှင့် အကုသိုလ်စိတ်တို့သည် လူတို့၏သန္တာန်၌ သင့်သလိုဖြစ်ပေါ်နေကြပါသည်။ နှလုံးသွင်းကောင်းလျှင် ကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်၍ နှလုံးသွင်းမကောင်းလျှင် အကုသိုလ်စိတ်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ကုသိုလ်စိတ်ကို အဆန်တရား ဟူ၍ခေါ်ပြီး အကုသိုလ်စိတ်ကို အစုန်တရား ဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ အဆန်တရားသည် ခက်ခဲသော သဘောရှိပါသည်၊ နိမ့်ရာမှ မြင့်ရာသို့တက်သော သဘောရှိပါသည်။ အစုန်တရားသည် လွယ်ကူသော သဘောရှိပါသည်။ မြင့်ရာမှ နိမ့်ရာသို့ ဆက်သော သဘောရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူသည် နိမ့်ရာ အောက်အဝီစိသို့လည်း ဆင်းနိုင်ပါသည်။ မြင့်ရာ အထက်ဘဝဂ်သို့လည်း တက်နိုင်ပါသည်။ အနိမ့်နှင့်အမြင့်တို့မှလွတ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့လည်း သွားနိုင်ပါသည်။ ကြိုက်ရာလမ်းအတိုင်း ကြိုက်သလိုသွားနိုင်ပါသည်။ ဤသည်တို့မှာ လူ့ဘဝဖွဲ့စည်းပုံအရ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် စွမ်းဆောင်ချက်များ ဖြစ်ပါသည်။

သိမှုနှင့် ပတ်သက်၍လည်း လူသားသည် အလွန် အသိရခက်သော ပဟေဠိတပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ လူသား၏ အသိနှင့်ပတ်သက်၍ ကေနဉပနိသျှဒ် (၂၊ ၃)၌—

ယဿျာမတံ တဿျ မတံ၊ မတံ ယဿျ န ဝေဒ သော။
အဝိညာတံ ဝိဇာနတာံ၊ ဝိညာတံ အဝိဇာနတာံ။

ယဿျ၊ အကြင်သူသည်။ အမတံ၊ မသိအပ်။ တဿျ၊ ထိုသူသည်။ မတံ၊ သိအပ်၏။ ယဿျ၊ အကြင်သူသည်။ မတံ၊ သိအပ်၏။ သော၊ ထိုသူသည်။ န ဝေဒ၊ မသိ။ ဝိဇာနတာံ၊ သိသူတို့သည်။ အဝိညာတံ၊ မသိအပ်။ အဝိဇာနတာံ၊ မသိသူတို့သည်။ ဝိညာတံ၊ သိအပ်၏—

ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

သုတ်မဟာဝါအဋ္ဌကထာ (၃၄၇)၌—

ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ၊ ယံ ဒိဋ္ဌံ တံ န ပဿတိ။
အပဿံ ဗဇ္ဈတေ မူဠှော၊ ဗဇ္ဈမာနော န မုစ္စတိ။

ယံ၊ အကြင်ဝတ္ထုကို။ ပဿတိ၊ မြင်၏။ တံ၊ ထိုဝတ္ထုသည်။ န ဒိဋ္ဌံ၊ မြင်နိုင်သောဝတ္ထုမဟုတ်။ ယံ၊ အကြင်ဝတ္ထုသည်။ ဒိဋ္ဌံ၊ မြင်နိုင်သောဝတ္ထုဖြစ်၏။ တံ၊ ထိုဝတ္ထုကို။ န ပဿတိ၊ မမြင်။ အပဿံ၊ မမြင်သော။ မူဠှော၊ သူမိုက်ကို။ ဗဇ္ဈတေ၊ နှောင်ဖွဲ့အပ်၏၊ ဗဇ္ဈမာနော၊ နှောင်ဖွဲ့ခြင်းခံရသော်။ န မုစ္စတိ၊ မလွတ်မြောက်—

ဟူ၍ ဟောကြားထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဤအဆိုအမိန့်များအရ လူသည် သိလျက် မသိသူဖြစ်၏။ မြင်လျက် မမြင်သူဖြစ်၏။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လူသည် အသိဆုံးနှင့် မသိဆုံးဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် လူသည် အသိရအခက်ဆုံးနှင့် အသိရလွယ်ကူဆုံး

သော ပဟေဠိတပုဒ်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ပဟေဠိတပုဒ်ဖြစ်ရခြင်းသည် လောကသိနှင့် လောကုတ္တရာသိတို့ ရောနှောနေသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ လောကသိကို လောကသိမှန်း သိလျှင်လည်း လွယ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာသိကို လောကုတ္တရာသိမှန်း သိလျှင်လည်း လွယ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် လောကသိကို လောကုတ္တရာသိဟူ၍လည်းကောင်း၊ လောကုတ္တရာသိကို လောကသိဟူ၍လည်းကောင်း မှားယွင်းစွာသိလျှင် ခက်ပါသည်။ လောကသိနှင့် လောကုတ္တရာသိတို့သည် အချင်းချင်း ဖြောင့်ဖြောင့် ဆန့်ကျင်ကြပါသည်။

အရှိတရား (၂)မျိုး

ဤလောကတွင် အရှိတရား (၂)မျိုးရှိပါသည်။ အရှိတရားဟူသည်မှာ အဖြစ်တရားကဲ့သို့ ကာလသုံးပါးမရှိပဲ ကာလသုံးပါးမှ အလွတ်ဖြစ်ပါသည်။ ကာလသုံးပါးမှ လွတ်သဖြင့် ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်အားဖြင့် ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက် သဘောမရှိပဲ အမြဲထာဝစဉ်ရှိနေသည့် ထာဝရပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအရှိတရားသည် လောကအရှိတရားနှင့် လောကုတ္တရာအရှိတရားဟူ၍ (၂)မျိုးဖြစ်ပါသည်။ လောကအရှိတရားဟူသည်မှာ အဘိဓမ္မာဝေါဟာရအရ "အနုသယ" ဖြစ်ပါသည်။ အရပ်သုံးဝေါဟာရအရ "ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော" ဖြစ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာအရှိတရား ဟူသည်မှာ နိဗ္ဗာန် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအရှိတရား(၂)မျိုးလုံး ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်အားဖြင့် ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက် သဘောမရှိပဲ ကာလသုံးပါးမှ အလွတ်ဖြစ်ကြပါသည်။ ကာလသုံးပါးမှ အလွတ်ဖြစ်၍သာ အမြဲထာဝစဉ် ရှိနေနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုအရှိတရား (၂)မျိုးသည် ကာလသုံးပါးမှ အလွတ်ချင်းတူသော်လည်း သဘောအားဖြင့် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ကြပါသည်။ လောကအရှိတရား "အနုသယ" သည် ဘာဝမုခေါ် အဖြစ်တရားများ၏ နှုတ်ခမ်းဝ ဖြစ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာအရှိတရား "နိဗ္ဗာန်" သည် အဘာဝမုခေါ် မဖြစ်တရားများ၏ နှုတ်ခမ်းဝဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အဖြစ်တရားများ၏ နှုတ်ခမ်းဝဆိုသည်မှာ လောကသံသရာ၏ ထွက်ပေါ်ရာကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မဖြစ်တရားများ၏ နှုတ်ခမ်းဝဆိုသည်မှာ လောကသံသရာ၏

ချုပ်ငြိမ်းရာကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လောကသံသရာသည် ဇနသပ မှဖြစ်ပေါ်ပြီး နိဗ္ဗာန်၌ အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်းပါသည်။ ထေရဝါဒ အရ ဖြစ်ရာသည် ဖြစ်ရာသတ်သတ်၊ ချုပ်ရာသည် ချုပ်ရာသတ်သတ် ဖြစ်ပါသည်။ ဖြစ်ရာနှင့် ချုပ်ရာသည် တခုတည်းမဟုတ်ပါ။

သို့ရာတွင် မဟာယာနအာဘိဓမ္မာဆရာ နာဂါရ်ဂျုန-ကမူ သူ၏ မာဓျမိကကာရိကာ (အခန်း-၂၅၊ ဂါထာ-၁၉၊ ၂၀)၌ နိဗ္ဗာန်နှင့် သံသရာသည် တခုတည်းဖြစ်ကြောင်း ဤသို့ဆိုပါသည်—

> န နိဗ္ဗာနဿ သံသာရတ်၊ ကိဉ္စိဒတ္ထိ ဝိသေသဏံ။ (၁၉)
> န နိဗ္ဗာနဿ ယာ ကောဋိး၊ ကောဋိး သံသာရဿ စ။
> န တယောရန္တရံ ကိဉ္စိတ်၊ သုသူခုမ မပိ ဝိဒျတေ။ (၂၀)

နိဗ္ဗာနဿ၊ နိဗ္ဗာန်၏၊ သံသာရတ်၊ သံသရာမှ။ ကိဉ္စိတ်၊ တစုံတခုသော။ ဝိသေသဏံ၊ ထူးခြားမှုသည်။ န အတ္ထိ၊ မရှိ။ နိဗ္ဗာနဿ၊ နိဗ္ဗာန်၏။ ယာ ကောဋိး၊ အကြင်နယ်နိမိတ်အစွန်း သည်။ သံသာရဿ၊ သံသရာ၏။ ကောဋိး စ၊ နယ်နိမိတ်အစွန်း ပင်တည်း။ တယော၊ နိဗ္ဗာန်နှင့်သံသရာ (၂)ခုတို့တွင်။ သုသူခုမံ၊ အလွန်သိမ်မွေ့သော။ ကိဉ္စိတ်၊ တစုံတခုသော။ အန္တရံ အပိ၊ ခြားနားခြင်းသော်မျှပင်။ န ဝိဒျတေ၊ မရှိ။

ဤဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်နှင့်သံသရာသည် အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် တစုံတရာ ဘာမျှခြားနားခြင်းမရှိ။ ကြည့်သူ၏အမြင်အရသာ ခြားနားခြင်းရှိပါသည်။ ကြည့်သူ၏သန္တာန်၌ အဝိဇ္ဇာရှိနေလျှင် သံသရာအဖြစ်မြင်ရပါမည်။ သင်္ခါရ တရားတို့၏ ဖြစ်ခြင်းသဘောအဖြစ် မြင်ရပါမည်။ အကယ်၍ ကြည့်သူ၏ သန္တာန်၌ အဝိဇ္ဇာမရှိတော့လျှင် နိဗ္ဗာန်အဖြစ်မြင်ရပါမည်။ သင်္ခါရတရား တို့၏ မဖြစ်နိုင်ခြင်းသဘောအဖြစ် မြင်ရပါမည်။ အမှန်အားဖြင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် သံသရာသည် "သုည" သာဖြစ်၏။

ဗြာဟ္မဏဝါဒီတို့ကမူ ဤသာဥပနိသျှဒ်ပဏ္ဏာမဂါထာ၌ သံသရာသည် ဗြဟ္မာမှ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သဖြင့် သံသရာနှင့် ဗြဟ္မာသည် အကျိုးနှင့် အကြောင်းသဘောအရ ခြားနားသော်လည်း တရားကိုယ်အရ မခြားနားပဲ တခုတည်းသော ဗြဟ္မာသာဖြစ်ကြောင်း ဤသို့ဆိုကြပါသည်—

> ပူဏ္ဏမဒး ပူဏ္ဏမိဒံ၊ ပူဏ္ဏာတ် ပူဏ္ဏမုဒစ္စတေ။
> ပူဏ္ဏသျ ပူဏ္ဏမာဒါယ၊ ပူဏ္ဏမေဝါဝသိသျတေ။

> အဒး၊ ထိုဗြဟ္မာသည်။ ပူဏ္ဏံ၊ အနန္တတရားတည်း။ ဣဒံ၊ ဤလောက သံသရာသည်။ ပူဏ္ဏံ၊ အနန္တတရားတည်း။ ပူဏ္ဏံ၊ အနန္တလောက သည်။ ပူဏ္ဏာတ်၊ အနန္တဗြဟ္မာမှ။ ဥဒစ္စတေ၊ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ပူဏ္ဏသျ၊ အနန္တထဲမှ။ ပူဏ္ဏံ၊ အနန္တကို။ အာဒါယ၊ ထုတ်ယူလိုက် စေကာမူ။ ပူဏ္ဏမေဝ၊ အနန္တသည်သာလျှင်။ အဝသိသျတေ၊ ကြွင်းကျန်၏။

ဤဝါဒအရ အနန္တသည် မရေမတွက်နိုင် မတိုင်းတာနိုင်သော သဘော ဖြစ်၏။ အန္တသည် ရေတွက်နိုင် တိုင်းတာနိုင်သော သဘောဖြစ်၏။ အနန္တ နှင့် အန္တသည် အချင်းချင်း ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်၏။ အနန္တသည် အနန္တသတ်သတ် ဖြစ်၏၊ အန္တသည် အန္တသတ်သတ် ဖြစ်၏။ အန္တ များကို စုပေါင်းလိုက်ရုံမျှနှင့် အန္တသည် အနန္တဖြစ်ပေါ်မလာနိုင်ပေ။ ထို့အတူ အနန္တထဲမှ အနန္တကို နုတ်ယူလိုက်ရုံမျှနှင့်လည်း အနန္တသည် အန္တဖြစ်မသွားနိုင်ပေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အနန္တသည် အရေအတွက် သို့မဟုတ် အတိုင်းအတာပြဋ္ဌာန်းသော သဘောမဟုတ်ပဲ အရည်အချင်း ပြဋ္ဌာန်းသော သဘောဖြစ်၏။ အန္တသည် အရည်အချင်းပြဋ္ဌာန်းသော သဘောမဟုတ်ပဲ အရေအတွက်နှင့် အတိုင်းအတာပြဋ္ဌာန်းသော သဘော ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဖန်ဆင်းသောအခါ ဗြဟ္မာထဲမှ လောကကိုနုတ်ယူ၍ ဖန်ဆင်းလိုက်လျှင်လည်း ဗြဟ္မာသည် အန္တဖြစ်မသွားပဲ အနန္တအဖြစ်သာ ကျန်ရစ်ပါ၏။ လွတ်မြောက်သောအခါ လောကထဲမှ ဗြဟ္မာကိုနုတ်ယူ၍

လွတ်မြောက်သွားလျှင်လည်း လောကသည် အနန္တဖြစ်မသွားပဲ အနန္တ အဖြစ်သာ ကျန်မည်ဖြစ်၏။ ဝါနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် အနန္တဟူသည် တိုးလည်းမလာ၊ လျော့လည်းမသွားကောင်းသော သဘောသာဖြစ်၏။ တိုးခြင်းနှင့်လျော့ခြင်းတို့သည် အရေအတွက်၊ သို့မဟုတ် အတိုင်းအတာ ပြဋ္ဌာန်းသော အန္တနှင့်သာ သက်ဆိုင်ပြီး အရေအတွက်၊ သို့မဟုတ် အတိုင်းအတာ မပြဋ္ဌာန်းပဲ အရှည်အချင်းပြဋ္ဌာန်းသော အနန္တနှင့် မသက်ဆိုင်ပေ။

ဗြာဟ္မဏဝါဒ၌လည်း လွတ်မြောက်ခြင်းကို ဆိုကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓဝါဒ၌လည်း လွတ်မြောက်ခြင်းကို ဆိုကြပါသည်။ အဆိုခြင်း အကျင့်ချင်း ဝါခုနှင့်တခု မတူစေကာမူ "လွတ်မြောက်ခြင်း"ကိုယုံကြည်ရာ၌မူ အတူတူ ပင်ဖြစ်ပါသည် သတ္တဝါတို့သည် မှန်ကန်သော ကျင့်စဉ်ကြောင့် လောက သံသရာမှ လွတ်မြောက်သွားကြပါသည်။ လွတ်မြောက်သွားပြီးနောက် လောကသံသရာသို့ တဖန်ပြန်လာခြင်းမရှိတော့ပါ။ ထိုသို့လွတ်မြောက် သွားပြီးနောက် လောကသံသရာသို့ ပြန်လာခြင်းမရှိတော့သည့်အတွက် လောကသံသရာသည်လည်း တဖြည်းဖြည်း ယော်၍ ယော်၍ သွားခြင်းမရှိပါ။ လွတ်မြောက်ရာနိဗ္ဗာန်၊ သို့မဟုတ် ဗြာဟ္မဏဝါဒအရ ဗြဟ္မာသည်လည်း တဖြည်းဖြည်း ကြီး၍ ကြီး၍ လာခြင်းမရှိပါ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဓာတ်နှင့် ဒြပ်ကဲ့သို့ ဒြပ်များ ကုန်၍ ကုန်၍သွားသော်လည်း ဓာတ်မှာမူ တိုးချဲ့လျော့ ခြင်းမရှိသကဲ့သို့ ဝေနေယျသတ္တဝါများ လျော့၍ လျော့၍ သွားသော်လည်း လောကသံသရာနှင့်နိဗ္ဗာန်သည် ယော်ခြင်း ကြီးခြင်းမရှိ ကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ "အနန္တ"၏ အံ့ဖွယ် စွမ်းဒင်ဖြစ်ပါသည်။

သက်ရောက်အား (၂)မျိုး

ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာများနှင့်ပတ်သက်၍ နျူးတန်က "သက်ရောက်မှုတိုင်းတွင် ယင်းနှင့် ပမာဏတူညီပြီး ဦးတည်ဘက်ဆန့်ကျင်သော တုန့်ပြန်သက် ရောက်မှု ဝါခုရှိသည်" ဟူ၍ ဆိုခဲ့ပါသည်။ ဤအဆိုကိုမှီ၍ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့၏သဘောကို ဆိုရလျှင် လူ့ဘဝအပေါ်၌ သက်ရောက်

အားနှင့် တန်ပြန်သက်ရောက်အားတို့ အစုံလိုက်ရှိကြပါသည်။ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့သည် ဦးတည်ဘက်အားဖြင့် အချင်းချင်းဆန့်ကျင်ကြပါ သည်။ ကုသိုလ်သည် အဆန်သဘောရှိ၍ အကုသိုလ်သည် အစုံသဘော ရှိပါသည်။ ကုသိုလ်၏အဆန်သဘောဖြင့် လူသည် သံသရာ၌ ကျင်လည် လိုပါက နတ်ဘဝကိုလည်း ရနိုင်ပါသည်။ ဗြဟ္မာဘဝကိုလည်း ရနိုင်ပါ သည်။ သံသရာမှ ထွက်မြောက်လိုပါကလည်း မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ပါသည်။

လူ့ဘဝသည် မိမိအပေါ်သက်ရောက်သော ကုသိုလ်အားဖြင့် အထက် သို့ဆန်တိုင်း လွတ်လွတ်ဆန်နိုင်သည် မဟုတ်ပါ။ မိမိအပေါ်တန်ပြန်သက် ရောက်သော အကုသိုလ်အားကို ဆန့်ကျင်၍ အထက်သို့ဆန်ရခြင်းဖြစ်ပါ သည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာသဘောအရ အရာဝတ္ထုတခုသည် မြေပြင်မှ အထက် သို့ဆန်တိုင်း ကမ္ဘာမြေကြီး၏ ဆွဲငင်အားကို ဆန့်ကျင်၍ ဆန်တက်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာမြေကြီး၏ ဆွဲငင်အားကြောင့်ပင် နောက်ဆုံး၌ ထိုအရာဝတ္ထုသည် ကမ္ဘာမြေပြင်ပေါ်သို့ ပြန်လည်ကျရောက်ရခြင်းဖြစ် ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ တစုံတခုသော စက်ယန္တရား၏ လွှင့်တင်အား ကြောင့် မြေပြင်မှ အပေါ်သို့တက်သွားသော အရာဝတ္ထုတခုပေါ်တွင် စက်ယန္တရား၏ "လွှင့်တင်" (အဆန်) အားနှင့် ကမ္ဘာမြေကြီး၏ "ဆွဲငင်" (အစုန်) အားတို့သည် ဦးတည်ဘက်အားဖြင့် အချင်းချင်းဆန့်ကျင်လျက် အပြိုင်သက်ရောက်နေကြခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ အပြိုင်သက်ရောက်နေသော အား (၂) မျိုးတွင် စက်ယန္တရား၏ "လွှင့်တင်" (အဆန်) အားကို သက်ရောက်အားဟူ၍ ခေါ်ပြီး ကမ္ဘာမြေကြီး၏ " ဆွဲငင် " (အစုန်) အားကို တန်ပြန်သက်ရောက်အားဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ဤသို့လျှင် နျူတန်၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နိယာမအရ အရာဝတ္ထုတခုပေါ်တွင် သက်ရောက်အားနှင့် တန်ပြန်သက်ရောက်အားတို့သည် ဦးတည်ဘက် အားဖြင့် အချင်းချင်းဆန့်ကျင်လျက် အပြိုင်သက်ရောက်နေကြပါသည်။ ထိုသို့သက်ရောက်ရာတွင် အရာဝတ္ထုသည် "အား" သာသည့်ဘက်သို့ ရွေ့ရှားပါသည်။ အားချင်းညီသည့်အခါ ရပ်တန့်၍ ငြိမ်သက်ပါသည်။

ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နိယာမနည်းတူ လူသည် ကုသိုလ်ကံကိုပြုသဖြင့် မိမိဘဝအပေါ်၌ "ကုသိုလ်" အဆန်အားသက်ရောက်တိုင်း "အကုသိုလ်" အစုန်အား သည်လည်း ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် အပြိုင်သက်ရောက်-ပါသည်။ ဤနေရာ၌ "အကုသိုလ်"အစုန်အား အပြိုင်သက်ရောက်ခြင်းဆိုသည်မှာ ကုသိုလ်ကံပြုရာ၌ " ငါလုပ်သည်၊ ငါပြောသည်၊ ငါကြံစည်သည်"ဟူ၍ " ငါ "အစွဲသဘော ပါဝင်နေခြင်းကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ "ငါ" သဘော ဆိုသည်မှာလည်း "ပုဂ္ဂိုလ်"သဘော၊ " သတ္တဝါ "သဘောပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘော ပါဝင်နေသရွေ့ ကာလပတ်လုံး လူသည် အမြင့်ဆုံး ဗြဟ္မာ့ဘုံအသိသာ ဆန်တက်နိုင်ပြီး နောက်ဆုံးတနေ့တွင် အပါယ်လေးဘုံသို့ ပြန်လည်စုန်ဆင်းလာရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော မပါဝင်တော့မှသာ လောကသံသရာမှ လွတ်မြောက်ပြီး ကုသိုလ်သည်လည်း ကုသိုလ်မဟုတ်တော့ပဲ ကြိယာအဖြစ်သို့ ရောက်သွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် " ငါ "ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော ပါဝင်နေသဖြင့်သာ " ကုသိုလ် " အမည်ရနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ကုသိုလ်အမည်ရစရာ အကြောင်းမရှိတော့ပါချေ။ အကျဉ်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လောကီကုသိုလ်တိုင်း၌ အကုသိုလ်သည် "ငါ၊ ငါ"ဟူသော အနုသယသဘောဖြင့် မလွဲသာ မရှောင်သာ ပါဝင်နေမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်သည် အကုသိုလ်၏ အနုသယသဘောကို ဆန့်ကျင်နေစဉ်သာ ကုသိုလ်အမည်ရပြီး အကုသိုလ်၏ အနုသယသဘောမှ လုံးဝ လွတ်မြောက်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက် ကုသိုလ်အမည်မရနိုင်တော့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့၏ သဘောကို ခြုံငုံ၍ဆိုရလျှင် လူ့ဘဝအပေါ်၌ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့သည် အဆန်နှင့် အစုန်အနေဖြင့် အချင်းချင်းဆန့်ကျင်ကာ အပြိုင်သက်ရောက်နေကြသည်။ အဆန်အားက သာလွန်ပါက အဆန်ဘက်သို့ရွေ့ရှားပြီး လူချမ်းသာ၊ နတ်ချမ်းသာများကို ရရှိသည်။ အစုန်အားက သာလွန်ပါက အစုန်ဘက်သို့ရွေ့ရှားပြီး အပါယ်ဆင်းရဲကို ရရှိသည်။ အားချင်းတူညီပါက ရပ်တန့်တည်ငြိမ်ပြီး .

" အဟောသိကံ "ဖြစ်ကာ ကမ္မပထ မမြောက်တော့ချေ။ အဆန်အားက အစုန်အားမှ အပြီးတိုင် လွတ်မြောက်သွားလျှင် ကုသိုလ်သဘောမှ ကြိယာသဘောသို့ ပြောင်းသွားသည်။

လူ့ဘဝဟူသည်မှာ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တည်းဟူသော ဆန့်ကျင်ဘက် အားတစုံတို့၏ အပြိုင်သက်ရောက်ရာဌာနဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူ့ဘဝကို လေ့လာလျှင် ယင်း ဆန့်ကျင်ဘက် အားတစုံကိုလည်း လေ့လာရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုအားတစုံတွင် ပထမဦးစွာ အကုသိုလ်သဘောကို လေ့လာသင့်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သံသရာစက်ဝန်းသည် အကုသိုလ် "အဝိဇ္ဇာ"ကစပြီး လူ့ဘဝတွင်လည်း ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် (၂) မျိုးအနက် ဘဝကိုတပ်မက်သည့် လောဘ (ဘဝနိကန္တိကလောဘ) အကုသိုလ်က စတင်ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အကုသိုလ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဖွင့်ဆိုသောအခါ ကျမ်းဂန်များတွင် အဆင့်(၃)ဆင့်ထား၍ ဖွင့်ဆိုလေ့ ရှိပါသည်။ ယင်းအဆင့်(၃)ဆင့်တို့မှာ–

(၁) အနုသယအဆင့်၊

(၂) ပရိယုဋ္ဌာနအဆင့်၊

(၃) ဝီတိက္ကမအဆင့်–

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆင့် (၃) ဆင့်တို့တွင် အနုသယအဆင့်မှာ ကာလသုံးပါးမှ အလွတ်အဆင့်ဖြစ်ပါသည်။ ကာလသုံးပါးမှအလွတ်ကို ဒဿနကျမ်းများ၌ ထာဝရပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ပရိယုဋ္ဌာနအဆင့်မှာ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်အဆင့်ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းညီညွတ်သောအခါ အနုသယအဆင့်မှ ပရိယုဋ္ဌာနအဆင့်သို့ ကူးပြောင်းပါသည်။ ဝီတိက္ကမအဆင့်မှာ ပရိယုဋ္ဌာနအဆင့်မှ ကာယကံ၊ ဝစီကံအဖြစ်သို့ လွန်ကျူးလာသည့်အဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆင့် (၃)မျိုးတို့အနက် အနုသယအဆင့် အကုသိုလ်ကို လောကသစ္စာအားဖြင့် လောကအရှိတရားဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာသစ္စာအားဖြင့်မူ နိဗ္ဗာန်သာ အရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ လောကအရှိတရားဖြစ်သည့် "အနုသယ" ကို

ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘော ဟူ၍လည်း အရပ်သုံးဝေါဟာရဖြင့် ခေါ်ကြပါသေးသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောသည် လောကသစ္စာအရ ဇာတ်အနေဖြင့် မပြောင်းလဲပဲ ယောကတွင် အမြဲထာဝစဉ် ရှိနေပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနုသယကို လောကသစ္စာအားဖြင့် "အနန္တ" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်ကို လောကုတ္တရာသစ္စာအားဖြင့် "အနန္တ" ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် လောကသစ္စာ "အနန္တ" နှင့် လောကုတ္တရာသစ္စာ " အနန္တ "ဟူ၍ မည်သည့်အခါမျှ မပျက်သုဉ်း၊ မကုန်ဆုံးနိုင်သော "အနန္တ" (၂)မျိုးရှိပါသည်။

အာသဝ

အာသဝဟူသည် ယစ်မူးအောင်ပြုလုပ်တတ်သော သဘောဖြစ်ပါသည်။ ပုထုဇဉ်တို့သည် အရူးနှင့်တူကုန်၏ဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ အရူးတို့သည် ထင်မိထင်ရာ ထင်တတ်ကြကုန်၏။ အကောင်းကိုလည်း မကောင်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ မကောင်းကိုလည်းအကောင်းဟူ၍လည်းကောင်း ထင်တတ်ကြကုန်၏၊ အာသဝတရားများသည် အရူးဆေးသဖွယ်ဖြစ်၍ ပုထုဇဉ်တို့သည် အရူးဆေးကို သောက်သုံးပြီး ရူးနေကြသူများသဖွယ် ဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခကို သုခအနေဖြင့် လိုချင်ကြပါသည်။ မဖန်တီးနိုင်သည်ကို ဖန်တီးနိုင်သည့်အနေဖြင့် သုံးသပ်ကြပါသည်။ အမှားကို အမှန်အနေဖြင့် မြင်ကြပါသည်။ ဤသို့လျှင် ပုထုဇဉ်တို့သည် အာသဝတရားများကြောင့် မလိုချင်သင့်ပါပဲလျက် လိုချင်ကြ၏။ အစိုးမရနိုင်ပါပဲလျက် အစိုးရအောင် ကြိုးပမ်းကြ၏။ မှားနေကြောင်း ထောက်ပြခြင်း ခံရပါလျက် အမှန်အနေဖြင့် ဇွတ်ငြင်းကြ၏။ ဤသဘောများမှာ အာသဝတရားများ၏ စွမ်းဆောင်ချက်များ ဖြစ်ကြပါသည်။

အာသဝတရားများ၏ တရားကိုယ်မှာ လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ယင်းအာသဝတရားများသည် ဘုံအားဖြင့် ဘဝဂ်တိုင်အောင်၊ ဓမ္မအားဖြင့် ဂေါတြဘူတိုင်အောင် အာရုံနှင့်သန္တာန် နှစ်ရပ်အပေါ်၌ ယစ်မူးအောင် ရူးအောင် ပြုလုပ်ကြပါသည်။ အာရုံပိုင်းအနေအားဖြင့်

လောဘကလည်း ထိုထို မလိုချင်သင့်သော အာရုံတို့၌ လိုချင်ဖွယ်အဖြစ် ယစ်မူးအောင်၊ ရူးအောင်လုပ်ပါသည်။ ဒိဋ္ဌိကလည်း ထိုထိုအနှစ်မဲ့အာရုံတို့၌ အမြဲတေရတနာအဖြစ် ယစ်မူးအောင်၊ ရူးအောင် ပြုလုပ်ပါသည်။ မောဟကလည်း ထိုထိုအမှားအာရုံတို့၌ အမှန်တရားအဖြစ် ယစ်မူးအောင် ရူးအောင် ပြုလုပ်ပါသည်။ အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာ၌သာမက သန္တာန်ပိုင်းအနေအားဖြင့်လည်း ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏သန္တာန်၌ ဗီဇသတ္တိသဘောအရ မလိုချင်သင့်သောအာရုံ၌ပင် လိုချင်သူအဖြစ်၊ မိမိကိုယ်ကို စိုးပိုင်သူအဖြစ်၊ မိမိကိုယ်ကို သစ္စာရှင်အဖြစ် ယစ်မူးအောင်၊ ရူးအောင် ပြုလုပ်ကြပါသည်။ ထိုသို့ယစ်မူးအောင်၊ ရူးအောင်ပြုလုပ်ရာ၌ လောဘကလည်း လောဘအလျောက်၊ ဒိဋ္ဌိကလည်း ဒိဋ္ဌိအလျောက်၊ မောဟကလည်း မောဟအလျောက် အာရုံပိုင်းနှင့် သန္တာန်ပိုင်း နှစ်ရပ်အပေါ်၌ လောဘရည်များ၊ ဒိဋ္ဌိရည်များ၊ မောဟရည်များကို ပက်ဖျန်းကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ မလိုချင်သင့်သောအာရုံ၌ လိုချင်စရာနှင့် လိုချင်သူအဖြစ်၊ အနှစ်သာရမဲ့သော အာရုံ၌ အမြဲတေရတနာနှင့် စိုးပိုင်သူအဖြစ်၊ မှားယွင်းသော အာရုံ၌ အမှန်တရားနှင့်သစ္စာရှင်အဖြစ် လိုက်လျောညီထွေ ထင်မှတ်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤအာသဝတရားတို့သည် ဘုံအားဖြင့် ဘဝဂ်တိုင်အောင် ထိုထိုအာရုံပိုင်း၌, ဓမ္မအားဖြင့် ဂေါတြဘူတိုင်အောင် ထိုထိုသန္တာန်ပိုင်း၌ အနုသယအဆင့်အနေဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ပရိယုဋ္ဌာန အဆင့်အနေဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ဝီတိက္ကမအဆင့်အနေဖြင့်ဖြစ်စေ လောဘရည်၊ ဒိဋ္ဌိရည်၊ မောဟရည်များကို ပက်ဖျန်းလျက် ယစ်မူးအောင်၊ ရူးအောင် ပြုလုပ်နေကြပါသည်။

ဩဃ

ဩဃဟူသည် ရေအလျဉ်သဖွယ်ဖြစ်သော သဘောဖြစ်ပါသည်။ သံသရာသည် မဟာသမုဒ္ဒရာ ရေပြင်ကျယ်သဖွယ်ဖြစ်လျှင် ဩဃအမည်ရသော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတို့သည် ရေအလျဉ်သဖွယ်ဖြစ်လာကြပါသည်။ ရေအလျဉ်တို့သဘောသည် အောက်သို့သာ စုန်တတ်ပါသည်။ ထို့အပြင် နစ်လည်းနစ်မြုပ်တတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ရေအလျဉ်နှင့်တူသော

ဩဃတရားတို့သည် ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို သံသရာ၏ အဆန်ဘက်ဖြစ်သော လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ၊ ဗြဟ္မာ့ဘုံတို့သို့ မရောက်နိုင်အောင် အောက်ဘက်သို့သာ ဆွဲဆောင်သွားကြပါသည်။ အောက်ဘက်ဆိုသည်မှာ အပါယ်လေးဘုံ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ သံသရာရေပြင်ကျယ်၌ ကျင်လည်နေရစဥ် ကာလအတွင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သံသရာရေပြင်ကျယ်၌ ကျင်လည်နေရစဥ်ကာလအတွင်း ဤဩဃတရားများကြောင့် အဆန်ဘက်ဖြစ်သည့် လူဘဝ၊ နတ်ဘဝ၊ ဗြဟ္မာဘဝတို့၌ ဖြစ်ရန်ခဲယဥ်းပြီး အစုန်ဘက်ဖြစ်သည့် အပါယ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်ရန်လွယ်ကူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အောက်ဘက်သို့သာ စုန်တတ်သော ဩဃတရားတို့၏ စွမ်းဆောင်မှုကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သံသရာမှလွတ်မြောက်ရန် ကြိုးစားကြပါသည်။ သံသရာရေအလျဉ်ကြောမှ ကြည်းကုန်းတည်းဟူသော နိဗ္ဗာန်သောင်ကမ်းပေါ်သို့ တက်လှမ်းရန် ကြိုးပမ်းကြပါသည်။ ထိုအခါ ဝဲဩဃရေအလျဉ်သည် ထိုပုဂ္ဂိုလ်များကို သံသရာရေပြင်ကျယ်၌ စုပ်စုပ်မြုပ်အောင် နှစ်မြုပ်တတ်ပါသည်။ စုပ်စုပ်မြုပ်အောင် နှစ်မြုပ်တတ်သော ဝဲဩဃရေအလျဉ်မှ နိဗ္ဗာန်သောင်ကမ်းပေါ်သို့ ရောက်အောင် တက်လှမ်းရန် ကြိုးပမ်းရသည်ကား လွယ်ကူသောအလုပ် မဟုတ်ပါချေ။

သုံးဆယ့်တဘုံတည်းဟူသော မဟာသမုဒ္ဒရာရေပြင်ကျယ်၌ ကျွန်ုပ်တို့သည် မဂ္ဂင်ဖောင်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်သောင်ကမ်းပေါ်သို့ တက်လှမ်းနိုင်ရန် လှော်ခတ်နေကြစဥ် ဝဲဩဃများ၏ စုပ်ယူခြင်းကို မလွဲသာ မရှောင်သာ ခံကြရပါသည်။ ဝဲဩဃ၏ စုပ်ယူအားသန်ရာဌာန၌ မဂ္ဂင်ဖောင်သည် ပျက်စီး၍ နစ်မြုပ်သွားတတ်ပါသည်။ ဝဲဩဃ၏ စုပ်ယူအားမသန်ရာဌာန၌သာ မဂ္ဂင်ဖောင်သည် မပျက်စီး မနစ်မြုပ်ပဲ လှော်ခတ်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် နေရာဌာနသည် ဝဲဩဃ၏ စုပ်ယူအား နည်းပါးရာဖြစ်ဖို့လည်း လိုပါသည်။ မဂ္ဂင်ဖောင် ခိုင်ခံ့ဖို့လည်း လိုပါသည်။ ဝဲဩဃ၏ စုပ်ယူအားနည်းပါးရာဌာနသည် လူ့ဘုံ၊နတ်ဘုံ၊ဗြဟ္မာ့ဘုံဖြစ်ပါ

သည်။ မဂ္ဂင်ဖောင် ခိုင်ခံ့မှုသည် ဝိပဿနာပွားများမှု ဖြစ်ပါသည်။ ဒါန၊ သီလ စသော သာမန် လောကီကုသိုလ်များဖြင့် တည်ဆောက်သော မဂ္ဂင်ဖောင်သည် မခိုင်ခံ့သဖြင့် ဝဲသြဃ ရေအလျဉ်၌ ပျက်စီး၍ နစ်မြုပ်တတ်ပါသည်။ ဝိပဿနာ ကုသိုလ်များဖြင့် တည်ဆောက်သော မဂ္ဂင်ဖောင်သည်သာ ခိုင်ခံ့၍ ဝဲသြဃ ရေအလျဉ်၌ မပျက်စီးပဲ နိဗ္ဗာန်သောင်ကမ်းအရောက် လှော်ခတ်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

သုံးဆယ့်တဘုံသည် အပြောကျယ်သည့်မဟာသမုဒ္ဒရာ ဖြစ်ပါသည်။ မဟာသမုဒ္ဒရာ၌ လောဘ၊ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတို့သည် ပြင်းထန်သော လှိုင်းတံပိုးများ၊ ရေစီးကြောင်းများ၊ ရေစုပ်ဝဲများ၊ ရေအလျဉ်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုလှိုင်းတံပိုးများ၊ ရေစီးကြောင်းများ၊ရေစုပ်ဝဲများ၊ ရေအလျဉ်များကို ကြံ့ကြံ့ ခံနိုင်ရန် ခိုင်ခံ့သော မဂ္ဂင်ဖောင်ကို တည်ဆောက်ဖို့ လိုအပ်ပါသည်။ ခိုင်ခံ့သော မဂ္ဂင်ဖောင်သာ မရှိပါက လူ့ဘဝသည် ပြင်းထန်သော လှိုင်းတံပိုးတို့၏အကြား ရေစီးကြောင်းအတိုင်း ရေအလျဉ်အလိုက် မျောပါ၍ ရေစုပ်ဝဲများ၏ အောက်၌ နစ်မြုပ်သွားပြီး ပျက်စီးသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ လူ့ဘဝကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် ဒုလ္လဘတရားအနေဖြင့် များစွာ ခက်ခဲမည်ဖြစ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာရှုထောင့်မှ သံသရာကို သုံးသပ်ပါလျှင် ဤလောက၌ သိစရာအာရုံ၊ သိတတ်သူ၊ သိစိတ်ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိပါသည်။ ထိုသုံးမျိုးတို့တွင် သိစရာအာရုံများသည် ဘုံသုံးပါး၌ဖြစ်သော အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာတရားများဖြစ်ပါသည်။ သိစိတ်များသည် ဝေါဟာရတိုင်အောင်သော သန္တာန်ပိုင်းဆိုင်ရာ အာရမ္မဏိကတရားများ ဖြစ်ပါသည်။ သိတတ်သူများသည် ပုဂ္ဂိုလ်သဘော၊ သတ္တဝါသဘောအရ အနုသယအဆင့်၌ သြဃတရားများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုသြဃတရားများသည် အာရုံပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် သန္တာန်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှစ်မျိုးလုံး၌ အစုန်သဘော၊ နစ်မြုပ်တတ်သောသဘောများ ကိန်းအောင်းနေအောင် ဗီဇသတ္တိသဘောအရ ဖန်ဆင်းတတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ဘုံသုံးပါးတွင် အမြင့်ဆုံးဘုံဖြစ်သော ဗြဟ္မာ့ဘုံရှိ အာရုံတရား

များသည်လည်း ၂နစ်မြုပ်တတ်ကြပါသည်။သိစိတ် (ဇော) တရားများတွင် အမြင့်ဆုံးဖြစ်သော ဂေါတြဘူသိစိတ်သည်ပင် ပုထုဇဉ်တို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၍ အနုသယအဆင့်ဩဃကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် မြစ်ပြတ်ပယ် နိုင်ခြင်းမရှိသောကြောင့် နစ်မြုပ်တတ်သည့်သဘောရှိသေးသည်ဟူ၍ပင် ဆိုအပ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် ဩဃတရားများသည် ဘုံအားဖြင့် ဘဝဂ် တိုင်အောင် ဓမ္မအားဖြင့် ဂေါတြဘူတိုင်အောင် နစ်မြုပ်တတ်ပါသည်။

ယောဂ

ယောဂဟူသည် ယှဉ်ကပ်ပေးတတ်သော တရားများ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ယောဂတရားများသည် သတ္တဝါများကို သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်ကပ်ပေးတတ်ပါသည်။ သတ္တဝါများကို သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်ကပ် ပေးရာတွင် ကံနှင့် ကံ၏အကျိုးတို့ ပြတ်ထွက်မသွားအောင် ယှဉ်ကပ် ပေးမှု၊ ဘဝတခုနှင့် ဘဝတခု ပြတ်ထွက်မသွားအောင် ယှဉ်ကပ်ပေးမှု၊ အာရုံနှင့်သန္တာန်တို့ ပြတ်ထွက်မသွားအောင် ယှဉ်ကပ်ပေးမှု၊ သတ္တဝါနှင့် သံသရာစက်ရဟတ်တို့ ပြတ်ထွက်မသွားအောင် ယှဉ်ကပ်ပေးမှုတို့ ပါဝင် ပါသည်။ ယောဂတရားများက ထိုသို့ယှဉ်ကပ် ပေးထားသဖြင့်သာ သတ္တဝါများသည် သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ လွတ်ထွက်သွားခြင်းမရှိပဲ အမြဲ တစေ ကျင်လည်နေကြရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယောဂတရား၏ တရားကိုယ်မှာ လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယောဂတရားများသည် လောဘသဘောဖြင့် အာရုံကိုလည်း လိုချင်ဖွယ်ဖြစ်အောင်၊ သန္တာန်ကိုလည်း လိုချင်သူဖြစ်အောင် ပြုလုပ်၍ ယှဉ်ကပ်ပေးပါသည်။ ဒိဋ္ဌိသဘောဖြင့် အာရုံကိုလည်း အမြဲတေရတနာ ဖြစ်အောင်၊ သန္တာန်ကိုလည်း စိုးပိုင်သူဖြစ်အောင် ပြုလုပ်၍ ယှဉ်ကပ် ပေးပါသည်။ မောဟသဘောဖြင့် အာရုံကိုလည်း အမှန်တရားသဖွယ် ဖြစ်အောင်၊ သန္တာန်ကိုလည်း သစ္စာရှင်ဖြစ်အောင် ယှဉ်ကပ်ပေး ပါသည်။

ယှဉ်ကပ်ပေးခြင်းသည် (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ယှဉ်ကပ်စရာအရာဝတ္ထုများကို ယှဉ်ကပ်ပြီးနောက် ပြန်ရှဲခွဲမရသော ယှဉ်ကပ်မှုနှင့် ပြန်ရှဲခွဲရသော ယှဉ်ကပ်မှုတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ပြန်ရှဲခွဲမရသော ယှဉ်ကပ်မှုကို "သမဝါယ "ဟု ခေါ်ပါသည်။ ပြန်ရှဲခွဲရသောယှဉ်ကပ်မှုကို "သံယောဂ" ဟု ခေါ်ပါသည်။ သမဝါယယှဉ်ကပ်မှုသည် ဓမ္မသစ်တခုကို ဖြစ်စေပြီး သံယောဂယှဉ်ကပ်မှုသည် ဓမ္မသစ်တခုကို ဖြစ်စေနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ခန္ဓာငါးပါးကို ဤယောဂတရားများက ယှဉ်ကပ်ပေးရာတွင် " ငါ " ဟူသော ဓမ္မသစ်တခုထွက်ပေါ်ခဲ့ပါသည်။ ဤ "ငါ"ဟူသော ဓမ္မသစ်တခုသည် မူလခန္ဓာငါးပါး၌ မပါဝင်ပဲ ယှဉ်ကပ်မှုကို အကြောင်းပြု၍ နောက်မှထွက်ပေါ်လာသည့် ဓမ္မသစ်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဓမ္မသစ်ကို ပဉ္စဝေါဟာရဖြင့် "အတ္တ "ဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ ဗုဒ္ဓဝါဒအရ ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓဝါဒအရ အတ္တသည် နောက်တိုးတရားဖြစ်ပါသည်။ လောက၏ အခြေခံအုတ်မြစ်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြေခံအုတ်မြစ်ပေါ်၌ တည်၍ လောကကို သင်္ခါရတရားများဖြင့် တည်ဆောက်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည် လောကကို ဖျက်သိမ်းရန် ကြိုးပမ်းသောအခါ အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်သော အတ္တကိုပါ အပြီးတိုင် ဖျက်သိမ်းရပါသည်၊ ထိုအခါ လောကသည် ချုပ်ငြိမ်း၍ နိဗ္ဗာန်သည် ထင်ရှားလာပါသည်။ အတ္တဖျက်သိမ်းရေးနှင့် ပတ်သက်၍ ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားပါသည်—

နေတံ မမ	=	ငါ၏ ဥစ္စာမဟုတ်
နေသောဟံ	=	ငါမဟုတ်
န မေသော အတ္တာ	=	ငါ၏ အတ္တမဟုတ်

ဗုဒ္ဓခေတ် မတိုင်မီကာလ-ကမူ အရာရာတိုင်းကို အတ္တဖြင့် တိုင်းတာခဲ့ပါသည်။ ထိုခေတ်အယူဝါဒအရ အတ္တသည် နောက်တိုးတရားသစ်မဟုတ်ပဲ မူလတရား ဖြစ်ပါသည်။ အရာရာတိုင်းကို အတ္တအပေါ် အခြေခံ၍ တည်ဆောက်ပါသည်။ လောကရှိ အရာရာတိုင်း ပျက်စီးသွား

သောအခါ အတ္တသည် အမြဲတေအဖြစ် ကျန်ရစ်ပါသည်။ ထိုအခါ အတ္တသည်လည်း တခုတည်းသော အတ္တ (ဗြဟ္မာ) ဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ ဗြဟ္မာကိုပင် "ပရမ အတ္တ"ဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တသည်သာ စစ်မှန်သော အမြဲတေရတနာ၊ စစ်မှန်သော သစ္စာတရား၊ စစ်မှန်သော အသိတရား၊ စစ်မှန်သော အလှနှင့် စစ်မှန်သောအရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ လောကအနေဖြင့်လည်း အမြဲတေရတနာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် လောက၏ အမြဲတေရတနာကား လောကပိုင်မဟုတ်၊ အတ္တထံမှ ခေတ္တ ချေးငှားထားသော အမြဲတေရတနာ ဖြစ်ပါသည်။ လောက အနေဖြင့်လည်း သစ္စာတရား ဖြစ်ပါသည်။သို့ရာတွင် လောက၏သစ္စာကား လောကပိုင် မဟုတ်။ အတ္တထံမှ ခေတ္တ ချေးငှားထားသော သစ္စာ ဖြစ်ပါသည်။ လောကအနေဖြင့်လည်း သိပါသည်။ သို့ရာတွင် လောက ၏ အသိကား လောကပိုင်မဟုတ်။ အတ္တထံမှ ခေတ္တချေးငှား၍သိသော အသိတရား ဖြစ်ပါသည်။ လောကအနေဖြင့်လည်း လှပါသည်။ သို့ရာတွင် လောက၏အလှကား လောကပိုင်မဟုတ်။ အတ္တထံမှ ခေတ္တချေးငှား၍ လှသော အလှဖြစ်ပါသည်။ လောကအနေဖြင့်လည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် လောက၏အရှိကား လောကပိုင်မဟုတ်။ အတ္တထံမှ ခေတ္တချေးငှား၍ ရှိသော အရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ဤသို့လျှင် လောကနှင့်တကွ လောကရှိ အရာရာတိုင်းကို အတ္တဖြင့် တွက်ချက်၍ တန်ဖိုးဖြတ်ကြပါသည်။ ဥပနိသျှဒ် ကျမ်းများ၌ အတ္တနှင့်ပတ်သက်၍ ဤသို့ ဖော်ပြထားပါသည်—

ဧတံ မမ	=	ငါ၏ ဥစ္စာ
ဧသောဟံ	=	ငါ
ဧသော မေ အတ္တာ	=	ငါ၏ အတ္တ

ဗုဒ္ဓခေတ် မတိုင်မီကာလ-က လောက၏ အမြတ်ဆုံး "စံ" အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး အမြတ်တနိုး တန်ဖိုးထားခြင်းခံရသော အထက်ပါတရား (၃)မျိုးကို ဗုဒ္ဓခေတ်တွင်မူ အယုတ်ဆုံး "ယောဂ"အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး ဖျက်သိမ်းရန် အားထုတ်ကြပါသည်။ ဤသည်မှာ ခေတ် (၂)ခေတ်၏ အမြင်ရေးရာ ခြားနားမှု ဖြစ်ပါသည်။

ဂန္ထ

ဂန္ထ-ဟူသည် ထုံးဖွဲ့ပေးတတ်သော တရားများဖြစ်၏။ အတိတ်နှင့် ပစ္စုပ္ပန်၊ ပစ္စုပ္ပန်နှင့်အနာဂတ် နာမ်ရုပ်တရားများကို တခုနှင့်တခု သံကွင်းဆက်သကဲ့သို့ မပြတ်အောင်ထုံးဖွဲ့ပေးတတ်၏။ ဤဂန္ထတရားများကြောင့် စုတိနောက် ပဋိသန္ဓေ၊ ပဋိသန္ဓေနောက် စုတိဟူ၍ ဘဝချင်း ဆက်ကာဆက်ကာ ထုံးဖွဲ့ကြရခြင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့်လည်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စက်ရဟတ်သည် အကန့်လိုက် အကန့်လိုက် ပြတ်ထွက်ခြင်းမရှိပဲ အမြဲတစေ လည်ပတ်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စက်ရဟတ်တွင် ကွင်းဆက်တခု ပြုတ်ထွက်သွားသည်နှင့် တပြိုင်နက် ယင်း စက်ရဟတ် ရပ်တန့်၍ လောကသည် ချုပ်ငြိမ်းသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကမှ ထွက်မြောက်လိုပါလျှင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်၏ ကွင်းဆက်များကို ဖြုတ်ပစ်ရန်လိုအပ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်ဘွင် ဖြုတ်ပစ်ရန်သင့်သော်ကူသော အထုံးအဆက် (၃)နေရာ ရှိပါသည်။ ထို (၃)နေရာကို ကျမ်းဂန်များ၌ တိသန္ဓိ (အဆက်သုံးခု) ဟု ဆိုပါသည်။ ထိုအဆက် (၃)နေရာသည်——

(၁) အတိတ်အကြောင်း တရားစုနှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး တရားစုတို့ ဆက်ရာဌာနတခု၊

(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး တရားစုနှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း တရားစုတို့ ဆက်ရာဌာနတခု၊

(၃) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း တရားစုနှင့် အနာဂတ်အကျိုး တရားစုတို့ ဆက်ရာဌာနတခု–

စုစုပေါင်း ဆက်ရာ (၃)ဌာန ရှိပါသည်။ ယင်း ဆက်ရာ ဌာနများကို ကျမ်းဂန်များ၌——

(၁) သင်္ခါရ (အတိတ်အကြောင်း) နှင့် ဝိညာဏ် (ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး) တို့၏ ဆက်ရာဌာန၊

(၂) ဝေဒနာ (ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး) နှင့် တဏှာ (ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း) တို့၏ ဆက်ရာဌာန၊

(၃) ဘဝ (ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း) နှင့် ဇာတိ (အနာဂတ်အကျိုး) တို့၏ ဆက်ရာဌာနဟူ၍–

ဆိုပါသည်။ ဤဆက်ရာဌာနများသည် ဝဋ္ဋတရားများကြောင့် တုံးဆက်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အဆုံးအဆက်များကို တနေရာရာမှ ဖြေဖြုတ်လိုက်ပါလျှင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်သည် ရပ်တန့်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ လောကသည် ချုပ်ငြိမ်းသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဝဋ္ဋတရားများ၏ တရားကိုယ်မှာ အဝိဇ္ဇာ (လောဘ)၊ ဗျာပါဒ (ဒေါသ)၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသနှင့် ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသ(ဒိဋ္ဌိ)တို့ဖြစ်ပါသည်။ သတ္တဝါတိုင်းတွင် ဗီဇသတ္တိအနေဖြင့် ရယူလိုမှုသဘောရှိပါသည်။ ယင်းသဘောကို အဘိဇ္ဈာခေါ်ပါသည်။ ရယူလိုမှုသဘောအတိုင်း ရယူရန် အားထုတ်ပါလျက် မရရှိသောအခါ မကျေနပ်မှုသဘောရှိပါသည်။ ယင်းသဘောကို ဗျာပါဒခေါ်ပါသည်။ သတ္တဝါတိုင်းတွင် ဗီဇသတ္တိသဘောအရ မိမိနှင့်သူတပါး ခွဲခြားပြီး သုံးသပ်တတ်သော အလေ့နှင့် အကျင့်ရှိပါသည်။ မိမိနှင့် တသားတည်းထပ်တူမပြုနိုင်သော သဘောဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောကို "နွားအလေ့၊ နွားအကျင့်၊ ခွေးအလေ့၊ ခွေးအကျင့်" ဟူ၍ ကျမ်းဂန်များ၌ သုံးနှုန်းပါသည်။ နွားများ၊ ခွေးများသည် သူတဘက်သားကို မိမိနှင့်ထပ်တူ တသားတည်းမပြုနိုင်သဖြင့် သူတပါးဟူ၍ မြင်ပတ်သောသဘောကို "နွားအလေ့၊ နွားအကျင့်၊ ခွေးအလေ့၊ ခွေးအကျင့်" ဟူ၍ ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် ယင်းသဘောကို သီလဗ္ဗတပရာမာသ ဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ သူတပါးအနေဖြင့် မြင်သောအခါ မိမိဘက်ကို အကောင်း၊ အမှန်၊ သူတပါးဘက်ကို အဆိုး၊ အမှား ဟူ၍ နှလုံးသွင်းပါသည်။ အတ္တယ်၍ မိမိဘက်ကမှားပြီး သူတပါးဘက်က မှန်နေစေကာမူ မိမိဘက်ကိုလျှော့ပေါ့သက်ညှာပြီး ဖြည့်စွက်ကာသုံးသပ်၍ သူတပါးဘက်ကိုမူ မပြည့်စုံသေးသူအဖြစ် နုတ်ပယ် သုံးသပ်ပါသည်။

ငါ့ဘက်က အမှန်၊ သူ့ဘက်က အမှားဟူသော သဘော ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသဘောကို ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် ဇွဒမေဝ "သစ္စံ(ငါ့ဘက်ကအမှန်)၊ မောဃမညံ(သူ့ဘက်ကအမှား)ဟူသော သက်ဝင်ယုံကြည်မှုဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ဤသည်မှာ ပုထုဇဉ်တို့၏သဘာဝကိုမှီ၍ ဆိုသောအဆိုဖြစ်ပါသည်။ ကျင့်စဉ်အနေဖြင့်မူ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးမပါဝင်သော အကျင့်ဟူသမျှကို သီလဗ္ဗတပရာမာသကျင့်စဉ်များဟူ၍ မဟာစည် ဆရာတော်ကြီးက ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တရားတော်၌ ဖော်ပြထားပါသည်။

ဤဂန္ထတရား လေးမျိုး၊ တရားကိုယ်အားဖြင့် လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် လိုချင်မှုသဘော (လောဘ)၊ မရလျှင် မကျေနပ်သည့်သဘော (ဒေါသ)၊ မိမိနှင့်ထပ်တူမပြုနိုင်ပဲ သူတဘက်သားအနေဖြင့် ခွဲခြားသည့်သဘော(ဒိဋ္ဌိ)၊ မိမိဘက်ကိုညာ၍ သူ့ဘက်ကိုနာစေသည့်သဘော(ဒိဋ္ဌိ)တို့ဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အစဉ်အမြဲကိန်းနေကြပါသည်။ ဤသို့ကိန်းနေကြသဖြင့်လည်း ပဋိသန္ဓေနှင့်စုတိ၊ စုတိနှင့်ပဋိသန္ဓေဟူ၍ သံကွင်းဆက်ပမာ ထုံးဖွဲ့ကာ ဤဘဝမှထိုဘဝသို့ ကျင်လည်ကျက်စားပြေးသွားနေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်သည် ကွင်းဆက်မပြတ်ပဲ တရစပ်လည်ပတ်နေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဉပါဒါန်

ဖားကို မြွေကဖမ်းသောအခါ မလွှတ်ပဲ စွဲစွဲမြဲမြဲ ဖမ်းယူထားသကဲ့သို့ မိမိ၏ဆိုင်ရာ အာရုံတို့ကို စွဲစွဲမြဲမြဲ ယူတတ်သောသဘောတရားသည် ဉပါဒါန်မည်ပါသည်။ ယင်းဉပါဒါန်ကို စွဲလမ်းခြင်းဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ ဤဉပါဒါန်တရားများကြောင့်ပင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ကာလအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်း၊ ဒေသအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်း၊ ကိစ္စအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်း၊ အာရုံအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်းဖြစ်ကြသော ပရမတ္ထတရားများကို တခုတည်းအနေဖြင့် မြင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အစိုင်အခဲမဟုတ်ပါပဲလျက် အစိုင်အခဲအနေဖြင့် မြင်နေကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သတ္တဝါမဟုတ်ပါပဲလျက် သတ္တဝါအနေဖြင့် မြင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အရာငတ္တမဟုတ်ပါပဲလျက် အရာဝတ္ထုအနေဖြင့် မြင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့မြင်လေသောအခါ လိုချင်စရာအာရုံတို့၌လည်း စွဲလမ်းတတ်ပါသည်။ ဤသို့စွဲလမ်းခြင်းသည် ကာမုပါဒါန်ဖြစ်ပါသည်။ အယူဝါဒတို့၌လည်း စွဲလမ်းတတ်ပါသည်။ ဤသို့စွဲလမ်းခြင်းသည် ဒိဋ္ဌုပါဒါန်ဖြစ်ပါသည်။ အလေ့အကျင့်တို့၌လည်း စွဲလမ်းတတ်ပါသည်။ ဤသို့ စွဲလမ်းခြင်းသည် သီလဗ္ဗတုပါဒါန်ဖြစ်ပါသည်။မိမိတို့ကိုယ်ကို ပြုလုပ်တတ်သူ (ကာရက) ခံစားတတ်သူ (ဝေဒက)၊ စိုးပိုင်သူ (သာမိ)၊ အမြဲနေသူ (နိဝါသီ)၊ အလိုအတိုင်းစွမ်းဆောင်နိုင်သူ (သယံဝသီ) အနေဖြင့်လည်း စွဲလမ်းတတ်ပါသည်။ ဤသို့ စွဲလမ်းခြင်းသည် အတ္တဝါဒုပါဒါန်ဖြစ်ပါသည်။ စွဲလမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်၍ နာဂါရ်ဇုန-က သူ၏ ဝိဂြဟဗျာဝတ္တနီကျမ်း ဂါထာ(၂၉)၌ ဤသို့ဆိုခဲ့ပါသည်—

ယဒိ ကာစန ပြတိညာ၊ သျာန္မေ တတး ဧဝ မေ ဘဝေဒ္ဒေါသး။
နာသ္တိ စ မမ ပြတိညာ၊ တသ္မာ နဲ့ဝါသ္တိ မေ ဒေါသး။

မေ၊ ငါ့အား။ ကာစန၊ တစုံတခုသော။ ပြတိညာ၊ ပဋိညာဉ်သည်။ ယဒိ သျာတ်၊ အကယ်၍ရှိငြားအံ့။ တတး ဧဝ၊ ထိုသို့ရှိခြင်းကြောင့်သာလျှင်။ မေ၊ ငါ့အား။ ဒေါသး၊ အပြစ်သည်။ ဘဝေတ်၊ ဖြစ်ရာ၏။ မမ၊ ငါ့အား။ ပြတိညာ၊ ပဋိညာဉ်သည်။ န အသ္တိ စ၊ ရှိလည်းမရှိ။ တသ္မာတ်၊ ထို့ကြောင့်။ မေ၊ ငါ့အား။ ဒေါသး၊ အပြစ်သည်။ န ဧဝ အသ္တိ၊ မရှိသည်သာတည်း။

ထို့အပြင် အာရ်ယဒေဝ-ကလည်း သူ၏ စတုသတက သောဠသမကဏ္ဍ ဂါထာ(၂၅)၌ ဤသို့ဆိုခဲ့ပါသည်—

သတ် အသတ် သဒသစ္စေတိ၊ ယသျ ပက္ခော န ဝိဒျတေ။
ဥပါလမ္ဘး စိရေဏာပိ၊ တသျ ဝက္တုံ န ၁ ကျတေ။

သတ် စ၊ အရှိတရားဟုတ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း။ အသတ် စ၊ မရှိတရားဟုတ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း။ သတ် အသတ် စ၊ ရှိသည်

လည်း ဟုတ်၏၊ မရှိသည်လည်း ဟုတ်၏ဟူ၍ သည်းကောင်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ယသျ၊ အကြင်သူအား။ ပဋ္ဌော၊ ဘက်လိုက်ခြင်းသည်။ န ဝိဇ္ဇတေ၊ မရှိ။ တဿ၊ ထိုသူ၏။ ဥပါလမ္ဘး၊ အပြစ်ကို။ ဝတ္တုံ၊ ဆိုခြင်းငှာ။ စိရေဏာပိ၊ ကြာမြင့်စွာကြိုးပမ်းစေကာမူ။ န သကျတေ၊ မစွမ်းနိုင်ပါချေ။

ထို့အပြင် စွဲလမ်းမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဂေါဥပါဒ-ကလည်း သူ၏ ကာရိကာ စတုတ္ထကဏ္ဍ ဂါထာ(၇၃)၌ ဤသို့ဆိုခဲ့ပါသည်–

အတ္ထိ နာတ္ထိ အတ္ထိနာတ္ထီတိ၊ နာတ္ထိနာတ္ထီတိ ဝါ ပုန။
စလတ္ထိရောဘယာဘာဝဲရာဝုဏောတျေဝ ဗာလိသ။

အတ္ထိ၊ အရှိတရားဟုတ်၏။ ဣတိ ဝါ၊ ဤသို့လည်းကောင်း။ နာတ္ထိ၊ မရှိတရားဟုတ်၏။ ဣတိ ဝါ၊ ဤသို့လည်းကောင်း။ အတ္ထိနာတ္ထိ၊ အရှိတရားလည်း ဟုတ်၏၊ မရှိတရားလည်းဟုတ်၏။ ဣတိ ဝါ၊ ဤသို့လည်းကောင်း။ ပုန၊ တဖန်။ န အတ္ထိနာတ္ထိ၊ အရှိတရားလည်းမဟုတ်၊ မရှိတရားလည်းမဟုတ်။ ဣတိ ဝါ၊ ဤသို့လည်းကောင်း။ စလာတ္ထိရ ဥဘယ အဘာဝဲး၊ လှုပ်ရှားသော သဘော(စလ)၊ တည်ငြိမ်သောသဘော(ထိရ)၊ နှစ်ပါးစုံသဘော (ဥဘယ)၊ နှစ်ပါးစုံ မဟုတ်သောသဘော (အဘာဝ) တို့ဖြင့်။ ဗာလိသ၊ လူမိုက်သည်။ ပရမတ္ထံ၊ ပရမတ္ထသစ္စာကို။ အာဝုဏောတိ ဧဝ၊ ဖုံးကွယ်ထားသည်သာတည်း။

စွဲလမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်၍ မဟာယာနဝါဒီများနှင့် ဗြာဟ္မဏဝါဒီများက တစုံတခုသောဝါဒ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်မှုကိုပင် စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်၊ ထေရဝါဒ၌မူ ထိုကဲ့သို့သတ်မှတ်ခြင်းကို မပြုပါချေ။ တရားကိုဖြစ်စေ၊ ဝါဒကိုဖြစ်စေ၊ အရာဝတ္ထုကိုဖြစ်စေ တခုခုကို ပန်းတိုင် အဖြစ် သိမ်းပိုက်ခြင်း(ဂဟဏဘ္ဘ)ကိုသာ စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်၊ လမ်းစဉ် သို့မဟုတ် အသုံးအဆောင်ကိရိယာအဖြစ် အသုံးပြု

ခြင်း(နိတ္ထရဏတ္ထ)ကို စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်ဟု သတ်မှတ်ခြင်းမပြုပေ။ ထေရဝါဒ၌ ပန်းတိုင်သည် တခုတည်းသာရှိသည်။ ယင်းတခုတည်းသော ပန်းတိုင်သည် လောကသံသရာမှ လွတ်မြောက်မှု နိဗ္ဗာန်ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်မှ အပါးသော တရားစနစ်များအားလုံးသည် နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်ရာ လမ်းကြောင်းများ၊ ခရီးစဉ်များ၊ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော ပန်းတိုင်သို့ရောက်ရေးအတွက် မှန်ကန်သောဝါဒ၊ မှန်ကန်သောအမြင်၊ မှန်ကန်သောတရား၊ မှန်ကန်သောဝတ္ထု၌ သက်ဝင်ယုံကြည်မှုကို စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်ဟု မသတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓဝါဒအရလည်း ပစ္စည်းဥစ္စာများကို ကြိုးစားပမ်းစား ရှာဖွေကြပါ၏။ အတတ်ပညာများကိုလည်း ကြိုးစားပမ်းစား သင်ယူကြပါ၏။ အခြားဝါဒများအရလည်း ပစ္စည်းဥစ္စာများကို ကြိုးစားပမ်းစား ရှာဖွေကြပါ၏။ အတတ်ပညာများကို ကြိုးစားပမ်းစားသင်ယူကြပါ၏။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဝါဒအရ ပစ္စည်းဥစ္စာများကို မနားမနေ ကြိုးစားပမ်းစားရှာဖွေခြင်းသည် မိမိအတွက် သိမ်းပိုက်ခံစားရန်မဟုတ်၊ လောကအတွက် အသုံးပြုရန်၊ သံသရာမှ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် စွန့်လွှတ်လှူဒါန်းရန် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ရှာဖွေခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းကို "မှန်ကန်သော ရှာဖွေခြင်းနှင့် မှန်ကန်သောအသုံးပြုခြင်း"ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ အတတ်ပညာသင်ယူရာ၌လည်း ထို့အတူပင် မိမိကိုယ်ကို ပညာရှိတဦးအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို ခံယူရန်မဟုတ်၊ လောကအတွက် ဖြန့်ဖြူးရန်နှင့် သံသရာမှလွတ်မြောက်ရေးအတွက် လိုက်နာကျင့်သုံးရန်ဖြစ်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ သင်ယူခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းကို "မှန်ကန်သော သင်ယူခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်း"ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။

စွဲလမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်၍ မူလပဏ္ဏာသပါဠိတော်၊ အလဂဒ္ဒူပမသုတ် (၁၈၈)၌ ဤသို့ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည် —

ကုလ္လူပမော ခေါ ဘိက္ခဝေ မယာ ဓမ္မော ဒေသိတော နိတ္ထရဏတ္ထာယ၊ နော ဂဟဏတ္ထာယ။ ကုလ္လူပမံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနန္တေဟိ ဓမ္မာပိ ပဟာတဗ္ဗာ၊ ပဂေဝ အဓမ္မာ။

ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ ခေါ၊ စင်စစ်အားဖြင့်။ မယာ၊ ငါသည်။ ကုလ္လူပမော၊ "ဖောင်"ဥပမာရှိသော။ ဓမ္မော၊ တရားကို။ နိတ္ထရဏတ္ထာယ၊ သံသရာမှလွတ်မြောက်ရေးအတွက် "ဖောင်"သဖွယ် အသုံးပြုခြင်းငှာ။ ဒေသိတော၊ ဟောတော်မူအပ်၏။ ဂဟဏတ္ထာယ၊ မြတ်နိုးတွယ်တာစရာပစ္စည်းအနေဖြင့် သိမ်းပိုက်ခြင်းငှာ။ နော ဒေသိတော၊ ဟောတော်မူအပ်သည်မဟုတ်။ ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ ဝေါ၊ သင်တို့အား။ ဒေသိတံ၊ ဟောတော်မူအပ်သော။ ကုလ္လူပမံ၊ ဖောင်သဖွယ်အသုံးပြုအပ်သော။ ဓမ္မံ၊ တရားကို။ အာဇာနန္တေဟိ၊ သိကုန်သော ပညာရှိတို့သည်။ ဓမ္မာပိ၊ ကုသိုလ်တရားတို့ကိုပင်။ ပဟာတဗ္ဗာ၊ သိမ်းပိုက်မထားပဲ ပယ်စွန့်အပ်ကုန်၏။ အဓမ္မာ၊ အကုသိုလ်တရားတို့ကိုမူကား။ ပဂေဝ၊ အဘယ်ဆိုဖွယ်ရာရှိကုန်အံ့နည်း။ ပဟာတဗ္ဗာ ဧဝ၊ မုချမသွေ ပယ်စွန့်အပ်ကုန်သည်သာတည်း။

ပုဂ္ဂိုလ် (၃)မျိုး

စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်နှင့်ပတ်သက်၍ ကျမ်းဂန်များတွင် ပုဂ္ဂိုလ် (၃)မျိုး ရှိကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်(၃)မျိုးတို့မှာ—

(၁) သကဝါဒီ၊

(၂) ပရဝါဒီ၊

(၃) ဝိတဏ္ဍဝါဒီတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ထို (၃)မျိုးတို့တွင် သကဝါဒီဆိုသည်မှာ မိမိ၏အယူဝါဒ၌ ခိုင်မာစွာရပ်တည်သောပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ဝါဒသည် မှန်ကန်သော"ဓမ္မဝါဒ" ဖြစ်ပါသည်။ ပရဝါဒီဆိုသည်မှာ သူ၏အယူဝါဒ၌ ခိုင်မာစွာရပ်တည်သော

ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ဝါဒသည် မှားယွင်းသော "အမေ့ဝါဒ"ဖြစ်ပါသည်။ ဝိတဏ္ဍာဝါဒီဆိုသည်မှာ မည်သည့်ဝါဒ၌မျှ ခိုင်မာစွာရပ်တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်မဟုတ်။ သင့်သလို ကြုံသလို ရပ်တည်သူဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ဝါဒသည်လည်း ရေရေရာရာ ပြော၍ရသောဝါဒမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ကျမ်းဂန်များ၌ ဝါဒရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ ဖွင့်ဆိုကြရာတွင် သဿတဝါဒီနှင့်ပရဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ် (၂)မျိုးကိုသာ အရေးလုပ်၍ ဖွင့်ဆိုကြပြီး ဝိတဏ္ဍာဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်မျိုးကိုမူ အရေးလုပ်၍ ဖွင့်ဆိုရန်မလိုအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ် ဖော်ပြကြပါသည်။ စွဲသမ်းမှုဥပါဒါန်နှင့်ပတ်သက်၍ နာဂါရ်ဇုန၊ အာရ်ယာဒေဝ၊ ဂေါဍပါဒတို့ကို ထေရဝါဒအရ ဝိတဏ္ဍာဝါဒီများအဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသည်။

ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ-ဟူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အရ လောကကို ဖန်ဆင်းသူမှာ ထာဝရဘုရားမဟုတ်ပဲ ဥပါဒါန်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပါဒါန်သည် လောကကိုဖန်ဆင်းရာ၌ မိမိသည်ပင် ဖန်ဆင်းသူ(အတ္တဝါဒုပါဒါန်)၊ မိမိသည်ပင် ဖန်ဆင်းစရာပစ္စည်း (ကာမုပါဒါန်)၊ မိမိသည်ပင် ကိရိယာတန်ဆာပလာ(သီလဗ္ဗတုပါဒါန်)၊ မိမိသည်ပင် အတတ်ပညာ(ဒိဋ္ဌုပါဒါန်) အဖြစ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။ လောကကိုဖန်ဆင်းရန် ဥပါဒါန်အတွက် အားလုံး ပြီးပြည့်စုံပြီး ဖြစ်ပါသည်။ လက်သမားဆရာသည် အိမ်ကို ဆောက်လုပ်ရာ၌ သစ် ဝါး စသော ပြင်ပပစ္စည်းများနှင့် ပြင်ပဖြစ်သော လက်သမားကိရိယာများရှိမှသာ ဆောက်လုပ်နိုင်သော်လည်း ဥပါဒါန်က လောကကို ဖန်ဆင်းရာ၌မူ ပြင်ပဖြစ်သည့်ပစ္စည်းများကို ထည့်သွင်းအသုံးမပြု။ ဥပါဒါန်က ဥပါဒါန်ကိုပင် အသုံးပြုပါသည်။ သို့ဖြစ်၍လည်း ဥပါဒါန်ကို ဖန်ဆင်းရှင်အဖြစ် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်၌ ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လောကဟူသည်မှာ သင်္ခါရတရားများသာဖြစ်ပါသည်။ သင်္ခါရတရားများဟူသည်မှာလည်း "ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်"သဘောရှိသည့် ရုပ်ဓာတ်၊ နာမ်ဓာတ်များသာ ဖြစ်ပါသည်၊ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါများ မဟုတ်ပါ။ အသက်ဇီဝများ မဟုတ်ပါ၊ အစိုင်အခဲများ မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့်ပင်

သင်္ခါရတရားများကို "နိစ္စ၊ နိဇ္ဇီဝ သဘာဝ" သတ္တဝါလည်းမဟုတ်၊ အသက်ဇီဝလည်းမဟုတ်သော သဘောတရားများဟူ၍ ကျမ်းဂန်များ၌ ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုထိုသင်္ခါရတရားများသည် ထိုထိုဒွါရကို၌ထင်လာသောအခါ သတ္တဝါလည်းမဟုတ်၊ အသက်ဇီဝလည်း မဟုတ်သော သဘောတရားများအနေဖြင့်သာ ထင်လာကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရူပါရုံသည် စက္ခုဒွါရ၌ထင်လာသောအခါ အဆင်းဓာတ် အနေဖြင့်သာ ထင်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူပင် သဒ္ဒါရုံ၊ ဂန္ဓာရုံ စသည်တို့သည်လည်း သောတဒွါရ၊ ဃာနဒွါရ စသည်တို့၌ ထင်လာသော အခါ အသံဓာတ်၊ အနံ့ဓာတ် စသည်အနေဖြင့်သာ ထင်လာကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ပါလျက် ဥပါဒါန်တို့သည် ဓာတ်သဘာဝမျှသာဖြစ်သော ထိုထိုသင်္ခါရတရားများကိုလုံးရပ်သဏ္ဌာန်နှင့်တကွသတ္တဝါများဖြစ်အောင်၊ အသက်ဇီဝများဖြစ်အောင်၊ အစိုင်အခဲများဖြစ်အောင် ဖန်ဆင်းပေးလိုက် ကြပါသည်။ ကာလအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်းအပြတ်ပြတ်၊ ဒေသအား ဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်၊ ကိစ္စအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်၊ အာရုံအားဖြင့်လည်း အပိုင်းပိုင်း အပြတ်ပြတ်အနေဖြင့် ထင်လာကြသော ထိုထိုသင်္ခါရအာရုံများကို ကာလအားဖြင့်လည်း တခု တည်းဖြစ်အောင်၊ ဒေသအားဖြင့်လည်း တခုတည်းဖြစ်အောင်၊ ကိစ္စ အားဖြင့်လည်း တခုတည်းဖြစ်အောင်၊ အာရုံအားဖြင့်လည်း တခုတည်း ဖြစ်အောင် ဥပါဒါန်တို့က ဖန်ဆင်းလိုက်ပါသည်။ ဥပါဒါန်တို့၏ ဖန်ဆင်း ချက်အတိုင်းပင် ကျွန်ုပ်တို့ကလည်း သင်္ခါရတရားများ စစ်စစ်ကိုပင် ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ သတ္တဝါများ၊ အသက်ဇီဝများ၊ အစိုင်အခဲများအဖြစ် သိမြင်ကြပါသည်။ ဤသို့ အာရုံအမှားကို အသိမှားဖြင့် သိခြင်းသည်ပင် လောကမည်ပါသည်။ ထိုလောကကို အနုသယ အဆင့်တွင်ရှိသော ဥပါဒါန်တို့က ဖန်ဆင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အပ်စူးလျှင် အပ်ဖြင့်ပင် ထွင်ရပါသည်။ အပ်ချင်းတူသော်လည်း ကိစ္စ ချင်း ကွဲပါသည်။ စူးသောအပ်က မကောင်းသောအပ်၊ ထွင်သောအပ် က ကောင်းသောအပ်။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရ-ဟူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်

ဒေသနာတော်အရ လောကီကုသိုလ် မှန်သမျှသည် အဝိဇ္ဇာနုသယကို အခြေခံသည်ချည်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အဝိဇ္ဇာနုသယကို အခြေခံသော အသိများကို အဝိဇ္ဇာနုသယကို အခြေခံသော အသိမှန်ဖြင့်ပင် ပယ်သတ်ရပါသည်။ ထိုသဘောကို ရည်ရွယ်၍ ပညာရှိများက ဤသို့ မိန့်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်—

ဇလေန ပကတံ ပင်္ကံ၊ ဇလေနေဝ ဝိသုဇ္ဈတိ။
စိတ္တေန ပကတံ ပါပံ၊ စိတ္တေနေဝ ဝိသုဇ္ဈတိ။

ဇလေန၊ ရေသည်။ ပကတံ၊ ပြုအပ်သော။ ပင်္ကံ၊ ရွှံ့နွံသည်။ ဇလေနေဝ၊ ရေဖြင့်သာလျှင်။ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ စင်ကြယ်၏။ စိတ္တေန၊ စိတ်သည်။ ပကတံ၊ ပြုအပ်သော။ ပါပံ၊ မကောင်းမှုသည်။ စိတ္တေနေဝ၊ စိတ်ဖြင့်သာလျှင်။ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ စင်ကြယ်၏။

အနုသယကိလေသာ

အနုသယကိလေသာနှင့် ပတ်သက်၍ အရှင်ဇနကာဘိဝံသ-က သူ၏ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ၌ ဤသို့ဆိုထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

> အနုသယကိလေသာသည် ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်အားဖြင့် အထင်အရှား မရှိချေ။ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်အားဖြင့် အထင်အရှားဖြစ်သောအခါ အနုသယမဟုတ်။ ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာ ဖြစ်ပါသည်။ အသီး သီးမည့် သရက်ပင်၌ အသီး သီးစေတတ်သော ဓာတ်သတ္တိသည် သရက်စေ့ဝယ် အညှောက်ထွက်သည်ကစ၍ ပင်လုံး၊ အခက်၊ အရွက်၊ အညွန့်တို့၌သည်း ပါ၏။ ဤသို့ အသီး သီးစေတတ်သော ဓာတ်သတ္တိသည် သရက်ပင် တပင်လုံး၌ အစအဆုံး ကိန်းဝပ်နေသကဲ့သို့ ထိုအတူ အနုသယခေါ်သော ကိလေသာဓာတ်သည်လည်း ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ပဋိသန္ဓေစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်တို့၌လည်း ပါရှိ၏။ ထိုနောက် တဘဝလုံး အဆက်ဆက် ရုပ်အစဉ် နာမ်အစဉ်၌လည်း ပါရှိ၏။ ရဟန္တာ မဖြစ်သေးသမျှ

ကုသိုလ်ကောင်းမှုပြုနေစဉ်၊ ဧကမ္ဗဋ္ဌာန်းအားထုတ်နေစဉ်တွင်လည်း ပါရှိ၏။ တဘဝကုန်၍ စုတိစိတ်ဖြစ်ခိုက်၌လည်း ပါရှိ၏။ နောက်ဘဝပဋိသန္ဓေဖြစ်ခိုက်၌လည်း ပါရှိ၏။ အရူပဘုံ၌ နာမ်တရားချည်း ပဋိသန္ဓေနေသော်လည်း ထိုအရူပဘုံနာမ်အစဉ်၌လည်း ပါရှိ၏။ အသညသတ်ဘုံ၌ ရုပ်ချည်း ပဋိသန္ဓေနေသော်လည်း ထိုအသညသတ်ဘုံ ရုပ်အစဉ်၌လည်း ပါရှိ၏။ ထို့ကြောင့်"အနု အနု၊ အစဉ်တစိုက်။ သန္တာနေ၊ ရုပ် နာမ် ခန္ဓာအစဉ်၌။ သေန္တိ၊ ကိန်းဝပ် တည်နေတတ်ကုန်၏။ ဣတိ၊ ထို့ကြောင့်။ အနုသယာ၊ အနုသယ မည်ကုန်၏" ဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသည်။

အမှန်အားဖြင့် မည်သည့်အခါမျှ ဆိတ်သုဉ်း ပျောက်ကွယ်ခြင်းမရှိပဲ အမြဲရှိနေသော အရှိတရား (၂)မျိုး ရှိပါသည်။ တမျိုးမှာ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်၍ အခြားတမျိုးမှာ လောကသံသရာ ဖြစ်ပါသည်။ ဆိတ်သုဉ်းပျောက်ကွယ်ခြင်းမရှိပဲ အမြဲရှိနေသည်မှာလည်း အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်ဟူ၍ ကာလဘောင်ဖြင့် ပိုင်းခြားသတ်မှတ်၍ မရပဲ ကာလ (၃)ပါးမှ အလွတ် "ကာလဝိမုတ်" ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်အရှိတရားနှင့်ပတ်သက်၍ ယုံမှားဖွယ်မရှိသော်လည်း လောကသံသရာ အရှိတရားနှင့် ပတ်သက်၍ ယုံမှားဖွယ်ရှိပါသည်။ ငြင်းလည်း ငြင်းခုံကြပါသည်။ သတ္တဝါတို့သည် အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အနုသယကိလေသာကို အကြွင်းမဲ့ပယ်သတ်ပြီးနောက် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရှိကြပါသည်။ လောကသံသရာနယ်သို့ ပြန်လာခြင်း မရှိကြတော့ပါ။ ဤသို့ဖြစ်လျှင် ဤလောကသံသရာ၌ သတ္တဝါတို့သည် တခုသောအချိန်တွင် ကုန်ဆုံးကြဖွယ်ရှိပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အနုသယကိလေသာသည်လည်း ချုပ်ပါသည်။ သတ္တဝါသည်လည်း ချုပ်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် လောကသံသရာကို ဆိတ်သုဉ်းပျောက်ကွယ်ခြင်းမရှိပဲ အမြဲရှိနေသော အရှိတရားအနေဖြင့် လက်ခံရန်ခဲယဉ်းပါသည်။ ဤသို့ငြင်းကြပါသည်။ ဤသို့ငြင်းခြင်းသည် လောကသံသရာကို "အနန္တ" တရားအနေဖြင့် မမြင်ပဲ

"အန္တ" တရားအနေဖြင့် မြင်သောကြောင့် ငြင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ "အနန္တ" တရားဟူသည်မှာ အတိုး အဆုတ် မရှိသော သဘောဖြစ်၍ "အန္တ" တရားဟူသည်မှာ အတိုးအဆုတ်ရှိသော သဘောဖြစ်ပါသည်။ "အနန္တ"တရားကို သဒ္ဒါဆရာတို့က "ဇာတ်" ဟူ၍ ခေါ်ပြီး "အန္တ" တရားကို "ဒြပ်" ဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ "ဇာတ်"သည် ပျက်စီးခြင်း မရှိသော နိစ္စတရားဖြစ်၍ "ဒြပ်"သည် ပျက်စီးခြင်းရှိသော အနိစ္စတရား ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဇာတ်ကို သာမညဟုခေါ်ပြီး ဒြပ်ကို ဝိသေသဟု ခေါ်ပါသည်။ သာမညသည် တခုတည်း "ကေတ္တ" ဖြစ်၍ ပျက်စီးခြင်းမရှိပါ။ ဝိသေသသည် အမျိုးမျိုး "နာနတ္တ" ဖြစ်၍ ပျက်စီးခြင်းရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် သတ္တဝါများသည် တဦးချင်းတဦးချင်း ဒြပ်အနေဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကိုမျက်မှောက်ပြု၍ လောကသံသရာမှ ချုပ်ငြိမ်းသွားကြသော်သည်း သတ္တဝါသဘော သတ္တဝါဇာတ်အနေဖြင့်မူ မည်သည့်အခါမျှ ချုပ်ငြိမ်းသွားမည် မဟုတ်ပါ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် လောကသံသရာသည် အရေအတွက်အားဖြင့် လည်းကောင်း၊ အတိုင်းအတာပမာဏအားဖြင့် လည်းကောင်း တိုးခြင်း၊ ဆုတ်ခြင်းမရှိကောင်းသော အနန္တ(Infinity)တရားဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ထို့ကြောင့် အနုသယကိလေသာတို့သည် ကိလေသာဇာတ် သတ္တဝါသဘောအနေဖြင့် မည်သည့်အခါမျှ မပျက်စီးပဲ အမြဲထာဝရရှိနေသည့် ဤမှာဘက်ကမ်းက ထာဝရပစ္စုပ္ပန်၊ ထာဝရအရှိတရားဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန်သည် ထိုမှာဘက်ကမ်းက ထာဝရပစ္စုပ္ပန်၊ ထာဝရအရှိတရားဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် အနုသယကိလေသာသည် လောကအရှိတရားဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန်သည် လောကုတ္တရာအရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ ထာဝရအရှိတရားတို့နှင့်ပတ်သက်၍ သဘောအားဖြင့် အရေအတွက်နှင့် အတိုင်းအတာ လျော့နည်းသွားမှုကြောင့် "အနန္တ"တရားမှ "အန္တ"တရားဖြစ်မသွားနိုင်ပုံ၊ အရေအတွက်နှင့်အတိုင်းအတာ တိုးပွားလာမှုကြောင့် "အန္တ"တရားမှ "အနန္တ"တရားဖြစ်မသွားနိုင်ပုံ၊ အနန္တ–အနန္တသတ်သတ်၊ အန္တ–အန္တသတ်သတ်ဖြစ်ပုံ၊ အချင်းချင်းကူးပြောင်းမသွားနိုင်ပုံတို့ကို ဂေါ်ဍပါဒ-က သူ၏ ကာရိကာ စတုတ္ထကဏ္ဍ၊ ဂါထာ(၃၀)၌ ဤသို့ဆိုခဲ့ပါသည်—

အနာဒေရန္တဝဋ္ဋေ စ၊ သံသာရဿ နသေတ္တျတိ။
အနန္တတာ စာဒိမတော၊ မောက္ခဿ န ဘဝိဿတိ။

အနာဒေ၊ အစမရှိသော၊ သံသာရဿ၊ သံသရာ၏။ အန္တဝဋ္ဋေ စ၊ အဆုံးရှိသည်၏ အဖြစ်သည်လည်း။ န သေတ္တျတိ၊ ဆက်ဆေ ပြု၍ ရလိမ့်မည်မဟုတ်။ အာဒိမတော၊ အစရှိသော။ မောက္ခဿ၊ နိဗ္ဗာန်၏။ အနန္တတာ စ၊ အဆုံးမရှိသည်၏အဖြစ်သည်လည်း။ န ဘဝိဿတိ၊ ဖြစ်လိမ့်မည်မဟုတ်၊

သံယောဇဉ်

သံယောဇဉ်ဟူသည်မှာ မိမိကိန်းရသတ္တဝါကို (၃၁)ဘုံမှ မလွတ်နိုင်အောင် ချည်နှောင်တတ်သော တရားများဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သံယောဇဉ်ကို "ကြိုး"နှင့် ဥပမာပြု၍ ဆိုကြပါသည်။ ထိုသံယောဇဉ်ကြိုးများသည် စုစုပေါင်း (၁၀)ချောင်းရှိပါသည်။ ကာမဘုံက ချည်နှောင်သော ကြိုး(၅) ချောင်း၊ ဗြဟ္မာ့ဘုံက ချည်နှောင်သော ကြိုး(၅)ချောင်း အားလုံးပေါင်း (၁၀) ချောင်းဖြစ်ပါသည်။ ကာမဘုံက ချည်နှောင်သော ကြိုးများတွင် ချစ်ခြင်းနှင့် မုန်းခြင်းတို့လည်း ကြိုးများအဖြစ်ပါဝင်၏။ ထိုထိုအရပ်ဒေသ၌ ဖြစ်လိုခြင်း၊ ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အတူတကွနေလိုခြင်းသည် ကြိုးများပင်ဖြစ်၏။ မုန်းတီးခြင်းသည်လည်း ကြိုးပင်ဖြစ်သည်။ "ပေဖြစ်လျှင်ခံ၊ တူဖြစ်လျှင်ထု" ဟူသော ခံယူချက်သည် သံသရာ၌ အတုံ့အလှည့်အနေဖြင့် တွေ့ဆုံရန် ကာမဘုံက ချည်နှောင်ထားသည့် ကြိုးဖြစ်ပါသည်။ ထိုကြိုးကို ဖြတ်တောက်ရန် "အတုံ့အလှည့်ရှိလျှင် ကျေပါစေ"ဟူ၍ ဆုတောင်းတတ်ကြပါသည်။ ဗြဟ္မာ့ဘုံက ချည်နှောင်သော ကြိုးများတွင်မူ မုန်းတီးခြင်း-ဒေါသကြိုး မရှိချေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဗြဟ္မာတို့သည် မိမိတို့၏ ဈာန်စိတ်ဖြင့် ဒေါသကြိုးကို ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်ဖြင့် ဖြတ်တောက်ထားခဲ့ရာ ဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ဒေါသမရှိသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာတို့သည် ကာမဘုံ၌ဖြစ်ရစဉ်ကာလ-က တဦးနှင့်တဦး ဒေါသကြိုးဖြင့် ချည်နှောင်ခဲ့ဖူးပါက မိမိတို့

အချင်းချင်း လက်စားချေရန် ပြဟ္မာ့ဘုံ၌ တွေ့ဆုံခွင့်မရပဲ ကာမဘုံ၌သာ ပြန်လည် တွေ့ဆုံခွင့်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဒေါသကြီးသည် ပြဟ္မာ့ဘုံက ချည်နှောင်သော ကြိုးမဟုတ်ပဲ ကာမဘုံက ချည်နှောင်ထားသောကြိုး ဖြစ်သဖြင့် ကာမဘုံ၌ ပြန်လည်တွေ့ဆုံကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

သံယောဇဉ်ကြိုးများသည် အားလုံးအဆိုးချည်း မဟုတ်ချေ။အကျိုးမဲ့ကို ပြုတတ်သော ကြိုးသည် အဆိုးဖြစ်၍ အကျိုးစီးပွားကို ပြုတတ်သော ကြိုးသည် အကောင်းဖြစ်ပါသည်။ ပန်းတိုင်သဘောရှိလျှင် အဆိုး၊ လမ်းစဉ်နှင့် လမ်းကြောင်းသဘောရှိလျှင် အကောင်းဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် သမုဒ္ဒရာရေပြင်ကျယ်၌ လက်ပစ်ကူးယင်း လက်ပန်းကျနေသူများ သဖွယ်ဖြစ်ကြပါ၏။ ကျွန်ုပ်တို့ထံ မျောလာသော ခွေးသေကောင်ပုပ်ကို မြတ်နိုးစရာအဖြစ် မတွယ်တာသင့်သော်လည်း ကမ်းသို့ရောက်နိုင်ရန် အမှီသဟဲအဖြစ် တွယ်တာရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ခွေးသေကောင်ပုပ်ကို မှီတွယ်ယင်း ကမ်းသို့ ကူးရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကမ်းသို့ကူးစရာ အကူအညီပစ္စည်း အဖြစ် အသုံးပြုရမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့မှသာ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကမ်းသို့ ချောမောစွာ ရောက်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် လောကသားများဖြစ်ကြပါသည်။ လောကသားများ ဖြစ်ကြသည့်အလျောက် တဦးတည်း၊ တယောက်တည်းအနေဖြင့် အထီးကျန်နေ၍မရ။ အသင်း၊ အပင်း၊ အအုပ်အစုဖြင့်သာ နေကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုသဘောအရ မြို့ရွာတည်ထောင်၍ နေရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့နေသောအခါ ကျွန်ုပ်တို့သည် မိမိတို့၏အပေါင်းအသင်းများ အပေါ်၌လည်း သံယောဇဉ်ထားရပါမည်။ မိမိတို့ မြို့ရွာပေါ်၌လည်း သံယောဇဉ်ထားရပါမည်။ သို့ရာတွင် ထိုသံယောဇဉ်ကို မိမိအတွက်သိမ်းပိုက်ခံစားရန် (ဂဟဏဋ္ဌ)အလို့ငှာ အသုံးမပြုပဲ လောကအတွက် အကျိုးပြုရန်၊ လောက၌ တရားမဲ့မှုလွှမ်းမိုးစေရန်၊ သံသရာမှ လွတ်မြောက်ရန် (နိတ္ထရဏဋ္ဌ)အလို့ငှာ အသုံးပြုရပါမည်။ ထိုသို့ အသုံးပြုမှသာ ထေရဝါဒနှင့်ညီသော အသုံးပြုမှုဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ အသုံးပြုရန်အတွက်ထားသော

သံယောဇဉ်သည် ကောင်းသောသံယောဇဉ် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသံယောဇဉ်မျိုးကို ထားထိုက်သောသံယောဇဉ် (သေဝိတဗ္ဗသံယောဇဉ်)ဟု ကျမ်းဂန်များ၌ ဆိုပါသည်။

နီဝရဏ

နီဝရဏဟူသည်မှာ ဖုံးကွယ်တတ်သော တရားများဖြစ်ပါသည်။ ဖုံးကွယ်တတ်သောတရားများသည် သဘောအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ထို(၂)မျိုးမှာ သိစရာကို ဖုံးကွယ်ခြင်း(ဉေယျာဝရဏ)နှင့် သိမှုကို ဖုံးကွယ်ခြင်း (ကိလေသာဝရဏ)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ သိစရာကို ဖုံးကွယ်ထားသော အခါ အရာဝတ္ထုကို အမှန်အတိုင်းမမြင်ရတော့ပဲ တမျိုးတဖုံ မြင်ရတတ်ပါသည်။ လောကဥပမာအားဖြင့် မက်မောစရာမကောင်းသော အရာဝတ္ထုကို မက်မောစရာကောင်းအောင် အပြောက် အမွမ်းတို့ဖြင့် ခြယ်မှုန်းလိုက်သောအခါ ပင်ကိုမူလက မက်မောစရာမဟုတ်ပါပဲလျက် မက်မောစရာသဖွယ် ဖြစ်လာပါသည်။ ဤသဘောကို သိစရာကို ဖုံးကွယ်ခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ဤသို့သော ဖုံးကွယ်ခြင်းမျိုးကို လောက၌ အမြဲတစေတွေ့ရတတ်ပါသည်။ ဓမ္မရေးရာ၌လည်း ဤသဘောအတိုင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ္ထတရားများကို နီဝရဏတရားများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဃနတရားများဖြင့် ဖုံးကွယ်လိုက်သောအခါ ပင်ကိုမူလ-က အစိုင်အခဲ မဟုတ်ပါပဲလျက် အစိုင်အခဲသဖွယ် ဖြစ်လာရပါသည်။ နိစ္စမဟုတ်ပါပဲလျက် နိစ္စသဖွယ် ဖြစ်လာပါသည်။ သုခ မဟုတ်ပါပဲလျက် သုခ သဖွယ် ဖြစ်လာပါသည်။ အတ္တမဟုတ်ပါပဲလျက် အတ္တသဖွယ်ဖြစ်လာပါသည်။ ဤသည်မှာ သိစရာ(အာရုံ)ပိုင်းဆိုင်ရာ ဖုံးကွယ်မှုဖြစ်ပါသည်။

သိမှုကို ဖုံးကွယ်ထားသောအခါ၌လည်း အရာဝတ္ထုကို အမှန်အတိုင်း မမြင်ရတော့ပဲ တမျိုးတဖုံမြင်ရတတ်ပါသည်။ လောကဥပမာအားဖြင့် မျက်စိကိုမျက်မှန်စိမ်းတပ်ဆင်ထားလိုက်ပါက မြင်မြင်သမျှအရာဝတ္ထုသည် စိမ်းလန်းစိုပြေသောအသွင်ကို ဆောင်လျက်ရှိသည်ချည်း ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် မြင်မြင်သမျှအရာဝတ္ထုသည် စိမ်းလန်းစိုပြေသော အသွင်

ကို မဆောင်ကြပါ။ သို့ပါလျက် မျက်စိ၌တပ်ဆင်ထားသော မျက်မှန်စိမ်းကြောင့် စိမ်းလန်းစိုပြေသော အသွင်ကို ဆောင်နေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောကို သိမှုကိုဖုံးကွယ်ခြင်းဟုဆိုပါသည်။ ဤသို့သောဖုံးကွယ်ခြင်းမျိုးကို လောက၌ အမြဲတစေတွေ့ရတတ်ပါသည်။ ပညာမျက်စိကို ကာမဆန္ဒဖြင့် ဖုံးကွယ်လိုက်သောအခါ မက်မောစရာမဟုတ်ပါပဲလျက် မက်မောစရာသဖွယ် မြင်လာတတ်ပါသည်။ ဒေါသဖြင့် ဖုံးကွယ်လိုက်ပါက ဒေါသဖြစ်စရာမဟုတ်ပါပဲလျက် ဒေါသဖြစ်စရာသဖွယ် မြင်လာတတ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ သိမှု(အာရမ္မဏိက)ပိုင်းဆိုင်ရာ ဖုံးကွယ်မှုဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဖုံးကွယ်မှုများသည် တရားကိုယ်အားဖြင့် လောဘ၊ ဒေါသ၊ ထိနမိဒ္ဓ၊ ဥဒ္ဒစ္စ ကုက္ကုစ္စ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ အဝိဇ္ဇာတို့ဖြစ်ပါသည်။ နီဝရဏတရားများနှင့် ပတ်သက်၍ ကျမ်းဂန်များ၌ ဖော်ပြရာတွင် သိစရာ(အာရုံ)ပိုင်းကို အလေးထား၍ ဖော်ပြသည်လည်းရှိပါသည်။ သိမှု(အာရမ္မဏိက) ပိုင်းကို အလေးထား၍ ဖော်ပြသည်လည်းရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် သဘောအားဖြင့် (၂)မျိုးရနိုင်သည်သာဖြစ်ပါသည်။ အနုသယသဘောကို နည်းမှီ၍ဆိုရလျှင် သိစရာပိုင်းဖုံးကွယ်မှုကို အာရမ္မဏနီဝရဏဟူ၍လည်းကောင်း။ သိမှုပိုင်း ဖုံးကွယ်မှုကို သန္တာနနီဝရဏဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနဝေါဟာရအားဖြင့်မူ သိစရာပိုင်းဖုံးကွယ်မှုကို ဉေယျာဝရဏဟူ၍လည်းကောင်း၊ သိမှုပိုင်းဖုံးကွယ်မှုကို ကိလေသာဝရဏဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။

ဆန့်ကျင်ဘက်တို့၏ ပေါင်းစည်းရာ

လူ၏သန္တာန်၌ အစုန်တရားများနှင့် အဆန်တရားများ ကိန်းအောင်းလျက်ရှိပါသည်။ အစုန်တရားဟူသည်မှာ အကုသိုလ်တရားများဖြစ်ပါသည်။ အဆန်တရားဟူသည်မှာ ကုသိုလ်တရားများဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအစုန်နှင့် အဆန်တို့သည် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်လျက် ရှိကြပါသည်။ အချင်းချင်းဆန့်ကျင်ရာတွင် သူ့တူရူအလျောက် အစုန်လည်း အစုန်အလိုက် စွမ်းအင်ရှိပါသည်။ အဆန်လည်း အဆန်အလိုက် စွမ်းအင်ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် နောက်ဆုံး၌ အဆန်က အစုန်ကို အောင်ပွဲခံပါသည်။ ထို့ကြောင့်

ကျမ်းဂန်များ၌ အစုန်ကို ပယ်အပ်သောတရားဟူ၍ ဆိုပါသည်။ အဆန်ကို ပယ်တတ်သော တရားဟူ၍ ဆိုပါသည်။ အစုန်နှင့်အဆန်တို့သည် အချင်းချင်းဆန့်ကျင်ယင်း ထာဝစဉ်ပေါင်းစည်းလျက်ရှိပါသည်။ ထိုသို့ ပေါင်းစည်းရာတွင် အဆန်တရားအနေဖြင့် အသာစီးရအောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ ဤသို့အသာစီးရအောင် အားထုတ်ယင်း အားထုတ်ယင်း နောက်ဆုံး၌ ပဋိပက္ခသဘောဆိတ်သုဉ်းပြီး ငြိမ်းချမ်းမှုကို ရရှိမည်ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခသဘောဆိတ်သုဉ်းပြီး ငြိမ်းချမ်းမှုကို ရရှိခြင်းဆိုသည်မှာ ပယ်တတ်နှင့် ပယ်အပ်သဘောဖြင့် အချင်းချင်း ပဋိပက္ခပြုနေကြသည့် ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့ မဖြစ်တော့ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

စျာန်

ကောင်းသောအာရုံ၌ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသောအာရုံ၌ဖြစ်စေ စိတ်က စူးစိုက်မှုသည် စျာန်မည်ပါသည်။ ကောင်းသောအာရုံ၌ စူးစိုက်ပါက ကုသိုလ်စျာန်မည်ပါသည်။ မကောင်းသောအာရုံ၌ စူးစိုက်ပါက အကုသိုလ်စျာန်မည်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် မည်သည့်ကိစ္စ မည်သည့်အာရုံ၌ဖြစ်စေ စူးစိုက်မှုရှိရန်လိုအပ်ပါသည်။ စူးစိုက်မှုမရှိပါက ကိစ္စပြီးစီးမှုဖြစ်ပေါ်မလာနိုင်ပါချေ။ ထို့ကြောင့် ကိစ္စပြီးစီးမှုတိုင်းတွင် စူးစိုက်မှုသည် သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ အထိုက်အလျောက်ပါဝင်သည်ချည်းဖြစ်ပါသည်။ များများ စူးစိုက်ပါက များများအောင်မြင်၍ နည်းနည်းစူးစိုက်ပါက နည်းနည်း အောင်မြင်ပါသည်။ စူးစိုက်မှု မှန်သမျှသည် ကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသည်ဖြစ်စေ စျာန်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် လယ်တီဆရာတော်က ပရမတ္ထသံခိပ်ကျမ်း၌ ဆိုခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ဆိုခဲ့သည့် အလျောက် ကောင်းသောစျာန်ဖြစ်စေရန် ကောင်းသောအာရုံ၊ ကောင်းသောကိစ္စတို့၌သာ စူးစိုက်အပ်ပါသည်။

ဗိုလ်

ဗိုလ်ဟူသည် ကြံ့ခိုင်သောသဘော၊ မြဲမြံသောသဘော၊ ဆန့်ကျင်ဘက်တို့ကို ဖိစီးနိုင်သောသဘော၊ ခုခံနိုင်သောသဘော၊ နှိမ်နင်းနိုင်သော

သဘောပင်ဖြစ်၏။ ယင်းသဘောသည် ကောင်းသောဘက်၌လည်း ရှိ၏။ မကောင်းသောဘက်၌လည်းရှိ၏။ကောင်းသောဘက်၌ရှိလျှင် ကုသိုလ်ဗိုလ်ဟူ၍ ဆိုရ၏။ မကောင်းသောဘက်၌ရှိလျှင် အကုသိုလ်ဗိုလ်ဟူ၍ ဆိုရ၏။ သို့ရာတွင် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်အရ ကုသိုလ်ဗိုလ်သည် ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်တရားတို့ကြောင့် မတုန်လှုပ်ပဲ ခိုင်မြဲရုံသာမက ယင်းအကုသိုလ် တရားများကိုပင် ပယ်ရှားဖြိုဖျက်နိုင်ပါသည်။ အကုသိုလ်ဗိုလ်မူကား မိမိ၏ အုပ်စု (သဟဇာတဓမ္မ)အတွင်း၌သာ ဗိုလ်ကျနိုင်ပြီး ကုသိုလ်အုပ်စု၌မူ ဗိုလ်မကျနိုင်ပါချေ။ ထို့ကြောင့် ကောင်းသောတရားနှင့် မကောင်းသော တရားတို့တွင် အဆုံးသတ်အောင်ပွဲခံနိုင်သောတရားမှာ ကောင်းသော တရားသာဖြစ်ပါသည်။ ဓမ္မနှင့်အဓမ္မတို့တွင်အဆုံးသတ်အောင်ပွဲခံနိုင်သော တရားမှာ ဓမ္မသာဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လျှင် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်များ၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့ဖော်ပြထားသည့်အလျောက် အပြီးသတ် အောင်ပွဲခံနိုင်သော ကောင်းသော တရားဓမ္မတို့ကိုသာ မိမိသန္တာန်၌ ကိန်းစေအပ်ပါသည်။

အဓိပတိ

အဓိပတိဟူသည် အကြီးအမှူးသဘောပင် ဖြစ်၏။ ယင်းအကြီးအမှူး သဘောသည် ကောင်းသော ကုသိုလ်ဘက်၌လည်းရှိ၏။ မကောင်းသော အကုသိုလ်ဘက်၌သည်း ရှိ၏။ ကောင်းသောဘက်၌ရှိလျှင် ကောင်းသော အဓိပတိ ဖြစ်ပါသည်။ မကောင်းသောဘက်၌ရှိလျှင် မကောင်းသော အဓိပတိဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအဓိပတိ၏ တရားကိုယ်မှာ ဆန္ဒ၊ ဝီရိယ၊ ပညာ၊ စိတ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ကောင်းသော လုပ်ငန်း၌ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသော လုပ်ငန်း၌ ဖြစ်စေ အဓိပတိတရားကိုယ် လေးပါးတို့တွင် တပါးပါးကို အဓိပတိထိုက်အောင် ပြုပြင်ပြီး ဆောင်ရွက်ပါက ယင်းလုပ်ငန်းသည် မလွဲ မသွေ ပြီးစီးမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ပင်ကိုယ်စိတ်ဓာတ် ခိုင်မာသူဖြစ်ပါက ယင်းစိတ်ဓာတ်ဖြင့် မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက်ပါလျှင် မညီသည့်လုပ်ငန်းမဆို အချိန်တန်လျှင် အောင်မြင်မည်၊ ပြည့်စုံမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဉာဏ်ပညာကို အားကိုးသူ ဖြစ်ပါကလည်း ယင်းဉာဏ်ပညာဖြင့်ပင် မဖြစ်မနေ၊ မဖြစ်

မချင်း ဆောင်ရွက်ပါလျှင် တနေ့တွင် အောင်မြင်ရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ဝီရိယကိုအားကိုးသူ၊ ဆန္ဒကို အားကိုးသူတို့သည်လည်း မိမိတို့၏ ဝီရိယ၊ မိမိတို့၏ ဆန္ဒဖြင့် မည်သည့်လုပ်ငန်းကိုမဆို အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ကြောင်း ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၌ လာရှိပါသည်။

ဗောဓိပက္ခိယတရားများ

လောကတရားများတွင် ကုသိုလ်လည်း ပါဝင်၏။ အကုသိုလ်လည်း ပါဝင်၏။ ယင်းကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့ကြောင့် သံသရာ၌ ကျင်လည် ကျက်စား ပြေးသွားနေသရွေ့ ကာလပတ်လုံး သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့သည် ဖြစ်ပေါ်နေကြ၏။ ထိုသို့ဖြစ်ပေါ်နေသော ကြောင့်လည်း သတ္တဝါတို့သည် ဘုံသုံးပါးမှ လွတ်မြောက်ခြင်း မရှိပဲ ဘုံသုံးပါး၌ ကျင်လည်နေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤဘဝမှ ထိုဘဝသို့၊ ထိုဘဝမှ ဤဘဝသို့ ပြေးသွားနေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားပွင့်တော်မူသော အခါ၌ကား သံသရာမှလွတ်မြောက်ရာ တရားထူးများကို နာကြားကြရ၏။ ကျင့်သုံးကြရ၏။ ယင်းတရားထူးများကြောင့် ဘုံသုံးပါးမှ လွတ်မြောက်ကြရ၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းတရားထူးများသည် မြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသော အခါ၌သာ ဖြစ်ပေါ်လာကြ၏။ မြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသော အခါတွင်လည်း မြတ်စွာဘုရား သာသနာတော်၌သာ ရှိကြ၏။ အခြားသော သာသနာတော်၌ မရှိကြပါချေ။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတရားထူးများကို အဓိသီလ၊ အဓိစိတ္တ၊ အဓိပညာဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဗောဓိပက္ခိယဟူ၍ လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။

ရိုးရိုးသီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့သည် လောကကို မလွန်နိုင်ပဲ လောကတွင်းကောင်းစားရေး၌သာ အဆုံးသတ်သောသီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့သာ ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတို့ကို သာမန်အားဖြင့် သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာဟူ၍သာ ဆိုအပ်ပါသည်။ အဓိသီလ၊ အဓိစိတ္တ၊ အဓိပညာတို့ကား လောကကို လွန်လျက် လောကုတ္တရာကောင်းစားရေး၌ အဆုံးသတ်သော သီလ၊

သမာဓိ၊ ပညာတို့ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းတို့ကို "အဓိ"သဒ္ဒါဖြင့် အထူးပြုပြီး အဓိသီလ၊ အဓိစိတ္တ၊ အဓိပညာဟူ၍ ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဓိသီလ၊ အဓိစိတ္တ၊ အဓိပညာတို့ကား မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော်၌သာရှိပြီး အခြားသောသာသနာတော်၌ မရှိသည့် တရားထူး၊ တရားမြတ်များဖြစ်ကြပါသည်။ ယင်းတို့ကို အခြားအမည်ကမျိုးဖြင့် ဗောဓိပက္ခိယဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ ဗောဓိပက္ခိယ ဟူသည်မှာ မဂ်ဉာဏ်၏ အသင်းအပင်းတွင် ပါဝင်သော တရားဖြစ်ပါသည်။ မဂ်ဉာဏ်၏ အသင်းအပင်း ဟူသည်မှာလည်း မဂ်ဉာဏ်ကိုဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သော တရားများပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဗောဓိပက္ခိယတရားများသည် အောက်ပါအတိုင်း (၃၇)ပါး ဖြစ်ကြပါသည်——

(၁)	သတိပဋ္ဌာန်	၄-ပါး
(၂)	သမ္မပ္ပဓာန်	၄-ပါး
(၃)	ဣဒ္ဓိပါဒ်	၄-ပါး
(၄)	ဣန္ဒြေ	၅-ပါး
(၅)	ဗိုလ်	၅-ပါး
(၆)	ဗောဇ္ဈင်	၇-ပါး
(၇)	မဂ္ဂင်	၈-ပါး
		ပေါင်း=၃၇ ပါး

သတိပဋ္ဌာန်

ထိုထိုအာရုံတို့၌ တမင်တကာလုပ်ယူရသည့် ပုဂ္ဂလဗျာပါရကိုလွန်ကာ သူ့အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဓမ္မဗျာပါရဖြင့် စွဲစွဲမြဲမြဲ သက်ဝင်တည်နေသော သတိစေတသိက်သည် သတိပဋ္ဌာန်မည်ပါသည်။ သတိပဋ္ဌာန်အကြောင်းကို ရှေး၌ ဆိုခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အကျဉ်းသဘောမျှကိုသာ ပြန်လည်၍ဆိုမည် ဖြစ်ပါသည်။ မိမိတို့သည် ပုထုဇဉ်သဘာဝအလျောက် မိမိတို့၏ မျက်စိ၊ နားစသော ဒွါရတို့၌ ထင်လာသော အာရုံများကို စုံစုံစေ့စေ့နှင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား မသိလိုက်သည်က များပါ

သည်။ ဤသည်ကို မေ့လျော့ခြင်း (ပမာဒ)ဟု ဆိုပါသည်။ သတိပဋ္ဌာန် ဘာဝနာပြည့်ဝလာသောအခါ မေ့လျော့ခြင်း (ပမာဒ)ပျောက်၍ မမေ့လျော့ခြင်း (အပ္ပမာဒ)ရောက်လာပါသည်။ ထင်လာသမျှအာရုံများကို ရောနှောခြင်းမရှိပဲ ထင်လာသည့်အတိုင်း တမျိုးစီ တမျိုးစီ အကန့်လိုက် အကန့်လိုက် ပိုင်းခြား၍ သိလာပါသည်။ မည်သည့်အာရုံကိုမျှ မသိလိုက်ရပဲ လွတ်သွားသည်ဟူ၍ မရှိတော့သော အဆင့်သို့ ရောက်လာပါသည်။ ထိုအခါ အာရုံတရားများကို ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါအဖြစ် မမြင်တော့ပဲ ဓမ္မအဖြစ်သာ မြင်လာပါသည်။ ပစ္စုပ္ပန်တည့်တည့်မြင်လာပါသည်။ ဤလောက၌ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူ၍မရှိပဲ ပရမတ္ထတရားအစုများသာရှိကြောင်း သိလာပါသည်။ ဤသို့သိမြင်လာအောင် ထင်လာသမျှသောအာရုံတို့၌ စွဲမြဲစွာသက်ဝင်၍ တည်နိုင်သော သတိစေတသိက်ကို သတိပဋ္ဌာန်ဟူ၍ ဆိုပါသည်။

သတိပဋ္ဌာန်တရားသည် (၄)ပါးရှိပါသည်။ ထိုတွင် ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၌ သုဘသညာ (လှပတင့်တယ်သည်ဟူသော အမှတ်သညာ)ကို ပယ်ပါသည်။ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ရင့်သန်လာသောအခါ ဤကိုယ်ကာယသည် စင်စစ်အားဖြင့် လှပတင့်တယ်ခြင်း မရှိပဲ အသုဘသဘောသာ ရှိပါတကားဟူ၍ သိမြင်ပြီး ဤကိုယ်ကာယ၌ တပ်မက်မှု တဏှာကို ပယ်စွန့်နိုင်ပါသည်။ ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၌ သုခသညာ (ချမ်းသာသည်ဟူသော အမှတ်သညာ)ကို ပယ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောက၌ ခံစားမှုမှန်သမျှသည် သုခ မဟုတ်ပဲ ဒုက္ခပါတကားဟူ၍ သိမြင်လာပါသည်။ ဤသို့ သိမြင်ခြင်းသည် ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ရင့်သန်ချိန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ ထိုသို့ ဖြစ်ပေါ်လာပါက ရုပ်နာမ်တို့၌ ကြောက်မက်ဖွယ် ဘေးဒုက္ခအနေဖြင့် သဘောပေါက်ပြီး တပ်မက်မှုဘဏှာကို ပယ်နိုင်ပါသည်။ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၌ နိစ္စသညာ(မြဲသည်ဟူသော အမှတ်သညာ) ကို ပယ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောကသည် အမြဲတစေ "ဖြစ်၊ ပျက်၊ပြုပြင်ပြောင်းလဲလျက်"ရှိနေပါသည်။ ဤသဘောကို စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ရင့်သန်ချိန်၌ သိမြင်လာပါသည်။ သိမှုဟူသည်ကား

ဝိထိစိတ်တို့တွင်ပါဝင်သော စေတသိက်တို့၏ တခုပြီးတခု စဉ်ဆက်မပြတ် ဆက်စပ်ဖြစ်မှုသာဖြစ်၏။ ယင်းစေတသိက်တို့သည်လည်း တခုတည်းအနေဖြင့် အမြဲရှိနေသည် မဟုတ်၊ တခုပြီးတခု ဖြစ်လိုက် ပျက်လိုက်သဘောဖြင့် မမြဲသောသဘောကို ဆောင်နေကြ၏။ ထို့ကြောင့် ရုပ်နာမ်တို့၌ မမြဲသော အနိစ္စသဘောကို သိမြင်ပြီး တပ်မက်မှုတဏှာကို ပယ်စွန့်နိုင်ပါသည်။ ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၌ အတ္တသညာ (ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါရှိသည်ဟူသော အမှတ်သညာ)ကို ပယ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောက၌ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမရှိပဲ ပရမတ္ထဓမ္မများသာရှိ၏။ ထိုထိုအမှုကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်နေကြသည်မှာလည်း ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါများမဟုတ်။ ပရမတ္ထဓမ္မများကသာ ကြောင်းကျိုးဖြစ်စဉ်အရ ဆောင်ရွက်နေကြခြင်းဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် ပုဂ္ဂလဗျာပါရဟူ၍ စိုးစဉ်းမျှမရှိ၊ ဓမ္မဗျာပါရသာရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်အနေအားဖြင့်လည်း အတ္တသဘောမရှိ၊ အနတ္တသဘောသာရှိပါသည်။ ဓမ္မအနေအားဖြင့်လည်း အတ္တသဘောမရှိ၊ အနတ္တသဘောသာရှိပါသည်။ ဤသဘောကို ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ရင့်သန်သောအခါ၌ သိမြင်လာပါသည်။ ဤသည်မှာ ဗောဓိပက္ခိယထိုက်သော သတိပဋ္ဌာန်တရားတော်၏ အကျဉ်းသဘောမျှ ဖြစ်ပါသည်။

သမ္မပ္ပဓာန်

သမ္မပ္ပဓာန်ဟူသည်မှာ မိမိ၏ ရည်မှန်းချက်ကို မရ မနေ ကြိုးစားအားထုတ်မှု ဖြစ်ပါသည်။ ဗောဓိပက္ခိယအရာ၌ကား မဂ်ဉာဏ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေရန် တွန့်တိုဆုတ်နစ်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်လျက် မလျော့သော လုံ့လဖြင့် ရဲရဲဝံ့ဝံ့ စွန့်စွန့်စားစား ဆောင်ရွက် ကြိုးစားခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း သမ္မပ္ပဓာန်၏ လုပ်ငန်းများမှာ အောက်ပါအတိုင်း (၄)မျိုး ရှိပါသည်—

(၁) ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ် ဒုစရိုက်တို့ကို ပယ်ရန် အားထုတ်မှု၊

(၂) မဖြစ်ဖူးသေးသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်တို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်မှု၊

(၃) မဖြစ်ဖူးသေးသော ကုသိုလ်တို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်မှု၊

(၄) ဖြစ်ပြီးသော ကုသိုလ်တို့ကို အဆင့်ဆင့်ပွားများစေရန် အားထုတ်မှု။

ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်တို့ကို ပယ်ရန် အားထုတ်မှု

ပုဂ္ဂိုလ်တဦးတယောက်သည် မကောင်းမှု အကုသိုလ်ဒုစရိုက်မှုတခုကို ပြုမိသည်ဖြစ်အံ့။ ထိုအခါ ထိုပြုမိသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်မှုအတွက် နောင်တတဖန် ပူပန်နေလျှင် ပြုမိသော မူလအကုသိုလ် မပျောက်သည့်အပြင် နောက်ထပ် ကုက္ကုစ္စအကုသိုလ်တခု ထပ်၍တိုးမည်သာဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် မိမိပြုခဲ့မိသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်တခုကို ပယ်ရန်အားထုတ်ခြင်းဟူသည် မိမိပြုခဲ့မိသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်ကို လုံးလုံးဂရုမပြုပဲ ပယ်စွန့်ကာ နောင်ကာလ၌ အလားတူအကုသိုလ် ဒုစရိုက်မှုမျိုး မဖြစ်ပေါ်စေရန် ရှောင်ကြဉ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ ရှောင်ကြဉ်ကာ ပယ်စွန့်ခြင်းဖြင့် ယင်း အကုသိုလ်သည် လုံးလုံးပျောက်ကွယ်မသွားစေကာမူ အကျိုးပေးခွင့် ဝေးကာ ဝေးကာ နောက်ဆုံး၌ အဟောသိကံ (အကျိုးပေးခွင့်မကြုံသောကံ)ဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် ကုသိုလ်သုစရိုက်တမျိုးပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကုသိုလ်သုစရိုက်ဖြင့် မျိုးတူအကုသိုလ်ဒုစရိုက်ကို တဒင်္ဂပဟာန်ဖြင့် ပယ်နိုင်ပါသည်။

ယော ခေါ ပန မယာ ပါဏော အတိပါတိတော ယာဝတကော ဝါ တာဝတကော ဝါ၊ တံ န သုဋ္ဌု၊ တံ န သာဓု။ အဟံ ခေါ ပန တပ္ပစ္စယာ ဝိပ္ပဋိသာရီ အဿံ၊ န မေ တံ ပါပကမ္မံ အကတံ ဘဝိဿတီတိ။ သော ဣတိ ပဋိသင်္ခါယ တဒ္ဓေဝ ပါဏာတိပါတံ

ပစ္စာဟတိ၊ အာယတိံ စ ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ။
ဝေမေတာယ ပါပဿ ကမ္မဿ ပဟာနံ ဟောတိ။

(သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်-၃၀၅)

ယာဝတကော ဝါ တာဝတကော ဝါ၊ အချို့သော။ ပါဏော၊ သတ္တဝါကို။ မယာ၊ ငါသည်။ ယော ခေါ ပန အတိပါတိတော၊ အကြင်သို့သောအားဖြင့် သတ်မိ၏။ တံ၊ ထိုသို့သတ်မိခြင်းသည်။ န သုဋ္ဌု၊ မကောင်း။ တံ၊ ထိုသို့သတ်မိခြင်းသည်။ န သာဓု၊ မကောင်း။ အဟံ ခေါ ပန၊ ငါသည်ကား။ တပ္ပစ္စယာ၊ ထိုအကြောင်းကြောင့်။ ဝိပ္ပဋိသာရီ၊ နှလုံးမသာယာသည်။ အဿံ၊ ဖြစ်ငြားအံ့။ မေ၊ ငါသည်။ တံ ပါပကမ္မံ၊ ထိုအကုသိုလ်ဒုစရိုက်ကို။ အကတံ၊ မပြုရာရောက်သည်။ န ဘဝိဿတိ၊ ဖြစ်လိမ့်မည် မဟုတ်။ ဣတိ၊ ထို့ကြောင့်။ သော၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည်။ ဣတိ ပဋိသင်္ခါယ၊ ဤသို့ဆင်ခြင်၍။ တဥ္စေဝ ပါဏာတိပါတံ၊ ထိုပါဏာတိပါတကံကိုလည်း။ ပဇဟာတိ၊ စွန့်၏။ အာယတိံ စ၊ နောင်အခါ၌လည်း။ ပါဏာတိပါတာ၊ သူ့အသက်ကို သတ်ခြင်းမှ။ ပဋိဝိရတော၊ ရှောင်ကြဉ်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ ဧဝံ၊ ဤသို့ ကျင့်သုံးခြင်းသည်။ ပါပဿ၊ အကုသိုလ်ဒုစရိုက်ဖြစ်သော။ ဧတဿ ကမ္မဿ၊ ထိုပါဏာတိပါတကံကို။ ပဟာနံ၊ ပယ်ခြင်းမည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

အချို့က ဆိုကြပါသည်။ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းကြောင့် အကုသိုလ် ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ ကြက်ကိုသတ်လျှင် အကုသိုလ်ဖြစ်သည်ဟု စွဲလမ်းယုံကြည်ခြင်းကြောင့်သာ အကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဆိုမှာ စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်ကြောင့်သာ ကုသိုလ် အကုသိုလ်ဖြစ်သည်။ စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်မရှိလျှင် ကုသိုလ် အကုသိုလ် မဖြစ်ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပါဒါန-ပစ္စယာ ဘဝေါ-ဟူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ကြောင်းကျိုးဆက် ဖြစ်စဉ်အရ စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်ကြောင့် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ဟူသော ကမ္မဘဝဖြစ်ခြင်း

ဖြစ်သည်။ ဤသို့ ဆိုကြပါသည်။ ထိုအဆိုသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတို့၏ အဆို သာ ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ္ထတရားများသည် မည်သို့သော အကြောင်း ကြောင့်မျှ ဖောက်ပြန်ခြင်း မရှိကြပါ။ ထာဝစဉ် မိမိသဘောကို မိမိ ဆောင်လျက်ရှိကြပါသည်။ ကြက်ကိုသတ်၍ ဘုရားကိုပူဇော်လျှင် ကုသိုလ် ရ၏ ဟူ၍ ယုံကြည်ရုံမျှနှင့် ကုသိုလ်မရပါ။ ကြက်ကိုသတ်ခြင်းသည် အကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ ဘုရားကို ပူဇော်ခြင်းသည် ကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆိုသည်သာ ဝိဘဇ္ဇဝါဒီတို့၏ အဆို ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် စွဲလမ်းမှုဥပါဒါန်သည် အကုသိုလ်ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကို ကုသိုလ်ဖြင့် သာ ပယ်သတ်နိုင်ပါသည်။ မေ့ဖျောက်ထားခြင်းဖြင့် မပယ်သတ်နိုင်ပါ။ မေ့ဖျောက် ထားခြင်းသည် အကုသိုလ် ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကို အကုသိုလ်ဖြင့် ပယ်သတ်နိုင်သည်ဟူ၍ ဗုဒ္ဓစာပေ၌ မရှိပါချေ။

မဖြစ်ဖူးသေးသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်တို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်မှု

အကုသိုလ်တရားဟူသည် အစုန်တရားများသာ ဖြစ်၏။ ပြုရလွယ် ကူ၏။ မသင့်လျော်သော အချိန်အခါ အခြေအနေနှင့် အကြောင်း အထောက်အပံ့တို့ကို ရလျှင် အကုသိုလ်ဒုစရိုက်များသည် မိမိသန္တာန်၌ မဖြစ်ဖူးသေးစေကာမူ အစိမ်းသက်သက်ဖြစ်စေကာမူ အတွေ့အကြုံမရှိဖူး သေးစေကာမူ အလွယ်တကူ ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ မဖြစ်ပွား စေရန် မင်္ဂလသုတ်ဒေသနာတော်၌ "အာရတိ စ၊ ဝေးစွာရှောင်ကြဉ် ရခြင်းသည်လည်းကောင်း။ ဝိရတိ စ၊ အထူးသဖြင့်ရှောင်ကြဉ်ရခြင်းသည် လည်းကောင်း" ဟူ၍ ရှောင်ကြဉ်ပုံ နည်း(၂)မျိုးကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ပင်ကိုက အရက်မသောက်တတ်သူသည် အရက်ဆိုင်သို့လည်း မသွား၊ အရက်သမားနှင့်လည်း မပေါင်းသင်း၊ အရက်ကောင်းကြောင်းကိုလည်း ကြားနာမထားရပါလျှင် အရက်သောက်မှု အကုသိုလ်ကံကို ကျူးလွန် မည်မဟုတ်။ ဤသဘောမှာ အဝေးက ရှောင်ကြဉ်သည့် သဘော ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ဒုစရိုက်ကို အဝေးက ရှောင်ကြဉ်လျှင် ရှောင်ကြဉ် ရ လွယ်ကူပါသည်။ အဝေးက ရှောင်ကြဉ်ခြင်းဆိုသည်မှာလည်း ယင်း အကုသိုလ်ဒုစရိုက်များ ဖြစ်ပွားစေနိုင်သော အချိန်အခါ အခြေအနေနှင့်

အကြောင်းအထောက်အပံ့တို့ကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ မရှောင်ကြဉ်နိုင်ပဲ တိုက်ရိုက်တိုးနေမိလျှင်လည်း အဓိပတိတပ်သော မိမိ၏ ဆန္ဒ၊ ဝီရိယ၊ ပညာ၊ စိတ်အင်အားတို့တွင် တခုခုဖြင့် အားတင်း၍ ရှောင်ကြဉ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤရှောင်ကြဉ်နည်းမှာ အထူးသဖြင့် ရှောင်ကြဉ်နည်းဖြစ်၍ ခက်ခဲသော သဘောရှိပါသည်။ ဤသို့ ခက်ခဲသော သဘောရှိသော ရှောင်ကြဉ်နည်းဖြင့် ရှောင်ကြဉ်နိုင်မှုသော သမ္မပ္ပဓာန် စစ်စစ်ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် မဂ်ဉာဏ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေနိုင်သည်အထိ ခိုင်ခံ့သော လုံ့လကိုသာ သမ္မပ္ပဓာန်ဆိုပါသည်။

မဖြစ်ဖူးသေးသော ကုသိုလ်တရားများကို ဖြစ်ပေါ် စေရန် အားထုတ်မှု

အစမထင်သော သံသရာ၌ လူတို့သည် ကျင်လည်ကျက်စား ပြေးသွားနေကြ၏။ အရိယာချည်းသာ ဖြစ်နိုင်သောဘုံများမှတပါး ဘုံဘဝအားလုံးတို့၌ ဖြစ်ဖူး၏။ ပဋိသန္ဓေနေဖူး၏။ ထို့ကြောင့် ကုသိုလ်ကောင်းမှုများကို ပြုခဲ့ဖူးသည်သာ ဖြစ်ပါ၏။ သို့ရာတွင် ထိုကုသိုလ်ကောင်းမှုတို့ကား သံသရာ၌ကျင်လည်စေတတ်သော ကောင်းမှုကုသိုလ်မျိုးသာဖြစ်ကြပါ၏။ သံသရာမှ ထွက်မြောက်စေတတ်သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုမျိုးကား မဟုတ်ကြပါချေ။ သို့ဖြစ်၍သာ သံသရာမှ မထွက်မြောက်နိုင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လူတို့သည် သံသရာ၌ ကျင်လည်စေတတ်သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုမျိုးစုံကိုကား ပြုခဲ့ဖူးပါ၏။ ဈာန်သမာပတ်များကိုလည်း ရခဲ့ဖူးပါ၏။ ယခုအချိန်အထိ သံသရာမှ မထွက်မြောက်နိုင်သေးသည်ကို ထောက်ဆပါလျှင် သံသရာမှ ထွက်မြောက်နိုင်သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုမျိုးကား ပြုခဲ့ဖူးသည်ဟု မဆိုနိုင်ပါချေ။ အကယ်၍ ပြုခဲ့ဖူးသည်ဟု ဆိုပါလျှင်လည်း အလွန်ဆုံး သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်အဆင့်လောက်သာ ပြုခဲ့ဖူးပေမည်။ ထိုထက်ပို၍ ပြုနိုင်ဖွယ်မရှိချေ။ ထိုထက်ပို၍ ပြုနိုင်ခဲ့ပါလျှင် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်သို့သာ မုချရောက်ပေတော့မည်။ သံသရာမှ လွတ်မြောက်ပေတော့မည်။

ဤနေရာ၌ မဖြစ်ဖူးသေးသော ကုသိုလ်ဆိုသည်မှာ သံသရာမှ ထွက်မြောက်စေတတ်သော ဗောဓိပက္ခိယကုသိုလ်မျိုးကို ဆိုပါသည်။ ဗောဓိပက္ခိယကုသိုလ်မျိုးဖြစ်စေရန် ဝိပဿနာတရားများကို ပွားဖို့လိုအပ်ပါသည်။ဝိပဿနာတရားကိုပွားလျှင် ဝိပဿနာကုသိုလ်ဖြစ်ပါမည်။ ဝိပဿနာကုသိုလ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဓမ္မပဒပါဠိတော် (သဟဿဝဂ်၊ ဂါထာ-၁၁၃)၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

> ယော စ ဝဿသတံ ဇီဝေ၊ အပဿံ ဥဒယဗ္ဗယံ၊
> ဧကာဟံ ဇီဝိတံ သေယျော၊ ပဿတော ဥဒယဗ္ဗယံ။

> ယော စ၊ အကြင်သူသည်လည်း။ ဥဒယဗ္ဗယံ၊ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို။ အပဿံ၊ မမြင်ရပါပဲလျက်။ ဝဿသတံ၊ နှစ်ပေါင်းတရာတိုင်တိုင်။ ဇီဝေ၊ အသက်ရှင်၏။ ဥဒယဗ္ဗယံ၊ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို။ ပဿတော၊ မြင်သောသူ၏။ ဧကာဟံ၊ တရက်မျှ။ ဇီဝိတံ၊ အသက်ရှင်ရခြင်းသည်။ တတော၊ ထိုနှစ်ပေါင်းတရာ အသက်ရှင်ရခြင်းထက်။ သေယျော၊ မြတ်၏။

ဆိုလိုရင်းမှာ သံသရာ၌ ကျင်လည်စေတတ်သော ကုသိုလ်မှန်သမျှသည် ဈာန်သမာပတ်ကုသိုလ်ပင်ဖြစ်စေကာမူ ဝိပဿနာကုသိုလ်လောက်မမြတ်ကြောင်းကို သိစေလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။ မှန်ပါသည်။ ဝိပဿနာကုသိုလ်သည်သာ သံသရာမှ ထွက်မြောက်စေနိုင်သော မဂ်ဉာဏ်၊ဖိုလ်ဉာဏ်ကို မျက်မှောက်ပြုစေနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူ့ဘဝကိုရခိုက်၊ရောက်ခိုက် သမ္ဗုဒ္ဓဓာန်ကုသိုလ်မျိုးကို မိမိတို့၏သန္တာန်၌ဖြစ်ပွားအောင် အားထုတ်ရန် ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို ပြုကြပါ၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်မရမီ ပြုသောကုသိုလ်နှင့် ဝိပဿနာဉာဏ်ရပြီးမှ ပြုသောကုသိုလ်တို့သည် ကုသိုလ်ချင်းတူစေကာမူ အနှစ်သာရချင်း မတူညီကြောင်းကို ကိုယ်တွေ့ကြုံပေလိမ့်မည်။

ဖြစ်ပြီးသော ကုသိုလ်တို့ကို အဆင့်ဆင့် ပွားများစေရန် အားထုတ်မှု

သခ်ါရုပေက္ခာဉာဏ်တိုင်အောင်သော ဝိပဿနာကုသိုလ်တို့သည်ပင် ပျက်စီးတတ်သော သဘောရှိကြပါသည်။ ပျက်စီးသွားပါကလည်း အပါယ်လေးပါး၌ ကျရောက်တတ်ပါသည်။ ဤသဘောနှင့်ပတ်သက်၍ မဟာစည်ဆရာတော်ကြီးက မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ ဃဋိကာရသုတ် အဖွင့်နှင့် ဗုဒ္ဓဝင်ပါဠိတော်ကို ကိုးကား၍ သူ၏ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း ဒုတိယတွဲ (၉၇)၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

> သခ်ါရုပေက္ခာဉာဏ်သို့ ရောက်ပြီးသော ဘုရားအလောင်းတော်မြတ်သော်မှ သုဂတိ၌ ထာဝရမမြဲကြောင်း အပါယဂတိမှ မလွတ်သေးကြောင်းကို ထင်ရှားသိရ၏။

သို့ဖြစ်၍ နိယာမမည်သော မဂ်သို့ မရောက်သေးသမျှ ကာလပတ်လုံး ပျက်စီးတတ်သော သဘောရှိသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ပျက်စီးဆုတ်ယုတ်ခြင်းသို့ မရောက်စေပဲ အတိုင်းထက်အလွန် ပွားများတိုးတက်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့အားထုတ်ပါမှ စစ်မှန်သော သမ္မပ္ပဓာန် ဖြစ်လာပေလိမ့်မည်။

ဣဒ္ဓိပါဒ်

ဣဒ္ဓိဟူသည် ပြီးစီးမှု၊ ပြည့်စုံမှု ဖြစ်ပါသည်။ အရကောက် တရားကိုယ်အားဖြင့် ဈာန်သမာပတ်တရားများနှင့် လောကုတ္တရာ မဂ်ဖိုလ်တရားများ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဈာန်သမာပတ်တရားများနှင့် လောကုတ္တရာမဂ်ဖိုလ်တရားများကို ရရာရကြောင်းဖြစ်သော အခြေခံတရားများကို ဣဒ္ဓိပါဒ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဣဒ္ဓိသည် ပြီးစီးမှု၊ ပြည့်စုံမှုဖြစ်၍ ပါဒသည် ထိုပြီးစီးမှု၊ ပြည့်စုံမှု၏အခြေခံ ဖြစ်ပါသည်။ ဣဒ္ဓိပါဒ်၏တရားကိုယ်မှာ ဆန္ဒ၊ စိတ္တ၊ ဝီရိယနှင့် ပညာတို့ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ သာမညဖြစ်သော ဆန္ဒ၊ စိတ္တ၊ ဝီရိယ၊ ပညာတို့ မဟုတ်ကြပါ။ အဓိပတိထိုက်သော ဆန္ဒ၊ စိတ္တ၊ ဝီရိယ၊ ပညာတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အဓိပတိထိုက်သော ဆန္ဒ၊ စိတ္တ၊ ဝီရိယ၊ ပညာတို့သည်သာ ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားတို့ကို ကျော်လွှားပြီး

ပြီးစီးမှု၊ ပြည့်စုံမှုကို ရယူစေနိုင်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ပြီးစီးမှု၊ ပြည့်စုံမှုကို ရယူစေနိုင်ခြင်း ဆိုသည်မှာ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ကို မျက်မှောက်ပြုစေနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဣန္ဒြေနှင့်ဗိုလ်

ဣန္ဒြေဟူသည် မိမိတို့ဆိုင်ရာကိစ္စ၌ အစိုးတရ ပိုင်နိုင်သော တရားများ ဖြစ်၏။ဗိုလ်ဟူသည် မိမိတို့၏ဆိုင်ရာကိစ္စ၌ မည်သို့သောအကြောင်းကြောင့်မျှ မယိမ်းမယိုင် ခိုင်မြဲသော တရားများဖြစ်၏။ ဗိုလ်အကြောင်းကို ရှေး၌ဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဤဗောဓိပက္ခိယ အရာ၌ ဗိုလ်ဟူသည်မှာ ကုသိုလ်ဗိုလ်များသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဗောဓိပက္ခိယအရာ၌ ဣန္ဒြေနှင့် ဗိုလ်တို့သည် တရားကိုယ်အားဖြင့် အတူတူပင် ဖြစ်ကြပါသည်။ တရားကိုယ်များမှာ သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုငါးပါးတို့တွင် သဒ္ဓါသည် သောတာပတ္တိမဂ်ကို ရရေးကိစ္စ၌ လွန်စွာ အားကောင်း၏။ စိတ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် အစိုးရ၏။ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် လှုပ်ရှား ယိမ်းယိုင်ခြင်းမရှိ။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါကို ဣန္ဒြေဟူ၍လည်း ဆိုရ၏။ ဗိုလ်ဟူ၍လည်း ဆိုရ၏။

ထိုနည်းအတူပင် ဝီရိယသည် သမ္မပ္ပဓာန်အရာ၌ လွန်စွာအားကောင်း၏။ စိတ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် အစိုးရ၏၊ ဆန့်ကျင်ဘက် တရားတို့ကြောင့် ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားခြင်းမရှိ။ သတိသည် သတိပဋ္ဌာန်အရာ၌ လွန်စွာ အားကောင်း၏။ စိတ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် အစိုးရ၏။ ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ကြောင့် ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားခြင်း မရှိ။ သမာဓိသည် ဈာန်သမာပတ်အရာ၌ လွန်စွာ အားကောင်း၏။ စိတ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် အစိုးရ၏။ ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းတို့ကြောင့် ယိမ်းယိုင် လှုပ်ရှားခြင်းမရှိ။ ပညာသည် သစ္စာလေးပါးအရာ၌ လွန်စွာအားရှိ၏။ ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ကြောင့် ယိမ်းယိုင် လှုပ်ရှားခြင်း မရှိ။ ဤသို့လျှင် ဣန္ဒြေသဘော ဗိုလ်သဘောတို့ကို သိအပ်ပါသည်။

ဗောဓိပက္ခိယအရာ၌ ဣန္ဒြေနှင့် ဗိုလ်တို့ကို ညီမျှအောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ သဒ္ဓါနှင့်ပညာ၊ ဝီရိယနှင့်သမာဓိ၊ ဤတရား(၂)စုံမှာ ညီမျှ

အောင် အားထုတ်အပ်သော တရားအစုံများ ဖြစ်ကြောင်း ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ပထမတွဲ(၁၂၆)၌ လာရှိပါသည်။ သဒ္ဓါက အားကောင်းပြီး ပညာက နုံ့နေလျှင် မယုံကြည်ထိုက်သောအရာ၌ ယုံကြည်တတ်သည်၊ လမ်းမှားသို့ ရောက်တတ်ပါသည်။ ပညာက အားကောင်းပြီး သဒ္ဓါက နုံ့နေပြန်လျှင် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲတတ်ပါသည်။ သဒ္ဓါတရားခေါင်းပါးသော ပညာရှိများသည် ဆေးကြောင့်ဖြစ်သော ရောဂါကဲ့သို့ ကုစားမရနိုင်ကြောင်း ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်း၌ ဆိုပါသည်။ အခြားအကြောင်းများကြောင့် ရောဂါဖြစ်လျှင် ဆေးဖြင့်ကုစား၍ ရပါသည်။ ဆေးကြောင့်ရောဂါဖြစ်လျှင်ကား ကုစား၍ မရနိုင်တော့ပါ။ ဆေးထပ်တိုက်လျှင် ရောဂါပို၍သည်းလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဆေးကြောင့်ဖြစ်လာသောရောဂါကို ဆေးထပ်တိုက်ခြင်းဖြင့် ပျောက်ကင်းအောင်ကုစားရာမရောက်ပဲ ရောဂါပိုပြင်းထန်လာအောင် လုပ်ရာသာရောက်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါတရားခေါင်းပါးသောပညာရှိ များသည် လောကတွင် ကြောက်စရာ အကောင်းဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ် ပါသည်။ ဝီရိယနှင့် သမာဓိကိုလည်း မျှအောင်လုပ်ရပါမည်။ ဝီရိယက အားကောင်းပြီး သမာဓိက အားနည်းနေလျှင် ပျံ့လွင့်တတ်ပါသည်။ သမာဓိက အားကောင်းပြီး ဝီရိယက အားနည်းနေလျှင်လည်း ပျင်းရိ တတ်ပါသည်။ ပထမသင်္ဂါယနာတင်ရန် ပြင်ဆင်စဉ်ကာလ·က ရှင်အာနန္ဒာ မထေရ် ရဟန္တာ မဖြစ်သည်မှာ ဝီရိယလွန်ကဲပြီး သမာဓိအားနည်းသော ကြောင့်ဖြစ်ကြောင်း ဝီရိယနှင့် သမာဓိကို မျှအောင်ကျင့်လိုက်မှ ရဟန္တာ ဖြစ်သွားကြောင်း၊ ကျမ်းဂန်များ၌ လာရှိပါသည်။ သတိမှုကား ပိုသည် ဟူ၍ မရှိ၊ လိုသည်သာရှိပါသည်။ သတိနှင့်ပတ်သက်၍ ကျမ်းဂန်များ၌ ဤသို့ ဆိုထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

သတိ လောကဏုပနံ ဝိယ သဗ္ဗဗျဉ္စနေသု၊ သဗ္ဗကမ္မိက- အမစ္စော ဝိယ စ သဗ္ဗရာဇကိစ္စေသု သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။

သဗ္ဗဗျဉ္စနေသု၊ ဟင်းလျာအားလုံးတို့၌။ လောဏဓူပနံ၊ ဆား ခတ်ခြင်းကို။ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ ဝိယ စ၊ အလိုရှိအပ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း။ သဗ္ဗရာဇကိစ္စေသု၊ မင်းမှုကိစ္စအားလုံးတို့၌။ သဗ္ဗကမ္မိကအမစ္စော၊

မှုခင်းကိစ္စအားလုံးကို ဆောင်ရွက်တတ်သော အမတ်ကို။ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော ဝိယ စ၊ အလိုရှိအပ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း။ သဗ္ဗတ္ထ၊ အရာအားလုံး၌။ သတိ၊ သတိကို။ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ အလိုရှိအပ်၏။

(ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ပ၊၁၂၆)

ဗောဇ္ဈင်

ဗောဇ္ဈင်သည် "ဗောဓိ+အင်္ဂ" ဟူသော ပါဠိပုဒ်မှ ဆင်းသက်လာသော ဝေါဟာရဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဗောဓိဟူသည်မှာ မဂ်ဉာဏ်လေးပါးဖြစ်ပါသည်။ အင်္ဂဟူသည်မှာ မဂ်ဉာဏ်လေးပါးဖြစ်ပေါ်ရာ ဖြစ်ပေါ်ကြောင်း အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများသည် သတိ၊ ပညာ၊ ဝီရိယ၊ ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိ၊ သမာဓိ၊ ဥပေက္ခာတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ကို ဗောဇ္ဈင်တရား (၇) ပါးဟူ၍ ဆိုပါသည်။ ဗောဇ္ဈင်တရားများ၏ သဘောကို လေ့လာလျှင် အခြေခံပိုင်း၊ ကိုယ်ထည်ပိုင်းနှင့် ဦးခေါင်းပိုင်းဟူ၍ သုံးပိုင်းရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အခြေခံပိုင်းတွင် သတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့ ပါဝင်ပြီး ကိုယ်ထည်ပိုင်းတွင် ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိနှင့် သမာဓိ တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ဦးခေါင်းပိုင်းတွင် ဥပေက္ခာပါဝင်ပါသည်။

သတိပဋ္ဌာန်လုပ်ငန်းတွင် သတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့သည် ရှေးဦးစွာပါဝင်သော အခြေခံပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ သတိပဋ္ဌာန်တရားများကိုမှတ်ရာတွင် သတိဖြင့်လည်း မှတ်ရ၏။ ပညာဖြင့်လည်း စူးစမ်းရ၏။ ဝီရိယဖြင့်လည်း အားထုတ်ရ၏။ အစပထမ၌ ယင်းတရားသုံးပါးတို့ကို ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် စေစားရ၏။ နောက်ပိုင်း ဓမ္မဗျာပါရအဆင့်သို့ရောက်သောအခါ ပီတိသဘောဝင်လာပါသည်။ ပဿဒ္ဓိသဘော ဝင်လာပါသည်။ သမာဓိသဘော ဝင်လာပါသည်။ ဤသို့ ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိနှင့် သမာဓိသဘောတို့ဝင်လာသောအခါ ဓမ္မရသကို ခံစားလာရပါသည်။ တရား၌ မွေ့လျော်လာပါသည်။ စိတ်သည် ငြိမ်သက်တည်ကြည်လာပါသည်။ ဤသည်မှာ ကိုယ်ထည်ပိုင်း၏ သဘောဖြစ်ပါသည်။ အခြေခံပိုင်းအဆင့်တွင် အစ

ပထမဦး သတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့သည် သာမန် သတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့သာဖြစ်ပါသည်။ သာမန် သတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် အားထုတ်ရပါသည်။ ဤသို့အားထုတ်ခြင်းကို ပုဂ္ဂလဗျာပါရဖြင့် စေခိုင်းခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် လုပ်ငန်းသဘောအရ ရင့်ကျက်လာသောအခါ ယင်းသတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့သည် သူ့အလိုလိုထင်လာပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် ကြောင့်ကြစိုက်ပြီး အားထုတ်ရခြင်း မရှိပဲ ဓမ္မအနေဖြင့် သူ့အရှိန်နှင့်သူ ထင်လာပါသည်။ ဤသို့ထင်လာခြင်းကို ဓမ္မဗျာပါရဖြင့် ထင်လာခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ ဓမ္မဗျာပါရဖြင့်ထင်လာသောအခါ အားထုတ်သူယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ကို "သတိမာ (သတိရှိသူ)" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "သမ္ပဇာန (သိသူ)" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "အာတာပီ (လုံ့လရှိသူ)" ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုပါသည်။ ဤသို့ဖြစ်လာသောအခါ အခြေခံပိုင်း၏ ပြည့်စုံခြင်းသဘောကို ဆောင်လာပါသည်။ ဤသို့ဆောင်လာမှပင် "ဗောဇ္ဈင်" အမည်ကို ရပါသည်။

ဓမ္မဗျာပါရဖြင့် သတိမာ (သတိရှိသူ)၊ သမ္ပဇာန (သိသူ)၊ အာတာပီ (လုံ့လရှိသူ) ဖြစ်လာပါက တရားဓမ္မသည် မွေ့လျော်ဖွယ် ဖြစ်လာပါသည်။ ငြိမ်းအေးဖွယ် ဖြစ်လာပါသည်။ ငြိမ်သက်တည်ကြည်ဖွယ် ဖြစ်လာပါသည်။ မွေ့လျော်ဖွယ်ဖြစ်လာပါက ပီတိသဘော ဝင်လာ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ငြိမ်းအေးဖွယ် ဖြစ်လာပါက ပဿဒ္ဓိသဘော ဝင်လာ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ငြိမ်သက်တည်ကြည်ဖွယ် ဖြစ်လာပါက သမာဓိသဘော ဝင်လာ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ တရားဘာဝနာသည် နှစ်သက်စရာ(ရတိ)၊ မြတ်နိုးစရာ(နန္ဒိ)၊ မွေ့လျော်ရာ (အာရာမ) ဖြစ်လာသဖြင့် ပီတိသည် ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်လာပါသည်။ ငြိမ်းအေးစရာ (ဥပသန္တ)၊ အေးမြစရာ (သီတလ) ဖြစ်လာသဖြင့် ပဿဒ္ဓိသည် ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်လာပါသည်။ တည်ကြည်ခိုင်မြဲစရာ (ကေဂ္ဂတာ) ဖြစ်လာသဖြင့် သမာဓိသည် ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်လာပါသည်။ ဤအဆင့်သို့ ရောက်လာပါက ကိုယ်ထည်ပိုင်း၏ ပြည့်စုံခြင်းသဘောကို ဆောင်လာပါသည်။

ဗောဇ္ဈင်တရားများသည် အခြေခံပိုင်း၌ဖြစ်စေ၊ ကိုယ်ထည်ပိုင်း၌ ဖြစ်စေ နှိပ်ကွပ်မှု (နိဂ္ဂဟ)နှင့် ချီးမြှောက်မှု (ပဂ္ဂဟ)တို့ကို ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ သတိသည် မေ့လျော့ခြင်း (ပမာဒ)ကို နှိပ်ကွပ်၍ မမေ့လျော့ခြင်း (အပ္ပမာဒ)ကို ချီးမြှောက်ပါသည်။ ပညာသည် တွေဝေခြင်း (သမ္မောဟ)ကို နှိပ်ကွပ်၍ သိမြင်ခြင်း (အသမ္မောဟ)ကို ချီးမြှောက်ပါသည်။ ဝီရိယသည် ပျင်းရိခြင်း ကောသဇ္ဇကို နှိပ်ကွပ်၍ ရဲဝံ့စွန့်စားခြင်း (ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟ)ကို ချီးမြှောက်ပါသည်။ ပီတိသည် ပျင်းရိခြင်း (အရတိ)ကို နှိပ်ကွပ်၍ မွေ့လျော်ခြင်း (ရတိ)ကို ချီးမြှောက်ပါသည်။ ပဿဒ္ဓိသည် ပူပန်ခြင်း (ဒရထ)ကို နှိပ်ကွပ်၍ ငြိမ်းအေးခြင်း(ဝူပသမ)ကို ချီးမြှောက်ပါသည်၊ သမာဓိသည် အမြဲမတည် ထို၌ ရွေ့ရှားခြင်း (ဝိသာရ)ကိုနှိပ်ကွပ်၍ အစဉ်တစိုက်တည်တံ့ခြင်း (သန္တာနဋ္ဌိတိ)ကို ချီးမြှောက်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အခြေခံပိုင်းနှင့် ကိုယ်ထည်ပိုင်းရှိ ဗောဇ္ဈင်တရားတို့၏ သီးခြားစွမ်းရည်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဤအဆင့်တွင် ဗောဇ္ဈင်တရားတို့သည် မိမိတို့၏ သီးခြားစွမ်းရည်များကို ဖော်ထုတ်ကြသဖြင့် "နာနာရသ" ခေါ် တခုချင်းစီ၏ကိစ္စကို ဦးစားပေးပါသည်။ "ဧကရသ" ခေါ် အပေါင်းအစု၏ကိစ္စကို ဦးစားမပေးကြပါချေ။ ဤလောကတွင် နိဗ္ဗာန်မှတပါး မည်သည့်တရားမျှ တခုတည်းအနေဖြင့် မတည်ရှိနိုင်ပဲ အစုအပေါင်းအနေဖြင့်သာ တည်ရှိနိုင်သောကြောင့် "ဧကရသ" ခေါ် အစုအပေါင်း၏ကိစ္စကို ဦးစားမပေးနိုင်သေးလျှင် နောက်ဆုံးပန်းတိုင်၏ သဘောသည် ပေါ်လွင်လာမည် မဟုတ်ပါချေ။

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်တရားများတွင်လည်း ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်စဉ်ကိုရချိန်၌—

(၁) အရောင်အလင်း (ဩဘာသ)၊

(၂) နှစ်သက်ခြင်း (ပီတိ)၊

(၃) ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးငြိမ်းအေးခြင်း (ပဿဒ္ဓိ)၊

(၄) ယုံကြည်မှု (သဒ္ဓါ)၊

(၅) နောက်မဆုတ်ပဲ ရဲဝံ့စွာဆောင်ရွက်မှု (ဝီရိယ)၊
(၆) ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါး ချမ်းသာမှု (သုခ)၊
(၇) သိမြင်မှု (ပညာ)၊
(၈) မှတ်သားမှု (သတိ)၊
(၉) ဖြောင့်မတ်စွာဆင်ခြင်မှုနှင့် မှတ်သိမှု (ဉပေက္ခာ)၊
(၁၀) နှစ်သက်မှု (နိကန္တိ)–

ဟူသော ထူးခြားသော တရား (၁၀)မျိုးတို့ဖြစ်တတ်ကြောင်း ကျမ်းဂန်များ၌ လာရှိပါသည်။ ထိုအခါ သာမန် လူနတ်တို့၏ ပျော်မွေ့မှုထက် လွန်ကဲသော ပျော်မွေ့မှု (အမာနုသီရတိ)ကို ခံစားရသည်ဟု ဆိုပါသည်။

သုညာဂါရံ ပဝိဋ္ဌဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
အမာနုသီ ရတိ ဟောတိ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော။

သုညာဂါရံ၊ ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်သို့။ ပဝိဋ္ဌဿ၊ ဝင်လျက်။ သန္တ-စိတ္တဿ၊ ပီတိ ပဿဒ္ဓိအစွမ်းဟူကြောင့် ငြိမ်သက်သော စိတ်ရှိသော။ ဓမ္မံ၊ ရုပ် နာမ်တရားကို။ သမ္မာ၊ အမှန်အတိုင်း။ ဝိပဿ-တော၊ မတွေ့မြင်သော။ ဘိက္ခုနော၊ ရဟန်းအား။ အမာနုသီ၊ သာမန် လူနတ်တို့ မခံစားရသော။ ရတိ၊ ပျော်မွေ့မှုသည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

(ဓမ္မပဒ–၆၇)

သာမန်လူနတ်တို့ မခံစားဖူးသော ပျော်မွေ့မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း ဒုတိယတွဲ (၁၉၂)၌ မဟာစည်ဆရာတော်ကြီးက ဤသို့ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

အလင်းရောင် (ဩဘာသ) စသော တရားထူး (၉)မျိုးကို တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် စွဲလမ်းလျှင် ညစ်ညူးကြောင်း (ဉပက္ကိ-လေသ)မည်၏။မစွဲလမ်းလျှင် ညစ်ညူးကြောင်း မမည်။ထို့ကြောင့် ဘင်္ဂဉာဏ်၊ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်အရာတို့၌ ထင်ရှားစွာဖြစ်သော

သတိစသော ဗောဇ္ဈင်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ထိုဗောဇ္ဈင်တို့နှင့် လျော်စွာဖြစ်သော သုခ၊ သဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း ညစ်ညူး ကြောင်း (ဥပက္ကိလေသ)ဟု မဆိုအပ်ကုန်။

ဗောဇ္ဈင်တရားတို့သည် အခြေခံပိုင်း၌လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ထည်ပိုင်း၌ လည်းကောင်း မိမိတို့၏သီးခြားကိစ္စ၊ တခုချင်းကိစ္စ၊ အစိတ်အစိတ်ကိစ္စ များကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ နောက်ဆုံး ဦးခေါင်းပိုင်း၌ကား မှူရင်း ဦးတည်ချက်ကိစ္စ၊ အများဆိုင် "ဘုံ"ကိစ္စ၊ အစုအပေါင်းကိစ္စကို ဆောင် ရွက်ရန်ရှိပါသည်။ ယင်းကိစ္စသည်သာ "ပန်းတိုင်" ဖြစ်ပါသည်။ ပန်းတိုင် အတွက် အများဆိုင်"ဘုံ"ကိစ္စကို ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင် (တတြမဇ္ဈတ္တတာ) က ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ထိုအခါ ဗောဇ္ဈင်တရားအားလုံးတို့သည် ဧကရသခေါ် "ဝိမုတ္တိရသ" ကို ဖော်ဆောင်ရန် အင်အားစုစည်းမိကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ အင်အားစုစည်းမိကြခြင်းမှာ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်၏ စွမ်းအင်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ တတြမဇ္ဈတ္တတာ ဆိုသည်မှာ ဗောဓိပက္ခိယ လုပ်ငန်းများတွင် ဖြစ်ဖော်ဖြစ်ဖက် တရားများကို ဝိမုတ္တိ-ရသခေါ် ဧကရသတည်းဟူသော အလယ်ဗဟို၌ တစုတည်းတပေါင်းတည်း အနေဖြင့် စုစည်းမိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ဝိမုတ္တိရသ၌ နာနာရသအနေဖြင့်မဟုတ်ပဲ ဧကရသအနေဖြင့် စုပေါင်း ဆောင်ရွက်ခြင်း (သမဝါဟိတ)သည် ပန်းတိုင်ဖြစ်ပါသည်။ ပန်းတိုင် ရောက်သောအခါ မဂ်ဉာဏ်သည် သစ္စာလေးပါးကိုသိလျှင် သစ္စာအနက် ဘဆယ့်ခြောက်ချက်တို့နှင့်တကွ တပိုင်နက်တည်း ထက်ဝန်းကျင်မှ ခြုံငုံ၍ သိမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့သိခြင်းကိုပင် ကျမ်းဂန်များ၌ "သမန္တတော ဗုဇ္ဈတီတိ သမ္ဗောဓိ= ထက်ဝန်းကျင်မှ သိတတ်သောကြောင့် သမ္ဗောဓိ မည်၏" ဟူ၍ ဗောဇ္ဈင်တရားတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်ဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထက်ဝန်းကျင်မှ သိနိုင်အောင်လည်း ဗောဇ္ဈင်တရားတို့သည် အခြေခံပိုင်း၊ ကိုယ်ထည်ပိုင်းနှင့် ဦးခေါင်းပိုင်းဟူ၍ အပိုင်း သုံးပိုင်း သို့မဟုတ် ပထမဆင့် ဒုတိယဆင့်နှင့် တတိယဆင့်ဟူ၍ အဆင့်သုံးဆင့်ဖြင့် ပြည့်စုံအောင် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

မဂ္ဂင်

မဂ္ဂင်တရားများသည် ထင်ရှားပါသည်။ သံသရာဝဋ်မှ ထွက်မြောက်ရာ ထွက်မြောက်ကြောင်း သို့မဟုတ် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရာ ရောက်ကြောင်း တရားကို မဂ်ခေါ်၍ ယင်းမဂ်၏ အစိတ်အစိတ်များကို မဂ္ဂင်ခေါ်ပါသည်။ မဂ္ဂင်များသည် (၈)ပါးရှိပါသည်။ မဂ္ဂင် (၈)ပါးသည် မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမသာသနာဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသာသနာကို သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ ဟူ၍ သုံးပိုင်းခွဲပြီး ဖော်ပြကြပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အပိုင်းအစိတ် အနေဖြင့် ခွဲခြားဖော်ပြခြင်းသည် လောကအမြင်ဖြင့် ခွဲခြားဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လောကအမြင်တွင်သာ အပိုင်းအစိတ်သဘော အသီးသီး သဘော (နာနာရသ)၊ ရှေ့နောက်သဘော (နာနာက္ခဏ) ရှိပါသည်။ လောကုတ္တရာအမြင်တွင်မူ တပေါင်းတည်းသဘော၊ တခုတည်းသဘော (ဧကရသ)၊ တပြိုင်နက်သဘော (ဧကက္ခဏ)သာ ရှိပါသည်။အပိုင်းအစိတ် သဘောဟူ၍လည်း မရှိပါ။ ရှေ့နောက်သဘောဟူ၍လည်း မရှိပါ။ ထိုသို့ အပိုင်းအစိတ်သဘောနှင့် ရှေ့နောက်သဘောတို့မရှိပဲ တပေါင်းတည်း သဘော၊ တခုတည်းသဘောနှင့် တပြိုင်နက်သဘောရှိခြင်းသည် လောက လွန် တရား၏ ထူးခြားမှုသဘောလက္ခဏာ ဖြစ်ပါသည်။

ဤနေရာ၌ ထူးခြားမှုဆိုသည်မှာ လောကတရားနှင့် လောကလွန်တရား တို့၏ အချင်းချင်းမတူညီသော သဘောရှိနေခြင်းကို ဆိုပါသည်။ အပိုင်း အစိတ်သဘော(နာနာရသ)တို့ကို ပေါင်းလိုက်ရုံမျှနှင့် တခုတည်းသဘော (ဧကရသ)ဖြစ်မလာပါ။ ရှေ့နောက်သဘော (နာနာက္ခဏ)တို့ကို ပေါင်း လိုက်ရုံမျှနှင့် တပြိုင်နက်သဘော(ဧကက္ခဏ)ဖြစ်မလာပါ။ အပိုင်းအစိတ် သဘောကား သီးခြား၊ တခုတည်းသဘောကား သီးခြား၊ ရှေ့နောက် သဘောကား သီးခြား၊ တပြိုင်နက်သဘောကား သီးခြား၊ အပိုင်းအစိတ် သဘောနှင့် တခုတည်းသဘောတို့ရောနှောခြင်းမရှိပါ။အကယ်၍ရောနှော နေသေးလျှင်လည်း အပိုင်းအစိတ်သဘောသာ ဖြစ်ပါသည်။ တခုတည်း သဘောမဟုတ်သေးပါ။ ရှေ့နောက်သဘောနှင့် တပြိုင်နက်သဘောတို့ ရောနှောခြင်းမရှိပါ။ အကယ်၍ ရောနှောနေသေးလျှင်လည်း ရှေ့ နောက်

သဘောသာဖြစ်ပါမည်။ တပြိုင်နက်သဘော မဟုတ်သေးပါ။ အပိုင်း အစိတ်သဘောနှင့် တခုတည်းသဘောတို့တွင် အချင်းချင်း နယ်ခြားမျဉ်း ရှိပါသည်။ရှေ့နောက်သဘောနှင့် တပြိုင်နက်သဘောတို့တွင် အချင်းချင်း နယ်ခြားမျဉ်းရှိပါသည်။ ထိုနယ်ခြားမျဉ်းကို ဖြတ်ကျော်၍ မရပါ။အိန္ဒိယ နယ်ခြားမျဉ်းကို ဖြတ်ကျော်လိုက်ရုံမျှနှင့် အိန္ဒိယလူမျိုး ဖြစ်မသွားနိုင် သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ လောကတရားနှင့် လောကလွန်တရား တို့၏ အချင်းချင်း မတူညီသော သဘောများကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကျမ်းစာများတွင်လည်း လောကတရားနှင့် လောကလွန်တရားတို့၏ အချင်းချင်းမတူညီသည့် သဘောကို ဤသို့ဖော်ပြကြပါသည်—

ယသ္မာ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗသင်္ခါရဝိဓုရသဘာဝံ၊ တသ္မာ ယထာ သင်္ခတဓမ္မေသု ကတ္ထစိ နတ္ထိ၊ တထာ တတ္ထပိ သဗ္ဗေ သင်္ခတဓမ္မာ။ န ဟိ သင်္ခတာသင်္ခတဓမ္မာနံ သမောဓာနံ သမ္ဘဝတိ။

နိဗ္ဗာနံ၊ အသင်္ခါရတရား (နိဗ္ဗာန်)သည်။ ယသ္မာ၊ အကြင် ကြောင့်။ သဗ္ဗသင်္ခါရဝိဓုရသဘာဝံ၊ အလုံးစုံသော သင်္ခါရတရား တို့မှ ပြောင်းပြန်ဆန့်ကျင်သော သဘောရှိ၏။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ သင်္ခတဓမ္မေသု၊ သင်္ခါရတရားတို့တွင်။ ကတ္ထစိ၊ တစုံတခုသော သင်္ခါရ တရား၌သော်မျှ။ နိဗ္ဗာနံ၊ အသင်္ခါရတရား(နိဗ္ဗာန်)သည်။ နတ္ထိ ယထာ၊ မရှိသကဲ့သို့။ တတ္ထပိ၊ ထိုအသင်္ခါရတရား(နိဗ္ဗာန်)၌လည်း။ သဗ္ဗေ၊ အလုံးစုံ ကုန်သော။ သင်္ခတဓမ္မာ၊ သင်္ခါရတရားတို့သည်။ တထာ၊ ထို့အတူပင် မရှိကုန်။ ဟိ၊ မှန်ပေ၏။ သင်္ခတာသင်္ခတ-ဓမ္မာနံ၊သင်္ခါရတရားနှင့် အသင်္ခါရတရား(နိဗ္ဗာန်)တို့၏။ သမော-ဓာနံ၊ ပေါင်းဆုံခြင်းသည်။ န သမ္ဘဝတိ၊ မဖြစ်ကောင်းပေ။

(ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၃၅၃)

ဤနေရာ၌ ဂေါက်သီးရိုက်သူတဦး၏ ဆိုစကားကို ကြားရဖူးပါသည်။ ဂေါက်သီးရိုက်ရာတွင် အစိတ်အပိုင်းလိုက်လေ့ကျင့်ပြီး နောက်ဆုံး၌ တခု တည်းဖြစ်အောင် လေ့ကျင့်ရကြောင်း ဆိုပါသည်။ သူ၏အဆိုသည်

လောကုတ္တရာသဘောကို အခြေခံ၍ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လောကီသဘော တွင် အသီးအသီး(နာနာရသ)နှင့် ရှေ့နောက်(နာနာက္ခဏ) ရှိပါသည်။ လောကုတ္တရာသဘောတွင်မူအသီးအသီး(နာနာရသ)နှင့် ရှေ့နောက်(နာ-နာက္ခဏ)မရှိပါ။တပေါင်းတည်းတခုတည်း(ဧကရသ) နှင့် တပြိုင်နက်တည်း (ဧကက္ခဏ)သာ ရှိပါသည်။ ဤနေရာ၌ တပေါင်းတည်း တခုတည်း (ဧကရသ)ဆိုသည်မှာ ဝိမုတ္တိရသကိုဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ဝိမုတ္တိရသဟူသည် မှာလည်း သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တပြိုင်နက် တည်း(ဧကက္ခဏ)ဆိုသည်မှာ လောကုတ္တရာ စိတ်စေတသိက်များဖြစ်ပေါ် လာသောအခါ ယင်းတို့သည် တခုတည်းသော နိဗ္ဗာန်အာရုံကိုချည်း အာရုံ ပြုသဖြင့် အာရုံမကွဲပြားသောကြောင့် တပြိုင်နက်တည်းဖြစ်ခြင်းကို ဆိုပါ သည်။ လောကီ စိတ်စေတသိက်များဖြစ်ပေါ်လာသောအခါတွင်မူ အာရုံ အမျိုးမျိုးရှိသဖြင့် အာရုံကွဲပြားသောကြောင့် အာရုံချင်းတူရာ အခိုက် အတန့်၌သာ စုပေါင်းဖြစ်နိုင်ပြီး အာရုံချင်းမတူရာ အခိုက်အတန့်၌ကား စုပေါင်းမဖြစ်နိုင်ကြပါ။

လောကီသဘောအရ အာရုံချင်းတူရာအခိုက်အတန့်၌ စိတ်စေတသိက် များ စုပေါင်းဖြစ်ကြစေကာမူ မိမိတို့ကိစ္စကိုသာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက် ကြသဖြင့် အသီးအသီးသဘောသာရှိပါသည်။ တခုတည်းသဘောမရှိကြ ပါ။ ယင်းသဘောကို လောကဝေါဟာရဖြင့် "ရောနှောခြင်း"ဟူ၍ ဆိုကြ ပါသည်။ လောကုတ္တရာသဘောအရမူ စိတ်စေတသိက်တို့သည် တခုတည်း သော နိဗ္ဗာန်အာရုံချည်းရှိ၍ မိမိတို့ကိစ္စကို ဦးစားမပေးပဲ အများဆိုင် "ဘုံ"ကိစ္စတခုတည်းကိုသာ ဦးစားပေး ဆောင်ရွက်ကြသဖြင့် တခုတည်း သဘောရှိကြပါသည်။ အသီးအသီးသဘော မရှိကြပါ။ ယင်းသဘောကို လောကဝေါဟာရဖြင့် "တသားတည်းဖြစ်ခြင်း" ဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ အများဆိုင်"ဘုံ"ကိစ္စဆိုသည်မှာ ဝိမုတ္တိရသကို ဆိုခြင်းဖြစ် ပါသည်။

တသားတည်းဖြစ်ခြင်းကို နားလည်စေရန် ဟင်းချက်နည်း ဥပမာကို ဆိုပါမည်။ ဟင်းချက်ရာတွင် ဆီ၊ ဆား၊ ငရုတ်၊ ကြက်သွန်စသော ဟင်း

လျှာပစ္စည်းများကို အသုံးပြုရပါသည်။ ဟင်းလျှာပစ္စည်းများသည် ဟင်း အဖြစ်သို့ မရောက်မီ မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အရသာများကိုသာ ဆောင်ကြပါသည်။ ကိုယ်ပိုင်အရသာများသည် ဟင်းလျှာပစ္စည်း အမျိုးအစားအလိုက် အသီးအသီးဖြစ်ကြပါသည်။ ယင်းဟင်းလျှာပစ္စည်းများကို ရောနှောလိုက်ရုံမျှနှင့် ဟင်းအဖြစ်သို့ မရောက်သွားပါချေ။ တသားတည်းဖြတ်မသွားကြပါချေ။ ဟင်းအဖြစ်သို့ ရောက်သွားစေရန်၊ တသားတည်း ဖြစ်သွားစေရန် ကျိုရပါသည်၊ ချက်ရပါသည်။ ထိုအခါ ဟင်းလျှာပစ္စည်းများသည် ဟင်းအဖြစ်သို့ ရောက်သွားပါသည်။ ဟင်းအဖြစ်သို့ရောက်သွားသောအခါ ဆီသည်လည်း ဆီအရသာကိုစွန့်ပြီး ဟင်းအရသာ တခုတည်းကိုသာ ဆောင်ပါသည်။ အလားတူပင် ဆား၊ ငရုတ်၊ ကြက်သွန်စသော ဟင်းလျှာပစ္စည်းများသည်လည်း မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင် အရသာများကိုစွန့်ပြီး ဟင်းအရသာ တခုတည်းကိုပင် ဆောင်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဆီ၊ ဆား၊ ငရုတ်၊ ကြက်သွန် စသော ဟင်းလျှာပစ္စည်းများသည် မိမိတို့၏ အသီးအသီး သဘောကိုစွန့်ပြီး ဟင်းအဖြစ် တသားတည်းသဘောကို ဆောင်ကြပါသည်။ တသားတည်းသဘောကို ဆောင်ပါမှလည်း အရသာရှိသော ဟင်းကောင်းဖြစ်ပါမည်။ သို့မဟုတ်ပဲ ဟင်းလျှာပစ္စည်းများသည် မိမိတို့၏အသီးအသီးသဘောကို ဆောင်နေသေးပါလျှင် အရသာရှိသောဟင်းကောင်း ဖြစ်မလာနိုင်ပါချေ။ ဤသည်မှာ ရောနှောခြင်းနှင့် တသားတည်းဖြစ်ခြင်းတို့၏ ထူးခြားမှု ဖြစ်ပါသည်။ ဤထူးခြားမှုမှ လောကီသဘောနှင့် လောကုတ္တရာသဘောတို့၏ ခြားနားမှုကို မှန်းဆနိုင်ပါသည်။

မဂ္ဂင်(၈)ပါးတွင် သီလမဂ္ဂင်၊ သမာဓိမဂ္ဂင်နှင့် ပညာမဂ္ဂင်ဟူ၍ အစိတ်အစိတ်တို့ကိုဆိုခြင်းသည် လောကီအမြင်နှင့် လောကီသဘောအရ ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လောကီသဘောအရဆိုရလျှင် မဂ္ဂင်တို့သည် အစိတ်အစိတ်သဘောသာမက ကာလအားဖြင့် ရှေ့နောက်သဘောလည်းရှိကြပါသည်။ ရှေးဦးစွာ သီလမဂ္ဂင်ကို ပွားများရပါသည်။ သီလမဂ္ဂင်အပေါ်၌ သမာဓိမဂ္ဂင်ကို တည်ဆောက်ရပါသည်။ သမာဓိမဂ္ဂင်အပေါ်၌ ပညာမဂ္ဂင်ကို

တည်ဆောက်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကီအဆင့်၌ မဂ္ဂင်တို့သည် အစိတ်အစိတ်သဘောသာမက ကာလအားဖြင့် ရှေ့နောက် သဘောလည်း ရှိကြပါသည်။ အစိတ်အဂိတ်သဘောနှင့် ရှေ့နောက်သဘောတို့ရှိကြသေးသဖြင့် မဂ္ဂင်တို့သည် လောကီ အဆင့်၌ ကိလေသာတို့ကို မြစ်ပြတ်မပယ်နိုင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လုပ်ငန်းစဉ်သဘောအရ ရှေးဦးစွာသမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပတည်းဟူသော ပညာမဂ္ဂင်ဖြင့် ဆင်ခြင်ပြီးနောက် သီလမဂ္ဂင်ကို ဆောက်တည်ရပါသည်။ သီလမဂ္ဂင်ကို ဆောက်တည်ပြီးနောက် သတိပဋ္ဌာန်တရားကို ပွားများရပါသည်။ သတိပဋ္ဌာန်တရားကို ပွားများသောအခါ သတိ၊ ပညာနှင့် ဝီရိယတို့ကို ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်လာအောင် ပွားများရပါသည်။ သတိပညာနှင့် ဝီရိယတို့သည် ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်လာသောအခါ သီလမဂ္ဂင်လည်းပြည့်စုံလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိနှင့် သမာဓိတို့သည်လည်း ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်လာပြီး သမာဓိမဂ္ဂင်အဖြစ်သို့ ရောက်လာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ သီလမဂ္ဂင်အပေါ်၌ သမာဓိမဂ္ဂင်ကို တည်ဆောက်ပြီးသားဖြစ်သွားပါသည်။ အစိတ်အစိတ်သဘောမှ တသားတည်းသဘောကို ဆောင်လာကြပါသည်။ကာလအားဖြင့် ရှေ့နောက်သဘောမှ တပြိုင်နက်တည်းသဘောကို ဆောင်လာကြပါသည်။ ဤသို့ဆောင်လာစေရန် ဥပေက္ခာ (တတြမဇ္ဈတ္တတာ)စေတသိက်က သီလမဂ္ဂင်နှင့် သမာဓိမဂ္ဂင်တို့ကို တခုတည်းသော ဝိမုတ္တိရသ၌ ဗဟိုချက်ပြု၍ ပညာမဂ္ဂင်နှင့် တသားတည်း၊ တပြိုင်နက်တည်းဖြစ်အောင် စုပေါင်းလိုက်ပါသည်။ ဤသို့စုပေါင်းခြင်းကို ပါဠိဝေါဟာရဖြင့် "သမဝါ-ဟိတ"ဟူ၍ ဆိုပါသည်။ ပါဠိပညာရှင်များက "သမဝါဟိတ"ကို အညီအညွတ်ချက်ဆောင်မှုဟူ၍မြန်မာပြန်ဆိုပါသည်။တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်သည် ဤသို့ အညီအညွတ်ချက်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်အဖြစ်သို့ ရောက်သောအခါ သီလမဂ္ဂင်၊ သမာဓိမဂ္ဂင်နှင့် ပညာမဂ္ဂင်တို့သည် တသားတည်းဖြစ်သွားပြီး ဗောဇ္ဈင်ဒေသနာအရ "သမ္ဗောဓိ" အမည်ဖြင့် ပေါ်ပေါက် လာပါသည်၊ ထိုအခါ မဂ္ဂင်တို့သည် လောကုတ္တရာ အဆင့်သို့ ရောက်၍ ကိလေသာတို့ကို မြစ်ပြတ်ပယ်လိုက်နိုင်

ပါသည်။ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုလိုက်နိုင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ တသားတည်း ဖြစ်သွားခြင်း၏ စွမ်းဆောင်ချက်ဖြစ်ပါသည်။

မဂ္ဂင်တို့သည် အစိတ်အစိတ်သဘောမှ တသားတည်း သဘောသို့လည်းကောင်း၊ ရှေ့နောက် သဘောမှ တပြိုင်နက်တည်းသဘောသို့လည်းကောင်း ပြောင်းသွားပြီး နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုပုံနှင့်ပတ်သက်၍ မဟာစည် ဆရာတော်ကြီးက ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း၊ ဒုတိယတွဲ(၄၁)၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

> အာရုံနှင့် အမှတ်တွေ အကုန်လုံး တိကနဲပြတ်ပြီး ရပ်စဲသွားပြီဟူ၍လည်းကောင်း၊ လေးလံတဲ့ ဝန်ထုပ်ကြီးကို တွန်းချလိုက်ရသလိုပင် အာရုံနှင့်အမှတ်တွေ အကုန်လုံး ပြုတ်ကျသွားသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ဆွဲကိုင်ထားရာမှ လွှတ်ကျသွားသလိုပင် အာရုံနှင့် အမှတ်တွေမှ လွတ်သွားသည် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အကျဉ်း အကျပ် အနှောင်အဖွဲ့ထဲမှ ရုတ်တရက် လွတ်သွားသလိုပင် အာရုံတွေ အမှတ်တွေမှ ကျွတ်လွတ်သွားသည် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အာရုံနှင့်အမှတ်တွေ ချုပ်ပြတ်သွားပုံက ◌်းတောက်ကလေးငြိမ်းသွားသလိုပင် ဟူ၍လည်းကောင်း သခါရချုပ်ငြိမ်းသောသဘောကို မျက်မှောက်တွေ့ရပေသည်။

အကျိုးတရားများ

သမ္မုတိသစ္စာအရ လောကတွင် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါများ ရှိကြသော်လည်း ပရမတ္ထသစ္စာအရ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါများမရှိပဲ ရုပ်နာမ်များသာရှိကြပါသည်။ ယင်းရုပ်နာမ်များသည် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါများ အနေဖြင့် မဟုတ်ပဲ အကြောင်းအကျိုးအနေဖြင့် ရှိကြပါသည်။ ပရမတ္ထဒေသနာတော်အရ အကျိုးတရားစစ်စစ် (ဝိပါကဖလ)သည် အဇ္ဈတ္တသာ ဖြစ်ပါသည်။ တရားကိုယ်အားဖြင့်မူ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်အရ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာဟူ၍ ငါးမျိုးရှိပါသည်။

အကျိုးတရားငါးမျိုးတို့သည် ကုသိုလ်ကံကြောင့် ဖြစ်လျှင် ကောင်းသောအကျိုးတရားများဖြစ်ပြီး အကုသိုလ်ကံကြောင့်ဖြစ်လျှင် မကောင်းသောအကျိုးတရားများ ဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်ကံနှင့် အကုသိုလ်ကံကို ကြောင်းကျိုးဆက်(ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)ဝေါဟာရဖြင့်"သင်္ခါရ"ဟူ၍ဆိုပါသည်။ သင်္ခါရသည် ကောင်းသော ကုသိုလ်ကံဖြစ်ပါက "ပုည"ဟူသောအမည်ကို ရပြီး မကောင်းသော အကုသိုလ်ကံဖြစ်ပါက "အပုည"ဟူသော အမည်ကို ရပါသည်။ ဤဒေသနာတော်အရ ကောင်း (ပုည)နှင့် မကောင်း (အပုည)တို့သည်လည်း အဇ္ဈတ္တပင် ဖြစ်ကြပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ကောင်းနှင့် မကောင်း (ပုညနှင့် အပုည)၊ အမှားနှင့် အမှန် (အဝိဇ္ဇာနှင့် ဝိဇ္ဇာ)တို့သည် အဘိဓမ္မာသဘောအရ ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ နယ်ပယ်၌ မရှိကြပဲ အတွင်းအဇ္ဈတ္တ နယ်ပယ်၌သာ ရှိကြပါသည်။ အကြောင်းကောင်းလျှင် အကျိုးကောင်းပါသည်။ အကြောင်းမှန်လျှင် အကျိုးမှန်ပါသည်။ အကြောင်းမကောင်းလျှင် အကျိုးမကောင်းပါ။ အကြောင်းမမှန်လျှင် အကျိုးမမှန်ပါ။

လောကမျက်မြင်အားဖြင့် အကုသိုလ်ဒုစရိုက်မှုများကို အကြောင်းခံ၍ ကြွယ်ဝချမ်းသာသူများကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုအခါ မကောင်းသော မမှန်သော အကုသိုလ်ကံကြောင့် ကောင်းသောမှန်သော အကျိုးတရားများကို ရရှိနိုင်သည်ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိပါသည်။ ကြွယ်ဝချမ်းသာမှုသည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓ ရုပ်ဝတ္ထုသဘောဖြစ်၍ ကောင်း၊ မကောင်းနှင့်လည်း မဆိုင်၊ အမှား အမှန်နှင့်လည်း မဆိုင်ပါချေ၊ လောကမျက်မြင်အရ ဆိုင်ချင်ပါသည် ဆိုလျှင်လည်း အကြောင်းအကုသိုလ် ဒုစရိုက်မှုက တခြား၊ အကျိုးကြွယ်ဝချမ်းသာမှုက တခြားဟူ၍ ဆိုရမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့မှသာ အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု နိယာမနှင့် တိုက်ဆိုင်၍ ရပေမည်။ အကယ်၍ အကုသိုလ် ဒုစရိုက်မှုများကြောင့် ကြွယ်ဝချမ်းသာရိုး မှန်လျှင် ယင်းကြွယ်ဝချမ်းသာမှုသည်လည်း အကုသိုလ် ဒုစရိုက်သဘော ရှိရပေမည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အကြောင်းအကျိုးနိယာမ(သဒိသံ ပါကံ ဖနေတိ)အရ အကြောင်းနှင့် အကျိုးတို့သည် သဘောချင်း

တူသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဝိနည်းဒေသနာတော်များ၌မူ အသက်မွေးမှုနှင့် ပတ်သက်၍ မကောင်းသဖြင့် ရအပ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုများကို ရဟန်းတို့ မသုံးဆောင်ကောင်းကြောင်း လာရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ ပစ္စည်းဝတ္ထုများ ရရှိမှုနှင့် ပတ်သက်၍ အကြောင်းကောင်းခြင်းနှင့် မကောင်းခြင်းတို့သည် များစွာပြဋ္ဌာန်းပါသည်။ တရားသဖြင့် ရသောပစ္စည်း (ဓမ္မိယလဒ္ဓ)ဟူသော အမည်နှင့် မတရားသဖြင့် ရသောပစ္စည်း (အဓမ္မိယလဒ္ဓ)ဟူသောအမည်တို့သည် အကြောင်းတရားများ၏ ကောင်းခြင်းနှင့် မကောင်းခြင်းတို့ကို အလေးအနက်ပြုသော အမည်များ ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောများအရ အကြောင်းတရားများသည် ရရှိသော ပစ္စည်းဝတ္ထုများနောက်သို့ အရိပ်သဖွယ် အစဉ်တစိုက် လိုက်လျက်ရှိပါသည်။

အရက်အကြောက် ကင်းသူများ၊ ကျီးကဲ့သို့ လုယက်ရဲသူများ၊ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအပေါ်၌ အပုပ်ချရဲသူများသည် အသက်မွေးမြူမှု လွယ်ကူကြောင်း ဓမ္မပဒပါဠိတော်၌ လာရှိပါသည်။ ဤသည်မှာ အစုန်သဘောရှိသော အကုသိုလ်ဒုစရိုက်များနှင့် ပတ်သက်၍ သံသရာသစ်ငုတ်အနေဖြင့် ခိုင်မြဲကြောင်း၊ သို့ဖြစ်၍ သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ရန် ခဲယဉ်းကြောင်းကို ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဂ်သုဒ္ဓိမဂ်၌လည်း– ပြည့်စုံမှု (ဣဒ္ဓိ)နှင့် ပတ်သက်၍ အကြောင်းနှင့် အကျိုး လိုက်လျောညီထွေရှိမှုကို မှန်ကန်သောအားထုတ်မှု(သမ္မာပယောဂ)ဟု ဆိုပါသည်။ စပါးအထွက်ကောင်းလိုလျှင် စနစ်တကျ စပါးကို စိုက်ပျိုးရမည်။ စစ်ပွဲကို နိုင်လိုလျှင် စနစ်တကျ စစ်ကိုတိုက်ရမည်။ ရာထူးတိုးတက်လိုလျှင် စနစ်တကျ လုပ်ငန်း၌ ကြိုးစားရမည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အကြောင်းနှင့် အကျိုးဆက်သွယ်မှု မှန်ကန်ခြင်းမျိုးကို ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပစ္စည်းဥစ္စာကြွယ်ဝလို၍ ဖြစ်စေ၊ ရာထူးတိုးတက်လို၍ ဖြစ်စေ ဘိုးတော်များကို ကိုးကွယ်ခြင်း၊ အထက်လူကြီးများကို မျက်နှာလိုအားရလုပ်ခြင်း၊ ပုတီးစိပ်ခြင်း၊ ပွဲထိုးခြင်း စသည်တို့သည် မှန်ကန်သောအားထုတ်မှု (သမ္မာပယောဂ) မဟုတ်ပဲ ဖောက်ပြန်သောအားထုတ်မှု(မိစ္ဆာပယောဂ)

သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ မှန်ကန်သော အားထုတ်မှုသည် သူတော်ကောင်းတို့ ချီးမွမ်းအပ်သော လုပ်ငန်းဖြစ်၍ ဖောက်ပြန်သောအားထုတ်မှုသည် သူယုတ်မာတို့ ချီးမွမ်းအပ်သော လုပ်ငန်းဖြစ်ပါသည်။ ဤလောက၌ သူတော်ကောင်းမှာ လူနည်းစုဖြစ်၍ သူယုတ်မာမှာ လူများစုဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်သော အားထုတ်မှုကို လူကြိုက်များကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

"စိတ်သည် မကောင်းမှု၌ မွေ့လျော်တတ်၏" ဟူသော ဒေသနာတော်အတိုင်း ပုထုဇဉ်တို့သည် ဓမ္မတာအားဖြင့် အလွယ်လမ်းကို လိုက်တတ်ကြပါသည်။ ရေသာခိုတတ်ကြပါသည်။ ထိုသို့အလွယ်လမ်းကို လိုက်နေပါလျက် ရေသာခိုနေပါလျက် မိမိကိုယ်ကိုသူတော်စင်အဖြစ်လည်းကောင်း လူတော်လူကောင်းအဖြစ် လည်းကောင်း ယုံကြည်လျက် ရှိကြပါသည်။ ဤသို့ယုံကြည်ခြင်းကို မှားယွင်းမှု(ဝိပလ္လာသ) ဟု ဆိုပါသည်။ ဝိပလ္လာသ လွှမ်းမိုးမှုကြောင့် အမှန်ကို အမှားထင်သောအခါ လုပ်ငန်းများတွင် နာမည်ရနိုင်သော လုပ်ငန်း၊ ကိုယ်ကျိုးရှိသောလုပ်ငန်း၊ သက်သာသော လုပ်ငန်းများ၌သာ စိတ်ဝင်စားတတ်ပါသည်။ ထိုလုပ်ငန်းမျိုးကိုသာ ရွေးချယ်၍ လုပ်ကိုင်တတ်ပါသည်။ မိမိတာဝန်ကျသောလုပ်ငန်းသည် အဆိုပါ လုပ်ငန်းမျိုးမဟုတ်ခဲ့ပါလျှင် ထိုလုပ်ငန်းမှ ရှောင်ကွင်းနိုင်ရန် တနည်းနည်းဖြင့် ကြိုးစားတတ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြိုးစားသောအခါ မိမိ၏ ယုတ်ညံ့မှုကို ဖုံးကွယ်နိုင်ရန် တဘက်သားများအပေါ်၌ အပြစ်ဖို့တတ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အစုန်လမ်းသမား၊ ရေသာခိုသမားများ၏ ပင်ကိုဇာတ်ဖြစ်ပါသည်။

ထိုလူစားမျိုးနှင့် ပတ်သက်၍ ဘဂဝါဂီတ၌ ဤသို့ ဆုံးမထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်—

သွေ သွေ ကမ္မဏျဘိရတး သံသိဒ္ဓိံ လဘတေ နရး၊
သွကမ္မနိရတး သိဒ္ဓိံ ယထာ ဝိန္ဒတိ တံ ဇ္ဇဏု။

(ဂီတာ–၁၈၊ ၄၅)

ဧြယာန် သုခမေ်ာ ဝိဂုဏား ပရမေ်ာတ် သုန္ဒိတာတ်၊
သုဘာဝနိယတံ ကမ် ကုဝ်န္ဒာပ္ပေါတိ ကိလိုဒ်သမ်။

(ဂီတာ–၁၀၊၄၇)

သေ့သော့၊ မိမိတာဝန်ကျရာဖြစ်သော။ ကမ်ဏ၊ လုပ်ငန်းတာဝန်၌။ အဘိရတး၊ မွေ့လျော်သော။ နရး၊ လူသည်။ သံသိဒ္ဓိံ၊ ပြီးပြည့်စုံခြင်းကို။ လဘတေ၊ ရ၏။ ယထာ၊ အကြင်မျှလောက်။ သုကမ်နိရတး၊ မိမိ၏ တာဝန်ကျရာလုပ်ငန်း၌ စိတ်ဝင်စား၏။ တံ-တထာ၊ ထိုမျှလောက်။ သိဒ္ဓိံ၊ ပြီးပြည့်စုံခြင်းကို။ ဝိန္ဒတိ၊ ရ၏။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဂုဏု၊ နာယူပါလော့။

သုခမေ်ာ၊ မိမိတာဝန်ကျလုပ်ငန်းသည်။ ဝိဂုဏား၊ ဂုဏ်သိန်ကင်းစေကာမူ။ သုန္ဒိတာတ်၊ ဂုဏ်သိန်နှင့် ပြည့်စုံသော။ ပရမေ်ာတ်၊ သူတပါးလုပ်ငန်းထက်။ ဧြယာန်၊ မြင့်မြတ်ပါ၏။ သုဘာဝနိယတံ၊ မိမိအတွက် အပ်နှင်းထားသော။ ကမ်၊လုပ်ငန်းတာဝန်ကို။ ကုဝ်န်၊ ပြုရာ၏။ တဒါ၊ ထိုအခါ၌။ ကိလိုဒ်သံ၊ လူယုတ်မာသဘောသို့။ န အာပ္ပေါတိ၊ မရောက်။

တန်ဖိုး၏ အကြောင်းတရားများ

အရာဝတ္ထုတခု၏ တန်ဖိုးသည် သမ္မုတိသစ္စာအနေဖြင့် အစဉ်တစိုက်ပြောင်းလဲလျက် ရှိပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခု၏ တန်ဖိုးကို ပြောင်းလဲစေသော အကြောင်းတရားများကို ပါဠိစာပေများတွင် “သမ္ပတ္တိ”ဟု ခေါ်ပါသည်။ သမ္ပတ္တိ၏ အနက်မှာ မြန်မာဝေါဟာရဖြင့် ပြည့်စုံခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အရေအတွက်အားဖြင့် သမ္ပတ္တိသည် (၄)မျိုးရှိပါသည်။ သမ္ပတ္တိ (၄)မျိုးတို့မှာ—

(၁) ကာလသမ္ပတ္တိ၊
(၂) ဂတိသမ္ပတ္တိ၊

(၃) ဥပဓိသမ္ပတ္တိ၊
(၄) ပယောဂသမ္ပတ္တိ–
တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

(၁) ကာလသမ္ပတ္တိ

ကာလသမ္ပတ္တိဆိုသည်မှာ အချိန်အခါနှင့်ပြည့်စုံမှုဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခု သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခု၏ တန်ဖိုးသည် အချိန်အခါကို လိုက်၍ အတက်အကျရှိပါသည်။ အတိုးအဆုတ်ရှိပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ဖြစ်ရခြင်းမှာ အရာဝတ္ထုတခု သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခု၏ အတွင်းသားအနေဖြင့် အချိန်အခါသဘောသည် ပါဝင်လှုပ်ရှားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အတွင်းသားသည်သာ အားဖြစ်ပါသည်။ အပြင်သားသည် အားမဟုတ်ပါချေ။ သို့ရာတွင် အပြင်သားသည် အတွင်းသားအားတိုးတက်မှု၊ ဆုတ်ယုတ်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ကြီးစွာသော အထောက်အပံ့ကို ပြုပါသည်။ ပဋ္ဌာန်း သဘောအရ ဆိုရလျှင် သဘောချင်းတူသော အထောက်အပံ့ကို ရရှိသောအခါ တရားကိုယ်တခုသည် ကြီးစွာသော အားရှိပြီး သဘောချင်းမတူသော အထောက်အပံ့ကို ရရှိသောအခါ တရားကိုယ်တခုသည် ကြီးစွာသောအားမရှိပါချေ။ အကယ်၍ သဘောချင်းမတူရုံသာမက ပဋိပက္ခသဘောကို ဆောင်လိုက်ပါလျှင် ယင်းတရားကိုယ်တခုသည် ပျက်စီး၍ပင် သွားနိုင်ပါသည်။

ငွေတကျပ်သည် သတ်မှတ်တန်ဖိုးအားဖြင့် တကျပ်သာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အလွန်အလွန် လိုအပ်ချိန်၌ ယင်းငွေတကျပ်သည် တရာ၊ တထောင်မက တန်ဖိုးများစွာ ရှိတတ်ပါသည်။ ဤသဘောမှာ ကာလ၏ အထောက်အပံ့ကို သက်သေပြသည့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူပင် ထမင်းတနပ်၊ အဝတ်တထည်တို့သည် သတ်မှတ်တန်ဖိုးထက် များစွာ ကြီးမားသော အချိန်အခါကို ဖော်ပြနိုင်သည့်အနေအထားများ၌ ရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကာလ၏သဘောကို နားလည်အောင် အားထုတ်

အပ်ပါသည်။ နားလည်လျှင်လည်း အသုံးချတတ်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။

(၂) ဂတိသမ္ပတ္တိ

ဂတိသမ္ပတ္တိဆိုသည်မှာ ဒေသ၏ ပြည့်စုံမှုဖြစ်ပါသည်။ ဖြစ်ရာဌာန၏ ပြည့်စုံမှုဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ ကာလနည်းတူ ဂတိသည်လည်း အရာဝတ္ထုတခု သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခု၏ အတွင်းသား ဖြစ်ပါသည်၊ ထို့ကြောင့် အရာဝတ္ထုတခု သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခုသည် ဒေသ သို့မဟုတ် ဖြစ်ရာဌာနကိုလိုက်၍ တန်ဖိုးအားဖြင့် အတက်အကျရှိပါသည်။ ဥပမာ အားဖြင့် အုတ်တချပ်သည် သတ်မှတ်တန်ဖိုးအားဖြင့် အုတ်တချပ်သာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအုတ်တချပ်သည် စေတီတော်တည်ဆောက်ရာ၌ အသုံးပြုခြင်းခံရပါက စေတီအုတ်အနေဖြင့် တန်ဖိုးတမျိုးဖြစ်၍ လမ်းခင်းရာ၌ အသုံးပြုခြင်းခံရပါက လမ်းခင်းအုတ်အနေဖြင့် တန်ဖိုး တမျိုးဖြစ်ပါသည်။ အုတ်ချင်းတူပါလျက် တန်ဖိုးချင်းခြားနားသွားသည်မှာ ဒေသ သို့မဟုတ် ဖြစ်ရာဌာန၏ ခြားနားခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဂတိ၏သဘောကို နားလည်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ နားလည်လျှင်လည်း အသုံးချတတ်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။

(၃) ဥပဓိသမ္ပတ္တိ

ဥပဓိသမ္ပတ္တိဆိုသည်မှာ ပင်ကိုယ်အရည်အသွေး၏ ပြည့်စုံမှုဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရည်အသွေးနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရည်အသွေး နှစ်မျိုးလုံးကိုပင် ဤနေရာ၌ ဥပဓိအဖြစ် ဆိုလိုပါသည်။ တန်ဖိုးတွက်ရာ၌ အရည်အသွေးသည် အလွန်အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်ပါသည်။ လူချင်းတူလျက် တယောက်နှင့် တယောက် ခြားနားသည်မှာ အရည်အသွေးခြားနားမှုကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုချင်းတူလျက် တခုနှင့် တခု ခြားနားသည်မှာ အရည်အသွေးခြားနားမှုကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပဓိ၏သဘောကို နားလည်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ နားလည်လျှင်လည်း အသုံးချတတ်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။

(၄) ပယောဂသမ္ပတ္တိ

ပယောဂသမ္ပတ္တိဆိုသည်မှာ ဆောင်ရွက်ပုံထိရောက်မှု ဖြစ်ပါသည်။ ပယောဂသမ္ပတ္တိသည်လည်း အရာဝတ္ထုတခု သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခု၏ အတွင်းသားပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဆောင်ရွက်ပုံထိရောက်မှုအရ မဟာဗျူဟာနှင့် နည်းဗျူဟာတို့၏ အချင်းချင်းလိုက်လျောညီထွေရှိမှုကို ဆိုပါသည်။ မဟာဗျူဟာသည် ပန်းတိုင်သဘောဖြစ်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် မတတ်ကောင်းသော အနေအထားတွင်ရှိပါသည်။ နည်းဗျူဟာသည် ပန်းတိုင်သို့သွားရာ ခရီးလမ်းကြောင်း သဘောဖြစ်၍ ပန်းတိုင်သို့ဦးတည်နေသမျှ ကာလပတ်လုံး ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် တတ်ကောင်းသော အနေအထားတွင် ရှိပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် ငွေတကျပ်ကို ရဖူးပါသည်။ ထိုသို့ ရဖူးရာတွင် ချစ်သူထံမှရသော ငွေတကျပ်နှင့် လမ်းပေါ်မှကောက်ရသော ငွေတကျပ်တို့သည် သတ်မှတ်တန်ဖိုးအားဖြင့် တကျပ်ချင်းတူသော်လည်း ခံစားမှုတန်ဖိုးအားဖြင့်မူ တခုနှင့်တခု မတူညီပါချေ။ ချစ်သူထံမှရသော ငွေတကျပ်သည် မြတ်နိုးမှု စေတနာအပြည့်အဝဖြင့်ပေးသော ငွေတကျပ် ဖြစ်၍ လမ်းပေါ်မှကောက်ရသော ငွေတကျပ်သည် ထိုကဲ့သို့ စေတနာပါသော ငွေတကျပ်မဟုတ်ပါချေ။ ထို့ကြောင့် ရရှိသူအတွက် ခံစားမှုတန်ဖိုးချင်း မတူညီခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပယောဂ၏ သဘောကို နားလည်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ နားလည်လျှင်လည်း အသုံးချတတ်အောင် အားထုတ်အပ်ပါသည်။

သမ္ပတ္တိတရား(၄)ပါးတို့သည် သင်္ခါရတရားများဖြစ်၍ ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှု နယ်ပယ်အတွင်း၌ ရှိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြုပြင်၍ ရကောင်းသော အနေအထားတွင် ရှိကြပါသည်။ ကောင်းအောင် ပြုပြင်လျှင် ကောင်းလာနိုင်ပြီး မကောင်းအောင် ပြုပြင်လျှင်လည်း မကောင်းပဲဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ ကံကြမ္မာကို ဖန်တီးကြသူများမှာ ထာဝရဘုရားမဟုတ်ပဲ မိမိတို့ပင်

ဖြစ်ပါသဖြင့် မိမိတို့၏ သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာအရ မိမိတို့၏ အဆုံးအဖြတ် အတိုင်း မိမိတို့၏ကံကြမ္မာကို မိမိဖန်တီးနိုင်ပါသည်။ အစုန်လမ်းကို လိုက်လျှင်လည်း ရပါသည်။ အဆန်လမ်းကို လိုက်လျှင်လည်း ရပါသည်။

ချမ်းသာသုခရကြောင်း

လူတို့သည် ကမ္ဘာ့သမိုင်းအဦးမှစ၍ ချမ်းသာသုခကို အစဉ်တစိုက် ရှာဖွေခဲ့ပါသည်။ အစုန်လမ်းကို လိုက်၍လည်းရှာဖွေခဲ့ပါသည်။ အဆန် လမ်းကို လိုက်၍လည်း ရှာဖွေခဲ့ပါသည်။ အစုန်လမ်းကို လိုက်၍ ရှာဖွေ ကြသူများသည် ရာထူး၊ ဂုဏ်သိန်၊ စည်းစိမ် ဥစ္စာတို့၌ ရှာဖွေကြပါသည်။ ရာထူးကြီးလျှင် ချမ်းသာလိမ့်မည်ဟု ထင်မှတ်၍ ရှာဖွေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဂုဏ်သိန်နှင့် ပြည့်စုံလျှင် ချမ်းသာလိမ့်မည်ဟု ထင်မှတ်၍ ရှာဖွေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ စည်းစိမ်ဥစ္စာ ခြွေရံသင်းပင်းတို့နှင့် ပြည့်စုံလျှင် ချမ်းသာလိမ့်မည်ဟု ထင်မှတ်၍ ရှာဖွေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေရာတွင် စစ်တိုက်၍လည်း ရှာဖွေကြပါသည်။ ပညာရှိပါမောက္ခ လုပ်၍လည်း ရှာဖွေကြပါသည်။ ကုန်သွယ်လယ်လုပ်၍လည်း ရှာဖွေကြ ပါသည်။ သူ့ကျွန်ခံ၍လည်း ရှာဖွေကြပါသည်။ ဤရှာဖွေနည်းများမှာ လောကီလူသားတို့၏ သမားရိုးကျ လုပ်ရိုးလုပ်စဉ် ရှာဖွေနည်းများသာ ဖြစ်ပါသည်။ လုပ်ရိုးလုပ်စဉ် ရှာဖွေနည်းများကို ပိဋကတ်တော်၌ **"ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ"** ဟု ဆိုပါသည်။ ဗြာဟ္မဏစာပေတို့၌မူ စစ်တိုက်၍ ရှာဖွေသူများကို "ရာဇ"၊ ပညာရှိပါမောက္ခလုပ်၍ ရှာဖွေသူ များကို "ဗြာဟ္မဏ"၊ ကုန်သွယ်လယ်လုပ်၍ ရှာဖွေသူများကို **"ဝေဿ"**၊ သူ့ကျွန်ခံ၍ ရှာဖွေသူများကို "ဒလိဒ္ဒ"ဟု ဆိုပါသည်။

လောကီလူသားတို့၏ သမားရိုးကျ ရှာဖွေနည်းဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေ၍ မရနိုင်ကြောင်း တွေ့မြင်ရသောအခါ လူသားတို့သည် တရား ကျင့်စဉ်ဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေကြပြန်ပါသည်။ တရားကျင့်စဉ်တွင် ဗြာဟ္မဏတို့၏ တရားကျင့်စဉ်နှင့် တိတ္ထိယတို့၏ တရားကျင့်စဉ်များလည်း ပါဝင်သည်။ ဗုဒ္ဓ၏ တရားကျင့်စဉ်လည်း ပါဝင်သည်။ ဗြာဟ္မဏတို့၏

တရားကျင့်စဉ်ကို သမားရိုးကျကျင့်စဉ် "ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ"၌ ထည့်သွင်း၍ တိတ္ထိယတို့၏ ကျင့်စဉ်ကို ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲကြောင်းကျင့်စဉ် "အတ္တကိလမထာနုယောဂ"၌ ထည့်သွင်းပါသည်။ ဗုဒ္ဓ၏တရားကျင့်စဉ်ကို မှန်ကန်သောကျင့်စဉ်"မဇ္ဈိမပဋိပဒါ"၌ ထည့်သွင်းပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါသည် မြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသောအခါမှသာ ပေါ်ထွန်းလာသည့် မှန်ကန်သောကျင့်စဉ် ဖြစ်ပါသည်။

အမှန်အားဖြင့် ချမ်းသာသုခသည် ရုပ်တရား၏ အမည်မဟုတ်ပဲ နာမ်တရား၏ အမည်ဖြစ်ပါသည်။နာမ်တရားဟူသည်မှာလည်း ဗဟိဒ္ဓနယ်ပယ်၌ မရှိပဲ အဇ္ဈတ္တနယ်ပယ်၌သာ ရှိပါသည်။ သတ္တဝါတို့၏ နှလုံးအိမ်အတွင်း၌သာ ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာလိုလျှင် မိမိတို့၏ နှလုံးအိမ်အတွင်း၌သာ ရှာဖွေရမည် ဖြစ်ပါသည်။ နှလုံးအိမ်အတွင်း၌ ရှာဖွေသောအခါ သုခဝေဒနာကို တွေ့တတ်ပါသည်။သုခဝေဒနာသည် အကုသိုလ်စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်တတ်ပါသည်။ ကုသိုလ်စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်တတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ချမ်းသာသုခဟူသည် အကုသိုလ် ဒုစရိုက်မှု၌လည်း ရှိပါသည်၊ ကုသိုလ် သုစရိုက်မှု၌လည်း ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ချမ်းသာသုခတိုင်းကို စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခအဖြစ် မသတ်မှတ်ပါချေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ချမ်းသာသုခအမည်ကို ရယူထားသော ဝေဒနာသုခသည် အကြောင်းတရားဖြစ်သော ကုသိုလ်ဇောနှင့် အကုသိုလ်ဇောတို့၌ ယှဉ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဝီထိစိတ်များတွင် ကံ၊ ကြိယာနှင့် ဝိပါက်ဟူ၍ အုပ်စုသုံးမျိုး ပါဝင်ပါသည်။ ထိုသုံးမျိုးတို့တွင် "ကံ" သည် ကုသိုလ်ဇောနှင့် အကုသိုလ်ဇော ဖြစ်ပါသည်။ ဇောသည် အာရုံ၏အရသာကို ခံစားတတ်ပါသည်။ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းဖြင့် အကြောင်းအရာကိုပါ သိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဇောစိတ်ကို "သိစိတ်" ဟူ၍ သတ်မှတ်ပါသည်။ လောက၌ သုခချမ်းသာဟူ၍ သတ်မှတ်ခြင်းသည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့၌ ယှဉ်သော သုခဝေဒနာ၏ အမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့သည် နှလုံးသွင်းကိုလိုက်၍

ဖြစ်ချင်သလို ဖြစ်တတ်သော သဘောရှိပါသည်။ ကောင်းသောအာရုံဖြစ်ပါလျက် မကောင်းဟု ထင်ပြီး အကုသိုလ်ဇော စောတတ်ပါသည်။ မကောင်းသော အာရုံဖြစ်ပါလျက် အကောင်းဟုထင်ပြီး ကုသိုလ်ဇော စောတတ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၌ "ဇောအပြန်" ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ "အပြန်" ဆိုသည်မှာ "ပြောင်းပြန်" ကို ဆိုပါသည်။ အကောင်းအာရုံ၌လည်း မကောင်းဇော စောတတ်ပြီး မကောင်းအာရုံ၌လည်း အကောင်းဇော စောတတ်ခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ ကာမအာရုံတို့၌ ယေဘုယျအားဖြင့် ဇောစိတ်တို့သည် (၇) ကြိမ် စောရိုးရှိကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာအရ စိတ်တို့သည် တခုတည်း ဖြစ်နေကြသည် မဟုတ်။ ဖြစ်လိုက်၊ ချုပ်လိုက်သဘောဖြင့် တခုပြီးတခု ဆက်တိုက် ဖြစ်နေကြပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ကြရာတွင် ဘဝင်စိတ်မှတပါး အခြားသော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ ဝိပါက်နှင့် ကြိယာစိတ်များ ဖြစ်ခြင်းကို "ဝီထိစိတ်" ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဝီထိစိတ်တို့တွင် ဇောစိတ်သည် (၇) ကြိမ် ဖြစ်ပြီး အာရုံကို အမျိုးအမည်နှင့်တကွ သိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဇောစိတ်ကို အနောက်တိုင်း စိတ်ပညာအရ "သိစိတ်" ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဇောစိတ်သည် ပုထုဇဉ်တို့အတွက် ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် (၂) မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးသာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရာတွင်လည်း အာရုံအလိုက် ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် ဖြစ်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ နှလုံးသွင်းအလိုက်သာ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် သင့်သလိုဖြစ်ပါသည်။ အလွန်ကောင်းသော "ဘုရား" အာရုံ၌ပင် တိတ္ထိယတို့က ကုသိုလ်ဇော မစောပဲ အကုသိုလ်ဇော စောကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ "ဇောစောသည်" ဆိုသည်မှာ ဇောစိတ် ဖြစ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဝီထိစိတ်တို့တွင် အဟိတ်ကြိယာစိတ်နှင့် ဝိပါက်စိတ်များလည်း ပါဝင်၏။ ယင်းတို့သည် အာရုံကို အမျိုးအမည်နှင့်တကွ မသိ။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ကို အနောက်တိုင်းစိတ်ပညာအရ "မသိစိတ်" ဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။ အဟိတ်ကြိယာစိတ်နှင့် ဝိပါက်စိတ် (၂) မျိုးတို့တွင် အဟိတ်ကြိယာစိတ်သည် အာရုံအလိုက်ဖြစ်စေ၊ နှလုံးသွင်းအလိုက်ဖြစ်စေ ကောင်း (ကုသိုလ်) နှင့်

မကောင်း (အကုသိုလ်) သဘောမရှိသော်လည်း ဝိပါက်စိတ်ကား ကောင်း (ကုသိုလ်) နှင့် မကောင်း (အကုသိုလ်) သဘောရှိကြပါသည်။ ထို့အပြင် ချမ်းသာသုခနှင့် ဆင်းရဲဒုက္ခ ဟူသော ခံစားမှုဝေဒနာ ကွဲပြားခြင်းလည်း ရှိပါသည်။ ကောင်း မကောင်း ကွဲပြားရာ၌ ဖြစ်စေ၊ ချမ်းသာ ဆင်းရဲ ကွဲပြားရာ၌ ဖြစ်စေ ဝိပါက်စိတ်တို့သည် အာရုံအလိုက်သာလျှင် ကွဲပြားကြပါသည်။ ဇောစိတ်ကဲ့သို့ နှလုံးသွင်းအလိုက် ကွဲပြားကြခြင်းမျိုး မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်၌ အာရုံကောင်း၊ မကောင်းဆုံးဖြတ်ရာတွင် ဝိပါက်နှင့် ဇောတို့၏ ဆောင်ရွက်ချက်နှင့် ပတ်သက်၍ "ဝိပါက်အမှန်၊ ဇောအပြန်" ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤအဆို အရ အာရုံကောင်းလျှင် ကုသိုလ်ဝိပါက်ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုက်သည်ဖြစ်စေ၊ မကြိုက်သည်ဖြစ်စေ ချမ်းသာသုခသဘောသာ ရှိပါသည်။ အာရုံ မကောင်းလျှင် အကုသိုလ်ဝိပါက်ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုက်သည်ဖြစ်စေ၊ မကြိုက် သည်ဖြစ်စေ လျစ်လျူရှုမှု သဘောနှင့် ဆင်းရဲဒုက္ခ သဘောတို့တွင် သင့်သလို တခုခုဖြစ်ပါသည်။

ဤမသိစိတ်များသည် အာရုံကိုအမျိုးအမည်နှင့်တကွ မသိသော်လည်း ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေသနာတော်အရ အတိတ်၏အကျိုးတရားများဖြစ်ပါသည်။ အနာဂတ်၏ အကြောင်းတရားများကို ပေါက်ဖွားပေးရာဌာနများလည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းမသိစိတ်များသည် အနား၌ ကပ်ပြီးရှိနေ ပါလျက် ကိုယ်ထင်မပြသောနတ်ဒေဝါများသဖွယ် မသိနိုင်သော နေရာမှ အနာဂတ်ကို လွှမ်းမိုးလျက်ရှိပါသည်။ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်အရလည်း ဝိပါက်စိတ်များသည်သာ အတိတ်ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်တို့၏ မုချအကျိုး များဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်ကံကြောင့် ကုသိုလ်ဝိပါက်သာ ဖြစ်နိုင်ပြီး အကုသိုလ်ကံကြောင့် အကုသိုလ်ဝိပါက်သာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ကြောင်း ကျိုးဆက်နိယာမကို ဤဝိပါက်စိတ်များ၌သာ အမှန်အတိုင်းရနိုင်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဝိပလ္လာသတရားများသည် ဇောစိတ်များဖြစ် ပေါ်ရေး၌သာ တိုက်ရိုက်လွှမ်းမိုးနိုင်ပြီး ဝိပါက်စိတ်များဖြစ်ပေါ်ရေး၌ တိုက်ရိုက်မလွှမ်းမိုးနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သန္တောသတရားများ

ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် ဆင်းရဲခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့များလျှင် ဆင်းရဲများသည်။ ယင်းတို့ ပါးလျှင် ဆင်းရဲပါးသည်။ နောက်ဆုံး ယင်းတို့ လုံးလုံးမရှိလျှင် ချမ်းသာ အတိဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို မဂ်ဖိုလ်တို့ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကိုမျက်မှောက်ပြုခြင်းဟု ဆိုပါသည်။ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ လုံးလုံးမရှိသောအဆင့်သို့ မရောက်နိုင် သေးလျှင် ယင်းသို့ပါးသောအဆင့်သို့မူ ရောက်နိုင်ပါသည်။ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ပါးသောအဆင့်သို့ ရောက်နိုင်ရန် သန္တောသ(ရောင့်ရဲခြင်း)တရားကို လိုက်နာ ကျင့်သုံးရပါသည်။ သန္တောသတရားသည် ချမ်းသာသုခ ရကြောင်း အမှန်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသန္တောသတရားသည် (၃)ပါးရှိ ပါသည်။ ယင်း(၃)ပါးတို့မှာ —

(၁) ယထာလာဘသန္တောသ၊

(၂) ယထာဗလသန္တောသ၊

(၃) ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ–

တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ သန္တောသတရား (၃)ပါးသည် အဆင့်လိုက် တဏှာ၊ မာန၊ဒိဋ္ဌိကို ချိုးနိုင်ပါသည်။ ယင်းတို့ကို ချိုးနှိမ်ရာတွင် နည်းမှန်လမ်းမှန် ဖြစ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ နည်းမှန်လမ်းမှန်ဆိုသည်မှာ ဗုဒ္ဓဒေသနာတော် အရ သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို မဂ္ဂင်(၈)ပါး လမ်းစဉ် များဟူ၍လည်း ဆိုကြပါသည်။ ဤလမ်းစဉ်ဖြင့်သာ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ကို ချိုးနှိမ်နိုင်ပါသည်။ မဂ္ဂင်(၈)ပါး လမ်းစဉ်များဖြင့် ယင်းတို့ကို ချိုးနှိမ်ရာတွင် သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်အရ ချိုးနှိမ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သတိ ပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်အရ ချိုးနှိမ်သောအခါ သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့သည် သတိပဋ္ဌာန်၊ သမ္မပ္ပဓာန်၊ ဣဒ္ဓိပါဒ်၊ ဣန္ဒြေ၊ ဗိုလ်၊ ဗောဇ္ဈင်၊ မဂ္ဂင်အားဖြင့် လောကီအဆင့်တွင် သီးခြားစီ သီးခြားစီ မိမိတို့ကိစ္စကို မိမိတို့ဆောင် ရွက်ပြီး လောကုတ္တရာအဆင့်တွင် အားလုံး တပေါင်းတည်း တပြိုင်နက် တည်း ဖြစ်သွားကြပါသည်။ ထိုအခါ သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ခြင်း၊ ဒုက္ခ-

သစ္စာကို ပိုင်းခြားရှုသိခြင်း၊ မဂ္ဂသစ္စာကိုပွားများခြင်း၊ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းတည်းဟူသော ကိစ္စလေးချက်သည် တပြိုင်နက်တည်း တပေါင်းတည်း ပြီးစီးသွားပါသည်။ ဤသို့အားထုတ်မှသာ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ကို နည်းမှန် လမ်းမှန်ပယ်ခြင်း မည်ပါသည်။

အခြားနည်းဖြင့် တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ကိုပယ်လျှင် ယင်းတို့သည် အနာ မြုံသကဲ့သို့ မြုံသွားပြီး ဒုက္ခပေးတတ်ပါသည်။ စိတ္တဇဝေဒနာရှင်အဖြစ်သို့ ရောက်သွားစေတတ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ကိုပယ်ရာ၌ နည်းမှန် လမ်းမှန်ဖြင့် ပယ်ရန် လိုအပ်ကြောင်း ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နည်းမှန် လမ်းမှန်သည်လည်း မြတ်စွာဘုရားရှင်တို့ ပွင့်တော်မူသော အချိန်၌သာ ဗောဓိပက္ခိယအမည်ဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် နည်းမှန်လမ်းမှန်များဖြစ်ပါသည်။ ယင်း နည်းမှန်လမ်းမှန်များဖြင့် ပယ်သတ်မှသာ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် မမြုံပဲ ပါး၍ ပါး၍လာကာ နောက်ဆုံး၌ အမြစ်ပြတ်ချုပ်ငြိမ်း သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

ရန်ကုန်မြို့ တံတားလေး စိတ္တဇဆေးရုံ၌ စိတ္တဇဝေဒနာရှင်တဦး၏ အကြောင်းကို ကြားဖူးပါသည်။ ထိုစိတ္တဇဝေဒနာရှင်က အခြားစိတ္တဇ ဝေဒနာရှင်တဦးအား "ဒီလူက ရူးနေဒါ၊ သူ့ကိုယ်သူ နပိုလီယံလို့ ပြောနေ တယ်၊ ဒါရူးဒါပဲ၊ နပိုလီယံအစစ်က ကျုပ်ပဲ" ဟု ပြောလေသည်။ ဤနေရာ၌ ဆိုလိုရင်းမှာ ပထမစိတ္တဇဝေဒနာရှင်က ဒုတိယစိတ္တဇဝေဒနာရှင်ကို နပိုလီယံမဟုတ်ကြောင်းမြင်သော်လည်း သူ့ကိုယ်သူကိုမူ နပိုလီယံမဟုတ် ကြောင်း မမြင်နိုင်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်များ၏ ဥပမာကိုယူ၍ သုံးရလျှင် မျက်စိသည် အခြားအရာဝတ္ထုများကို မြင်နိုင် သော်လည်း မိမိကိုယ်ကိုပြန်၍မမြင်နိုင်သကဲ့သို့ ပုထုဇဉ်တို့သည် အခြားသူ များ၏ အပြစ်အနာအဆာများကို ပကတိမျက်လုံးဖြင့် မြင်နိုင်သော်လည်း မိမိတို့၏ အပြစ်အနာအဆာကိုမူ ပကတိမျက်လုံးဖြင့် မြင်နိုင်သောဘဝော မရှိကြပါချေ။ ဤနေရာ၌ မိမိတို့၏ အပြစ်အနာအဆာဆိုသည်မှာ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပကတိမျက်လုံးဆိုသည်မှာ တဏှာမျက်လုံး၊

မာနမျက်လုံး၊ ဒိဋ္ဌိမျက်လုံးတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိတို့၏ အပြစ်အနာအဆာကို မြင်နိုင်ရန် "တတိယမျက်လုံး"ကို လိုအပ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ "တတိယမျက်လုံး" ဆိုသည်မှာ ဝိပဿနာဉာဏ်တည်းဟူသော ပညာမျက်လုံးကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်၊ တတိယမျက်လုံးကို ရသောအခါမှသာ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ကို အမှန်အတိုင်းမြင်ပြီး ယင်းတို့ကို ပါး၍ပါး၍ သွားအောင် နောက်ဆုံး၌ အမြစ်ပြတ်သွားအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တတိယမျက်လုံးသည် ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်အရ ပြင်ပကိုလည်း မြင်နိုင်သည်။ မိမိကိုယ်ကိုလည်း ပြန်၍ မြင်နိုင်သည်။

(၁) ယထာလာဘသန္တောသ

ယထာလာဘသန္တောသဆိုသည်မှာ ရသမျှနှင့် ရောင့်ရဲခြင်း၊ ကျေနပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရတိုင်းရတိုင်းသော ပစ္စည်းဥစ္စာများ အပေါ်၌ "ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ" ဟု မစွဲလမ်းခြင်း၊ မသိမ်းပိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရသမျှနှင့် ရောင့်ရဲခြင်းသည် သမ္ပဒါနှင့်ခေါ် လုံ့လနှင့် အမြဲယှဉ်ပါသည်။ပျင်းရိခြင်း မဟုတ်ပါချေ။ မြတ်စွာဘုရားသည် ၄၅-နှစ်ပတ်လုံး အရာရာတိုင်း၌ အမြဲတစေ သူမတူအောင် ကြိုးစားခဲ့ပါသည်။ နောက်ဆုံး ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုခါနီး၌ သုဘဒ်ပရိဗိုဇ်အား ဝမ်းတော်လား၍ ပင်ပန်းနေသည့် ကြားထဲကပင် တရားကို ဟောဖြစ်အောင် ဟောတော်မူခဲ့ပါသေးသည်။ အလွန်အံ့သြဖွယ်ကောင်းသော လုံ့လပါပေ။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ပစ္စည်းဥစ္စာများကို ရှာဖွေရာ၌ ဖြစ်စေ၊ လုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ရာ၌ဖြစ်စေ ငါ့အတွက် ခံစားဖို့ ရယူဖို့မဟုတ်ပဲ လောကအတွက် အကျိုးပြုဖို့ ပေးစွန့်ဖို့ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရှာဖွေခြင်း၊လုပ်ကိုင်ခြင်းသည် ယထာလာဘသန္တောသ မည်ပါသည်။ ယထာလာဘသန္တောသ ရှိလျှင် ဝန်ထမ်းများအဖို့ ရာထူး မတိုးတက်စေကာမူ အားငယ်ခြင်း၊ စိတ်ပျက်ခြင်းမရှိ၊ မကျေနပ်ခြင်းမရှိ။ တိုင်းပြည်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရခြင်းသည်ပင် ကျေနပ်ဖွယ်ရာ ဖြစ်သည်ဟု ခံယူတတ်ပါသည်။ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရ၍

လုပ်ကိုင်ရာ၌လည်း မိမိစေတနာကို မိမိယုံကြည်နိုင်အောင် မိမိကိုယ်ကို မိမိကြည်ညိုနိုင်အောင် ကြိုးစားတတ်ပါသည်။ လုံ့လပြုတတ်ပါသည်။ စေတနာထားတတ်ပါသည်။ ယထာလာဘသန္တောသ ရှိလျှင် ဝန်ထမ်းမဟုတ်သူများအဖို့ ရပ်ပိုင်းတန်ဖိုးအရ မကြီးပွားစေကာမူ အားငယ်ခြင်း၊ စိတ်ဓာတ်ကျခြင်း မရှိ။ မကျေနပ်ခြင်း မရှိ၊ မိမိ၏သိက္ခာ၊ မိမိ၏စေတနာ၊ မိမိ၏လုံ့လ၌ အမြဲကျေနပ်ခြင်း ရှိတတ်ပါသည်။ ယထာလာဘသန္တောသ ရှိသူနှင့် မရှိသူတို့၏ ခြားနားမှုသည် အလင်းနှင့် အမှောင် သို့မဟုတ် နေ့နှင့်ညဉ့်ကဲ့သို့ ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်ပါသည်။ သန္တောသသည် မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအဆုံးအမကို ဗြာဟ္မဏတို့လည်း လိုက်နာကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ဘဂဝါဂီတာ၌ ဤသို့ ဖော်ပြထားပါသည်—

ယာ နိသာ သဗ္ဗဘူတာနံ၊ တသျံ ဇာဂတိ သံယမီ။
ယသျံ ဇာဂြတိ ဘူတာနိ၊ သာ နိသာ ပဿတော မုနေး။

သဗ္ဗဘူတာနံ၊ အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့၏။ ယာ နိသာ၊ အကြင်ညဉ့်သည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ တသျံ၊ ယင်းညဉ့်၌။ သံယမီ၊ သန္တောသတရားနှင့် ပြည့်စုံသူသည်။ ဇာဂတိ၊ နိုးကြားနေ၏။ ဘူတာနိ၊ သတ္တဝါတို့သည်။ ယသျံ၊ အကြင်နေ့ အလင်းရောင်၌။ ဇာဂြတိ၊ နိုးကြားနေကြကုန်၏။ သာ၊ ထိုနေ့အလင်းရောင်သည်။ ပဿတော၊ ပညာမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်မြင်တတ်သော။ မုနေး၊ သန္တောသတရားနှင့် ပြည့်စုံသူအတွက်။ နိသာ၊ ညဉ့်အမှောင် ပေတည်း။

(ဂီတာ-၂၊၆၉)

(၂) ယထာဗလသန္တောသ

ယထာဗလသန္တောသ ဆိုသည်မှာ လိုသလောက်နှင့် ရောင့်ရဲခြင်း၊ ကျေနပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရတိုင်း ရတိုင်းသော ပစ္စည်းဉစ္စာများအနက်မှ မိမိအတွက် လိုသလောက်နှင့်သာ ကျေနပ်ခြင်းကို ယထာဗလသန္တောသ

ဟု ခေါ်ပါသည်။ အဆင့်အားဖြင့် ယထာလာဘသန္တောသ အဆင့်မှာ ပထမအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ လူတို့သည် အလုပ်ကိုလုပ်ကြပါသည်။ ထိုသို့ လုပ်ရာတွင် လုပ်သလောက် ရသည်လည်း ရှိပါသည်။ မရသည်လည်း ရှိပါသည်။ လုပ်သလောက်ရသည့် သဘောမှာ အခါအခွင့်သင့်ခြင်း (ကာလသမ္ပတ္တိ)၊ အမျိုးသဟဲကောင်းခြင်း (ဂတိသမ္ပတ္တိ)၊ လုပ်ရည်ကိုင်ရည် ကောင်းခြင်း (ဥပဓိသမ္ပတ္တိ)၊ လုပ်နည်းကိုင်နည်း မှန်ကန်ခြင်း (ပယောဂ သမ္ပတ္တိ) တို့နှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ လုပ်သလောက်မရ သည့် သဘောမှာ အဆိုပါ သမ္ပတ္တိလေးပါးတို့နှင့် မပြည့်စုံသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

လုပ်သလောက်ရသည် ဖြစ်စေ၊ မရသည်ဖြစ်စေ ရရသမျှနှင့် ကျေနပ် ခြင်းသည် မြင့်မြတ်သူတို့၏ ခံယူချက်ဖြစ်ပါသည်။ သူတော်ကောင်းတို့ မြတ်နိုးအပ်သော ကျင့်သုံးမှု ဖြစ်ပါသည်။ အမုန် ချမ်းသာင်ငြး၏ အကြောင်းဖြစ်ပါသည်။ ယထာဗလသန္တောသ အဆင့်မှာ ဒုတိယအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယအဆင့်တွင် ရသမျှနှင့် ရောင့်ရဲရုံမက ရသမျှထဲမှ လိုသလောက်ကိုသာ ယူငင်သုံးစွဲပြီး လိုသလောက်နှင့်သာ ကျေနပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၃) ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ

ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ ဆိုသည်မှာ မိမိအဆင့်အတန်းနှင့် အခြေ အနေတို့အရ လိုက်လျောညီထွေရှိသော ပစ္စည်းဝတ္ထုနှင့်သာ ရောင့်ရဲ ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကျေနပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အဆင့်မှာ တတိယအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဝင်ငွေ တရာရှိလျှင် ဝင်ငွေ တရာနှင့် လုံလောက်အောင် ပေါပေါရသော ပစ္စည်းဝတ္ထုများကို ဝယ်ယူသုံးစွဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လူတယောက်အတွက် လုံချည်နှင့် အင်္ကျီလိုအပ်သည်မှာ မှန်ပါသည်။ ဝင်ငွေ နည်းသူအတွက် ဈေးပေါသော လုံချည်နှင့် အင်္ကျီ ဘို့ဖြင့်သာ ရောင့်ရဲနိုင်အောင် လိုက်နာကျင့်သုံးရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ လူတယောက်အတွက် လိုအပ်သောလုံချည် အင်္ကျီတို့နှင့်

ရောင့်ရဲခြင်းသည် ယထာဗလသန္တောသ မည်ပါသည်။ ရာသီဥတုနှင့် ညီညွတ်ပြီး ပေါပေါဝယ်ရှရသော လုံချည် အင်္ကျီတို့နှင့် ရောင့်ရဲခြင်းသည် ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ မည်ပါသည်။ အစားအသောက် အနေအထိုင်နှင့် ဆေးဝါးတို့၌လည်း နည်းတူပင်ဖြစ်ပါသည်။ အချုပ်အားဖြင့် တကယ်တမ်း ချမ်းသာလိုလျှင် "သန္တောသ" တရားတို့ကို လိုက်နာကျင့်သုံးအပ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကျင့်သုံးခြင်းသည် နည်းမှန်လမ်းမှန်ဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာခြင်းမည်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ရှာရန်လည်း မြတ်စွာဘုရားက သွန်သင်ခဲ့ပါသည်။ သန္တောသတရားကို ကျင့်သုံးရာ၌လည်း တတိယမျက်လုံးဖြင့် ရှုမြင်သုံးသပ်ရန်လိုပါသည်။ သို့မှသာ အမှန်အတိုင်း မြင်ပါသည်။ ထိုသို့မဟုတ်ပဲ ပကတိမျက်လုံးဖြင့် ရှုမြင်သုံးသပ်နေပါက မိမိကိုယ်ကို မိမိပြန်မမြင်နိုင်၍ မဆင်ခြင်နိုင်သဖြင့် မိမိသည် ကြောက်စရာကောင်းသော အယောင်ဆောင်သူတော်ကောင်း၊ အယောင်ဆောင်ချမ်းသာသူသာဖြစ်ပေမည်။ "အယောင်ဆောင်" ဆိုသော်လည်း မိမိကိုယ်ကို ပြန်၍မမြင်နိုင်သည့်အတွက် "အယောင်ဆောင်" မှန်းမသိပဲ "အစစ်"အဖြစ်သာ သိပေလိမ့်မည်။ မိမိကိုယ်ကို နပိုလီယံအဖြစ် သိသော စိတ္တဇဝေဒနာရှင်အမျိုးအစားနှင့် တသားတည်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

အပိုင်း (၄)

အတွေ့တွေ

❖❖❖❖❖❖❖

အခန်း (၉)

အမြင်အယူဝါဒနှင့် ပမာဏများ

လူသားတို့၏ကျင့်စဉ်များ

လူသားတို့၏ ကျင့်စဉ်များအနေဖြင့် ဗြဟ္မ စို ရ် တရား လေးပါးကို ပိဋကတ်စာပေများ၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ ပရမတ္ထအားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမဟူ၍မရှိသော်လည်း လက်တွေ့ အားဖြင့်မူ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဤလောက၌ မှီတင်းနေထိုင်ကြသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတပါး၊ ယောကျ်ား၊မိန်းမများသာ ဖြစ်ပါချေသည်။ ဤ အချက်မှာ ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် လက်တွေ့ကြုံနေရသော၊ မျက်ကွယ်ပြု၍ မရကောင်းသော လက်တွေ့သစ္စာ(သမ္မုတိသစ္စာ) ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လက်တွေ့ကြုံနေရသည့်အတူတူ၊ မျက်ကွယ်ပြု၍မရကောင်းသည့် အတူတူ လူ့အသိုင်းအဝန်းနှင့်ကင်းကွာ၍ မရကောင်းတော့သည့်အဆုံး၌ လူသား တို့၏ကျင့်စဉ်များကို လိုက်နာကျင့်ကြံရုံမှတပါး အခြားဘာမျှမရှိတော့ ပါချေ။ လူသားတို့၏ ကျင့်စဉ်များဆိုသည်မှာ—

(၁) မေတ္တာ

(၂) ကရုဏာ

(၃) မုဒိတာ

(၄) ဥပေက္ခာ—

တို့ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကျင့်စဉ်လေးပါးသည် လူမှုဆက်ဆံရေးနယ်ပယ်၌ လူသားပီပီ မြင့်မြတ်စွာနေထိုင်လိုပါက မုချမသွေလိုက်နာကျင့်သုံးရမည့် ကျင့်စဉ်များဖြစ်ပါသည်၊ ယင်းကျင့်စဉ်များကို ဗြဟ္မာတို့၏နေခြင်းနှင့်

တူသောနေခြင်း(ဗြဟ္မဝိဟာရ)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ဗြဟ္မာတို့၏အကျင့်နှင့် တူသောအကျင့် (ဗြဟ္မစရိယ)ဟူ၍လည်းကောင်း ပိဋကတ်စာပေများ၌ သုံးနှုန်းပါသည်။

(၁) မေတ္တာ

မေတ္တာဟူသည်မှာ ချစ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မိသားစုကိုချစ်ခြင်း၊ ဒေသကို ချစ်ခြင်း၊ လူမျိုးကို ချစ်ခြင်း၊ တိုင်းပြည်ကို ချစ်ခြင်း စသည်ဖြင့် တဆင့်ထက် တဆင့် ကျယ်ပြန့်သွားပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် လူမျိုးကို ချစ်သောစိတ်၊ တိုင်းပြည်ကို ချစ်သောစိတ်ဖြင့် တွေးခေါ် လုပ်ကိုင်ကြပါက ကျွန်ုပ်တို့၏ တွေးခေါ်မှု၊ကျွန်ုပ်တို့၏ လုပ်ကိုင်မှုတို့သည် ဗေဒနာ၊အယွင်းများစွာ နည်းပါးသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ ရဲဘော် ရဲဘက်စိတ်ဆိုသည်မှာ လည်း မေတ္တာ၏ ဝေါဟာရတမျိုးပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့ သည် လူမှုဆက်ဆံရေးနယ်ပယ်၌ မေတ္တာကို အခြေပြု၍ လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်ကြရမည် ဖြစ်ပါသည်။ မေတ္တာကို အခြေပြုရာ၌ အကျဉ်းနှင့် အကျယ် အကျိုးစီးပွားချင်း ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံပါက အကျယ် ကို ဦးစားပေးရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ နိုင်ငံတော်၏ အကျိုး စီးပွားနှင့် ဒေသ၏ အကျိုးစီးပွားတို့ ထိပ်တိုက် တွေ့ဆုံရာတွင်ဖြစ်စေ၊ ဒေသ ၏ အကျိုးစီးပွားနှင့် မိသားစု၏ အကျိုးစီးပွားတို့ ထိပ်တိုက်တွေ့ရာတွင် ဖြစ်စေ၊ မိသားစု၏ အကျိုးစီးပွားနှင့် မိမိ၏ အကျိုးစီးပွားတို့ ထိပ်တိုက် တွေ့ရာတွင်ဖြစ်စေ အကျဉ်းက အကျယ်ကို ဦးစားပေးရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အကျယ်ထဲ၌ အကျဉ်းသည် အလိုအလျောက် ပါဝင်ပြီးဖြစ်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ချစ်ခြင်းမေတ္တာ သဘောကို မြင်အောင်ကြည့်ရာ၌ တဏှာမျက်လုံး၊ မာနမျက်လုံး၊ ဒိဋ္ဌိ မျက်လုံးတို့ဖြင့် မြင်အောင်ကြည့်၍ မတတ်ကောင်းချေ။ ယင်းတို့ဖြင့် ကြည့်လျှင် စိတ္တဇဝေဒနာရှင်သည် သူများနှင့် နပိုလီယံကို ခွဲခြား၍ မြင် ပြီး မိမိနှင့် နပိုလီယံကိုမူ တသားတည်းမြင်သကဲ့သို့ ချစ်ခြင်းမေတ္တာ သဘောနှင့် သူများကို ခွဲခြား၍ မြင်ပြီး ချစ်ခြင်းမေတ္တာသဘောနှင့် မိမိ ကိုမူ တသားတည်း မြင်တတ်ပါသည်။

အရပ်သုံး ဝေါဟာရဖြင့် ပြောရလျှင် အခြားသူများကို မေတ္တာတရား ခေါင်းပါးသူများအဖြစ် ခွဲခြား၍ မြင်တတ်ပြီး မိမိကိုယ်ကိုမူ မေတ္တာရှင်အဖြစ် တသားတည်း မြင်တတ်ပါသည်။ ဤသို့ မြင်ခြင်းသည် စိတ္တဇဝေဒနာရှင်၏ အကြည့်မျိုးဖြင့် ကြည့်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတည်းဟူသော ပပဥ္စမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်၊ ပပဥ္စမျက်လုံးတို့သည် မိမိကိုယ်ကို တဏှာအဖြစ်လည်းကောင်း၊ မာနအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ဒိဋ္ဌိအဖြစ်လည်းကောင်း မမြင်ပဲ မေတ္တာအဖြစ်သာ မြင်နေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မေတ္တာကို ကြည့်ရာ၌လည်း တတိယမျက်လုံးကို လိုအပ်သည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ တတိယမျက်လုံးဆိုသည်မှာ ပိဋကတ်တော်အရ သမာဓိကို အခြေခံသော ပညာမျက်လုံး ဖြစ်ပါသည်။ ပပဥ္စမျက်လုံးဆိုသည်မှာ အရာရာတိုင်းကို တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် တသားတည်း ထပ်တူပြုတတ်သည့် ပုထုဇဉ်တို့၏ ပကတိ(အနုသယ)မျက်လုံးဖြစ်ပါသည်။ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် မိမိကိုယ်ကို ပြန်မမြင်တတ်ပဲ အခြားကိုသာ မြင်တတ်ပါသည်။ သမာဓိကို အခြေခံသော ပညာသာလျှင် မိမိကိုယ်ရော အခြားကိုပါ မြင်တတ်ပါသည်။

(၂) ကရုဏာ

ကရုဏာဆိုသည်မှာ ကြင်နာခြင်းဖြစ်ပါသည်။မိသားစုအပေါ် ကြင်နာခြင်း၊ ဒေသအပေါ် ကြင်နာခြင်း၊ လူမျိုးနှင့် တိုင်းပြည်အပေါ် ကြင်နာခြင်း စသည်ဖြင့် မေတ္တာနည်းတူ တဆင့်ထက် တဆင့် ကျယ်ပြန့်သွားပါသည်။ လူမျိုးကို တိုးတက်စေလိုသောစိတ်၊ တိုင်းပြည်ကို တိုးတက်စေလိုသောစိတ်ဖြင့် တွေးခေါ်ကြ၊ မြော်မြင်ကြ၊ လုပ်ကိုင်ကြမည်ဆိုလျှင် ကျွန်ုပ်တို့၏ တွေးခေါ်မှု၊ မြော်မြင်မှု၊ လုပ်ကိုင်မှုတို့သည်လည်း အမှားအယွင်းနည်းပါးသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် လူမှုဆက်ဆံရေး နယ်ပယ်၌ ကရုဏာကိုအခြေပြု၍ အချင်းချင်း ဆက်ဆံသွားကြရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ကရုဏာကိုအခြေပြု၍ အကျိုးနှင့်အကျယ် ထိပ်တိုက်တွေ့ရာတွင် မေတ္တာနည်းတူ အကျိုးထက် အကျယ်ကို ဦးစားပေးရပါမည်။

ကရုဏာသဘောကို ကြည့်ရာ၌လည်း မေတ္တာနည်းတူ တတိယမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်ရန် လိုအပ်သည်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

(၃) မုဒိတာ

မုဒိတာဆိုသည်မှာ ဝမ်းမြောက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မိမိ မိသားစု၊ မိမိဒေသ၊ မိမိနိုင်ငံနှင့်ပတ်သက်၍ အမြဲတမ်းဂုဏ်ယူနေသည့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မုဒိတာရှိနေလျှင် မည်သည့်အခါမျှ အမျိုးသား သစ္စာဖောက် မဖြစ်နိုင်။ အမေကျော်၍ ဒွေးတော်လွမ်းသူ မဖြစ်နိုင်။ အမှန်အားဖြင့် အရာရာတိုင်းတွင် ရှုမြင်စရာ မျက်နှာပြင် နှစ်ဘက်ရှိပါသည်။ တဘက်သည် ဂုဏ်ယူစရာ (သေဝိတဗ္ဗ)မျက်နှာပြင်ဖြစ်၍ အခြားတဘက်သည် စက်ဆုပ်စရာ (အသေဝိတဗ္ဗ) မျက်နှာပြင် ဖြစ်ပါသည်။ ဂုဏ်ယူစရာ မျက်နှာပြင်ဘက်မှ ကြည့်လျှင် ထိုအရာဝတ္ထုသည် မုဒိတာပွားစရာ ဖြစ်ပါသည်။ စက်ဆုပ်စရာ မျက်နှာပြင်ဘက်မှကြည့်လျှင် ထိုအရာဝတ္ထုသည် ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယပွားစရာဖြစ်ပါသည်။ မုဒိတာပွားလျှင် "အလှ"ကို မြင်ပါသည်။ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယပွားလျှင် "အကျည်းတန်"ကို မြင်ပါသည်။ မိမိ၏အကျိုးစီးပွားကိုကြည့်၍ သာသူများသို့ချဉ်းကပ်တတ်ပြီး နာသူများကိုအဝေးမှ ရှောင်ကြဉ်တတ်ကြသောသူများသည် နယ်ပယ်တိုင်း၌ရှိပါသည်။ ပညာရှိအမည်ခံသူတို့၏ နယ်ပယ်၌လည်းရှိပါသည်။ လူမိုက်တို့၏ နယ်ပယ်၌လည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုသူများသည် မိမိတို့ကိုယ်ကို "ပညာရှိအမည်ခံ"အဖြစ် မမြင်တတ်ကြပဲ "ပညာရှိအစစ်"အဖြစ်သာ မြင်တတ်ကြပါသည်။ လူမိုက်အဖြစ် မမြင်တတ်ကြပဲ လူလိမ္မာအဖြစ်သာ မြင်တတ်ကြပါသည်။ ထိုသို့မြင်တတ်ကြခြင်းမှာလည်း တဏှာမျက်လုံး၊ မာနမျက်လုံး၊ ဒိဋ္ဌိမျက်လုံးတို့ဖြင့် ကြည့်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါမျက်လုံးတို့ဖြင့်ကြည့်ပါလျှင် မျက်စိသည် မိမိကိုယ်ကိုပြန်၍မမြင်နိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ လက်ညှိုးသည် မိမိကိုယ်ကိုပြန်၍ မထိုးနိုင်သကဲ့သို့ လည်းကောင်း အာရုံနှင့်အသ်ကို မခွဲခြားနိုင်ပဲ တခုဘည်းအဖြစ်၊ တသားတည်းအဖြစ် မြင်တတ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤနေရာ၌လည်း တတိယမျက်လုံးကို လိုအပ်ပါသည်။ တတိယမျက်လုံးဟူသည် "သမာဓိကို အခြေခံသောပညာ"

ဖြစ်ပါသည်။သမာဓိဆိုသော်လည်း ရိုးရိုးသမာဓိမဟုတ်။ ဥပစာရသမာဒိနှင့် အပ္ပနာသမာဓိဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနဝေါဟာရဖြင့် ဆိုရလျှင် တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတည်းဟူသော ပပဉ္စတရားတို့သည် မိမိကိုယ်ကို မိမိပြန်ရှုမမြင်နိုင်ပဲ အခြားကိုသာ မြင်နိုင်သောတရားများ (ပရတောသိဒ္ဓ) ဖြစ်ကြပါသည်။ သမာဓိကိုအခြေခံသော ပညာသာလျှင် မိမိကိုယ်ကို မိမိပြန်ရှုမြင်နိုင်သော တရားများ(သယံသိဒ္ဓ)ဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရခဲသောလူ့အဖြစ်ကို ရပြီးကြသည့် လူသားများအနေဖြင့် မုဒိတာတရားကို ပွားနိုင်အောင် ကြိုးစားအပ်ပါသည်။

(၄) ဥပေက္ခာ

ဥပေက္ခာဆိုသည်မှာ အမှန်တရားအပေါ်၌ ရပ်တည်ခြင်း၊ဘက်မလိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကျွန်ုပ်တို့၏ လူမျိုးနှင့် နိုင်ငံကိုချစ်သောစိတ်ဖြင့် လုပ်ကိုင်ကြပါ၏။ ပြောဆိုကြပါ၏။ မြော်မြင်ကြပါ၏။ထိုသို့ လုပ်ကိုင်၊ ပြောဆို၊ မြော်မြင်ရာတွင် မတရားသော ဘက်လိုက်သော ပပဉ္စဖြင့် လုပ်ကိုင်သင့်ကြသည် မဟုတ်ပါ။မတရားသော ဘက်လိုက်သော ပပဉ္စဖြင့် ပြောဆိုသင့်ကြသည် မဟုတ်ပါ။ မတရားသောဘက်လိုက်သော ပပဉ္စဖြင့် မြော်မြင်သင့်ကြသည် မဟုတ်ပါ။ တရားသောမေတ္တာဖြင့် လုပ်ကိုင်သင့်ကြပါသည်။ တရားသောမေတ္တာဖြင့် ပြောဆိုသင့်ကြပါသည်။ တရားသောမေတ္တာဖြင့် မြော်မြင်သင့်ကြပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အားလုံးကို ချစ်တတ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် လူမျိုးနှင့် နိုင်ငံကို ကြင်နာသောစိတ်ဖြင့် လုပ်ကိုင်ကြပါ၏။ ပြောဆိုကြပါ၏။ မြော်မြင်ကြပါ၏။ ထိုသို့လုပ်ကိုင်၊ ပြောဆို၊ မြော်မြင်ရာတွင် မတရားသော၊ ဘက်လိုက်သော ပပဉ္စဖြင့် လုပ်ကိုင်သင့်ကြသည်မဟုတ်ပါ။မတရားသော၊ဘက်လိုက်သောပပဉ္စဖြင့် ပြောဆိုသင့်ကြသည်မဟုတ်ပါ။ မတရားသော၊ ဘက်လိုက်သော ပပဉ္စဖြင့် မြော်မြင်သင့်ကြသည်မဟုတ်ပါ။တရားသောကရုဏာဖြင့်လုပ်ကိုင်သင့်ကြပါသည်။တရားသော ကရုဏာဖြင့် ပြောဆိုသင့်ကြပါသည်။ တရားသော ကရုဏာဖြင့်

မြော်မြင်သင့်ကြပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အားလုံးကို ကြင်နာတတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် နိုင်ငံနှင့်လူမျိုးကို ဂုဏ်ယူသောစိတ်ဖြင့် ကာယကံမှုအရ လုပ်ကိုင်ကြပါ၏။ ဝစီကံမှုအရ ပြောဆိုကြပါ၏။ မနောကံမှုအရ မြော်မြင်ကြပါ၏။ ထိုသို့လုပ်ကိုင်၊ ပြောဆို၊ မြော်မြင်ရာတွင် မတရားသော၊ ဘက်လိုက်သော ဂုဏ်ယူစိတ်ဖြင့် လုပ်ကိုင်သင့်ကြသည်မဟုတ်ပါ။ မတရားသော၊ ဘက်လိုက်သော ဂုဏ်ယူစိတ်ဖြင့် ပြောဆိုသင့်ကြသည်မဟုတ်ပါ။ မတရားသော၊ ဘက်လိုက်သော ဂုဏ်ယူစိတ်ဖြင့် မြော်မြင်သင့်ကြသည် မဟုတ်ပါ။ တရားသော မှန်ကန်သော မုဒိတာဖြင့် လုပ်ကိုင်သင့်ကြပါသည်။ တရားသော မှန်ကန်သော မုဒိတာဖြင့် ပြောဆိုသင့်ကြပါသည်။ တရားသော မှန်ကန်သော မုဒိတာဖြင့် မြော်မြင်သင့်ကြပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အားလုံးကို ဂုဏ်ယူတတ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အားလုံးကို ကြင်နာတတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ အားလုံးကိုမြတ်နိုးတတ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ မည်သူ့အပေါ်မှာမျှ မျက်နှာလိုက်ခြင်းမပြုပဲ တရားနှင့်အညီ ဆက်ဆံတတ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့မှသာ လူ့ကျင့်ဝတ်နှင့်အညီ ကျင့်ကြံတတ်သော လူကောင်းလူတော်များဖြစ်လာကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသဘောကို ဥပေက္ခာဖြင့် နေခြင်းဟု ဆိုပါသည်။

လောကအမြင်များ

လူသားတို့သည် အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်တိုင်း ထိုအရာဝတ္ထု၏ မူလဘူတဖွဲ့စည်းမှုအပေါ်၌ အပိုဆောင်း၍ မြင်တတ်ကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နှင်းဆီပန်းတပွင့်ကို မြင်သောအခါ နှင်းဆီပန်း၏ လက်ရှိအနေအထား ဖြစ်သည့် အရောင်အသွေး၊ အရွယ်အစား၊ အဆင်းအနံ့ စသည်တို့ပါဝင်သော ပကတိမူလပိုင်းကိုသာမက ယင်းအပေါ်တွင် အပိုဆောင်းထားသည့် သဘောများကိုလည်း ချဲ့ကား၍မြင်တတ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အပိုဆောင်းထားသည့် သဘောများသည် နှင်းဆီပန်း၌မရှိပဲ မြင်သူ၏ စိတ်၌သာရှိပါသည်။ ယင်းသို့ မြင်တတ်သော သဘောကို ဤနေရာ၌ "လောကအမြင်များ" ဟူ၍ ဆိုပါသည်။ လောကအမြင်များသည်——

(၁) တတ္တဒဿန၊
(၂) ပမာဏဒဿန၊
(၃) တက္ကဒဿန၊
(၄) အာစာရဒဿန၊
(၅) ရသဒဿန၊
(၆) စရိတဒဿန—

ဟူ၍ (၆) မျိုးရှိပါသည်။ ယင်း (၆) မျိုးကို ရှုထောင့်များ ဟူ၍လည်း ဆိုပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခုကိုမြင်တိုင်း သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်တခုကိုကြုံတိုင်း အဆိုပါရှုထောင့် (၆)မျိုးတို့ဖြင့် ရှုမြင်သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(၁) တတ္တဒဿန

တတ္တဒဿနဆိုသည်မှာ "ရှိ၊ မရှိ ရှုထောင့်မှ မြင်ခြင်း" ဖြစ်ပါသည်။ ရှိ၊ မရှိ ရှုထောင့်တွင် အမျိုးအစားကို စိစစ်ခြင်းလည်း ပါဝင်ပါသည်။ နှင်းဆီပန်းကို မြင်သောအခါ လူ့သဘာဝအရ "နီသောနှင်းဆီပန်း၊ ကြီးသောနှင်းဆီပန်း" စသည်ဖြင့် အရာဝတ္ထု၏ ကိုယ်ပိုင်အရည်အသွေးများကိုလည်း မြင်ပါသည်။ ယင်းတို့အပေါ် ထပ်ဆောင်း၍ "မျိုးကောင်းသော နှင်းဆီပန်း၊ မျိုးညံ့သောနှင်းဆီပန်း" စသည်ဖြင့် မြင်သူ၏ အပိုဆောင်းချက်များကိုလည်း မြင်ပါသည်။ ဤအပိုဆောင်းချက်များသည် အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်တိုင်း မြင်တိုင်း ယင်းအရာဝတ္ထု၏ ပင်ကို အရည်အသွေးပေါ်၌ မလွှဲမသွေ အပိုဆောင်းထားသည့် အပိုဆောင်းချက်များ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အရာဝတ္ထုတိုင်းတွင် အရည်အသွေး (၂)ပိုင်း ပါဝင်သည်။ တပိုင်းမှာ အရာဝတ္ထု၏ ပင်ကို အရည်အသွေးပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို "ဝတ္ထုတန္တြ" ဟူ၍ အိန္ဒိယ ဒဿနပညာရှင်တို့က ဆိုပါသည်။ ဝတ္ထုတန္တြ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ "အရာဝတ္ထု၏ အပေါ်၌ရှိသော" ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အခြားတပိုင်းမှာ မြင်သူ၏ အရည်အသွေးပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို "ပုရိသတန္တြ" ဟူ၍ အိန္ဒိယဒဿန ပညာရှင်

များက ဆိုပါသည်။ ပုရိသတန္တြ၏အဓိပ္ပာယ်မှာ“မြင်သူအပေါ်၌ရှိသော” ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ပုရိသတန္တြပိုင်းသည် အပိုဆောင်းထားသည့်အပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအပိုင်းကြောင့်ပင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဇက်ရဟတ်သည် လည်ပတ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အရာဝတ္ထု တခုဘည်းဖြစ်ပါလျက် ယင်းအပေါ် ဆုံးဖြတ်ချက်များ သည် မြင်သူတဦးနှင့်တဦး မတူပါချေ။ ထိုသို့ မတူသည်မှာလည်း ဘဝ ရှုထောင့်(အာသယ)၊ ဘဝအခြေခံ(အနုသယ)၊ ဝေလေ့စရိုက်(စရိတ)၊ နှလုံးသွင်း(အဓိမုတ္တိ)တို့ တဦးနှင့်တဦး မတူသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ မတူသမျှကာလပတ်လုံး တဦးနှင့်တဦး ဆုံးဖြတ်ချက်ချင်းလည်း တူကြမည်မဟုတ်ပါ။ အရာဝတ္ထုတခုကိုမြင်ရာ၌ ဘဝရှုထောင့်(အာသယ)၊ ဘဝအခြေခံ(အနုသယ)၊ ဝေလေ့စရိုက်(စရိတ)၊ နှလုံးသွင်း(အဓိမုတ္တိ)တို့ အပေါ် အခြေခံ၍ မြင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့အပေါ် အခြေခံ၍ အပိုဆောင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အပိုဆောင်းချက်များသည် သတ္တဝါတို့၏ ဗီဇအနေဖြင့် မလွဲမသွေ ဖြစ်ပေါ်လာကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ မဖြစ်ပေါ်လာ စေရန်လည်း မည်သူမျှ မတတ်ကောင်း။ ထိုသို့ ဖြစ်ပေါ်လာသဖြင့်သာ သုံးဆယ့်တဘုံတည်းဟူသော ဘဝသံသရာသည် ရှိနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်တိုင်း၊ ဖြစ်ရပ်တခုကို ကြုံတိုင်း “တတ္တ- ဒဿန” ရှုထောင့်မှ လှူသွားသည် ရှိ၊ မရှိ၊ စစ်၊ မစစ်တို့ကို သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်မည် ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ပမာဏဒဿန

ပမာဏဒဿနဆိုသည်မှာ “အမှားနှင့် အမှန် ရှုထောင့်မှ မြင်ခြင်း” ဖြစ်ပါသည်။ အမှားနှင့်အမှန်သည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌မရှိပဲ မြင်သူ၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌သာ ရှိပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် နှင်းဆီပန်းသည် နှင်းဆီ ပန်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ နှင်းဆီပန်း၌ အမှားနှင့် အမှန်ဟူ၍ မရှိပါ။ အမှားနှင့်အမှန်သည် အဝိဇ္ဇာနှင့် ဝိဇ္ဇာတို့၏ အမည်တမျိုးဖြစ်၍ စိတ်ပိုင်း ဆိုင်ရာ တရား(စေတသိက)များ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမှားနှင့်

အမှန်သည် ပြင်ပဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ မရှိဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အရာဝတ္ထု တခုကိုပဲ တွေ့တွေ့၊ ဖြစ်ရပ်တခုကိုပဲ ကြုံကြုံ ယင်းအရာဝတ္ထု၊ သို့မဟုတ် ယင်းဖြစ်ရပ်ကို မှားသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မှန်သည်ဟူ၍ လည်းကောင်း မလွဲမသွေ ဆုံးဖြတ်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆုံးဖြတ်လိုက်ခြင်းသည်ပင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်ထဲသို့ တိုး၍တိုး၍ ဝင်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်ထဲသို့ တိုး၍တိုး၍ မဝင်လာနိုင်ရေးအတွက် ထိုကဲ့သို့ မဆုံးဖြတ်နိုင်စေရန် ပိဋကတ်တော်များ၌ သင်ကြားချက်များ ရှိပါသည်။

ပိဋကတ်တော်များ၌ မြင်လျှင် "မြင်ကာမျှ, မြင်သည်" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကြားလျှင် "ကြားကာမျှ, ကြားသည်" ဟူ၍လည်းကောင်း ထိုမျှလောက်သာ ဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် အရာဝတ္ထု၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အဆင့်အထိ မရောက်စေရန် သင်ကြားထားပါသည်။ မြင်လျှင် မြင်ကာမျှ၊ ကြားလျှင် ကြားကာမျှ အဆင့်သည်သာ ပရမတ္ထအသိဖြစ်ပါသည်။ မြင်ခြင်း ကြားခြင်းတို့အပေါ် ဒြပ်ဝတ္ထုအနေဖြင့် အပိုဆောင်းပြီး အမှားအမှန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ပညတ်အသိဖြစ်သွားပြီး ပဋိစ္စ-သမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်နယ်ပယ်ထဲသို့ တိုး၍တိုး၍ အလိုအလျောက်ရောက်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ရောက်ပြီးသား ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်နယ်ပယ်မှ လွတ်မြောက်စေရန် "ပညတ်သိ" ခေါ် အပိုဆောင်းချက်များကို စွန့်ပစ်ရန် ဟောကြားထားပါသည်။ သို့ရာတွင် လူသားသည် ပုထုဇဉ်ဗီဇသတ္တိဖြင့် အပိုဆောင်းခြင်းများကို မစွန့်ပစ်နိုင်ပဲ မလွဲမသွေ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူသားသည် အရာဝတ္ထုတခုကိုမြင်တိုင်း၊ ဖြစ်ရပ်တခုကို ကြုံတိုင်း ပမာဏဒဿနရှုထောင့်မှ အမှားနှင့်အမှန်ကို သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်ပါလေသည်။

(၃) တက္ကဒဿန

တက္ကဒဿနဆိုသည်မှာ "သင့်၊ မသင့်ရှုထောင့်မှမြင်ခြင်း" ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအမြင်သည်လည်း "ပရမတ်အသိ" နယ်ပယ်ကိုကျော်၍ "ပညတ်အသိ"

နယ်ပယ်သို့ ဝင်ရောက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မြင်လျှင် မြင်ကာမျှ၊ ကြားလျှင် ကြားကာမျှအသိကို ကျော်လွန်လျှင် အရာဝတ္ထုအသိ၊ ပုဂ္ဂိုလ်အသိ၊ သတ္တဝါအသိသို့ ရောက်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုအသိ၊ ပုဂ္ဂိုလ်အသိ၊ သတ္တဝါအသိသို့ ရောက်သည်နှင့်တပြိုင်နက်"သင့်၊ မသင့်ရှုထောင့်"သည် ပေါ်လာပါသည်။ ထိုရှုထောင့်မှ အလိုအလျောက်ကြည့်မိရက်သား ဖြစ်သွားပါသည်။ ကြည့်မိသည်နှင့်တပြိုင်နက်"သင့်၏"ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "မသင့်"ဟူ၍တည်းကောင်း သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် မလွဲသာ မရှောင်သာ ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

လောကီရေးရာ၌ဖြစ်စေ၊ လောကုတ္တရာရေးရာ၌ဖြစ်စေ အမြင်သည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ အမြင်ကိုအကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အတွေးအခေါ်သည်လည်း အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ထို့ကြောင့် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတွင် သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပတည်းဟူသော ပညာမဂ္ဂင်(၂)ပါးကို ရှေးဦးစွာဟောကြားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းပညာမဂ္ဂင် (၂)ပါးသည် ဗောဇ္ဈင်အဆင့်သို့ရောက်လျှင် လောကုတ္တရာသို့ကူးပါသည်။ လောကုတ္တရာသို့ ကူးသည်ဆိုသည်မှာ သီလမဂ္ဂင်၊ သမာဓိမဂ္ဂင်တို့နှင့် တပြိုင်နက်ထည်း၊ တသားတည်း ပေါင်းစည်းနိုင်သော သစ္စဉာဏ်ခေါ် မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပညာမဂ္ဂင်တို့သည် လောကုတ္တရာသို့ မကူးနိုင်သေးလျှင် အပိုဆောင်းခြင်းမပြုပဲ မြင်လျှင် မြင်သည့်အတိုင်း၊ ကြားလျှင် ကြားသည့်အတိုင်း ပရမတ်သိအဆင့်၌ တည်နိုင်ပါက ပစ္စုပ္ပန်၊ သံသရာ (၂)ဖြာသော အကျိုးစီးပွားကို ဆောင်နိုင်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ပရမတ်သိဆိုသည်မှာ ဝိပဿနာသိဖြစ်ပါသည်။ ဝိပဿနာသိ မပျက်စီးလျှင် သောတာပန် (စူဠသောတာပန်) စာရင်းဝင် ဖြစ်၍ ဒုတိယဘဝအတွက် အပါယ်လေးပါးမှ လွတ်ကင်းနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့မဟုတ်ပဲ ပရမတ်သိကို ကျော်လွန်ကာ ပညတ်သိနယ်ပယ်တွင်းသို့ ချင်းနင်းသွားလျှင် "သင့်၊ မသင့်" ရှုထောင့်သည် အလိုအလျောက် ပေါ်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုရှုထောင့်မှ ကြည့်ပြီး

"သင့်၊ မသင့်"ကို အပိုဆောင်းကာ သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "တက္ကဒဿန" အမြင်သည် ပုထုဇဉ်တို့၏ ဗီဇသတ္တိအနေဖြင့် လူသားတို့၏ သန္တာန်၌ အစဉ်တစိုက် ကိန်းဝပ်နေသည့်အမြင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအမြင်ဖြင့် ကြည့်တတ်သည့် သတ္တိသည်လည်း လူသားတို့၏သန္တာန်၌ အစဉ်ထာဝရ ကိန်းဝပ်လျက်ရှိပါသည်။

(၄) အာစာရဒဿန

အာစာရဒဿနဆိုသည်မှာ "ကောင်း၊ မကောင်းရှုထောင့်မှ မြင်ခြင်း" ဖြစ်ပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်တိုင်း၊ ဖြစ်ရပ်တခုကိုကြုံတိုင်း ကောင်း၊ မကောင်း ရှုထောင့်မှလည်း သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်တတ်ပါသည်။ ယင်းသို့ ဆုံးဖြတ်ရာ၌လည်း ပရမတ်သိနယ်ပယ်ကို ကျော်၍ ပညတ်သိနယ်ပယ်၌သာ ရကောင်းပါသည်၊ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပညတ်သိနယ်ပယ်၌သာ အကောင်အထည်၊ ဒြပ်၊ သဏ္ဌာန်ကို ရကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ပညတ်သိနယ်ပယ်၌ အဆိုပါ အမြင်ဖြင့် မဆုံးဖြတ်နိုင်စေရေး အတွက် ပိဋကတ်တော်များ၌ အကောင်အထည်၊ ဒြပ်၊ သဏ္ဌာန်ကို မစွဲလမ်းရန်(န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ)ကိုလည်း ဟောကြားထားပါသည်။ အသေးစိတ် အစိတ်အပိုင်းကိုလည်း မစွဲလမ်းရန် (န အနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟီ) ကိုလည်း ဟောကြားထားပါသည်။ ထိုသို့ ဟောကြားထားခြင်းမှာ ပညတ်သိနယ်ပယ်၌ ပညာဦးမဆောင်နိုင်ပဲ သီလနှင့်သမာဓိသာ ဦးဆောင်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား၏ဟောကြားချက်အရ ပညာဦးဆောင်မှသာ မှန်ကန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ပညာဦးဆောင်မှသာ ဝိပဿနာနယ်ပယ်သို့ ရောက်နိုင်ပြီး ပညာဦးမဆောင်လျှင် ဝိပဿနာနယ်ပယ်သို့ ရောက်နိုင်ခြင်းမရှိပါချေ။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ပုထုဇဉ်လူသားများသာဖြစ်ကြပါသည်။ပုထုဇဉ်လူသားများဖြစ်ကြသည့်အလျောက် အရာဝတ္ထုကိုလည်း အရာဝတ္ထုအနေဖြင့် မြင်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ထက်အပိုဆောင်းပြီး "ကောင်း၊ မကောင်း ရှုထောင့်"မှလည်း ကြည့်ကြဦးမည်ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူပင် ဖြစ်ရပ်

တခုကိုလည်း ထိုအတိုင်းကြည့်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ "မီး"ကို မပူနဲ့ဟူ၍ တားဆီးမရသလို ပုထုဇဉ်များကိုလည်း ထိုရှုထောင့်မှ မကြည့်နဲ့ဟူ၍ တားဆီးရန် မရကောင်းပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုကဲ့သို့ကြည့်တတ်ခြင်းသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်၏ သတ္တိထူးဖြစ်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် လူဆိုသည်မှာ ထိုအမြင်ဖြင့် ကြည့်တတ်ကြသူများပါတကားဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုရှုထောင့်မှ မကြည့်ရန် တားမြစ်၍ မရကောင်းပါတကားဟူ၍ လည်းကောင်း၊ "ကောင်း၊ မကောင်း" ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အမှန်အတိုင်းသာ ဆုံးဖြတ်နိုင်ရေးအတွက် လမ်းညွှန်မှု ပေးရန်လိုအပ်ပါတကားဟူ၍ လည်းကောင်း ကြိုတင်သဘောပေါက်ထားရန်သာ လိုအပ်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက လမ်းလွဲသို့ မုချမသွေ ရောက်သွားနိုင်ပေသည်။ လူသားများကား "ကောင်း၊ မကောင်း ရှုထောင့်"မှ မလွဲမသွေ ကြည့်မြဲကြည့်နေကြမည် ဖြစ်ပါသည်။ အာရုံ၏ ပင်ကိုမူလ အပေါ် အပိုဆောင်းမြဲ ဆောင်းနေကြမည်သာဖြစ်ပါသည်။ အပိုဆောင်းခြင်းမှ ပင်ကိုမူလအပေါ်သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိအောင် ကြိုးစားကြရုံသာ ရှိပါသည်။

(၅) ရသဒဿန

ရသဒဿနဆိုသည်မှာ "အလှနှင့် အကျည်းတန် ရှုထောင့်မှ မြင်ခြင်း" ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အလှနှင့် အကျည်းတန်သည်လည်း အရာဝတ္ထု၏ ပင်ကို အရည်အသွေးမဟုတ်။ လူသားတို့၏ သတ်မှတ်ချက်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အပိုဆောင်းခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ မျက်နှာဝိုင်းဝိုင်းကလေးကို အချို့က လှသည်ဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ အချို့က အကျည်းတန်သည်ဟူ၍ ဆိုကြပါသည်။ ထိုသို့ ဆိုခြင်းမှာ အလှနှင့် အကျည်းတန်သည် အရာဝတ္ထုပေါ်၌ရှိသော "ဝတ္ထုတန္တြ"အရည်အချင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ မြင်သူအပေါ်၌ရှိသော "ပုရိသတန္တြ"အရည်အချင်းမျိုးဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အလှနှင့် အကျည်းတန်ကို တိုင်းတာရာ၌ မိမိကိုယ်ကို "စံ"ပြု၍ တိုင်းတာကြသည့် အစဉ်အလာရှိပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တိုင်းတာခြင်းသည် အမှန်နှင့် အနီးကပ်ဆုံးအဖြစ် အားလုံးက လက်ခံသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အလှကို တိုင်းတာရာ၌ အရာရာတိုင်းတွင်ရှိသော "အလှ"ကို မြင်အောင် ကြည့်သောနည်းလည်း ရှိပါသည်။ ထိုနည်းဖြင့် ကြည့်၍မြင်သောအလှသည် "သဘာဝအလှ"ဖြစ်ပါသည်၊ အနိမ့်ဆုံးအလှ ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝ၏ ဖွဲ့စည်းမှုကို ပေါ်လာအောင် ရှုမြင်ခြင်းဖြင့် သဘာဝအလှကို မြင်နိုင်ပါသည်။ ကိုယ်ချင်းစာနာစိတ်ဖြင့် "အလှ"ကို မြင်အောင် ကြည့်သောနည်းလည်း ရှိပါသည်၊ ထိုနည်းဖြင့် ကြည့်၍ မြင်သောအလှသည် "ဥပစာအလှ" ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝအလှထက် ပို၍ အဆင့်မြင့်သဖြင့် အလယ်ဆင့် အလှမည်ပါသည်။ ဤအဆင့်အလှတွင် အရာရာတိုင်းကို မိမိကိုယ်ကဲ့သို့ ခံစားပါသည်။ မိမိကိုယ်ကိုချစ်သလို အရာရာတိုင်းကို ချစ်ပါသည်။ မိမိကိုယ်ကို ကြင်နာသလို အရာရာတိုင်းကို ကြင်နာပါသည်။ မိမိကိုယ်ကို ဂုဏ်ယူမြတ်နိုးသလို အရာရာတိုင်းကို ဂုဏ်ယူမြတ်နိုးပါသည်။ မိမိကိုယ်ကို အမှန်တရား၌ ရပ်တည်သူအဖြစ် မြင်သလို အရာရာတိုင်းကို အမှန်တရား၌ ရပ်တည်သူအဖြစ် မြင်ပါသည်။ ဗြဟ္မစိုရ်တရားလေးပါးဖြင့် ဤ "ဥပစာအလှ"ကို မြင်နိုင်ပါသည်။ မိမိနှင့် တသားတည်းဖြစ်အောင် ဝင်စားခြင်းဖြင့် " အလှ "ကို မြင်အောင် ကြည့်သောနည်းလည်း ရှိပါသည်။ ထိုနည်းဖြင့် ကြည့်၍မြင်သောအလှသည် "ရသအလှ"ဖြစ်ပါသည်။ ဘာဝနာဝေါဟာရကိုယူ၍သုံးရလျှင် "အပ္ပနာအလှ"ဖြစ်ပါသည်။ ဤအလှသည် အမြင့်ဆုံးအလှဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဆိုလိုသောအလှ (၃)မျိုးတို့၏ သဘောကို နားလည်စေရန် ဘာဝနာသဘောကို အထိုက်အလျောက်နားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဘာဝနာဝေါဟာရများဖြင့် နှိုင်းယှဉ်၍ဆိုရလျှင် သဘာဝအလှသည် ပရိကမ္မဘာဝနာသဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ တင်စားအလှသည် ဥပစာရဘာဝနာသဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ရသအလှသည် အပ္ပနာဘာဝနာသဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။ နိမိတ်များဖြင့် နှိုင်းယှဉ်၍ဆိုရလျှင် သဘာဝအလှသည် ပရိကမ္မနိမိတ်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဥပစာအလှသည် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ရသအလှသည် ပဋိဘာဂနိမိတ်သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ အပ္ပနာဘာဝနာ သို့မဟုတ် ပဋိဘာဂနိမိတ်နှင့်

အလားတူသော ရသအလုကို ဈာန်ဝင်စားခြင်းမျိုးဟူ၍ မနိုင်းယှဉ်ကောင်း၊ နိုင်းယှဉ်ကောင်း နိုင်းယှဉ်၍ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။ သိလွယ်စေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖြစ်ပါသည်။

လူတို့သည် ပုထုဇဉ်တို့၏ဗီဇသတ္တိအနေဖြင့် အရာဝတ္ထုတခုကိုမြင်တိုင်း၊ ဖြစ်ရပ်တခုကိုကြုံတိုင်း အလှနှင့် အကျည်းတန်ရှုထောင့်မှ သုံးသပ်၍ ဆုံးဖြတ်မြဲဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အလှနှင့်အကျည်းတန်ကို ဆုံးဖြတ်ရာ၌ မှန်မှန်ကန်ကန် ဆုံးဖြတ်နိုင်ရေးအတွက် မှန်ကန်တိကျသော တိုင်းတာစရာ "စံ" ကို ရရှိထားရန်လိုအပ်ပါသည်။

(၆) စရိတဒဿန

စရိတဒဿနဆိုသည်မှာ "ဝါသနာနှင့်စရိုက်ရှုထောင့်မှမြင်ခြင်း"ဖြစ်ပါသည်။ ဝါသနာနှင့်စရိုက်တွင် ဘဝရှုထောင့် (အာသယ)၊ ဘဝအခြေခံ (အနုသယ)၊ နှလုံးသွင်း (အဓိမုတ္တိ) တို့ပါဝင်ပါသည်။ လူသားတိုင်း၌ အစမထင် သံသရာမှစ၍ ဝါသနာသည် ပါလာပါသည်။ ယင်းဝါသနာသည် ဘုရားရှင်မှတပါး ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်များပင် မပယ်နိုင်လောက်အောင် မြဲမြံခိုင်မာသော အထုံခာတ်ဖြစ်ပါသည်။ စရိုက် ဟူသည်မှာ ယခုဘဝ၌ အဖြစ်များသောအလေ့အကျင့်များဖြစ်ပါသည်။ စရိုက်သည်—

(၁) ရာဂ၊
(၂) ဒေါသ၊
(၃) မောဟ၊
(၄) သဒ္ဓါ၊
(၅) ဗုဒ္ဓိ၊
(၆) ဝိတက်အားဖြင့်–

(၆) မျိုး ရှိပါသည်။ အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်တိုင်း၊ ဖြစ်ရပ်တခုကို ကြုံတွေ့တိုင်း လူသားသည် ထို (၆)မျိုး အလိုက် မြင်တတ်ပါသည်။ ရာဂမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်လျှင် ရာဂဖြစ်စရာ၊ ဒေါသမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်လျှင်

ဒေါသဖြစ်စရာ၊ မောဟမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်လျှင် မောဟဖြစ်စရာ၊ သဒ္ဓါမျက်လုံးဖြင့်ကြည့်လျှင် သဒ္ဓါဖြစ်စရာ၊ ပညာမျက်လုံးဖြင့်ကြည့်လျှင် ပညာဖြစ်စရာ၊ ဝိတက်မျက်လုံးဖြင့်ကြည့်လျှင် ဝိတက်ဖြစ်စရာတို့ကို မြင်မည်ဖြစ်ပါသည်။အမှန်အားဖြင့် မြင်ခြင်းသည် ပထမအဆင့်၌ ပရမတ်သဘောရှိ၍ ဒုတိယအဆင့်၌ ပညတ်သဘောရှိပါသည်။ ပရမတ်အဆင့်တွင် အမျိုးအမည်နှင့်တကွ မသိသည့်အတွက် ဝတ္ထုတန္တြသဘောရှိပါသည်။ ပညတ်အဆင့်တွင် အမျိုးအမည်နှင့်တကွ သိသည့်အတွက် ပုရိသတန္တြသဘောရှိပါသည်။ ဝတ္ထုတန္တြသည် အာရုံတို့၏ပင်ကိုအရည်အသွေးဖြစ်၍ ပုရိသ-တန္တြသည် အာရုံတို့၏ပင်ကိုအရည်အသွေးပေါ်၌ အပိုဆောင်းထားသည့် အပိုအရည်အသွေး သို့မဟုတ် မရှိအရည်အသွေးဖြစ်ပါသည်။ ထို မရှိအရည်အသွေးကြောင့် လောကသည် ကမောက်ကမ ဖြစ်နေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လူသည် ရာဂမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ၊ ဒေါသမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ၊ မောဟမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ၊ ပညာမျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ၊ ဝိတက်မျက်လုံးဖြင့် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ မိမိနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် မိမိနှင့်နပိုလီယံကို ခွဲခြား၍မမြင်နိုင်သော စိတ္တဇဝေဒနာရှင်ကဲ့သို့ အာချုံနှင့်အာရမ္မဏကို ပေါင်း၍ တခုတည်းအဖြစ်မြင်တတ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် လောဘကြီးသောပညာရှင်ကိုလည်း တွေ့ဖူးပါသည်။ ဒေါသကြီးသော ပညာရှင်ကိုလည်း တွေ့ဖူးပါသည်။ မောဟကြီးသော ပညာရှင်ကိုလည်း တွေ့ဖူးပါသည်။ သဒ္ဓါကြီးသောပညာရှင်ကိုလည်း တွေ့ဖူးပါသည်။ ပညာကြီးသော ပညာရှင်ကိုလည်း တွေ့ဖူးပါသည်။ ဝိတက်ကြီးသောပညာရှင်ကိုလည်း တွေ့ဖူးပါသည်။ ထိုပညာရှင်တို့သည် မိမိနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် မိမိနှင့် နပိုလီယံကို ခွဲခြား၍မမြင်နိုင်သော စိတ္တဇဝေဒနာရှင်ကဲ့သို့ လောဘနှင့် ပညာကိုလည်းကောင်း၊ ဒေါသနှင့်ပညာကိုလည်းကောင်း၊ မောဟနှင့် ပညာကိုလည်းကောင်း၊ သဒ္ဓါနှင့်ပညာကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓိနှင့်ပညာကိုလည်းကောင်း၊ ဝိတက်နှင့်ပညာကိုလည်းကောင်း မခွဲခြားနိုင်ပဲ တသား

တည်းပြု၍ မြင်တတ်ပါသည်။ သူတော်ကောင်းများလည်း ထိုနည်း အတူပင် မိမိနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာစရိုက်နှင့် သူတော်ကောင်းတရားကို မခွဲခြားနိုင်ပဲ တသားတည်းမြင်တတ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ မြင်ခြင်းသည် ထိုပညာရှိသူတော်ကောင်းတို့၌ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတည်း ဟူသော ပဏတိမျက်လုံးသာရှိပြီး သီလဌ် အခြေခံသော သမာဓိ၊ ပညာတည်းဟူသော တတိယမျက်လုံး မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ တတိယမျက်လုံးမရှိလျှင် သူများကိုကြည့်သောအခါသာ ခွဲခြား၍ မြင်နိုင်ပြီး မိမိကိုပြန်၍ကြည့်သောအခါ ထိုကဲ့သို့ခွဲခြား၍မမြင်နိုင်ပဲ ကတ္တားနှင့် ကံကို တသားတည်းပြု၍ မြင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤလောက၌ ကြောက်စရာအကောင်းဆုံးသော အယောင်ဆောင်သူတော်ကောင်းများ၊ အယောင်ဆောင်ပညာရှိများက နေရာကောင်းများစွာကို ရယူထားနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အစစ်အမှန်ဖြစ်သော ပညာရှိများနှင့် အစစ်အမှန်ဖြစ်သော သူတော်ကောင်းများအတွက် မလုပ်ကောင်းသော၊ မလုပ်ထိုက်သော ဒုစရိုက်မှုများရှိသော်လည်း အယောင်ဆောင်သူတော်ကောင်းများနှင့် အယောင်ဆောင် ပညာရှိများအတွက် ဒုစရိုက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ မလုပ်ကောင်းသော၊ မလုပ်ထိုက်သော ကာယကံမှု၊ ဝစီကံမှု၊ မနောကံမှုဟူ၍ ဘာမျှမရှိတော့သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

မိမိ၏ကိုယ်ကျိုး ကိုယ့်စီးပွားနှင့် စပ်လာလျှင် မလုပ်ကောင်းသော မလုပ်ထိုက်သောအလုပ်ဟူ၍ ဘာမျှမရှိတော့သဖြင့် မလုပ်ကောင်းသော မလုပ်ထိုက်သော ဒုစရိုက်မှုများကို ကျူးလွန်ရာ၌ အယောင်ဆောင် သူတော်ကောင်းကလည်း မိမိကိုယ်ကို သူတော်ကောင်း အစစ်အဖြစ် မြင်ပါသည်။ အယောင်ဆောင်ပညာရှိကလည်း မိမိကိုယ်ကို ပညာရှိအစစ်အဖြစ်မြင်ပါသည်၊ မိမိနှင့် နပိုလီယံကို ခွဲခြား၍ မမြင်နိုင်ပဲ တသားတည်းအဖြစ်မြင်သော စိတ္တဇဝေဒနာရှင်ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ အယောင်ဆောင်သူတော်ကောင်းနှင့် အယောင်ဆောင်ပညာရှိများအတွက် မိမိနှင့် သူတပါး (၂)မျိုးလုံးကို မြင်စွမ်းနိုင်သော တတိယမျက်လုံးကို ရရှိထားရန်

အထူးလိုအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုလူစားမျိုးသည် တတိယမျက်လုံးကို ရရှိနိုင်သော လုပ်ငန်းများ၌လုံးလုံးစိတ်မဝင်စားပဲ မိမိကိုယ်ကို တတိယမျက်လုံးပိုင်ရှင်အဖြစ် သက်ဝင်ယုံကြည်နေသောကြောင့် ပို၍ ခက်ပါသည်။ ဆေးကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ရောဂါကဲ့သို့ ကုစား၍မရကောင်းလောက်အောင်ပင် ခက်တတ်ပါသည်။

လူတို့သည် အရာဝတ္ထုတခုကို မြင်သောအခါဖြစ်စေ၊ ဖြစ်ရပ်တခုကို ကြုံသောအခါဖြစ်စေ "ဤအရာကား ဤဟာဖြစ်၏၊ဤအရာသည် ဤသို့ဖြစ်၏" ဟူ၍လောက်သာ သုံးသပ်ဆုံးဖြတ်ခြင်းမပြုပဲ ထိုထက်ပိုလွန်၍–

(၁) အစစ်၊ အတု၊

(၂) အမှန်၊ အမှား၊

(၃) သင့်၊ မသင့်၊

(၄) ကောင်း၊ မကောင်း၊

(၅) အလှ၊ အကျည်းတန်၊

(၆) ဝါသနာ၊ စရိုက်တို့ဖြင့်–

သုံးသပ်၍ မလွဲမသွေ ဆုံးဖြတ်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆုံးဖြတ်သောအခါ မည်သို့သော တိုင်းတာစရာ ကိရိယာဖြင့် အစစ်၊ အတု၊ အမှန်၊ အမှားစသည်တို့ကို တိုင်းတာမည်နည်း။ တိုင်းတာစရာ ကိရိယာကား မုချမသွေ လိုအပ်သည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ တိုင်းတာစရာကိရိယာကား "ဘာသာရေး" ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာရေးဖြင့်တိုင်းတာ၍ အစစ်၊ အတု၊ အမှန်၊ အမှား၊ ကောင်း၊ မကောင်း စသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်ကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဘာသာမဲ့တို့သည်လည်း အစစ်၊ အတု၊ အမှန်၊ အမှား၊ ကောင်း၊ မကောင်းစသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် "ဘာသာရေး" ဖြင့် မည်သို့တိုင်းတာနိုင်ပါမည်နည်း-ဟူ၍ မေးရန်ရှိပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဘာသာရေးကို (၂)မျိုး ခွဲခြားပါသည်။ ဘာသာရေးအမည်ခံ ဘာသာရေးနှင့် ဘာသာ

ရေးအမည်မခံ ဘာသာရေးတို့ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာမဲ့ဆိုသည်မှာ ဘာသာရေးအမည်မခံ ဘာသာရေးကို ကိုးကွယ်ယုံကြည်သူများ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အစစ် အတု၊ အမှန် အမှား၊ သင့် မသင့်၊ ကောင်း မကောင်းစသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်ရာ၌ ဘာသာရေးသည်အခြေခံအကျဆုံးသော တိုင်းတာစရာကိရိယာဖြစ်သည်ဟု ဖြေရန်ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာရေးသည် လူ့လောကလူမှုဆက်ဆံရေးနယ်ပယ်၌ အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်အပ်ပါသည်။ ယုံကြည်သည့်အလျောက်လည်း ဘာသာရေးကို ပြုစုပျိုးထောင်အပ်ပါသည်။

လူတို့သည် မိမိတို့၏ ဘဝအမြင် (အာသယ)၊ ဘဝအခြေခံ (အနုသယ)၊ ဝလေ့စရိုက် (စရိတ) နှင့် နှလုံးသွင်း (ဣဓိမုတ္တိ)၌ တိုချင်း မတူကြသဖြင့် အစစ် အတု စသည်ကို ဆုံးဖြတ်ရာ၌ အချင်းချင်း မတူညီကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် တူညီသောအရာကား ရှိပါသည်။ အမြင် (ဒိဋ္ဌိ)အပေါ်၌ ယုံကြည်မှု (သဒ္ဓါ)ကို အသက်သွင်းမှု(စေတနာ)ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ တူညီသည် ဆိုသော်လည်း ချွတ်စွတ်တူညီခြင်းကားမဟုတ်။ သာမညအားဖြင့် "အမြင်"ချင်းတူ၏။ ဝိသေသအားဖြင့်ကား "မှားသော အမြင်" နှင့် "မှန်သော အမြင်" ဟူ၍ ကွဲပြားသည်။ ထိုနည်းအတူ ယုံကြည်မှုနှင့် အသက်သွင်းမှုတို့သည်လည်း သာမညအားဖြင့်တူ၏။ ဝိသေသအားဖြင့်အား အမှားနှင့် အမှန်ဟူ၍ ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အမြင်(ဒိဋ္ဌိ)ပေါ်၌ ယုံကြည်မှု (သဒ္ဓါ)ကို အသက်သွင်းမှု (စေတနာ)သည် ဘာသာရေး၏ တရားကိုယ်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူတိုင်းလူတိုင်းသည် ဘာသာရှိ အမည်ခံခံ၊ ဘာသာမဲ့ အမည်ခံခံ အမြင်၊ ယုံကြည်မှု၊ စေတနာတို့ဖြင့် တိုင်းတာ၍ အကောင်းအဆိုး စသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်သောကြောင့် ကောင်းသော ဘာသာရေး၊ မှန်သော ဘာသာရေး၊ တရားသဖြင့် ဆုံးမတတ်သော ဘာသာရေးဖြစ်စေရန် များစွာ သတိရှိအပ်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက သံသရာတလျှောက်လုံး မှောက်သွားနိုင်ပေသည်။

အယူဝါဒများ

အရာဝတ္ထုတခုကို ကြည့်ရာတွင် လောကအမြင်ဖြင့် ကြည့်သည်လည်း ရှိပါသည်။ လောကုတ္တရာအမြင်ဖြင့် ကြည့်သည်လည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သည့် အမြင်ဖြင့် ကြည့်စေကာမူ ထိုအရာဝတ္ထုသည် ထိုအရာဝတ္ထုသာဖြစ်ပါသည်။ ထိုအရာဝတ္ထုသည် ပြောင်းလဲခြင်း မရှိပါ။ သို့ရာတွင် ပြောင်းလဲခြင်းမရှိသော်လည်း မြင်ထောင့်ကိုလိုက်၍ အမည်အမျိုးမျိုးကို ရပါသည်။ တန်ဖိုးအမျိုးမျိုးကို ရပါသည်။ ဤနေရာ၌ မြင်ထောင့်အမျိုးမျိုးကိုလိုက်၍ ကြည့်မိရာမှ ကွဲပြားလာသော အဆိုအမိန့်များကို ဖော်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုအမိန့်များကို ဝါဒဟု ခေါ်ပါသည်။ ထိုဝါဒများသည် သုံးဝါဒတတွဲအားဖြင့် (၆)တွဲရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ—

(၁) အဝင္ဆေဒဝါဒ၊ ပဋိဗိမ္ဗဝါဒ၊ အာဘာသဝါဒ၊
(၂) ဝိဝတ္တဝါဒ၊ ပရိဏာမဝါဒ၊ အနိဗ္ဗစနီယဝါဒ၊
(၃) အဇာတဝါဒ၊ စိတ္တဝိလာသဝါဒ၊ မာယာဝါဒ၊
(၄) သဿတဝါဒ၊ ဥစ္ဆေဒဝါဒ၊ ဝိဘဇ္ဇဝါဒ၊
(၅) အတ္တဝါဒ၊ အနတ္တဝါဒ၊ သုညဝါဒ၊
(၆) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒ၊ အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒ၊ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒ–

တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ သုံးဝါဒတတွဲတွင် (၂)ဝါဒမှာ အစွန်းရောက်ဝါဒများ ဖြစ်၍ ကျန်တဝါဒက အစွန်းရောက်ဝါဒ(၂)ခုကို ပေါင်းကူးပေးသော ဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။

(၁) အဝစ္ဆေဒဝါဒ

ဤဝါဒသည် ဗြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဝါဒမဟုတ်ပါ။ ဗြာဟ္မဏတို့ အလိုအရ လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် တခုတည်း ဖြစ်ပါသည်။ အစိတ်နှင့် အပေါင်းအဖြစ်သာ ခြားနားပါသည်။ အဝစ္ဆေဒ၏ အနက်မှာ ပိုင်းခြား

ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တခုတည်းကို အစိတ်စိတ် ပိုင်းခြားလိုက်သောအခါ တခုတည်းမှ အများဖြစ်လာပါသည်။တခုတည်းသည် နိဗ္ဗာန်ဖြစ်၍ အများသို့မဟုတ် အစိတ်စိတ်သည် လောကဖြစ်ပါသည်။ လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် မူလဘူတအနေဖြင့် တခုတည်း ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် လောကသည်ပင် နိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည်။ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည့်အလျောက် အားလုံး မြတ်နိုးဖွယ် လေးစားဖွယ် ဖြစ်သည်။ လောကကို မထီမဲ့မြင် မပြုအပ်။ လောကကို မထီမဲ့မြင်ပြုလျှင် နိဗ္ဗာန်ကို မထီမဲ့မြင် ပြုရာရောက်၍ အပြစ်ကြီးသည်။

နိဗ္ဗာန်သည် အကြောင်းဖြစ်သည်။ လောကသည် အကျိုးဖြစ်သည်။ အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်မှုအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကတို့ ဆက်သွယ်သော်လည်း ရွှေနှင့် လက်ကောက်ကဲ့သို့ အမျိုးအစားအားဖြင့် တခုတည်းဖြစ်ပါသည်။ တခုတည်းအဖြစ် ရှိစဉ်က နိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည်။ အမျိုးမျိုးဖြစ်သောအခါ လောကဖြစ်လာသည်။ နိဗ္ဗာန်တွင် အမည်နှင့်အသွင် မရှိသော်လည်း လောကတွင် အမည်နှင့် အသွင် ရှိလာပါသည်။ တခုတည်းရှိစဉ်က ခေါ်မည့်သူနှင့် အခေါ်ခံမည့်သူဟူ၍ မရှိပဲ အားလုံး တခုတည်း ဖြစ်သောကြောင့် အမည်နှင့်အသွင် မရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမျိုးမျိုး ဖြစ်လာသောအခါ ခေါ်မည့်သူနှင့် အခေါ်ခံမည့်သူဟူ၍ အများဖြစ်လာသောကြောင့် အမည်နှင့် အသွင် ရှိလာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်သည် သစ္စာတရားဖြစ်၍ လောကသည် မိစ္ဆာတရား ဖြစ်ပါသည်။ လက်ကောက်နှင့်ရွှေသည် ဓာတ်သားအရ တမျိုးတည်းဖြစ်သည်။ ရွှေကို ဖယ်လိုက်လျှင် လက်ကောက်ဟူ၍ မရှိ။ ထိုသို့မရှိပဲလျက် အရှိအနေဖြင့် လူတို့က သတ်မှတ်ထားသည်။ သတ်မှတ်ထားသည်နှင့် တပြိုင်နက် လက်ကောက်က ရိုးရိုးရွှေထက် ပို၍ တန်ဖိုးရှိလာသည်။ ဤသို့ ဖြစ်လာခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာက ဖန်တီးလိုက်၍ ဖြစ်ပါသည်။ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကို သစ္စာတရား၊ လောကကို မိစ္ဆာတရားဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် နိဗ္ဗာန်ကို လောကအမြင်ဖြင့် တန်ဖိုးသတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိသော

ကြောင့် တန်ဖိုးမဲ့"နိဂ္ဂုဏ"ဟူ၍ ခေါ်ပြီး လောကကိုမူ တန်ဖိုး သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် တန်ဖိုးရှိ"သဂုဏ"ဟူ၍ ခေါ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် တန်ဖိုးရှိသည်ဖြစ်စေ၊ တန်ဖိုးမဲ့သည်ဖြစ်စေ (၂)မျိုးလုံး နိဗ္ဗာန်သာတည်း။ သို့ဖြစ်၍ မည်သူက မည်သူ့ကိုမျှ မထိမဲ့မြင်ပြုရန် အကြောင်း မရှိပါချေ။ မထိမဲ့မြင် ပြုနေသူများသည် စင်စစ်အားဖြင့် လူမိုက်များသာတည်း။ ဤသည်မှာ အဝဍ္ဍဝါဒအရ ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိဗိမ္ဗဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ဗြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ပဋိဗိမ္ဗဆိုသည်မှာ အရိပ်ဖြစ်သည်။ ဤဝါဒအရ လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် အရိပ်နှင့် အရာဝတ္ထုကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ အဝဍ္ဍဝါဒအရ လောကနှင့်နိဗ္ဗာန်သည် အတူတူဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဆိုအတိုင်း အတူတူဖြစ်ရိုးမှန်လျှင် လောကလူသားများအနေဖြင့် သောက ပရိဒေဝတို့ကို ခံစားနေရသည်မှာ နားမလည်နိုင်ဖွယ်ရာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပဋိဗိမ္ဗဝါဒအရ လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ အတူတူမဖြစ်နိုင်ပါချေ။ နိဗ္ဗာန်သည် ကောင်းကင်မှ နေမင်းဖြစ်လျှင် လောကသည် ရေကန်သ၌ထင်ဟပ်သည့် နေမင်း၏အရိပ်သဖွယ် ဖြစ်ရပေမည်။ သို့မှသာ ရေပြင်၌ထင်ဟပ်သည့် နေမင်းရိပ်သည် ရေလှိုင်းဒဏ်ကြောင့် လှုပ်ရှားသော်လည်း ကောင်းကင်ရှိ နေမင်းအစစ်ကား မလှုပ်မယှက်ငြိမ်သက်လျက်ရှိပေမည်။

ပဋိဗိမ္ဗဝါဒအရ ကောင်းကင်၌ နေမင်းသည် တစင်းတည်းဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုတစင်းတည်းသော နေမင်းသည် ရေကန်တိုင်း၌ အရိပ်ကျရောက်ပြီး နေမင်းပေါင်းများစွာ ဖြစ်လာပါသည်။ ရေကန်ကြီးလျှင် နေရိပ်ကြီးပါသည်။ ရေကန်ငယ်လျှင် နေရိပ်ငယ်ပါသည်။ ရေလှုပ်လျှင် ကောင်းကင်က နေမလှုပ်သော်လည်း ရေကန်က နေရိပ်လှုပ်ပါသည်။ ရေအကြည် အနောက်ကိုလိုက်၍ နေအမှိန် အတောက်ဖြစ်လာပါသည်။ သို့ရာတွင် ရေကန်က နေမင်းနှင့် ကောင်းကင်က နေမင်းသည် ခံစားမှုချင်းမတူညီကြပါ။

ဤဝါဒအရ အရေးအကြီးဆုံးမှာ အရိပ်ထင်စရာ နာမ်ရုပ်များရှိဖို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။ နာမ်ရုပ်သည် ရေပြင်သဖွယ်ဖြစ်ပါသည်။ ကောင်းကင်က နေမင်းသည် နိဗ္ဗာန်နှင့်အလားတူပါသည်။ ရေကန်ပေါင်း များစွာက နေမင်းပေါင်းများစွာသည် လောကလူသားပေါင်းများစွာနှင့် အလားတူပါသည်။ ဤဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်နှင့်လောကသည် မည်သို့မျှ တူ၍မရကောင်းပါချေ။ ဤသို့လည်း အချို့က ယူဆကြပါသည်။

အာဘာသဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ပြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အာဘာသ ဆိုသည်မှာ အသွင်သဏ္ဍာန်ဖြစ်ပါသည်။ ဒဿနစာပေတွင် "အရှိ"နှင့် "အသွင်သဏ္ဍာန်" ဟူ၍ ဝေါဟာရ (၂)လုံးရှိပါသည်။ နိဗ္ဗာန်သည် "အရှိ"ဖြစ်၍ လောကသည် "အသွင်သဏ္ဍာန်" ဖြစ်ပါသည်။ "အရှိ"နှင့် "အသွင်သဏ္ဍာန်"သည် အချင်းချင်း ကျွန်းကိုင်းမှီ၊ကိုင်းကျွန်းမှီသဘော ဖြစ်ပါသည်။ "အသွင်သဏ္ဍာန်" မရှိပဲ "အရှိ"ကိုသိ၍ ပရသလို "အရှိ" မရှိပဲ"အသွင်သဏ္ဍာန်"ဟူ၍ မရှိကောင်းပါချေ။ လောကဥပမာအားဖြင့် အသံလှိုင်းများသည် ပျံ့နှံ့လျက်ရှိပါသည်။ ထိုသို့ပျံ့နှံ့လျက်ရှိသော်လည်း အသံလှိုင်းကိုအသံအဖြစ်မကြားရပါချေ။ရေဒီယိုခလုတ်ဖြင့် ဖွင့်လိုက်သော အခါမှသာ အသံလှိုင်းကို အသံအဖြစ်ကြားရပါသည်။ ဤဥပမာ၌ အသံလှိုင်းသည်"အရှိ"ဖြစ်ပါသည်။ ရေဒီယိုမှကြားရသောအသံသည်"အသွင်သဏ္ဍာန်"ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်"အရှိ"အဆင့်နှင့် "အသွင်သဏ္ဍာန်" အဆင့်သည် အချင်းချင်း အမှီသဟဲပြုသော်လည်း တခုနှင့်တခု ခြားနားပါသည်။

အဝစ္ဆေဒဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကသည် အားလုံးအတူတူ ဖြစ်ပါသည်။ လက်တွေ့သဘောအရ နိဗ္ဗာန်သည် အရှိ၊ အသိ၊ အလှတရား ဖြစ်၍ လောကသည် ထိုကဲ့သို့ မဟုတ်ပါချေ။ သို့ပါလျက် နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကကို ထပ်တူပြုထားခြင်းသည် အစွန်းတဘက်သို့ ရောက်လွန်းပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအဝစ္ဆေဒဝါဒကို ငြင်းပယ်သည့် အနေဖြင့် ပဋိဗိမ္ဗဝါဒကို ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပဋိဗိမ္ဗဝါဒ အရ ဆိုပြန်လျှင်လည်း

နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကသည် အလုမ်းကွာဝေးလှန်းပါသည်။ နေမင်းနှင့် နေမင်း၏ အရိပ်ကို ရှင်းပြဖို့ရန် ရေကန်ကို ဖိုလာ ပြန်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောက၌ တခုတည်းသောအရှိတရားမှာ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ကို ရှင်းရန်ခက်ခဲနေစဉ် ဘယ်ကမှန်းမသိ ဝင်လာသော ရေကန်ကို တွေ့ရပြန်ပါသည်။ ဤဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကသည် ရှင်းလေ ရှုပ်လေ ဖြစ်နေရသည့်အထဲ နာမ်ရုပ်တည်းဟူသော ရေကန်က နောက်ထပ်ဝင်လာသောကြောင့် ပို၍ ခက်ခဲလာပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝါဒသည်လည်း အစွန်းရောက်ဝါဒတခုပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဖော်ပြပါ အစွန်းရောက် ဒါဒ (၂) ဝါဒအကြား ပေါင်းကူးရန် "အာဘာသဝါဒ"ကို ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤအာဘာသဝါဒ အရ နိဗ္ဗာန်မရှိလျှင်လည်း လောကသည် ဖြစ်ပေါ်မလာနိုင် လောကမရှိလျှင်လည်း နိဗ္ဗာန်ကို သိ၍မရ။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကသည် အရှိနှင့် အသွင်သဏ္ဍာန် သို့မဟုတ် သာမညနှင့် ဝိသေသအဖြစ် ဆက်သွယ်နေပါသည်။ အသံလှိုင်းနှင့် ရေဒီယိုသံကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ ရေဒီယိုသံကို လျှပ်စစ်က ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း (ဥပ္ပါဒက)မဟုတ်။ အသံလှိုင်းမှ ထင်ရှား လာစေခြင်း(အဘိဗျဉ္ဇက)သာ ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော် အသံလှိုင်းသည် ထာဝစဉ်ရှိနေသည့် အရှိတရားဖြစ်၍ ရေဒီယိုသံသည် အကြောင်းအားလျော်စွာ ထင်ရှားလာသည့် အသွင်သဏ္ဍာန်တရားဖြစ်သောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းဖြင့် အာဘာသဝါဒ-က နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကတို့၏ ဆက်သွယ်မှုကို ရှင်းပြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြာဟ္မဏတို့၏ ဝါဒ(၃)ရပ်အနက် ဤအာဘာသဝါဒသည် သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော အစွန်းလွတ်ဝါဒဖြစ်သည်ဟု အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်တို့က သဘောတူကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အာဘာသဝါဒသည် အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်တို့၏အမြင်အရ အသယ်အလတ်သဘောကို ဆောင်သည့် ဝါဒတမျိုး ဖြစ်သည်။

(၂) ဝိဝတ္တဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ဗြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဝိဝတ္တဆိုသည်မှာ အပေါ်မှလွှမ်းခြုံထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်သည် တကယ် အရှိတရားဖြစ်၍ လောကသည် တကယ်မရှိတရားဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးပေါ်၌ မြွေကိုလွှမ်းခြုံထားသောအခါ ကြိုးကို မြွေဟုထင်မိပါသည်။ တကယ်တမ်း ဆန်းစစ်ကြည့်သောအခါ ကြိုးသာရှိပြီး မြွေမှာမူ လုံးဝမရှိပါချေ။ မရှိပဲလျက် ရှိသည်ဟုထင်မှတ်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ထင်မှတ်နေခြင်းသည် မှားယွင်းမှုဖြစ်ပါသည်။ ဤဥပမာအတိုင်းပင် တကယ်ရှိသော နိဗ္ဗာန်ပေါ်၌ တကယ်မရှိသောလောကကိုလွှမ်းခြုံပြီး နိဗ္ဗာန်ကိုပင် လောကဟု ထင်မှတ်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးနှင့်မြွေဥပမာ၌ အသိမှားယွင်းမှု ပျောက်ကွယ်သွားသောအခါ မြွေသဘောချုပ်ငြိမ်းပြီး ကြိုးသဘောသာ ကျန်ရစ်ပါသည်။ ထို့အတူ နိဗ္ဗာန်နှင့် လောက၌လည်း အဝိဇ္ဇာပျောက်ကွယ်သွားသောအခါ လောကချုပ်ငြိမ်းပြီး နိဗ္ဗာန်သာကျန်ရစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤတရား (၂)မျိုးတွင် တမျိုးမှာ တကယ်အရှိတရားဖြစ်၍ အခြားတမျိုးမှာ တကယ်မရှိတရားဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံး၌ မရှိတရားချုပ်ငြိမ်းပြီး အရှိတရားသာ ကျန်ရစ်ခဲ့ရမည်မှာ ဓမ္မတာဖြစ်ပါသည်။ ဝိဝတ္တဝါဒအရ လောကနှင့်နိဗ္ဗာန်ကို ဤသို့ဆိုကြပါသည်။

ပရိဏာမဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ဗြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ပရိဏာမဆိုသည်မှာ အကျိုးတရားဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်သည် အကြောင်းတရားဖြစ်၍ လောကသည် အကျိုးတရားဖြစ်ပါသည်။ အကျိုးတရား၌ အကြောင်းတရား၏ သဘောသည် အမြဲပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကသည် မြတ်နိုးစရာကောင်းနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မည်မျှလောက် နုံချာသောဘဝဖြစ်စေကာမူ မြတ်နိုးစရာ ကောင်းခနသည်မှာ နိဗ္ဗာန်သဘော ပါဝင်နေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဝိဝတ္တဝါဒအရ အကြောင်းတရားသည် အမြဲဖြစ်ပါသည်။ အမြဲဆိုသည်မှာ အကျိုးတရားကို မဖြစ်စေတတ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးနှင့်မြွေဥပမာ၌ ကြိုးသည် ကြိုးသတ်သတ်ဖြစ်၍ မြွေသည် မြွေသတ်သတ်ဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးက မြွေအဖြစ်သို့ ရောက်သွားခြင်းမရှိပါချေ။ ထို့ကြောင့် ကြိုးကို အမြဲဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝိဝတ္တဝါဒသည် နိဗ္ဗာန်နှင့်လောက၏ ဆက်သွယ်မှုကို ဤသဘောအတိုင်းမြင်ပါသည်။ ပရိဏာမဝါဒအရ အကြောင်းတရားသည် အမြဲမဟုတ်ပါ။ အမြဲမဟုတ်သဖြင့် အကျိုးတရားကို ဖြစ်စေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နွမ်းမှသာ ဆိဖြစ်နိုင်၏။ နို့မှသာ နို့ခမ်းဖြစ်နိုင်၏။ ထိုသို့ဖြစ်နိုင်ခြင်းမှာ အကြောင်းတရား၌ အကျိုးတရားကိန်းဝပ်ပြီး အကျိုးတရား၌ အကြောင်းတရားပါဝင်နေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ပရိဏာမဝါဒ-က နိဗ္ဗာန်နှင့် လောက၏ ဆက်သွယ်မှုကို ဤသဘောအတိုင်း မြင်ပါသည်။

အနိဗ္ဗစနီယဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ဗြာဟ္မဏဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒသည် ရှေး (၂)ဝါဒ၏ ပေါင်းကူးတံတား ဖြစ်ပါသည်။ ဝိဝတ္တဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် လောက၏ ဆက်သွယ်မှုသည် အကြောင်းအကျိုးသဘော ဖြစ်သော်လည်း တကယ်တမ်း အကြောင်းအကျိုးသဘော မရှိပါ။ အကြောင်းက အကြောင်းသက်သက်ဖြစ်၍ အကျိုးက အကျိုးသက်သက် ဖြစ်ပါသည်။ ထို (၂)ပါးတွင် အကြောင်းသာ အရှိတရားဖြစ်၍ အကျိုးသည် မရှိတရားဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဝတ္တဝါဒသည် မရှိသဘောမှကြည့်လျှင် အကျိုးတရားကိုပယ်သည့် နတ္ထိကဒိဋ္ဌိဖြစ်၍ အစွန်းရောက်ပါသည်။ အမြဲသဘောမှကြည့်လျှင် အကြောင်းကိုပယ်သည့် အကြိယဒိဋ္ဌိဖြစ်၍ အစွန်းရောက်ပါသည်။

ပရိဏာမဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကသည် အကြောင်းအကျိုးသဘောဖြစ်သော် တကယ်တမ်း အကြောင်းအကျိုး မဟုတ်ပါ။ အကြောင်းနှင့်အကျိုးသည် တခုတည်းဖြစ်နေသဖြင့် အကြောင်းအကျိုး

ဟူ၍ မဆိုနိုင်ပဲ တခုတည်းဟူ၍သာ ဆိုနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပရိဏာမဝါဒသည် အကြောင်းနှင့်အကျိုးကို ပယ်သော အပေယတုကဒိဋ္ဌိဖြစ်၍ အစွန်းရောက်ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်နှင့်လောကတွင် သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ နိဗ္ဗာန်သည်လည်း အရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ လောကသည်လည်း အရှိတရား ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် နိဗ္ဗာန်၌လည်း လောကသဘော မရှိပါ။ လောက၌လည်း နိဗ္ဗာန်သဘောမရှိပါ။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအကျိုးသဘောရှိ၏ဟူ၍လည်း မုချအားဖြင့် မဆိုသာပါ။ အချင်းချင်း တခုနှင့်တခု ဆက်သွယ်မှု ရှိနေသဖြင့် အကြောင်းအကျိုးသဘော မရှိဟူ၍လည်း မုချအားဖြင့် မဆိုသာပါ။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် လောက၏ ဆက်သွယ်မှုသည် အကြောင်းအကျိုးသဘော ရှိ၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အကြောင်းအကျိုးသဘောမရှိဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုသာသောဆက်သွယ်မှုမျိုးဖြစ်ပါသည်။ အနိဗ္ဗစနီယဝါဒက ဤအတိုင်းမြင်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အနိဗ္ဗစနီယ၏အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ "ဘာရယ်လို့ အတိအကျမဆိုနိုင်သော" ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဗြာဟ္မဏတို့၏ ဝါဒ (၃)ဝါဒအနက် အနိဗ္ဗစနီယဝါဒသည် သင့်လျော်မလျောက်ပတ်သော အစွန်းလွတ်ဝါဒဖြစ်သည်ဟု အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်တို့က သဘောတူကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အနိဗ္ဗစနီယဝါဒသည် အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်တို့၏ အမြင်အရ အလယ်အလတ်သဘောကိုဆောင်သည့် ဝါဒတမျိုးဖြစ်ပါသည်။

(၄) အဇာတဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ဗြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ အဇာတဝါဒ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ အမှန်အားဖြင့် မည်သည့်ဇရာဝတ္ထုမျှ အသစ်အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမရှိဟူသော ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒသည် ဝိဝတ္တဝါဒနှင့်တူပါသည်။ ဝိဝတ္တဝါဒ၌ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကြိုးနှင့်မြွေဥပမာတူပါသည်။ အလင်းရောင် မပြတ်သားမှုကြောင့် ကြိုးကိုမြွေထင်ရာ၌ ကြိုးသည် မြွေဖြစ်သွားခြင်းမရှိပါ။အထင်အားဖြစ်သာ ကြိုးက မြွေဖြစ်သွားခြင်း ဖြစ်ပါ

သည်။ ဤသို့ ထင်ခြင်းသည်လည်း အဝိဇ္ဇာကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။နိဗ္ဗာန်နှင့် လောကတွင်လည်း နိဗ္ဗာန်သည် ကြိုးနှင့်တူပါသည်။လောကသည် မြွေနှင့် တူပါသည်။အမှန်အားဖြင့်ကြိုးနှင့်မြွေကဲ့သို့ပင် နိဗ္ဗာန်သည်သာရှိပါသည်။ လောကသည် မရှိပါ။ ထိုသို့မရှိသော်လည်း အဝိဇ္ဇာဖုံးလွှမ်းမှုကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကိုပင် လောကထင်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကြိုးက မြွေဖြစ်သွား သကဲ့သို့ နိဗ္ဗာန်က လောကဖြစ်သွားသည်ဟု ထင်မှတ်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အဇာတဝါဒအရ မည်သည့်အရာဝတ္ထုမျှ အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်ခြင်း မရှိပဲ အဝိဇ္ဇာကြောင့်သာလျှင် အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်နေသည်ဟု ထင် ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အကြောင်းသဘောလည်း မရှိပါ။ အကျိုးသဘောလည်း မရှိပါ။ အကြောင်းနှင့်အကျိုးဟူ၍ (၂)မျိုးမရှိပဲ တမျိုးတည်းသာရှိပါသည်။ တမျိုးတည်းရှိသည့်အတွက် ယင်းတမျိုးတည်း ကို အကြောင်းဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်ပါ။ အကျိုးဟူ၍လည်း မဆိုနိုင်ပါ ယင်းတမျိုးတည်းသည်ပင် အကြောင်းရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။ အကျိုးရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် အကျိုးဖြစ်ပါသည်။ အမှန် အားဖြင့်မူ အကြောင်းလည်းမဟုတ်၊ အကျိုးလည်းမဟုတ်။ အကြောင်း အကျိုးဟူသည်မှာ တခုမှ တခုကို စောက်ချ၍ သိအပ်သည့် နှိုင်းချက်ရှိ သမ္မုတိသစ္စာဆိုင်ရာ ဝေါဟာရမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ နှိုင်းချက်မဲ့ ပရမတ္ထ သစ္စာဆိုင်ရာ ဝေါဟာရဖြင့် ဆိုရလျှင် အကြောင်းလည်းမဟုတ်၊ အကျိုး လည်းမဟုတ်။ အားလုံး တခုတည်း။ ယင်းတခုတည်းသည်ပင် နိဗ္ဗာန် ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ရုပ်ရှင်ကြည့်ဖူးပါသည်။ ရုပ်ရှင်ထဲမှ အရုပ်များသည် အပြတ်များဖြစ်ပါသည်၊ အပိုင်းများဖြစ်ပါသည်။ တခုစီ တခုစီဖြစ်ပါ သည်။ သီးခြားစီဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းအပိုင်းများကို မြန်မြန် လှည့်လိုက်သောအခါ တခုမှ တခုသို့ ပြောင်းလဲသွားပြီး တခုတည်း ကဲ့သို့ မြင်ရပါသည်၊ ယင်းကဲ့သို့မြင်ရခြင်းမှာ အချိန် (ကာလ)၊ တည်ရာ (ဒေသ)၊ အရာဝတ္ထုသဘော (ဥပဓိ)၊ အနေအထား (ပယောဂ) တို့နှင့်

ယှဉ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ လျှပ်စစ်ဆိုင်းဘုတ်များလည်း ဤလား တူသင်ဖြစ်ပါသည်။မီးလုံး တလုံးစီ တလုံးစီ လင်းခြင်းဖြစ်ပါလျက် လျှပ်စစ် စီးကြောင်း၏ မြန်ဆန်မှုကြောင့် လျှပ်စစ်မီးလုံး တလုံးတည်းက ပြေးသွား နေသကဲ့သို့ ထင်မှတ်နေရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် မလှုပ်မယှက် ငြိမ်သက်နေလျှင် အားလုံးတခုတည်းသာ ဖြစ်ပါသည်၊ လှုပ်ရှားပြေးလွှား နေလျှင် ယင်းတခုတည်းကပင် အများ ဖြစ်သွားပါသည်။ အများကို တခုတည်းအဖြစ် မြင်ခြင်းနှင့် တခုတည်းကို အများအဖြစ် မြင်ခြင်းသည် အထင်မှားခြင်းသက်သက်သာဖြစ်၏။ အမှန်မဟုတ်။ ဘာမျှအသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမရှိဟူ၍ မြင်ခြင်းသည်သာ အမြင်မှန် ဖြစ်ပါသည်။ ဂေါ့ဒပါဒဆရာ၏ ဝေါဟာရကို ယူ၍ဆိုရလျှင် ယင်းကဲ့သို့ ဖြစ်နေခြင်းကို "အလာတစက္က"ဟု ခေါ်ပါသည်။ အလာတဟူသည် မီးတိုင်ဖြစ်ပါသည်။ စက္ကဟူသည် အဝိုင်းဖြစ်ပါသည်။ တခုတည်းသောမီးတိုင်ကို မြန်မြန် လှည့်လိုက်သောအခါ မီးဝိုင်း၊ မီးစကြာကဲ့သို့ထင်ရပါသည်။ အဇာတဝါဒ က နိဗ္ဗာန်နှင့် လောက၏ဆက်သွယ်မှုကို ဤသဘောအတိုင်း မြင်ပါသည်။

စိတ္တဝိလာသဝါဒ

ဤဝါဒသည်လည်း ဗြာဟ္မဏဝါဒပင်ဖြစ်ပါသည်။ဤနေရာ၌ စိတ္တဝိလာသ ဝါဒဆိုသည်မှာ စိတ်၏ဖန်ဆင်းမှု၊ စိတ်၏ကွန့်မြူးမှုဖြစ်ပါသည်။ လက်တွေ့ အားဖြင့်လည်း လောကတွင် အမျိုးမျိုးကိုတွေ့ရသည်။ အများကိုလည်း တွေ့ရသည်။ "အမျိုးမျိုး"အရ အမျိုးအစားများပြားခြင်းကို ဆိုလိုပါ သည်။ "အများ"အရ အရေအတွက်များပြားခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ အမျိုးအစားများပြားခြင်းနှင့် အရေအတွက်များပြားခြင်းသည် အမှန် တကယ်များပြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အထင်များပြားခြင်းမဟုတ်။ ဗဟိဒ္ဓ လောက၌ များပြားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဇ္ဈတ္တလောက၌သာ များပြား ခြင်းမဟုတ်။ ထိုသို့များပြားခြင်းသည်လည်း ပရမ်းပတာများပြားခြင်း မဟုတ်။ သူ့နေရာနှင့်သူ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းပြီး များပြားခြင်းဖြစ်သည်။ စနစ်ကျခြင်းသည် စိတ်၏ရသဖြစ်သည်။ ရုပ်၏ရသမဟုတ်။

စနစ်ကျအောင်ဖွဲ့စည်းရာ၌ စိတ်သည် ရုပ်ကိုအသုံးပြုသည်။ သို့ဖြစ်၍ ရုပ်သည်လည်း စိတ်၏အကာ၊ အခံဖြစ်သည်။ လေယာဉ်ပျံပုံစံထုတ်ရာ၌ ရှေးဦးစွာ စိတ်ထဲ၌ ပုံစံကိုတည်ဆောက်သည်။ စိတ်ထဲ၌တည်ဆောက်ပြီးနောက် အပြင်သို့ ထုတ်လိုက်သည်။ ထိုအခါ စိတ်ကူးလေယာဉ်ပျံသည် တကယ်လေယာဉ်ပျံဖြစ်လာသည်။ စိတ်ကူးလေယာဉ်ပျံဖြစ်စေ၊ တကယ်လေယာဉ်ပျံဖြစ်စေ စိတ်ကိုအကြောင်းခံ၍ ဖြစ်သည်ချည်းဖြစ်သည်။ စိတ်ကူးလေယာဉ်ပျံတွင် စိတ်က ဓမ္မာရုံကိုအသုံးပြု၍ တကယ်လေယာဉ်ပျံတွင် စိတ်က ရုပ်ကိုအသုံးပြုသည်။ စိတ်ကူးလေယာဉ်ပျံတွင် ဓမ္မာရုံသည် စိတ်၏ အကာအခံဖြစ်သည်။ တကယ်လေယာဉ်ပျံတွင် ရုပ်သည် စိတ်၏ အကာအခံဖြစ်သည်။ ထိုမျှသာခြားနားသည်။ အကြောင်းတရားချင်းကား အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းတရားသည် စိတ်ဖြစ်သည်။

ပြင်ပရုပ်လောကသည် သဘာဝလောကနှင့် ယဉ်ကျေးမှုလောကဟူ၍ (၂) မျိုးဖြစ်သည်။ ထို (၂) မျိုးတွင် သဘာဝလောကသည် လူတို့၏အသိပညာနှင့် အတတ်ပညာတို့ဖြင့် ပြုပြင်ဖန်တီးထားခြင်းမရှိသော ပြင်ပလောကဖြစ်သည်။ ယဉ်ကျေးမှုလောကသည် လူတို့၏အသိပညာနှင့် အတတ်ပညာတို့ဖြင့် ပြုပြင်ဖန်တီးထားသည့် ပြင်ပလောက ဖြစ်သည်။ ယဉ်ကျေးမှုလောကသည် ရုပ်ပိုင်းလောက၊ ဝေဒနာပိုင်းလောက၊ သညာပိုင်းလောက၊ သင်္ခါရပိုင်းလောက၊ ဝိညာဏ်ပိုင်းလောက ဟူ၍ ခန္ဓာငါးပါးအရ (၅) မျိုးရှိသည်။ သဘာဝလောကဖြစ်စေ၊ ယဉ်ကျေးမှုလောကဖြစ်စေ လောက(၂)မျိုးလုံးသည် စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းထားသည့် သဘောရှိသဖြင့် စိတ်ကို အကြောင်းခံ၍ဖြစ်သော စိတ်၏ ဖန်ဆင်းမှု၊ စိတ်၏ကွန့်မြူးမှုများ ဖြစ်သည်။ ယဉ်ကျေးမှု လောကသည် လူသား၏ စိတ်ဖန်ဆင်းမှု၊ လူသား၏ စိတ်ကွန့်မြူးမှု ဖြစ်သည် ဆိုလျှင် သဘာဝလောကသည် ထာဝရဘုရားသခင်၏ စိတ်ဖန်ဆင်းမှု၊ စိတ်ကွန့်မြူးမှု ဖြစ်သည်ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ဤနေရာ၌ စိတ်ဆိုသည်မှာ အပြည့်အစုံဆုံးသော စိတ်ကို ဆိုလိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဉက္ကဋ္ဌ (အထွတ်အထိပ်) နည်းအရ နိဗ္ဗာန်ကို စိတ်ဟု ဆိုပါသည်။ နိဗ္ဗာန်သည် အကြောင်းတရား ဖြစ်၍

လောကသည် အကျိုးတရားဖြစ်ပါသည်။ လောကသည် နိဗ္ဗာန်မှ ထွက်ပေါ်လာပြီး နိဗ္ဗာန်၌ ပြန်လည် ငုပ်လျှိုးပါသည်။ ဤသို့ ထွက်ပေါ်ခြင်း၊ ငုပ်လျှိုးခြင်းသည် အထင်မဟုတ်။ တကယ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ စိတ္တဝိလာသဝါဒ-က နိဗ္ဗာန်နှင့် လောက၏ ဆက်သွယ်မှုကို ဤသဘောအတိုင်း မြင်ပါသည်။

မာဓျာဝါဒ

မာဓျာဝါဒဆိုသည်မှာလည်း ပြာဟ္မဏဝါဒပင်ဖြစ်သည်။ ဤနေရာ၌ မာဓျာဆိုသည်မှာ စိတ်၏ငြိမ်းအင်သတ္တိ ဖြစ်သည်။ မာဓျာဝါဒသည် အဇာတဝါဒနှင့် စိတ္တဝိလာသဝါဒတို့၏ ပေါင်းကူးတံတား ဖြစ်သည်။ မာဓျာဝါဒသည် အလယ် အလတ်သဘောကို ဆောင်သည်ဟူ၍ အိန္ဒိယ ဒဿနပညာရှင်တို့က ဆိုကြသည်။အဇာတဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်မှတပါး တခြားဘာမျှမရှိ။ ဘာမျှမဖြစ်။ ထို့ကြောင့် လောကဟူသည် တကယ်မရှိ၊ တကယ်မဖြစ်၊ အထင်ရှိ၊ အထင်ဖြစ်သာတည်း။ အမှန်အားဖြင့် လောကနှင့်နိဗ္ဗာန်သည် အရမပြား တသားတည်းဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤအဇာတဝါဒသည် အစွန်းရောက်ဝါဒဖြစ်ပါသည်။စိတ္တဝိလာသဝါဒ အရ လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် အကျိုးအကြောင်းသဘောအားဖြင့် သီးခြားစီဖြစ်၏။ တခုတည်းမဟုတ်။ နို့နှင့်နို့ဓမ်းကဲ့သို့ တခုနှင့်တခု ခြားနားပါသည်။ နို့လည်း တကယ်ရှိသည်။ နို့ဓမ်းလည်း တကယ်ရှိသည်။ အထင်ရှိမဟုတ်။ထို့အပြင် နို့နှင့် နို့ဓမ်းသည် ကြိုးနှင့်မြွေ၊ ရွှေနှင့်လက်ကောက်ကဲ့သို့ တသားတည်းမဟုတ်။ သီးခြားစီ သီးခြားစီဖြစ်၏။ အမျိုးမျိုးဖြစ်၏။ အများဖြစ်၏။ စိတ္တဝိလာသဝါဒ က လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်ကို တန်းတူရည်တူ အရှိတရား(၂)ပါးအဖြစ် မြင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဝါဒသည်လည်း အစွန်းရောက်ဝါဒဖြစ်ပါသည်။

မာဓျာဝါဒကမူ ထိုသို့မမြင်၊ လောကဥပမာအားဖြင့် ဆိုရလျှင် လူနှင့်သစ်ပင်ကို ဆိုရမည်ဖြစ်ပါသည်။ လူတွင် မျက်စိလည်း ရှိ၏။ ဆံပင်လည်း ရှိ၏။ ၃၂-ကောဋ္ဌာသအားလုံး ရှိ၏။ သစ်ပင်တွင်လည်း အသီး ရှိ၏။

အပွင့်ရှိ၏။ အကိုင်း၊ အခက်၊ ပင်စည်အားလုံးရှိ၏။ သို့ရာတွင် မျက်စိ၊ ဆံပင် စသော ကောဋ္ဌာသသည် လူကိုအကြောင်းပြု၍ ရှိခြင်းဖြစ်၏။ မျက်စိကို မျက်စိသတ်သတ်၊ ဆံပင်ကို ဆံပင်သတ်သတ် စသည်ဖြင့် လူမှ ဖယ်ထုတ်လိုက်လျှင် ယင်းမျက်စိ၊ ဆံပင်စသော ကောဋ္ဌာသတို့သည် ဘာမျှတန်ဖိုးမရှိပဲ ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ်ရာအတိသာ ဖြစ်ပါသည်။ထို့ကြောင့် မျက်စိ၊ ဆံပင်စသော ကောဋ္ဌာသတို့အနေဖြင့် သီးခြားစီ သီးခြားစီ တန်ဖိုးရှိစေရန် သူနေရာနှင့်သူ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားဖို့လည်း လိုအပ်၏။ လူနှင့် မကွေမကွာရှိနေဖို့လည်း လိုအပ်၏။ ထိုနည်းအတူ အသီး၊အပွင့်၊ အကိုင်း၊ အခက်၊ ပင်စည်အားလုံးတို့ အနေဖြင့်လည်း သီးခြားစီ သီးခြားစီ တန်ဖိုးရှိစေရန် သူနေရာနှင့်သူ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားဖို့လည်း လိုအပ်၏။ သစ်ပင်နှင့် မကွေမကွာရှိနေဖို့လည်း လိုအပ်၏။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုလျှင် လူမရှိပဲ မျက်စိ ဆံပင်စသော ကောဋ္ဌာသများ မရှိနိုင်၊ မျက်စိ ဆံပင်စသော ကောဋ္ဌာသများမရှိပဲ လူရှိနိုင်၏။ ထိုနည်းအတူ သစ်ပင်မရှိပဲ အသီး အပွင့် အကိုင်း အခက် ပင်စည်တို့မရှိနိုင်။ အသီး အပွင့် အကိုင်းအခက် ပင်စည်တို့မရှိပဲ သစ်ပင်ရှိနိုင်၏။ လူဟူ၍ ရှိလာပါက ယင်းလူတွင် မျက်စိ ဆံပင်စသော ကောဋ္ဌာသများသည် မထင်ရှားသော သတ္တိအသွင်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ထင်ရှားသော ဗျတ္တိအသွင်ဖြင့် ဖြစ်စေ ရှိမြဲသာတည်း။ ထိုနည်းအတူ သစ်ပင်ဟူ၍ရှိလာပါက ယင်းသစ်ပင်တွင် အသီး၊ အပွင့်၊ အကိုင်းအခက်၊ ပင်စည်တို့သည် မထင်ရှားသော သတ္တိအသွင်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ထင်ရှားသော ဗျတ္တိအသွင်ဖြင့်ဖြစ်စေ ရှိမြဲသာတည်း။

ဤနည်းအားဖြင့် မဇ္ဈိမဝါဒသည် အဇာတဝါဒကိုလည်း အဇာတဝါဒအလျောက် "တခု"တည်းအနေဖြင့် တန်ဖိုးရှိသည့်သဘောကို မြင်ပါသည်။ စိတ္တဝိလာသဝါဒကိုလည်း စိတ္တဝိလာသဝါဒအလျောက်"အများနှင့် အမျိုးမျိုး" အနေဖြင့် တန်ဖိုးရှိသည့်သဘောကို မြင်ပါသည်။ "တခု" တည်းသည်လည်း "တခု"တည်းအလျောက် တကယ်ရှိပါသည်။ တန်ဖိုး ရှိပါသည်။ "အများ"သည်လည်း အများအလျောက် တကယ်ရှိပါသည်။

တန်ဖိုးရှိပါသည်။ "ဒ မျိုးမျိုး"သည်လည်း "အမျိုးမျိုး" အလျောက် တကယ်ရှိပါသည်။ တန်ဖိုးရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့၏ တကယ်ရှိခြင်း၊ တန်ဖိုးရှိခြင်းသည် တန်းတူရည်တူတကယ်ရှိခြင်း၊ တန်းတူရည်တူ တန်ဖိုးရှိခြင်းကား မဟုတ်။ သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ တကယ်ရှိခြင်း၊ သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ တန်ဖိုးရှိခြင်းဖြစ်ပါ၏။ ဤသို့လျှင် မာယာဝါဒသည် နိဗ္ဗာန်နှင့်လောက၏ ဆက်သွယ်မှုကို ဤသဘောအတိုင်းမြင်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ နိဗ္ဗာန်သည် လူနှင့်လည်းကောင်း၊ သစ်ပင်နှင့်လည်းကောင်း တူပါသည်။ လောကသည် မျက်စိ၊ ဆံပင်စသည်တို့နှင့်လည်းကောင်း၊ အသီး၊ အပွင့်၊ အကိုင်းအခက် စသည်တို့နှင့်လည်းကောင်း တူပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အိန္ဒိယဒဿနစာပေသမိုင်း၌ အဇာတဝါဒ၊ စိတ္တ-ဝိလာသဝါဒနှင့် မာယာဝါဒတည်းဟူသော ဝါဒ(၃)ရပ်တို့တွင် မာယာဝါဒသည်သာ သင့်လျော် လျောက်ပတ်သော အစွန်းလွတ်ဝါဒဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၄) သဿတဝါဒ

သဿတဝါဒသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒအရ သတ္တဝါသည် မြဲပါသည်။ တဘဝမှ တဘဝသို့ ကူးပြောင်းသွားသော်လည်း ရုပ်နာမ်ခန္ဓာအနေဖြင့်သာ ပျက်စီးပြီး သတ္တဝါအနေဖြင့် ပျက်စီးခြင်း မရှိပါ။ မြဲပါသည်။ ထို့အတူ လောကသည်လည်းမြဲပါသည်။လောကသည် မည်သည့်အခါမျှ ပျက်စီးခြင်းမရှိပါ။ မြဲပါသည်။ ဤသို့ယူပါသည်။ လောကသည် အစမထင်၊ အဆုံးလည်းမထင်ပါ။ ထာဝစဉ် ဤသဘော အတိုင်းသာ ဖြစ်နေမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မြဲခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ (၂)မျိုးရှိပါသည်။ မည်သို့မျှ ပြောင်းလဲခြင်းမရှိသောမြဲခြင်း(ကူဋဋ္ဌာယီ) နှင့် အခွံအကာ(ရုပ်၊နာမ်)တို့သာ ပြောင်းလဲခြင်းရှိသော်လည်း အနှစ်သာရ(အတ္တ)အနေဖြင့် ပြောင်းလဲခြင်းမရှိသော မြဲခြင်း(ပရိဏာမိ)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ နောက်ပိုင်း၌ သတ္တဝါနှင့်လောကကိုသာမက အရာဝတ္ထုနှင့် ဓမ္မတို့၏မြဲခြင်းကိုလည်း ခံယူလာကြပါသည်။ အရာဝတ္ထုနှင့် ဓမ္မတို့တွင် ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်အသွင်ရှိသောအပိုင်း (ပရိဏာမိ)နှင့် ဖြစ်၊တည်၊ပျက်

အသွင်မရှိသောအပိုင်း(ကူဋဒွာယီ)ဟူ၍ (၂)ပိုင်းခွဲခြားပြီး ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်အသွင်ရှိသော အပိုင်း (ပရိဏာမီ)ကို မိစ္ဆာဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက် အသွင်မရှိသော အပိုင်း (ကူဋဒွာယီ)ကို သစ္စာဟူ၍ လည်းကောင်း သတ်မှတ်လာကြပါသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာအယူဝါဒ၌ ပရမတ္ထတရားမှန်ပါက နိဗ္ဗာန်မှတပါး အခြားသော ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်သဘောမရှိသော အပိုင်းဟူ၍ လုံးဝမရှိကောင်းသောကြောင့် သဿတဝါဒကို မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝါဒအဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသည်။ သဿတဝါဒသည် သတ္တဝါကိုလည်းကောင်း၊ လောကကိုလည်းကောင်း၊ အရာဝတ္ထုကိုလည်းကောင်း၊ ဓမ္မကိုလည်းကောင်း မြဲသည့်အနေဖြင့်မြင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သဿတဝါဒကို အစွန်းရောက်ဝါဒအဖြစ် အိန္ဒိယဒဿနပညာရှင်များက သတ်မှတ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဉစ္ဆေဒဝါဒ

ဉစ္ဆေဒဝါဒသည် သဿတဝါဒ၏ ပြောင်းပြန်ဖြစ်ပါသည်။ ဉစ္ဆေဒဝါဒအရ သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း၊ လောကသည်လည်းကောင်း၊ အရာဝတ္ထုသည်လည်းကောင်း၊ ဓမ္မသည်လည်းကောင်း လုံးဝမြဲခြင်းမရှိပဲ ပြတ်စဲပျက်စီးသည့်သဘော ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဉစ္ဆေဒဝါဒီတို့သည် တမလွန်ကို လုံးဝယုံကြည်ခြင်းမရှိပဲ မျက်မှောက် ကောင်းစားရေးတခုတည်းကိုသာ ယုံကြည်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဉစ္ဆေဒဝါဒီတို့က ဤသို့ကြွေးကြော်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်—

ယာဝဇ္ဇီဝေဘ် သုခံ ဇီဝေဒ်၊ ဣဏံ ကတွာ ဃတံ ပိဝေတ်။
ဘသ္မီဘူတဿ ဒေဟဿ၊ ပုနရာဂမနံ ကုတး။

(ပဗန္ဓ–၁၅၊၁၅၇)

အယံ သံသာရော ဝေ အာတုမနး ကြိဍာသ္ထလံ၊ နာသ္တိ ပရလောကး၊ လ္လုဒံ သရီရမေဝ အာတ္မာ၊ မရဏမေဝ မုက္တိး။ ယာဝဒသ္မိန် ဒေဟေ သန္တိ ပြာဏား၊ တာဝတ် သုခလာဘာယ ပြယတ္နး ကာယ်း။ န ခမ်း ပုရုသာထ်း၊ မာနဝဇီဝနေ ကာမး ဝေ ပုရုသာထ်း။

(ပဗန္ဓ–၁၅၊ ၁၅၀)

ယာဝဇ္ဇီဝေတ်၊ အသက်ရှင်သမျှကာလပတ်လုံး။ သုခံ၊ ချမ်းသာစွာ။ ဇီဝေဒ်၊ အသက်ကိုမွေးမြူရာ၏။ ဏ္ဏံ၊ ကြွေးကို။ ကတွာ၊ ပြု၍။ ဃတံ၊ ထောပတ်ကို။ ပိဝေတ်၊ သောက်ရာ၏။ ဘသ္မီဘူတဿ၊ ပြာဖြင်သွားလေသော။ ဒေဟဿ၊ ခန္ဓာကိုယ်၏။ ပုနရာဂမနံ၊ တဖန်ပြန်လာခြင်းသည်။ ကုတး၊ အဘယ်မှာဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း။

အယံ သံသာရော၊ ဤပစ္စုပ္ပန်လောကသည်။ အာတ္မနး၊ အတ္တ၏။ ကြိဍာသ္ထလံ၊ ကစားကွင်းတည်း။ ပရလောကး၊ တမလွန်သည်။ နာသ္တိ၊ မရှိ။ လ္လုဒံ သရီရမေဝ၊ ဤလက်ရှိခန္ဓာကိုယ်သည်သာလျှင်။ အာတ္မာ၊ အတ္တတည်း။ မရဏမေဝ၊ သေခြင်းသည်သာလျှင်။ မုက္တိး၊ လွတ်မြောက်မှုတည်း။ အသ္မိန် ဒေဟေ၊ ဤခန္ဓာကိုယ်၌။ ပြာဏား၊ ထွက်သက်ဝင်သက်တို့သည်။ ယာဝတ်၊ အကြင်မျှလောက်သော ကာလပတ်လုံး။ သန္တိ၊ ရှိကြကုန်၏။ တာဝတ်၊ ထိုမျှလောက်သော ကာလပတ်လုံး။ သုခလာဘာယ၊ ချမ်းသာသုခကို ရခြင်းငှာ။ ပြယတ္နး၊ အားထုတ်ခြင်းကို။ ကာယ်း၊ ပြုအပ်၏။ ခမ်း၊ တရားမှုသည်။ န ပုရုသာထ်း၊ လူသားတို့၏ ပန်းတိုင်မဟုတ်။ မာနဝဇီဝနေ၊ လူ့ဘဝ အသက်ရှင်စဉ်ကာလ၌။ ကာမး ဝေ၊ ကာမသည်သာလျှင်။ ပုရုသာထ်း၊ လူသားတို့၏ ပန်းတိုင်တည်း။

ဥစ္ဆေဒဝါဒသည် တဘဝ၊ တယောက်ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့ရေးအတွက်သာ ရည်စူးသည့်ဝါဒဖြစ်သဖြင့် ယင်းဝါဒကိုလည်း အစွန်းရောက်ဝါဒအဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသည်။

ဝိဘဇ္ဇဝါဒ

ဝိဘဇ္ဇဝါဒသည် ဗုဒ္ဓဝါဒဖြစ်၏။ ဤနေရာ၌ ဝိဘဇ္ဇဝါဒဆိုသည်မှာ ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှုကို ခွဲခြား၍ ယူသော ဝါဒဖြစ်၏။ အမှန်အားဖြင့် ဝိဘဇ္ဇဝါဒဟူသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ လောကနှင့်တကွ လောကရှိ အရာဝတ္ထု မှန်သမျှသည် သက်ရှိဖြစ်စေ၊ သက်မဲ့ဖြစ်စေ အကြောင်းနှင့်အကျိုး ဆက်သွယ်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ကြ၏။ ထိုသို့ ဖြစ်ပေါ်ရာတွင် အကြောင်းနှင့် အကျိုးသည် သဘောအားဖြင့် သီးခြားစီဖြင်၏။ သန္တာန် အားဖြင့်မူ တခုတည်း ဖြစ်၏။ ဤမည်သော အကျိုးတရားကို မိမိအလိုအတိုင်း ဖြစ်စေအံ့ဟူသော အစိုးရမှုပုဂ္ဂလဗျာပါရသည် အကြောင်းတရား၌ မရှိ။ အကြောင်းတရားတို့၏ ပြည့်စုံ ညီညွတ်မှုကြောင့်သာ ဖြစ်ပေါ်ရသည် ဟူသော အစိုးမရမှု ဓမ္မဗျာပါရသာလျှင် အကြောင်းတရား၌ ရှိ၏။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု၌ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောမပါ။ ပုဂ္ဂိုလ်သဘောဟူ၍ မရှိ။ ဓမ္မသဘောသာ ပါ၏။ ဓမ္မသဘောဟူ၍သာ ရှိ၏။ ဓမ္မသဘောဆိုရာ၌လည်း အကြောင်းနှင့် အကျိုး လိုက်လျောညီထွေမရှိသည့် သဘောဓမ္မတာမျိုးမဟုတ်။ လိုက်လျောညီထွေရှိသည့် သဘောဓမ္မတာမျိုးဖြစ်၏။

အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်မှု၌ အချင်းချင်း သန္တာန်တူမှုကို "ဧကတ္တ"ဟု ခေါ်၏။ အချင်းချင်း သဘော လက္ခဏာ ခြားနားမှုကို "နာနတ္တ"ဟု ခေါ်၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါတို့၏ ဖန်ဆင်းမှုဟူ၍ မရှိပဲ ဓမ္မတို့၏ သဘောအလျောက် ဖြစ်ပေါ်မှုသာရှိ၏။ ယင်းကို "အဗျာပါရ"ဟု ခေါ်၏။ သမှု ဆိုထွက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ နှမ်းမှ ဆီထွက်ခြင်းမျိုးဖြင့် အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့ လိုက်လျောညီထွေရှိမှုကို "ဧဝံဓမ္မတာ" ဟု

ခေါ်၏။ ဝိဘဇ္ဇဝါဒသည်“ဧကတ္တ၊ နာနတ္တ၊ အဗျာပါရ၊ ဧဝံဓမ္မတာ”ဟူသော ဤသတ်မှတ်ချက် အင်္ဂါလေးရပ်နှင့်ပြည့်စုံရ၏။

ဝိဘဇ္ဇဝါဒကို သဘောမပေါက်ပါက လောကနှင့်တကွ လောကရှိ အရာဝတ္ထုတို့သည် “သက်ရှိဖြစ်စေ၊ သက်မဲ့ဖြစ်စေ ရုပ်ရှင် ကော်ပြားရုပ်များကဲ့သို့ တခုနှင့်တခု အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှုမျိုးမရှိပဲ သီးခြားစီ သီးခြားစီဖြစ်၏”ဟူ၍ ယူသော **အကြောင်းအကျိုးပယ်ဝါဒ** (အဟေတုကဒိဋ္ဌိ)၌ သက်ဝင်ယုံကြည်တတ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ရုပ်ရှင်ကော်ပြားရုပ်များသည် ဧကတ္တ၊ နာနတ္တ၊ အဗျာပါရနှင့် ဧဝံဓမ္မတာဟူသော အင်္ဂါလေးရပ်နှင့်ပြည့်စုံသဖြင့် အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှု ရှိပါသည်။ ဤလောက၌ စေတနာကောင်းထားပါလျက် ပြစ်တင် မောင်းမဲခြင်းကို ခံရတတ်၏။ ကောက်ကျစ်လိမ်ညာနေပါလျက် သူကောင်းပြုခြင်းကို ခံရတတ်၏။ ထို့ကြောင့် လောကရှိ ဖြစ်ဖြစ်သမျှ အရာဝတ္ထုတို့သည် သတ်မှတ်အကြောင်းတရားများမရှိပဲ ဖြစ်ချင်သလို ပရမ်းပတာဖြစ်နေကြခြင်းသာဖြစ်၏။ မင်းဖြစ်လို၍ ပုန်ကန်သောအခါ အမှန်တကယ်မင်းဖြစ်ပါက ပုန်ကန်ခြင်းသည် ကောင်း၏၊ မှန်၏။ အကယ်၍မင်းမဖြစ်ပါက ပုန်ကန်ခြင်းသည် မကောင်း၊ မှား၏ဟူ၍ လက်တွေ့အကျိုးတရားကို “စံ” ထားပြီး ဆောင်ရွက်တတ်သည့် **အကြောင်းပယ်ဝါဒ** (အကြိယဒိဋ္ဌိ) ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်တတ်ပါသည်။ ထို့အပြင် လုပ်ငန်းတခုကို ဆောင်ရွက်နေစဉ် အကျိုးတရားကို လောလောဆယ် မတွေ့နိုင်သဖြင့် အစဉ်အလာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း (တရားသေ)များကိုသာ အလေးထားပြီး ဆောင်ရွက်တတ်သည့် အကျိုးပယ်ဝါဒ (နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ) ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်တတ်ပါသည်။

အကျဉ်းချုပ်၍ဆိုရလျှင် လမ်းစဉ်နှင့်ပန်းတိုင်ဟူ၍ (၂) မျိုးရှိသည့်အနက် လမ်းစဉ်ကိုသာအဓိကထားပြီး ပန်းတိုင်ကို အဓိကမထားသောဝါဒကို အကျိုးပယ်ဝါဒ (နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ပန်းတိုင်ကိုသာ အဓိကထားပြီး လမ်းစဉ်ကိုအဓိကမထားသောဝါဒကို အကြောင်းပယ်ဝါဒ

(အကြိယဒိဋ္ဌိ)ဟု ခေါ်ပါသည်။ လမ်းစဉ်ကိုရော ပန်းတိုင်ကိုရော (၂) မျိုးလုံးကိုပင် အမိကမထားပဲ သက်ဦးဆံပိုင်သဘောဖြင့် ပရမ်းပတာ ဆောင်ရွက်တတ်သော ဝါဒကို အကြောင်းအကျိုးပယ်ဝါဒ (အဟေတုကဒိဋ္ဌိ)ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဝိဘဇ္ဇဝါဒကား အကြောင်းနှင့်အကျိုး (၂) မျိုးလုံးကိုပင် ရှုထောင့်အလိုက် အမိကထားသည့် ဝါဒ(သမ္မာဒိဋ္ဌိ)ဖြစ်ပါသည်။

အဆိုပါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝါဒ (၃)ရပ်နှင့် ပတ်သက်၍ အကြောင်းအကျိုး ရှုထောင့်မှ သုံးသပ်လျှင် ကြိုးနှင့်မြွေ၊ ရွှေနှင့် လက်ကောက်ကဲ့သို့ အမည်အားဖြင့်သာ (၂)မျိုးဖြစ်ပြီး အမှန်အားဖြင့် တမျိုးတည်းသာဖြစ်သည်ဟု ယူသောဝါဒသည် သဿတဝါဒမည်ပါသည်။ သဿတဝါဒသည် အစွန်းတဘက်ရောက်ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်ရှင် ကော်ပြားရုပ်များကဲ့သို့ တခုနှင့်တခု ဘာမျှမဆိုင်၊ သီးခြားစီ သီးခြားစီ ဖြစ်၏ဟု ယူသော ဝါဒသည် ဥစ္ဆေဒဝါဒမည်ပါသည်။ ဥစ္ဆေဒဝါဒသည် အစွန်းတဘက်ရောက်ဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ဝိဘဇ္ဇဝါဒကား "တမျိုးတည်း"နှင့် "သီးခြားစီ"ကို သူ့ရှုထောင့်အလိုက် ရှုမြင်သုံးသပ်သော အစွန်းလွတ်ဝါဒမည်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဘဇ္ဇဝါဒအတိုင်းသာ လိုက်နာကျင့်သုံးအပ်ပါသည်။

(၅) အတ္တဝါဒ

အတ္တဝါဒသည် ဗြာဟ္မဏဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဗြာဟ္မဏဝါဒအရ အတ္တသည် အရှိတရား(သတ်)လည်းဖြစ်ပါသည်။ အသိတရား (စိတ်)လည်း ဖြစ်ပါသည်။ အလှတရား (အာနန္ဒ)လည်း ဖြစ်ပါသည်။ လက်တွေ့သဘောအရ လောကလည်း ရှိပါသည်။ သက်ရှိ သက်မဲ့ အရာဝတ္ထုများလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့ "ရှိ"နေကြခြင်းမှာ မိမိတို့၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်။ အတ္တ၏အရည်အသွေးကို ခေတ္တငှားရမ်း၍ "ရှိ"နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ "သိ"နေကြခြင်းမှာ မိမိတို့၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်။ အတ္တ၏ အရည်အသွေးကို ခေတ္တငှားရမ်း၍ "သိ"နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ "လှ"နေကြခြင်းမှာ မိမိတို့၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်၊ အတ္တ၏"အလှ"ကို ခေတ္တငှားရမ်း၍ "လှ" နေကြခြင်း

ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ လောကနှင့်တကွ လောကရှိ သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထုများ "ရှိ"နေခြင်း၊ "သိ"နေခြင်းနှင့် "လှ"နေခြင်းသည် အတ္တ-က ယင်းတို့အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လှုပ်ရှား၍ ယင်းတို့ကို ပျံ့နှံ့လျက် တည်ရှိနေသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

လောကနှင့် တကွ လောကရှိ သက်ရှိ သက်မဲ့ အရာဝတ္ထုများသည် ဖြစ်ပျက်သဘောလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့၏ ဖြစ်ပျက်သဘောသည် မိမိတို့၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်။ အတ္တ၏ဆန္ဒအရ အတ္တ၏ "အရှိ"ကို ပေါ်လွင်စေလိုသောကြောင့် နှိုင်းယှဉ်ပြခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်းအတူ ယင်းတို့တွင် "မသိ"တရားလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့၏"မသိ"တရားသည် မိမိတို့၏ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်။ အတ္တ၏ဆန္ဒအရ အတ္တ၏ "အသိ"ကို ပေါ်လွင်စေလိုသောကြောင့် နှိုင်းယှဉ်ပြခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်၊ ယင်းတို့တွင် "အကျည်းတန်"တရားလည်း ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းတို့၏ "အကျည်းတန်" တရားသည် မိမိတို့၏ ပင်ကိုအရည်အသွေးမဟုတ်။ အတ္တ၏ဆန္ဒအရ အတ္တ၏အလှကို ပေါ်လွင်စေလိုသောကြောင့် နှိုင်းယှဉ်ပြခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

အတ္တနှင့်လောကသည် ခြားနားရိပ်ရှိသော်လည်း အမှန်တကယ်တမ်း မခြားနားပါ။ ထို့ကြောင့် ဤသဘောကိုရည်၍ ဒေါက်တာရာဓာခရစ်ရှနန်က သူ၏ ဘဂဝါဂီတ (၁၉) ၌ ဤသို့ ဖော်ပြခဲ့ပါသည်—

မဒီယံ တဒီယံ ဣတိဘေဒံ အပဟာယ သဗ္ဗံ ဤသွရာမိနံ ဣတိ သ္ထိတိး၊

မဒီယံ၊ ငါနှင့်ငါ၏ဥစ္စာ။ တဒီယံ၊ သင်နှင့်သင်၏ဥစ္စာ။ ဣတိ ဘေဒံ၊ ဤသို့ အထင်အားဖြင့်ခြားနားမှုကို။ အပဟာယ၊ မငယ်မှု၍။ သဗ္ဗံ၊ သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးသည်၊ ဤသွရာမိနံ၊ အမှန်အားဖြင့် ထာဝရဘုရားသခင်နှင့် စပ်သည်ချည်းဖြစ်၏။ ဣတိ၊ ဤကား။ သ္ထိတိး၊ ရပ်တည်ချက်တည်း။

ထို့ အပြင် ကုလာဏ်ဝတန္တြ၌လည်း ဤသို့ ဖော်ပြထားကြောင်းဖြင့် ဒေါက်တာရာဓာခရစ်ရှနန်က ဆိုပါသည်။ သူ၏အဆိုမှာ ဤသို့ဖြစ်ပါသည်–

အဒွိတ္တံ ကေစိ ဣစ္ဆန္တိ၊ ဒွိတ္တံ ဣစ္ဆန္တိ စာပရေ။
မမ တတ္တံ ဝိဇာနန္တော၊ ဒွိတ္တာဒွိတ္တဝိဝဇ္ဇိတံ။

အဒွိတ္တံ၊ အတ္တာနှင့်လောက (၂)မျိုးမပြား တသားတည်းဖြစ်ခြင်းကို။ ကေစိ၊ အချို့တို့က။ ဣစ္ဆန္တိ၊ အလိုရှိကြကုန်၏။ အပရေ စ၊ အခြားသူတို့ကမူ။ ဒွိတ္တံ၊ (၂) မျိုးပြားခြင်းကို။ ဣစ္ဆန္တိ၊ အလိုရှိကြကုန်၏။ မမ၊ ငါ၏။ တတ္တံ၊ အရှိတရားကို။ ဝိဇာနန္တော၊ အမှန်တကယ် သိကုန်သော ပညာရှိတို့သည်ကား။ ဒွိတ္တာဒွိတ္တ- ဝိဝဇ္ဇိတံ၊ အတ္တာနှင့်လောကသည်(၂)မျိုးပြား၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ (၂) မျိုးမပြား တသားတည်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ ယူကြသော အယူ(၂)မျိုးတို့မှ အလွတ်ဖြစ်သော အမှန်တရားကို။ ဣစ္ဆန္တိ၊ အလိုရှိကြကုန်၏။

အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားသည် တမျိုးတည်းရှိ၏။ သို့ရာတွင် ထိုအမှန်တရားကို လူတို့ဝေါဟာရဖြင့် ဖော်ပြရန် မတတ်ကောင်း။ လူတို့ဝေါဟာရဆိုသည်မှာလည်း ဆိုင်ရာဆိုင်ရာအတွေ့အကြုံကို မှီငြမ်းမပြုပဲ သူချည်းသက်သက် ကျွန်ုပ်တို့အား ယုံကြည်မှုကိုမပေးနိုင်။ ပရမတ္ထသစ္စာနယ်ပယ်၌ အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားကို ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုခြင်း (သစ္ဆိကရဏ) သည်သာ မပျက်ပြယ်နိုင်သော ယုံကြည်မှုကို ပေးနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားကို ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြုပြီးသော ပညာရှိတို့သည် ထိုအမှန်တရားကို ဝစီကံဖြင့် ထုတ်ဖော်သက်သေပြခြင်း မပြုပဲ ကိုယ်တိုင်ကျင့်သုံးပြခြင်းတည်းဟူသော ကာယကံဖြင့်သာ ဆိတ်ဆိတ်နေ၍ သက်သေပြကြပါသည်။ ထိုအခါ ကိုယ်တိုင်ကျင့်သုံးပြခြင်းသည် ကာယကံလည်းမည်ပါသည်။ ဝစီကံလည်း မည်ပါသည်။ မနောကံလည်း မည်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားကို

ကိုယ်တိုင်ကျင့်သုံးပြခြင်းသည် ကံသုံးပါးတို့ တသားတည်းပေါင်းစပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားဆိုးသည်မှာ အတ္တပင်ဖြစ်၏။ အတ္တသည် အရာရာတိုင်း၏"စံ"ဖြစ်၏။ အရာရာတိုင်း၏ အတွင်းအား(အန္တောယာမီ)ဖြစ်၏။ အရာရာတိုင်းကို မိမိအလိုသို့လိုက်စေနိုင်သူ(သယံဝသီ)ဖြစ်၏။ အရာရာတိုင်း၌ အမြဲရှိနေသူ(နိဝါသီ)ဖြစ်၏။ အရာရာတိုင်း၏ ကေရာဇ် (သာမိ)ဖြစ်၏။ အတ္တရှိသဖြင့်သာ အားလုံးရှိကြခြင်းဖြစ်၏။ အတ္တသိသဖြင့်သာ အားလုံးသိကြခြင်းဖြစ်၏။ အတ္တလှသဖြင့်သာ အားလုံးလှကြခြင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အတ္တ၏ အရှိ၊ အသိ၊ အလှသည် ထာဝရဖြစ်၏။ လောက၏ အရှိ၊ အသိ၊ အလှသည် တခဏဖြစ်၏။ ဒဿနပညာရှင်တို့၏ ဝေါဟာရဖြင့်ဆိုရလျှင် အတ္တသည် အရှိတရား၊ လောကသည် အဖြစ်တရား။ လောကဝေါဟာရဖြင့်ဆိုရလျှင် မရှိသောတရားသည် မဖြစ်တတ်၊ မဖြစ်တတ်သောတရားကိုလည်း ရှိသည်ဟူ၍ ပြောဆိုရန် မတတ်ကောင်း။ ထို့ကြောင့် အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားဖြစ်သည့်"အတ္တ"မှာ "အရှိ"သဘောနှင့် "အဖြစ်"သဘောဟူ၍ သဘော (၂) မျိုးရှိကြောင်းကို ဆိုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ "အရှိ" သဘောကို မထင်ရှားအဆင့် (အဗျတ္တ)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "အဖြစ်" သဘောကို ထင်ရှားအဆင့် (ဗျတ္တ) ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။ ထို့အပြင် "အရှိ"သဘောကို"တခုတည်း" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "အဖြစ်" သဘောကို "အမျိုးမျိုး" ဟူ၍ လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။

အတ္တဝါဒီတို့၏အဆိုအရ အတ္တသည် အရိုးဆုံးလည်းဖြစ်၏။ အဆန်းဆုံးလည်းဖြစ်၏၊ အရိုးဆုံးဖြစ်ပါက အတ္တသည် တခုတည်းသဘောရှိ၏။ အဆန်းဆုံးဖြစ်ပါက အတ္တသည် အမျိုးမျိုးသဘောရှိ၏။ အများသဘောရှိ၏။ တခုတည်း သဘောရှိသောအခါ ဗြဟ္မာဟူ၍ ခေါ်၏။ အမျိုးမျိုးသဘောရှိသောအခါ အများသဘောရှိသောအခါ လောကဟူ၍ ခေါ်၏။ တခုတည်းသဘော ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ အများသဘော ရှိသည်ဖြစ်စေ

အတ္တသည် မဖြစ်တတ်၊ မပျက်တတ်၊ အမြဲထာဝစဉ် တသမတ်တည်း တည်တတ်သည့် သဘောသာရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အတ္တ၏ အသွင် (၂) မျိုးနှင့် ပတ်သက်၍ အတ္တဝါဒီတို့က ဤသို့ဆိုကြပါသည်—

နိဂ္ဂုဏော သဂုဏော စေတိ၊
သိဝေါ ဧဋ္ဌယျော သနာတနော။
နိဂ္ဂုဏော ပြကဋတေး အညော၊
သဂုဏော စ သကလော သွတော။

သိဝေါ၊ အတ္တသည်။ နိဂ္ဂုဏော စ၊ အရိုးဆုံးဖြစ်သဖြင့် ဂုဏ်ဟူ၍ စိုးစဉ်းမျှမရှိသော အတ္တလည်းကောင်း။ သဂုဏော စ၊ အဆန်းဆုံးဖြစ်သဖြင့် ဂုဏ်တော် အနန္တရှိသော အတ္တလည်းကောင်း။ ဣတိ၊ ဤသို့။ ဒွိဘေဒေါ၊ အသွင်အားဖြင့် (၂) မျိုးပြားသော်လည်း။ သနာတနော၊ အမှန်အားဖြင့် မဖြစ်မပျက် အမြဲထာဝစဉ် တသမတ်တည်း တည်ရှိ၏ ဟူ၍။ ဧဋ္ဌယျော၊ သိအပ်၏။ နိဂ္ဂုဏော၊ ဂုဏ်ဟူ၍ စိုးစဉ်းမျှ မရှိသော အတ္တသည်။ ပြကဋတေး၊ အမျိုးမျိုးဖြစ်သော ပကတိတရားမှ။ အညော၊ တပါးသော "တခုတည်း" တရားတည်း။ သဂုဏော စ၊ ဂုဏ်တော် အနန္တနှင့် ပြည့်စုံသော အတ္တသည်ကား။ သကလော၊ "အလုံးစုံတည်း"(ဝါ)"အများတည်း"။ဣတိ၊ဤသို့။ သွတော၊မှတ်အပ်၏။

အတ္တသည် သက်ရှိ၊ သက်မဲ့ အားလုံးတို့၏ "တခုတည်း" သော အမြုတေဖြစ်၏။ သက်ရှိများအားလုံးသည်လည်း အတ္တ၏ အဖြစ်တရားများ ဖြစ်ကြ၏။ သက်မဲ့များ အားလုံးသည်လည်း အတ္တ၏အဖြင်တရားများ ဖြစ်ကြ၏။ အဖြစ်တရားများ အားလုံးသည် ပျက်စီးခြင်းသဘော ရှိသော်လည်း အရှိတရား (အတ္တ) မှာ ပျက်စီးခြင်းသဘောမရှိ။ ထာဝစဉ် တသမတ်တည်းဖြစ်၏။ အတ္တ၏ အဖြစ်တရားများဖြစ်သော သက်ရှိများ အားလုံးတွင် ငါ၊သင်နှင့် သူတို့ ပါဝင်ကြ၏။ ယင်းသက်ရှိ အားလုံးတို့သည် သမ္မုတိသစ္စာအရ အဆုံးရှိတရား (အန္တ) များ ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့်

ငါသည်လည်း အဆုံးရှိသဘောအရ သေရ၏၊ ပဋိသန္ဓေ နေရ၏၊ သင်သည်လည်း သေရ၏။ ပဋိသန္ဓေနေရ၏။ သူသည်လည်း သေရ၏၊ ပဋိသန္ဓေနေရ၏။ သေခြင်းနှင့် ပဋိသန္ဓေနေရခြင်းသည် အဆုံးရှိတရား (အန္တ) ၏ ဓမ္မတာပင်ဖြစ်ပါသည်။ အတ္တ၏ အဖြစ်တရားများဖြစ်သော သက်မဲ့များအားလုံးတို့တွင် ရုပ်ဝတ္ထုများ ပါဝင်၏။ ရုပ်ဝတ္ထုများသည် အဆုံးရှိတရား (အန္တ) များ ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ရုပ်ဝတ္ထုများအားလုံးသည် အဆုံးရှိသဘောအရ ဖြစ်ကြ၏။ ပျက်ကြ၏။ ဖြစ်ခြင်းနှင့် ပျက်ခြင်းသည် အဆုံးရှိတရား(အန္တ)၏ ဓမ္မတာပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် သက်ရှိသက်မဲ့အဖြစ်တရား အားလုံးတို့၏ တူညီသည့် "တခုတည်း" သော အရှိတရားဖြစ်သည့် အတ္တမှာမူ ပရမတ္ထသစ္စာအရ အဆုံးမရှိတရား (အနန္တ) ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တသည် အဆုံးမရှိသဘောအရ သေလည်း မသေ၊ ပဋိသန္ဓေလည်း မနေ၊ ဖြစ်လည်း မဖြစ်၊ ပျက်လည်း မပျက်။ မသေခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေ မနေခြင်း၊ မဖြစ်ခြင်း၊ မပျက်ခြင်းသည် အဆုံးမရှိတရား (အနန္တ)၏ ဓမ္မတာပင်ဖြစ်ပါသည်။ သေခြင်းနှင့် မသေခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းနှင့် မနေခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်းနှင့်မဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းနှင့် မပျက်ခြင်းတို့သည် တခုနှင့်တခု အလှမ်းကွာဝေးကြသည်မဟုတ်၊ ထာဝစဉ် တသားတည်း ရှိနေသော အမြင့်ဆုံးအမှန်တရားကို ပေါ်လွင်စေရန် ဒင်္ဂါးတပြား၏ ခေါင်းဘက်နှင့်ပန်းဘက်သဖွယ် ဘက်(၂)မျိုးဖြင့် နိုင်းယှဉ်ပြခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးမျိုးနှင့်အများသည် အနှောင်အဖွဲ့ဖြစ်၏။ တခုတည်းသည် လွတ်မြောက်ခြင်းဖြစ်၏။ အနှောင်အဖွဲ့မှလွတ်မြောက်စေရန် အမျိုးမျိုးနှင့် အများမှ တခုတည်းသို့ ကူးပြောင်းရ၏။ ရွှေတမျိုးတည်းဖြစ်လျက် လက်ကောက်၊ လက်စွပ် စသည်ဖြင့် အဆင်တန်ဆာ ရတနာအမျိုးမျိုး အနေဖြင့်ရှိရ၏၊ ယင်းသို့ရှိခြင်းသည် လှည့်စားခြင်း၊ နှောင်ဖွဲ့ခြင်းသာဖြစ်၏။ မြေတမျိုးတည်းဖြစ်လျက် ပန်းကန်ခွက်ယောက် စသည်ဖြင့် အသုံးအဆောင်အမျိုးမျိုးအနေဖြင့်ရှိရ၏။ ယင်းသို့ရှိခြင်းသည် လှည့်စားခြင်း၊ နှောင်ဖွဲ့ခြင်းသာဖြစ်၏။ လှည့်စားခြင်း၊ နှောင်ဖွဲ့ခြင်းသည် လောက

အတွက် အသုံးကျခြင်းပင်ဖြစ်၏။ ခလာကအတွက် အသုံးမကျသောအခါ လောကုတ္တရာသို့ ကူးပြောင်း၏။ လှည့်စားခြင်း၊ နှောင်ဖွဲ့ခြင်းမရှိသော အခါ လွတ်မြောက်ခြင်းသို့ ကူးပြောင်း၏။ အမျိုးမျိုးနှင့် အများ ပျောက်ကွယ်သောအခါ တခုတည်းအဖြစ်သို့ ကူးပြောင်း၏။ လောကမှ လောကုတ္တရာသို့ ကူးပြောင်းခြင်း၊ လှည့်စားခြင်းနှင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်းမှ လွတ်မြောက်ခြင်း၊ အမျိုးမျိုးနှင့်အများမှ တခုတည်းသို့ ကူးပြောင်းခြင်း သည် လူသားတို့၏ မျှော်မှန်းချက်လေးရပ်ဖြစ်သည့် ဓမ္မ၊ ကာမ၊ အတ္တ၊ မောက္ခတို့တွင် အမြတ်ဆုံးမောက္ခပေတည်း။ ယင်းမောက္ခကို ရရှိစေရန် ဉာဏ်လမ်းစဉ်(ဉာဏမဂ္ဂ)၊ သဒ္ဓါလမ်းစဉ်(ဘတ္တိမဂ္ဂ)၊ စေတနာလမ်းစဉ် (ကမ္မမဂ္ဂ)တို့ဖြင့် အားထုတ်အပ်ပါသည်။ ထိုအခါမှသာ အတ္တသည် ဥပါဒိခေါ် ကံကိလေသာနှင့် ရုပ်နာမ်ခန္ဓာ တည်းဟူသော အညစ်အကြေး တို့မှ ကင်းလွတ်၍ တိမ်စင်လနှယ် ထာဝစဉ် တင့်တယ်ပေလိမ့်မည်။ ဤသည်မှာ အတ္တနှင့်ပတ်သက်၍ ဗြာဟ္မဏတို့၏ အဆိုဖြစ်သည်။ အတ္တနှင့် လောက၏ ဆက်သွယ်မှုဖြစ်သည်။

အနတ္တဝါဒ

အနတ္တဝါဒဆိုသည်မှာ ဗုဒ္ဓဝါဒစစ်စစ်ဖြစ်၏။ မြတ်စွာဘုရားသခင် ပွင့်တော်မူသောအခါမှသာ အနတ္တဝါဒသည် ပေါ်ထွန်းလာရ၏။ မြတ်စွာ ဘုရားသခင် မပွင့်ထွန်းမီကာလ၌လည်းကောင်း၊ သာသနာကွယ်ပသော ကာလ၌လည်းကောင်း အနတ္တဝါဒပျောက်ကွယ်၍ အတ္တဝါဒသာရှိလေ သည်။ သို့ရာတွင် ထိုအတ္တဝါဒ သည် "သဿတ" သဘော ရှိချင်ရှိမည်။ "ဥစ္ဆေဒ" သဘော ရှိချင်ရှိမည်။ ရှိချင်ရာရှိ သဘောအားဖြင့် အတ္တဝါဒ သာတည်း။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အရိယာမဖြစ်သေးသရွေ့ အနတ္တ ကို ပိုင်ပိုင်မျက်မှောက်မပြုနိုင်သေးသောကြောင့်ဖြစ်၏။ အနတ္တကို ပိုင်ပိုင် မျက်မှောက်မပြုနိုင်သေးလျှင် တနည်းနည်းအားဖြင့် အတ္တဝါဒကို လက်ခံ ထားရ ရောက်ပါသည်။

အနတ္တဝါဒသည် အတ္တဝါဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်၏။ အနတ္တဝါဒအရ နိဗ္ဗာန်မှတပါး ရှိရှိသမျှ အရာဝတ္ထုများသည် အားလုံး ဖြစ်ပျက်သဘော ရှိသည်ချည်းသာဖြစ်၏။ ခေတ္တခဏမျှသာတည်နိုင်၏။ ယင်းတို့၏ နောက်ကွယ်၌ ထာဝစဉ် တသမတ်တည်း အမြဲတည်ရှိသော အတ္တဟူ၍ လုံးဝ မရှိချေ။ ပရမတ္ထတရားလေးပါး၌ အတ္တဟူ၍ မပါဝင်သဖြင့် မည်သို့လျှင် အတ္တသည် ထာဝစဉ် မပျက်မစီးပဲ အမြဲတည်ရှိနိုင်ပါသနည်း။ တရားကိုယ် မရှိသော တရားဓမ္မသည် အစ၌လည်းမရှိ၊ အလယ်၌လည်းမရှိ။ အဆုံး၌ လည်းမရှိပါချေ။ အကယ်၍ ရှိသည်ဟုဆိုလျှင်လည်း အထင်မှားမှုသာဖြစ်ပါ၏။ ထိုအထင်မှားမှုကြောင့် ဒုက္ခသည် ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်ရကား အတ္တကို အထင်မှားမှုက ဖန်ဆင်းထားသည်ဟုသာ ဆိုနိုင်ပါ၏။ ပိဋကတ် စာပေများ၌ အတ္တသည် ပရမတ္ထအားဖြင့် တကယ်မရှိပဲ အစိတ်အပိုင်း များကို စနစ်တကျစုစည်းရာမှ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် "ရထား" ကဲ့သို့ တရားသစ်တမျိုးသာ ဖြစ်၏ဟူ၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကြိုးကိုမြွေထင်မှတ်ရာ၌ မြွေကို ဇောဖားစိုက်၍ ပယ်ဖျက်ရန်မလိုပဲ ကြိုးကို အမှန်အတိုင်း ကြိုးအဖြစ်မြင်လိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် မြွေသည် အလို အလျောက် ပျောက်ကွယ်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍သာ ဒုက္ခသစ္စာကို အမှန်အတိုင်း ဒုက္ခသစ္စာအဖြစ် ပိုင်းခြား၍ သိလိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် အတ္တကို အလိုလိုပယ်ပြီးသား ဖြစ်သွားရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အတ္တဝါဒအရ အတ္တသည် အရှိ၊ အသိ၊ အလှဖြစ်သော်လည်း အနတ္တဝါဒအရ အတ္တသည် မရှိ၊ မသိ၊ အကျည်းတန်ဖြစ်၏။ အထွတ်အထိပ် ဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်ကိုပင် သခါရဒုက္ခအဖြစ် ရေတွက်ခဲ့သေးရာ အစကတည်းက တရားကိုယ်မရှိသော အတ္တကို အဘယ်သို့လျှင် အရှိ၊ အသိ၊ အလှဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကေန္တသုခဟူ၍လည်းကောင်း သတ်မှတ် နိုင်ပါအံ့နည်း။ အမှန်အားဖြင့် သက်ရှိဖြစ်စေ၊ သက်မဲ့ဖြစ်စေ အားလုံး သော အရာဝတ္ထုတို့သည် ထာဝစဉ် ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်သဘောရှိကြသဖြင့် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘတို့သာတည်း။ ယင်းတို့ချုပ်ငြိမ်းမှသာလျှင်

စစ်မှန်သောချမ်းသာ (သန္တိသုခ) ဟူ၍ ထင်ရှားရှိလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ အနတ္တဝါဒက လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်ကို မြင်ပါသည်။

သုညဝါဒ

သုညဝါဒသည် မဟာယာနဝါဒဖြစ်ပါသည်။ သုညဝါဒအမြင်ဖြင့် ဆိုရလျှင် အတ္တဝါဒသည် အစွန်းတဘက်ရောက်ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤလောကဥ် ချမ်းသာခြင်းနှင့် ဆင်းရဲခြင်း၊ ရင့်ကျက်ခြင်းနှင့် နုခြင်း၊ မြင့်မြတ်ခြင်းနှင့် ယုတ်နိမ့်ခြင်းစသော ဆန့်ကျင်ဘက်အစုံတရားတို့သည် အမှန်တကယ်ရှိကြပါ၏။ ယင်းတို့၏ တည်ရှိရာအတ္တသည် မပြောင်းမလဲ တခုတည်းအဖြစ် အမြဲတည်ရှိနေလျှင် ထိုဂုဏ်များ ခြားနားခြင်းကို လက်တွေ့ကျကျ မည်သို့ဖြေရှင်းနိုင်မည်နည်း။ ထို့အပြင် "ကံ" သည်လည်းကောင်း၊ "ပါရမီ" သည်လည်းကောင်း လက်မခံပဲမနေနိုင်သော သဘောတရားဖြစ်၏။ ကုသိုလ်ကံကို ပြုလုပ်ခြင်းအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ပါရမီကို ဖြည့်သော အားဖြင့်လည်းကောင်း အတ္တကို မြင့်သည်ထက်မြင့်အောင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် ကြိုးစားနေကြပါ၏။ ကြိုးစားသည့်အလျောက်လည်း ကာလ၊ ဌာန၊ ဥပဓိနှင့် ပယောဂတို့၏ ပြည့်စုံမှုအလိုက် အတ္တသည် ခြားနားလာပါ၏။ ထို့ကြောင့် အတ္တဝါဒီတို့ပြောသည့်အတိုင်း "အတ္တသည် မပြောင်းမလဲ ထာဝစဉ် တသမတ်တည်း အမြဲတည်၏"ဟူသောအဆိုသည် လုံးဝမှားယွင်းသော အဆိုဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ အတ္တဝါဒကို အစွန်းတဘက်ရောက် ဝါဒဖြစ်သည်ဟု သုညဝါဒီတို့က ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လောကတွင် တချိန်နှင့်တချိန်၊ တဘဝနှင့်တဘဝ ခြားနားခြင်းရှိသည်မှာ မှန်၏။ သို့ရာတွင် ထိုခြားနားခြင်းသည် ဇီဝ၏ခြားနားခြင်းသာဖြစ်၏။ အတ္တ၏ခြားနားခြင်းမဟုတ်။ ဇီဝသည် ကံ၊ ကိလေသာ၊ ပါရမီတို့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ထားသော အတ္တ(သဥပါဓိအတ္တ)ဖြစ်၏။ ခြားနားနေသည်မှာလည်း ကံပိုင်း၊ ကိလေသာပိုင်း၊ ပါရမီပိုင်းတို့အနေဖြင့်သာ ခြားနားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အတ္တပိုင်းအနေဖြင့် ခြားနားခြင်းမဟုတ်။ အမှန်အားဖြင့် အတ္တဟူသည်မှာ ကံ၊ ကိလေသာ၊ ပါရမီတို့ဖြင့် မနှောင်ဖွဲ့နိုင်သော အတ္တ(အနုပါဓိအတ္တ)သာဖြစ်ပါသည်။

ဤသည်မှာ သုညဝါဒီတို့အပေါ် အတ္တဝါဒီတို့၏ ပြန်လည်ချေပချက် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့ပင် ချေပစေကာမူ သုညဝါဒီတို့က အတ္တဝါဒကို အစွန်းတဘက်ရောက်ဝါဒအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

အနတ္တဝါဒကိုလည်း အစွန်းတဘက်ရောက်ဝါဒအဖြစ် သုညဝါဒီတို့က သတ်မှတ်ထားပါသည်။ အကယ်၍သာ ဤလောက၌ အတ္တမရှိရိုးမှန်လျှင် "မှတ်မိခြင်း"သဘောကို မည်သို့ဖြေရှင်းနိုင်မည်နည်း။ ထို့အပြင် "လွတ်မြောက်ခြင်း"သဘောကို မည်သို့ ဖြေရှင်းနိုင်မည်နည်း။ သံသရာ၌ ကျင်လည်ခြင်းသဘောကို မည်သို့ ဖြေရှင်းနိုင်မည်နည်း။ ဤသည်မှာ သုညဝါဒီတို့၏ စောဒနာချက်ဖြစ်ပါသည်။ အနတ္တဝါဒအရ အရိယာမဖြစ်မီ အတ္တသည် ရှိ၏။ ယင်း အတ္တကို ပယ်လိုက်ခြင်းဖြင့် သစ္စာဉာဏ်ကိုရကာ အရိယာဖြစ်သွားခြင်းဖြစ်၏။ ဤနေရာ၌ အတ္တဆိုသည်မှာ တဏှာလက်သမား၏ ဆောက်လုပ်မှုကြောင့် နေအိမ်သဖွယ်ဖြစ်ပေါ်လာသော ခန္ဓာငါးပါးမှ ပေါ်ထွက်လာသည့် တရားသစ်ဖြစ်၏။ ယင်းတရားသစ်သည် ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိ။ ထင်ရှားမရှိလျှင် မခိုင်မြဲ။ သို့ဖြစ်ပါလျက် ထင်ရှားရှိ၏၊ ခိုင်မြဲ၏ ဟူ၍ မှားယွင်းသောအယူသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်းမှားယွင်းသောအယူသည် ဒိဋ္ဌိစေတသိက်ပင်တည်း။ ယင်းကို သောတာပတ္တိမဂ်က ပယ်လေသည်။ လွတ်မြောက်ခြင်းဆိုသည်မှာလည်း ကမ္မဝဋ္ဋ်၊ ကိလေသဝဋ္ဋ်၊ ဝိပါကဝဋ္ဋ်တည်းဟူသော ဝဋ္ဋ်တရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှု ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ မှတ်မိခြင်း၊ လွတ်မြောက်ခြင်း၊ ကျင်လည်ခြင်းတို့ကို ဖြေရှင်းနိုင်ပါသည်။ ဤသည်မှာ သုညဝါဒီတို့အပေါ် အနတ္တဝါဒီတို့၏ ပြန်လည်ချေပချက် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့ပင်ချေပစေကာမူ သုညဝါဒီတို့က အနတ္တဝါဒကို အစွန်းတဘက်ရောက်ဝါဒအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

ဤနေရာ၌ သုညဝါဒဆိုသည်မှာ ပရမတ္ထတရားများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ပင်ကိုသဘောမှ ဆိတ်သုဉ်းခြင်းဖြစ်သည်ဟူ၍ ယူသောဝါဒဖြစ်၏။ ဖြစ်ပေါ်လာသော တရားမှန်သမျှသည် မိမိတို့ဘာသာ မိမိတို့အလို

အလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်မဟုတ်။ အကြောင်းတရားတို့၏ ပေါင်းဆုံမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ အကြောင်းတရား မရှိလျှင် အကျိုးတရားအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ပင်ကိုသဘောသတ္တိအရ တစုံတခုမျှ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်းမရှိ။ ထို့ကြောင့် ပရမတ္ထတရားမှန်သမျှသည် မိမိတို့ ဖြစ်ပေါ်ရေးအတွက် အခြားတပါး ကို ထာဝစဉ်မှီနေရသဖြင့် မိမိတို့၏ ပင်ကိုသဘောသတ္တိမှ ဆိတ်သုဉ်းကြ၏ဟူ၍ သုညဝါဒ·က ဆိုပါသည်။

သုညဝါဒအရ လောကသည်လည်း မိမိ၏ ကိုယ်ပိုင်သဘောသတ္တိဖြင့် တစုံတခုမျှ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်းမရှိပဲ အခြားတပါးကို မှီနေရသည့်အတွက် "သုည"ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်သည်လည်း မည်သို့ မည်ပုံဟူ၍ လောကဝေါဟာရများဖြင့် ပြောဆို၍ မရကောင်းသော သဘောဖြစ်သောကြောင့် "သုည"ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် သုညသဘောအရ အဘူတူပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဖြစ်တည်ပျက်သဘောရှိသော ရုပ်နာမ်ကို "လောက" ဟု ခေါ်၍ ဖြစ်တည်ပျက်သဘောမရှိသော ရုပ်နာမ်ကို "နိဗ္ဗာန်" ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤမျှသာထူးပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုရလျှင် လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်သည် သဘောအားဖြင့် ခြားနားခြင်းမရှိ။ ရှုမြင်ပုံအရသာ ခြားနားခြင်းရှိပါသည်။ တရားကိုယ်အားဖြင့်မူ ရုပ်နာမ် (၂)ပါးသာ ဖြစ်၏။ ဝါဒရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ သုညဝါဒီတို့က သူတို့၏ ဝါဒသည် "အဆို"မဟုတ်။ "အမြင်"ဖြစ်၏ဟူ၍ ဆိုပါသည်။ အဆို–ဟူသမျှသည် စတုကောဋိသဘောတရားအရ အစွန်းလေးဘက်အတွင်း၌ ဝင်ရသည်။ အစွန်းလေးဘက်အတွင်း၌ ဝင်ရလျှင် တခုကိုတခု ချေဖျက်သောသဘော ရှိသည်သာတည်း။ သုညဝါဒကား အစွန်းလေးဘက်၌ မဝင်၊ အစွန်းလေးဘက်မှ အလွတ်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သုညဝါဒကို ချေဖျက်ရန် မတတ်ကောင်း။ သို့ဖြစ်၍ သုညဝါဒသည် "အဆို"မဟုတ်၊ "အမြင်"ဖြစ်၏ ဟူ၍ ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ အမြင်ဟူသည်မှာ အလင်းရောင်သဖွယ် မိမိဖြစ်ကြောင်း မိမိသာ မိမိသက်သေပြသည့်သဘော (သယံသိဒ္ဓ) ဖြစ်ပါသည်။ သုညဝါဒနှင့် ပတ်သက်၍ တစုံတရာ ချွတ်ယွင်းချက်မရှိနိုင်ပုံကို ဤသို့ ဖော်ပြကြပါသည်—

ယဒိ **ကာစန** ပြတိညာ သျာတ် **မေ၊** တတော **ဝေ** မေ ဘဝေတ် ဒေါသး၊ **နာ** သ္တိ **စ** **မမ** ပြတိညာ၊ တသ္မာတ် **နေဝ** အသ္တိ မေ ဒေါသး။

(ဝိဂြဟဗျာဝတ်နီ–၂၉)

သတ် အသတ် သဒသတ် စေတိ ယသျ ပက္ခော န ဝိဒျတေ၊ ဥပါလမ္ဘး စိရေဏာပိ တသျ ဝတ္တုံ န သကျတေ။

(စတုသတက–၁၆၊၂၅)

ကာစန၊ တစုံတခုသော။ ပြတိညာ၊ အဆိုသည်။ မေ၊ ငါ့အား။ ယဒိ သျာတ်၊ အကယ်၍ ရှိငြားအံ့။ တတော ဝေ၊ ထို့ကြောင့်သာလျှင်။ မေ၊ ငါ့အား။ ဒေါသး၊ အပြစ်သည်။ ဘဝေတ်၊ ဖြစ်ရာ၏။ မေ၊ ငါ့အား။ ပြတိညာ၊ အဆိုသည်။ န အသ္တိ စ၊ ရှိလည်းမရှိ။ တသ္မာတ်၊ ထို့ကြောင့်။ မေ၊ ငါ့အား။ ဒေါသး၊ အပြစ်သည်။ နေဝ အသ္တိ၊ မရှိသည်သာတည်း။

သတ် စ၊ အရှိဟူ၍လည်းကောင်း။ အသတ် စ၊ မရှိဟူ၍ လည်းကောင်း။ သတ်-အသတ် စ၊ အချို့ရှိ၏၊ အချို့မရှိဟူ၍လည်း ကောင်း။ [န သတ် စ၊ န အသတ် စ၊ အချို့ရှိသည်လည်း မဟုတ်၊ အချို့မရှိသည်လည်း မဟုတ်ဟူ၍လည်းကောင်း] ယသျ၊ အကြင်သူအား။ ပက္ခော၊ ဘက်လိုက်ခြင်းသည်။ န ဝိဒျတေ၊ မရှိ။ တသျ၊ ထိုသူအား။ စိရေဏာပိ၊ ကြာမြင့်စွာသော ကာလ ပတ်လုံး။ ဥပါလမ္ဘး၊ အပြစ်ကို။ ဝတ္တုံ၊ ဆိုခြင်းငှာ။ န သကျတေ၊ မစွမ်းနိုင်ချေ။

သုညဝါဒသည် အတ္တဝါဒနှင့် အနတ္တဝါဒတို့၏ ချတ်ယွင်းချက်ကို ဖော်ထုတ်ရန် ကြိုးပမ်းသည့်ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် သုညဝါဒ၌ ကိုယ်ပိုင်အဆိုမရှိသောကြောင့် ယင်း သုညဝါဒကို အချို့က ဝိတဏ္ဍာဝါဒ ဟူ၍ သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ဝိတဏ္ဍာဝါဒဆိုသည်မှာ ကိုယ်ပိုင်ရပ်တည်ချက်

မရှိသောကြောင့် အရေးတယူစဉ်းစားထိုက်သည့်ဝါဒမဟုတ်ဟူ၍အဓိပ္ပာယ် ရှိပါသည်။ ဒဿနစာပေလောက၌ ကိုယ်ပိုင်ရပ်တည်ချက်ရှိသော ဝါဒများကို သကဝါဒ(သကသမယ)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပရဝါဒ(သမယန္တရ)ဟူ၍ လည်းကောင်း သုံးနှုန်းပြီး ကိုယ်ပိုင်ရပ်တည်ချက်မရှိသော ဝါဒကို ဝိတဏ္ဍ- ဝါဒဟူ၍ သုံးနှုန်းကြပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့ဆိုစေ သုညဝါဒီတို့၏ အလိုအရ သုညဝါဒသည် အစွန်းလွတ်ဝါဒဖြစ်သည်ဟု ခံယူကြပါသည်။

(၆) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒ

ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒဆိုသည်မှာ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ ဝိဝဋ္ဋနည်းမှ တပါးသော ဝဋ္ဋနည်းများဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေသည့် ဝါဒဖြစ်ပါ သည်။ ဝိဝဋ္ဋနည်းဆိုသည်မှာ မုချအားဖြင့် ဝိပဿနာဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဝိပဿနာရှေးရှုသော ဒါန၊ သီလနှင့်သမထတို့ကိုလည်း ဥပစာရ အားဖြင့် ဝိဝဋ္ဋနည်း၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ပါသည်။ ကာမသုခလ္လိကာ- နုယောဂဝါဒသည် လောကလူသားတို့၏ သမားရိုးကျ ရှာဖွေနည်းများ ဖြင့် ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်ကို ရရှိရန် အားထုတ်သည့်ဝါဒဖြစ်ပါ သည်။ ထိုဝါဒအရ အားထုတ်သောအခါ ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်များ မရရှိပဲ ချမ်းသာယောင် ချမ်းသာတုများကိုသာ ရရှိပြီး အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿများသာ ပွားများခဲ့ပါသည်။ အလိုပြည့်လျှင် ပျော်ရွှင်ပြီး အလိုမပြည့်လျှင် နှလုံးမသာမယာ ဖြစ်ကြရပါသည်။

ဤဝါဒဖြင့် ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေသောအခါ အသိဉာဏ်မြင်မှားမှုကြောင့် မသိ(အဝိဇ္ဇာ)၊ မသိလျှင် လိုချင်(တဏှာ)၊ လိုချင်လျှင် စွဲလမ်း (ဥပါ ဒါန်)၊ စွဲလမ်းလျှင် အားထုတ် (သင်္ခါရ)၊ အားထုတ်လျှင် ရရှိ (ဘဝ)၊ ဤနည်းအားဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အကြောင်းတရားများသာ ဖြစ်ပေါ်ပြီး သံသရာစက်ရဟတ်မှ မထွက်မြောက်နိုင်ပဲ လည်နေမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဝါဒကို အစွန်းတဘက်ရောက် ဝါဒအဖြစ် မြတ်စွာ ဘုရားက ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ကာမ- သုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒသည် လောကလူသားတို့၏ သမားရိုးကျ ဝါဒ

နှင့် အရပ်သုံးကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကို မတွေ့မီ လူ့သမိုင်း တလျှောက်၌ လူသားတို့သည် ဤအစုန်လမ်းကို လိုက်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤ အစုန်လမ်းကား သက်သာသည့် လမ်းပေဘည်း။ "ရရှိရေး"လမ်း ပေတည်း။

အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒ

အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒသည် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒအရ ချမ်းသာသုခကို ရှာဖွေသော အခါ လူသားတို့၏ သမားရိုးကျသဘာဝရှာဖွေနည်းဖြစ်သည့် "ရရှိရေး" လမ်းစဉ်ဖြင့် ရှာဖွေ၍ မရပဲ သူတော်စင်ယောဂီတို့၏ သဘာဝလွန်ရှာဖွေ နည်းဖြစ်သည့် "စွန့်လွှတ်ရေး"လမ်းစဉ်ဖြင့်သာ ရှာဖွေရမည်ဟု ယုံကြည် သည့်ဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ဤဝါဒ၌ ယုံကြည်သူများကို တိတ္ထိယများအဖြစ် ပိဋကတ်စာပေများ၌ ဖော်ပြထားပါသည်။ သင်္ချာဝေါဟာရဖြင့် ဆိုရ လျှင် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝါဒကို "အပေါင်း"ဝါဒဟု ခေါ်နိုင်ပြီး အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒကို "အနုတ်"ဝါဒဟု ခေါ်နိုင်ပါသည်။

အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒအရ ကျင့်သောအခါ ကံ၊ ကိလေသာ များ အသစ်တိုးပွားမှုမဖြစ်စေပဲ အဟောင်းများ ဖြည်းဖြည်း ကုန်ခန်း သွားရေးအတွက် မိမိ၏ခန္ဓာကိုယ်ကို ပင်ပန်းနွမ်းနယ်သွားအောင် ညှဥ်း ပန်းရပါသည်။ ထိုသို့ညှဥ်းပန်းခြင်းအားဖြင့် အကုသိုလ်အကျိုးများ ဖြစ် ပေါ်ပြီး ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အကုသိုလ်ကံများသည် အကျိုးပေးပြီးသဘောသို့ သက်ရောက်သွားသဖြင့် ကုန်ခန်းသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကံများ သည် မုချမသွေ အကျိုးပေးမည်ဖြစ်ရာ ထိုအကုသိုလ်ကံများကို အကျိုး ပေးခွင့်ရအောင် ဖန်တီးပေးလိုက်သဖြင့် အကျိုးပေးမှုကိစ္စပြီးစီး၍ ကုန် ခန်းသွားသည့်သဘောဖြစ်ပါသည်။ ဗေဒင်လောက၌ ယတြာချေသည့် သဘောမျိုးဖြစ်ပါသည်။ မကောင်းကျိုး မဖြစ်ပေါ်မီ အသင့်အတင့် မကောင်းကျိုးကို ကြိုတင်ဖြစ်ပေါ်စေသည့် သဘောမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကို ကျိန်းကျေသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကျိန်းချေသည် ဟူ၍လည်း

ကောင်း ဆိုပါသည်။ အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒအရ ကျင့်လျှင် ခန္ဓာကိုယ်ကို ပင်ပန်းနွမ်းနယ်အောင် ညှဉ်းပန်းရပါသည်။ ထိုသို့ညှဉ်းပန်းလျှင် ဒုက္ခဝေဒနာများဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ ဒုက္ခဝေဒနာများသည် အကုသိုလ်၏ အကျိုးဝိပါက်များဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်၏အကျိုးဝိပါက်များဖြစ်သည့် ဒုက္ခဝေဒနာများ ဖြစ်ပေါ်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ဆိုင်ရာကံဟောင်းများ ကုန်ခန်းသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ကံများ ကုန်ခန်းသွားလျှင် အလိုအလျောက် စင်ကြယ်သွားပြီး တရားထူးများကို သိမြင်ကာ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်မှာ အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒ၏ အနှစ်သာရဖြစ်ပါသည်။

အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒီတို့ဆိုသည့်အတိုင်း ခန္ဓာကိုယ်ကိုညှဉ်းပန်းရုံမျှဖြင့် ကံဟောင်းများလည်း ကုန်မသွားပါ။ ပို၍လည်း စင်ကြယ်မလာပါ။ တရားထူးများကိုလည်း သိမလာပါ။ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကိုလည်း ရရှိမလာပါ။ အမှန်အားဖြင့် အတ္တကိလမထာနုယောဂသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်၏ အကြောင်းတရား ငါးပါးတွင် အသွင်တမျိုးဖြင့် ပါဝင်နေခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ သင်္ခါရ၊ ဘဝတည်းဟူသော အကြောင်းတရား အုပ်စုများသည် သဘာဝလွန် သဘောဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တကိလမထာနု-ယောဂအကျင့်ဖြင့် သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ မထွက်မြောက်နိုင်သည့်အပြင် ပစ္စုပ္ပန်သံသရာဝဋ် ဆင်းရဲဒုက္ခကို ခံစားကာ (၂)ဘက်ရှုံး ရှုံးပြီး ဒုက္ခတုံး ဖြစ်နေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒကို အစွန်းတဘက်ဆောက်ဝါဒအဖြစ် မြတ်စွာဘုရားသခင်က ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြစ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒ

မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒသည် ဗုဒ္ဓဝါဒဖြစ်သည်။ ထိုဝါဒဖြင့် အစွန်း(၂)ဘက်မှလွတ်ကာ သစ္စာလေးပါးကို သိမြင်ပြီး သဗ္ဗညုဘုရားရှင် အဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူခဲ့ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်တွင် အသွင်သဏ္ဌာန်အား

ဖြင့် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂသဘောအရ "ရယူရေး"လည်း ပါဝင်ပါသည်။ အတ္တကိလမထာနုယောဂ သဘောအရ "စွန့်လွှတ်ရေး"လည်း ပါဝင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုသို့ပါဝင်ခြင်းမှာ အနှစ်သာရအားဖြင့် ပါဝင်ခြင်း မဟုတ်ပဲ အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့် ပါဝင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝိပဿနာတရားအားထုတ်ရာတွင် ချမ်းသာသယောင်ရှိချင်ရှိမည်။ချမ်းသာသယောင်ရှိရုံမျှနှင့် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂမဟုတ်။ ဆင်းရဲသယောင်ရှိချင်ရှိမည်။ ဆင်းရဲသယောင်ရှိရုံမျှနှင့် အတ္တကိလမထာနုယောဂမဟုတ်။ အမှန်အားဖြင့် အသွင်သဏ္ဌာန်များသည် မပြဋ္ဌာန်း၊ အနှစ်သာရသည်သာ ပြဋ္ဌာန်းပါသည်။ အနှစ်သာရဟူသည်မှာ နာမ်ရုပ်ကို အမှန်အတိုင်း သိရေးပင်ဖြစ်ပါသည်။ နာမ်ရုပ်ကို အမှန်အတိုင်းသိလျှင် ကြောင်းကျိုးဆက်ကို သိမည်။ ကြောင်းကျိုးဆက်ကို သိလျှင် အနိစ္စသဘော၊ ဒုက္ခသဘော၊ အနတ္တသဘောကို သိမည်။ ထို့နောက် အရိယသစ္စာဉာဏ်ကို ရမည်။ ထိုအခါ သံသရာဝဋ်မှလွတ်မည်။ ဤသည်မှာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒ၏ အနှစ်သာရဖြစ်ပါသည်။

မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဝါဒ၊ ဝိဝဋ္ဋဝါဒ၊ ဝိပဿနာဝါဒ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဝါဒဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စက်ရဟတ်ကို ပယ်ဖျက်ခဲ့ပါသည်။ သံသရာဝဋ်မှ လွတ်မြောက်စေခဲ့ပါသည်။ အကြောင်းတရား အုပ်စုများကိုလည်း ချုပ်ငြိမ်းစေခဲ့ပါသည်။ အကြောင်းတရား အုပ်စုများကို ချုပ်ငြိမ်းစေခဲ့သောကြောင့် ယင်းတို့ဆိုင်ရာ အကျိုးတရားအုပ်စုများလည်း အလိုအလျောက် ချုပ်ငြိမ်းပြီးဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းအကျိုးပြတ်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စက်ရဟတ်သည် ရပ်နားပြီးဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ ကြောင်းကျိုးဆက်လွန်သဘောဖြင့် နိရောဓသစ္စာဖြစ်ပေါ်လာပြီး အတုမဲ့သော သန္တိသုခသဘောသည် ထင်ရှားလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒ-က လောကနှင့် နိဗ္ဗာန်တို့၏ ဆက်သွယ်မှုကို ဤအတိုင်းမြင်ပါသည်။

ဝါဒအုပ်စု (၆)မျိုး

လောကနှင့်နိဗ္ဗာန်တို့၏ ဆက်သွယ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဝါဒပေါင်းများစွာ ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ ထိုဝါဒပေါင်းများစွာအနက် အစွန်းရောက်သဘော နှင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါသဘော သက်ဝင်သော ဝါဒအုပ်စု (၆)မျိုးကိုသာ ဖော်ပြခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုဝါဒအုပ်စု (၆)မျိုးအနက် ဝိဘဇ္ဇဝါဒ၊ အနတ္တဝါဒနှင့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒသည်သာ စင်ကြယ်သန့်ရှင်းသော ဝါဒ ကောင်း ဝါဒမှန်ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော အုပ်စုများတွင်လည်း မဇ္ဈိမ-ပဋိပဒါသက်ဝင်သော ဝါဒများရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဝါဒများသည် စင်ကြယ်သန့်ရှင်းသော ဝါဒများမဟုတ်ကြပါ။ "နတ်သုဓာထဲ မစင်ထည့်ပဲ ရောသည့်နှယ်" မစင်ကြယ် မသန့်ရှင်းသော ဝါဒများဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းတို့သည် တနည်းနည်းအားဖြင့် အတ္တကို အခြေပြုထားသည့် ဝါဒများသာဖြစ်သောကြောင့် အခြေခံမစင်ကြယ် သည့် မဇ္ဈိမပဋိပဒါနှင့် ဝိဘဇ္ဇအတုအယောင် ဝါဒများသာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းဝါဒများကို ရှောင်ကြဉ်နိုင်ရေးအတွက် သတိပေးသည့် အနေဖြင့် ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အတုနှင့်အစစ်ကို ခွဲခြားသိနိုင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

ပမာဏများ

ပမာဏဆိုသည်မှာ မှန်ကန်သော အသိဉာဏ်ကို ရရာရကြောင်း အထောက်အထားများ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အထောက်အထားများကို အိန္ဒိယဒဿနကျမ်းများ၌ ဖော်ပြကြပါသည်။ ထိုသို့ ဖော်ပြရာတွင် တကျမ်းနှင့်တကျမ်း အယူအဆချင်း မတူညီကြပါ။ သို့ရာတွင် ဖော်ပြ ထားသည့် ပမာဏများအားလုံးကို ပေါင်းလိုက်လျှင် ပမာဏများ စုစုပေါင်း (၉)မျိုးရှိပါသည်။ ယင်း(၉)မျိုးတို့မှာ—

(၁) ပစ္စက္ခပမာဏ (ကိုယ်တွေ့သိနည်း)
(၂) အနုမာနပမာဏ (ဆင်ခြင်သိနည်း)
(၃) ဥပမာနပမာဏ (နှိုင်းယှဉ်သိနည်း)

(၄) သဒ္ဒပမာဏ (စာပေသိနည်း)
(၅) အတ္ထာပတ္တိပမာဏ (ချင့်ချိန်သိနည်း)
(၆) အနုပလဒ္ဓိပမာဏ (အာရုံပြုမရသောအားဖြင့် သိနည်း)
(၇) သမ္ဘဝပမာဏ (အလားတူဖြင့်သိနည်း)
(၈) ဧတိဟျပမာဏ (ထုံး၊ ဓလေ့ အစဉ်အလာများ ဖြင့်သိနည်း)
(၉) သစ္စိကရဏပမာဏ (မျက်မှောက်ပြုသိနည်း)–

တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ အဆိုပါ ပမာဏ (၉) မျိုးအနက် တမျိုးမျိုးသော ပမာဏဖြင့်သိသော အသိကိုသာ မှန်ကန်သော အသိအဖြစ် လက်ခံကြပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက မှန်ကန်သော အသိအဖြစ် လက်မခံကြပေ။ ထို့ကြောင့် အသိရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်သော ပမာဏများကို အထိုက်အလျောက် သဘောပေါက်နားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

(၁) ပစ္စက္ခပမာဏ

ပစ္စက္ခပမာဏဆိုသည်မှာ မျက်စိ၊ နား စသော ဒွါရငါးပါးတို့ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ကို ဣန္ဒြေငါးပါးဟူ၍လည်း ခေါ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် တစုံတခုကိုသိတိုင်း "မည်သို့ သိသနည်း" ဟူ၍ စူးစမ်းလေ့ရှိကြပါသည်။ ထိုအခါ မျက်စိဖြင့် ကိုယ်တိုင်မြင်၍ သိသည်။ နားဖြင့် ကိုယ်တိုင်ကြား၍ သိသည် စသည်ဖြင့် ဆိုကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအသိမျိုးကို တိုက်ရိုက်သိဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကိုယ်တွေ့သိဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။

ကိုယ်တိုင်မျက်စိဖြင့်မြင်ခြင်း၊ ကိုယ်တိုင်နားဖြင့်ကြားခြင်း စသည်ဖြင့် တစုံတခုကိုသိရသောအခါ ထိုအသိကို မှန်ကန်သောအသိအဖြစ် ယုံကြည်ပါသည်။ အခြားသူများအား ပြောကြားရလျှင်လည်း မှန်ကန်သောအသိအဖြစ် အခိုင်အမာရပ်တည်၍ ပြောကြားပါသည်။ ထို့ကြောင့် မျက်စိ၊

နား စသော ဒွါရငါးပါးတို့သည် ခိုင်မာသော မှန်ကန်သော အသိကို ရရာ ရကြောင်း အထောက်အထားများအဖြစ် အားလုံးက သံသယ ကင်းစွာနှင့် ယုံကြည်စွာ လက်ခံကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဤလောကတွင် မိမိ၏မျက်စိ၊ မိမိ၏နား စသည်ကို သံသယရှိသော မယုံကြည်သော ပုဂ္ဂိုလ်များဟူ၍ အလွန်နည်းပါးစွာ ရှိပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ကိုယ်တွေ့သိသည့် အသိလောကတွင် ဂိုဏ်းအားလုံးက လက်ခံသော အသိအမျိုးအစား ဖြစ်ပါသည်။

(၂) အနုမာနပမာဏ

အနုမာနပမာဏဆိုသည်မှာ ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်နိုင်မှု ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် အသိအားလုံးကို ကိုယ်တွေ့ကြုံခြင်းမှ ရရှိနိုင်သည်မဟုတ်။ လူသားတို့၏ ဘဝသက်တမ်းသည် တိုတောင်းလှပါသည်။ လူသားတို့၏ ပတ်ဝန်းကျင်သည်လည်း ကျဉ်းမြောင်းလှပါသည်။ ထိုမျှ တိုတောင်းသော သက်တမ်းအတွင်း၊ ထိုမျှကျဉ်းမြောင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်အတွင်း လောကီ လောကုတ္တရာနှင့်ဆိုင်သော၊ အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်နှင့် ဆိုင်သော အသိများအားလုံးကို ကိုယ်တွေ့သိအနေဖြင့် ရနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် မိမိ၏မျက်စိ၊ နားစသော ဒွါရငါးပါးအပြင် ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်နိုင်မှုကိုလည်း ခိုင်မာသော အထောက်အထား အဖြစ် မလွဲမသွေ လက်ခံရမည်သာဖြစ်ပါသည်။

ကြောင်းကျိုးဆက်ပ်စနိုင်မှုဆိုသည်မှာ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ တွေ့ကြုံခဲ့ဖူးသော အတွေ့အကြုံကို မှီရသည်ချည်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အတွေ့အကြုံကြွယ်ဝလျှင် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုနယ်ပယ်သည် ကျယ်ဝန်းပါသည်။ ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်နိုင်မှု နယ်ပယ်ကျယ်ဝန်းသည်နှင့် အမျှ ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်သိသည်လည်း များပြားလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ခိုင်မာလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လူတဦးနှင့်တဦး အသိဉာဏ်ကြွယ်ဝပုံချင်း၊ အသိဉာဏ်ခိုင်မာပုံချင်း၊ အသိဉာဏ် ထက်မြက်ပုံချင်း မတူကြသည်မှာ ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်နိုင်မှု အင်အားကိုလိုက်၍ မတူကြခြင်း

ဖြစ်ပါသည်။ ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်မှုနယ်ပယ် အကျယ်အကျဉ်းကို လိုက်၍ မတူကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အတွေ့အကြုံကြွယ်ဝမှုနှင့် ခေါင်းပါးမှုကို လိုက်၍ မတူကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကြောင်းကျိုးဆင်ခြင် သိသည် အသိလောကတွင် ဂိုဏ်းအများဆုံးက လက်ခံသော ဒုတိယအသိ အမျိုးအစားဖြစ်ပါသည်။

(၃) ဥပမာနပမာဏ

ဥပမာနပမာဏဆိုသည်မှာ နှိုင်းယှဉ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နှိုင်းယှဉ်ခြင်းတွင် ပုံဆွဲပြခြင်း၊ အရုပ်ရေးပြခြင်း၊ ပုံစံထုတ်ပြခြင်း စသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။ လူသားတို့ဘဝအတွက် အသိဉာဏ်မျိုးစုံလိုအပ်ပါသည်။ အသိဉာဏ်မျိုးစုံ ရရှိရေးအတွက် ပစ္စက္ခပမာဏနှင့် အနုမာနပမာဏ (၂) မျိုးဖြင့် လုံလောက်မှုရှိမည်မဟုတ်ကြောင်း တွေ့ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ တစုံတခုကို သိရာတွင် အမြင်ကြည်လင်ရေးနှင့် အသိဉာဏ်ရှင်းလင်းရေးအတွက် ဥပမာနပမာဏ ကိုလည်း အမှန်ပင်လိုအပ်ကြောင်း ပညာရှင်တို့က ဆိုကြပါသည်။

နှိုင်းယှဉ်ခြင်းသည် အသိပညာအရာ၌ များစွာ အထောက်အကူဖြစ် ပါသည်။ သင်ပြရာ၌ဖြစ်စေ၊ သင်ယူရာ၌ဖြစ်စေ နှိုင်းယှဉ်ပြခြင်း၊ ပုံဆွဲ ပြခြင်း၊ အရုပ်ရေးပြခြင်း၊ ပုံစံထုတ်ပြခြင်းစသည်တို့သည် အားလုံးက လက်ခံသော အသိဉာဏ် ရရာရကြောင်း မှန်ကန်သောစနစ်ကောင်းဖြစ် ပါသည်။ ထိုစနစ်ဖြင့် ရရှိသောအသိဉာဏ်ကိုလည်း မှန်ကန်သောအသိဉာဏ် အဖြစ် လက်ခံကြပါသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဒဿနပညာရှင်များလောက၌ ဥပမာန ပမာဏကို ပမာဏတခုအဖြစ် လက်ခံကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဥပမာန ပမာဏဖြင့် တိုက်ရိုက်သိ (ပစ္စက္ခဉာဏ်) နှင့် ကြောင်းကျိုးဆင်ခြင်သိ (အနုမာနဉာဏ်) တို့ကို ထက်မြက်စေသော ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(၄) သဒ္ဒပမာဏ

သဒ္ဒပမာဏဆိုသည်မှာ စာပေကျမ်းဂန်များနှင့် ပညာရှိတို့၏ အဆို အမိန့်များဖြစ်ပါသည်။ လူတို့သည် အားလုံး မှန်ကန်စွာ သိနိုင်သော

ပညာရှိချည်းများ မဟုတ်ကြပါချေ။ ထို့ကြောင့် အလွယ်တကူရနိုင်သော စိတ်ချလက်ချ ယုံကြည်နိုင်သော စာပေကျမ်းဂန်များနှင့် ပညာရှိတို့၏ အဆိုအမိန့်များကို အားကိုးကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ယနေ့ခေတ်လူသားတို့၏ အသိဉာဏ်များတွင် စာပေကျမ်းဂန်သိနှင့် ပညာရှိတို့၏ အဆိုအမိန့်သိတို့က အရေအတွက်အားဖြင့် များစွာ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒပမာဏသိကို ရရှိနိုင်ရန် တက္ကသိုလ်များ၊ ကျောင်းများ၊ သင်တန်းများကို ဖွင့်လှစ်တည်ထောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ စာပေများကို ရေးသားဖြန့်ချီခြင်းဖြစ်ပါသည်။ စာကြည့်တိုက်များကို ဖွင့်လှစ်ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။

စာပေသိ (သဒ္ဒဉာဏ်) သည် တိုက်ရိုက်သိ (ပစ္စက္ခဉာဏ်) နှင့် ဆင်ခြင်သိ (အနုမာနဉာဏ်) တို့အား များစွာ အထောက်အကူ ပြုပါသည်။ ထိုအဆိုမှာ အငြင်းပွားဖွယ် မရှိသော အဆိုဖြစ်ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် အသိလောက၌ ကိုယ်တွေ့ကြုံနိုင်သော အသိမျိုးလည်းရှိ၏။ ဆင်ခြင်ခြင်းဖြင့်ယူနိုင်သော အသိမျိုးလည်းရှိ၏။ ထို့အပြင် ထိုအသိ (၂) မျိုးမှတပါး အခြားအရေးကြီးသော အသိတမျိုးလည်းရှိသေး၏။ ယင်းအသိမျိုးကား ဤသဒ္ဒပမာဏဖြင့်ရရှိသော အသိမျိုးသာဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သည် "လ" ပေါ်သို့လည်း ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျမတက်ရောက်နိုင်သဖြင့် "လ" နှင့် ပတ်သက်၍ ကိုယ်တွေ့သိကိုလည်း ရယူနိုင်စွမ်းမရှိ။ သိပ္ပံပညာရှင်မဟုတ်သဖြင့် "လ" သို့ တက်ရောက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ကြောင်းကျိုးဆင်ခြင်နိုင်မှုလည်းမရှိ။ ထိုကဲ့သို့သော အခါသမယမျိုးတွင် သိပ္ပံပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်များကို အားကိုးရပါသည်။ "လ" နှင့်ပတ်သက်၍ သိလိုလျှင် သိပ္ပံပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်များကို လက်ခံယုံကြည်ရုံမှတပါး အခြားနည်းမရှိတော့ပါချေ။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒပမာဏသိသည် လူ့ဘဝအတွက် များစွာ အရေးကြီးသဖြင့် စာပေကျမ်းဂန်များနှင့် ပညာရှင်တို့၏ အဆိုအမိန့်များကို သဒ္ဒပမာဏဖြင့် ယုံကြည်လက်ခံထားကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၅) အတ္ထာပတ္တိပမာဏ

အတ္ထာပတ္တိပမာဏဆိုသည်မှာ အခြေအနေအရပ်ရပ်ကို ချင့်ချိန်တွက်ဆခြင်းဖြစ်ပါသည်၊ တခါတရံ ပမာဏချင်း ဆန့်ကျင်သယောင်ရှိပါသည်။ ထိုအခါ အတ္ထာပတ္တိပမာဏ၏ အကူအညီကိုယူ၍ ချင့်ချိန်တွက်ဆရပါသည်။ ပမာဏချင်းညှိရပါသည်။ ထိုအခါမှသာ မှန်ကန်သောအသိဉာဏ်ကိုရရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် "ဒေဝဒတ်သည် နေ့၌ အစာလုံးဝမစား" ဤအဆိုသည် သဒ္ဒပမာဏဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဒေဝဒတ်သည် ဝဖြိုးလျက်ရှိသည်။ ဒေဝဒတ် ဝဖြိုးခြင်းသည် ပစ္စက္ခပမာဏဖြစ်သည်၊ အစာစားလျှင် ဝဖြိုး၏။ အစာမစားလျှင် ပိန်ကြုံ၏။ ဤသည်မှာ အနုမာနပမာဏဖြစ်သည်။ အနုမာနပမာဏကို အခြေတည်၍ စဉ်းစားလျှင် နေ့၌ အစာမစားခြင်းနှင့် ဒေဝဒတ်ဝဖြိုးခြင်းသည် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သယောင်ရှိသော အဆိုများ ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် သဒ္ဒပမာဏနှင့် ပစ္စက္ခပမာဏတို့သည် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သယောင်ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဆန့်ကျင်သယောင်ရှိသော အဆို (၂) မျိုးနှင့် ပမာဏ(၂)မျိုးကို ညှိလိုက်သောအခါ – "ဒေဝဒတ်သည် ညဉ့်၌ အစာစားသည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဒေဝဒတ်သည် ဝဖြိုးလျက်ရှိသည်"၊ ဤသို့ အဖြောင့်အဓိပ္ပာယ်ကိုရပါသည်။ အဖြောင့်အဓိပ္ပာယ်ကိုရအောင် ညှိနှိုင်း ခြင်းသည် အတ္ထာပတ္တိပမာဏမည်၏။

ဤလောက၌ အဖြောင့်အဓိပ္ပာယ်ကိုရအောင် ညှိနှိုင်းရသောအဆိုများ (ဝါ)ပမာဏများ များစွာရှိပါသည်။ ယင်းတို့ကို အနုမာနပမာဏဖြင့် စိစစ်လျှင် အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပါသည်။အတ္ထာပတ္တိပမာဏဖြင့် စိစစ်လျှင် အချင်းချင်း အညီဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနုမာနပမာဏနှင့်အတ္ထာပတ္တိပမာဏတို့သည် အမှန်တရားတခု၏ မျက်နှာပြင်(၂)ခု သဖွယ် ဖြစ်ပါသည်။ ဒေဝဒတ်သည် နေ့၌မစားပဲလျက် ဝဖြိုးသည်ဆိုခြင်း မှာလည်း မှန်ပါသည်။ ဒေဝဒတ်သည် ညဉ့်၌စားလျက် ဝဖြိုးသည်ဆိုခြင်း မှာလည်း မှန်ပါသည်။သို့ဖြစ်၍အမှန်တရားတခုကိုရှာဖွေသောအခါ အတ္ထာပတ္တိပမာဏကိုလည်း အသုံးပြုအပ်ပါသည်။ ဆိုင်ရာ ပမာဏများအပေါ်

အခြေတည်၍ အဆိုများ သို့မဟုတ် ပမာဏများကို အနုမာနပမာဏဖြင့် စိစစ်သောအခါ အချင်းချင်းဆန့်ကျင်တိုင်း အတ္ထာပတ္တိပမာဏ၏ အကူအညီဖြင့် ဖြောင့်ယူရပါသည်။ ညှိယူရပါသည်။ မှန်ကန်သောအဆိုဖြစ်လျှင် အတ္ထာပတ္တိပမာဏဖြင့် ဖြောင့်၍ရရိုးဖြစ်ပါသည်။

(၆) အနုပလဒ္ဓိပမာဏ

အနုပလဒ္ဓိပမာဏဆိုသည်မှာ အခြားသောပမာဏများဖြင့် အာရုံပြု၍ မရခြင်း၊ မသိခြင်းဖြစ်ပါသည်၊ ထိုအခါ "မရှိ" ဟူ၍လည်းကောင်း၊ "မသိ" ဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။ ပမာဏ(၉)မျိုးအနက် (၈)မျိုးသည် "ရှိ၊ ဖြစ်" ဟူသော ဘာဝသဘောကို ဖော်ပြ၍ ကျန်အနုပလဒ္ဓိပမာဏ (၁)မျိုးသည် "မရှိ၊ မဖြစ်" ဟူသော အဘာဝသဘောကို ဖော်ပြပါသည်။ အဘာဝသဘောကို ဖော်ပြသည့်အတိုင်း "မရှိခြင်း" "မဖြစ်ခြင်း" ကို သိရသိကြောင်းဖြစ်သောနည်းသည် အနုပလဒ္ဓိပမာဏ မည်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနုပလဒ္ဓိပမာဏသည်လည်း ခိုင်မာသောပမာဏတမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ထိုပမာဏဖြင့် သိသော အသိသည်လည်း မှန်ကန်သည့် အသိဖြစ်ပါသည်။

ဤလောကတွင် သိခြင်းနှင့် မသိခြင်းဟူ၍ (၂)မျိုးရှိပါသည်။ သိခြင်းသည် အသိနယ်ပယ်၌ တိုက်ရိုက်ဝင်နေသဖြင့် တစုံတရာငြင်းခုံရန်မရှိပါ။ မသိခြင်းကား အမည်ဝေါဟာရအရပင် အသိဉာဏ်နယ်ပယ်၌ တိုက်ရိုက် မဝင်သဖြင့် ငြင်းခုံရန်များစွာရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် မသိခြင်းသည်လည်း အသိနယ်ပယ်၌ ဆန့်ကျင်ဘက် အသွင်ဖြင့် တိုက်ရိုက်ဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မသိခြင်းဆိုသည်မှာ—

(၁) အမှန်အတိုင်းမသိခြင်း၊

(၂) အမှားကိုသိခြင်း၊

(၃) အသိဉာဏ်လုံးဝမဖြစ်ခြင်း—

ဟူ၍(၃)မျိုးရှိကြောင်း ဆိုကြပါသည်။ ဤနေရာ၌ ဒဿနပညာရှင်တို့၏ ဝေါဟာရကိုယူ၍ သုံးရပါလျှင် အမှန်အတိုင်းမသိခြင်းကို ဝိပဠ္ဌိပတ္တိဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အမှားကိုသိခြင်းကို မိစ္ဆာပဋိပတ္တိဟူ၍လည်းကောင်း၊ အသိဉာဏ်လုံးဝမဖြစ်ခြင်းကို အပဋိပတ္တိဟူ၍လည်းကောင်း ဆိုကြပါသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့ဆိုစေ မသိခြင်းဆိုသည်မှာ အနုပလဒ္ဓိပမာဏဖြင့် အဘာဝသဘောကို သိခြင်းပင်ဖြစ်၍ အသိနယ်ပယ်၌ တိုက်ရိုက်ပါဝင်ပါသည်။ သို့ပါဝင်နေသဖြင့်သာ အနုပလဒ္ဓိပမာဏကိုလည်း မှန်ကန်သော အသိဉာဏ်ရရေးအတွက် ခိုင်မာသော ပမာဏတမျိုးအဖြစ် လက်ခံသတ်မှတ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ "မသိခြင်း" ဟူသည် အဘာဝရှုထောင့်မှ "သိခြင်း"တမျိုးပင် ဖြစ်ပါသည်။

(၄) သမ္ဘဝပမာဏ

သမ္ဘဝပမာဏဆိုသည်မှာ အလားတူဖြစ်ရပ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ဤလောကတွင် ဖော်ပြပါပမာဏများဖြင့် မသိနိုင်သောဖြစ်ရပ်များ များစွာ ရှိပါသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်များနှင့် ကြုံတွေ့သောအခါ မည်သို့ဆုံးဖြတ်ရမှန်း မသိပဲ ရှိကြပါသည်။ ထိုအခါ ထိုဖြစ်ရပ်များနှင့် အလားတူသောဖြစ်ရပ်များကို ရှာဖွေကြပါသည်။ ထိုသို့ရှာဖွေသည့်အတိုင်း အလားတူဖြစ်ရပ်များကို တွေ့ရှိသောအခါ ထိုအလားတူဖြစ်ရပ်အတိုင်း လက်ရှိကြုံတွေ့နေရသောဖြစ်ရပ်၏ အကျိုးအကြောင်း၊ အဆိုးအကောင်းနှင့် သဘောလက္ခဏာကို ဆုံးဖြတ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် အလားတူဖြစ်ရပ်များကို မှန်ကန်သောအသိဉာဏ်ရရာရကြောင်းအဖြစ် လက်ခံယုံကြည်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အလားတူဖြစ်ရပ်များကိုကိုးကား၍ လက်ရှိတွေ့ကြုံနေရသော ဖြစ်ရပ်များ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်ဆိုဖော်ပြသောအခါ ပရိသတ်က လက်ခံကြပါသည်။ ထိုသို့လက်ခံကြခြင်းသည် အလားတူဖြစ်ရပ်များ၏ ခိုင်မာမှုကို လက်ခံသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အလားတူဖြစ်ရပ်များဖြင့်သိရသော အသိကိုလည်း အသိနယ်ပယ်၌ မှန်ကန်သောအသိအဖြစ်

လက်ခံ၍ အလားတူဖြစ်ရပ်များကိုလည်း ပမာဏနယ်ပယ်၌ ခိုင်မာသော အထောက်အထားများအဖြစ် လက်ခံကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ဧတိဟျပမာဏ

ဧတိဟျပမာဏဆိုသည်မှာ လူမျိုးအလိုက် လက်ခံယုံကြည်ထားသော ထုံးစံများ၊ ဓလေ့များ၊ အစဉ်အလာများဖြစ်ပါသည်။ ဤလောကတွင် အခြားသောပမာဏများဖြင့် စံထိုး၍မရသောဖြစ်ရပ်များ များစွာရှိကြပါသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်မျိုးနှင့် ကြုံတွေ့သောအခါ မိမိတို့လက်ခံယုံကြည်ထားသော ထုံးစံများ၊ ဓလေ့များ၊ အစဉ်အလာများရှိပြီးဖြစ်နေပါက လက်ရှိကြုံတွေ့နေရသောဖြစ်ရပ်များကို မိမိတို့လက်ခံယုံကြည်ထားသည့် ထုံးစံများ၊ ဓလေ့များ၊ အစဉ်အလာများအတိုင်း လက်ခံကြပါသည်။ ယုံကြည်ကြပါသည်။ သိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူမျိုးအလိုက် လက်ခံယုံကြည်ထားသော ထုံးစံများ၊ ဓလေ့များ၊ အစဉ်အလာများကို မှန်ကန်သော အသိဉာဏ်ရရာရကြောင်း နည်းလမ်းကောင်းများအဖြစ် စာပေတွင် မှတ်တမ်း တင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လက်ရှိတွေ့ကြုံနေရသော ဖြစ်ရပ်များ၏အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မိမိတို့လက်ခံယုံကြည်ထားသော ထုံးစံများ၊ ဓလေ့များ၊ အစဉ်အလာများဖြင့် ကိုးကား၍တင်ပြသောအခါ ပရိသတ်က လက်ခံကြပါသည်။ ယုံကြည်ကြပါသည်။ ထိုသို့လက်ခံယုံကြည်ခြင်းသည် လူမျိုးအလိုက်လက်ခံယုံကြည်ထားသော ထုံးစံများ၊ ဓလေ့များ၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများ၊ ရိုးရာအစဉ်အလာများ၏ ခိုင်မာမှုကို လက်ခံယုံကြည်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လူမျိုးအလိုက် လက်ခံယုံကြည်ထားသော ထုံးစံများ၊ အစဉ်အလာများ၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများကို အထောက်အထားပြု၍ သိရသော အသိကိုလည်း အသိနယ်ပယ်၌ မှန်ကန်သောအသိအဖြစ် လက်ခံ၍ ယင်းထုံးစံစသည်များကိုလည်း ပမာဏနယ်ပယ်၌ ခိုင်မာသောပမာဏ တမျိုးအဖြစ် လက်ခံယုံကြည်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၉) သစ္စိကရဏပမာဏ

သစ္စိကရဏပမာဏဆိုသည်မှာ မဂ်ဉာဏ်ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဖြင့်သာ နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက်သိနိုင်ပါသည်။ အခြားပမာဏများဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက်မသိနိုင်ပါ။ ထို့ပြင် ဈာန်အဘိညာဉ်သမာဓိများကိုလည်း သစ္စိကရဏပမာဏ၌ ထည့်သွင်းရေတွက်နိုင်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထူးဆန်းသော တန်ခိုးဣဒ္ဓိကို ယင်းသမာဓိများဖြင့် တိုက်ရိုက်တွေ့ကြုံနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

နိဂုံး

လူသားသည် အားငယ်တတ်သော၊ ကြောက်လန့်တတ်သော သတ္တဝါတမျိုးဖြစ်ပါသည်။ အားငယ်ခြင်း၊ ကြောက်လန့်ခြင်းဆိုသည်မှာ ရာဂမကင်းမှု၊ ဒေါသမကင်းမှု၊ မောဟမကင်းမှုတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ရကား အကုသိုလ်သဘောရှိပါသည်။ အကုသိုလ်သဘောသည် အရဟာမဖြစ်သေးသရွေ့ကာလပတ်လုံး လူသားတို့၏နှလုံးအိမ်၌ ကိန်းနေကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ မိမိတို့အားထားကိုးကွယ်ရာကို မိမိတို့ဉာဏ်သက်ဝင်သလိုရှာဖွေခဲ့ကြပါသည်။ လူ့သမိုင်းအစအဦး၌ သဘာဝ ရေ၊ မြေ၊ တော၊ တောင်တို့ကို ကိုးကွယ်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသဘောကို ပိဋကတ်တော်၌ ဤသို့ဖော်ပြထားပါသည်——

ဗဟုံ ဝေ သရဏံ ယန္တိ၊ ပဗ္ဗတာနိ ဝနာနိ စ။
အာရာမရုက္ခစေတျာနိ၊ မနုဿာ ဘယတဇ္ဇိတာ။

(ဓမ္မပဒ-၁၄၊၁၈၈)

ဘယတဇ္ဇိတာ၊ ဘေးဘျမ်းတို့၏ ခြောက်လှန့်ခြင်းကို ခံရကုန်သော။ မနုဿာ၊ လူတို့သည်။ ဝေ၊ စင်စစ်အားဖြင့်။ ဗဟုံ၊ များစွာသော။ သရဏံ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုသို့။ ယန္တိ၊ ရောက်ကြကုန်၏။ ပဗ္ဗတာနိ စ၊ တောင်တို့ကိုလည်းကောင်း။ ဝနာနိ စ၊ တောတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အာရာမရုက္ခစေတျာနိ စ၊ အာရာမ်များ- သစ်ပင်များ - စေတီများတို့ကို လည်းကောင်း။ သရဏံ၊ ကိုးကွယ်ရာဟူ၍။ ယန္တိ၊ ဆည်းကပ်ကြကုန်၏။

ဤသည်မှာ သမိုင်းဦးခေတ်၏ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ဖြစ်ပါသည်။ ထို့နောက် လူသားတို့သည် မိမိတို့၏အမြင်(ဒိဋ္ဌိ)၊ မိမိတို့၏ ယုံကြည်မှု (သဒ္ဓါ)နှင့် မိမိတို့၏အသက်သွင်းမှု (စေတနာ)အရ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

အချိုးမျိုးကို ဆည်းကပ်ခဲ့ကြရာ ဝေဒခေတ်သို့ ရောက်ခဲ့ပါသည်။ ဝေဒခေတ်တွင် နတ်အမျိုးချိုးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ပါသည်။ ဝေဒခေတ်တွင် နတ်အမျိုးမျိုးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ကြရာတွင် ရိုးရိုးပူဇော်မှုကိုသာ အသုံးပြုခဲ့ကြပါသည်။

နတ်အမျိုးမျိုးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ကြရာ၌ ရိုးရိုးပူဇော်မှုဖြင့် မိမိတို့ တောင့်တအပ်သော ချမ်းသာသုခကို မရနိုင်ကြောင်း တွေ့ကြပါသည်။ ထိုအခါ ခမ်းနားကြီးကျယ်သော ပူဇော်မှုသို့ပြောင်း၍ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ကြပြန်ပါသည်။ ခမ်းနားကြီးကျယ်သော ပူဇော်မှုခေတ်ကို ဗြာဟ္မဏခေတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။

ခမ်းနားကြီးကျယ်စွာ ငွေကုန်လူပန်းခံ၍ နတ်များကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော်လည်း မိမိတို့မျှော်လင့်သော ချမ်းသာသုခကို မရနိုင်ကြပါပေ။ ထိုအခါ တောသို့ဝင်၍ တရားများကို ရှာခဲ့ကြပါသည်။ တရားကို ရှာယင်း မိမိတို့၏မိရိုးဖလာကိုးကွယ်မှုကိုလည်း မစွန့်နိုင်ကြသဖြင့် ယဇ်ပူဇော်မှုနှင့် သမထဘာဝနာပွားများမှုကို ထပ်တူပြု၍ တရားရှာကြပါသည်။ ဥပမာ အဿမေဓခေါ် မြင်းယဇ်ကို ပူဇော်သည့်အနေဖြင့် အာကာသကို မြင်းခေါင်းအဖြစ်လည်းကောင်း၊ နေမင်းကို မြင်း၏ မျက်လုံးအဖြစ်လည်းကောင်း၊ လေကို မြင်း၏ အသက်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ ပထဝီကို မြင်း၏ကိုယ်ထည်အဖြစ်လည်းကောင်း ဤသို့စသည်ဖြင့် သမထအာရုံနှင့် ယဇ်ပူဇော်မှုကို တသားတည်းပြုခဲ့ကြပါသည်။ ဤသို့ တသားတည်းပြုခြင်းမှာ သမာဓိကိုထူထောင်သည့်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ သမာဓိအားပြည့်အောင်ထူထောင်၍ "အပ္ပနာ"ခေါ် ဈာန်အဆင့်သို့ ရောက်သောအခါ ယဇ်ပူဇော်မှုနှင့် အာရုံသည် တသားတည်းဖြစ်သွားပါသည်။ ပထဝီ ပထဝီဟူ၍ စီးဖြန်းပါများသောအခါ မိမိအာရုံပြုရာ အရာအားလုံးသည် ပထဝီချည်း ဖြစ်သွားပါသည်။ ရေကို ပထဝီအဖြစ် အာရုံပြုလျှင်လည်း ရေသည် ပထဝီဖြစ်သွားပါသည်။ ရေသည် ပထဝီကဲ့သို့မာကြော၍ လမ်းလျှောက်သွားနိုင်ပါသည်။ ပထဝီကို ရေအဖြစ် အာရုံပြုလျှင်လည်း ပထဝီသည် ရေဖြစ်သွားပါသည်။ ရေကဲ့သို့

ငုပ်၍ ကူး၍ ရပါသည်။ ဤသည်ကို ဈာန်အဘိညာဉ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဈာန်အဘိညာဉ်သည် အာရုဏကခေတ်၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့ပါသည်။ တော၌ ယဇ်ပူဇော်မှုဖြင့် သမထဘာဝနာစီးဖြန်းခြင်းကို တသားတည်းပြုသော ခေတ်သည် အာရုဏကခေတ် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအာရုဏကခေတ်၌ ဗြဟ္မာကို သိခဲ့ကြပါသည်။

အာရုဏကခေတ်၌ သမာဓိစွမ်းဟုန်ကြောင့် အရာရာတိုင်းကို မိမိ အလိုရှိရာအာရုံနှင့် တသားတည်းပြုနိုင်သောအခါ ဗြဟ္မာကို တွေ့သည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အရာရာတိုင်းသည် ဗြဟ္မာဖြစ်ပါသည်။ ဝေဒခေတ်၊ ဗြာဟ္မဏခေတ်တို့၌ တွေ့ခဲ့ရသော နတ်အမျိုးမျိုးသည် မိမိတို့ဘာသာ မိမိတို့ရပ်တည်နိုင်သော နတ်များမဟုတ်တော့ပဲ ဗြဟ္မာ၏ အစိတ်အပိုင်းများ ဖြစ်လာပါသည်။ နောက်ဆုံးအရှိတရားမှာ ဗြဟ္မာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤအာရုဏကခေတ်၏ တရားအားထုတ်နည်းအရ ဗြဟ္မာကို သိရှိခဲ့ရသော်လည်း မိမိတို့တောင့်တသော ချမ်းသာသုခကို မရနိုင်ခဲ့ပါ။ မိမိတို့တောင့်တသော ချမ်းသာသုခဆိုသည်မှာ မအိုခြင်း၊ မနာခြင်း၊ မသေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မအိုခြင်း၊ မနာခြင်း၊ မသေခြင်းကိုရရှိရန်မှာ မိမိကိုယ်တိုင် ထာဝစဉ်ဗြဟ္မာဖြစ်နေရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အရာရာတိုင်းကို အာရုံမပြုတော့ပဲ အရာရာတိုင်းကို အရှိတရားအဖြစ် မသတ်မှတ်တော့ပဲ မိမိအတ္တကို အာရုံပြုလာပါသည်။ ထိုအခါ မိမိ၏ အတ္တကို တွေ့လာပါသည်။ မိမိ၏အတ္တသည် ဗြဟ္မာ၊ ဗြဟ္မာသည် မိမိ၏ အတ္တ၊ အတ္တနှင့်ဗြဟ္မာသည် တခုတည်း။ယင်းသည်သာ အရှိတရား၊အခြားသော သက်ရှိသက်မဲ့အားလုံးသည် အထင်တရားများဖြစ်သည်။ ဤသို့ သဘောပေါက်ခဲ့ပါသည်။ အတ္တနှင့်ဗြဟ္မာကို တခုတည်းအဖြစ်သိသော ခေတ်ကို ဥပနိသျှဒ်ခေတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် အတ္တကို တွေ့ခဲ့ပါသည်။

ဥပနိသျှဒ်ခေတ်တွင် အတ္တကိုတွေ့သော်လည်း လူတို့သည် မိမိတို့ တောင့်တသော ချမ်းသာသုခကို မရနိုင်ခဲ့။ ထိုအခါ သမထဘာဝနာ ပွားများမှုကို အလေးမထားတော့ပဲ "တပ" ခေါ်ပြင်းထန်သော အကျင့်

ကို ကျင့်ခဲ့ပါသည်။ ပြင်းထန်သော အကျင့်ကိုကျင့်သော ခေတ်သည် တိတ္ထိယခေတ်ဖြစ်ပါသည်။ တိတ္ထိယခေတ်ကို ကျော်လွန်သောအခါ ဗုဒ္ဓ-ခေတ်သို့ ရောက်လာမည်ဖြစ်ပါသည်။

ပြင်းထန်သော အကျင့်ကို ကျင့်သော်လည်း လူတို့သည် မိမိတို့မျှော်လင့်ထားသော မသေခြင်းတရားကို မတွေ့နိုင်သောအခါ ပြင်းထန်သော "တပ"အကျင့်ကို စွန့်လွှတ်လိုက်ပါသည်။ အလောင်းတော် သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားသည် ဝေဒခေတ်မှ ဥပနိသျှဒ်ခေတ်အထိကာလအတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ကျင့်စဉ်များကို အစွန်းတဘက်ရောက် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂကျင့်စဉ်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ တိတ္ထိယခေတ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော "တပ"ကျင့်စဉ်များကို အစွန်းတဘက်ရောက် အတ္တကိလမထာနုယောဂကျင့်စဉ်အဖြစ်လည်းကောင်း သတ်မှတ်ပြီး ပယ်စွန့်လိုက်ပါသည်။ ကျင့်စဉ်(၂)မျိုးလုံးသည် အသွင်တမျိုးမျိုးဖြင့် အတ္တဝါဒ၌ အခြေတည်ပါသည်။ ထိုဖြစ်၍သာ ယင်းကျင့်စဉ် (၂)မျိုးဖြင့် မအိုရာ၊ မနာရာ၊ မသေရာဖြစ်သော အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်မပြုနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အစွန်းတဘက်ရောက်ကျင့်စဉ်(၂)မျိုးကို ပယ်စွန့်ပြီးနောက် အနတ္တဝါဒ၌ အခြေတည်၍ မဇ္ဈိမပဋိပဒါခေါ် ဝိပဿနာကျင့်စဉ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ ဝိပဿနာကျင့်စဉ်ကို ကျင့်သုံးခြင်းအားဖြင့် သစ္စာလေးပါးမြတ်တရားကို ပိုင်းခြားထင်ထင် ကိုယ်တော်တိုင် ထိုးထွင်း၍သိတော်မူပြီးနောက် သဗ္ဗညုဘုရားရှင်အဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူခဲ့ပါသည်။ အမှန်အားဖြင့် ဝိပဿနာကျင့်စဉ်သည်သာ မအိုရာ၊ မနာရာ၊ မသေရာဖြစ်သော အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုစေနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ဝိပဿနာကျင့်စဉ်ဟူသည် ဘုရားရှင်တို့ ပွင့်ထွန်းပေါ်ပေါက်လာသော အခါ၌သာ ထင်ရှားလာသည့် ကျင့်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓခေတ်၌သာ ဝိပဿနာကျင့်စဉ်ကို ရကောင်းသောကြောင့် ဝိပဿနာ ဘာဝနာခေတ်ကို ဗုဒ္ဓ-ခေတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဤနေရာ၌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါများသည်လည်း ဝိပဿ-နာဘာဝနာကိုသာ ကျင့်သုံးရသောကြောင့် ယင်းတို့၏ ခေတ်ကိုလည်း ဗုဒ္ဓခေတ်၌ပင် ထည့်သွင်းရေတွက်နိုင်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလ၌ ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကျင့်စဉ်များနှင့်သမထ ဘာဝနာကျင့်စဉ်များ ရှိသည်မှာ မှန်ပါ၏။ သို့ရာတွင် ထိုကျင့်စဉ်များ သည် သံသရာလည်ရေးသို့ ရှေးရှုသည့် အတ္တဝါဒကျင့်စဉ် (ဝဋ္ဋဘိမုခ) များသာဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုကျင့်စဉ်များကို ဗုဒ္ဓခေတ်၌ ထည့် သွင်းရေတွက်ခြင်းမပြုပဲ သံသရာမှ ထွက်မြောက်ရေးသို့ ရှေးရှုသည့် အနတ္တဝါဒကျင့်စဉ်ဖြစ်သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကျင့်စဉ်နှင့် သမထ ဘာဝနာကျင့်စဉ်(ဝိဝဋ္ဋာဘိမုခ)တို့ကို ဗုဒ္ဓခေတ်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ပါ သည်။ ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကျင့်စဉ်များနှင့် သမထဘာဝနာကျင့်စဉ် များကို ဗုဒ္ဓ၏ အလိုတော်ကျအတိုင်း ကျင့်သုံးမည်ဆိုလျှင် သံသရာမှ ထွက်မြောက်ရေးသို့ ရှေးရှုရန် လိုအပ်ပါသည်။ သို့မှသာ ဗုဒ္ဓခေတ် ကျင့် စဉ်များဟူသောအမည်ကို ခံယူနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ထို့အပြင် အထွေထွေ ပေါ်သုတအနေဖြင့် သိထားနိုင် လောက အမြင်များ၊ အယူဝါဒများနှင့် ပမာဏများရှိကြပါသည်။ ယင်းတို့သည် ဗုဒ္ဓခေတ်မတိုင်မီကာလအတွက်လည်း အသုံးဝင်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓခေတ်အတွက် လည်းအသုံးဝင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓခေတ်အတွက်သာ ဗုဒ္ဓ၏ သွန်သင် ချက်အတိုင်း အနတ္တဝါဒရှုထောင့်မှ အသုံးပြုရန်ဖြစ်ပါသည်။

ဤမျှသော စကားစဉ်များဖြင့် "အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်" စာအုပ်သည် ပြီးဆုံးခြင်းသို့ရောက်ပါသည်။ ဤစာအုပ်၏ အခြေခံအကျ ဆုံးသော အနက်မှာ "စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို ရရှိရေးအတွက် အမြင်များ၊ အယူဒါဒများ၊ ပမာဏများနှင့် ကျင့်စဉ်များကို အနတ္တဝါဒ ရှုထောင့်မှ သုံးသပ်၍ မဇ္ဈိမ ပဋိပဒါကျင့်စဉ်အရ အသုံးချသင့်ပါကြောင်း နှင့် ထိုကဲ့သို့ အသုံးချမှသာ စစ်မှန်သော ချမ်းသာသုခကို မလွဲမသွေ ရနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း"ဟူ၍ ဖြစ်ပါသတည်း။

❖❖❖❖❖

ကျမ်းကိုးစာရင်း

(က) ပါဠိစာပေများ

(၁) ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာများ

(၂) မြန်မာပြန်ပိဋကတ်တော်များ

(ခ) မြန်မာစာပေများ

(၁) ဝိပဿနာရှုနည်းကျမ်း– မဟာစည် ဆရာတော်ကြီး (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)

(၂) ဝေဠုဝတီဝိပဿနာ– မြောင်းမြမြို့၊ ဝေဠုဝတီဆရာတော်

(၃) ဘုမ်ကျဉ်းဝိပဿနာနည်း– ဓမာ်လမြိုင်မြို့၊ ရွှေပရိယတ္တိဆရာတော်

(၄) ဇမြူတေလုပ်ရပ်ကျမ်း– ဦးဗိုလ်မောင်(ကျမ်းပြုမှူး)

(၅) သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ–အရှင်ဇနကာဘိဝံသ

(၆) မဟာဗုဒ္ဓဝင်– အရှင်ဝိစိတ္တသာရာဘိဝံသ၊ တိပိဋကဓရ၊ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိက

(၇) ရသစာပေ၏ရသ– ဦးရွှေအောင်၊ မဟာဝိဇ္ဇာ (သက္ကတ) ဝဋ္ဋသကာနှင့် သိရောမဏိ

(၈) ပရမတ္ထသံခိပ်ဋီကာ
လယ်တီပဏ္ဍိတ ဆရာဦးမောင်ကြီး

(၉) ပရမတ္ထသံခိပ်ကျမ်း– လယ်တီဆရာတော်

(ဂ) သက္ကတစာပေများ

(၁) ဒွါဒသ ဥပနိသျှဒ်း၊ ဆွာမိဝိဒျာနန္ဒဂိရိ မဟာမဏ္ဍလေသွရ

(၂) ဆန္ဒောဂျဥပနိသျှဒ်၊ ဆွာမိဆွဟာနန္ဒ

(၃) ဗြဟ္မသူတြ သင်္ကရဘာသျ

(၄) ဂေါဍပါဒီယ ကာရိကာ

(၅) ရိဂ်သူက္တဝေဇယန္တီ၊ H.D.Velankar

(၆) ပဗန္ဓရတနာကရ Dr. Ramesachandra Sukla M.A.ph.D.

(ဃ) အင်္ဂလိပ်စာပေများ

(1) The philosophy of the Upanishadsby Dr. Rādhākrisnan

(2) The Religion of the Buddha and its Relation to Upanisadic thought by Bahadur Mal,M.A.

(3) Reflections on Hinduism by Swami yatiswarānanda.

(4) The Central Philosophy of Buddhism by T.R.V Murti M.A.D.Litt.

(5) An Introduction to Sankara's theory of Knowledge by N.K. Devaraja, M.A. D.Phil, D.Litt.

အတ္တဝါဒမှ အနတ္တဝါဒသို့ ခရီးစဉ်

မှတ်သားဖွယ် အကြွေးရာခြင်း

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အကုသိုလ်သစ္စာနှင့် အကျင့်များ	၁၈၃
အကုသိုလ်သော်ပင် မှီဝဲအပ်	၂၅၆
အကျင့်	၁၄၂
အကျိုးပယ်ဝါဒ	၄၈၆
အကျိုးပေးစက်ဝိုင်း	၂၁၃
အကျိုးမဲ့	၂၁၅
အကြောင်းအကျိုး ပယ်ဝါဒ	၄၈၆
အကြောင်းအကျိုးမဲ့	၂၀၃
အကြောင်းပယ်ဝါဒ	၄၈၆
အချာတိ	၅၆
အခြေခံပိုင်း	၄၃၃
အဂ္ဂိသုဒ္ဓိ	၁၅၀
အစုန်အား	၃၈၄
အစုန်တရား	၃၀၇
အစုန်လမ်း	၁၅၈
အစုန်သဘာဝ	၁၅၁
အစွန်းရောက်တရားများ	၁၃၆

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အစွန်းရောက်နည်း	၂၅၃
အဆင်း	၂၇၀
အဆန်အား	၃၈၄
အဆန်တရား	၃၀၇
အဆန်သဘာဝ	၁၅၁
အဇ	၇၄
အဇာတဝါဒ	၄၀၆
အဇိတကေသကမ္ဗလ	၁၆၅၊ ၂၁၅
အဇ္ဈတ္တသိဝါဒ	၅၂
အညထာချာတိ	၅၀
အညာဏ	၅၆
အညာဏဝါဒီ	၂၂၈
အတက်	၂၇၀
အတက္ကာဝစရ	၁၆း၊ ၁၆၈
အတ္တ	၇၂၊ ၇၆၊ ၂၃၀
အတ္တကိလမထ	၁၃၆
အတ္တကိလမထအကျင့် ပြိုင်ခြင်း	၁၅၆
အတ္တကိလမထကျင့်စဉ်	၂၄၇
အတ္တကိလမထခေတ်စားလှ	၁၅၆

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အတ္တကိလမထာနုယောဂ	၄၀၂
အတ္တကိလမထာနုယောဂဝါဒ	၅၁၀
အတ္တနှင့်ပြဟ္မာ မှန်ရိပ်ဥပမာ	၁၀၅
အတ္တဝါဒ	၄၉၇
အတ္တဝါဒကျင့်စဉ်	၅၂၇
အတ္တသဂ်ဟ	၈၇
အတ္တသညာ	၄၂၄
အတ္တသိ	၃၅၁
အတ္တဟူသည်	၁၀၃
အထင္ဗဝေဒ	၁၂
အတ္ထနှင့်ကာမ	၂၁၈
အတ္ထာပတ္တိပမာဏ	၅၁၈
အထင်ရှိတရား	၄၈
အထွတ်တင်ခြင်း	၃၂၅
အဓမ္မ	၈၆
အဓမ္မယလဒ္ဓ	၄၄၅
အဓိစိတ္တ	၃၂၅၊၄၂၂
အဓိပညာ	၃၂၅၊၄၂၂
အဓိပတိ	၄၂၀
အဓိမုတ္တိ	၄၆၈
အဓိသီလ	၃၂၅၊၄၂၂
အနတ္တဝါဒ	၅၀၃
အနတ္တဝါဒကျင့်စဉ်	၅၂၇

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အနတ္တသိ	၃၅၂
အနန္တ	၄၁၄၊၅၀၂
အနန္တ(၂)မျိုး	၃၉၉
အနန္တနှင့် အန္တ	၃၉၁
အနိစ္စအသံ	၁၂
အနိန္ဒြိတသီလ	၃၃၈
အနိဗ္ဗစနီယချုတိ	၆၄
အနိဗ္ဗစနီယဝါဒ	၄၈၅
အနုတ်ဝါဒ	၅၁၀
အနုပလဒ္ဓိပမာဏ	၅၁၉
အနုပါဒ်အတ္တ	၅၀၅
အနုဗန္ဓနာ	၃၂၈
အနုဘာဝသိဒ္ဓ	၆၂
အနုမာနဉာဏ်	၅၁၆
အနုမာနပမာဏ	၅၁၅
အနုမာနသိဒ္ဓ	၃၇၉
အနုလောမဉာဏ်	၂၉၀
အနုသယ	၄၆၈
အနုသယအဆင့်	၃၉၅
အနုသယအဆင့်ကိလေသာ	၂၇၃
အနုသယကိလေသာ	၃၁၆၊၄၁၂
အနုသယမျက်လုံး	၄၆၃
အနုသောတဂါမီ	၃၁၃
အန္တ	၅၀၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အန္တလိက္ခဋ္ဌာနိက	၁၀
အန္တောသယာမိ	၅၀၀
အန္တယဉာဏ်	၃၀၂
အပဋ္ဌိပတ္တိ	၅၂၀
အပ္ပနာအလှ	၄၇၃
အပ္ပနာသမာဓိ	၃၅၆
အပ္ပမာဒ	၄၂၃
အပေါင်းဝါဒ	၅၁၀
အဘာဝ	၄၀၇
အဘိဇ္ဈာ	၄၀၄
အဘေဒဉာဏ်	၈၁-၂
အဗျတ္တ	၅၀၀
အဗျာပါဒ	၃၇၃၊၃၉၅
အမတ	၉၃၊၉၉၊၂၃၈
အမာနုသီရတိ	၄၃၆
အမည်ခံအသိ	၈၁
အမြင်	၄
အမြင့်ဆုံးသစ္စာတရား	၆
အမြတ်ဆုံး	၄၀၂
အမြူတေ တရား(၇)ပါး	၂၂၆
အမြုံမ၏သား	၆၈
အမှောင်	၁၅၂
အမှားသိ	၁၀၈
အမှန်မသိဝါဒ	၅၈
အမှန်ရှိတရား	၄၈

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အမှန်သိ	၁၀၈
အယူဝါဒ	၄၇၉
အယူဝါဒ (၄)မျိုး	၁၈၈
အယူတ်ဆုံး 'ယော့ဂ'	၄၀၂
အယောင်ဆောင်သူအတွက် ဒုစရိုက်မရှိ	၄၇၆
အရိပ်ပိုင်း	၆၄
အရိုးဆုံးနှင့် အဆန်းဆုံး တရား	၅၀၀
အရှိ	၇၃
အရှိကို မရှိက ဖုံးကွယ်	၆၉
အရှိတရား	၇၇
အရှိတရား (၂)မျိုး	၄၁၃
အရှိနှင့် အသွင်	၄၈၂
အလာတစက္က	၄၈၈
အလင်း	၁၅၂
အလင်းတို့၏ အလင်း	၇၁
အလင်းနှင့် အမှောင်	၄၅၈
အလုပ်ကို မစွန့်ရ	၈၈
အဝစ္ဆေဒဝါဒ	၄၇၉
အဝိဇ္ဇာ	၅၀၊၁၈၇၊၂၃၈
အဝိဇ္ဇာအနက်	၄၉
အဝိဇ္ဇာထက်မှောင်သော ဝိဇ္ဇာမျိုး	၁၀၉
အဝိဇ္ဇာဝါဒ	၅၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အ]	
အဝိဇ္ဇာဟူသည်	၆၇
အသမ္မောဟသမ္ပဇည	၃၄၇
အဿမေဓ	၃၀
အသိ	၇၄၊၁၄၂၊၃၁၄
အသိကိုယ်ထည်	၈၁
အသိချင်းမတူ	၇၄
အသိဉာဏ်(၃)ဆင့်	၃၃
အသိတုံး အသိခဲ	၇၂
အသက်ဇီဝ	၁၆၁
အသက်သွင်းမှု	၄
အသတ်ချာတိ	၅၄
အသွင်ပြောင်းဆင်းရဲ	၄၅
အဟောသိကံ	၄၂၅
အပ်စူးလျှင် အပ်နှင့်ပင် ထွင်	၆၃၊၃၁၂၊၄၁၁
အိမ်ထောင်ပြုခြင်း	၁၄၃
အိမ်ထောင်သည်ဘဝ	၁၄၈
အိပ်မက်အတွေ့အကြုံ	၆၀
အိပ်မက်အသိ	၂၃၁
[အာ]	
အာစာရဒဿန	၄၇၁
အာတာပီ	၃၄၂
အာတ္တချာတိ	၅၃
အာတ္တဉာဏ်	၃၄

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[အာ]	
အာစတ္တဝိဒ်	၃၃
အာတ္တ	၃၆
အာတ္တနှင့် မာယာ	၄၈
အာတ္တသိ	၃၄
အာဒီနဝဉာဏ်	၂၉၀
အာနန္ဒ	၇၇၊၁၁၁
အာဘာဿရဝါဒ	၄၈၂
အာဘူ	၁၅
အာရညကခေတ်	၃၀၊၅၂၅
အာရမ္မဏာဿနု	၃၀၅
အာရမ္မဏနီဝရဏ	၄၁၈
အာရမ္မဏာနုသယ	၂၅၈၊၃၁၄၊ ၃၈၂
အာရာမ	၄၃၄
အာဝါသသုဒ္ဓိ	၅၅၇
အာသယ	၄၆၈
အာသဝ	၃၉၆
အာဟာရသုဒ္ဓိ	၁၅၇
[ဣ]	
ဣဒ္ဓိပါဒ်	၄၃၀
ဣဒ္ဓိဟူသည်	၄၃၀
ဣန္ဒြေ	၄၃၁
ဣသိ	၁၃၉၊၁၄၄
ဣသိယည	၁၄၄-၅
ဣဿရနိမ္မာနဒိဋ္ဌိ	၃၇၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဥ]	
ဥဂ္ဂဟနိမိတ်	၃၅၃
ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ	၃၇၂
ဥစ္ဆေဒဝါဒ	၄၉၃
ဥစ္ဆေဒဝါဒီ	၁၆၄၊ ၂၂၅
ဥဒကသုဒ္ဓိ	၁၅၇
ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်	၂၈၉
ဥပစာအလှ	၄၇၃
ဥပစာရသမာဓိ	၃၅၅
ဥပဋ္ဌာနကိစ္စ	၃၃၆
ဥပဋ္ဌာနသတိ	၃၄၃
ဥပဓိ	၂၀၆
ဥပဓိသမ္ပတ္တိ	၄၄၉
ဥပနိသျှဒ်	၃၂
ဥပနိသျှဒ်၏ယုံကြည်မှု	၄၄
ဥပနိသျှဒ်ကျမ်း	၃၃
ဥပနိသျှဒ်ခေတ်	၅၂၅
ဥပနိသျှဒ်ပညာရှင် သွန်သင်ချက်	၈၇
ဥပပတ္တိသုဒ္ဓိ	၁၅၇
ဥပမာနပမာဏ	၅၁၆
ဥပါဒါနကာရဏ	၆၇
ဥပါဒါန်	၄၀၂၊ ၄၀၇
ဥပါသနာ	၉၁
ဥပေက္ခာ	၄၆၂
ဥဘတောဝုဋ္ဌာန	၃၅၁

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဥ-ဧ]	
ဥဘယ	၄၀၇
ဦးခေါင်းပိုင်း	၄၃၃
ဦးတည်ချက်	၃၉
ဥုံအက္ခရာ	၉၀
ဧက	၁၅
ဧကတ္တ	၄၉၅
ဧတိဟျပမာဏ	၅၂၁
ဧယင်လွဲဥပမာ	၃၂၉
ဧဝံဓမ္မတာ	၄၉၅
[ဩ]	
ဩဇာ	၃၉၇
[က]	
ကတ္တား	၂၆၃
ကမ္မ	၂၁၊ ၄၇၊ ၂၂၂
ကမ္မကဏ္ဍ	၂၂၊ ၃၁
ကမ္မကဏ္ဍခေတ်	၁၁၈
ကမ္မနှင့် ဝိပါက	၃၁၇
ကမ္မပဝတ္တနှင့် ဝိပါကပဝတ္တ	၃၁၉
ကမ္မယောဂ	၇၊ ၈၄-၈
ကမ္မယောဂကို ပြုပြင် အသုံးပြုခြင်း	၉၅
ကမ္မယောဂခေတ်	၈၅
ကမ္မလမ်းစဉ်	၂၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[က]	
ကမ္မဝဋ္ဋနှင့် ဝိပါကဝဋ္ဋ	၃၁၉
ကမ္မသန္တတိနှင့် ဝိပါကသန္တတိ	၃၁၉
ကမ္ဘာဒလာက၏ အနှစ်သာရ	၉၀
ကရုဏာ	၄၆၃
ကာမ	၄၇
ကာမတဏှာ	၁၂၄
ကာမသုခလ္လိက	၁၃၆
ကာမသုခလ္လိကကျင့်စဉ်	၂၄၁
ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ	၄၂၁
ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ ဝါဒ	၅၀၉
ကာယကံရှင်	၃၀၀
ကာရက	၄၀၆
ကာလ	၉၀၊ ၁၀၂၊ ၂၀၆
ကာလလွန်	၇၃၊ ၃၇၆
ကာလဝိမုတ္တ	၂၄၃
ကာလသမ္ပတ္တိ	၄၄၀
ကိစ္စဉာဏ	၃၀၅
ကိရိယာနှင့် ကိရိယာဖလ	၃၁၉
ကိလေသဝဋ္ဋ	၂၇၃
ကိလေသာဝရဏ	၄၁၇
ကုသိုလ်သုစရိုက်	၄၂၅
ကုသိုလ်သော်ပင် ယှဉ်အပ်	၂၅၅

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[က]	
ကူဋဋ္ဌာယီ	၄၉၂
ကံ	၂၆၃၊ ၄၅၂
ကံ၏အကျိုးဆက်	၁၉၅
ကံ၏အကျိုးရင်း	၁၉၅
ကံမဲ့	၁၀၉
ကံယာဉ်	၉၆
ကံလမ်းစဉ်	၉၄
ကံလမ်းစဉ်ကိုအသစ်ပြုပြင်	၉၄
ကြတု	၄၇
ကြီးမြတ်သော ပူဇော်ခြင်း	၁၄၃
ကြိုးကို မြွေထင်	၅၀
ကြိုးနှင့် မြွေဥပမာ	၅၁
ကောင်းမှုပြုဖက်	၁၄၃
ကောင်းသော လုပ်ငန်း	၂၂၂
ကြောင်းကျိုးဆက်	၉၀
ကြောင်းကျိုးဆက်လွန်	၇၄
ကြောက်စရာအကောင်းဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်	၄၃၂
ကိုယ်ထည်ပိုင်း	၄၃၃
[ခ]	
ခန္တီသံဝရ	၃၄၀
ချမ်းမြေ့ခြင်း	၇၅
ချမ်းမြေ့ပုံခြင်းမတူ	၇၆
ချမ်းသာခြင်း	၁၁၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ခ]	
ချမ်းသာသုခ ရကြောင်း	၄၅၁၊၄၅၅
ခံယူချက်သာ အဓိက	၈၈
ခွဲဝေခြင်းဆိုသည်မှာ	၈၉
[ဂ]	
ဂဏနာ	၃၂၇
ဂတိ	၂၀၆
ဂတိသမ္ပတ္တိ	၄၄၉
ဂန္ထ	၄၀၃
ဂဟဋ္ဌ	၁၄၃
ဂုရုကုလ	၁၄၉
ဂေါစရသမ္ပဇည	၃၄၃
ဂေါတြဘုဉာဏ်	၂၉၉
ဂုဏ်ယူစရာမျက်နှာပြင်	၄၆၄
[စ]	
စတုကောဋိ	၁၆၉
စရိတ	၄၆၈
စရိတဒဿန	၄၇၄
စရိုက်	၄၇၄
စလ	၄၀၇
စာပေသိအားမကိုးလောက်	၈၀
စားပွဲဥပမာ	၃၄၇
စိတ္တဝိလာသဝါဒ	၄၈၈
စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ	၃၄၅
စိတ်	၁၁၁
စိတ်အသစ်အကြေး စိတ်ဖြင့်ဆေး	၅၁၂
စိတ် ဉာဏ် ဝိညာဏ်	၇၀
စူဠသောတာပန်	၃၂၆
စေတနာ	၄၇၈
စေတသိက	၅၆၈
စုန်သူ	၁၃၄
စက်ဆုပ်စရာမျက်နှာပြင်	၄၆၄
စစ်မှန်သောချမ်းသာသုခ	၂၃၇
စွန့်လွှတ်လိုခြင်း	၁၅၁
[ဆ]	
ဆရာရှိမှ အသိဉာဏ်ရ	၃၃
ဆင်းရဲခြင်း၏အကြောင်း	၄၅၅
ဆန်သူ	၁၃၄
ဆေးကြောင့်ဖြစ်သော ရောဂါ	၄၃၂
ဆောင်ခြင်း	၃၂၄
ဆွဲငင်အား	၃၉၃
ဆွဲငင်အားစက်ဝိုင်း	၂၁၃
[ဇ၊ ဈ]	
ဇဟာဇဟနည်း	၁၁၀
ဇိန	၂၃၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဇ-ဈ]	
ဇီဝ	၇၆၊၁၀၇
ဇီဝနှင့် အတ္တအထူး	၇၆
ဇောအပြန်	၄၅၃
ဈာန်	၄၁၉
[ဉ]	
ဉာဏ	၂၁
ဉာဏကမ္ဘာ	၂၁၊၃၁
ဉာဏကမ္ဘာခေတ်	၁၂၀
ဉာဏယောဂ	၇၊၉၂၊၉၇
ဉာဏယောဂခေတ်	၈၅
ဉာဏလမ်းစဉ်	၂၂
ဉာဏသံဝရ	၃၄၀
ဉေယျာဝရဏ	၄၁၇
[ဌ]	
ဌပနာနည်း	၃၅၈
[တ]	
တက္ကဒဿန	၄၆၉
တက္ကာဝစရ	၁၆၁၊၁၆၈
တကယ်ရှိသောအရာ	၆၅
တဏှာချက်လုံး	၄၆၂
တတိယမျက်လုံး	၄၅၇၊၄၆၃
တတ္တွဒဿန	၄၆၇

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[တ]	
တပ	၁၁၈၊၁၂၄
တပကျင့်စဉ်၏ရည်ရွယ်ချက်	၁၃၄
တပကျင့်သူများ	၁၃၉
တပ-ဝေါဟာရ	၁၂၄
တရားအားထုတ်သိ	၈၁
တရားကျင့်ဖက်	၁၄၃
တရားထူး ၁၀-မျိုး	၄၃၅
တရားသစ်တမျိုး	၂၀၄
တိတ္ထိယ	၁၁၇
တိတ္ထိယခေတ်	၂၃၉၊၅၂၆
တိသန္ဓိ	၄၀၃
တောနေသူတော်စင်	၁၄၀
တံခါးစောင့်ဥပမာ	၃၂၉
တပ်မှူးစေတနာ	၂၂၂
တန်းလန်းကျန်ခြင်း	၂၄၇
[ထ]	
ထေရဝါဒဘုရား	၁၆၇
ထေရဝါဒသစ္စာ	၁၇၈
ထိရ	၄၀၇
ထူလသရီရ	၁၆၅
[ဒ]	
ဒလိဒ္ဒ	၄၅၀
ဒဿန (၄)ဂိုဏ်း	၁၆၁

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဒ]	
ဒဿနမေးခွန်းများ	၁၆၀
ဒဿနရေသောက်မြစ်ကြီး	၂၃၃
ဒါနမှု	၂၁၂
ဒိဂမ္ဗရဂိုဏ်း	၂၃၃
ဒိဋ္ဌိ	၄၇၈
ဒိဋ္ဌိစေတသိက်	၂၉၃
ဒိဋ္ဌိမျက်လုံး	၄၆၂
ဒုက္ကရသဒ္ဓိ	၁၅၄
ဒုက္ခ	၃၉
ဒုက္ခ၏အကြောင်း	၄၆
ဒုက္ခ၏ချုပ်ငြိမ်းရာ	၆၇
ဒုက္ခနှင့် သုခ	၇၃
ဒုက္ခသစ္စာ	၂၄၀
ဒုဒ္ဒသ	၃၇၅
ဒေဝ	၁၄၄
ဒေဝယည	၁၄၄
ဒေသ	၉၈၊၁၀၅
ဒေသဝိမုတ္တ	၂၄၃
ဒေသလှန်	၇၃၊၃၇၆
ဓုဋ္ဌာနိက	၁၀
[ဓ]	
ဓမ္မ	၈၆
ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ်	၃၂၀
ဓမ္မတာ	၃၇၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဓ]	
ဓမ္မဗျာပါရ	၃၃၄
ဓမ္မသဘော	၂၇၁
ဓမ္မသိ	၃၁၄၊၃၈၆
ဓမ္မိယာလဒ္ဓ	၄၄၅
ဓာတ်ပေါင်း	၂၁၆
[န]	
နတ္ထိ	၃၃၇
နန္ဒိ	၄၃၇
နပိုလီယံဖြစ်ကြောင်း ကြေငြာသူ	၄၅၆
နရ	၁၄၆
နရယည	၁၄၇
နာနတ္တ	၄၉၅
နိကာမဂမ မှ	၈၅
နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ	၂၃၂
နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တဂိုဏ်း	၁၆၂
နိဂဏ္ဌ	၅၀၀
နိဂ္ဂဏ္ဌ	၄၈၁
နိစ္စ	၆၈
နိစ္စအသံ	၁၂
နိစ္စတရား	၁၉၂
နိစ္စသညာ	၄၂၃
နိဒ္ဒိတဿီလ	၃၃၈
နိဗ္ဗာန်	၃၇၄

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[န]	
နိဗ္ဗာန်နှင့်သံသရာ	၃၉၀
နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်	၂၉၀
နိမိတ္တ	၂၅၁၊၂၆၄
နိမိတ္တကာရဏ	၆၇
နိမိတ္တဝုဋ္ဌာန	၃၈၁
နိယတဂတိ	၃၂၆
နိယတိ	၂၀၅
နိရဝယဝ	၆၈
နိရောဓသစ္စာ	၂၄၀
နိဝါသီ	၄၀၆၊၅၀၀
နီဝရဏ	၄၁၇
နေနှင့်ညဉ့်	၄၅၈
နောက်တိုးတရား	၄၀၁
နောက်ပိုင်းမူလ	၂၆၇
[ပ]	
ပကတိ	၁၆၃
ပကတိမျက်လုံး	၄၅၆
ပကုဓကစ္စာယန	၂၂၅
ပစ္စက္ခဉာဏ	၃၅၁
ပစ္စက္ခဉာဏ်	၃၀၂၊၅၁၆
ပစ္စက္ခနှင့် သစ္ဆိကရဏ	၃၀၁
ပစ္စက္ခပမာဏ	၅၁၄
ပစ္စက္ခသိ	၅၇
ပစ္စက္ခသိဒ္ဓ	၃၇၈

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ပ]	
ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်	၃၂၀
ပစ္စုပဋ္ဌာန်	၃၆၅
ပဉ္စမဟာဝတ္တ	၂၃၃
ပညာအဆင့်	၂၁၂
ပဋိပက္ခအစွန်း	၂၅၃၊၂၅၈
ပဋိပတ္တိအသိ	၃၇၈
ပဋိဗိမ္ဗဝါဒ	၄၈၁
ပဋိဘာဂနိမိတ်	၃၅၅
ပဋိသင်္ခါဉာဏ်	၂၉၀
ပဋိသောတဂါမီ	၃၁၃
ပထဝီဋ္ဌာနိက	၉
ပဒဋ္ဌာန်	၃၆၅
ပဓာနလမ်းစဉ်	၉၀
ပပဉ္စမျက်လုံး	၄၆၃
ပမာဏ	၆၀
ပမာဏဒဿန	၄၆၈
ပမာဏများ	၁၆၇၊၅၁၃
ပမာတာ	၆၀
ပမာဒ	၄၂၃
ပမေယျ	၆၀
ပယောဂ	၂၀၆
ပယောဂသမ္ပတ္တိ	၄၅၀
ပရတောသိဒ္ဓ	၄၆၅
ပရမတ္ထတပါး	၆၈
ပရမတ္ထသစ္စာ	၅၀၊၁၃၈

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ပ]	
ပရဝါဒီ	၄၀၉
ပရိကမ္မနိမိတ်	၃၅၃
ပရိကမ္မသမာဓိ	၃၅၃
ပရိဏာမဝါဒ	၄၈၄
ပရိဏာမိ	၄၉၂
ပရိဗ္ဗာဇက	၁၅၁
ပရိဗိုဇ်	၁၃၉၊၁၄၀
ပရိယတ္တိအသိ	၃၇၈
ပရိယုဋ္ဌာနအဆင့်	၃၉၅
ပဝတ္တ	၂၅၀၊၂၆၃
ပဝတ္တိဝုဋ္ဌာန	၃၈၃
ပဟောဋ္ဌိလူသား	၃၈၈
ပိတု	၁၇၅
ပိတုယည	၁၄၆
ပုဂ္ဂလဗျာပါရ	၃၃၄
ပုဂ္ဂိုလ်သဘော	၂၇၁
ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသိ	၃၁၄
ပုဂ္ဂိုလ်သိ	၃၈၆
ပုရိသ	၁၆၄
ပုရိသတန္တြ	၂၀၈၊၄၆၇
ပူရဏကဿပ	၁၈၈
ပြတီက	၃၀၊၃၇
ပတ်ဝန်းကျင်	၂၆၂
ပန်းတိုင်	၇၃
ပန်းတိုင်နှင့်ခရီးလမ်း	၉၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ပ]	
ပိုက်ကွန်တွင်းမှ ငှက်ငယ်ဥပမာ	၁၃၅
ပြင်ဆင်မှုတရား	၃၄
[ဖ]	
ဖလ	၄၇
ဖုဿနာ	၃၂၈
ဖန်ဆင်းရှင်	၆၅
ဖောင်ဥပမာ	၂၅၅
[ဗ]	
ဗုဒ္ဓ	၇၄
ဗုဒ္ဓခေတ်	၅၂၆
ဗုဒ္ဓခေတ်အာနာပါန	၃၅၁
ဗောဇ္ဈင်	၄၃၃
ဗောဓိပက္ခိယ	၄၂၁
ဗျဋ္ဌိ	၂၇
ဗျတ္တ	၅၀၀
ဗျာပါဒ	၄၀၄
ဗြဟ္မအဇ္ဈတ္တအကြုံ	၆၂
ဗြဟ္မစရိယ	၁၄၁၊၄၆၂
ဗြဟ္မစိုရ်	၄၆၁
ဗြဟ္မဉာဏ်	၅၂၊၁၀၇
ဗြဟ္မဝိဟာရ	၄၆၂
ဗြဟ္မာ	၆၇-၈၊၂၃၈

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဗ]	
ပြဟ္မာ၏အနက်	၉၀
ပြဟ္မာ၏အရိပ်	၇၃
ပြဟ္မာနုဘာဝ	၁၀၃
ပြဟ္မာနှင့် အတ္တ	၅၀
ပြဟ္မာနှင့် ကသိုဏ်း	၃၁
ပြဟ္မာနှင့် စာရေးဆရာ	၁၀၆
ပြဟ္မာနှင့် မာယာ	၆၉
ပြဟ္မာနှင့် လောက	၄၅
ပြဟ္မာပိုင်း	၆၄
ပြဟ္မာဖြစ်ကြောင်း နည်းလမ်း	၅၅
ပြဟ္မာဖြစ်နည်း တန်ဖိုးကြီး	၅၇
ပြဟ္မာမှန်းသိမှ ဝိဇ္ဇာ	၇၀
ပြဟ္မာသဘာဝ	၆၇
ပြာဟ္မဏ	၄၅၁
ပြာဟ္မဏကျမ်းများ	၁၅
ပြာဟ္မဏခေတ်	၅၂၄
ပြာဟ္မဏဂိုဏ်း	၂၃၄
ဗိုလ်	၄၁၈
[ဘ]	
ဘင်္ဂဉာဏ်	၂၇၉
ဘတ္တိယောဂ	၅၊၇၉–၉၁
ဘယဉာဏ်	၂၉၀
ဘဝ	၅၃၊၂၆၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဘ]	
ဘဝအသိ	၁၂၄
ဘာဝ	၂၀၆
ဘာဝနာမှု	၂၁၂
ဘာသာတရား	၄
ဘာသာတရား၏ အသွင် (၂) မျိုး	၅
ဘာသာတရား၏ တရားကိုယ်	၄
ဘာသာရေး	၄၅၅
ဘာသာရေးအမြင်	၆
ဘိက္ခု	၈၅၁
ဘူတ	၁၄၅
ဘူတယည	၁၄၇
ဘောဇ္ဈဉာဏ်	၇၁-၂
ဘုံကိစ္စ	၄၄၀
[မ]	
မက္ခလိဂေါသာလ	၂၀၃
မဂ္ဂသစ္စာ	၂၄၀
မဂ္ဂင်	၄၃၇
မဇ္ဈိမပဋိပဒါ	၄၅၂
မဇ္ဈိမပဋိပဒါ၏ အရကောက်	၂၅၁
မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်	၂၅၁
မဇ္ဈိမပဋိပဒါဝါဒ	၅၁၁
မန္တန်ထူး (၂) ပုဒ်	၁၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[မ]	
မအိုမသေသောပြဟ္မာ	၇၃
မကောင်းသောလုပ်ငန်း	၂၂၂
မရှိသိဝါဒ	၅၄
မသိခြင်းဆိုသည်မှာ	၅၁၉
မသိစိတ်	၄၅၃
မသိဝါဒ	၅၆
မသူတော်ဟူသည်	၁၉၆
မသေမှု	၁၃၆
မသေသောတရား	၁၀၄
မဟာဝါကျ	၁၀၀
မာနမျက်လုံး	၄၆၂
မာယာ	၅၆
မာယာပိုင်း	၆၄
မာယာဝတ္ထု	၅၂
မာယာဝါဒ	၄၉၀
မိစ္ဆာဉာဏ	၅၆
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအဆို	၄၂၇
မိစ္ဆာပဋိပတ္တိ	၅၂၀
မိစ္ဆာပယောဂ	၄၄၅
မိမိအလုပ်ကို ဂုဏ်ယူပါ	၈၈
မိမိရိုးရာ မြတ်နိုးပါ	၈၈
မုစ္စိတုကမျှတာဉာဏ်	၂၉၀
မုဒိတာ	၄၆၄
မူလအစွန်း	၂၅၃၊ ၂၅၈
မူလတရား	၄၀၁

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[မ]	
မေတ္တာ	၄၆၂
မောက္ခ	၉၆၊ ၁၁၃၊ ၂၃၈
မောက္ခချမ်းသာ	၈၆
မောက္ခသာခနေ(၃)ပါး	၂၃၂
မောက္ခသို့ သွားရာလမ်း	၉၆
မျက်မှောက်ပြုသိ	၈၄
မျက်မှန်စိမ်းဥပမာ	၄၁၇
မျိုးနွယ်ရောယှက် နတ်ဇာတ်ပျက်	၂၅
မျှော်မှန်းချက်လေးရပ်	၅၀၃
မှားသောအသိ	၂၄၃
မှန်ကန်သောအသိ	၁၄၂၊ ၁၄၃
မှန်ကန်သောရှာဖွေခြင်း	၄၀၈
မှန်ကန်သောသင်ယူခြင်း	၄၀၈
မှတ်မိသိ	၅၇
[ယ]	
ယဇုဗေဒ	၁၁
ယညသုဒ္ဓိ	၁၅၈
ယထာဗလသန္တောသ	၄၅၈
ယထာဘူတဉာဏ်	၃၂၀
ယထာလာဘသန္တောသ	၄၅၇
ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ	၄၅၉
ယာယီသစ္စာ	၁၇၈
ယုံကြည်မှု	၄

အကြောင်းအရာ — စာမျက်နှာ

[ယ]

ယောဂ ၄၀၀
ယောဂ ၃-မျိုးအထူး ၉၇
ယဇ်ပူဇော်ရခြင်း အကြောင်းရင်း ၁၉
ယဇ်ပူဇော်ပုံချင်းမတူ ၉၄
ယဇ်ပူဇော်မှုမှ လမ်းစဉ် ၃-ခုခွဲထွက်ခြင်း ၉၆
ယဇ်ပူဇော်ခြင်းဟူသည် ၉၃
ယဉ်ကျေးမှုလောက ၄၈၉
ယဉ်ကျေးမှုလောက ၅-မျိုး ၄၈၉

[ရ]

ရတိ ၄၃၄
ရယူလိုခြင်း ၁၅၁
ရယူလိုသောသဘော ၁၃၄
ရသ ၃၆၅
ရသအလှ ၄၇၃
ရသဒဿန ၄၇၂
ရသေ့ ၁၃၉
ရာဂ ၉၁
ရာဇ ၄၅၁
ရိက်ဝေဒ ၁၀
ရိသိ ၁၃၉
ရေပြင် ၂၂၇
ရေသာခိုသမားရဲ့ကျင့်စဉ် ၄၄၆

အကြောင်းအရာ — စာမျက်နှာ

[ရ]

ရှပ်ဝါဒီကြွေးကြော်သံ ၂၁၉
ရှင်းပြ၍ မရသည့်ဝါဒ ၆၀
ရွှေပိုင်းမှုလ ၂၆၇
ရှောင်ကြဉ်ပုံနည်း(၂)မျိုး ၃၂၇
ရှောင်ခြင်း ၃၂၄

[လ]

လက္ခဏာ ၃၆၃
လိင်္ဂသရီရ ၁၆၇
လူကောင်း ၈၇
လူကောင်းလူတော် ၄၆၆
လူညံ့ ၈၇
လူတော်နှင့်လူညံ့သဘော ၈၆
လူသား ၃၈၇
လူသားတို့၏ပန်းတိုင် ၄၉၄
လူဟူသည် ၂၉
လူ့ဘဝ၏အဆင့်များ ၁၄၁
လူ့သဘာဝ ၁၁၈၊၁၂၄
လောက ၁၁၂၊၁၆၁၊၂၂၇
လောကအတွေ့အကြုံ ၆၂
လောကအမြင်များ ၄၆၆
လောကအရှိတရား ၃၈၉၊၄၁၄
လောကကို ဖန်ဆင်းသူ ၄၁၀
လောကနှင့် နိဗ္ဗာန် ၄၃၉
လောကနှင့် ပြဟ္မာ ၄၅

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[လ]	
လောကဖြစ်ပေါ်လာပုံ	၁၅
လောကမျက်စိ	၂၃၁
လောကလွန်တရား	၄၃
လောကလွန်သဘောတရား	၉၉
လောကသင်္ဂဟ	၈၇
လောကသစ္စာ	၅၀
လောကသဘာဝ	၁၅၁
လောကသဘောတရား	၉၇
လောကသိ	၅၈၊၆၅၊၁၇၈၊ ၁၈၇၊၃၈၄
လောကီစျာန်ဝိဇ္ဇာဉာဏ်	၂၄၅
လောကုတ္တရာ	၂၂၇
လောကုတ္တရာအရှိတရား	၃၈၉၊၄၁၄
လောကုတ္တရာမျက်စိ	၂၃၁
လောကုတ္တရာသဘာဝ	၁၅၁
လောကုတ္တရာသိ	၃၈၅
လက်တွေ့ဆင်းရဲ	၄၅
လက်တွေ့သစ္စာ	၄၆၁
လမ်းစဉ်(၃)မျိုး	၈၄
လမ်းစဉ်(၃)မျိုးအထူး	၉၆
လမ်းစဉ်နှင့် ပန်းတိုင်	၄၉၆
လွတ်မြောက်ခြင်း	၂၄၇
လွှတိုက်ဥပမာ	၃၂၉
လွှင့်တင်အား	၃၉၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဝ]	
ဝဋ္ဋနိဿိတသီလ	၃၃၈
ဝဏ္ဏုတန္တြ	၂၀၇၊၄၆၇
ဝဋ်ပြတ်ကုသိုလ်	၂၅၄
ဝဋ်လည်ကုသိုလ်	၂၅၃
ဝါနပဋ္ဌ	၁၄၉
ဝိဇ္ဇာ	၂၃၈
ဝိတဏ္ဍာဝါဒီ	၄၁၀
ဝိနည်းတတ် ကြက်သတ်	၁၀၉
ဝိပဋ္ဋိပတ္တိ	၅၂၀
ဝိပလ္လာသ	၄၄၆
ဝိပဿနာကုသိုလ်	၄၂၉
ဝိပါက်အမှန် ဇောအပြန်	၁၉၅၊၄၅၄
ဝိဘဇ္ဇဝါဒ	၄၉၅
ဝိဘဇ္ဇဝါဒီအဆို	၄၂၇
ဝိဘဝတဏှာ	၁၂၄
ဝိရာဂ	၉၂
ဝိဝဋ္ဋနိဿိတသီလ	၃၃၈
ဝိဝတ္တဝါဒ	၄၈၄
ဝိဝေက	၄၃
ဝိဝေကီ	၄၃
ဝိသေသသိ	၅၇
ဝီတိက္ကမအဆင့်	၃၉၅
ဝီထိစိတ်	၄၅၃
ဝီရိယနှင့်သမာဓိ	၄၃၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[ဝ]	
ဝီရိယသံဝရ	၃၄၀
ဝူပသန္တ	၄၃၄
ဝေဒ	၃၆
ဝေဒက	၄၀၆
ဝေဒခေတ်	၅၂၄
ဝေဒခေတ်နတ်များ	၂၈
ဝေဒ(၄)ပုံ	၁၀
ဝေဒ(၄)ပုံ ဖြစ်ပေါ်ပုံ	၂၂
ဝေဿ	၄၅၁
[သ]	
သဉပါဒိအတ္တ	၅၀၅
သကဝါဒီ	၄၀၉
သဂုဏ	၄၈၁၊၅၀၁
သက်ရောက်အား	၃၉၂
သင်္ခါရဒုက္ခ	၄၅
သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်	၂၉၀
သင်္ချဒဿနရေးပရမတ္တ	၁၉၂
သင်္ချဒဿနဂိုဏ်း	၁၆၂
သင်္ဂတိ	၂၀၅
သစ္စဉာဏ်	၆၃၊၁၀၇
သစ္စာ(၃)မျိုး	၁၉၂
သစ္စာပိုင်း	၆၄
သစ္စာရှင်တို့သဘော	၂၀၂
သစ္စိကရဏ	၃၅၁
[သ]	
သစ္စိကရဏဉာဏ	၃၅၂
သစ္စိကရဏဉာဏ်	၃၀၂
သစ္စိကရဏပမာဏ	၅၂၂
သစ္စိကရဏသိဒ္ဓ	၃၈၅
သဥ္ဆယဗေလဋ္ဌပုတ္တ	၂၂၉
သဥ္ဆယဗေလဋ္ဌပုတ္တဂိုဏ်း	၁၆၂
သညာသ	၁၅၀
သညာသီ	၁၄၀၊၁၅၁
သတ်	၁၁၁
သတိတရား ပဲ့ခွးဆား	၄၃၂
သတိထူထောင်မှု	၃၃၁
သတိပဋ္ဌာန်	၄၂၂
သတိမာ	၃၄၅
သတိသံဝရ	၃၄၀
သတ္တဘင်္ဂီနယ	၂၃၄
သတ္တဝါ	၁၆၁၊၁၆၆
သဒ္ဒဉာဏ်	၅၁၇
သဒ္ဒပမာဏ	၅၁၆
သဒ္ဒဗြဟ္မာ	၁၁
သဒ္ဓါ	၄၇၈
သဒ္ဓါတရားသည် အဓိက	၈၉
သဒ္ဓါနှင့်ပညာ	၄၃၁
သဒ္ဓေယျသိဒ္ဓ	၃၇၉
သဓမ္မ	၈၈-၉
သန္တတိသန	၃၀၃

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[သ]	
သန္တာနနိဝရဏ	၄၁၈
သန္တာနာနုသယ	၂၅၉၊၃၁၄၊၃၈၁
သန္တိသုခ	၂၅၄
သန္တောသ	၄၅၅
သပ္ပါယသမ္ပဇည	၃၄၆
သဗ္ဗညု	၆၈၊၇၄
သဗ္ဗဗျာပိ	၆၈
သဗ္ဗသတ္တိမာ	၆၈
သဘာဝအကျဉ်းသား	၁၃၄
သဘာဝအလှ	၄၇၃
သဘာဝလက္ခဏာ	၃၆၃
သဘာဝလောက	၄၀၉
သမဋ္ဌိ	၂၁၇
သမဏဂိုဏ်း	၂၃၄
သမဝါယ	၄၀၁
သမဝါယသမ္ဗန္ဓ	၁၆၂၊၂၈၈
သမဝါဟိတ	၄၄၂
သမာဓိအဆင့်	၂၁၂
သမာဓိရကြောင်းတရား ၆-ပါး	၃၅၂
သမုဒယသစ္စာ	၂၄၀
သမူဟဃန	၃၀၄
သမ္ပဇည	၃၄၅
သမ္ပဇာန	၃၄၅
သမ္ပတ္တိ	၄၄၇

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[သ]	
သမ္ဘာဝပမာဏ	၅၂၀
သမ္မဒဿန	၃၂၀
သမ္မပ္ပဓာန်	၄၂၄
သမ္မသနဉာဏ်	၂၈၉
သမ္မာပယောဂ	၄၄၅
သမိုင်းဦးခေတ်၏ ကိုးကွယ်မှု	၅၂၃
သယံဝသီ	၄၀၆၊၅၀၀
သယံသိဒ္ဓ	၁၄၅၊၄၆၅
သရဏ	၂၃၈
သဿတဒိဋ္ဌိ	၃၇၂
သဿတဝါဒ	၂၂၅၊၄၉၂
သဿတဝါဒီ	၁၆၃
သာတ္တကသမ္ပဇည	၃၄၅
သာဒိသျ	၆၀
သာဓနတရား ၆-ပါး	၃၄
သာမညလက္ခဏာ	၃၆၃
သာမညသိ	၅၇
သာမဝေဒ	၁၁
သာမိ	၄၀၆၊၅၀၀
သိစိတ်	၄၅၂-၃
သိမှုလှန်	၃၇၆
သိသည်	၃၇၅
သီတလ	၄၃၄
သီလအဆင့်	၂၁၂

အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
[သ]	
သီလမှု	၂၁၂
သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ	၄၀၄
သီလဝိ ဒ္ဓိ	၃၃၉-၄၁
သုခသညာ	၄၂၃
သုခုမသရီရ	၁၆၆
သုညဝါဒ	၅၀၅
သုတေသနစပါးစိုက်နည်း	၉၄
သုဘသညာ	၄၂၃
သောတမ္ဗရဂိုဏ်း	၂၃၃
သောဝိတဗ္ဗသံယောဇဉ်	၄၁၇
သဲလွန်စ	၉၆
သောပါနာရောဟနည်း	၆၃
[သ]	
သံယောဂ	၄၀၁
သံယောဂသမ္ဗန္ဓ	၁၆၂၊၂၈၈
သံယောဇဉ်	၄၁၅
သံယောဇဉ်ကြိုး	၄၁၅
သံသရာကျေးဇူးရှင်	၁၄၃
သံသရာချမ်းသာ	၈၆
သံသရာသုခ	၂၅၄
သံသာရသုဒ္ဓိ	၁၅၇
[ဟ]	
ဟာနေ့ပါဒါနနည်း	၁၁၀
ဟင်းချက်နည်းဥပမာ	၂၈၆

ဗုဒ္ဓဘာသာစစ်

* မကောင်းမှုကို မလုပ်ရုံမျှနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာစစ် မဖြစ်သေး။ မဇ္ဈိမပဋိပဒါအရ အစွန်းတဘက်မှ လွတ်ရုံသာရှိသေးသည်။ ထို့ကြောင့် ကောင်းမှုကိုလည်း လုပ်ရ၏။ ကောင်းမှုကို လုပ်ရုံမျှနှင့်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာစစ် မဖြစ်သေး။ ယင်း၌ပါဝင်သော "ငါ" ဟူသော "အတ္တ" အစွန်းတဘက်မှ လွတ်အောင်လုပ်နိုင်မှ ဗုဒ္ဓဘာသာစစ် ဖြစ်၏။

* ခန္ဓာအစဉ်၌ အရိပ်သဖွယ် ပါဝင်နေသော "အာသယ" ခေါ် လောကအမြင် (၃) မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးဖြင့် ကောင်း၊ မကောင်းကို ဆုံးဖြတ်၏။ (၃)မျိုးဟူသည် သဿတဒိဋ္ဌိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိတို့ ဖြစ်၏။ ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်လျှင် သမ္မာဒိဋ္ဌိဖြင့် ဆုံးဖြတ်၏။

ချမ်းသာစစ်

* "ချမ်းသာ" ဟူသည် စေတသိက်၏ အမည်ဖြစ်၏။ စိတ်ထဲ၌သာ ရှိ၏။ ပြင်ပရုပ်ဝတ္ထု၌ မရှိ။ ရှိသည်ဟုထင်လျှင် အထင်မှားခြင်း "အဘိမာန" သာ ဖြစ်၏။ အဘိမာနကြောင့် ယောဂီတို့သည် မိမိတို့ ဈာန် မဂ် ဖိုလ် မရပဲလျက် ရသည်ဟု ထင်မှားတတ်ကြ၏။ လောကီလူသားများကလည်း မိမိတို့ မတော်မဖရား လုပ်နေပါလျက် တော်သည်၊ တရားသည်ဟု ထင်မှားတတ်[illegible]

အသက်မွေးမှု

* အရှက်မရှိလျှင်၊ ကျီးကဲ့သို့ လုရဲလျှင်၊ ချောက်တွန်[illegible] သာယာစီး လုပ်တတ်လျှင်၊ ကြမ်းကြုတ်လျှင်၊ ညစ်ပတ်[illegible] လျှင် အသက်မွေးရ လွယ်၏ (မိစ္ဆာဇီဝ)၊ ထိုမှ ဆန့်ကျင်[illegible] ကျင့်လျှင် အသက်မွေးရ ခက်၏ (သမ္မာဇီဝ)။

ဓမ္မပဒ။ နှာ-၄၈။ ဂါထာ-၂၄၄